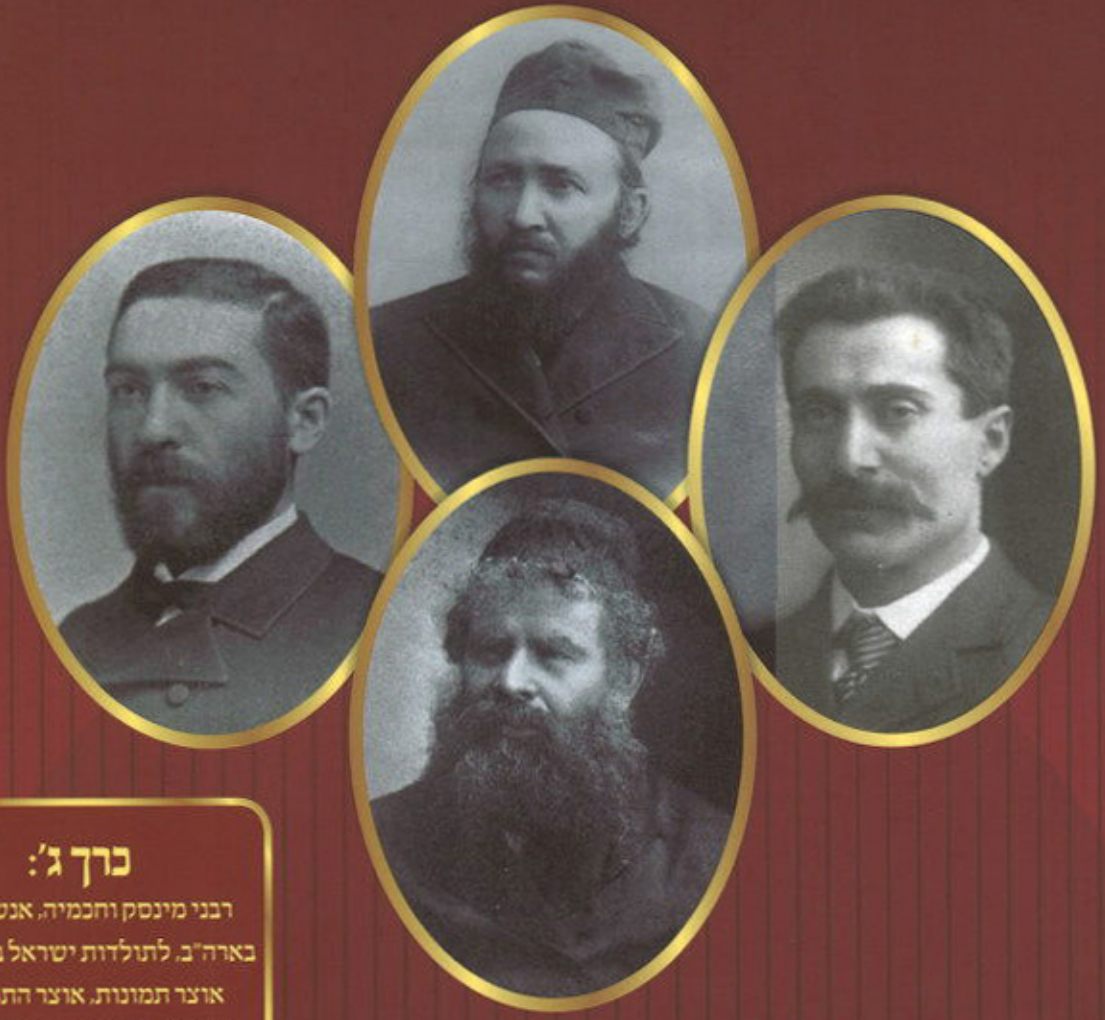
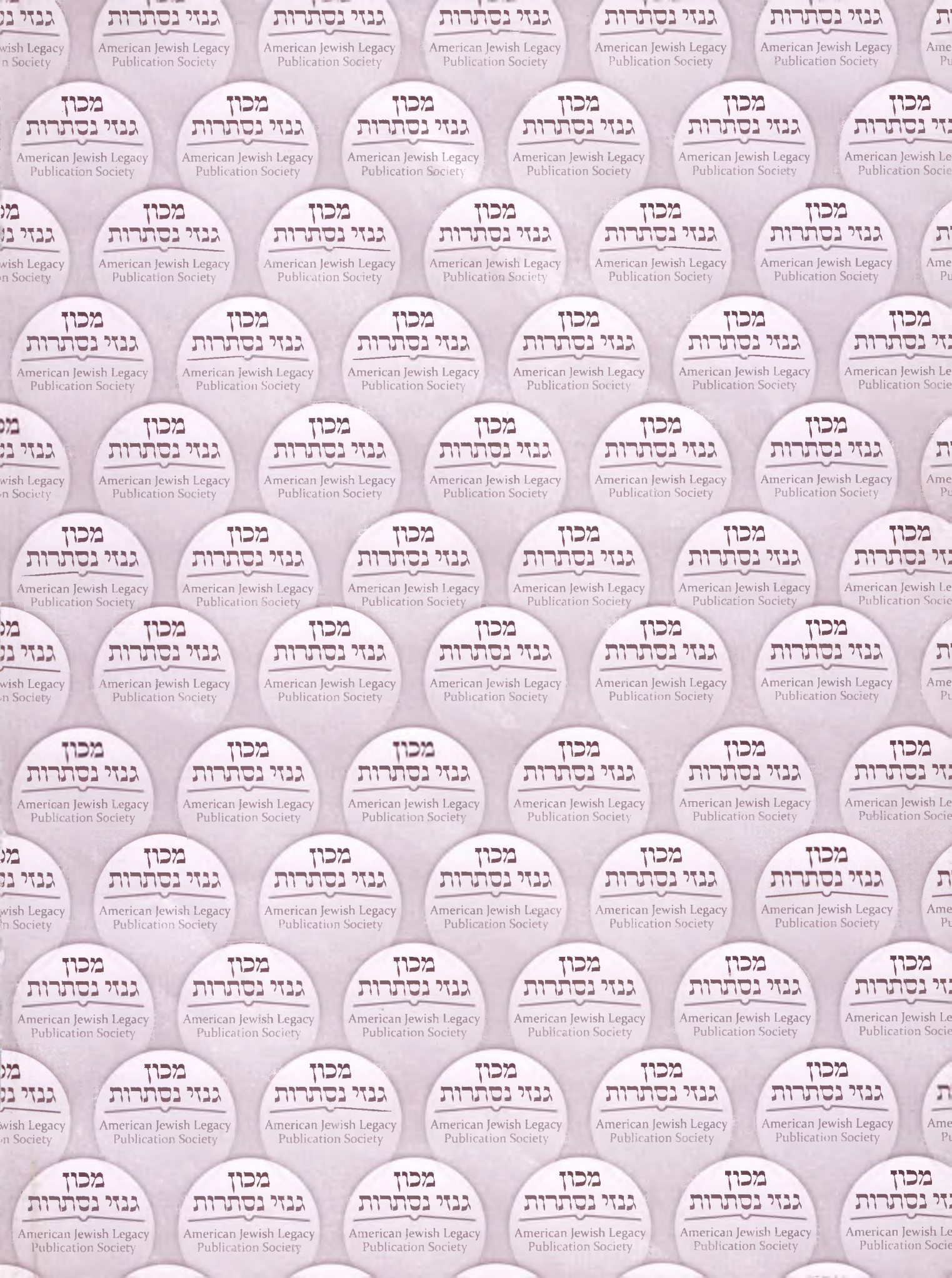
חכמי ישראל באמריקא

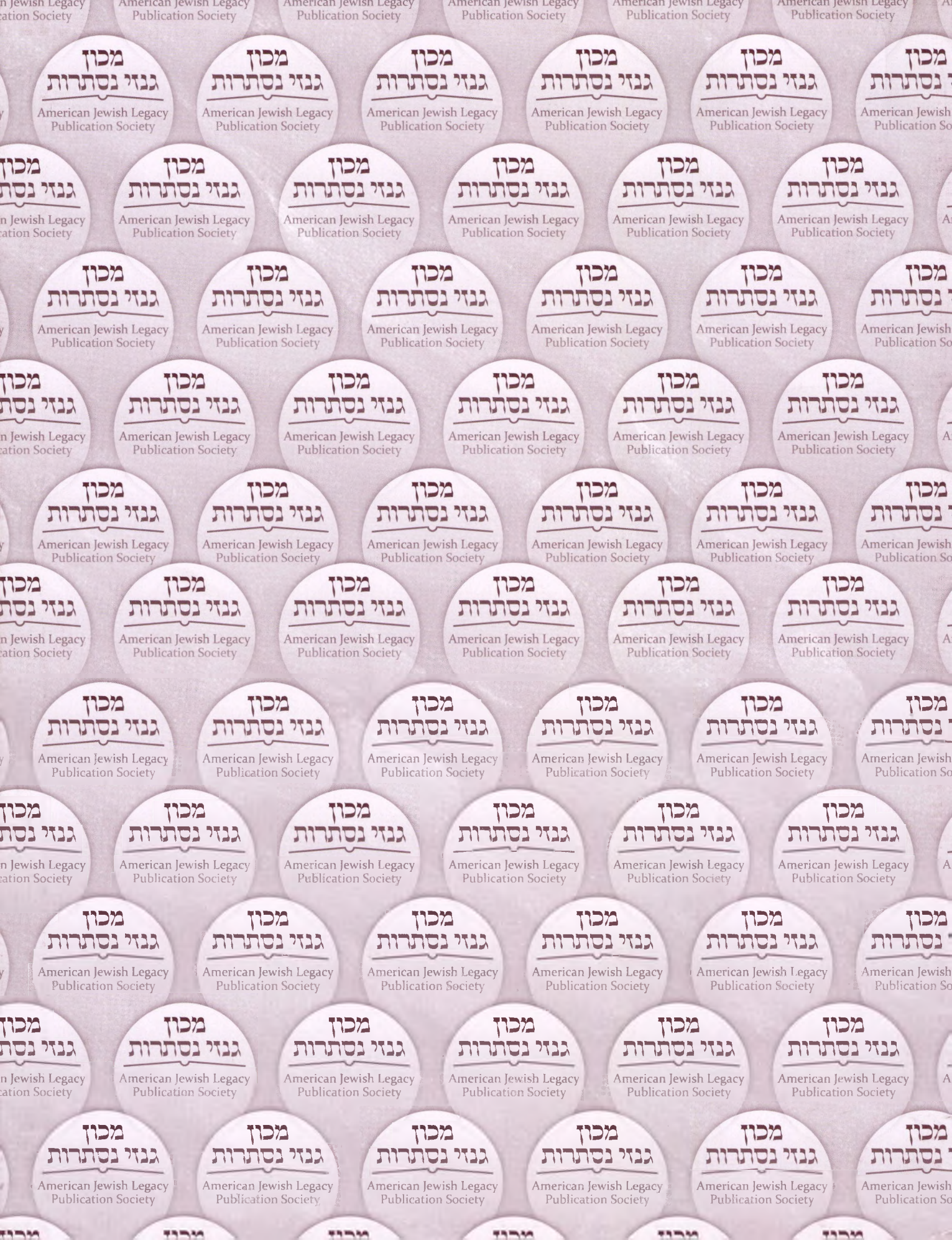
תשעה עשר ספרי הביוגרפיה של
הרב בן-ציון אייזענשטאט

תולדות רבנים הגאונים, החכמים והסופרים, המחברים,
הנדיבים, ואנשי השם, על פי מקורים נאמנים ונכונים

כרך ג':
רבני מינסק וחכמיה, אנשי השם
בארה"ב, לתולדות ישראל באמריקא,
אוצר תמונות, אוצר התמונות,
ר' אייזל חריף, ר' קלונימוס זאב
וויסאצקי – מבואות ומפתחות

מכון גנזי נסתרות
American Jewish Legacy Publication Society

מכון גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

חכמי ישראל באמריקא

תולדות רבנים הגאונים, החכמים והסופרים, המחברים, הנדיבים
ואנשי השם, על פי מקורים נאמנים ונכונים

תשעה עשר ספרי הביוגרפיה של

הרב בן־ציון אייזענשטאדט

מקלעצק, שהיה רב באיסט סייד נ.י. ובברוקלין, נבד בעל הפנים מאירות

שהוציא לאור בשנות תרנ"ה - תש"א

ועתה קיבצנום והוספנו

מפתח לאישים

מכון גנזי נסתרות

American Jewish Legacy
Publication Society

כרך ג'
חלקים יג-יט

רבני מינסק וחכמיה, אנשי השם בארה"ב,
לתולדות ישראל באמריקא, מדור התמונות
ר' אייזל חריף, ר' קלונימום זאב וויסאצקי

פרקי חיי המחבר ופעולותיו
מדור התמונות
- מבואות ומפתחות -

נוא יארק, תשע"ג לפ"ק

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

CHACHMEI YISRAEL B'AMERICA

Volume Three

© Copyright 2013

by

American Jewish Legacy - Publication Society

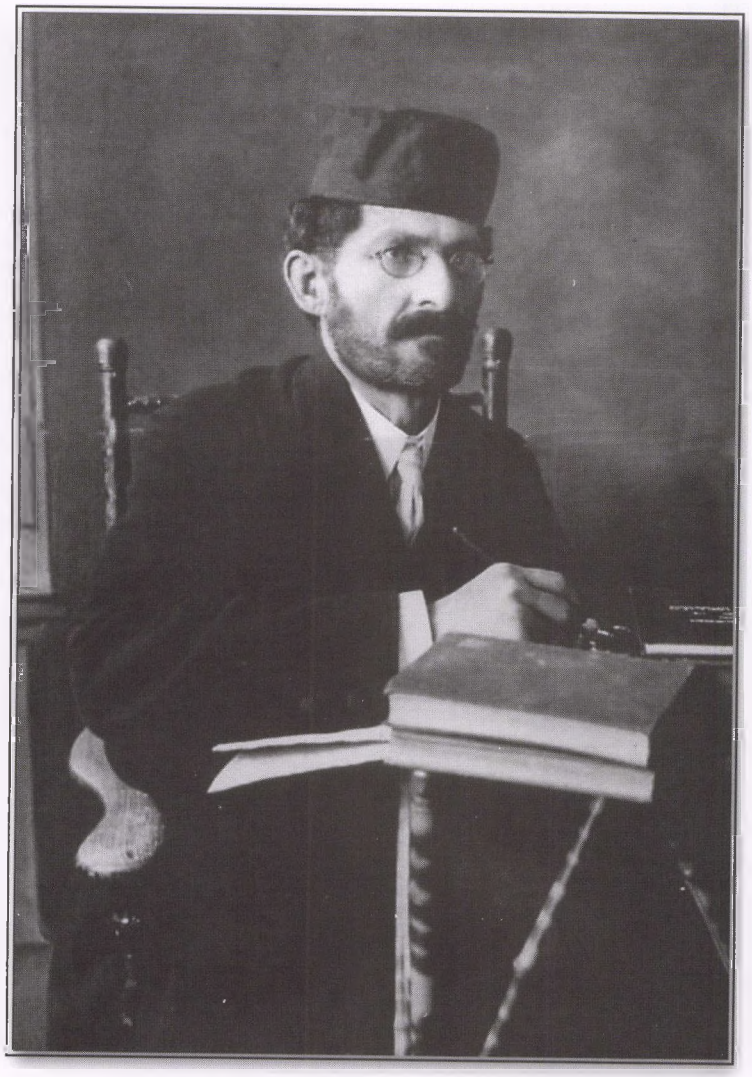
619 West Kennedy Boulevard
Lakewood New Jersey 08701
800-839-6996 201-938-1835
info@ajlegacy.org

בארץ אצל: הם רחוב השיירות 12/3 ירושלים 92544

All Rights reserved.
No part of this publication may be translated, reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission in writing from the American Jewish Legacy.

כל הזכויות שמורות למכון גנזי נסתרות. איסור השגת גבול ידוע

ISBN# 978-0-9 846180-0-2

הרב בן־ציון אייזענשטאדט

בס"ד

תרומתו החשובה של הרב בן־ציון אייזנשטאדט להתפתחותה של יהדות אמריקא בחצי הראשון של המאה העשרים מוכרת היטב אצל היסטוריונים. יצאו לאור על ידו בין השנים תרנ"ה-תש"א תשעה עשר ספרים על רבנים, מנהיגים, סופרים, מחברים, נדיבים ואנשי השם. למהדורה זו של מכון גנזי נסתרות הגדלנו את הדפים במתכונתם, שיפרנו אותם באופן דיגיטלי וסידרנו אותם למהדורה בת שלושה כרכים. גם הוספנו מפתחות, הקדמות, וסיקורים ביוגרפיים על המחבר ומשפחתו, המופיעים בכרך השלישי.

לידיעת המעיין:

- ביוגרפיות של כמה אישים מופיעות ביותר ממקום אחד.
- המחבר איית את שמות האנשים לרוב על פי שפת האידיש וכן שינה את איות השמות ממקום למקום. על כן בחיפוש שם מסויים בספרי המחבר או שם מסויים במפתח, יצטרך המעיין לאיית את השם באפשרויות שונות מכפי שידוע ורגיל בו.
- בשולי כל דף של תשעה עשר הספרים הוספנו שם הספר, ומספר החלק, לאתר בתוך הספרים שֵם המופיע במפתח, כדי להקל על קורא.

❀ חכמי ישראל באמריקא ❀

כרך ראשון

חלק א: דור רבניו וסופריו — ווארשא, תרנ"ה (1895)
חלק ב: דור רבניו וסופריו; ספר שני — ווילנא, תר"ם (1900)
חלק ג: דור רבניו וסופריו; ספר שלישי — ווילנא, תרס"א (1901)
חלק ד: דור רבניו וסופריו; ספר רביעי — ווילנא, תרס"ב (1902)
חלק ה: חכמי ישראל באמריקא
[דור רבניו וסופריו; ספר חמישי] — ניו יארק, תרס"ג (1903)
חלק ו: דור רבניו וסופריו; ספר ששי — ניו יארק, תרס"ה (1905)

כרך שני

חלק ז: דורות האחרונים; ספר ראשון (א-ו) — ניו יארק, תרע"ג (1913)
חלק ח: דורות האחרונים; ספר ראשון (ז-מ) — ניו יארק, תרע"ד (1914)
חלק ט: דורות האחרונים; ספר ראשון (נ-ת) — ניו יארק, תרע"ה (1915)
חלק י: דורות האחרונים; ספר שני (א-ל) — ברוקלין, תרצ"ז (1936)
חלק יא: דורות האחרונים; ספר שני (מ-פ) — ברוקלין, ת"ש (1939)
חלק יב: דורות האחרונים; ספר שני (צ-ת) — ברוקלין, תש"א (1941)

כרך שלישי

חלק יג: רבני מינסק וחכמיה — ווילנא, תרנ"ט (1898)
חלק יד: לתולדות חכמי ישראל באמריקה — ניו יארק, תרע"ז (1917)
חלק טו: אנשי השם בארצות הברית
- ספר ראשון (אבא-אהרן) — סט. לואים, תרצ"ג (1932)
חלק טז: אוצר התמונות — ניו יארק, תרס"ט (1909)
חלק יז: אוצר תמונות (הוצאה שניה) — ניו יארק, תרע"ה (1915)
תמונות מחלק ה' (המודפס בכרך ראשון)
אוצר תמונות החדש
חלק יח: ר' אייזל חריף... — ניו יארק, תרס"ד (1904)
חלק יט: רבי קלונימוס זאב וויסאָצקי — ניו יארק, תרס"ה (1905)

מבואות - ומפתחות האישים

חכמי ישראל באמריקא

חלק י"ג

רבני מינסק וחכמיה

נדפס בראשונה
בווילנא, תרנ"ט - 1898

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

רבני מינסק

והכמיה

זה ספר תולדות גדולי ישראל במינסק דליטא

ספר ראשון לתולדות גדולי ליטא, יצא לאור לזכר יום מלאת
מאה שנה לפטירת רבינו אליהו מווילנא זכור לטוב
ביום י"ש תשרי, התרנ"ח.

מאת

בן־ציון בה"ר משה הי"ו אייזענשטאדט
איש קלעצק.

ווילנא
בדפוס האלמנה והאחים ראם
שנת תרנ"ט לפ"ק

רבני מינסק

והכמיה

ספר הזכרון הוא לתולדות גדולי ישראל, רבנים, גאונים, חכמים, סופרים, ראשים ונדיבים אשר היו בעיר ואם בישראל, קריה נאמנה וקהלת הקדש מינסק דליטא, תבנה ותכונן, במשך מאתים השנים האחרונות. עם העתקת נוסחאות מצבות רבות עתיקות וחדשות, ורשימת הספרים, אשר חברו בה.

כתוב וערוך על פי מקורים נאמנים ונכונים

מאת

בן־ציון בה"ר משה הי"ו אייזענשטאדט.

ווילנא

בדפוס האלמנה והאחים ראם

שנת תרנ"ט לפ"ק

РАВВИНЫ ГОРОДА МИНСКА.

соч. Бенціона Айзенштадта.

ВИЛЬНА. Тип. Вдовы и бр. Роммъ. Жмуд. пер. соб. домъ № 328.

1898.

Дозволено цензурою 18 Августа 1898 г. Вильна.

יובל־שי

לכבוד הרב הגביר האדיר, השוע והנדיב הנעלה,
רב תהלות ורב יחש, אחד מראשי עדת ישרון
במינסק, המתנוסס בה לתפארה,

מר"ה **זוסמאן הכהן יאללעש** הי"ז

בן הרב הגאון הגדול, החכם הכולל, אוצר
התורה והמדע, מבני בניו של הבית חדש,
כבוד שמו **זכריה ישעיהו** זכרו לטוב.

רב נכבד וגביר נדיב מאד נעלה!

כבודו היה מן הראשונים אשר עוררוני לעשות ציון ונפש לנדולי אנשי השם מקרית מינסק, קרית הספר, עיר תהלה ורבתי עם! להיות לתפארת לעדת ישרון זאת, ולזכרון לדורות יבאו, — ואם מצוה נקראת על שם נוסרה, הנה על שם מתחילה — הקשה ביותר — על אחת כמה וכמה אי־לזאת יקבל נא אדוני את המנחה ההגשה אליו בכל לב ונפש, ושמו הנכבד והותמו הנכרת, הונחו עליה לאות אמת. ותהי נא לו למזכרת בעד הטוב אשר עשה להחיות מתים אשר כבר אבד זכרם מן החיים, ולהציב להם יד ושם, בספר הזכרון לדור אחרון, ועל טוב יזכר גם שמו, ויפקד לברכה, ברכת חיים ושלום עד אין קץ!

כחפץ מוקירו **בן־ציון אייזענשטאדט**

מ"ז באב, התרנ"ח

מכתבי תהלה

מאת הרב הגאון הגדול המפורסם פאר הדור

מוהר"ר שלמה הכהן שליט"א מד"א דווילנא

נרמינן בירושלמי (פ"ב דשקלים ה"ז) תני רשב"ג אומר אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הן הן זכרונן (וכ"ה בב"ר פרשה פ"ב) ופירש בק"ע שאומרין דבר הלכה משמן והו זכרונן עכ"ל. ונראה מזה שצריך לעשות זכרון למתים וכ"ש לצדיקים רק דלצדיקים אינו נצרך לעשות ציונים על קברם שיהיה להם זכרון לדורות, כי מה שאומרים דבר הלכה מפיהם בעוה"ז והו זכרונם ולא עוד אלא שעי"ז שפתותיו דובבות בקבר ונמצא שדר בשני העולמות, וע"ז בקש ההמע"ה בתפלותיו ואמר אגורה באהלך עולמים, ואמרינן ביבמות (ד' צ"ו ע"ב) דבקש שיאמרו דבר שמועה מפיו בעוה"ז כדי שידור בשני עולמות, וכתבו התוס' שם כשנשמתו בישיבה של מעלה ושפתותיו נעו בקבר כאלו מדברות נמצא שבשעה אחת דר בשני עולמים, עכ"ל התוס'. ואמנם כ"ז היה מועיל דבריהם לזכרון וגם ע"ז היו שפתותיהם דובבות בקבר היינו בזמניהם שעדיין לא גברה השכחה בעולם וכל שמועה ששמעו היו זוכרים והיו מוסרין אח"כ לתלמידיהם ותלמידיהם לתלמידיהם וכל עיקר קבלת התורה שבע"פ היתה שמשה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים כו' וכן נמסרה אח"כ מפה לפה עד רב אשי ורבינא ע' דורות (וכמו שכתב הרמב"ם בהקדמתו לספרו יחת"ז), אבל בימי ר"א ורבינא שגברה השכחה וכמו שאמר ר"א בעצמו (עירובין ד' נ"ג) עיי"ש, וחששו דשמא תשתכח התורה שבע"פ לגמרי ח"ו ולכן התחילו לכתוב כל דברי התושבע"פ בכתב, וסדרו לנו בכתב כולא תלמודא דש"ס בבלי, וכן אמוראי דא"י סדרו הלמוד ירוש' וממכו עצמן עה"כ דעת לעשות גו' (עי' ניטין ד' ס') והלכך עתה אין דברי הגאונים זכרונם בלתי אם יכתבו, אבל יש כו"כ גאונים וצדיקים שלא זכו להדפים ה"ת שלהם בחייהם ונשארו ספונים, וגם יש שהדפיסו אבל לא נתפרסמו ומטונים ת"י יורשיהם ומלבד שלא זכו להיות שפתותיהם דובבות בקבר, עוד נשכח זכרונם לגמרי; — ולכן מה מאד ראוי להחזיק טובה לכבוד הרב המופלג בתורה ושנון, המשכיל ושלם במדות מו"ה **בן־ציון** נ"י, במו"ה **משה אייזענשטאדט** מקלעצק אשר לקח עול המשרה על שכמו לחבר חבורים בענינים כאלה, ולהביא בכתב כל שמות הגאונים שהיו, תולדותיהם וספריהם, מעיר הכמים וסופרים וקרתא קדישא מינסק יצ"ו בשם **"רבני מינסק וחכמיה"** יכונה, למען יהיה להם לזכרון ויודעו הספרים שחברו, ובפרט באשר הסכימו על הבורו כמה גאוני דורנו נ"י, וגם אנכי באתי לאיצטרופי, וחפץ ה' בידו יצלח להוציא מחשבתו מבח אל הפועל ולהוציאו לאור הדפוס, ואקוה שיקבלוהו אתב"י בכלל וגבירי נבבדי מינסק וחכמיה בפרט בספ"י, כ"ד הבעה"ח יום ד' פ"ו באב תרנ"ח.

נאם **שלמה הכהן** מו"צ דפ"ק ווילנא

מכתבי תהלה

מאת הרב הגאון הגדול, איש האשכלות, מו"ה

אליעזר ראבינאוויץ שליט"א רב דמינסק

שמח לבבי לראות מעשה ידי הרב חכם וסופר, רב וחכים יתקרי, איש כהיר במלאכתו המצוינת כ"ש מו"ה בן־ציון אייזענשטאדט נ"י. אשר הרבה עמל ויגע לעשות ציונים לאנשי השם והמעלה מקריתנו הנאמנה עיר מינסק תבנה ותכונן, הרבה יגע ועמל לספר לדור בקצרה פעולות גדולים ונכבדים רמי המעלה, הראוים לבנין ציון ולמזכרת עולם, הנני מקוה כי יהודהו בקהל אחינו פה מינסק. הכ"ד הכותב לכבוד הרב המחבר הבא עה"ח יום ה' י"א שבט תרנ"ח מינסק.

נאם אליעזר ראבינאוויץ

מאת הרב הגאון המפורסם, שלשלת היחס,

מוהר"ר יצחק ראבין שליט"א מו"צ במינסק

תועלת גדולה מביא לנו הרב החכם והסופר המצוין מהור"ר בן־ציון אייזענשטאדט נ"י בספרו „רבני מינסק וחכמיה" הנעלה, אשר בו יגלה חדשות ונצורות מתולדות גדולי עירנו ומצויניה, ובזה יעשה חסד עם המתים אשר ישאר שמם וזכרם הטוב לנצח, ובניהם אחריהם יראו ללכת בעקבות אבותיהם, ואשר ע"כ בלבב שלם ובנפש הפצה אקבל בל"נ ס"א, ואקוה כי כן יקבלוהו בספ"י כל נכבדי עמנו בכלל ונכבדי מינסק בפרט, הכו"ח יום ב' ט"ו שבט תרנ"ח, מינסק.

נאם יצחק בהגאון מוהר"ר דוד טעביל זצללה"ה

מאת הרב החכם הנאור, הסופר הנעלה, מו"ה

אברהם האנעלעש הי"ו רב דמינסק

עברתי על פני הספר „רבני מינסק וחכמיה" אשר הביא לי הסופר הנודע הרב ר' בן־ציון אייזענשטאדט נ"י, ומצאתי כי ברכה בו, כי הוא מקיץ נרדמים אשר ישנים כעת שנת עולם, ומציב להם מצבה חיה, וכל אשר יקרא בהספר הזה יזכור כי היו בקרב עירנו אנשים גדולים ונכבדים אשר בחייהם הביאו תועלת רבה לאחינו, ואשר יוכלו להיות לאות ולמופת לבאים אחריהם, ולכן באהבה רבה ובחשק נמרץ אקבל אי"ה ספר אחד בצאתו מהדפוס, ובטוח אני כי כמוני יקבלוהו כל נכבדי עירנו ונדיביה, יום ו' י"ב שבט תרנ"ח, מינסק.

אברהם האנעלעש רב העדה.

פתח דבר.

ספר חיים זה סגר התולדה (בחדש ב"ר).

אם יש מטרה לכל מעשה ותכלית לכל מפעל אשר למענן יעשה המעשה ובשבילן תתכונן הפעולה: מה היא מטרת ספר כזה ומה תועלתו? מה בצע בהערכתו ומדודו? מה יתן ומה יוסיף נל של עצמות יבשות באין כל לה ורוטב? ומה יועיל ספר שאין בו רוח חיים, לא מעשיות וספורים, לא מאורעות ומקרים, ורבו אך דברים מתים, רשימת אנשי שם וציונים שעל גבי הקברים, זכרון יחידי סגולה ונוסחאות מצבותיהם ולא יותר? וא"כ למה זה אנכי? מה כל הטרחה אשר טרחתי? למה אפוא יגעתי אף כליתי כחי? בשביל מה ולמה באמת כתתי רגלי פעמים, אף שלש פעמים, בכל יום תמיד, לבתי הקברות ולהצרות־מות לבדוק בחורין ובסדקין פה ושם לצרף אותיות לאותיות ומלים למלים ולהוציא שם המפורש? למה זה אמנם הייתי מחטט ומנקר בעיפי הסלעים ובנקרות הצורים לכון בכונות וצרופים, לרמז את היום החדש והשנה שנאסף פלוני ונתבקש בישיבה של מעלה?! מה זה מן הקוראים יהלוך אם נוסחא זו או נוסחא אחריתא היתה על מצבתו של אלמוני הנפטר? ומה להקוראים החיים, האוהבים דברים אך מעולם החיים, לדרוש אל המתים שכבר מתו ולהעלות מן הארץ זכרם, להתגיזם ממנוחתם?! האין טוב היה גם לפני גם להקוראים לנער כפי מעבודתי הגדולה והכבדה, למען ינוחו נוחי־נפש על משכבם בשלום, ולבלתי יחרדו גם אלה החיים, החרדים לקול עלה נדפם וספר חדש מקרוב בא, באמרם כי כל מטרת המחבר כונתו והפצו רק לירד לחייהם, לקחת נפשם הונם ומאודם, לקעקע ביצתם ולטרדם מן העולם?!

אלה הן השאלות הנשאלות לכל המתעסק במקצוע זה, אבל הלילה לו מהדול עשות מעשהו טוב מעשהו ולהרף ממנו, כי שאלות כאלה לא מחכמה ותבונה נשאלות, ולא ממקום בינה מוצאן, כי אם אך מקצר

רוח

רוח ודעת שפלה, רוח נמוכה מאד היורדת למטה לארץ. הן מי אשר מה בקדקדו, לב מבין ותש ועינים רואות דבר לאשורו לו, לא יראה ולא יבין עד היכן כחה של התולדה מגיע, ועד כמה רבה פעולתה לטובה על כל אומה ולשון ומה גם על אומתנו אנו, ארך ימים ושנות חיים בימינה לנו, כבוד ויקר וכל סגולה נהמדה בשמאלה. היא תראנו את המקרים והמאורעות אשר נקרו ויאתיו לנו מאז מעולם, כל ההרפתקאות דעדו עלינו בשנות דור ודור, ותלמדנו בינה ודעת להבין ולהשכיל וללמוד את דרכי נבורינו מעולם אנשי השם, את מפעלותיהם ועלילותיהם לטובת עמנו, צור ממנו הצבו, תשמיענו את קול האלהים המתהלך בתוך גן חיינו, היי נצח, בכרם בית ישראל, והיא היא מכונה פּוטר־פּונר־נרפּית לראות על ידה ולהתבונן מתוכה אל צלם דמות תבניתו של לאומנו, גדוליו וראשיו, לדעת מה עשו המה לטובת העם, אהבו כלה, ולשמוע את הד שיותיה הנאדרת בקדש מעל במת התבל... אלה הנה תוצאותיה של התולדה, ופריה, פרי קדש הלולים, פרי עץ החיים והדעת גם יחד, הטוב להשכיל.

מי הוא זה ואיזהו אבי אבות התולדה אשר לנו? מי מחוללה, יוצרה ובוראה? מאין באה ובת מי היא?! התאמינו קוראים אם אמר לכם כי מאבנים כתותות שבורות ומנופצות, אבני המצבה אשר תשארנה לפליטה, מיד הזמן האבור המבלה את כל — בכל דור ודור, בכל זמן ועדן, מוצאן? כי שברותיהן אלה המונחים על קברות בית ישראל בכל אתר ואתר, המה עמדו לנו עד עתה להאיר מהשכי תולדותינו, אשר מבלתי כראניסטים בנו ורושמי רשותא, כופרים ומוני מספר נדולינו אנשי השם, אך צלמות ולא סדרים שלטו בהן, ועוד העמודנה לנו למוחות דרכן בקדש כל עוד לא יביאו בהן סדרים נבונים ומשטרים ישרים כאשר יעשו יתר העמים והגוים אשר בארץ, ואבנים כאלה אבני קדש הן לנו, ושברותיהן „שברי לוחות" שאמור לנו לעבור עליהם ולרמסם ברגל, ואך חובה קדושה היא לאספם הביתה, להכניסם לפני, לפני ולפנים ולהניחם בארון למשמרת. ומפלות הלוחות כל עשרנו ורכושנו המעט אשר רכשנו לנו... הן הם שרשי ההיסתוריא ועקריה, ומהם לכל ענף עץ אבות תוצאות... כל אמר ומלה, וכל אתא קלילא, במעט דלית בה משתותא הפורחת באויר, באין יסוד נכון ובסים קים, ואך אפס קצה מתראה מבין הערפל, הנה היא תהיה לאות ולמופת להאיר דרך במקום כעורים יגששו חכמים וחקרי לב, לגלות הלוט הלוט את המצפונות ולהסיר המעטפה מעל פני כל דבר מדברי ימי עמנו, אשר בהררי קדש יסודתו. בידיעת

הדורות

הדורות ומדרי הזמנים אשר בהם ראו אור החיים נאתני הרוח ואנשי הלב . . .

אחרי הדברים והאמת האלה מי יָואל אפוא לשאול שאלת שוטה נמור; „מה צורך בספרים כספרי זה? והיש בידיעה זו מן התועלת?" בלתי אם זה פתום העין ולבו בל עמו, והמשכיל ע"ד אמת ומודה על הנכון יכיר כרגע את תועלתו כי רבה ונדולה, ויענה צדקת נחיצותו בפני, ולהנם מעתה לי להרחיב דבר ולהרבות אמר, להמליץ טוב בעד ספרי להללו לשבחו; ובאמת הפצתי לבלתי הקדם אליו שום הקדמה ופתח דבר, שום התנצלות ואמתלאות כפני אתת משתי אלה: אם שכל זה למותר, או ללא תועלת; כי המבינים שבקוראים הבה יברו את האכל מן הפסלת ימצו את הלשד והמח מן הנידין והעצמות, לוקדים את התך ואת הקליפה יזרקו הלאה, והמה הרואים לתוך הוכו של כל דבר, הצופים ומביטים באספקלריא מאירה את אור הנגוז בספרים המדברים בתולדות הנדולים וקורות חייהם, יכירו וידעו כי כל מה שבראה הספרות הנהו אך ורק מעין פרוזדור להכנס לפרקלין, לבוא עד הקר תבלית ההיסתוריא, ולראות פניה הנעימים והתביבים אשר חוט של חסד והן מתוה עליהם — כמו שהם — ולהם אפוא למותר הדברים, כי בלאו הכי יוקידו ויעריצו פעולתי, יקדישו את עבודתי הכבדה והרבה, הבוראת כמעט יש מאין, המגלה נסתרות והמפענחת נעלמים, עבודה המפרכת את כל הנוף, התלויה אך בהפוש והקירה, בעין ובדיקה פה ושם, יקבלו מנחתי בפנים יפים ויברכוני על עשותי נפשות לצדיקים בהקימי ציונים לנדולי עיר ואם בישראל, קריה נאמנה, ובהתאבקי עם השטן המכלה והמאבד כל לבלתי תת לו לעשות מעשהו זר מעשהו להטביע בים השכחה ולהצליל במימיו העזים את זכר רבים מקרבנו אשר בהם נתפאר, לבל יפקדו לדורות עולמים; וכל אשר חלק אין לו בבינה והשהו אלה דעת, למה זה אינע לכלות כחו לריק לדבר ולשוב ולדבר באזניו, והוא אינו שומע ואיננו זקוק ללשוני, ולבבו לא יבין?! הוא יראה את הצל להר, וההר הוא בעיניו בור תחתית ונשיה, עולם הפוך בעיניו, הפרוזדור טרקלין והטרקלין פרוזדור — והוא אומר כי כל ספרי התולדה, וכל מה שטרחו החכמים בעריכת סדרי הדורות וידיעת ההיסתוריא לא טרחו אלא בשביל מעשה קל וכפור דק המבחח את דעתו, וכמובן, לו ללא תועלת יהיו דברי הקדמה נם אם יהיו נאמרים ונשנים עד מאה פעמים ואחת, ומן הדין הייתי יכול לפטור את עצמי לבלתי דבר אף שמץ דבר באזני הקורא:

אולם

אולם לצאת את פני המבקרים הבאים בטרוניא עם כל מחבר ובודקים במומי ספרו שבגלוי או בצנעא, מצאתי לראוי אף לחובה להקדים כי עתיד אני, מוכן ומזומן בלב שלם, לתת על ספרי דין וחשבון, לכל אשר ישאלני, ואך בדברי הכמים בנחת. וכל הערה קטנה או גדולה אשר יעיר את אוני עליה, הנני לקבל בחפץ נפש ולקבעה גם בדפוס באיזו שעת הבושר ובזמן מן הזמנים. אבל אל להם גם לשבה כי מן הנקל לבקר מחבר, ואדם אין אשר יאמר: נקיתי משגיאה! ואני תפלה: אנא קורא הדורות! הבא לבב חכמה בקרבנו והגנו מאתך דעה בינה והשכל, לדעת את דברי ימי גדולי עמנו, ההכמים שעמדו לנו בכל דור ודור. הביננו, כי ספר התולדה הנהו כפר החיים הנצחיים, היי אין סוף, שאין בהם לא כליון וקץ, לא מות ואבדון, רק שלום מעתה ועד עולם.

בן־ציון אייזענשטאדט.

ווי"א מנחם־אב התרנ"ח.

רבני מינסק וחכמיה.
חלק ראשון

שנות דור ודור

זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר: (דברים לב)

אם בכלל העיר מינסק היא עיר עתיקה מאד ורבת הימים, רב יתר מוילנא שכנתה ורעותה, ולפי כפירת המופרים ורושמי רשותא עברו עליה יותר משמונה מאות שנה מאז נסדה ותהי לעיר (עי' בספר הזכרונות לפלך מינסק בשפת רוסיא הירל פה, ועי' עוד בהליקסיקון של ה' בראַקהויז מערכת מינסק); אבל בהקרנו ודרשנו ע"ד קהלת ישראל וקורותיה בה בפרט, נחליט ונאמר, כי מושב היהודים במינסק אינו אך כשלש מאות שנה ולא יותר. קטנה ומצערה מאד היתה בה עדת ישראל בראשית התישבותה בתוכה.

אולם בימים מעטים ובעת קצרה מאד ההלה קהלת ישראל במינסק להתפשט ולהתרחב והצעד צעדים קדימה, ולא עברו עליה כחמשים שנה וכבר היו בה בית הכנסת גדול ובית מדרש רהב ידים ועוד בתי כנסיות קטנים אחדים אשר קנו ראשי הקהלה וישלמו בעדם במשב כספם להפולאנים אשר האהזו בה, ולפי הקבלה נגמר יפוי ושבלול בביהכנ"ס הגדול, תקונו והכנתו למקום תפלה, לבני ישראל כראוי, בשנת „לשמע אל תרנה" (מלכים ה'); ובעבור שנות מספר אה"כ, בראות הפולאנים כי הבית התרום וההדב אשר מבחו נבנה והוקם מחדש והוא מרהיב עין ובנוי לתלפיות והוא בית תפלה נאה ומהודר, התקנאו ביהודים ויהפצו לבטל מקחם ולהזור ממכירתם, אבל לא יכלו, כי כבר נתאשרה המכירה בכל תקפה על פי הדת השלטת אז בימים ההם, [וגם זה שלש שנים אשר אבר אחד האצילים הפולאנים פה לחדש את הערעור ובטול שטר המכירה הלזו, וישתדל לשלול מביהכנ"ס הגדול את זכיות מקחו שנמכר ליהודים

ליהודים — אבל גם הוא לא הצליה הפצו ופרשת דבר המבירה הנה היא בעוז תקפה וגבורתה], ובהיות הישוב מתרבה בעיר והקהלה נקהלת ביותר, ההלו להרגיש אז חסרון רב נדול אשר יורה יורה ואשר ידין ידין, כי עד העת ההיא, אם משפט ורין קשה היה בין איש לרעהו, ואשר נתן הי' לשאול שאלה נדולה, היה מוטל על בעלי המשפט לנסע לערים כמילאוויטש, ראקאוו הסמוכות, לשאול את פי הרבנים הנדולים דשם, ולבלתי עשות מאומה בכל דבר קטן וגדול בלתם.

אז קימו וקבלו עליהם לרב את אחד הרבנים התריפים והמפורסמים בזמנו שהשתמש בבתר הרבנות בק"ק וועננרוב, הוא הנאון הנדול מהר"ר משה בן הנאון הקדוש ר' מרדכי זי"ל שנהרג על קדוש השם בעיר לובלין ביום יו"ד מ"א שנת שצ"ו [ותחתנו של הרב ר' יצחק בהרב ר' משה כ"ץ בן הנאון הנדול בעל „שפתי כהן" ובן אחיו של הנאון הנדול המפורסם ר' מאיר ז"ק האב"ד דלבוב ולובלין (ועי' בס' „אנשי שם" לידידי הרב הנדול החוקר המהלל ר' שלמה בובר הי"ו (סי' שמ"ז), ובסוף הספר בהערה צד 244 מאת ידידי הרב הנאון המפורסם ר' יוסף לעווינשטיין האב"ד דסעראצק שליט"א)] ובא בהסכמה על הספר נחלת עזריאל שנדפס בפפד"א תמ"ה, והנדה אמשטרדם תנ"ה, ועי' בהקונטרס גבורת אנשים לבעל הש"ך בהקדמת הותנו הרב ר' יצחק הנ"ל שמפליג בשבחו והוא צועק מרה לשמע מותו שהניע אליו, ומבנה אותו בשם הנאון הנדול ר"מ ור"נ נ"י פ"ה ע"ה כו', (והוא היה רגיל לחתום את עצמו בשם הי"ד בר"ת: ה', ינקום דמו, כזה משה בהקדוש ר' מרדכי הי"ד, כן העירני ידידי הרה"נ מוהר"י לעווינשטיין הנל). הנאון הזה בשבתו על כס הרבנות — כמעט הראשונה — הנה לרגלו יצא שם העיר ותתפרסם, וביותר כי כפי הנודע החל להנהיג בה ישיבה וינהרו אליה תלמידים הצמאים וכמהים לדבר ה'. אחרי מותו בשנת תנ"ו (הקדמת הקונטרס גבורת אנשים) נתקבל לרב במינסק אחד מהנאונים התריפים והפטישים החזקים שהיה מפורסם בשם ר' ליבל בעל התוספות, ונתבנה בשם זה מפני היותו בקי נפלא בשיטות התוס' אשר בכל הש"ס בהיותו עול ימים (והוא אבי הנאון הנדול המפורסם ר' אשר האב"ד אחי"כ בנליל העליון בפה 1) ואבי הנאון הנדול המפורסם בדורו ר' יהודא אב"ד דק"ק קלעצק

1) ותראני ידידי הנאון האמתי הצדיק ר' רפאל שליט"א אב"ד דבאברויסק בתשובת בנסת יחזקאל (סי' מ"ש) בתשובה להנאון ר' אשר ומשמע שמעות באה שמה בשם אבי ר' אשר ע"ש.

קלעצק ומיצט 1) וא״ז של הגאונים ר׳ ליב בעל „שאגת אריה" ור׳ יצחק אברהם). זה הגאון ר׳ ליב אשר היה יליד עיר קטנה בסביבות מינסק בבואו לכהן פאר במינסק, הגדיל כבוד העיר והפארתה, כי שמו גדול היה בדור ושמעו הטוב הלך למרחקים, ויצא לתהלה שם ישיבתו הרמה אשר נהג ברב דעת ותבונה, והעיר מינסק קנתה שם על פני תיר ותדר נודעה לעיר הכמים וסופרים.

בעת ההיא נבחרה מינסק להיות לגליל העליון — היינו כי ע״פ הרב הגלילי אשר יחופף באברתו עליה ועל כל ערי הגליל, המושבות והכפרים ומקום אשר בני ישראל שמה — ישק כל דבר, ובלתו לא ירים איש את ידו. ועבודת הגליל רבה מאד על הרב, כי מלבד שעליו להורות לכל שואל ולשפוט בין איש לרעהו, בין עיר לעיר ובין גליל לגליל — והם נתחלקו לגלילות התחתונים — עוד כל עניני ההכנסות וההוצאות התביעות והחובות הסכים והארנויות שחלו על הגליל, היה על הרב לכלכל כל דבר ואין איש אתו לעזרו בעבודת הקדש בלתי שני שמשי הגליל שנתנו לו (עי׳ ספר זכר צדיק מכתב נ׳). ותתן משרת הרב הגלילי על ראש הגאון האמתי מופת דור מוהר״ר משה זאב (בהגאון הגדול המקובל ר׳ יחיאל אבד״ק קאוולי, בעהמח״ס קול יהודה, ואבי הגאון המפורסם ר׳ מנחם מענדיל האב״ד פה, ומחותנו של הגאון ר׳ יוסף מפינטשוב בעהמח״ס ראש יוסף (עי׳ קריה נאמנה צד 97) התום בהסכמה על הס׳ שאור ישראל״ להגאון ר׳ ישראל יפה משקלאוו (בפד״א תס״ב) משנת תכ״א, עם הגאון ר׳ אברהם ברוידא מפראג והגאון ר׳ דוד אופנהיים מניקלסבורג), והוא נהג את משמרתו בחריצות וירב לפעול גדולות ועל הגליל נתרבו הרבה ערים ומושבות ויתייחסו עליו.

והגאון ר׳ ליבל בעל התוספות מת לערך תס״ח ויבכו לו כל בית ישראל כי קדוש היה שמו וגדול מאד, ותעבורנה על מינסק שנים אחדות ללא רב בעיר, מלבד הרב הגלילי אשר לרוב לא היה מושבו בעיר כי היה נוסע ועובר בכל ערי הגליל, ואך לעתים רחוקות מאד. ואנשי העיר שמו עיניהם בהרב המפורסם, הגאון החסיד והמקובל ר׳ יחיאל היילפערין אב״ד דק״ק הלוסק, אבל למרות הפץ הגאון הזה למהר בואו לעיר בה הכמים וסופרים וישיבה גדולה, לא נתנו לו אנשי עירו אשר

הלכו

1) אבי הגאון ר׳ יעקב משקלאוו בעל בציעת הפת, אבי הת״ג ר׳ ברוך משקלאוו מעתיק האקלידום, שהוא אבי הרב ר׳ אהרן אבי הגאונים ר׳ יצחק ור׳ יעקב מקארלין.

הלכו לאורו ויראו במושבותיו אור וחיים, לעזוב את עירם, ואך בקושי ובטרחא יתרה, עד אשר שלחו נכבדי מינסק שלוחים רבים תבופים זה אחר זה והדבר הזה ארך עד שנת תע"ב [ובפנקס דעיר לוסק שנמצאה העתקה מחי' הגאון ותחי למראה עיני הרב המנוח ר' אליעזר ליפמאן ראבינאוויץ שו"ב מינסק — יש חתימת הגאון מיום ג' בחקותי שנת תע"א וו"ל: נאום יחיאל בלא"א הרב מוהר"ר שלמה הכ"מ היילפערין חונה פ"ק הלוסק, וע"ד (זהו ראשי תיבות ועוקר דירתו) בק"ק מינסק, אולם להשתמש בבתי הרבנות במינסק לא החל עד שנת תע"ב]. לגדולת הרב הזה לא היה הקר, כי מלבד אשר היה מרא דכל התורה וכל ספרי התורה והמצוה, הגביאים והכתובים, שני התלמודים והספרי, התוספתות והברייתות המדרשים והאגדות, כל ספרי הראשונים והאחרונים עד זמנו שגורים היו על פיו ואין קצה לבקיאותו, עוד היה אחד מהמקובלים הגדולים אשר התעסקו בהכמת הקבלה בצנעא, ולא היה ברצונו להיות מפורסם ולהנדע בקהל, ואשר ע"כ לא נפנשהו פעמים רבות שבא על הסכמות התום בין יתר גדולי הזמן, ורק על שני ספרים תתם בכל ימי חייו והם על הספר „עיר חומה" שהבר אחד מראשי הישיבה פה בזמנו רב גדול ותריף מאד ומפורסם ר' אברהם יהודא אליהו (בפד"א תע"ט) ושם הוא כותב בעצמו: „הנה זה דרכי תמיד להיות נהבא אל הכלים, מלהיות נמנה בין הגדולים כו'" [1], ועוד על הספר „מגן האלף" (זאלקווא תצ"ב) וגם שם מזכיר את דרכו וירא פן יראו המהברים כי בין המסבימים הלקו וישביטו לפתחו לבקש הכמתו ותעודתו ומקדים ואומר: זיצאתי הוץ מנדרי כו'.

בימי כהונת הגאון ר' יחיאל בתור רב העיר, היה היה לרב הגליל אחר הגאון ר' משה זאב בהגאון ר' יודיל מקאוולי — בנו של הר"ד משה זאב, הגאון מופת דורו מוהר"ר מנחם מענדיל (אבי הגאון מוהר"ר יוסף האב"ד דסלוצק והלוסק, שהוא אבי הרה"צ ר' יהודה אידיל אבי הרה"ג ר' יוסף מפאריץ), ושניהם באחד הגדילו את תפארת העיר אשר קנתה לה אז שם לעיר מלאה גדולים והכמי התורה, כי הרבה הרבה תלמידים התלמטו אל הגאון ר' יחיאל אשר שמו הכריז עליו מאד, והוא בגודל לבבו ובבקיאותו הנפלאה בכל מקצעות התורה והחכמה שעברה חק ואין ערוך לה בכל גאוני דורו, הפליא באמת את לבב שומעי לקחו הזך והבהיר — והגאון

ר'

[1]) הסכמת הגאון סדה"ד על הספר „עיר חומה" היא משנת תע"ב.

ר' מנחם מענדיל נהג גם הוא את משטרתו הגדולה בבינה יתרה ויהי גליל מינסק גליל עליון גם ברוח; אולם לא ארכו ימי שבתו של הגאון ר' מ"מ על כסא הרבנות הגלילות, ותתיו לקה לכהן פאר הגאון הגדול ר' אשר בנו של הגאון ר' ליב בעה"ת הנזכר, הגדול האיש הזה ומפורסם בתורתו והכמתו, ויבחר לו מקום לשבת את העיר סמילאוויטש — כי כן הרשו להרב הגלילי לבחור לו מקום היאות אליו ביותר למושבו התמידי ודירת ביתו, ולא הכריחוהו לשבת דוקא בעיר זו או אחרת. — ולראש ישיבה גדולה נוסף על ישיבת הגאון ר' יחיאל האב"ד, נהיה אז הגאון האדיר ר' אריה ליב ב"ר צבי הורוויץ מזיטל, הוא הגאון הגדול הנודע בעהמח"ם „מרגניתא טבא" [ונקרא בשם ר' ליבל זעטלער ע"ש עיר מגורו מקודם, (זעטיל בגליל סלאנים), ובימיו היה אז שם האב"ד הגאון הגדול ר' חיים הכהן ראפפורט שנתקבל אח"כ לכלונק ומשם ללבוב]. והגאון האדיר בעל „שאגת אריה" שהיה אז עול ימים, פתח גם הוא ישיבתו הגדולה אשר קנתה לה שם נדול ונעלה בזמן מועט כי גדול הוא וחריף נורא מאין כמהו, בעל לב רחב כפתחו של אולם, ומי ידמה לו בעוז שכלו ובחידוד השנתו ואין כמהו בכל בני דורו, ויתלקטו אליו תלמידים מופלגים ועלויים לשמע הכמתו כי רבה, ודברי פלפולו העמוק עמוק מאד ומישרים יהלוך מבלי יעבט אורחותיו ללכת עקלקלות — כי נעמו. ויתפרסם בכל גלילות ליטא ופולין בשם ר' ליבל ראש ישיבה (עי' בספר „מאורי אש" בהסכמת השאג"א) ולזכרו קדוש יאמר וכבוד ויקר.

ולהגאון ר' יחיאל באה תקופה הדשה בימי כהונתו, כי תחת אשר אהב סלה את השקט והמנוחה ויהי תמיד למחסה על המריבות והקטטות, הנה לעצבון־רוחו קפץ עליו הגזו של האריה, הגאון הנודא ר' ליבל בעל הש"א, כי לא היה יכול בעל הש"א להשתמש בכתר אחד של ראש ישיבה עם הגאון ר' יחיאל, וימצא תואנות בכל עת תמיד על דרכי הלמוד אשר בחר לו הרב ר' יחיאל בפשטות הדברים ומבלי כל פלפול וחדוד, ובפעם אחת כאשר דרש הרב ר' יחיאל בשה"ג דרוש הלביו בדיני המץ ומצה, יצא הרב ר' ליב גלוי קבל עם ויבטל את דבריו בקושיות ושאלות הזקות אשר אמנם נלאה הרב ר' יחיאל לישבם, ובעיר רבה המהלוקת, כי התלמידים גם המה נהלקו לשתי כתות תלמידי הסה"ד ותלמידי הש"א, ובכל מקום אשר תלמידי חבמים מתבנסים ונאספים אך פרץ וצוחה נשמע ואין שלום.

בין

בין כה וכה הנה חשבו שני המאורות הגדולים ונאצלו אורם של הגאון ר' יהואל האב"ד דעיר, והגאון ר' אשר הרב הגלילי [מות שני הגאונים הגדולים האלה בדיוק לא נודע למרות רוחם של החוקרים תולדות גדולי ישראל; אולם זאת אמת היא שאין להרהר אחריה כי הגאון ר' יהואל האריך ימים הרבה והי קרוב לפ"ה שנה, וראיה לדבר כי הגאון ר' חיים הכהן ראפפורט בהסכמתו על הספר החזות שנתנה בשנת ת"צ כותב כזה: „הגאון הגדול זקן ויושב בישיבה, ואם גם לא נפלת ולא נגוז לומר כי בכתוב עליו התואר „זקן" היה יותר משבעים שנה, כי אם נניח שהיה אז כבן שבעים, הנה יצא לנו דבר ברור כי האריך ימים יותר מן פ"ב שנה, כי מיום ג' ט"ו תמוז שנת תק"ב מצאתי הסכמתו בפנקס הד"ק דמינסק, והיא אמנם התימתו האחרונה בתוך הפנקס, (ועי' בהקדמת הרב ר' נפתלי משכיל לאיתן ז"ל לסדה"ד מש"ש), והגאון ר' אשר שמת ויקבר בכמילאָוויטש נמצאת התימתו האחרונה בפנקס הקהל דסמילאוויטש משנת תצ"ז 1)]. ותמצא המחלוקת קן לה בעיר ביותר, כי להסה"ד נשאר כמלא משרת הרב הוא בנו הגאון ר' משה הוילפערין, שהשתמש בכתר הרבנות בעיר דאלהינוב אשר בגליל ווילנא (והיה התנו של הגאון הגדול ר' אריה ליב שפירא בעהמח"ס „מעונות אריות ונחלת אריאל") והגאון ר' אשר הניח גם הוא את בנו השי"א והוא מלא את מקום אביו בהנהגת הרבנות הגלילית גם בחייו, כי קשה היה על הגאון ר' אשר לכלכל בעצמו את כל ענייני משמרתו הרבים ולא הספיקה לו השעה, וע"כ נתן את העבודה הכבדה הלזו על שכם בנו הנאדר בגבורה הארי הגדול שבהבורה, רב הפעלים ורב התושיה. ונם בן שני לו הראוי לאיצטלא דרבנן, הוא הרב הגאון ר' יצחק אברהם, ויהי בלבב הגאון בעל שאגת אריה להשאר רב בגליל העליון תחת אביו וכי אחיו הרב ר' יצחק אברהם יהיה לרב בעיר; אבל הרב ר' משה הוילפערין, אוהבים רבים לו בעיר, מכבדי אביו הגאון אשר שמו יצא בקצוי ארץ ואיים רחוקים, ויהי נודע למקובל ואיש מופת, ומוקירי שמו וזכרו הטוב, ואוהביו גם הוא אשר היה נוח לבריות איש מנוחות ותמים בכל דרכיו, והמה עמדו להגן על כבוד הרב ר' משה כי ישאר

הוא

1) אמר המחבר: בהיותי בסמילאוויטש הובילוני אחדים מכבודי ויראו לי את קברו של גאון ישראל ר' אשר, ונשתוממתי לראות כי אין כל זכר למצבתו, וכל אוהל לא נבנה על קבר קדשו, ורק אבות לבנים יודיעו כי המקום ההוא קדוש הוא, וכי ספונה בו נפש גדולה ותהורה...

הוא על משמרת הרבנות תחת אביו הגאון – ומה גם כי הקול יצא בעיר שהגאון ר' יחיאל צוה בטרם מותו, ויבקש מאת אחדים מנכבדי העדה אשר בקרהו בשכבו על משכבו, כי בנו הרב ר' משה ימלא מקומו כי ראוי הוא לזה (אף שהיו לו עוד בנים עי' הקדמת המחיד להרי"ג משכיל לאיתן ז"ל) וכי גם ברך לפני מותו את האנשים אשר יעשו חסד וצדקה עם בנו ר' משה העלוב והנגוע; ובכן נתקבל הגאון ר' משה לרב בערך שנת תק"ד. [והתום בפנקס דהח"ק משנת תק"ז יום ד' טו"ב ט"א, ומשנת תק"י י"א מ"א].

הרבנות במינסק אחרי מות הגאון ר' יחיאל שהיתה לטלע המחלוקת ולמוצא למריבה, היא היא הקטינה את ערך הישיבה הגדולה של הגאון בעל ש"א, מזה שונאיו ומתנגדיו ראו לעפר בעפר כבודו ולחלל את שמו, ומזה הוא בעצמו בהיותו טרוד בדבר הרבנות והמשרה גם בחיי אביו לא היתה לאל ידו לצאת ידי חובת הישיבה והנהגתה כראוי, עד כי סוף סוף נפסקה הישיבה והדל מהיות לה אורה, ותלמידים רבים מערים קרובות ורחוקות אשר באו להתחפף בצלם של הכמי מינסק וגדוליה ולהתבשם בריח תורת גאוניה – הנה למנוחת לבם לא מצאו מקום לשם, ויהי להם חסרון ישיבת הרב ר' ליב חסרון מרגש וניכר מאד, כי לא יכלו לשבור צמאונם במים אשר ישאבו מבארות אחרות, הן הם יתר ראשי הישיבה אשר היו אז בעיר, כי המה נתנו לבם אך אל הפלפול האמתי החד המבריק והשנון והוא גם עמוק עמוק נוקב ויורד עד התהום, מלובן בדוק ומנוסה שלא נבנה על קורי עכביש ואיננו פורח באויר ואך בהרהי קדש יכודתו. אשר זהו נמצא בהגאון האדיר ר' ליב אשר כגודל הריפותו וכעוצם הדודו שהפליאו לב ונפש, הנה היה כל התלמוד ומפרשיו הראשונים שגור על פיו עד כי היה יכול לסדר במחשבתו תמצית ומקור כל התלמוד בשעה אחת (כן העיד עליו רבינו אליהו מווילנא ז"ל עי' בספר עליות אליהו בהערה סי' ט"ז) ויצטיין גם בבקיאותו הנוראה והנפלאה לספור ולמנות אותיות כל הש"ס לבדנה. ויקומו נכבדי מינסק ויתאספו לטכס עצה למנות אחד הגדולים אשר בארץ לראש ישיבה, במקום הגאון ש"א.

שמע שם העלוי הנפלא אשר הרעיש את לבב נדולי מינסק והכמיה בהיותו מתחפף בצל הגאון שאנת אריה זה עשר שנה – והוא אז נער עול ימים כבן י"א, הוא הנער רפאל ליפלאנדער (בן הגאון החכם ר' יקותיאל זיסקינד האב"ד במדינת ליפלאנד); עודנו מצלצל באזני

רבים

רבים מגדולי נכבדי העיר, כי שם טוב קנה לו בכשרוניותיו המצוינים, בראשו החד והחרוץ ושכלו הכביר והעמוק שלא הניח גם שעור אחד מבלי בנות ומתור, ומבלי שאול והשב, עד כי גם הרב ר' ליב ראש הישיבה אשר מאד מאד היה קשה לו להסכים על איש — העיד והבריז כי הנער הקטן הזה יהיה לאחד המאורות הגדולים בישראל וכי אחריתו תשנא מאד — וינבא לו עתידות טובות, ושמו זה הלך לפני פרנסי מינסק ותורניה ויבחרו אותו בחיותו כבן עשרים שנה, בשנת תק"ג, לראש הישיבה הנדולה, וינתן לו כתב כראוי (ונמצאה התימתו בפנקס החק דפה שהיה לפני ראשונה מיום ו"ד ניסן שנת תק"ד עם אחדים מדייני העיר). והרב ר' ליב (בעל ש"א) רבו שמה מאד לשמע כי תלמידו המופלא הרב ר' רפאל נבחר על לראש הישיבה הגדולה שבמינסק, ויקרבהו כמו נגיד ויאהבהו וגם כבדהו — למרות דעת אחרים אשר אמרו כי הרב ר' ליב לא יוכל לראות את תלמידו נוהל כבא כבודו והוקם תחתיו על; כי מלבד אשר קרובו היה ושאר בשרו של תלמידו, עוד היתה השוקתו כי תשאר הישיבה על דרכי למודה אשר סלל לה במשך שנות עמדו על משמרתו, כי יהיו בה תמים הפלפול והיושר, החדוד והאמת, ואת קוה מתלמידו זה אשר כבר היה מלא וגדוש בש"ס ומפרשיו ובקי להפליא וגם רב כתו בפלפול אמתי ובסברא ישרה כאשר אהב, ושם לו בין הגדולים. ואמנם תקותו לא נשארה ביעל, אך החל להטיף ר' רפאל את לקחו הזך, ואך שמעו תלמידיו את שע"ה ויתפלאו נוראות וידאו אור חדש על שמי התלמוד.

לא עברו שתים שנה, והגאון ר' רפאל ראש הישיבה נבחר גם להיות לראש בי דינא רבתי (והתימתו בפנקס הח"ק נמצאת מיום א' י"ב תשרי שנת תק"ה ומיום ה' כ"ו מרחשון ש"ז התום עם הדיינים ר' יצחק במהו"ו יהושע והח"ר דוד בהח"ר חיים סופר, והתום כזה: נאום רפאל בהגאון מוהר"ר יקותיאל כ"ץ ראש מתיבתא וראש בי"ד פ"ק מינסק). והמשרה החדשה הלזו אשר נתנה על שכמו הביאה אותו לידי עמל ותלאה צרה ויגון רב, כי קנאים פנעו בו וימררו את חייו ויתאמצו להוריד כבודו, וגם מקור מחיתו התריבו; אבל הרב ר' רפאל לא התאונן על רע מצבו באזני איש ולא הודיע מזה גם למקורביו, ואך תורת ה' היתה שעשועיו, וישיבתו משאת נפשו, וידביק תורתו ברבים וילמוד מתוך הדחק. אולם לא ארכו ימי יגונו, ה' שלח לו עזרתו מקדש כי בני העיר ראקאוו הכמוכה, קבלוהו עליהם לרב בשנת תק"ו,

שמה

שמה מצא די בחיתו ופרנסתו, וגם שמה נהג ישיבתו הרמה והרבה תלמידים עוד נתוספו לו, ויהד עם למוד הגפ"ת ההל להטיף לקהו גם במוסר ומדות והוא הי' מטיף נפלא ולוקח לב ונפש במדברותיו הנעימות, ושמו הולך וגדול עד כי לא עברו חמש שנים וכבר לקה אחד כבוד להיות לרב בעיר ווילקאמיר אשר בהבל ווילנא וגם שם הרבה תלמידים וישב בישיבה, ויהי שמה עד שנת תקט"ז בחמש שנים (והתנו הרב ר' אלעזר ליזר קאצינעלנבאגען כותב תולדותיו טעה במספר השנים ולפי החשבון הנכון לא היה בוואלקאמיר לרב בעשר שנה ואך חמש שנים ולא יותר).

ולרב הגליל היה ביכים החם הגאון ר' יצחק אברהם; כשש או שבע שנים, מן שנת תק"ם עד שנת תקט"ז כהן פאר במשמרתו הגדולה, אולם כשל כח כבלו ולא היה יכול לשאת עליו את המשא הכבד הזה, והטרחא המרובה אשר לא הניחתהו אף רגע, כי הלש היה ורפה המזג. וישלה הגאון ר' י"א את דברו לפרנסי העדה ומנהיגיה כי איננו יכול לצאת ולבוא לפני העם הרב הזה ולכלכל כל דבריהם כיאות, וטוב טוב להם כי ישימו משרתו על שכם אחר אשר כדאי הוא והגון לזה באמת; ובשמוע מנהיגי הגליל את הדבר הזה המכימו ביניהם כלם לבחור לרב הגליל את בן משפחתו של הרב ריי"א, הוא הגאון ר' רפאל האב"ד דווילקאמיר [1]), ותהי אספה רבה בעיר סמילאוויטש ביום ה' ד' אדר ראשון לסדר "ושבנתי בתוכם" שנת תקי"ז, ונחתם כתב רבנותו מאת ראשי קציני העדה, מנהיגי הגליל העליון דמביב מינסק, והאלופים המשולחים מכל הקהלות הקטנות והמנינים שבגליל הפרנסים הנכבדים של הועד (עי' בספר זכר צדיק והוא מן פנקס העיר סמילאוויטש), וינתן לו הכתב על משך שש שנים רצופות היינו עד שנת תקכ"ג; אולם אחרי עבור חצי שנה בראות האלופים של הועד העליון כי בחכמה ובתבונה רבה בשקידה ובחריצות נפלאה מנהג הגאון ר' רפאל את משרתו הכבודה הוסיפו לו (ביום א' י"ז אלול שנת תקי"ז) עוד זמן ארבע שנים — ביחד עשר שנה; וישב הגאון בעיר סמילאוויטש, והגאון בעל ש"א רבו אשר אהב אותו בכל לב ונפש לא השתמש או במשרה ויהי פנוי, ויבחר נ"כ את העיר סמילאוויטש מקום בו תלמידו ההביב — לשבת שמה:

נפלא

1) והגר"י אברהם הואל לשבת במינסק בתור רב פרטי ויוה וידין לכל אשר ישאלהו.

נפלא באמת היה המראה לראות איך הארי הגדול אשר לקולו הדדו רבים ולגבורתו בתורה אין הקר ורב חילו לאורייתא וכחו בה מלא עולם, זה הגאון האדיר שבאדירים, רב רבנן אבי התורה והתעודה, שבל הבמי זמנו וגדוליו היו בעיניו כקליפת השום, הכניע א"ע והשפיל כבודו לפני תלמידו הרב ר' רפאל זה, הצעיר ממנו ליומים; ובשבתו אתו בעיר אחת נהג בו כבוד כתלמיד לרב, וכאחד העם בא לקבל את פני הרב ר' רפאל בשבתות ומועדים, ולא חפץ להורות בדבר קטן או גדול בלתי שאול את פי הרב רר"פ; אולם הגאון ר' רפאל יקר היה בעיניו כבוד רבו ואלופו בתורה, ולא חפץ לקבל את כל הכבוד והיקר אשר יאציל לו הגאון הש"א, ולתבלית זו העתיק אהלו מעיר סמילאוויץ לעיר הקטנה „חוקאר" הרחוקה מהלך שעה אחת ממנה; וגם אחרי כן לא היה חפץ הש"א לדון ולהורות מבלתי שאול את הגאון ר' רפאל תלמידו ולקחת הכמתו, כי ראה הש"א והבין שה' עמו ובכל אשר הוא פונה מצליח ומפליא לעשות. הרבה הובות ומסים אשר חלו על בני הגליל לתת לשרי פולין אז אשר הכבידו אבפם על עדת יעקב, לא נה ולא שקט ויאוור שארית כתו להשתדל לפני השרים לבטלם כי יותרו עליהם. וה' נתן הן בעיניהם ויעתרו לבקשתו. הוא הקהיל קהלות ויאסוף אספות בכל עת מצוא, מן הרבנים הקטנים אשר בגלילו והאלופים והפרנסים אשר סרו למשמעתו, ומקודם הטיף להם מוסר השכל ודברי כבושין למען ידעו כי שלחי דרחמנא המה וכי עליהם לעשות מעשיהם באמת ואמונה; לא נשא פנים ולא כבד את כל מתנגד מול האמת, עדי הצליח להביט דבר לאשורו ולעשות כחפצו ורצונו. אף גם זאת עשה, בהיותו נוסע ועובר דרך הגליל ויבן כי מתאוים העם לשמוע מוסר ודברי תוכחה, עורר את לבב ראשי העם והפרנסים לפקוד את הגאון ר' חיים מוואלאזין תלמיד הגר"א ז"ל, כי יסע מעיר לעיר ומכפר לכפר בכל מקום הגליל ללמד את העם דעת ה' ויראתו ומוסרו הטוב, וכה עברו על הגאון שש שנים, שנות עבודה רבה בשקידה עצומה, עד שנת תקכ"ג. וירא כי רבים צרכי הצבור וכי המה יפריעוהו מתנות בתורה וישם אל לבו לעזוב את הגליל ההוא, ומיד נבחר בכבוד גדול להיות לרב בפינסק והמדינה (עי' בם' זכר צדיק מכתב נ').

ולהגאון ר' אריה ליב בעל ש"א לא היה מקום מנוחה בעזוב תלמידו הגאון ר' רפאל את עירו — ואתה את הברתו הנעימה לו אשר היתה למזור ולמרפא לעצבון רוחו ונפשו אשר נתעצב תמיד, כמו קללת אלהים רבצה עליו לבלתי תת לו מרגוע ומנוחה שלמה, ויהי נודד

בונלה

בגולה ויעבור דרך ערים רבות מערי ליטא ופולין, ויראה כהו וגבורתו ואת ספרו הנפלא „שאגת אריה" שהוא מכין לדפוס אשר נוראות התפלאו עליו כל החכמים אשר ראהו ויתפרסם ביותר, ושם „ר' ליבל ראש הישיבה מסינסק" נדול מאד, ויבא לוואלאָזין ויסר לבית אחד מבני משפחתו הוא אבי הגאון מוהרר"ה ומוהרר"ש מוואלאָזין, והעיר וואלאָזין או ללא רב, וינתן לו שמה כתב רבנית מאת מנהיגי הקהלה, ושמה הדפים את ספרו שאנת אריה, וינהג שמה נם ישיבה נדולה כדרך ישיבתו במינסק, ומנדולי תלמידיו שמה היו האחים הנאונים המפורסמים מוהר"ר חיים ומוהר"ר שלמה זלמן זצ"ל, שבאו אח"כ להסתופף בצלו של הגאון מווילנא זצ"ל; אולם נם שמה לא בא הש"א אל המנוחה אשר הדריכוהו במבה, וישב אח"כ למינסק, ואוהביו ומכבדיו ראו וישמעו כי נדול שמו מאד וכי נדולי ישראל מכל פנות התבל מריצים אליו שאלותיהם ולדבריו קדוש יאמרו, קבלוהו לרב יחד עם הנאון ר' משה היילפערין, (ובשנת תקכ"ז כבר נתנ את הרבנות בעיר ויתתום ידו על הסכמת הספר מאורי אש כזה: „אריה ליב בהגאון מוהר"ר אשר הונה בק"ק מינסק יצ"ו"), אבל לא היה יכול לדור בכפיפה אחת עם הנאון ר' משה, כי נלהב היה הנאון הש"א ברוחו, ובעד זאת העלה עליו חמת רבים אשר מרדו את חיו ויראו לקפד פתיל פרנסתו, ואך משפחות אחדות נמצאו באתרונה בעיד אשר תמבוהו ותעזורנה לו בצר, וביחוד הצטיינה האשה הנדולה רבת השם והפעלים „בלומקע" לבית ווילענקין, אשר התזיקה בימינו ולא נתנה למוט רנלו, ותכנה בעד בני ישיבתו בית־תלמוד (קלויז) נחדר, ותתמכם נם אותם מהונה ורכושה אשר ברכה ה', עדי עזבו את מינסק ויסע ארצה אשכנז, עירה ברלין, ששם השיג את הרבנות במיץ, ע"י מכיתו הנאון האב"ד דברלין.

שנים אחדות אחרי צאת הש"א מן העיר, הנה שרפות נוראות חלו ותפרוצנה בה, וגם הרב האב"ד ר' משה מת, ורבים מאנשי מריבו של הש"א תמו נאספו והעיר ירדה פלאים ממצבה הנשמי והרוחני, ויהי דבר רבים בעיר לאמר: „כי בשל הנאון ר' ליב לנו כל הרעה הזאת, כי נוקם ה' את נקמת עבדיו הנאמנים. ובני בית ווילענקין, המשפחה כולה, עולה כפורחת ותשנא חיל, אף האשה הנדולה „בלומקע" אשר בצאת הש"א מן העיר, אחרי שנות מספר עזבה את הארץ ותבחר לשבת בירושלים עיה"ק, ותכונן שמה נ"כ ישיבה נדולה מכספה והונה, והיא זקנה באה בימים, מכנף ארץ הצבי, מציון, אמריה תשמיע כי

שלום

שלום לה, והיא שלמה בגופה וממונה, ושואלת את בני משפחתה במכתביה תמיד ע"ד מצב העיר ואנשי מצותיה, אשר התגנדו אל ראש הישיבה ר' ליבל, אם לא הויה בטו לרעה יד ה' לשלם להם.

ולמטלא מקום הגאון ר' משה היה הגאון הגדול ר' יוסף הכהן ראפפורט 1) גאון מצוין בתורתו ורוב יהשו (בן הגאון הגדול מו"ה ר' שמחה הכהן ר"פ האב"ד דדובנא הוראדנא ולובלין, בהגאון ר' נחמן הכהן ר"צ); (ועי' בהקדמת הר"נ משכיל לאיתן להסדה"ד שבנראה נעלם היה ממנו שהגאון ר' יוסף השתמש בכתר הרבנות פה, ועי' בהערות לם' אנשי שם צד 249); וברע ואח התהלך עם הגאון ר' משה בחייו (והתומים יחד בפנקס הח"ק על פס"ד מיום ד' הוהמ"ם שנת תקו"ז); ולראש ישיבה נתמנה הגאון ההריף הגדול ר' גרשון שהיה נודע בשמו „ר' גרשון הריף" 2); ולרב הגליל היה הגאון הגדול ר' שמואל שהיה מתהלה אב"ד דק"ק אמדור והגליל ואח"כ לערך שנת תקב"ג נתמנה לרב דגליל העליון פה, (נמצא חתום מיום ה' ט"ו אלול שנת תקב"ד בפנקס הח"ק כזה: „גאם שמואל חונה בק"ק מינסק" ביחד עם הדיינים הי"ר משה ב"ר צדוק והי"ר שלמה זלמן במהור"ר חיים והי"ר אליעזר במהור"ר מרדכי והי"ר מנחם מענדיל). וגדול שמו בישראל, ושמעו הטוב יקר אף בעיני הגאון מווילנא, והוא העיד עליו שהוא מפולפל גדול ונעלה (עי' בהקדמת ספרו תשובת שמואל ווילנא תרי"ט וישמש בכהונתו עד שנת תקל"ז 3). בראשית התמנותו היתה דירתו במינסק, אולם אח"כ השתקע בעיר ראַקאָוו ונח נפשיה שמה ביום טו"ב אייר שנת תקל"ז, ובשנה קודם לו מת גם הרב הגלילי הקדום הוא הגאון ר' יצחק אברהם נפטר י"ט חשון תקל"ו, [נמצאות המכמותיו משנת תקל"ב כ"ה אייר על הספר „באר אברהם" (שקלאוו תקמ"ג) ביחד עם הגאונים ר' אברהם קאציגעלנבוינין מבריסק והגאון ר' שמואל מווילנא; ועל הספר תפארת ישראל זוטא (פפד"א תקל"ד) ביחד עם הגאונים ר' נחמן היילפערין ראב"ד בבריסק, ור' אברהם שמואל אבד"ק מאהילוב], ואז נתמנה לרב בעיר הגאון ר' גרשון חריף הר"מ וינהג משרת רבנותו

1) מקודם היה רב ואב"ד בעיר מצער פיעסק אשר בגליל סלאַנים ולערך שנת תקמ"ו בא הנה.

2) והוא אבי הגאון ר' נתום אב"ד דקאסופסק אבי הג"מ בער מוויטעבסק.

3) ובספרו שאלות ותשובות „תשובת שמואל" (ווילנא תרי"ם) נמצא חתום (בסי' ח' וב') כזה: נאם שמואל ההוגה בגליל העליון יצ"ו, ותתימתו היא משנת תקל"ה.

רבנותו לערך פ״ו שנה משנת תקל״ה עד שנת תקנ״ג, ולר״מ היה אז הרה״ג ר׳ העשיל בעל „ישועה בראש" „ומצמיח ישועה".

במות הגאון ר׳ שמואל נפסקה גם הרבנות הגלילית מטעם המשלה אשר הביאו לפניה דבתה רעה, ולרב דעיר לקה אחדי כן הרב הגאון המפורסם ר׳ ישראל מירקיש (בן הגאון הגדול ר׳ ליב מירקיש ואחי הגאון המפורסם ר׳ שלמה ולמן מירקיש האב״ד דמיר, בעהמ״ח ספר „שלחן שלמה"), וגדול היה שמו ונודע לגאון מצוין בתורה והכמה ומחות תחכמיות: (היה חברו של הגאון האמתי ר׳ חיים מוואלאזין ואתו יחד באו עה״ח בהסכמתם על הדפסת הירושלמי בקאפוסק, ועם הגאונים ר׳ אריה ליב קאצינעלנבויגין מבריסק ור׳ לוי יצחק מבארדיטשוב, והסכמתו היא משנת תקס״ה יום נ׳ ב׳ מרחשון, ונמצאת עוד הסכמתו משנת תק״ס על הספר „עמודי שמים"); ובניו הרבנים הגדולים הפיצו גם הם אור תורתם במינסק (ועי׳ בספר „דעת קדושים" להה׳ א״ש, פטרבורג תרנ״ח).

בבוא הגאון ר״י מירקיש לשבת על כס הרבנות במינסק, כבר היתה העיר גדולה ומלאה הכמים וסופרים, אולם בימיו נתגדלה ונתפרסמה ביותר, כי הוא ראה לתקן תקנות טובות ומועילות בעיר ולמנות הסרוגות, ונשא ונתן בענינים שונים עם רבים מגדולי ישראל ויבוא אתם בכתובים, וישתדל הרבה בשכלול הישיבה דוואלאזין ויהי מן התומכים והמסייעים הראשונים להגאון מוהר״ח חברו ואיש בריתו בגופו ונפשו. אף למזבת הכלל רבות עשה גדולות ונצורות ולא הם על בריאותו בכל דבר הנוגע לישראל והיהדות, ויצא לו שם לאחד מגדולי ישראל השרידים העומדים בפרץ; ולימינו עמד אחד הגבירים האדירים בימיו, בן נאונים וגדולים, שלשלת היחס, רב פעלים ורב להושיע, נדיב לב ומטיב חסד הרב התורני ר׳ צבי הירש לבית ש ם ה א ו ו י ץ (ונתכנה בשם זה שמהאוויץ ע״ש אביו הגאון הגדול המפורסם בחורו מוהר״ר שמחה אב״ד דפוהאוויץ, אחי הגאון הגדול ר׳ יוסף מרגלין זיל האב״ד דסלוצק והלוסק); ושניהם כאחד אשר היו עושים ומעשים עשו את העיר לתלפיות שהכל פונים אליה, ותהי למקום תורה, נדיבות וחסד, צדק ומישרים, וינדל כבוד הגר״י בעיני כל בני העיר, וכלם העריצוהו והקדישוהו ויכבדוהו בלבב שלם. ותחת אשר הרבנים שלפניו כמעט אחד מהם לא היה אשר לא נמצאו מתנגדים נגדו, הנה הוא הביב היה על כל איש מבני עדתו, ודבריו בדברי האורים, קדושים ונמרצים, ואחריהם לא ישנה; אולם למנת

לב

לב עדתו אשר התימרה בכבודו לא ארך זמן שבתו פה ויסת לערך שנת תקע"ג (אהמ"ה: הבל על כי לא מצאתי בביהמ"ק הישן דמינסק את מצבת הגאון ר' ישראל ז"ל, בעוד אשר מצבות קדושות ממנה נכרות ובולטות, ולא נודע זמן מותו לנכון). במותו עשו למו בני העיר ועשיריה לחוק עולם ולא יעבור, כי מן הוא והלאה, לא ינתן בעיר התואר רב ואב"ד יהיה מי שיהיה — ורק אשר יבחר לשבת על כסא הרבנות במינסק יקרא „מרא דאתרא" — כי מי ידמה לו — אמרו בני העיר — ומי ראוי להיות ממלא מקומו, והוא עולה על כל בגדלו בתורה, בצדקתו הרבה, וברוב חסדיו ושובותיו עם כל. [וידידי המנוח הרה"ח ר' נפתלי משביל לאיתן ספר לי, כי שמע מאחד מזקני העיר ששעם הדבר אשר לא נתן הרשיון לשום רב, אחרי מות הגרי"ט, להתום א"ע רב או אב"ד הוא, מפני שהגאון מיוקיש היה איש אמיד ובעל אוצרות, ובהיות הפצו ותשוקתו תמיד אך להביא סדרים בעירו ולתקן תקנות, הזיל תמיד כסף מכיסו בהשבו שיקבל הכסף לאחר זמן מן הקהל, אולם בנפלו למשכב ויבן כי קרובה אחריתו לבא, קרא אליו את הנבאים ופרנסי העיר ויעד בם לאמר: אם תשיבו את כספי לבני אחרי טוב, אבל כל עוד לא תשיבו את הכסף ליורשי הנני לוקח אתי במשכנתא בטרם אלך ואינני, את השם רב ואב"ד, שאסור יהיה לכם לקבל רב תחתי, רק בהשתדלכם כי יושב כספי ליורשי ובני משפחתי הנמצאים].

בימים ההם והנה נרגש היה הסרון מוכיח בשערים ומגיד מוסר לעם, כי מן העת אשר השתמש הגאון ר' רפאל בכהונת ר"מ וראב"ד ואח"כ בכהונת רב הגליל פה, ראו בני העדה כי ברכה בהתוכחה בכלל ובמטף מצוין לעם, כי רב כהם לבער כל רעה ולשרש כל שרש פרה ראש ולענה, ואבות לבנים גלו ויודיעו את עוצם תקפת הגאון ר' רפאל בבה פיו, את מדבורותיו הנעימות אשר ירדו קרב וכליות, אף גם זכרו את המוכיח הנמרץ והנפלא בתוכחתו ר' משה בה"ר יהודא (הוא המחבר ס' „אבן שוהם" היה מקודם מ"מ פה ואח"כ לערך שנת תקב"ד נתקבל למ"מ בק"ק לונדון ושמה נדפס ספרו הנ"ל בשנת תקב"ה), ומה גם בזמן ההוא אשר שעוריות נעשו בקרב המדינה ע"י המרידות אשר מרדו אנשי רשע בממשלה הרומסה, ויראו נכבדי העדה כי עת היא לעקור כל רשע כסל ולהשיב לב בנים אל ה' ומלך; ויתנו משרת „המניד דמתא" על ראש אחד הדרשנים והמוכיחים הנמרצים ר' אברהם ב"ר אשר

אנשיל

אנשיל בעהמוה"ס „עמוד הימיני" נדפס בפה שנת תקע"א בהסכמות הגאון מוהר"י מירקיש האב"ד והגר"ה מוואלאזין; והוא בתק לשונו פעל רבות על לב בני העדה אשר הוקירו מוצא שפתיו מפז. [וקצת מתולדותיו עי' בהקדמתו לספרו].

והגאון ר' מנחם אליעזר [בן הגאון בעהמ"ה ס' „עטרת ראש"] חתנו של הגאון מוהר"י האב"ד פה, איש נאון וחריף מאד ומפורסם עד כי הגרא מווילנא כבדהו ויעריצהו בגלל ספרו אשר היה למראה עיניו, והוא ביאור על מס' קנים בשם „יעיר קנר 1); הניד שיעורים שונים וירביץ תורה ברבים בעיר. והרב הגביר הנודע, רב חסדים ותהלות המופלג בתורה ויראה ר' חיים בהר"ר צבי (הנ"ל) שמהאוויץ, מרבה בחסדים ומטיב עם בני העיר וביחוד עם לומדיה השוקדים בתורה והוא זן ומפרנס את בני הישיבה הרבים ועושה הסד לכל, [נזכר בס' אגודת אזוב לדוח הגאון הגדול ר' משה זאב האבד"ק ביאליסטאק בעל מראות הצובאות] ובני בית ווילענקין מראים ג"כ פעולותיהם הטובות והנכרות בעדה.

משמת הרי"י מירקיש בטלה הרבנות, ותתיו נבהר למד"א הרב המאוה"ג ר' שמואל סגל, ולא האריך ימים על משמרתו ונפטר ביום א' ער"ח טבת תקע"ט; וביומו בא למינסק אחד מבני רייסין, ויליד עיר פאלאנצק, איש נאון גדול וצדיק מפורסם, בקי בכל השס ונדול נ"כ בהכמת הקבלה ושמו ר' מנחם מנדיל, ויהי לראש ישיבה; ושמו הגדול הלך לפניו ומכל רחבי המדינה נהרו אליו תלמידים מופלגי תורה ולומדים, (ובהם הגאונים ר' משה שמואל פינס בן הגאון ר' יצחק פינס; והגאון ר' יוסט ליפמאן היילפערין בהגאון ר' ישראל היילפערין). והגאון ר' ישראל בהרב ר' חיים היילפערין שהיה מקודם רב ברוזינאי, (נכד הגאון ר' מרדכי אבד"ק סווירז בן הגאון החסיד מוה"ר טוביא יהואל היילפערין האב"ד דק"ק בעלז ובערזאן, בהגאון מופת דורו ר' ישראל היילפערין אבד"ק סווירז והני גליל לבוב, בהגאון הנודע ר' אברהם היילפערין האב"ד דקאוולי ולמעלה בקדש) נבהר למד"א במקום הגאון ר' שמואל 2); והגאון ר' יצחק ב"ר נפתלי הערץ לבית פינס היה לראב"ד, ושניהם נפטרו בשנה אחת בשנת תקצ"ו. ור"ו ליב די בוטין מ"צ ואב"ד בעיר מאהליב — (נכד הגאון

ר'

1) עי' בכפר עליות אליהו תולדות הגר"א בהערות שם.

2) הגר"י היילפערין היה מתלמידיו של הגאון ר' יו"ם ליפמאן מקאפוליו (בעל קדושת י"ם).

ר' ברוך בענדעט מ"ץ דאסלאוויץ, אחי הרה"ג ר' צבי שמהאָוויץ ממינסק, בני הגאון ר' שמחה מפוהאוויץ), נבחר למ"ץ הגדול פה, (עי' בהקדמת הספר פרדס רמונים לחתנו הגאון הגדול ר' משה יצחק אבינדור האב"ד דשקלאָו וקאוונא); והרב הגדול הדרשן המפורסם ר' אברהם אבלי ריזאנום מ"מ דמתא בימים האלה, פום במלל רברבן ומפיק מרגליות טובות מהבר הספר הנעלה "מחזה אברהם" (ווילנא תרכ"ד). והגאון ר' משה שמואל פינעס הראב"ד בהסכמתו לספר זה אומר: "נהירנא כד הוינא טלייא והוי כולי עלמא רחיטי בשבתא ובריגלא לשמוע נעימות הבמה ומוסר השכל במשל ומליצה מפה קדוש של הרב המאוה"ג הדרשן המפורסם מוהר"ר אברהם אבלי מ"מ דפ"ק ושארי קהלות'. והגאון ר' נרשון הנחום אומר בהסכמתו: "נוראות נפלאתי בשמעי דברים יוצאים מפי קדשו וברוח צח שפתיו המוסיף נאמותיו למקהלות רבבות עם בפ"ק", (ונפטר ביום ה' טבת תקפ"ה). והרב הנדיב רב תהלות מוהר"ר זאב וואלף ווילענקין מפרנסי העיר ומעסקניה הגדולים לטובת הכלל, יוצא ובא בכל עניני הקהלה ומשתדל הרבה בתקונה. והרב המפורסם ר' יחיאל מיכל ב"ר צבי בן איש ניעשוויעז, רב תורני וגדול בתורה, עשיר ונדיב לב ואוהב תורה ומוקיר רבנן; קנה בית הומה מקנין כספו באמצע העיר ברחוב קיידאנאוו, ויפתח ישיבה נדולה ונכבדה וישחד בעדה מכספו והונו, ויהי מתומכיה בנו ורוח, (הוא הרב המחבר ס' "לזכר לישראל" ע"פ אבות, נדפס בווילנא והוראדנא תקצ"ב), ונפטר בשנת תר"ח (ומצבתו נעתקה בס' "דעת קדושים" ואנכי לא ראיתיה). ועדת ישראל במינסק עשתה היל רב בקנין הנפש והרוח, ותצא שמה בין הקהלות המפוארות בישראל.

תקופה נכבדה וגדולה בקורות העיר מינסק הקהלה בשנות תקפ"ה, הבל של רבנים וגאונים נדולים אדירי התורה, כבירי החכמה והתושיה, רבי הפעלים והתהלה, המה עמדו לראש הקהלה ויאצילו מהודם עליה, כל אחד ואחד במקצוע שעסק בו, וכל איש ואיש בדרכו הלך בה, וכלם פנו אך למטרה אחת קדושה להרים קרן התורה בישראל בכלל ובמינסק בפרט; כי ממינסק אז, תצא תורה ודעת לכל הקהלות סביבותיה. הגאון ר' ישראל מיכל ישרון (בהרד חיים מקארעליץ והלמיד מובהק להגאון הצדיק המפורסם ר' דובער מקארעליץ) איש הכם ושלם, משכיל ורב תבונות, וגאון גדול בתורה, הרביץ תורה ברבים, ויהי לר"מ בבהמ"ד הגדול פה, בעל לב רחב וכביר, ורב פעלים ואביר התושיה; ואחד

מבני

מבני ריסין שבא לגור במינסק ולהשתקע בה, הגאון מוהר״ר אברהם בהרה״ג ר׳ יהודא ליב שהיה מ״ץ בחאטיבסק, מנכדיו של הגאון הגדול איש האלהים המפורסם מו״ה ישראל אבד״ק שקלאוו (בעהמ״ח ספר אור ישראל); אשר זה אברהמיעוד בהיותו צעיר לימים התפרסם ויצטיין ברוחב לבו כביר שכלו ועוצם בקיאותו בכל מקצעות התורה הנגלית והמקובלת, וכבן כ״ד שנה הבר את ספרו אשר עד מהרה יצא מבעו בעולם ויתפרסם על ידו בשם טוב כאחד הגאונים הגדולים בספר קטן הכמות ורב האיכות הוא הספר „משכיל לאיתן״ נדפס בשקלאוו (שנת תקע״ח); והגאונים הגדולים המסביבים ר׳ שאול מווילנא ור׳ מנשה מאיליא כותבים כי גלה חדשות וירֵאה מקומות רבים אשר נתעלמו מגדולי האחרונים, וכי כביר כחו בכל השׁס ובכל ספרי הרמב״ם ובקיאותו נוראה ונפלאה (יעוי״ש בהסכמות), ומשנאתו לעשות תורתו קרדום לחפר בה, הקדיש כל ימיו אך לתורה ולתעודה ללמוד וללמד ויסתפק במועט ויחיה היי צער ועני; ביום לימד תורתו ברבים ויגד שעורים שונים בגפ״ת וברמב״ם, ובלילה בשובו אל ביתו שכב על משכבו וישנן את ספרי היד החזקה להרמב״ם בע״פ; ויהי אומן את ילדיו, בידו האחת אוחז ביד תנוקו וביד השנית כותב ספרי תורתו וחדושיו; והגאון ר׳ מנדיל גם הוא תמיד לא פסק מללמד תורתו ברבים, ויעמיד תלמידים רבים וגדולים וישתדל לטעת בהם כל מדה נכונה והתרחקות המותרות, וכדרכו בקדש אשר בחר לו לסגף את גופו בסגופים ותעניתים ויסתפק ממש בקב החובין, בפת קבר יבשה, ובצלוחית של מים, ויתרחק מכל המדת התבל, מאכלי בשר ודגים ומטעמים בלתי אם משבת לשבת, (וספר לי אחד מתלמידיו ה״ה ידידי הרב הישיש והזקן המופלג ר׳ ברוך מרדכי מקלעצק כי בראות את הגאון ר׳ מנדיל בפעם הראשונה הרב הצדיק ר׳ נח מלעכעוויץ בהיותו במינסק וכבר שמע את שמעו שגדול כחו בחכמת הקבלה, ומצאהו כחוש ודל, ובעל גֵו רזה, אמר בדרך הלצה על ר׳ מנדיל „אין דַר (בלע״ז) אלא במקום תורה״); והגאון הצדיק החריף בנגלה ובקי בנסתר אחד מאהובי של רבינו הגאון מוהר״א מווילנא ר׳ יעקב בר׳ שאול ליבאָשיץ, גדול שמו ויהי נודע לאיש מופת ועושה נפלאות (ומספרים כי דרכו היתה לנסוע ביומי עלומיו להגר״א ז״ל לווילנא ובהיותו בפעם אחת ביוה״כ בווילנא והתפלל בבית מדרשו של הגאון בקש הגאון שיכבדו את ר׳ יעקב ליבאָשיץ בהגבהת התורה והוא יגוללה); גם הוא הרבין תורה ויאלף לעם מוסר ודעת, (והוא נפטר בהיותו מופלג בזקנה בן צ״ה

בשנת

בשנת תריג); והגאון האברך ר' יהושע אייזיק במהורד יחיאל נם הוא ראש ישיבה נחלה, מפרק הרים וטוהנן זה בזה בסברא, איש חריף נחול ונפלא (ונתפרסם אחר בשם ר' אייזיל חריף, או ר' אייזיל ראש הברזל האב"ד בקאלוואריע, ווילקאוויסק, סלאנים. הנודע בשם ספרו בעל "עמק יהושע"), אף מוכיח בשער, ומניד מישרים בהברה קדישא; והרב הג' השלם ר' ברוך במהורד צבי, דיין נכבד ואיש תבונות, מכלכל: כל עניני הקהלה בהבמה ודעת 1); והרב המאוה"ג כביר התבונות ר' זאב וואלף במהורד משה ספרא ודיינא עומד לשרש בקדש ומנהיג בחריצות יתרה את משפטי העדה, ומלמד תורתו ברבים נם הוא; והרבנים הנבירים המפורסמים ונדיבים ר' הירש בהר"ר חיים שמחאויץ, והרד יעקב הורוויץ מדאקשיץ, משניחים בכל עז יכלתם על עניני הקהלה למנות כל הסרון ולהביא אליה ברכה; וגלוה עליהם לשאת במשא הצבור הרב הנדיב הנביר רודף צדקה והסד מהורד צבי הירש זאלצמאן, האוהז מעשה אבותיו מדור דור ביזו, ומרבה לנמול הסד לכל אדם, מקבל את כל בסבר פנים יפות, ומאזין ומקשיב לדל; ותהי מינסק לעיר הרת גאונים צדיקים חכמים ואנשי מעשה.

התקופה של אחרית המאה הששית היא הצמיחה מקרבה במינסק הרבה ככבים מזהירים כזוהר הרקיע על שמי העיר בפרט, ועל שמי ישראל בכלל, הלא המה: ר' יקותיאל זוסיל הכהן ראפפורט; ר' יעקב הלל עשטינגער; ר' יעקב אהרן לוריא; ור' ישעיהו זבריהו הכהן יאלעש מלבוב, ועוד. וכל אלה, מטיבי הצעד הרימו את דגל מינסק וישאו נסה למעלה למעלה. כלם בני משפחות רמות ונשאות, כבודות ונדולות בישראל אשר שמן לברכה ולתהלה בארץ. ר' יקותיאל זוסיל הכהן, רב ונאון מפורסם, נדול בתורה ויהש (בן הנאון המפורסם ר' חיים הכהן ראפפורט אבד"ק אוסטרהא בעהמ"ח שו"ת מים חיים), חכם ושלם בידיעות העולם, וסוהר בעל אוצרות נכבד בעמו, שוע ונשוא פנים, אהוב לבריות ורצוי לכל אדם, נשא הן והסד בעיני שרים ורוזנים ויבקשו קרבתו ויתענגו בחברתו, פתוח היה ביתו לפני ת"ח, רבנים נאונים, ויקרב באהבה נם את המשכילים היחידים אשר השכימו לפתחו

בהיותו

1) ואחד מנדולי הדיינים בעת ההיא היה ג"כ הרה"ג המפורסם ר' שואל במהור"ד שלמה, ותתום בהסכמות רבות על ספרי מחברי זמנו וביחוד על הס' "דרך תבונות" (מינסק תקצ"ה) עם הגרי"מ ישרון ומוהרי"ל די בוטין.

בהיותו איש ההולך בשביל הזהב, וינהל כבוד ויקר ושמו לתהלה, עד כי בשנת תרט״ז עפ״י הסכמת ראשי הגלילות בכמה פלכים בארצנו נבחר להיות הבר לועד הרבנים העומד להתאסף לפרקים על יד המיניסטריום לענינים הפנימיים. וברוב עסקיו ומסחריו אשר פרצו בעיר ובמדינה, הקדיש רבי עתותיו לתורה ולמעשה, ויעש גדולות ונצורות לטובת הישיבה דוואלאזין ויהי אהד מנבאיה היותר גדולים. ור׳ יעקב הלל עטטינגער, אחד מגדולי התורה ונודע לגאון, מגדולי העיר וחכמיה, (בן הרב הגביר המפורסם ר׳ מיכל ראווער מוארשא והתגו של הרה״ג המפורסם ר׳ צבי הירש שמהאוויץ מפה) וגביר נדיב ורב פעלים, עושה ומעשה בטובת הקהלה ותועלתה. והרב הצדיק הגביר האדיר ר׳ יעקב אהרן לוריא, (בן הרב ר׳ יהודא אידיל לוריא, ואחי הגאון הגדול הנודע ר׳ דוד לוריא מביהאו); התעסק הרבה בתועלת העדה וקיומה, וישבלל את בית התלים הגדול הבנוי לתלפיות; ומצוין בידאתו וענותו, ויתעסק גם לטובת הכלל, וישא חן בעיני הקיסר האדיר ניקולאי בעד לבו הטוב ופעולותיו הרבות לטובת הקהלה, ויקבל ממנו אות כבוד (מעדאל) לשאת על צוארו.

ואהרון אהרון הוא ר׳ ישעיהו זכריהו הכהן יאללעש, גאון גדול בקי בכל הדרי התורה, הכם ובליל השלמות והמדעים, רב היהש ונוע גאונים מדור דור מבני בניו של הב״ח והפנ״י, מילידי העיר לעמבערג למשפחת יאללעש המפוארה, רב תבונות ורב תהלות פאר האדם המעלה, איש האשכלות תורה והכמה, הקירה עמוקה ויראה עילאה, אשר בעודנו באביב ימיו כבר נתן מפריו הטוב לאוהבי חכמה ודעת, וידפים מחברתו הנעלה ״עת לדבר״ ע״ד תקון המדות הישרות המוסריות, בשנת תקצ״ד בלבוב, (והברה בארבע שנים לפני זה בהיותו בן י״ב שנה); וספר ״דובר מישרים״ ע״ד ידי זרים שהיו במעל ליהם הנהות הש״ס להר״ר מרדכי יפה בעל הלבושים (שם תקצ״א) ויהתום שמו ״פלאי״, (עי׳ אוצה״ס לבן־יעקב אות ד׳). וישא ויתן בדברי הלכה את נדולי נאוני דורו, את הגאון ר׳ עקיבא אינר (עי׳ תשובות רעק״א סי׳ קע״ו) והגאון ר׳ משה סופר (עי׳ תשו׳ ח״ם חלק חו״מ סי׳ כ״ה), ואת הגאון ר׳ אליעזר לאנדא מבראד ואת הגאון ר׳ צבי הירש חיות. ומראשית בואו הנה בשנת תקצ״ד (שאז בא בברית הנשואין את בת הגביר הנדיב האדיר המפורסם בשם ר׳ יעקב מדאקשיץ) הרבה להרים את קרן התורה ולאחד אתה את ההשכלה הצרופה והמזוקקה; וברוב שקידתו בתורה, כן הרבה לשקוד

בהכמות

בחכמות ומדעים, ויחבר ספרים כשלשים במספר, שו"ת והדושים על הרמב"ם (והלק מהם נדפס בשנת תרמ"ב ע"י בנו הרב הנכבד הגביר האדיר, נדיב ועושה הסד, שלשלת היחס ר' וומאן הכהן יאללעש הי"ו מקציני העיר מינסק ושועיה יחיו 1) בדבר אמונות ודעות, בחכמת החשבון, התכונה והמדידה. ויהי ביתו בית ועד להכמי התורה אשר בעיר, וביהד באה ורע היה את האברך הגאון הגדול והעילוי המופלא אשר היה בקי בכל הש"ס באביב ימיו בהיותו בן הי' שנה, והוא ר"מ בבהמ"ד הגדול ר' דובער יצחק אייזיק יליד העיר הקטנה קראסנע; ואת האברך בנו של אותו גאון וצדיק מפורסם ר' עקיבא איגר כפוהנן הוא הרב המאור הגדול בתורה, צדיק והסיד, עושה ומעשה מו"ה שמואל איגר, ואת הגאון הצדיק תמים ומתמם את אנשי מעשה ר' אברהם דווארעצער, אוהב צדקה והסד ורודף שלום וטוב; והמה יחד כאיש אחד הברים עמדו לעזור ולתמוך בידי חורשי תורה והושיה, הכמת ישראל ותעודתו, ויהיו לנס העיר ולתפארתה.

והימים, ימי בכורי ההשכלה, כי רחש לב המלך האדיר ניקולי הראשון דבר טוב לעמנו, להשכיל את בניהם ולהנכם בלשון המדינה וספר; והנה נפלנו בני מינסק לשתי כתות, והרבה הרבה דעות נשמעו בה, אלה מימינים ואלה משמאילים; הרבנים האדוקים עמדו כנגד ההשכלה אשר היתה בעיניהם כפסל בלהות ודמות מלאך משחית נתנו לה, אשר מטרתה אך ורק להלל כל קדש ולהדום כל יכודי בנין התנו, ויגזרו אמר כי רעל בה, וכל המועם מעכה הרי הוא מתחוב בנפשו, וע"כ בשמעם מנסיעת הד"ר לילענטהאל דרך ערי ארצנו ומהשתדלותו להכנים את ההשכלה בהלוטותינו אמרו לקחת נקם ממנו; אבל רבים נמצאו אלה המעריצים את ההשכלה והמחזיקים אתה במעוזה; והמה ר' ישעיה יאללעש, כביר ההכמה והמדעים; ור' יעקב ב"ר שלמה זלמן קאפלאן, חכם נמרץ ומשכיל אשר העריך ותקן והגיה ועשה נוספות לספר "ארץ קדומים"; ור' מרדכי במהור"ר אבינדור הכם והונה דעות נשגבות שלם בכל דבר מדע; ור' דוד ב"ד יעקב אהרן לוריא, חכם וסופר נעלה,

מצוין

1) אשר המחבר: מצאתי מקום בזה להעיר את אזן הרב הגביר הנכבד הזה לעשות חסד עם כל דורשי תורה ואוהבי חכמה ודעת, להביא לבית הדפוס, מכתבי ידי אביו הגאון הגדול אביר החכמה זצוק"ל, למען יהנו רבים מאור תורתו וחכמתו ויתבשמו בדבריו המסולאים, הנוגעים בכל דבר חכמה ומדע, ויזכר גם הוא לטוב בגללם!

מצוין במדעים וכביר הפעלים (הוא כתב הרבה מאמרים בבהח"ע בזמנו ותחם א"ע בהסתר "ד"ל" או בשמו המפורש); והרב המדעי, תורני ומשכיל וסופר נעים ר' יהודא בצלאל ב"ר זאב וואלף לבית עליאסבערג מאיווינץ, (בעל המחבר ספר "מרפא לעם" — ועוד); מהלוצי ההשכלה ולהחמי מלחמתה בכח ועוז בישראל בכלל ובמינסק בפרט, והמה פעלו לטובה על העלם רב הכשרון יהודה ליב ויכניסוהו בביתה של ההשכלה להסתופף בצלה, אשר נתפרסם אחרי כן לסופר רוסי־עברי כביד ונאור בשמו הנמרץ ל ע ו ו א נ ד א. ובני ישראל במינסק קבלו את הד"ר לילינטהאל בסבר פנים יפות וישמחו בו ויקרבוהו כמו נגיד, ויכבדהו בהמ"ד אשר להמידי ליובאוויץ ביוה"כ בעליה, ויראו לו אותות כבוד ויקר (עי' מכתב הד"ר לילענטהאל הנדפס בספר "לקט אמרים" הוספה להמליץ תרמ"ה) ויחלו להנך את בניהם על ברכי התורה וההשכלה. הדת והדעת.

ומינסק זה כבר אשר אבדה צבי עדיה והדר גאונה ותפארתה, ויכותו גם משניהם, משתי המפלגות, הרבנים הגאונים אדירי התורה וכבירי ההבמה והמדעים יחד נאספו, בעת קנרה מאד מהו אחד אחד ר' ישראל היילפערין, ר' מאנדיל, ר' יצחק פינס, ואחי"כ ר' אברהם משכיל לאיתן, ר' יעקב הלל עמטינגער, ר' שמואל איגר, ר' מיכל מגישוויעז הר"מ, ואחי"כ ר' ישעיהו יאללעש, ור' דובער אייזיק, והמ"ץ הזקן ריי"ל די בוטין, נגדעו ארזי לבנון אלה, ומינסק בכה בבתה לחולבים האלה; גם ר' יהודא בצלאל ור' יעקב קאפלאן ור' מרדכי בהר"ר אבוגדור ועוד מהו, ותבך עדת ישרון על בניה יצאוה ואינם, והסרון נרגש מאד בעיר וסביבותיה. ור' דוד לוריא, ואחיו הרב השלם במדעים, רב הבונות וגביר עושה הסד, ר' שמחה לוריא, הולכים בשביל הזהב ועומדים בין התורה וההשכלה ובין האמונה והדעת, ועושים הסד לאוהבי תורה ולדורשי מדע והשכל יחד.

עוד בחיי ריי"ל די בוטין אשר זקן היה ובא בימים ובהולשתו ורפיון נוז, קבלו בני מינסק עליהם למד"א את הגאון המפורסם ר' דוד טעביל מבטוביץ, שהיה הכם נמרץ בהויות העולם, הונה דעות והזקר עמוק, ועל כלם גאון גדול בתורה, מגדולי הזמן וראשיו, יליד העיר הקטנה טורעץ אשר בקרבת מיר לאביו הר"ר משה ממשפחה נכבדה, וכבן ט"ז בא להסתופף בצל תורת הגאון האמתי מוהר"ח מוואלאזין, (ויהי הבר ורע להגאון האמתי ר' יוסף מבלוצק, ורבן של הגאונים ר' יהושע העליר

ור'

ור' אברהם שמואל מאיישישאק), בשנת הכ"ה לחייו נתמנה לרב בעיר סמויפץ עיר מושבו אשר משם לקח לו לאשה את בת אחד הנכבדים, וישמש שמה בכהונת רב ואב"ד שלשים ושתים שנה מן שנת תקע"ז עד שנת תר"ט, ואז נבחר והורם למד"א בעיר מינסק, (ושמה חבר את ספרו הנכבד "בית דוד" בשני הלקים שו"ת ודרושים יקרים, והתנו אשר אמנהו כבן הרב הגאון ר' משה ליב, נ"כ מילידי העיר טורעץ, אשר היה אחיכ למו"צ ראשי פה, עם חתנו הרב הג' ר' שאול חיים (שהיה אחיכ אב"ד דדובראוונא ועלה לירושלים) כדרוכו לדפוס ויתעסקו בהדפסתו, וזה הראשון, הרמ"ל, עשה לו גם נוספות וידפים בו את לקוטיו), בהרב הגאון הנפלא הזה מצאה העדה נהוסים על אבדותיה הגדולות שאבדה בזמן קצר מאד, כי כביר הרוח היה ובעל לב רחב, אוצר התורה והחכמה ומקרוב ומרחוק נהרו אליו לשאל בעצתו ויהי שמו גדול גם ליהודים גם לנוצרים אשר כלם הכירו ערכו הרב ושרים ורוזנים אשר נשפטו ביניהם הגישו אליו משפטם וישענו על ביתו הרחבה.

והרב ר' ישראל אשר ב"ר עזר יליד הוראדנא, רב גדול בתורה ודרשן מהולל הוגה דעות נעלות נתמנה למ"מ דמתא ויתאמץ להישיר את הלבבות ולפשט את העקמומיות—לעשות שלום בעיר ויער למוסר את אזני המפלגות השונות בדברים חמים ונמרצים, בדברי השכל ותוכחת מוסר, ומצאו מסלות בלבב ההמון אשר התענגו עליהם ויהיו להם למקור חיים, ושמו נודע ומפורסם לתהלה לאחד הדרשנים הגדולים והמפלגים הנפלאים אשר רב כחם להוציא מים גם מסלע ולהוציל גם אבן קשה, והרב ר' אברהם ב"ר יהושע עוועניציג, רב גדול והריף ראש מתיבתא בקלויז בלומקעם, והרב המאוה"ג המפורסם, דרשן ונודע למקובל ר' אברהם בהיר זכריה מענדיל לבית המבורג, (ע"ש אא"ז הגאון ר' רפאל המבורגער ז"ל) הנודע בשם ר' אברהם בהרב, והגאון הריף הגדול, נלהב ואיש הרוח, כביר הפעלים ורב העליליה ר' גרשון תנהום, בן הרב ר' אליהו בנימין מטיוהם העיר מיר (מנכדי הגאון האמתי ר' שמעלקא האב"ד ד"ק אוסטרא וגליל וואלין) מרביצים תורה ברבים בבהמ"ד בלומקעם ובבהמ"ד הגדול בשיעוריהם השונים, ומרבים בתלמידים, והגאון ר' משה שמואל פינס, גאון גדול, ובקי נפלא שלא הניח כמותו בבקיאותו הנפלאה בכל התלמוד והפוסקים שוקד נמרץ והוגה בתורה בחשכה כאורה, ראש בי דינא, והרב ר' משה צבי, רב וגאון מפורסם

מפורסם ושלם רב מטעם המשלה בתהלה ואחיכ מו״צ, והרב הגדול הצדיק המפורסם אוצר כל מדה טובה השוקד הנפלא בתורה ר׳ ישכר בער מתמיד ר״מ, והרה״ג החריף ובקי והגביר הנכבד ר׳ זלמן בהיג ר׳ שואל לעוון מגדולי הנדיבים והמתעסקים לטובת העדה, אף בחומר ורוה, ומגיד גם שיעור בבהכ״ד הגדול, והרב הי״ג, החכם המפורסם, כליל המדעים ואוצר השלמות ר׳ משה בי״ר יהודא ז״ק משקלאוו, והרב המפורסם לגדול ר׳ מנחם שלמה בהרב ר׳ אליהו, איש הריף ובקי ומתמיד גדול עוסק בתורה כל ימיו, למד וליפד והרבה לחדש חידושים רבים על כל הש״ס, מפיצים אור נגה התורה, ומרחיבים גבולותיה בעיר ובמדינה.

וקציני העיר גבירה ועשיריה, מיוחסי ארץ, נוצרי תורה ושלמי תושיה, מכלכלים כל ענייני העדה הרוחנים מפורים כסף כאפר לכל דבר טוב ומועיל, מחזיקים בעץ החיים והדעת ותומכים בימינם, הלא המה הרב הגביר האדיר, רב הסדים ופועל טובות וישועות, בעל לב נדיב מאין כמהו ר׳ שלמה זלמן בהר״ר יעקב הורוויץ, והרב הגדול בתורה, הריף ובקי, בר אבהן, הגביר הנדיב ר׳ שמחה עטטינגער והרב הג׳ בתורה, הגביר האדיר ר׳ שמחה היים לאנדא (מבני בניו של הגאון ר׳ יחזקאל לנדא) והרב השלם המופר הנמרץ והונה דעות, הגביר הנדיב רב צדקות מו״ה שמחה בהרה״ג ר׳ י״א לוריא, והרב הגביר הנדיב המורם מעם ר׳ מרדכי בהר״י קליבאנאוו.

והגאון ר׳ אריה ב״ר יעקב שהיה מו״צ באיהומען ואב״ד שמה 1) גאון גדול והריף נפלא עמק ושלם במושכליות, תוכן ומהגדם ורב מדעים נתמנה למרצ ראשי, ויהבר את ספרו הנפלא „באר היטב״ על התורה אשר חלק אחד ממנו הדפים והוא על ספר ויקרא (בשנת תרכ״ז בווילנא) וספר גדול רב הכמות, מהזיק יותר מאלף בויגין, ורב האיכות, הכולל חדושים ותשובות, פלפולים וחלוקים בדרך הפלפול האמתי והישר על כל הש״ס בבלי וירושלמי ונדולי הפוסקים הראשונים והאחרונים, (והוא כעת תחי׳ הרב הגאון ר׳ אליעזר ראבינאוויץ) והגאון ר׳ משה יהודא ליב — אחרי מות חותנו הגאון האמתי ר׳ דוד טעביל כלכל את כל ענייני העדה ומשיב לכל שואליו הרבים בענייני דת ודין ולחורשי עצתו בחכמה ובתבונה, ולראב״ד נתמנה הרב הגאון המצוין, עניו ושפל רוח, הכם

ושלם

1) היה הלמידם של הגאונים הגדולים המפורסמים מוהר״ר אריה ליב שפירא מקאונא ור׳ מנשה פורת מאילייא.

ושלם ר' אריה ליב ב"ר משה הכהן השכל, (והוא לא הפץ מעולם להשתמש בכתרה של תורה ויתפרנס תמיד ממסחרו ואך כאשר מטה יד נאות לבקשת גדולי העיר ונכבדיה לקבל עליו משרת ראב"ד).

ימים הרבה, אחרי מות המד"א הגאון האמתי ר' דוב טעביל היתה מינסק ללא מד"א, כי רבו גאוניה והכמיה, מוריה וראשיה, והרבה פעמים נתאספו ראשי העיר בדבר אספת רב ומד"א; אבל בכל פעם שבו באין הכסם כלל, כי באמת קשה היה להרכיב אלוף לראש גאונים גדולים, אדירי התורה והחכמה, אשר יהיה לכל לראש, אולם אחרי מות שני גאוני מינסק וראשי גדוליה ר' נרשון תנחום ור' אריה הומענער באו ראשי העדה לכלל דעה אחת לתת משרת מד"א על ראש אחד הגאונים המפורסמים בזמננו רב העיר פרוזינא, ומלפנים רב העיר טעלץ אשר בקרבת בריסק עיר מולדתו, הוא הגאון הגדול החריף העצום והעמקן המצוין ר' ירוחם יהודא ליב פערילמאן (הוא נולד בבריסק לאביו הרי"ר שלמה זלמן בשנת הקצ"ה ומנעורותו התפרסם בשם העלוי מבריסק וכבן שלשים נתמנה לרב בטעלץ ויהי שמה לרב עד שנת תרל"א ואז נקרא לכהן פאר פרוזינא) ובשנת תרמ"ג נתקבל להיות למד"א פה, ויתפרסם בשם "הגדול מטינסק" 1).

גם בימיו של הגאון רי"י ליב קננה התורה ותמצא מהלכים לה בעיר, ונפנוש בה את הרב הגאון, הצדיק חסיד ועניו, ר' חיים חיקיל בערינשטיין, הכם נבון וגדולי התורה שלא הפץ ליהנות ממנה כל ימיו, ואת הרה"ג המפואר ר' חיים יעקב ליפשיץ, מדייני העיר וסופריה, את הרב הגדול החריף המפורסם בשם ר' יואל הריף, ואת הרב המאוה"ג המפורסם ר' אליעזר לובצער, יליד העיר לובין, דיין וראש ישיבה, מרביץ תורה ברבים, והמיד במעשיו, ומגדולי העיר תורניה וחכמיה גם יחד, משבילים, וסופריה, הלא המה: הרב הגדול בתורה, החכם והמבקר הנמרץ, הגביר רב הסדים ונדיב הנדיבים ר' ישכר דובער בעמפי, איש מלא תורה והכמה, דעת ויראת ה', חוקר וסוקר, כופר ומבקר מחפש מקורי מנהגי ישראל להראות כי תורה הם וממקור קדש יהלכו, והרב המפורסם בתורה ומבקר וסופר ראש השוחטים ובודק אמן ר' אליעזר ליפמאן

1) השם "גדול" שנתן להגאון ריי"ל, מה שלא זכה אליו בעירנו שום רב מלפניו, הוא מפני שמרגלא היה בפי בני מינסק לומר המיד (היינו מן העת שהתעוררה שאלת הסד"א אחרי מות הגר"ד טעביל) לבחור אך באחד ה"גדולים" אשר בארץ.

ליפמאן ראבינאוויץ, איש שאר רוח לו, כותב הערות מאירות ובהירות ומאסף ספרים יקרי הערך והמציאות וזה כל משאת נפשו, והרב הגדול בתורה, החכם והסופר המצוין ר' נפתלי בן הגאון משכיל לאיתן זל, מבקר פאר בהיכל הכפירות ומעניק מפריו לברכה את כתבי העת והמאספים, ויגע וטרח הרבה לסדר ולהגיה את הספר „סדר הדורות" אשר קבשונים רבים עלו בו ויעש אליו נוספות טובות מאד, והרב ר' מרדכי אהרן תאומים איש משכיל וסופר נעלה ומופלג תורני, ומנדיבים, הרב הגביר האדיר נדיב ושוע ונכבד לבית ישראל ר' זאב וואלף ב"ר אליהו הלוי זעלדאוויץ, שומר תורה ואוהבה בלב ונפש, ירא והרד לדבר ה', מעשירי העיר ברעזין וישתקע פה, והר' יוסף צוקערמאן, גביר נכבד ומתעסק גדול לטובת העדה — ביחד עם תתנו כביד הדעת ורב התבונות בן גדולים ומחצבתו קדש הרב המופלג בתורה, רחים ומוקיר רבנים וחכמים הגביר האדיר ר' משה חיים זל ברוידא (נפטר בווארשא כ"ד אדר שנת תרנ"ב) — בבנין בית התי"ת המפואר ובעשותם בו סדרים ותקונים רבים, ור' שלמה גאלדבערג משגיח בעין פקוחה ומתעסק רב בהחה הגדול ופועל הרבה לטובתו, והרב המופלג בתורה, החכם ושלם במדעים מגזע היחש, וגביר נדיב ורב תהלות ר' אליהו יוסף פאללאק, מראש החברה „פועל כפים" ומאציל לה ברכה מכחו והונו, עזר דלים ושמך רבים מן הנופלים.

ושנים אלה מן האחרונים אשר שמם יתנוסס להפארה בעדתנו וכרם לא יסוף מקרבה, הם: תרה"ג ר' אהרן דובער ברוידא, (בן הגאון הגדול והצדיק ר' אריה ליב ברוידא האבד"ק קאלוואריץ), אחד הגבירים אשר כאבני נזר התנוססו בעדת מושבם, הסיד וצדיק במעשיו, נדיב ורב חסדים ובעל מדות תרומיות מצוין ונפלא במינו, ראש ונשיא אהק, וגבאי ראשי בהלוקת הכולל בא"י, ויהי גם חבר בבית האוצר אשר להממשלה ונתכבד באותיות כבוד, גדול בתורה ויראה ושמו לברכה ולתהלה.

ומשנהו הדומה לו. הרב הגאון המהולל, תריף ובקי והכם נודע לתהלה, תפארת עדתנו ופאר עדיה, ר' מרדכי סאלאמאנאוו, מילידי העיר איוויץ, בן הרב הגאון הצדיק המפורסם ר' שמואל חיים (תתנו של הרב הגאון המפורסם ר' יצחק לאודינער מאיוויניץ (תלמידו המובהק של מוהר"ה מוואלאזין), אביו מת בילדותו ויקחתו אליו דודו הגאון האמתי מופת דורו ר' ליבל שפירא מקאוונא ויאספהו אל ביתו ויהנבהו בדרכי

בדרכי למודו ויסתופף בצלו כשלש שנים, ויהי מלא ונדוש בתלמוד ומפרשיו באביב ימי הלדו, כבן י"א התחתן ויארש לו את בת הג' הנעלה והנכבד ר' צבי הירש סאלאמאנאוו (אשר מבנו היה נקרא אח"כ גם הוא בבנוי משפחתו „סאלאמאנא"ז") במינסק, ובבואו הנה התהלך כרע כאה את הגאונים ר' ישראל מיכל ישרון, ר' זוסיל ראפפורט, ר' ישעיה יאללעש, ר' דוד טעביל, הצטיין בחכמתו במילי דעלמא ויעמוד בראש הגבאים להישיבה דוואלאזין אשר הוא היה האחד המיוחד אשר השתדל לטובתה וינהלה במועצותיו. כרוב אהבתו לכל בן תורה ודת, כן הרבה לקרב ולהחזיק בימין כל דורשי הכמה ומדע ופעמים רבות תמך בידי תלמידי הכמים עניים וישתדל לשלחם לבתי מדרש החכמה והמדעים שבארצנו ובחו"ל, ויהי ביתו בית ועד לרבנים וגאונים, לחכמים וסופרים ומשכילים, לגבירים עשירים וקציגים אשר השכיחו לפתחו בהיותו אשכל שהכל בו, תורה הכמה ועשר, היה בא בבתובים בהחושי תוהה את גדולי הגאונים כמו את הגאון ר"א מקאוונא, ר' יוד"ב מבריסק, ר' רפאל מבאבריוסק וו' חיים סאלאוויציג מבריסק (והשאיר אחריו בכ"י הדושים רבים אצל בנו הרב הגביר הנכבד ר' משה צבי סאלאמאנאוו). ויפעול הרבה לטובת העדה, ויהי נבחר פעמים רבות באספות עם, וכלם הגחילוהו כבוד ויקר לגודל ערכו.

אלה המה ראשי אבות התורה, ההכמה, הדעת החסד והנדיבות בעירנו, מדורות שעברו, דור לדור ישבה מעשיהם הטובים ופעולותיהם הכבירות, ובעט זהב יוחק שמם לזכרון בספר תולדות ישראל, גדולי הכמיו, ראשיו נדיביו ואנשי השם.

ואלה מן החיים — כה יהיו — אתנו כיום, העומדים לראשי עדת ישרון פה עיר תהלה וקריה רבת עם, הראוים לברכת עולם ולזכרון בספר לדור אחרון בעד מפעליהם הטובים ומעשיהם הנכבדים איש איש במה שהוא עסוק בו, והם: הרב הגאון הגדול ר' אליעזר ראבינאוויץ המכהן פאר בתור רב. הרב הגאון ר' יצחק בהגאון המד"א דפה ר' דוד טעביל, מו"צ, והרב המאוה"ג הצדיק המיד ועניו, אוצר כל מדה נכונה ר' יעקב מאיר גראדענסקי שליט"א מו"צ בעדה, ועינם לטובה פקוחה על עניני הקהלה והקנותיה, והרב הגביר הנכבד, רב פעלים, שומר מצוה ונוצר תורה ומכבדה בכל לב ר' דובער פינס העומד לראש החברה הנכבדה „תומכי תורה" אשר נתיסדה זה כמ"ו שנה פה, שמטרתה קודש לתמוך בידי אברכים המתעתדים להיות רבנים ומשתלמים פה בלמודם

בלמודם וכבר זכתה החברה הנכבדה הזאת להעמיד מקרבה במשך הזמן הזה כארבעים רבנים, גדולי תורה ונבונים לכ, ה' ע"י, והרב התמים ישר באדם ואיש אמונים מתעסק ראשי בחברה זו מו"ה ברוך מרדכי האַרי הרב הגאון החריף הנכבד היקר ומאד נעלה, מו"ה גרשון אברהם בערנער.

והמשתדלים להשכלת העיר ואשר פועלים לטובתה עתה, הן המה הרב החכם היקר איש אמונים ומשכיל העומד לשרת בתור רב מטעם המשלה זה כשלשים שנה מוהר"ר אברהם האנעלעש חי"ז, הרב החכם והסופר המצוין מוה"ר יהושע סירקין, ראש המתעסקים לטובת וישוב ארץ ישראל בכלל ובעדתנו בפרט, הסופר היקר שהיה מו"ל את "הכוכבים" ר' ישראל מענדיל ויאהלמאן, המוהה המשכיל היקר ואיש תבונות לעדער, הרב החכם והסופר הנפלא בסגנונו הנעים והמליץ הנעלה ר' יוסף ברילל (איוב), הרב החכם היקר והמשכיל הנכבד איש שאר רוח לו בתבונה ומנהל את בית"ם למלאכה לבנ"י פה, ר' יהודא זאב נופך, המורה הנכבד והמשכיל הנעלה קאפעלאוויץ, הסופר היקר והמשורר הנעים הורוויץ, החכם הנעלה והסופר המצוין מוהר"ר אברהם סיראטקין, המשכיל והסופר הנכבד והנעלה ר' משה גליקמאנן, והמשכיל היקר והנכבד, בעל בית"ם "לתורה ודעת" מוהר"ר ישראל קאפלאן, ובעלת בית"ם לחרשים אלמים המשכלת הכבודה מרת שיטא ניסנעוויץ, כלם ייטיבו את בנינו ללמדם לשון וספר, להנחם בדרך התורה והדעת, ולהרגילם למלאכה המחיה את בעליה, יהי זכרם ברוך!

ומנדיבי עירנו שועיה קציניה ורוזניה אשר ידם פתוחה בכל עת תמיד לגמול חסד ולהטיב עם דורשי עורתם, המה: הרה"ג המפורסם השוע הנדיב ר' שמואל לוריא, הרה"ג המפורסם הנדיב הנעלה, שוע ואדיר ר' אוריה ראַגאָווי (והתנו כבן הרה"ג המשכיל ורב תבונות מר' קאוואַרסקי) הרב הגביר האדיר והנדיב המפורסם, שומר תורה ונוצר מצוה ר' חיים לוריא, הרב הגביר האדיר, שוע ונכבד, שלשלת היחס ונדיב לב ר' זוסמאן הכהן יאללעש, הרב הגביר המפורסם, ירא והרד לדבר ה' ואוהב תורה בכל לב, רחים ומוקיר רבנן ר' דובער זעלדאוויץ, הרב הגביר הנעלה, מופלג ונדיב לב, שומר מצוה והורש תושיה מהור"ר ברוך זעלדאוויץ, הרבנים הגבירים הנדיבים, מגוע היחס, ר' משה ור' בנימין לבית פּאַליאַק, הרב הגביר הנדיב הנעלה ר' דובער גאָלדבערג, הרב הגביר הנדיב היקר ר' דוד זאַקין, הרב הגביר הנדיב הנכבד ר' שלום סליאזבערג, והרב הגביר הנדיב היקר ר' דובער בלימאוויץ, הרב הגדול

בתורה

בתורה, הגביר והמשכיל המהלל, פאר השלמים ר' מרדכי לבית שמחאָוויץ, הרב המופלג, נדיב ויקר, נוצד תורה ר' עקיבא ראפפורט, הרב הגביר המשכיל הנדיב ר' ליפמאן עליאסבערג, הרב הגביר הנכבד והנדיב ר' שמואל יונה עליאסבערג, והרב הגביר הנכבד ר' משה צבי סאלאמאנאוו, והרב הגביר הנעלה הנדיב מהור"ד הלל עטינגער.

אלה המה העומדים על הברכה, ברכת עולם להם, להכתב בספר התולדה לדור ודור, ספר החיים, יהי שלום בחילם ובארמונותיהם שלוה ושקט, וראו בכל טוב וכמפעליהם יושב להם.

אשרך עיר תהלה, מינסק רבתי בערים! מה טוב הלקך קריה נאמנה וקהלת הקדש! בנים נדלת והם בנים אמון בם, זרע ברוכי ה', נאמנים לכל קדש, והמה לצדק ידרשו, להסד ורחמים ימצאו, ואם רבות ערים עשו חיל, הנה עולה את על כלנה, ממך יצאה תורה, לקח טוב, בינה ודעת, היית מוצא להנינה ומקור לרחמים רבים, ומעין מהור לכל צבא לטוב, וגם עתה תורה וגדולה תקננה בך, ושלובות זרוע תלבנה בך התורה והדעת, הצדק והמשפט, החסד והאמת, כי זאת תהלתך נצח ותפארתך עדי עד, ולא ימושו אלה ממך לדור דור; עד ירחם ה' את עמו, עד יקבץ נדחינו והיה כל בית ישראל אחד, וישים לנו שלום וחיים, ואור במושבותינו!

רבני מינסק והכמיה

חלק שני

אבני ציון

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים (בראשית כ"ח כ"ב).

א.

ה"ה הגאון הה"ג מהר"ר **משולם פיוויש** במהור"ר צבי הירש שנפטר ביום ה' לחרש כסלו שנת חבל על דאברין ולא משתבחין הנצב"ה.

(חקרתי ודרשתי אדות הגאון הזה ולא מצאתיו נזכר לדעת מי היה ומתי היה, ובאיזו משרה כהן פה, אם בתור רב אב"ד, או בתור ראש מתיבתא, ופרט המצבה לא נכר בלתי אם על אות ת ואות כ מן תיבת „משתבחין" שהן מנוקדות מלמעלה, (והמצבה היא בין שתי המצבות של הגאונים בעל סדר הדורות והר"ר יצחק אברהם אחי הש"א), אף שאלתי להרבים רבים ואין מגיד לי פשר דבר נכון, וגם לא נזכר בשום ספר מספרי אנשי השם כי במינסק היה איזה גאון בשם זה, ואקוה כי חוקרי הדורות יבררו דבר זה).

ב.

הרב אב"ד ור... הת..יף הגאון המופ' מוה' ...יה לי.. בהרב רבי ... נפט' יו'.

(כנראה היא היא מצבתו של הגאון התריף הגדול אביו זקנו של הגאון ש"א הנודע בשם: ר' ליבלי בעל התוספות. והאותיות הנמחקות משמו הן הם „אר" יב) ושמו היה „אריה ליב" ולא „יהודה ליב", אחרי כי הוא הוא אבי הגאון ר' אשר, ואבי הגאון הגדול ר' יהודה יודיל אב"ד ור"מ דק"ק

דק"ק קלעצק ומיציט, ואין אב ובנו נקראים בשם אחד, וזאת מובחת היא, ומובנת מאליה, כי האותיות ההסרות מתיבת ור... היא, מ והוו ר"ת וראש מתיבתא. והאות התסרה בתיבת הת..יף היא אות ך והיה כתוב „התריף" ושם אביו כבר נמחק ועי' בהקדמת הספר „קרן אורה" על כסבת זבחים ומעילה שבתוב שמה: וזקני העיר עודם מראים באצבע על מקום קברו של הגאון ר' ליב בעל התוספות יעויי"ש).

ג.

ע"ד ודאי בכינא אהני צנתרי דדהבא שמעו למנותת ה' הגאון אב"ד מ"מ הרב ר' **יהואל** בעהמח"ס **סדר הדורות** בן מ' הרב ר' **שלמה**, ובנו הגאון אב"ד מ"מ הרב ר' **משה**.

(מיוצאי חלציו של הגאון הזה ובבני משפחתו הרמה בעירנו כעת המה, הרבנים הגבירים מהור"ר אברהם חאייצקן ומהור"ר יהודה ליבערמאן).

ד.

פ"נ הרב מ' **ישראל** במהור"ר יעקב, נפטר ביום י"א אב. שנת תקי"א לפ"ק.

ה.

פ"נ הרב ר' **דוד** במהור"ר חיים סו"ד דק"ק ווילנא, שנפטר ביום ו' ניסן ש' תקי"ב לפ"ק.

ו.

פ"נ הרב הגדול המפורסם מ' **זאב וואלף** בה' הגאון הגדול המפורסם מהר"ר דוד זצ"ל נפטר י' חשון תקל"א לפ"ק.

ז.

פ"נ התורני והנדיב היקיש מהר"ר **מאיר** במהור"ר יוסף, נפטר ביום א' ד' כסליו שנת קהל"ת לפ"ק. תנצב"ה.

ח.

פ"נ הרב המאוה"ג הנ' המפורסם מהר"ר **יצחק אברהם** בהגאון מוהר"ר אשר י"ש השוון ש' תקל"ו, אב"ד דקהלתנו. פ"נ

ט.

פ"נ איש תם וישר האלוף התורני הראש הנגיד מוהר"ר **יצחק** במהור"ר צבי הירש הלוי שנפטר יום ו' עש"ק כ"ה אדר שנת וגע **יצחק** ויכת ויאסף אל עמיו לפ"ק.

י.

פ"נ חקק בסלע משכן עולם, איש תם וישר, ירא ה' מנעוריו, בכל מאדו ונפשו, צדקת ה' עשה עליו חופפת, ה"ה הרבני הגאון החריף המופלג בתורה וחסידות מו"ה **גרשון** במהור"ר אליהו.

(זמן מותו של הגאון הזה, הנודע בשם ר' גרשון חריף לא נכר כי נתמעטו האותיות).

יא.

פ"נ הרב הגאון מוהר"ר **מנחם אליעזר** בהמח"ס **יעיר קנו**, בהרב הגאון מוהר"ר לוי בעל המחבר ספר עטרת ראש, וינ"ב ד' טבת שנת תקע"ז.

(עי' שה"ג התרש ועי' בספר „עמוד הימיני" ושם כתוב שמת תקס"ז).

פ"נ הרב הגדול מרא דאתרא, החריף מוהר"ר **שמואל** במ' יחיאל מיכל כג"ל, ונפטר יום א' ער"ח טבת התקע"ט.

יב.

פ"נ איש צדיק וישר, ה"ה הרב הגדול המופלג היה נוהג בפרישות המפורסם מו"ה **יעקב** בהרב מוהר"ר יוסף נפטר ביום כ"א מרחשון תקפ"ו, לפ"ק.

יג.

ציון מנחם.

מחמד נפשנו **חסן** משגב אשרך, עוד בחיים הלקך, חמודות הבל לא חבקת, לא התענגת על מעדנים, שד חלצה לך לא ינקה, על כן את מות בריות כרת, ואיכתו לא תבעתך, אך את נפשך מאסר הלצת, מאד ישגא אדריתך, יקדמוך

בחלק 6.

בחלק עדנים לנטול מעשיך מאז נצפנו לפניך בטרום, בצרת חזק כני הכלי שן בארזים, מחמד נפשנו ברוך אשרך, פאר עירנו, ה"ה הרב המאוה"ג, איש אלהים, חסיד ועניו, סרע"ה, כבוד שם מנותתו **מנחם מנדיל** ב"מ ברוך זצ"ל, ונגנז ארון הקדש בשנת **צדקותיו** לפניו תלכנה, וכבוד ה' יאספו לפ"ק.

יד.

הרב המאוה"ג זכה וזיכה את הרבים מו"ה **ישראל** בהר"ר חיים זצללה"ה היילפערין מד"א דמינסק, ח' תשרי תקצ"ו (הוא אבי הגאונים ר' יו"ט ליפמאן היילפערין מביאלעסטאק אבי הרב הגאון ר' חיים הערץ הי"ו ראב"ד שם ואבי הגאון ר' משה צבי היילפערין מפה).

טו.

נודע בעולם להתהלה ולתפארה, הכם ושלם הרב מוהר"ר **יהודא בצלאל** ב"ר זאב וואלף **ע ל י א ס ב ע ר ג** מקאמין, נפטר שמיני עצרת תר"ה.

ממצבת הרב הזה בעל „מרפא לעם" לא נכר יותר, ונפלאות על משפחת עליאסבערג הכבודה במינסק, אשר היא מקרוביה של הרב הזה, איך לא נתנה עד עתה להחדש את פני המצבה, למען לא תכלה בידי הזמן, (והוא אבי הרב ר' משה אליהו אבי ה"ר בצלאל עליאסבערג פה).

טז.

הציבי לך ציונים, שימי לך תמרורים, כל עין תזל דמעה כמי נמרים, שרפים אראלי שחקים אחזו בארון ונצחו למצוקים, אויה כי נלקח ארון ה' מלך ביפיו תחזינה עיניו, אי צדיק ישר ועניו, ויגדל שמואל עם ה' ותשובת נפשו הרמתה, כי שם היכלה וביתה, ושמואל שוכב בהיכל ה' אבד חסיד מן הארץ, בכ"ה שניו כגבור עמד בפרץ, כי נאמן שמואל לה' לבבו באש היה תרד, כאש המתלקחת בתוך הברד, ושמואל משרת את ה', הלא הוא, הרב המפורסם בתורה ויראת ה' מהורה ובמצות ה' ברה, היה עושה ומעשה ומתעסק למהרה, כנוחתו כבוד מוהר"ר **שמואל** ז"ל בהגאון

בהגאון האמתי החסיד, מאור הגולה, המפורסם בעולם רבינו הגדול מרנא ורבנא עקיבא איגר נ״ע אב״ד ור״מ דק״ק פוזנן, ושמואל כת ויספרו לו נו׳ ביום כתרת יו״כ בלילה, אור ליום ו׳ עש״ק י״ב תשרי שנת תר״ז לפ״ק.

(בנו בעירנו הוא הרב הגבבד והיקר מר שלם אלעזר איגר הי״ו).

יו.

אל תירא אברם אנכי מגן לך. שברך הרבה מאד, הוא אברהם.

נולד בשנת תקמ״ח לפ״ק ושב רוחו להי׳ חיי תמוז שנת תר״ח לפ״ק, הגדול בענקים רב עדתו וכליל עמו, הוד הענפים אף נכבד השורש, המפורסם בתסידות ומהולל בענוה, שר התורה ומושל בש״ס בבלי וירושלמי ספרא ספרי מכילתא, תוספתא, מדרשים וילקוטים, מראשון שבראשונים עד אחרון שבאחרונים, כפרי הזוהר וספרי מקובלים, הגאון הגדול, ראש גולים ביהודא, שלשלת היוחסין מרנא ורבנא, **אברהם** נבג״מ בעהמח״ס **משביל לאיתן** וס׳ **באר אברהם**. ועוד בבתובים על יתר חלקי הש״ס וס׳ „מקוד הבמה״ על הרמב״ם וס׳ „שפתי רננות״ על התורה, בגלה ובנסתר, וס׳ על ד׳ חלקי שו״ע וס׳ על דרושים בהרב המאוה״ג מוהרי״ל נ״ע, אב״ד דחאסידסק, איש אלהים פה ינוח. אור עולם פה שקעה, בין רבבות אורים הרב אורה, רק בתבל נועה, רחב מני ים איד התושיה בהפקד נאון עווה, הלקח ארון רב דעת מאבותיו אש דת לו אהוזה.

(מבניו היו הרה״ג ר׳ משה ניסן משביל לאיתן אבד״ק שומיאץ (בעהמח״ס תקרי הלבות) וה״ר אהרן מ״ל והרה״ח המפורסם ר׳ נפתלי משביל לאיתן, ומן החיים המה ה״ר קלמן משביל לאיתן וה״ר ליב משביל לאיתן).

יח.

אדם אחד מאלף מורם מעם, עוז בינתו בכתר רעם, הרב הגדול, ומפורסם בתורה, ויראת ה׳ היא אוצרו, רבים הלכו לאורו, ממנו עצה ותושיה לכל שואל, זכרונו יהללו ישרים עד יבא שילה, כבוד קש״ת מוהר״ר **יעקב הלל** ז״ל בן כבוד הרב

הרב הנכבד בעמו כוהר"ר יחיאל מיכל ז"ל אייטינגא, שהלך לעולמו יום א' שמונה ימים לחדש הרביעי הוא חדש תמוז, שנת ת"רחית לפ"ק, ונצב"ה, וכבוד ה' יאספו.

יבכיון עלי קברך הילל בן שחר, איך בחצי מהלכך נסתרה בעננים, האמנם לקחת השמים וה' בך בחר, ותעל ברכבות אורים לרעות בגנים, ושם עם המלך במסבו רוחך מתהלכת, אבן עין יודך כנחל דמעה שופכת לו אלפי נבונים נבחך ירדו השערה, לאור הציך יברעו ושבו נאלמים, הן כל חקר סתום נצתת בסערה, ותעש כמרוצת הברק ויבקעו נעלמים, לבן כל רואי שמשך בארץ מאפליה, נכה ציון הלז ישפכו נפש הומיה ועל רב עוזך בתורה נשגבה, הן יראת ה' מהורה, שכת לך נזר, כי לבך כעין הבדלח דגול מרכבה, ופנת מסרך לכל היית עזר, ככה באין נוגה נתקת כסבך התבל, ותבך כל עדה, ויהי נורא האבל. ואתם עוברי אורח! למול זאת המצבה, השתאו בתרדת קדש ורוח שוממה פה אוצר ספון עפרות זהב שבא. פה גוית הארי, ומלון נפש רוממה, ועד יציצו מאדמה כל בני תמותה, עד הגל הזה לאיש רם ונשא.

יט.

עיננו עינו יורדה מים על פטירת הרב הנחל, י"א תמים במעשיו, לא מש מאהל תורה, כפרא ודיינא בפה, ל"ב שנים, מו"ה זאב וואלף בהרב המופלג מו"ה משה סו"ד, נפטר בש"ט, ב' מ' אב, תר"ח, לפ"ק.

כ.

פ"ג הרב הגדול המפורסם בתורה ויראה מהר"ר צבי הירש ז"ל מ"ץ דק"ק הוראדאק, בהרב מוהר"ר ישראל, נין ונכד להחסיד מוהר"ר ישעיה מוועחעוויץ, וינ"ב כ"ג אייר, תר"י לפ"ק, תנצב"ה.

לזכר

כא.

לזכר עולם יהיה צדיק!

הרב המאוה"ג המפורסם לנאון ולהפארת, התריף ובקי בהדרי תורה, ויראת ה' היא אוצרו ועמל ויגע בתורה מנעוריו מוהר"ר **יהודא ליב** נבג"מ במהור"ר אברהם זצ"ל שהיה מד"א פה קהלתנו ונפטר בשם טוב, ביום ד' עשרה ימים לחדש אדר שנת **ת·ו·ר·ה** לפ"ק. תנצב"ה.

כב.

פה אוה לו למעון, ה"ה הרב הגאון, רב פעלים אבי הנבונים, דגול מרבבה, ראש הבונים, כקש"ת מהר"ר **ישראל מיכל** במהור"ר היים ישרון וללה"ה, גדל בתורה ועמל בתורה, ונפטר בשנת **תורה** ט"ו מ' אב **איד לישרון** לפ"ק, תנצב"ה.

יושבי הערים צאו הנה, ואל זה המלע נפצו ראשיכם,
שכם עמדו, במקום עמדה שכם, ותרד פלאים פה לרגליכם,
רעשו על יד קבורת התכמה, ואת המות שאלו שאלה:
אם לבני אלהים זה השרון? כי גם נשיאנו פה ירד שאלה,
להבות כל הארץ תרם, נדר המות, ובו שלם נדרו,
מת במותו אלוף ורועה, יועץ חכם וגבור בששה סדרי,
יקרו ועדיו חלץ פה הדור כלו, הוד המדינה ירד הבורה,
כברק האיר בחייו, אתריו מוהו, הוי! רעם נורא,
לכרחוק הגיע שמו וההלהו, ויפול גם שמה חץ מיתתו,
ישרון עלה, וישרון נפל, ועד עת קץ תקונן עליו עדתו.

כג.

ציון קבר רך בשנים ואב בחכמה

הרב הג' עדיו לנאון ראש מתיבתא, כבוד קדושת שמו הר"ר **דוב יצחק אייזיק** ב"ר צבי כאיר הכהן ונפטר ש"ק ה"י אדר שנת הרי"א.

דום יושב חלד, והבט אלי צור,
בינה שב וילד, יחיה פה בטור

צר

צר לי רב גברת — הכמה לי עטרת
קרתי באר מים, — בן מאיר כשמש
הבי הולך תמם, — הן קדרו שמים
הי טוב ורצה! — לנשמת תם גבר,
פה תשב לנצח, — גופו רק בקבר.

כה.

רבי זכריה ישעיהו הכהן בן הרב מרדכי צ׳
משפחת יאללעש מלעמבערג, עלה השמימה ביום ו׳ עש״ק כ״ה להדש אייר תרי״ב לפ״ק.

(בנו הוא הרב הגביר האדיר הנדיב והשוע הנכבד ר׳ זוסמאן יאללעש הי״ו פה).

כה.

צבי תפארת לבני דורו היה עטרת.

בן של קדושים, גזע ישישים, ישר ותמים דרך, שוע ויקר ערך, איש חי רב פעלים, ושם לו באחד הגדולים, ה״ה הרב המפורסם המופלג בתורה, ביראת ה׳, המנוח מוהר״ר צבי הירש זצללה״ה, בהרב המנוח מוהר״ר חיים זצללה״ה. נאסף אל עמיו ביום שני שלשה ימים לירח אדר שנת תרי״ב לפ״ק.

כו.

אל תלך פה רומה, לבך ישבר בל תגבה קומה, תכמה ותושיה פה נטמנו, נשמתו בגנזי צפונים, נלקח ארון ה׳ בין נפשות ספונים, פה ספון וטמון הרב המאור הגדול מורנו מוהר״ר אלחנן בן המגיד מורנו הגאון הגדול ר׳ יחזקאל פיוויש תרי״ג.

כז.

לזכר עולם יהיה צדיק!

הרב המאוה״ג חסיד ועניו, מורנו ורבנו אברהם ב״ר יהודא דווארעצעזר נ״ע ונפטר ביום י״ד ניסן, תרי״ג לפ״ק.

הביטו וראו אל פני הסלע, אלי הנצב הנטוע לסלע, בקבר צדיק זך נפשע, רבה

רבה תומתו כמעין נובעת, האיש החסד במועצות ודעת, מחיש עזרה קרוב לישע; דעת דרכיו מספר עצמו, ותיק וחסיד מדותיו נעמו, ואם אספרה לא הכיל האבן, רוב הליו לכל מודעת, עד שיבתו בלי מגרעת, צדקת פידו אין יכורין בלי אן, עיר מינסק שימי לראשך אפר, רב הג' נאסף, כתוב זאת בספר!

כח.

פ"נ לזכר עולם יזכר שמו לנצח!

הרב הגדול, בוצינא קדישא, מורנו ורבנו **יעקב** ב"ר שאול **ליבאשיץ**, עלה למרום לצרור בצרור החיים יום ה' ט"ז סיון, שנת תרי"ג.

כט.

עינינו יורדה מים על פטירת הרב הג' בתורה, צדיק וענין, למד ולימד ברבים, י"א מוהר"ר **אברהם** ב"ר יהושע זצ"ל **עווענציק**, ר"מ דקלוז ונפ' כ"ז אייר תרי"ט, הנצב"ה.

ל.

פ"נ הרב הגדול בתורה וביראה, הדרשן המקובל, הצדיק והסיד, בנן של גאונים וקדושים מדור דור מוהר"ר **אברהם בהרב** זצוקללה"ה והניח כ"י דרוש על דרך הקבלה, בהרב מו"ר זכריה מענדיל זצ"ל, ונפטר ב' חשון תר"ך לפ"ק, תנצב"ה.

(הוא אבי הרה"ג ר' רפאל האמבורג (שכהד והו"ל את ספרי שו"ת א"ז הגאון ר' שמואל רב דגליל העליון בשם „מר שמואל") שנפטר ו' טבת תרמ"ז, וד"ז של הרב הגביר הנכבד היקר מר' אהרן נ"י האמבורג מפה).

לא.

מינסק הבה לי כליל חמדתי, שקלאוו תזעק, איה חמדתי?

הה פאר השלמים, נזר התכמים, דורש תושיה אוהב מישרים, יועץ ונבון להש, פה כפיק מרגליות התורה, הרב המפורסם היה נודע למשגב ולתהלה, מוהר"ר **משה** בהרב מוהר"ר יהודא

יהודא ליב זרע קדש מהצבתו, ונפשו עלתה השמימה ביום ה' ד' תשרי שנת תרכ"א לפ"ק, תנצב"ה.

לב.

אהה על אבדן אדמו"ר!

הרב הגאון הצדיק המפורסם, גדול מרבן שמו, צפירת תפארת ישראל מוהר"ר **דוד טעביל** ב"מ משה ז"ל מד"א דפ"ק מינסק, בעהמח"ס **בית דוד** שו"ת והדושים, ועוד הניח אחריו הרבה בכתובים שו"ת והדושים אשר בתבל עודנה בל נודעים, ויצק מים ע"י הרב הגאון הגדול נ"י ע"ה פ"ה רשכבה"ג המפורסם בתורתו וצדקתו מוהר"ר חיים זצ"ל אב"ד ור"מ דוואלאזין, ומלפנים שמש ל"ב שנה בכתר הרבנות בק"ק סטויפץ ובפה מינסק שתים עשרה שנה, ועלתה נשמתו לשמים ביום ש"ק מו"ב אייר תרכ"א לפ"ק, תנצב"ה.

לג.

מצבת משה רבינו!

נאון אמתי, התריף ובקי נפלא, שלא הניח משה כמותו ממזרח שמש עד מבואו, היה מהלל בשמו הנכבד הרב ר' **משה שמואל פינס**, ראב"ד דק"ק מינסק ור"מ בבהמ"ד הג' ומ"ץ דו"ץ בפה, פה מקום לנוה מצא לימין כבוד אביו הגאון הגדול ומפורסם במרחבי תבל בשם הרב ר' **יצחק פינס** ראב"ד זצוק"ל, ונכבה נר אלהים רבינו משה ושמואל פינס, ט"ו סיון, תרכ"ב הנצב"ה.

לד.

יעקב אהרן לוריא, זה שמו לעולם, וזה זכרו לדר דר!

נפטר יו"ד מרחשון תרכ"ד.

יעמוד כל העובר פה רגליו חי כגבר
עלי פרשת דרכים, בין המות והחיים,
קול קורא אחריך, עמוד מתחת זה הקבר!
במהלכך מעבר מזה הארץ, וזה, שער השמים

איש

אַיש אלהים פה, הוא יגיד את דרכך
הָקוא יורך לרוץ אורח ואתריתך להתלה
רָאה דרכו בחיים כבכב בבהלה
נָתיב יאיר אתריו, עמד אש לנתוך
בְּמרומים התהלך גם פה עלי אדמה
הַקתורה והמצוה כעצם השמים למהר
רָאתה עינו בם כל יקר ווהר
בְּמחזה הזה המונת אלהים יביט גם שם ברמה
יראת ה' טהורה, בעדה נשקפה כל חיתו
הָיא לו מעין נאמן לתורה ולתעודה
וְדרכו בקדש הגודע למשגב ביהודה
הַמקור ממנו יצאה ואליו שבה כל פעולתו
יראת ה' ואהבת אדם בלבו לא נפרדו
יחדו תורה ואמת, גדולה וענוה בו נאחדו
דָורש אלוה במשכיות לבב ופעולת כפים
לאין נוגה לו, הוד תואר פניו אור שמים
מַשכיל אל דל בכסתרים, ועל אביון מתבונן
מַאציל ברכה מרוחו, ובידו נותן ותנון,
נופלים סומך ומבקש נדף, הנחומות אלוה לאבלים
קובר כתים בידו, ובמתק שפתיו יחיה חולים

בית התולים אשר בנה ובנן להפארת, לחזר אחרון יעבוד זכר רב טובו למשמרת, יגיד הומתו וצדקתו, ענותו להן עטרת, טהרת נפשו כלבנת הכפיר בה לעד מזהרת, אבי! אבי! רכב ישראל ופרשיו נפשי סוערת!

לה.

דיינא וספרא בפה עירנו רבתי

גדול בתורה ושוקד בה בעיון וסברא, מעין נובע, בקור הבכת, מחדש הדושים בונה וסותר בפוסקים וגברא, רב צדקות ורב להושיע לאביונים, והיר ומזהיר בשמירת שבת בשבידה יתרת, שלם במדות ובהלכות עולם, ודבריו בנתה נשבעים והופע עליו

עליו נהרה, ה"ה הרב הגדול בתורה וביראה המפורסם סו"ד מהור"ר **דובער** ב"ר אהרן **תומארקין** ונפטר יום שב"ק י"ז אייר, תרכ"ה לפ"ק, תנצב"ה.

לו.

ציון מנוחת

הרב המופלג המפורסם הנכבד סו"ה **יצחק צבי הירש** ז"ל יליד דובנא רבתי ותושב איווניץ, ובאחרית ימיו תקע אהלו פה מינסק, בן הגאון הגדול שלשלת היוחסין סו"ה זאב וואלף זצ"ל הלבערשטאט אב"ד דק"ק דובנא רבתי, ונפטר א' דר"ה אדר א' שנת תרכ"ה לפ"ק תנצב"ה.

(הוא דודו של הרב הגביר הנדיב הנכבד ר' דובער בלימאוויץ הי"ו מפה).

לו.

קבורת הרב הגדול המפורסם בתורתו ושקידתו ויראתו, בצדקת פורנו, כבוד מוהר"ר **מנחם שלמה** בעהטח"ס **מנחם שלמה**, בן המפורסם הרב ר' אליהו **גארדאן** זצ"ל ונפטר י"א טבת תרל"א.

מנחם אבלים ומשמה נוגים ולאבלו מנחם אֵין
שלמה היתה תורתו ורבה שקידתו ויהי לאות
בהלו נר הצלתתו לא היה ער אף לא כגר עין
אל רובי צדקותיו ולעוצם פורנו אין ספורות
יראתו אהה! אף גדלו בתורה נודעו בשערים
הלא בטפרתו „מנחם שלמה" ויותר מהמה בבתובים
ומי ידמה ולא ידמע לראותו היום בין הקברים?
ימי ימצא נחם לבנו יחידו, ולנכדיו האהובים?!

לח.

אבן זכרון

על קבר איש רם ונעלה, נשיא עדתו צבי ישראל והדרתו, נודע ביהודה ובעמים יגידו תהלתו, כגדולתו רבה ענותו, הרב הגאון הנודע לשם ולתפארת

ולתפארת, הכם הכולל, הכהן הגדול אשר נזר אלהיו על ראשו התורה והחכמה מוהר"ר יקותיאל זוסיל בהרב המאור מוהר"ר חיים הכהן ראפפארט אב"ד דק"ק אוכטרא תנצב"ה, נאסף אל עמיו בשנת השבעים לימי חייו, יום ה' כ"ז אדר ראשון שנה אויה! אבל כבד זה לכל זרע יעקב הרל"ב לפ"ק, המצבה תקרא:

אִם כָּל פֶּה יַלֵּא הַגֵּד תְּהִלַּת זֶה הַגָּבֶר
אַף כִּי אָנֹכִי אֶבֶן הוּמָם צִיּוֹן לְקָבֶר

(מבנו היו הרבנים הגבירים השלמים מו"ה יעקב טווארשא ומו"ה ואלף מבינסק שנפטר אדר תרנ"ח).

לט.

ציון קבר.

איש רם המעלה, גדול בתורה ועמום בעבודה ויראה, ומפ' להפארה, שם לילות כימים, עבד ה' בלב תמים, למד ולימד ושבש גדולי התכמים כבוד הרב הגדול הריף ובקי מו"ה יהודא ליב ב"ר צבי אזוליאנער ויע"ב ביום ג' ח' מבת, תרל"ג,

מ.

ציון קבר להרב הגדול בתורה, הדיין המובהק בעירנו כשלשים שנה מגיד מישרים מו"ה דוד טובי' במהור"ר יהודא ליב זצ"ל ויגב"ש כ"ד תשרי תרל"ד לפ"ק.

מא.

ציון לנפש.

הרב התמים, ישר דרך ויקר עוד, כל מעללותיו פלס בפלס תבונה, מעשהו באמונה, כש"ת מו"ה אריה ליב בן הרב הישר באדם הולך צדקות ועושה חסד בכל עת, חונן דלים ופועל ישועות בקרב ארץ קדשנו כש"ת מו"ה אברהם פרנס נ"י מווילנא, נפטר ביום א' דר"ח כסליו, תרל"ו לפ"ק, הנצב"ה.

ארז רך, ביום צח, איך פתאום שבר המות?
רב עליליה, שוהר תושיה, ירד גיא צלמות,

ידיד

ידיד האל, צבי ישראל, שריד מבני עליה,
הה ליום! כי בלי פדיום, כמהו בור נשיה,
לילות כימים, כצדיק תמים, גברת אך לאמונה,
יגעת בתורה, גם בסתך סתורה, ביושר ותבונה,
בן גאונים, המר נבונים, ראשי גולת אריאל,
בתורתם החזקת, גם דבקת, עד שוב רוחך לאל,
נכדר מותך, לאסוף אוהך, בחצי ימי גבר,
אבל ונהי, הגה והי, יסערו על גל זה הקבר,
בן יחידך, ושלש בנותיך, ימסו אבן זו בדמעתם,
רעשה ארץ, לקול צוהה ופרץ, קול יללת אביך לעובתם
הוי יצעקו, וכפיהם יספקו, כל יודעי שמך,
מספד וקינה, יעוררו בבל פנה, מביני חן ערכך,
פי יודעיך, ישבח מעשיך, ויהללך בשערים,
רבי צדקותיך, ומוב מעלליך, ביסיך המצערים,
נאהבים, גם נכתבים, בספר לפני יוצר רוח,
ספת בנעורך, אך לפי רוב מובך, רבו מאד ימיך.

(הוא היה חתנו לוקח בתו של הרב ר' מרדכי צבי מארשאלקאוויץ מדובנא, מרת ריקלא, שנפטרה פה כ"ב אדר תרכ"ז).

מב.

שמואל שובב בהיכל ה', וגם כל ימיו עסק בתורת ה', דין ומשפט הורה לעם ה', פ"נ הרב הג' ר' **שמואל דוד** בהרב ר' צבי זצ"ל שהיה אב"ד בבמה ק"ק ונפטר בש"ק כ"ט תשרי תרל"ח.

מג.

פה חצב קבר עדי יקיצו נרדמים, ערום ביראה עניו ותמים, רודף שלום ומדותיו מי ימד, עשה ועושה למד ולימד הרב הגדול ר' **ישכר דובער** ב"ר אליהו ז"ל נקרא ר' בער **מתמיד** ונפטר ב' דסכות תרל"ט לפ"ק. איך אבד המיד אבי יתומים? תנצב"ה.

מד.

מצפה אריה.

פה ינוח, איש הרוח, הגאון הגדול, מעוז ומגדול, אבן בוחן, כהגדם

מהגדם והובן, עניו ושפל רוח, מבקש אמת בלב ונפש, מ״ה **אריה** במה״ו יעקב ז״ל מ״ץ דפה, בעהמ״ח ספר **באר היטב**, ועוד לו בכתובים ספר עומקא דדינא על כל התלמוד בבלי וירושלמי, וספר העולם והיהדות, נולד תקמ״ט ונב״ט עש״ק כ׳ כסליו, תר״ם הנצב״ה. (הספר תורת העולם והיהדות נמצא ביד ידידי הרב הג׳ הנכבד בעדתו מו״ה יהושע העשיל מאטסאָוו הי״ו במינסק).

מה.

שוד לנו אתה! סופדים בנים על רגבי עפר.

על פטירת אביהו הרב המופלג אי״א מו״ה **יוסף יחיאל** במה״ו מאיר **שלאסבערג**.

יעידו ויגידו **פ**אדים **פ**עלך,
יתנו עדיהם כי כל ימיך,
חסד תפצת ותשנא שקר ורמיה,
יושר רדפת ותשיגהו בעולם העשיה,
אל תורת ה׳ קבעת עת מזומנת,
לתפלה הכנות לבך במחשבה מכונת
בני זקניך וילדי הניכי ביתך
מאד **א**בלים יבכו **ר**תת למותך,
זכרך לברכה פה עלי אדמות,
לבצור פריך עלית בעולם הנשמות,
אור ליום ב׳ כ׳ מרחשוון, תרמ״א, תנצב״ה.

(בניו הרבנים הגבירים המפורסמים הנכבדים הם: ר׳ משה ור׳ מאיר שלאסבערג הי״ו במאסקווא, והרב הגביר הנכבד ר׳ שלום שלאסבערג פה).

מו.

ציון לנפש.

הרב **אליהו יוסף** ברבי יעקב ז״ל **פ**אללאק.

אל זה הגבר, מצא פה קבר, יקמה כל איש, כי גו חש.
ותדמע כל עין, לראות מיש האין, יקר הלוה בעודו, הראה עז ידו,
ושם לילות כימים, בתורה והכמה תמים, **ק**ר מרע להבלית ופנה לאל וקדושתו.
פעלו בקרב עדתו, לצאן עם מרעיתו, **פ**ריו נשא בחיים, בחברת פועל כפים,

אשר

אשר גם לדורות ברכותיו למו שמורות, לאומו אהב מעודו בכל נפשו ומאדו,
אדם אחד באלף היה בלי כל סלף. קדוש זכרו באריאל עד יבא הגואל,
שב אל עפרו במינסק עיר מגורו, ד' מבת תרמ"א לפ"ק הנצב"ה.
(כבניו בפה הרב הגביר המפורסם והנכבד ר' משה והג' ר' בנימין פאללאק).

מז.

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה.

גבר הוקם על בתכסה ובתבונה, בדעת וביראת ה' אוצרו, האדם המעלה, הרב ר' שמחה בהרב הנודע בישראל גדול שמו מו"ה יעקב אהרן ז"ל לוריא נפטר ביום ב' כ"ה מבת תרמ"א.

שמחה בקבר, ולכל גבר, האניה,
בצאת האחד, ובו יחד כל תושיה,
נעימות אל, תורת ישראל, וגם עמים,
יראה טהורה, ודעת נאוהה, בו תמים,
עשה גדולות, ורב תהלות, בכל לשון וספר,
קדש וחול, בו הבל, אשכל הכפר,
בהדרה יתבונן, המקונן, וישאל פלא,
איך זה קבר, יכיל גבר, בו כל אלה?
העיר כולה, שבולה, כי יצא הדרה,
ראו נא פעלו, ועמלו, בכל מצוה ברה,
לו שקול ישקל, מהול גל זה ירביון,
רבים עליו, עם אבליו, לכן יבכיון,
יהי מטרומים, ישלה נחומים, לבנות ולבנים,
זרעו לברכה, ומתה ה, דמעה מעל כל פנים,

(הוא אבי האשה הגדולה והכבודה, רבת השם והפעלים, המשכלת המצוינת, הנדיבה מרת שרה אשת הרב הגביר האדיר השוע והנדיב המפורסם מוהר"ר אליעזר בראדסקי, שליט"א בקיוב, ואבי הרב הגביר המשכיל השלם ר' צבי הירש לוריא).

מח.

פה ישבון איש דגול מרבבה, רב פעלים באמץ לב ורוח להבה,
הרביץ תורה הרבה תלמידים רבים, שמו הלך למרחוק נודע בשער בת
רבים

רבים, הרב הגאון סיני ועוקר הרים, שיננא ותריפי טובא מו"ה ר' **גרשון תנהום** בהחור"ר אליהו בנימין ז"ל מ"ץ לעדתנו ור"מ דקלויז בלומקעם ובהמ"ד הגדול בעהמה"ס **אילנא דהייא** נולד בשנת תקע"ב, נאסף אל עמיו יום ב' ט"ו אדר א'. תרמ"א לפ"ק, הנצב"ה. (התנו הוא פה הרב הגביר החריף הנעלה ר' בצלאל אבי האחים הגבירים מרעפעל הי"ו).

מט.

מצבת קבורת הרב הגדול ר' **אברהם בן ציון** ב"ר מיכאל אליהו ז"ל. נפטר ח' מרחשון שנת **מת רב** לפ"ק.

נ.

גל־עד.

לאיש נודע בשערים, בדרכי צדק ומישרים, איש אוצרות בארץ ובשמים, פור נתן מלא הפנים. ירא אלהים שומר אמונים, נכבד ונשוא פנים, בתורת ה' לו יד ושם, וקבע לה עתים יום יום, כש"ת, הרב ר' **זאב וואלף** ז"ל במה"ו אליהו **הלוי זעלדאוויץ**, נאסף אל עמיו יום ה' ז"ך אדר שני, שנת תרמ"ג לפ"ק, תנצב"ה.

זורע צדקה, שומע צעקה, מאזין ומקשיב לדל,
אוהב תורה, ואת ההולכים לאורה, תחת זה הגל,
בסתר ארץ, הפריץ פרץ, עד קצוי ארץ הגיע,
ובסתר שמים, הגדיל שבעתים, בעל לרקיע,
ולפי צדקותיו, כי ימנו יסותיו, לפי דרכו בקדש,
אלף המנה, כל שנה, רגע ליום ושעה להדש,
הון ועשר, עשה בבשר, ויגדל באמונתו ואמתו,
לא גבה לבו, וכל הבא בסבבו, ראה ענוה צדק אתו,
ובקל כבחמור, זהיר ושמור, במצות ה' ובכל מהלכיו,
יום יום קבע זמן, לתורת אל נאמן, אלה קצות דרכיו,
זאת ובואת, בעינים נוזלות, תספרנה השרים,
עיר „ברעזין" מולדתו, „ניגסק" מלכדתו, הסביבות והכפרים,
לכלם מת הגבר, לכלם זה השבר, יחד כלם יתאבלו,
דמע בדמע יגעו, אנחות באנחות יפגעו, יחד יתבוללו,
אף כי דורותיו, בניו ובנותיו, ניניו ונכדיו, כי הורם הנזר,
ומשפתתו

ומשפתו כלה, מה אמולה, בהלקח ממנה אבן העזר,
יאזלו ימים ימים, ולא דמעה מעינים, וזכרו בלבבות,
צדיק חי באמונתו, בגן ערן מנותו, בצל שוכן ערבות,

(בניו בפה דמה הרב הגביר השוע הנדיב ירא ותרד לדבר ה' ר' דובער זעלדאוויץ ואחיו הרה"ג הנכבד ר' ברוך זעלדאוויץ (והרב הגביר הנעלה ר' צבי הירש ז"ל שנפטר במערן בליל א' דסכות תרנ"ה), ותניו הרב הגביר הנכבד ר' משה ראבינאוויץ, והרב הנ' המשכיל ר' מרדכי שמחאוויץ).

נא.

ראשון לציון.

הנה הנו, הגבר מצא פה קנו, הרב הגדול בתורה, שוקד בה כחשכה כאורה, ראש אלפי ישראל, לבו רד עם אל, יקר היקרים, שמו נודע בשערים' מהור"ר **שמחה חיים לאנדא** זצ"ל בהרב מו"ה אלכסנדר סענדער זצ"ל. נאסף אל עמיו ה' ניסן, תרמ"ד לפ"ק, תנצב"ה.

שמחה איך נהפכה פתאום לזעקת שבר?
חיים של עושר וכבוד למות וקבר?
בלבנון נפל ארז, מקול נפלו ערים כמרקחות,
ראש במדינה יספדו משפחות משפחות,
גולה בעמו, גדול בתורה מאד נעלה,
עשיר בשמים ובארץ, ויהר מלמטה נגזו למעלה,
נשוא פנים, איש מדות, חכם ונבון לחש,
דגול מרבבה, בשפתיו הוצק חן, ראש היחש,
על כן מינסק במר תבכה כהמר על הבכור,
ראשה נגדע, אזרעה מקנה נשברה,
לפידה, אין מדה, כי הוכה הכפתור,
נפלה נפלה, תורם הגזר, הוסרה העטרה,
דמעותיה נחלים, אנחותיה פעמים מר צורתה,
אהה מות! אהה קבר! אהה שתה!

(בנו הוא הגביר הנכבד מהור"ר יעקב לאנדא הי"ו).

נב.

גוית האריה.

כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו מנוחת הרב מו"ה **אריה** ליב

ליב הכהן הַשָּׁבֵל בהרב המפורסם הצדיק מו"ה משה ז"ל, נאסף אל עמיו זקן ושבע ימים י"א מבת שנת תרמ"ו לפ"ק הנצב"ה. סגר עלינו המדבר כי כן צוה לפני מותו, לבלתי הרבות בהוארי כבוד לבלתי הלל אותו, רק להרות באבן קושט אמרי אמת בלי שפת יתר, כי היה ר"מ בבהמ"ד הג' תנם שנים עשר, ובכהונת הקדש ראב"ד עשרים שנה שמש, לא הביר שוע לפני דל פני איש לא נשא, גם מורה צדק בבית הוובה היה שנות חמש, יגע להתירא תמיד על ממן ישראל עינו חסה, פקודתו תשמור רוחנו לא נוסיף מאומה, והיתה זאת לו למזכרת עד עת התקומה.

נג.

פ"נ הרב הג' הצדיק המפורסם, נאה דורש ונאה מקיים ר' חיים יהואל ב"ר מרדכי הכהן זאמקאזן, רב מהורדאק, נפטר ה' שבט, תרמ"ו, הנצב"ה.

נד.

ציון הרב הגביר, רב פעלים, הנודע בישרו ועשרו, והמצוין ברוב חסדיו מהור"ר שניאור זלמן ב"ר יעקב הלוי ז"ל הורוויץ, נולד ר"ח שבט תקע"ט, לפ"ק, וי"נ יום ה' אדר"ח אדר תרמ"ז לפ"ק.

זרמי דמע יזילו יודעי ערכהו,
המונים אנשי שם וסוחרי המדינה,
לא אחד בהם יכחש תם דרכהו,
וידם לבלי יעורר עליו קינה.
מר יאנח עליו כל אדם צנוע,
רבו אבליו כרבות דלים בכל אפסים,
נר צדק הפיץ אור זרוע,
ועד ציון נגעה עד שערי ירושלים.
בפרץ סחרו, והצלחתו זרחה,
ובהדעך אורה ובין העבים נסתרה,
נהרה צדקתו, לא נדעכה,
יראת ה' היתה אוצרו, עד עינו נכגרה.
יאנחו עניי קהלתנו בנפש שאיה,
צרורה צדקתו בצרור החיים,

הנה לצדקה וחסד ישע ותושיה,
זרע למשה ויעל לקצור בשמים.
(בנו הוא הרב הגביר הנעלה מר דוד הלוי הורוויץ פה).

נה.

מצבת קדש.

להרב הגדול בתורה בהבמה וביראת ה', נדיב הנדיבים, הגביר המפורסם, בישראל נדול שמו כוהר"ר **דובער** במהור"ר ירוחם זצ"ל **במפי**, נולד כ"ה טבת שנת תקפ"ג לפ"ק, ויבת כ"ז אדר שנת **בא השמש**, לפ"ק תנצב"ה.

דל כח אנוש, נם אין די כל ששר וצבע,
ואף כי האבן הזאת לתאר זה האיש,
בעברו במדת טובו מעל נבול המבע,
בנבהו ברוח בבנו, משכמו ומעלה כשאול בן קיש.
עפר הארץ אם יספר, נם צדקותיו אז ימנו,
רחמים והסד בו התלבשו, להתהלך בין החיים.
בו נקבצו, הבם, עשיר, ועניו, יהד בו קננו,
יקר יקרים כזה, ימות? אי ארץ אי שמים!
רב ונדול בתורה, בקי בשני התלמודים,
וכל בתבי הקדש היו ערובים על שפתותיו,
חפר ומצא פנינים במקורי מנהני היהודים,
מדקדק נפלא ומבאר ישר, וביראת ה' כל הליכותיו.
בנים לא הנית אתריו, ומספר אבליו כל העם כלו,
מותו הדהיד כל לב והתהלחל העיר והמדינה,
פני ה' הלקו, מלאבי אלהים יצאו למולו,
יפגעו בו רובי צדקותיו, יקבלו פניו ברנה.

נו.

פ"נ הרב הג' בתורה ויראה ומדות ר' **אליעזר** ב"ר ברוך הנקרא ר' **ליזר לובצער** הנצב"ה. **אלעזר** באהרן **בר** דוף שלום תמיד הואל, בקדש ובכליו פקודת אלעזר, ובאהל, רבים שמעו לקחו דיין היה וראש

ישיבה

ישיבה, בלהה נפשו להתעופף באהלה של תורה התביבה, לפני אלעזר עמדו רבים הוציא בשפם לאורה, ויאמר אלעזר: זאת חקת התורה, פשר דבר מי יודע כזה הכם תרשים, צדיק ענינו רצוי ידיד ה' ואנשים, ויי בטהרה יום ג' כ"ו להדש סיון שנה ואלעזר מת.

(בנו הוא הגגיד הנכבד מהור"ר ד"י אנצעלעוויץ פה).

נו.

ציון לנפש הרב המפורסם בתורה, מבקר ויודע העתים, נין ונכד לרבינו המהרש"א והתוי"ט מר"ה **אליעזר ליפמאן ראבינאוויץ** זי"ל בהרב מו"ה בצלאל זי"ל בהגאון האבתי מרן יו"ט ליפמאן זצוק"ל אבד"ק קאפולי בעהמח"ס קדושת יו"ט ום' תוספות קדושה, ונפטר ה' השון, שנת תרמ"ז.

איה שוקל איה סופר גודל שברנו? לא ידמהו הים בגדלו, לא ברתבי ארץ, על מות אבינו יבבו קירות ביתנו, זיוו הודו והדרו יצא, ומקומי ימלא קרץ, רב היה בתורה מהיר ההשנה ורב הזכרון, לזה גם קרא הרבה ויהי כמונח בארון, פנה מקום נכבד לו בידישת שנות דור דור, ראו הערותיו ויהללו ויאמרו ראינו אור, אדיר כל הפצו לאסוף בית אוצר ספרים, בו כל מעינו מעוריו עד באו לקברים, יהש אבותיו מדור דור שרשרת והב גדולה, נאוה לה תהלה על כל ספר יהש עולה, ישפטו צדק העוברים אם יש כאוב כמכאובנו.

נח.

שמחה במעונו.

יום ג' י' תמוז שנת תרמ"ה.

שמחה במרומים והתהונים שוכנים, נצתו ארצלים את המצוקים, בהומת ה' רב הפרץ, כי עלה הקרץ, על אבן ראש פנה, רב ונקי משנתו, רחבה ועמוקה בינתו, הדושיו הדים ומהוקים, ירא והרד למצותיו, ראשי אלפי ישראל אבותיו, גדולי תורה הבמי בינה, יקר וגדולה, עושר וכבוד וכל סגולה, מאת אלהיו היו לו לבנה, על פניו נהרו, אותותיהם לא נברו, תחת ענוה צדק התחבאו, כן ומשקל לכל מדברותיו, וכפיו מחשבותיו, כל מלה מאד נאמנה, ביתו היה פתוח לרוחה, הדלת על צירה לא נהה, עניים יצאו ובאו, על כפים ישאוהו, ולמרום חביון יעלוהו, מלאכי עליון ברנה,

טובו

טובו יהלך לפניו, חסד ואמת יקדמו פניו, יעלוו עמו בכבוד,
ישא אלומותיו, יאבל פרי צדקותיו, יעטרהו מסביב רצון כצנה,
נגע אך לבניו, לרעיתו, ולבנותיו ולתתניו, למשפחתו לעירו ולכל נבר,
רטוב כל עין מבכי, נושמה כל לחי, ועקת שבר מכל עברים,
זאת הפעם, מלא כום הזעם, על כל נדותיו שטף ועבר,
צקון לחש כל איש, כי ימהר ה' חיש, להקימו בין שוכני קברים,

(בנו פה הוא הרב הגביר הנעלה, ורב תהלות, ר' הלל עטטינגער, ובווארשא הרה"ג ר' אייזיק שמואל עטטינגער; ותתניו לוקחי בנותיו המה, הרה"ג הנעלה, ר' דובער פינם, והרב הג' ר' ברוך זעלדאוויץ והרב הג' ר' עקיבא ראפפורט).

נט.

אבן מקיד תזעק, מי מביא לנו חליפתו, מי מביא לנו תמורתו?

פה נטמן מרגניתא דלית לה טימא, הרב הגאון הצדיק האמתי, חסיד וענין, ועוצם בקיאותו בש"ס ופוסקים מראשון שבראשונים עד אחרון שבאחרונים מי יוכל לשוחח, מורינו ורבינו משה יהודא ליב במה"ו שמואל זצוק"ל בעהמח"ס מילי דברכות ומילי דניזיקין ולקוטי הדושים בבית דוד לחותנו הגאון הגדול האמתי מו"ה דוד טעבול זצוק"ל, ושו"ת בכתובים, ושמש בכתר הרבנות בפ"ק מינסק ל' שנה; בשלום ובמישור הלך את דורו, אהוב למעלה ונחמד למטה, שיף עייל שיף נפיק ולעי באורייתא תדירא, ונפטר בשם טוב ביום ו' ער"ח תמוז שנת תרמ"ט לפ"ק, הנצב"ה, זיע"א, (מבניו המה הרב המאוה"ג המפורסם ר' יעקב מו"צ פה, והרב הג' הנכבד ר' שמואל הי"ו, ותתנו הוא הרב הגדול ר' יעקב הי"ו ווישנעווסקי הי"ו מו"צ פה, חותנו של ידידי הרב הגדול בתורה, והגביר רב תהלות, מו"ה שמתה ליב נ"י איזראעליט מקלעצק).

ס.

כבוד הרב הגדול המפורסם לגאון ולתפארת מו"ה גרשון בהרב מו"ה אהרן כהן זצ"ל, נולד ב' אדר תקע"ט נאסף אל עמיו כ"ג טבת תר"ן. גל קטן ומצער איך יכיל אדם גדול בענקים, רב גדול בתורה, ומדות תרומיות

לגרגרותיו

לגרגרותיו ענקים, שיחתו ערבה, תרוץ בדעת מעורב בין הבריות, ואני האבן מה אינע להללו הן תקצרנה יריעות, נכבה בעיר מאור, חלל נזר כהן לאל עליון, כתומם יהד, אהה! באו מחלון ובליץ, התערבו דמות לשבר בניו מה תשוו למו ויהנחמו? נעו גם נדו מחמדיהם, עם חיו יחד ספו תמו.

סא.

ארון העדות.

הרב הגאון החסיד וענין מו"ה חיים חיקיל במה"ו נחום זצ"ל בערינשטיין נאסף אל עמיו ביום ג' ניסן תר"ן. הנצב"ה,

חרבן! יקד יקוד משכן העדות,
חלל הגדול, מתה פרישות, כרתה חסידות,
יהד יראה עילאה, ענוה, ואמונה טהורה,
קדושה טהרה, ועל כלן גאון בתורה,
לגדולתו אין חקר, עמיה שריה נהורא!

(הוא אבי הרב החכם והסופר ר' ישראל בערינשטיין אפאטעקער בבאברוויסק).

סב.

ציון לאיש מצוין בתורה ודת, הרב מ' יחזקאל ב"ר גבריאל פוטערפאם נפטר ה' אלול, תר"ן לפ"ק.

יחיד זה קבר אל החיים, בו נטמן גבר יחיד ביראתו,
אדם, לאדם, ותמים לשמים, פועל טוב עניו בהנהגתו,
רב פעליו אין ספורות, זכרו יקום לדורות.

(הוא אבי הנכבד והיקר הנגיד ר' משה פוטערפאם פה, ונכדו של הגאב"ד דאלהינאוו).

סג.

גיא־עצב.

זבול איש באמונה חי חייהו, ובין אלף לא נמצא כמהו, הרב ר' זאב וואלף ב"ר אברהם געצאוו.

זוית אחת בחרת לך אבינו למשכן עולמים,
ותעזוב בתי חמדתך הבנויים כמו רמים,
ומה ינחמנו עתה, מי ירפא פצעי לבבנו?
אם לא פניך ילכו עמנו, אם אתנו אינך אבינו?

בהלה

בחלה נפשך התמה, כבוד ושם תפארת,
אך תם וישר היו בלבך למשמרת,
בדרך שלומי אמוני ישראל תמיד הלכת,
רבים כושלים במכתרים תמכת,
הון ועשר עשית, אך בצדק ואמונה,
מבלי נשוא עליך מעולם איש תלונה,
זכרך לא יסוף מלב בנך ובתך עוד,
גם עת ציונך אבינו יהרס עד היסוד!

נפטר כ"א אדר תרנ"א.

(בנו הוא הרב הגביר המשכיל והנכבד ר' מרדכי נעצאָוו הי"ו).

סד.

ה"ר חיים יעקב בהר"ר צבי הירש וצללה"ה ליפשיץ ד"ץ וסד"ד פה מינסק יצ"ו, ועלה שמים יום ב' כ' מבת התרנ"א לפ"ק.

חיים גם במותם נקראים צדיקים, יעקב לא מת עומה אור החיים, ברבבות קדש בין אראלי שמים, צבי לצדיק נגה פניו מפיקים, למד דעת לעם ארבעים וחמש שנה, יפה דרש משנה תלמוד ואגדה, שפתותיו דובבות בקבר, רוח חי בעדה, יציץ ויפרח שם טוב לו קנה.

סה.

בית עפרה, להרב הגדול בתורה, עמיה שריה נהורא, רב ונקי משנתו, מפורסם בתורתו, ריש מתיבתא ודיין צדק, לא נמצא בו כל בדק. מו"ה יוסף צבי הירש ב"ר משה הכהן ז"ל סלאוסין, ונפטר ד' שבט, תרנ"ג, לפ"ק. תנצב"ה.

סו.

ציון לנפש הרב הגאון האמתי מרן ירוחם יהודה ליב זצ"ל ב"ר שלמה זלמן נ"ע, נולד בבריסק תקצ"ה, נתמנה לרב בסעלץ תרכ"ה, בפרוזין תרל"ה, והורם למד"א פה מינסק שנת תג-רם ומשמים קובו לו ויקרא בשם הגדול, נאסף אורו אור ליום ד' ז' שבט, תרנ"ו. תנצב"ה.

יום זה יבכיון, ויילולו דור ובניו,
רכב ישראל בו, הה! עלה בסערה,

והחשך

ותחשך השמש, והוסרה העטרה,
קרבו מעיני תבמה, דמו משיבי שערה,
מרבן גדול שמו, הוד הדור ונבוניו,
לוחות העדות פה, מי כמהו מורה,
יראה תורה ואמת, דעת מים רחבה,
בלבו מקור התכמה, אצר והפיץ אורה,
פטיש החזק הוא, דגול הוא מרבבה,
עמוד ההוראה, פנת יקרת עמו,
רב פעלים מקבצאל, הליכות עולם לו,
ישרו, תומו צדקו, מי יאמר אספרה כמו,
לעד ינון שמו, יספר לדור בהללו,
מזרח וים תרדו ביום, נצחי אראלים מצוקים,
ארץ נצלה עדיה סיני הועל לשחקים,
נפשו תלין בטוב, קרבת ה' לו טוב.

סז.

בית־הלל.

הלל והילל מאחזים, ברק ורעם, ברכות הוד ירב איד ביום זעם,
מראשותיו דולק נר אלהים ואש דת, כפיו ישא קדש לאל זכות ונקיות,
ידיו טהורות מבתם כסף לא כרת, באמונה משאו ומתנו עם הבריות.
נכבד ונשוא פנים שוכן את דכא, אף ידו בכל צדקה ובדממה דקה,
ובמותו הגדיל להתלמוד תורה ומלאכה, והניח להם מתנו אתריו ברכה,
זה האיש, זה שיחו, מה רב איד מותו, לבניו לבנותיו, ולנות ביתו,
בן שלש והמשים שנה היה במותו, נולד יום הכפורים תר"ג לפ"ק,
מת י' אדר תרנ"ו לפ"ק, תנצב"ה.

סח.

אבל כבד ובבי תמרורים כי נלקח ארון ה' אביט היקר עטרת ראשנו
הרב הגדול מורנו ר' פסח פנחס ב"ר שאול הכהן מאטלין נ' ט"ו
אלול תרנ"ו לפ"ק, תנצב"ה.

הרב

סט.

הרב הג' המפורסם יחיד סגולה

מו"ה **אהרן דובער** בהגאון מו"ה אריה ליב **ברוידא** אב"ד דקאלווערייץ. **אחד** המיוחד **ראשון** בראשונים, **דורו בו** התהלל כנסת ישראל כלה, **בנרות** יהפש, יבקש ממטמונים, **ענוה**, יראה, תורה וגדולה **ראש** ונשיא אה"ק וראש יחס, **בינה** ודעת לספר בפרט אין די, **ראוי** חזו בו ספר המדות חי, **ובאחד** כי נמצאו כל אלה כאחת, **דורו בו** התהלל, כנסת ישראל כלה, **אף** כי עירנו מינסק ועתה שכולה, **זכרון** קדש שמו לזרעו ולעדתו, **לכבוד** ולתפארת עד ישוב מאדמתו. נולד בקאלוואריץ, ו' מבת תקע"ש לפ"ק, נאסף אל עמיו, פ"ו טבת תרנ"ז לפ"ק, תנצב"ה. (מתנגיו הוא הרב הגביר הנכבד והנעלה מר שמואל בויאנער בגאראדייע).

ע.

אבן ציון [1].

להרב הגאון המפורסם, בישראל נדול שמו, אבי כל הופשי תורה ופאר החכמים, גזע קדש מחצבתו מו"ר **מרדכי סאלאמאנאוו** וצ"ל, (בן הרב הגאון הצדיק ר' שמואל חיים רב דבעליצא).

זה שמו לעולם זה זכרו לדר דר!

מר תוצק מינסק, **ואתה** ז'עקת המדינה:
„**דלותי**, רששתי, אויה! כים נדול השבר!"
בנסת ישראל ב'ה, מרומים תשא קינה:
„**בני** בחורי, משושי, יצאני, ירד הקבר",
„**הה!** רב הפרץ בחומותי תקרא התושיה".
„**שר** מושל **ואלוף** בתורה, אללי איננו!"
חכמה יחד **ושבת** מקוננת, **אתן** בכיה:
„**סלה** אבירי **לארץ** המות, איך אשכחנו?"
מאנו אמת **וצדק** התנחם, חסד ותנינה,
וי יתמידו לקרא: „אין מצמיח ישועה!"

בהיותו

[1]) נוסח המצבה הזאת נעשה על ידי — המחבר.

זמירות מבנף הארץ נשמע, תגל ברנה:
„לי תבל בנעימים!" תשמיע קול תרועה,
ממעון יושב הרבים, קול קורא רמה:
נהי למה למקוננים, למה תרבו בבכי?!
ספרים אל לספוד! למה תנילי אדמה?
קץ הימים יבוא, ומרדכי ישוב ויחי,

נולד באיוועניץ שנת תקצ"ג ויפת בש"ק כ"ט ניסן תרנ"ז.
(בנו בעירנו הוא הרב הגביר המפואר והנכבד ר' משה צבי סאלאמאנאוו הי"ו).

עא.

ציון משכן נויה הזקן ורניל ושיחו נאה הרב ר' **ישראל אשר** ב"ר עוזר ז"ל שהיה מ"מ דפה יותר מחמשים שנה, רבים השיב מעון והיה מפורסם בשם „הוראדנער מגיד" ורוחו עלה למעלה בש"ק כ"ה סיון תרנ"ז לפ"ק, תנצב"ה, ואני הטלע אבן דומם נאלמתי פקודתו אשמור לבלי הוציא מלים.

עב.

למטה נפתלי, מחבר וסופר ומסדר סדר הדורות, בן הגאון מאור הגולה מרן **אברהם משכיל לאיתן** זצ"ל, נולד י"ז אדר ראשון שנת תקפ"ט ויפת (ו' כסליו תרנ"ח).

נפשי ורוחי אפקיד בידך אלהי הרוחות,
תן לי שאלתי, נהלני נא למנוחות,
משכילים במקום יזהירו שם העלני חסד נוצר,
לזכות **איתן** הבט ואל תפן ליצר.

(המצבה נכתבה ע"י הנפטר בעצמו בחייו ולכן בא יום פטירתו בהיקף בסובן).

עג.

פ"נ שותר טוב בחייו **משכיל** אל דל ובין אנשי צדק **אוהבי** אמת אמת ושלום **להתלה** נודע שמו, **צבי** תפארתו, **בן** עיר ווילנא, **צמח** ז"ל מגזע **שאבאד** נפטר ב' שבט בשנת „בסף ליתומה" לפ"ק. תרנ"א תנצב"ה.
(בניו המה בעירנו הרב הגביר הנכבד מו"ה אברהם חיים שאבאד והגביר המשכיל הנעלה מר מרדכי (מארק) שאבאד).

תרב

עד.

מנחם אין.

הרב הגאון ר' **מנחם מענדיל** בה"ר בנימין הוטנער, רב בפרעספא, י"ז שנה, ומלפנים רב בעיר רובנישאָק, י"ג שנה, מיסד המאכל כשר פה, ובנה לו בית נאמן בהקאסארין, ויתעסק בו לטוב, י"ב שנה, אף חובב ציון בלב ורוח, וייסד אגודת האלף פה, ויעלה ארצה הקדושה בשנת תר"ן. נולד בעיר אוודא ויפת בן ס"ט שנה ביום ד' י"ז מבת תרנ"ח. תנצב"ה. (תתנו הוא ידידי הרב הג' התו"ב ר' צבי זלמן האנף מו"צ בסלעפיאנקא).

עו.

ציון קבר ישר באדם המופלג י"א קבע עתים להתורה מ' **אברהם** ב"מ ישעיה ז"ל, ואברהם שב למקומו, ט"ו מ' השכן תרט"ו לפ"ק ונצב"ה.

איכה משבן בסלע לך הקות, **ב**טרם בארץ החיים ימים מלאת, **ר**בו אנהות בנך כאד יסערו, **ה**וסר נזרם מעל ראשם וכל הסרו, **מ**בירך ויודעיך פה ישמו, **ב**נהי יספרו מעשיך אשר נעמו, ימי **ש**נותיך קבעת עתים לתושיה, **ע**ל יוצאי חלציך תמיד עינך צופיה, הדריכם בדרך ישרה שמת לבך, ולואת כה רבה קינתם כי אינך, זרזיפי דמע יחילון עיניהם, לא יוסיף ה' לדאבם וינחמיהם, (הוא אבי הרב הנכבד בעדתו, היקר, המופלג בתורה ובותר נכבד מו"ה מאיר צוקערמאן מפה).

אלה שמות הספרים אשר הבו גדולי מינסק והבמיה.

אבן שוהם, דרושים מאת הרב ר' משה במו"ה הורה מ"מ לובדון תקכ"ת.

אבן שלמה, ביאור על הס' בן סירא מאת הרב ר' נפתלי משבילאיתן וילנא תרכ"ם.

אילנא דחייא, שו"ת מאת הגאון ר' גרשון תבהום ה"א, ווילנא תר"ך.

אילנא דחייא, שו"ת חלק ב' וג', מאת הנ"ל ווילנא תרכ"ה.

אלף המגן, מאת הרב ר' יצחק שפירא זאלקווא תצ"ב.

אמרי בינה, ביאירים והגדות במדרש שו"ם, מאת הרב ר' גרשון אריה פיינבערג, ווארשא תרנ"ד.

באר אברהם, מאת הגאון ר' אברהם משבילאיתן, ווילנא תר"ד.

באר היטב, ביאור על ספר ויקרא, מאת הגאון ר' אריה הומענער מו"צ ווילנא תרכ"ז.

באור בן שלמה, על בנין יהוקאל, מאת הרב ר' ישראל אליהו פלאסקין, פ"ב תרל"ה.

בית אברהם, על פ"א מאת הרב ר' אברהם (בהרב), ווארשא תרמ"ז.

בית דוד, שו"ת והדושים, מאת הגאון ר' דוד בעכיל, ווארשא תרי"ד.

בציר אביעזר, החדושים על מדרש מאת הרב הגאון ר' חיים אביעזר זעליג מו"צ ווילנא תרנ"ה.

דברי דוד, תשובות מאת הגאון ר' דוד בעכיל הנ"ל, ווילנא תרמ"ז,

זכר ישעיהו, על תרכב"ם ושו"ת מאת הגאון ר' זכריהו ישעיה הכהן יאללעש ווילנא תרמ"ב.

זכרון מנחם, על מס' שבת ועירובין, מאת הגאון ר' מנחם מענדיל, ר"מ ווארשא תרל"ה.

יד איתן, על יו"ד, מאת הגאון ר' אברהם משכיל לאיתן ווילנא תר"ם.

ישועה בראש, מאת הרב הגאון ר' הנשיל ר"מ שקלאוו תקם"ח.

ישועות יעקב, מאת תר"ג הנ"ל, נאוויהוואהר תקם"ב.

כבוד יו"ט על מס' ביצה, מאת הרב ר' שלום הכהן, ווארשא תרנ"ה.

לזכר לישראל, על מס' אבות מאת הרב ר' יהיאל מיכל ר"מ ווילנא הוראדנא תקצ"ב.

מחזה אברהם, מאת הרב ר' אברהם אבלי רזואנום, מ"מ ווילנא תרכ"ד.

מילי דברכות, על מס' ברכות, מאת הגאון ר' משה הודא ליב מו"צ ווילנא תלי"ז.

מילי דניזוקין, על כתד נזיקין להנ"ל, איידקוהנען, תרל"ג.

מי שלמה, מאת הרב הגאון ר' יעקב מאיר הי"ו גראדזענסק מו"צ, ווארשא תרמ"ח.

מי ששון, מהנ"ל, ווארשא תרכ"ד.

מנחם שלמה, על מס' בריתות ועל התוספתא מאת הרב הגאון ר' מנחם שלמה גארדאן, שמעטין תר"ך.

מעשה

מעשה תורה, בהוספות, מאת הרב ר' גרשון נ"י ריפס, ווארשא תרמ"ד.

מצפה איתן, על הש"ס, מאת הגאון ר"א מ"ל, זיטאמיר תרי"ם.

מקור ברוך, מאת הרב הגאון ר' ברוך כהנא קיטייסקי, ווילנא תר"ד.

מר שמואל, ותשובת מאת הגאון ר' שמואל, אב"ד דגליל. ווילנא תרכ"ז.

משכיל לאיתן, חדושים מאת הגאון ר' אברהם משכיל לאיתן שקלאוו תקנ"ח.

נהל איתן, על הרמב"ם, מאת הג' מוהר"א משכיל לאיתן, ווילנא תרמ"ו.

נחלת דוד, על מס' ב"ק וב"מ, מאת הגאון ר' דוד טעביל, ווילנא תרכ"ד,ח"א.

נחלת דוד, דרושים מהב"ל, ווילנא תרמ"ת, ה"ב.

סדר הדורות, מאת הגאון ר' יחיאל היילפערין, מקארולסרויא תקכ"ט.

סדר הדורות המתוקן, בתקונים והגהות, מאת הרב ר' נפתלי משכיל לאיתן, ווארשא תרמ"ב.

עיר חמה, על משניות, מאת הרב ר' אברהם יהודא אליהו ממינסק, (ספר"א תע"ט).

עמוד הימני, ביאורים באגדות, מאת הרב ר' אברהם, מינסק תקנ"א.

עמר בשדה, ביאורים בתנ"ך, מאת הרב ר' דוד לוריא, ווילנא תרי"ג.

ערכי הכנויים, מאת הגאון ר' יחיאל היילפערין, דידרנפורט תקס"ח.

צבי בארץ החיים, הספר על הרה"ג ר' צבי ב"ר חיים, מאת הרב ר' יהודא אידל ליבמאן, ווילנא תקצ"ם.

שרביט הזהב, על ספר בראשית מאת הרב ר' יהודא אידל מעמקין, ר"מ ווילנא תרמ"ם.

תועפות ראם, ביאור על ספר יראים עם הגהות מאת הרב ר' אבא שיח, ווילנא תרנ"ב.

תשובת שמואל, שו"ת מאת הגאון ר' שמואל, ווילנא תרי"ם.

לבל אהיה מקפח שכר טוב למי שראוי לו, לחובה מצאתי להשיב בזה תודה לידידי הרב החכם השלם במדעים, יקר ואיש תרומות מר מאיר היילפערין הי"ז על פתחו לפני בכל עת תמיד את שערי בית עקד ספריו הגדול להיות לי לעינים במלאכתי הכבדה והרבה.

המחבר

החתומים על ספרי

מינסק.

הרב הגאון ר' אליעזר ראבינאוויץ
הרב המאוה"ג יצחק ראבין
הרב המאוה"ג ר' יעקב מאיר גראדענסקי מו"צ
הרב המאוה"ג יעקב בהרה"ג ר' משה ליב
הרה"ג המנוח ר' וואלף ראפפורט
הרב הגביר ר' שמואל לוריא
הרב הגביר ר' חיים לוריא
הרב הגביר ר' אורי ראגאווי
הרב הגביר ר' זוסמאן יאללעש
הרב הגביר ר' דובער זעלדאוויץ
הרב הגביר ר' ברוך זעלדאוויץ
הרה"ג הגביר ר' דובער פינס
הרב הגביר ר' מרדכי שמחאוויץ
הרב הגביר ר' עקיבא ראפפורט
הרב הגביר ר' שלום שלאסבערג
הרב הגביר ר' ליפמאן עליאסבערג
הרב הגביר ר' משה פאלאק
הרב הגביר ר' דובער גאלדבערג
הרב הגביר ר' שמואל יונה עליאסבערג
הרב הגביר ר' בנימין ברוידא
הרב הגביר ר' מרדכי גענצאוו
הרב הגביר ר' דובער בליטאוויץ
הרב הגביר ר' הלל עכטינגער
הרב הגביר ר' צבי הירש לוריא
הרב הגביר ר' אהרן לוריא
הרב הגביר ר' אברהם חיים שאבאד
הרב ר' שמואל בה"ג ר' משה ליב
הרב הגביר ר' דוד הורוויץ
הרב הגביר ר' יקותיאל זוסיל קורלאנד
הרב הגביר ר' משה צבי סאלאמאנאוו
הרב הגביר ר' משה ראבינאוויץ
הרב הגביר ר' אברהם תאיצקין
הרב הגביר ר' מנוס שאבאד
הרב הגביר ר' מרדכי שאבאר
הרב ר' אליעזר יצחק פריד
הגביר המשכיל זאבאר ראבאוו
האינזינער מר גרשון קאפלאן
הגביר המשכיל מר יעקב קאפלאן
הגביר המשכיל מר יהותם מרעפעל
קאנטאר ליפשיץ—ווינאדסקי
הרב ר' יהונתן באקשטאנסקי
הגביר הנכבד מר סילעצקי
הרב ר' צבי זלמן האנף מראלבראר
הרב הנכבד ר' שלום אליעזר אייגר
הר"ר דוד יוסף אנצעלעוויץ
הר"ר משה פובערפאס
הגביר הנכבד הר"ר יעקב מוכזו
הרב הגביר ר' אהרן האטבורג
הרב הגביר ר' אהרן זעליג סווידנאווסקי
הרב הגביר ר' יצחק מינקאווסקי
המשכיל הנעלה מר יעקב ברילל
המשכיל הנכבד מר משה טוטענציק
המשכיל הנעלה מר מנחם מענדיל האומים
המשכיל הנעלה מר מנחם מענדיל גינזבורג
המשכיל מר לוי יצחק סווידנאווסקי
הנכבד מר אברהם ליזעראוויץ
הנכבד מר נתן פין
הנכבד מר אברהם רודערמאן
הרב יעקב גרעבענציק
המשכיל מר צבי ראדשטיין
הרב ר' בנימין הבהן
התורה המשכיל מר שלום לאסיצער

המורה מר שמואל עזור מאלאם
המורה מר זלמן גרינגלאז
הגבירה המשכלת הנעלה צביה קליבאנאוו
הגבירה הנבונה מושקא זעלדאוויץ
הגבירה הנבונה מרת גיטיל רחלין
המורה המשכלת שימא ניסנעוויץ

ווילנא

הרב הגאון ר' שלמה הכהן מוצ
הרב הגאון ר' יהושע לאנג
הרב הגאון ר' חיים מאגאלאוויץ
הרב הגאון ר' שלום דוד ראבינאוויץ
הרב הג' הגביר ר' יוסף לעווין מוויעבקאי
הרב הגביר הנכבד מר יעקב פרנס
הרה"ח והסופר הנעלה מר חיים ליב מארקאן
החכם והסופר הנודע מר משה חאשקעס מס"ב
הרה"ח מר שלמה זלמן הורוויץ
המשכיל מר יוסף צבי שער
בי"מ ספרים הגדול של הג' מר יצחק פונק
הסופר ה"ד יהושע הלוי מוה מו"ל גן הפרחים
הנכבד מר איסר אשבנזי מקרייסק
המשכיל מר נחמן בערעזאווסקי ממערץ
המשכיל הנכבד מר טוביה ליב פונק
המשכיל מר דוד ווינבארד
הנכבד מר נתן וויגער
הנכבד מר ליב ווישטין
הנכבד מר אברהם פומפיאנסקי
הנכבד ר' זעליג שוואריצבארד
הנכבד מר זוסיל גארפין
הג' הנכבד מר יעקב פאפירמייסטער מלידא
הנכבד מר ח. ל. קהן
המשכיל והסופר הנעלה מרש"ז ראבינאויץ
הסופר המשכיל מר ש. קאמענעצקי
הנכבד מר מ. שיפמאנאוויץ
הנכבד מר מרדכי קאמענעצקי

ביאליסטאק.

הרב הגביר הנדיב הנפואר מר יחיאל דוב בער וואלקאוויסקי
הרב הגביר הנדיב הנעלה מר גרשון העפנער
האחים הגבירים המשכילים בראנסאן
המשכיל הנעלה מר ליסמאן ראזענטהאל
החכם והסופר מר אברהם שפירא
המשכיל מר יהושע היילפערין
המשכיל מר שלמה ראבינאוויץ
הגביר הנכבד מר מ. פרייסמאן
המשכיל הנעלה מר אהרן שפירא
המשכיל הנכבד מר חיים הורוויץ
המשכיל מר אברהם פאחטער
הרב הגביר ה' קראנענבערג מהוראדאק
הגביר הנכבד מר א. לונסקי
הפראוויזאר המשכיל זילבערבלאם
הנכבד מר ת. זאבלודאווסקי
הנכבד מר שמואל העפנער
הנכבד מר יהודה ברילל
המשכיל ה' נ. שפירא
החברה דורשי שפ"ע ע"י מר ש. קאהאן
המשכיל ה' איזראעל קאך
המורה הנכבד מר וויסענבערג
המורה הנכבד מר ח. זייצאוו
המשכלת הנעלה טיללא לונסקי
המשכלת הנבונה ג. לונסקי

ברייסק דליטא

הגביר המשכיל לעאן האראדישץ
הרב המשכיל ר' מיכאל ראבינאוויץ
העורך דין הנכבד נחום רייטלער
הגזיד המשכיל מר אליעזר בערינשטיין
הנכבד מר א. מ. ווינהאלץ
הנכבד מר מ. א. איזראעל
הנכבד מר ב. א. עספיז
הרב הג' ר' משה חיים קוויאנסק מביעלסק
הרב הגביר ר' יעקב מאיר לעהרינמאן
הנכבד מר הנחום גראדזינסקי
הנכבד מר ב. סעמיאמיצקי
הנכבד מר ש. ווייסטינעצקי
המשכיל מר שי בערינשטיין

האמעל

הרב הגאון החכם ר' רפאל מרדכי בארשאנסקי אב"ד
הרב החכם והסופר המפורסם מר מרדכי בן הלל הכהן
הרב הגביר ר' נתן נטע פוזנער
המשכיל והסופר הנעלה ר' שלמה צייטלין
הגביר הנכבד ר' מנחם שעווקלאוו
הרב הגביר ר' יעקב צייטלין
העורך דין הנעלה מר' שמואל לאנאנאוו
הגביר הנכבד ר' יוסף אומשאוומסקי
המשכיל הנכבד מר' אברהם שמולעוויטש
הנכבד מר ישראל הוד ליפשיץ
המשכיל מר יצחק לעווין
החכם והמשכיל הנעלה מר הוד צבח
המשכיל הנעלה מר מאיר ליעפניק
המשכיל הנעלה מר צבי יהודא אבראמאוויץ
המשכיל הנעלה מר א"ז האלצבערג מזלאבין
הפראוויזאר המשכיל מר שלום קון מזלאבין

פינסק

הרב הגאון החכם והסופר מר ברוך עפשטין
הרב המשכיל מר סעמעוואוסקי
הסופר הנעלה מר אפרים דוב ליפשיץ
הרב הנעלה מר העשיל ראזענקראנץ
הנכבד ר' שמעון בייזער
הנכבד ה' יוסף פרידזאן
הנכבד מר מ. ריטטערמאן
הנכבד מר מ. דיכטעראוו
הנכבד מר י. קאלאדני
הנכבד מר יעקב הורשטעל מטעלעחאן

סלאנים

הגביר המשכיל ה' משה לעווין
הגביר מר יעקב בעלאוס
הגביר הנכבד מר א. פערלים
הגביר מר ג. י. ארזיבאוומסקי

הגביר המשכיל מר ואלף בערמאן
הרב הנכבד מר יוסף יואל זאקהיים
המשכיל הנכבד מר שמואל גארפינקעל
המשכיל הנעלה מר חיים קאסטעלאנסקי
הנכבד מר ש. סעלובסקי
הנכבד מר עוזר שפירא
הסופר מר גדליהו הילפערין
המורה הנכבד מר שבתי וואללאך
המשכיל מר נ. ב. קהן
הנכבד מר אברהם אוועדוך
הנכבד מר אברהם גרינבערג
הרב הגביר הנדיב הנעלה מר נחום העללער מוואלקאוויסק
הרב ר' יעקב בהגאון מהרמ"ס שפירא מבאלץ
המשכיל והסופר מר נחום הילפערין
הנכבד מר אברהם ליפשיץ

נאוואזיבקוב

הרב הגביר הנכבד ר' אריה ליב פוזנער
הגביר החכם הנעלה מר בן־ציון פוזנער
הגביר הנכבד מר יואל פערסקי
הגביר המשכיל מר הערץ תאראל
הגביר המשכיל מר בנימין פרידמאן
המשכיל מר אברהם צבי לוריא
המשכיל מר ברוך דוד יודיאל
הגביר המשכיל מר עוזר פרידמאן
הנכבד מר משה קראלל
הנכבד מר זאב בערחין
הנכבד מר נחמן קאפלן
הנכבד מר שמעון רייצין
הגביר הנכבד מר שמואל שולקן
הנכבד מר צבי בעלאדוראוומסקי
הנכבד מר פסח לאפיטוכן
הנכבד מר שמעון שרייבער
הנכבד מר אברהם קאנטאראוויץ

מיר

הגאון האמתי ר' אליהו דוד ראבינאוויץ
הגאון המפורסם ר' חיים ליב מיקמינסקי

הרב הגאון ר' אברהם מיקטינסקי
הגביר הנכבד מר זלמן סאטאראוויץ
הרב הג' ר' יעקב קאמענעצקי
הרב ר' יהודא אידיל שפירא
הרב הגעלה ר' יהושע העשיל עליסבערג
הרב ר' ברוך המענער
הרב החכם מר נחמן צבי געצאוו מנאוואגרודאק
הגביר מר פ. קוועלעוויץ

מעריס שונות

הרב הגאון החכם ר' אברהם דוב כהנא שפירא מסמאלעוויץ

הרב החכם השלם מר יוסף לוריא מבאברוויסק
הסופר המשכיל מר שלמה פריעד מבאברוויסק
הרב הגביר הנכבד מר שמואל בויאנער מבראדייץ
הרב הגביר צבי הירש וואלקאוויסקי מסאראטוב
המשכיל מר צבי הירש קאפלאן מטולטשין
המשכיל מר יואל מרדכי זעמל מקלעצק
המשכיל מר שמואל קהן מקרוגאוויץ
המשכיל מר בנימין בראוערמאן מקלעצק
הנכבד מר ישראל פיינבערג מקלעצק
המשכיל מר שלמה מילקאנאוויצקי מבראנוויץ
המשכיל ה"ר חיים נתן גינזבורג מוואַרשא
הר"ר מ. דעוואל מחארקאוו

ואחרון אחרון חביב הוא הרב הגביר האדיר פאר ישראל נדיב הנדיבים רב צדקות ופועל ישועות בעמו מר קלונימום זאב ווישאצקי הי"ו במאסקווא •

אלה המה אשר תמכו בימיני ויהיו לי לעזר בעבודתי הגדולה לאסוף המר לבניני הרב אשר ברצות ה' פעולתי יהיה בנין נכון ונשא, יעמדו כלם על הברכה ושלום וחיים יהיו להם!

חכמי ישראל באמריקא

חלק יד

לתולדות חכמי ישראל באמריקא

נדפס בראשונה
בניו יארק, תרע"ז - 1917

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

ס פ ר

לתולדות ישראל באמריקה

יאצור שמותיהם ותולדותיהם של רבנים, ראשי ישיבה, חכמים
ומחברים, דרשנים ומטיפים, סופרים ונדיבים ואנשי
מעשה, אשר בארצות הברית באמריקה.

ס פ ר ר א ש ו ן

ערוך ויוצא לאור על ידי הרל באלפי משפחתי

בן־ציון בהר"ר **משה** ז"ל **אייזענשטאדט**

נין ונכד לרבנו הגאון, שר התורה ורבן של כל בני הגולה,

מרן מאיר אייזענשטאדט זצ"ל

בעל תשובות „פנים מאירות".

שנת ה'תרע"ז לפ"נ.

בדפוס א. ח. רוזנברג, 130 רחוב הנרי, נויורק.

מקטר מֻגָּש

לכבוד

השר והשופט

החכם הנאור, חוקר והוגה דעות, הנודע לתהלה בישראל ובעמים,

רב פעלים לתורה ולתעודה, רודף צדקה וחסד כל ימיו

מר מאיר סולצבערגער הי"ו

בפילאדעלפיא.

לב טהור ברא לך האל, רוח נאמנה ונפש רוממה חננך היוצר, אהבת־תורה וחכמה, עשות חסד וצדקה, עזרת־סופרים ועסקין באורייתא — זאת התעודה אשר שמת לפניך, רב נהוראי שבארצות הברית! וזו החותמת נשאת על לבך, הרחב כפתחו של אולם, תמיד, מבני העליה המעטים שבדור הנך, ויחיד הסגולה שבנפוצותינו באמריקה, לפני שמש לעולם ינון שמך הטוב בראש ספרי זה הנועד „לתולדות ישראל באמריקה". וקבל נא מנחת עני, הדיוט, המחזיר על משכנות רועי אבן ישרון לאסוף ציצים ופרחים לקורות עמנו אשר רבות פעלת לטובתו, יאר ה' פניו אליך, כתמר תפרח ובשיבה טובה תנוב, והיו ימיך מאה ועשרים שנה לתפארת יעקב בך יתפאר.

המוקיר חכמתך וצדקתך

בן־ציון בהר"ר משה ז"ל אייזענשטאדט.

ז' מנחם־אב, עזר"ת ישראל.

פתח דבר.

יהולל השם ויתברך הנותן עז ותעצומות לאין אונים קטינא הריך שקיא כמוני וימינו תסעדני לשבת באהלי שם הגדולים בישראל גם לעת תרעש הארץ וירעם הים כי יתפוצצו הררי עד וישחו גבעות עולם ועמקים יעטפו אבל על גוי ואדם על ארצות ומדינות הנעקרות ונתלשות על חללי החרב והרעב שמלאו תבל ומלואה. גם בימי הרת המלחמה האיומה והממושכה זה יותר משלש שנים רצופות, גם בשעת חרום זו שכהו הרוחות וימסו הלבבות לא הסיר חסדו מאתי, אני עני המלקט שבלים בודדות בשדמות יהודה ומאסף על יד קמעא קמעא ציצין ופרחים מכרם ישרון ויתן לנפשי פדיום משאת ואנחות לב לקבוע עתים לתושיה ויזכני בשנות ראינו רעה לחבר ולהו"ל ספרי הראשון ל„דורות האחרונים" וספרי „אור לפני הדורשין" ולהפיצם בין נדיבי עם מתמכין דאורייתא מבני זבלון קאתי, ישמחו בצאתם ובבואם! אם מבני יששכר יודעי בינה לעתים, חכמים וסופרים, או לפלגות ראובן יתיחסו גדולים חקרי לב אבירי התורה, ארזי הלבנון אשר נטע ה' בכל דור. אשר קבלום באהבה, וחבה יתרה נודעת להם לספרי. ראיתי כמה גדולים ונאמנים דברי חכמים, חרות על הלוח כדרשתם, ושבע ביום אודה לאל.

בספרי זה יבואו אך שמותיהם ותולדותיהם של אנשי השם בתוכנו אשר בארצות הברית לבד, והיה כמשנה לספרי „חכמי ישראל באמריקא", אשר הוצאתי לאור בעזרתו יתעלה זה ארבע עשרה שנה, אחרי בואי הנה. מסבות המלחמה נפסקו הידיעות מחוץ לארצנו ונסתם חזון מגדולינו מעבר לים, ואמרתי עת לעשות לפליטת בית סופרינו שבארץ החדשה שמעטים בה מאד רושמי רשותא לזכרון לדורות יבואו, ומה גם בעברית, ואף החכמים הגדולים דר. איזידאר זינגר הי"ו בדז'איז אנציקלופדיה ור' יהודה דוד אייזענשטיין הי"ו באוצר ישראל ור' פרץ וויערניק הי"ו ב„היסטארי אוו דהי דז'וס אין אמעריקא" הזכירו אך מיעוטא דמיעוטא רק המפורסמים ובדרך קצרה ובדברים מעטים. וארא אני עני למנות את החסרון שאין ערוך

לו בעתיד, כי חזקו עלי דברי פאר חכמי הדור ונזר הקוחרים דר. א. א. הרכבי הי"ו מפעטערבורג זה כבר, אחרי קבלו ספרי חכמי ישראל באמריקא, להוסיף עבוד במלאכת הקודש זו להשלימה ולהרבות בחומר לתולדותינו פה ופקודתו שמרה רוחי וממנה לא סרתי גם בימי לחצי ודחקי בתקוה לה' כי יהיה עמדי כאשר עד הנה ויתן חין פועלתי בעיני אלופינו שבתורה ובחכמה.

וברכתי אאציל לאמי מורתי היקרה יראת ה' וחכמת נשים מרת ברוינא לאה תחיה, לצאצאי האהובים והיקרים, בני המשכיל השלם אהוב וחביב מר מאיר נ"י במינסק ובני אשר חנני ה' בזה, הילד הנבון והיקר כמר משה נ"י ובתי הילדה הנבונה והיקרה מרת חיה דבורה תחיה ובני היניק כמר יוסף נ"י ברכת ה' תחופף עליהם ובריתו אתנו שלום וחיים, וממעון הברכות יתברכו אחי היקרים כמר מאיר נ"י מיושבי פארטסמוטה וכמר מנחם מענדל המתגורר בברַאנזוויל ואחותי היקרה והכבודה מרת רבקה רחל תחיה ובעלה הוא גיסי היקר והנכבד כמר אליעזר הורוויץ נ"י בסידרהוירסט עם צאציהם החביבים. אך טוב וחסד ירדפום עושר וכבוד אורך ימים ושנות חיים. וייטיב ה' לטובים ולישרים מיודעי ואוהבי שבקהלת הקודש בברַאנזוויל ובפרט פרנסי בתי כנסיותיה ומדרשיה הנשיאים ומשניהם והגבאים שעומדים לעזרתי, תהי משכורתם שלמה !

ואת האלהים הרועה אותי מעודי אבקש כי לא יסיר חסדו מאתי תמיד ועזרתו מקודש ישלח לי לסדר ולהדפיס את ספרי השונים למקצעותיהם בתולדותיהם של גדולי עמנו, בדרושים לחפציהם, בדברי מוסר ומדות, במילי דשמעתתא ואגדתא ובביאורי מקראי קודש ותורת חיים.

בן־ציון בהר"ר משה זצ"ל אייזענשטאדט
דורש טוב לעמו בבראנזוויל.

ח"י בחודש הנחמות עזר"ת.

צדקת צדיקים, נדיבי עם, אשר הושיטו אלי ידם הנדיבה לתמכני בעין יפה, במחיר ספרי „אור לפני הדורשין" לעולם תעמוד, עד דור אחרון, ויכתבו בשמותיהם לחיי נצח בספר החיים, זה ספר התולדה, והם :

הרב הגאון הצדיק מוהר"ר הלל הכהן שליט"א דר. קליין הי"ו ראב"ד בנויארק.
הרב הגאון מוהר"ר דוב אריה הכהן לעווענטהאל נ"י ראב"ד בפילאדעלפיא.
הרב הגאון מוה"ר מרדכי שלמה זילבער הי"ו ראב"ד במינעאפאלים.
הרב הגאון הגביר הנדיב מוה"ר משה אלעזר גאוורין הי"ו בברוקלין.
הרב הג' המטיף הנודע רודף צדקה מוה"ר חיים שרגא בראדסקי רב בנוארק.
הרב הג' המטיף המפורסם מוה"ר משה צבי ראבינאוויץ מטיף באיסט נ. י.
החכם והרופא הגדול וצדיק מוהר"ר צבי דר. הנרי איללאוויי הי"ו בנויארק.
הרה"ג הנדיב המפורסם מוה"ר ישראל רוקח הי"ו בברוקלין.
הנדיב המפורסם רב פעלים מוה"ר ה. פישעל הי"ו בנויארק.
הישיש הנכבד נדיב לב ויקר ערך מוה"ר משה חיים שיללינג הי"ו בבראנזוויל
הגביר המשכיל המצוין נדיב הלב מר יעקב הלוי פינק הי"ו בברוקלין.
הגביר המשכיל יקר הערך מר יעקב דאן באיסט נויארק.
הנגיד הנכבד יקר ונדיב מוה"ר אברהם ברוידא הי"ו בנויארק.
המשכיל המצוין מר בנימין אריה יהודה ליב בערינשטיין באיסט נויארק.
הנגיד נדיב הלב ויקר הערך מוה"ר שלמה זלמן אייזענבערג הי"ו בברוקלין.
הגביר היקר ורב תהלות מוה"ר אברהם באשקעוויץ הי"ו בבראנזוויל.
המשכיל המצוין רב פעלים מר אלבערט קרוגער הי"ו בנויארק.
המופלג וי"א הנגיד ונדיב הלב מר ראובן לאסקער הי"ו בבראנזוויל.

ברכת אוהב

זכור אזכור לברכה לטוב ולחיים האי גברא רבא דרופתקאי דחכמתא, אצלו תורה וגדולה, לו **ש׳ל׳חן** גבה, מטל השמים ומעץ הדעת, ומשמני הארץ, צדיק וצדקות אוהב, חונן ונותן בסתר, וחכמתו מכרזת מבחוץ, החכם הגדול והחוקר הנשגב, דולה ומשקה מעמקי מצולות הספרות העתיקה, ומעלה פנינים ומרגליות טובות מספרותנו החדשה, אשר זה שנים אחדות שיפקדני שלש פעמים בשנה בדבר ישועה ורחמים, לזמני קדש ומועדים לשמחה, החפץ בעילום שמו וכבודו תהלתו, **נח׳ש׳ל בן־עמי—נדיב.**

יהי רצון כי יזכה להפיץ מעיני חכמתו לתעלת דורשי מדע וחפצי רוח חיים.

למזכרת כבוד־עולם!

אעתיק בראש ספרי הכתבת שערכתי על מצבת מר אבא ז"ל
בנחלת „בני קלעצק" בקברות וואשינגטאן בנויארק.

פ " נ

עַד זֶה הַלּוּחַ

לְנֵצַח מְשָׁרֵשׁ גְּאוֹנִים, רַבִּי הָעָם

לְעָנָיו וּשְׁפַל־רוּחַ

אָדָם אֶחָד מֵאֶלֶף, יָשָׁר וְתָם

בְּמָקוֹם זֶה נָנוּחַ

בֶּן־אֲמָתִי, וּבֶן־עַם־רָם.

המופלג בתורה ויראה, שלשלת היחס

ה"ר **משה** בר **בנימין** ז"ל

למשפחת א י י ז ע נ ש ט א ד ט המפוארה
דור שביעי להגאון בעל פ נ י ם מ א י ר ו ת
נולד בעיר אבותיו ק ל ע צ ק שבליטא
בשנת תקצ"ז ונפטר ביום הששי ז' שבט
ה ' ת ר ם " ו .
בגן עדן טוב מנוחתו !

מר אבא ז"ל היה נכדו של הגאון הגדול צדיק יסו"ע מרן ר' משה אייזענשאדט זצוק"ל האבד"ק קלעצק יצ"ו, בנו של הגאון הגדול החסיד מרן מיכאל אייזענשטאדט זצוק"ל האבד"ק קלעצק, בהגאון שר התורה ורבן של כל בני הגולה, מאורן של ישראל רבנו מאיר א"ש זצוק"ל בעל „פנים מאירות". ויהי מופלא בענותו וצדקתו, ועובד ה' מאהבה, שומר פיו ולשונו, ומתפלל לפני הצבור בבכיות ותחנונים, היה אהוב ורצוי ונוח למקום ולבריות ויקדש השם. ובמותו הספדתיו אני בנו והרה"ג הצדיק הדרשן המופלא ר' שבתי סופר שליט"א לפני ארון הקדש בביהמ"ד דאנשי קלעצק בנויארק. וכבוד נעשה לו והמונים נהרו אחרי מטתו. לזכר עולם יהיה צדיק !

דורות האחרונים

אות א

א) ה"ר אהרן דוד אגוז בברוקלין. סופר יהודי נודע באמריקה ועוזר במערכת העתון הגדול „דער מאָרגען זשורנאל" היו"ל בנויאָרק. נולד בחודש מ"א תרכ"ו בקרטוז־בערעזא (רוסיה). תרנ"ט בא לאמריקה ויהי ראשונה לעובד בביח"ר ואח"כ לסופר העתון „דער טעגליכער הערַאלד" ומשם בא למערכת ה„וואָרהייט", וזה יותר מעשר שנים שנתקבל לעוזר תמידי בהעתונים „דער מאָרגען זשורנאל" והשבועון „דער אמעריקאנער", ויעש לו שם בין שדרות ההמונים בספוריו ופיליטוניו עד כי רבים מהם יצאו לאור אח"כ ע"י ה„היברו פובלישינג קומפ.", בחוברות מיוחדות, בשם: „חנה פעסיל'ס מענה לשון", „טוביה חייקיל שלים־מזל", „הומאָריסטישע סקיצען" ועוד.

ב) הרב ר' אברהם יצחק אוושא־וויץ, רב בפלידלפיה (פא.), בנו של הרב המנוח דדענוער (קאָל.). היה בזיווגו הראשון חתנו זל הגאון רש"א הלוי יפה בנויאָרק, וזה כעשר שנים אשר יכהן פאר פילדלפיה, והוא רב צעיר ומופלא בתורה ויראה, לפני שמש ינון שמו!

ג) ה"ר ישראל איזביץ. מורה בראטשעסטער (נ. י.). נולד לאביו ה"ר יהודה ליב בסיון תרט"ו בפולין ויהי בילדותו מתלמידיו של הג"ר צבי הירש אויערבאך (בעל „דברי התורה" על חו"מ). חבר והו"ל ספר „אמרים משמחי לב" (ח"א) ובכ"י ספרים ומאמרים שונים.

ד) הרב ר' יוסף הלוי אייזענמאן. רב בדעטראיט (פ. מישיג.). נולד בטישעוויץ (פוילין) בתרף תרל"ה, ויתגורר בישיבות בריסק, קאוונא, סלא־בארקא ואַלעקסאָט. תרנ"ח נשא את בת הרה"ג ר' זעליג ליעבערמאן מקרא־קאנאווא ויקבל סמיכות הנ"ר משה דאנישעווסקי ורצ"ה ראבינאוויץ מקאוונא ועוד. תרס"ט בא לאמריקה. תר"ע נתקבל לרב בדעטראיט בצותא חדא עם הגאון ר' יהודה ליב לעווין האב"ד דשם.

ה) הרב ר' יהודה אליעזר אניק־סטער. ראב"ד בשיקאגא (איל.). היה מגדולי הרבנים באמריקה ויעמוד על משמרתו הקדושה בתור רב ומו"צ דבהכ"נ „בני אמונה" בעירו ל"ה שנה ויפעול הרבה לתקנת היהדות בעירו ויהי צדיק חונן ונותן, אהוב ורצוי לאחינו למפלגותיהם, ונפטר כבן פ"ה שנה ויספידוהו רבני עירו וכבוד נעשה לו במותו כי אלפי ישראל נהרו ללוותו. ונדפס ממנו ספר „חדושי אבי" (ואנכי המסדר לא זכיתי עוד לראות את זה הספר) לזכר עולם יהיה צדיק!

ו) ה"ר אברהם הכהן ארנשטיין, ש"ץ בנויארק. נולד בטומשפול (רוסיה) י' טבת תרי"ז. אביו הר"ר מרדכי הכהן היה הש"ץ דמתא ואמו מ' שרה היתה בת הרב המו"ץ דשם ר' אברהם (בעל „חסד לאברהם" על משניות, טשרנוביץ תרמ"ט) ויתחנך אצל דודו הרב ר' יעקב שפירא וילמוד תורת הזמרה מתחלה מאביו ואח"כ מר' „ירוחם הקטן" בברדיטשוב. אחרי נשואיו שמש בתור ש"ץ בברדיטשוב, קאמניץ־פודולסק, בלטא וקרמנצוג. תרס"ז בא לאמריקה וישא משרת ש"ץ בקהלות שונות, ועתה בבהמ"ד לאנשי ביאליס־טאק בנויארק. הו"ל ס' „רנן ופלל" תוי־זמרה לשבתים, ימים־טובים וי"נ (אודיסה תרנ"ה) ונזכר בס' „חסר לאברהם" לא"ז הרב הנ"ל.

ז) ה' יהודה (לעא) הכהן ארנ־שטיין. פסנתרון מפורסם בדורנו, בנו של הר"א הנ"ל. נולד בקרמנצוג א' דחנוכה תרנ"ה, וכבן שש התנכר בכשרונותיו הזמרתיים. כבן ה' בא לביה"ס הממלכי לזמרה בפטרבורג ויסתופף שמה ארבע שנים ויחזו לו מוריו גדולות. תרס"ז בא עם הוריו לאמריקה וישתלם בחכמת הזמרה ובלמודי שפות ומדעים. כבן ח"י החל להופיע בתזמורות בנויארק ויעש לו שם גדול בין גדולי הפסנתראים. תרע"ד המציא שטתו „נגינה בעתיד", שנתפרסמה לתהלה בארצות הברית, ובלכתו לאירופה השמיע מנגינותיו בשיטתו בלונדון, פריז, ווינה וברלין, וידברו בשבחה טובי החכמים הזמרתיים. ביחוד עשתה רושם גדול בעולם הזמרה מנגינתו „ריקוד הפראים" (Wild mens dance) המרעשת את הלבבות. באו ממנו מאמרים שונים בחכמת השירה בעתוני אמריקה ורבים ממנגינותיו בשיטתו י"ל ע"י המו"ל שאט וקומפ. בלונדון.

אות ב

ח) ה' סיימאן באמבערגער. שר הפלך יוטאה, בארצות הברית. נולד בשנת תרי"ט בדרמשטדט (אשכנז) ויבא לאמריקה כבן י"ד שנה וישלח ידו במסחר ויצליח ויהי לנשיא בהכ"נ לנאורים בעירו סאלט לייק סיטי. בשנת תרע"ו נבחר לשר פלך יומה אשר מספר יושביו עולה לסך ש"נ אלף איש.

ט) הרב ר' אברהם משה באסס, רב בברוקלין. נולד לאביו הר' נרשון בלויקעווא (רוס. תרל"ד.) וישכע לקח בישיבות מיר, וואלוזין וסלבודקה, ויתנהג בפרישות מנעוריו. כבן ח"י בא לעיה"ק ירושלים ויקרבהו הגרי"ל דיסקין זצ"ל. אחרי נשואיו הקדיש עתותיו לתורה ויגד ו' שעורים בבהמ"ד הישן בעיה"ק. תרס"ח בא לאמריקה בדבר יסוד בנין לבית היתומים בירושלים וישתקע בה ויתקבל לרב בבהכ"נ „בני דוד" דברוקלין. הרה"נ הזה מצוין בהנהגותיו ומדותיו והוא אחיו של הרב הצדיק המפורסם בגלילות זשאמוט ר' שמואל, ובאו ממנו חדושים בס' סכת שלום להרב

ר' שלום מזרחי מירושלים, ובכ"י ח"ת שונים.

י) ה"ר פרץ (פיטר) באיארסקי בשיקאגא. סופר יהודי ועסקן צבורי, מילדי גרודנא. בא לאמריקה באביב שנותיו וישתקע בשיקגא ויהי לעורך העתון „טעגליכער אידישער קוריער" שמה ויפעול לטובת הכלל. ממאמריו חתם בכנויים: „אייקעלע מזיק", „אלף", „אלעבענסאן", „אף ברי" ונפטר כבן חמשים ביום שמח"ת ש"ז.

יא) ה' יוסף באוושאוועך. משורר יהודי מפורסם באמריקה. נולד בלו־בוויץ (רוס.) להורים ישרים בשנת תרל"ב, ובעודנו עול ימים בא לאמריקה ויהי לפועל בביח"ר ויפרסם שיריו מחיי הפועלים בה„ארבייטער פריינד" (לונדון), „פרייע ארבייטער שטימע" (נויארק) ויעש לו שם בכשרונותיו הפיוטיים. כשלמד היטב את השפה האנגלית היה גם למשורר באנגלית ובאו שיריו בהז'ורנל „ליבערטי". נפטר באולבני (נ. י.) נ' אדר תרע"ו, אחרי סבלו ממחלת רוח קשה כי"ז שנה.

יב) ה' נייטהען בארנעט בפטרסון. מנדיבי ישראל באמריקה. נולד בסאנט־מישל, יוה"כ תקצ"ח. כבן י"א בא עם הוריו לאמריקה ויבקר את הת"ת דרחוב הענרי (אז) בנויארק. בהיותו לאיש היה לרוכל וחנוני וה' עמו ויצליח ויעל במעלות העושר עד שהיה לאחד מגדולי בעלי בתהח"ר לרקמת משי בארץ. תרמ"ג נבחר לראש העיר (מעיאר) בפטרסון, אשר יושביה ר' אלף איש. תרמ"ט נבחר שוב למשרה גבוהה זו. הוא הזיל מכספו מאות אלפי שקלים למוסדות כלליים שונים לתורה, לתפלה ולצדקה בעיר מושבו, ופזר נתן גם לאביונים משאינם בני ברית, לפני שמש ינון שמו!

יג) הרב ר' יהודה בראוער. רב דעקראן (אהייא) נולד לאביו הרב הגאון ר' משה יצחק הי"ו כ"א טבת תר"ן בליגעמיאן. כבן ז' היה בקי בכל התנ"ך ויהי רבו המובהק בגפ"ת הרה"ג ר' יהודה אב"ד דאנטילעפט, כבן י' רכש לו בקיאות בסדר נזיקין, ומאז בא לישיבות פאניוועזש וטעלז ויתפרסם לה„עלוי מקורקלע" ויסע לוואלאזין ובשקדו בתורה שגורים היו בפיו סדרי מועד, נשים ונזיקין עם מפרשיהם ויחל לשמש להלכה ולמעשה את אביו הרה"ג ראב"ד דקאלוואריע, ויגד שעור בביהמ"ד הגדול שם לפני חברת ש"ס וידרוש דרשות שונות בביהמ"ד הזה ויצטיין בהן. תרע"ד סמכהו רבו הגאון ר' רפאל שפירא והגאון ר' צבי הירש מה יפית האבר"ק ווילקאווישקי, ביום טו"ב מ"א תרע"ג נשא בתו של הגביר המופלג ר' עקיבא איציקאוויץ מליגעמיאן, ובחתונתו שהיתה באיידקוהנען (פרוסיה) לקחו חלק הגרצ"ה מה יפית הנ"ל והג"ר אפרים לאב מווערשבעלאווא. בחודש אלול שנה הנ"ל בא לאמריקה ותמנהו קהלת עקראן לרבה ושם רועה הרב הג' המהולל הזה עדתו בתורה ומוסר, ואהוב ורצוי הוא לעדתו, ירים ה' קרנו בכבוד, בכ"י הרבה ח"ת בש"ס

ופוסקים אשר הרבה גדולי עמנו באי־רופה קלסום ויהללום.

יד) האדון לואים דעמבּיץ בּראנ־דיים. מגדולי עורכי הדין שבארצות הברית ושופט בבית המשפט העליון בוואשינגטאן הבירה. נולד בלואים־ויל (פ. קינט.) 13 נובמבר 1856 ויקבל חנוכו בביה"ס העממי והגבוה בעירו. כבן י"ז בא לדרזדן (אשכנז) ויבקר שמה בי"ס רעאלי, ובשובו בשנת 1876 בקר את ביה"מ למשפטים הנודע „הארווארד לאָא סקוהל", ויזכה לתואר מ. א. ויהי לעורך דין ויעש לו שם ברוחב חכמתו בתורת הדינים ובישרת לבבו, ובהיותו תמיד לוחם נגד ה„טרוסטים" ויצא כמנצח, נתפרסם בתור אחד מחכמי המשפטים היותר מומחים באמריקה. תרע"ו עפ"י הצעתו והמלצתו של הנשיא ווילסון, נתמנה לחבר ועד השופטים שבבית הדין הראשי בארצות הברית (יונייטעד סטייטס סופרים קאורט).

החכם הנעלה הזה, הוא הוגה דעות וחוקר כביר ומאז היה לציוני נתגדל ונתפרסם שמו בין אחינו באמריקה גם בתור לאומי נלהב, ויהי אחד מראשי מחוללי התנועה ליסוד ה„קונגרס העברי באמריקה".

טו) הרב ר' יצחק אייזיק ברוידא רב בדענווער (קאָל.), נולד בשאד (רום.) לאביו המופלג והסוחר ר' יחיאל הסתופף בישיבות טעלז ומאלטש. כבן ח"י נסמך מהגאונים רז"ס כהנה שפי־רא ממאלטש ור' שמואל אבגדור מפלונגיאן. כבן כ"א נשא בתו של הרה"ג ר' מאיר הילפערין מטעלז, כבן כ"ח נתמנה לרב במיישאד ומשם נתקבל לר"מ בזאגר. אח"כ היה לרב בגירטענאלי. תרע"ו בשעת המלחמה בא לאמריקה ויתקבל לרב בדענווער. (דודו זקנו של הרה"ג מוהרי"א הי"ו הוא הגאון הנודע ר' צבי הירש זצ"ל מסלאנט).

טז) הרב ר' ישראל יוסף בּרלין. רב דבהמ"ד „משכן ישראל אנשי סו־באלק" בנויארק. נולד לאביו ה"ר יהודא ליב טו"ב שבט תר"ך במסטיסלוב (רום.) למד בישיבות דעירו ואח"כ אצל הגאון הגדול ר' עזריאל אריה ליב ראקאווסקי. ויהי לתלמידו המובהק. אחרי נשואיו היה לרב ודרשן בבהכ"נ לחרשי זהב באודיסה ומשם בא בשנת תרם"ה לאמריקה ויקבל משרת רב ומ"מ בבהמ"ד „אוהב שלום בני דוד" בברוקלין, וזה כשנה שנתקבל לרב דבהמ"ד המפואר „משכן ישראל אנשי סובאלק" בנויארק. באו מהרה"ח הזה מאמרים ושירים בכנה"ג להר"י סובאלסקי ובכ"י ח"ת בהלכה ואגדה.

יז) הרב ר' מאיר בּרלין, בנויארק. ראש הציונים המזרחיים באמריקה ועורך השבועון „העברי", הרה"ג ומטיף ועסקן צבורי מפורסם. בנו של מאור הגולה מרן הנצי"ב זצ"ל מוולו־זין. ונעימים עלי דברי דודים מר רב נהוראי בתשובה מאהבה על שאלתי להעלות לפני בספר תולדותיו ונענה לי בלשון זהורית ובמלין דרבנן מועטים המחזיקים רבות, ואמסרם ככתיבתם, והם:

„יום מולדתי, ש"ק, ער"ח אייר, „התר"ם. בן שבע נכנסתי למקרא, בן „שמונה למשנה וגמרא. בן עשר למדתי „מפי רב מובהק, אחד מבחירי בני „הישיבה. בהיותי כבן שתים עשרה „נסגרה הישיבה ויצאתי אז את פני „העיר וולאזין, יחד את כל בני „משפחתי, ומאז נודדתי בגולה, ירחים „אחדים גרנו במינסק, משם יצאנו „לוורשה ושם נעשיתי לבר־מצוה. „ועדיין אבי גאון ישראל וקדושו „זצלה"ה חי אתנו. זה הי' החג האחרון „בחייו בישבו עמדי בשעת נשאי ונתני „בהלכה כנהוג. בקיץ ההוא, ה'תרנ"ב, „הלך מאתי כאשר מכל ישראל עט"ר „אאמו"ר זצ"ל ונעשה אז הקרע „הראשון בחיי.— למדתי בטלז, שנה „אחת—שנת תרנ"ה—ומשם יצאתי „לבריסק ולמדתי תורה מפי מו"ר חתן „אחותי, הגר"ח סולובייציק שליט"א „כארבע שנים, גרתי שנים אחדות „בברזין בבית אמי הכבודה מאד חכמת „נשים, ובעלה האדם המצוין בתו"י „ר"ח לוריא יחי'. זמן מה למדתי בבית „אא"ז הגאון הגרי"מ הלוי עפשטיין „ז"ל ובהיותי כבן עשרים ושתים „נשאתי לי אשה, בתו של אחד המצוינים בדורו, ר' טוביה רבינוביץ „ז"ל, בן הגאון רבי יוסף רבינוביץ „ראב"ד בקובנה, ובהיותי בן עשרים „ושמונה שנים החלותי להתעסק „בעניני צבור, בספרות, בכתבי הלכה „ועוד.". עכ"ל.

יח) הרב ר' נח זאב ברעסלער, רב בברוקלין. נולד לאביו ר' יהודא באסטראלענקא (רוס.) בשנת תרכ"ד, הסתופף בישיבות איישישאק, וולא־זין וקובנה ויקבל סמיכות הגרי"א מקאוונא ורע"אל ראקאווסקי ועוד, ויכהן בתור מו"צ באלעקסאט, מארי־אמפאל וסובאלק. תרס"ד בא לאמרי־קה ויהי לרב בשיקאגא ובמעמפים (טענ.). עתה רב בברוקלין ומו"ל הירחון האורתודוקסי „דער אידישער וועג ווייזער". הרה"ג הזה הוא גם דרשן נעלה ובאו ממנו מאמרי דרוש שונים בהירחון הנ"ל.

יט) ה"ר יצחק דוב ברקוביץ בנויארק, עורך „התרן" ומטובי הסופרים הצעירים. ואלה תולדותיו אשר כבדנו בהם לבקשתנו:

„שמי יצחק דוב בן עזריאל ברקו־ביץ. נולדתי בסלוצק (רוס.) ו' מ"ח תרמ"ו למשפחת יודעי ספר יראים ושלמים אשר מוצאה מעיר סטארובין מגזע לומדים ובע"ב חשובים. בהיותי בן ארבע מסרוני הורי לחדר, ובן שש כבר למדתי גמרא. עד שנת הי"ד למדתי למודי־קדש ממלמדים ור"י שונים בעיר מולדתי, ובהיותי בין התלמידים המעולים התברכו בי אבותי כי אהיה רב בישראל, ואולם בהשפעתם של אחדים מקרובי המשכילים החלותי להציץ בספרים חיצוניים — ונפגעתי, התמכרתי אל ספרות ההשכלה בכל לב ומתוך כך שמתי פני ללמודי חול. בימים ההם עסקתי גם בהוראת הלשון העברית והרוסית לילדי ישראל בסלוצק. בהיותי בן י"ז יצאתי ללודז ומשם שלחתי את ספורי הראשונים

ל„הצופה" אשר בוורשה. ספורי הראשון שנדפס ב„הצופה" היה „בערב יוהכ"פ" והציור „משקה'לה־חזיר" (מחייו של יהודי מומר). שזכה לפרס הראשון בהתחרות סופרים שפרסמה מערכת „הצופה" — במשפט של טובי הסופרים פרץ, לווינסקי וקלויזנר. מלודז עברתי ליקטרינוסלב, משם — לוורשה ומוורשה נקראתי לווילנה להיות אחד מעורכי „הזמן" החדשי.

„תרס"ו באתי בברית הנשואין בעיר קיוב עם בת שלום־עליכם ומשם יצאתי לחו"ל והתגוררתי באוסטריה, שווייץ אטיליה, גרמניה ועוד. באתי גם לאמריקה לבקר את הורי בברוקלין. לפני פרוץ המלחמה התגוררתי בברלין, וכשפרצה, נתחייבתי חובת גלות ונמלטתי עם משפחת רעיתי לקופנהגן (דנמרק). משם יצאנו לאמריקה והתישבנו בנויארק. פה החלונו להוציא בעזרת טובי הציונים והעברים את „התרן" השבועי שהנני עורכו. במשך עבודתי הספרותית הדפסתי את ספורי ופיליטוני בעתונים ומאספים שונים, בעברית וביהודית, ברוסיה ובאמריקה. ספרי בשתי הלשונות האלה נדפסו בהוצאת „מוריה" (אודיסה) ו„צנטרל" (ווארשה). בשנים האחרונות החלותי לתרגם את כתבי שלום־עליכם לעברית, וכבר עלה בידי לתרגם עד עתה כשמנה כרכים מטובי יצירותיו. תרגמתי גם את ספורו המפורסם של ל. טולסטוי „ילדות" — לעברית וי"ל בהוצאת „מזרח ומערב" (ווילנה)."

אות ג

כ) הר"ר **יהודא אליקום** דר. גאלדבערג בברוקלין. נולד בקעלם— תרי"ח וכבן ט"ז כבר גדול היה בתלמוד וגפ"ת, כבן י"ז בא לבקר הגמנזיום ובגמרו למודיו שם בא לאוניברסיטה לרפואה באשכנז ובשנת תרמ"ו יצא מוכתר בתואר „דוקטור". תרמ"ח שולח מבית רוטשילד לכהן בתור רופא ראשי במושבות אחינו בפלשתינה, תר"ן בא לאמריקה וירכוש לו שם בתור רופא מומחה למחלות הקבה והמעים בניו יארק רבתי. מלבד גדלו ברפואה הנהו גם גדול בתורה ובאו ממנו חד"ת רבים ומאמרים שונים בחכמת ישראל, ובקובץ „יגדיל תורה" היו"ל באמריקה באה ממנו תשובה ארוכה בנידון נתות המתים ובה הראה חילו לאורייתא. הרה"ג הזה עזר הרבה ליסוד בית „הת"ת מאנטיפיורה", „גמילות חסדים", ו„הכנסת אורחים" בנויארק ויפעול כבירות לטובתם.

כא) ה"ר **יצחק גאלדבערג** בנר יארק. נולד לאביו הרב הנכבד ר' שמואל, תרי"ג, ויתחנך בתורה והשכלה, ויסתופף בישיבת וולאזין. תרמ"ז בא לאמריקה ויעש הון ועושר וכעשרו כן הרבה צדקותיו ויהי חבר לכל מוסדות הצדקה בנויארק וישחד מכספו לת"ח ולסופרים ומשכילי אחינו. תרע"א בקר עם בנו את אה"ק ומושבות היהודמי שמה וינדב לטובתן סמומים נכבדים, ובשובו ממסעו הדפים מחברתו ביהודית בשם: „העב־

רעאיש און אידיש". בפרוץ המלחמה באירופה היה לנזבר לחברת „עזרת העם" שנוסדה באמריקה לעזור את אחינו נגועי המלחמה ויקדיש לה רובי עתותיו וכספו. נפטר בשם טוב, ב' שבט, תרע"ו, וגדולי אחינו בנויארק כהדר. י"ל מגנס, המטיף רצ"ה מאס־ליאנסקי, פרופ. א. גינצבורג, והסופרים שלום־עליכם, ר"פ וויערניק, והגבירים ל. קאמייקא וה. פישעל התעסקו בהלויתו ויהיו מנושאי ארונו. יהי זכרו ברוך ולטוב!

כב) ה"ר צבי הירש גלאסס. מילידי אונגריה שבא לאמריקה באביב שנותיו. היה נדיב ויעש רבות ליסוד הת"ת דמעלה העיר נויארק ונבחר אח"כ גם לנשיא הבית, ועם זה נשא גם משרת נשיא בהכ"נ המפואר „אוהב צדק" לאחינו האונגרים בנויארק. נפטר ביום א' 28 פברואר 1916, ויספידוהו הגאונים ר"ה הכהן, דר. קליין ורמ"ז מרגליות. וקבר חוצב לו בקברות סיוף־רעם הילל אשר קנה לו המנוח ז"ל בחייו. לזכר עולם יהיה!

כג) הרב ר משה חיים גאלדבערג. רב בניו־אורלינס (לא.). נולד לאביו ר' צבי ולאמו מ' עלקא בש"ק ט"ז טבת תרמ"ה בביאליסטוק ויצטין בכשרונותיו והתמדתו. וכבן י"ג כבר בקי היה במסכתות שונות ע"ד הפלפול ויהי לתלמיד הרה"ג ר' מאיר יונה חורגין הרב דפאהאסט זארעצנא (גליל פינסק) בישיבתו, ומשם בא לישיבת סלאנים. תרס"א בא לישיבת ראדין והגאון בעל „חפץ חיים" קדבהו ויאצל הרבה מרוחו עליו. מראדין בא לישיבת הגרז"ס כהנא־שפירא בקריניק ויעש חיל רב בתלמוד ופוסקים, תרס"ה נשא לו אשה מעיר מולדתו מ' מרים בת המופלג ה"ר מיכאל נחמן רובין ויקבל סמיכות רבו הגרז"ס הנ"ל ומאת הגאונים רח"ה היילפערין מביאליסטוק ור' מרדכי יעקב פאליאציק שמה (בעל „מאמר מרדכי") ובאותה שנה בא לאמריקה. תרס"ו נבחר (עפ"י מכתבו של הג' בעל „חפץ חיים") לרב בבה"כ „בית ישראל" בניו־אורלינס, ואח"כ ג"כ לרב ב„חברה תהלים" בעיר זו, ושמה יכהן פאר הרב הג' הצעיר הזה עד עתה ויקנה לו שם טוב בארצות הנגב בדרשותיו ביהודית ואנגלית המלאות אמרי השכל ומוסר חכמה. באו ממנו ערכי הלכה שונים בס' „אוצר ישראל" ובכ"י ספר בדרושים ואגדות.

כד) הרב ר' יעקב יוסף גאראדסקי. רב בוויניפעג (קנדה). נולד לאביו הר' דוב יאסנאגראדסקי (מופלג וחסיד נפ' בפילדלפיה ד' מ"ח תרע"ה) בפעריאסלב (רוס.) תרל"ז, למד בישיבת קארסאן תחת השגחת הרה"ג ר' צבי הירש שליעז ומשם בא לישיבת מיר ויקשב לקח מהגרח"ל טיקטינסקי זצ"ל, ממיר הלך לסלאבודקה ואח"כ למינסק ויעש חיל רב בגפ"ת ויתעתד לרב. אחרי נשואיו נתקבל למו"צ ב„ביהכ"נ דאנשי חיל" במינסק, ויסמכוהו הגאו' ר' רפאל שפירא, ר' אליעזר גארדאן זצ"ל, ר' מענדל חן מניעשוין ור' אברהם העשיל זאמסקי מפרילוקא.

תרע"ב בא (עפ"י הזמנתה של אגודת הקהלות הספרדיות בוויניפג) לאמריקה ויהי לרב בוויניפג, וזה כחמש שנים אשר ישרת הרב הג' הזה בעדת ישראל שמה, והוא אהוב לעדתו המחזיקתו בכבוד, וה' ברכו בלשון למודים ויצליח לתקן הרבה תקנות טובות בעיר להרמת היהדות. בכ"י ספר נכבד בדרושים בהסכמות גדולי אירופה, וחד"ת שונים בהלכה ואגדה.

אות ד

כה) הרב ר' שרגא פייוויל דא־ווידסאן. רב דפאסייק (פ. נ. דז.) מגדולי הרבנים באמריקה ודרשן מופלא. היה מתחלה אב"ד דבהמ"ד הגדול ברחוב נורפולק בנויארק וזה כט"ו שנה שנתמנה לאב"ד דפאסייק. באו ממנו הסכמות שונות בספרים שנדפסו באמריקה. שנותיו לערך ס', ה' יאריך ימיו. הוא מחותנו של הרב הג' ר' דוד גינצבורג מראטשעסטער.

כו) דר. דושאזעף (יוסף) דזיקובם בנויארק מחכמי ישראל בדורנו וסופר אנגלי מפורסם. נולד תרי"ד באנגליה ויבקר בהמ"ד ויקבל תואר דר. לפילוסופיה, ויכתב ספרי מדע שונים באנגלית ויעש לו שם ויתמנה לראש החברה התולדתית באנגליה. תר"ן בא לאמריקה ויהי לעורך השנתון „אמעריקאן דזשואיש יער בוק" ועורכו של השבועון „אמעריקאן היברו" ומורה שפת אנגלית בהסעמינאריום הנויארקי. נפטר בן ס"ב, ביום א', 30 יאנואר, 1916, בביתו ביאנקערס, על־יד נויארק, ורבים מחכמי עמנו באו לחלק לו את כבודו האחרון.

כז) הר"ר חיים דאלינסקי. מנדיבי ישראל ועסקן צבורי נעלה בנויארק. יסד את הת"ת „תפארת ירושלים" ואת „עדת ישראל" שבנויארק וישתתף ברוב מוסדות הצדקה לאחינו. נפטר פתאום כ"ב סיון תרע"ו, והספידו הג' ר' גבריאל זאב מרגלית הי"ו ועוד רבנים, וכבוד נעשה לו במותו וקבר חוצב לו בביה"ק „יוניאן פיעלד" בקרקע של בהמ"ד „תפארת ירושלים", ולזכרונו נוסדה בנויארק חברת „מחזיקי חיים" לתמוך ולהחזיק בידי ילדי אחינו המסתופפים בצלה של תורה.

כח) ה"ר יוסף דאקטאראוויץ. מורה בבראנזוויל, נולד לאביו ה"ר יעקב, תרל"ד, בסמארגאן, ויסתופף בישיבות. תרס"ד בא לאמריקה ויתקבל למורה בישיבת „משכן ישראל" שבפילדלפיה, ושם החל להתעסק בתערוכת תבנית בית המקדש עם כל כליו עפ"י מקורות התלמוד והראשונים ותארך לו עבודתו זו כשלש שנים וכשנשלמה מלאכתו הציגה למופת בנויארק, פילדלפיה, פיטסבורג, באל־טימורי ועוד.

אות ה

כט) האדמו"ר ר' ישראל האגער בנויארק. נולד לאביו הרב ר' משה מראדאוויץ, ו' ניסן, תרל"ו, ויקבל חנוכו בבית הוריו בחסידות. בחורף תרע"ג בא לאמריקה ויסד חברה לתורה

ולתעודה בשם „בני ישראל" עם ת"ת ברחוב השלישי בנויארק. הוציא לאור „ויקח משה" במילי דחסידאי בתנ"ך ממר אביו ז"ל (תרס"א).

ל) ה"ר חיים אליעזר הויזדאָרף. רוקח בנויארק. חבר והו"ל קונטרס „זעליג הויזדאָרף", חייו ופעולותיו להטבת והרמת מצב אחינו בעיה"ק ירושלים, זכרונות מחיי אביו העסקן הצבורי, ונדפס בעיה"ק ירושלים.

לא) ה"ר יעקב הורוויץ בנויארק. נולד לאביו ר' שלמה זלמן בכפר אצל נאוואהרודאָק, תרי"ט. כבן שנה מתה עליו אמו ונתחנך מתחלה בישיבת עירו, וכבן י"ב שם פעמיו לישיבות מפורסמות ויבוא לעיר הגדולה מינסק ויקנה לו חבר את העלם אייזיק ליב, שהתפרסם אח"כ בשם הגאון אב"ד דקוזניצא וראצק ומחבר ספרים שונים. וישקדו שניהם בתלמוד וגפ"ת ויחלו להחליף מכתבים את גדולי הדור ויעשו להם שם בפלפולא דאורייתא. ויעלו חדושיהם אשר חדשו בהלכות עמוקות בספר, שיצא לאור אח"כ בווילנא (תרמ"ב) בשם „אלומת עלומים". תרמ"ג נשא לו אשה מקובנה בתו היחידה של הסוחר המופלג ר' מאיר ראובן גולדברג, ויהי האברך הגדול בתורה לסוחר, ויאבד כספו ויבא בשנת תר"ן לאמריקה וישתקע בנויארק. ויתפרסם בהטפותיו ועבודתו לטובת תחית עמנו והציונות. חבר: „רוח יעקב" (נויארק תרנ"ח), „דער ציוניזמוס" (בשמו הכנוי יבש"ה), „פרקים אחדים" (נויארק תרע"ה), „המאור שבתורה" (נויארק תרע"ו) ותחת מכבש הדפוס נמצא בעת ספרו „המאור שבאגדה" ובכ"י מאמרים וכתבים שונים בחכמת ישראל וספרותנו העתיקה. מהרה"ח הנכבד הזה באו ג"כ מאמרים שונים בעתונים העברים והיהודים האמריקאים.

לב) הרב ר' שמריהו הלוי הורוויץ רב בבאלטימור (פ. מערליאנד). נולד לאביו ר' ניסן בנריווא (פ. קורלאנד) ר"ח שבט, תרמ"ב. בילדותו למד אצל הרה"ג ר' ברוך זאב מינקין הראב"ד דעירו, כבן י"ד בא ללמוד באיישישאק ומשם בא לנאוואהרודוק וישקוד בה בתורה כשלש שנים ויקבל סמיכת הגאון רי"מ הלוי האב"ד דשם (בעל ערוה"ש) — בשנת התרס"א. אז שם פניו לוואלאזין וירב חילו בש"ס ופו' ויסמכהו ג"כ הגאון ר' רפאל הי"ו הר"מ. בוואלאזין שהה כשלש שנים ויתפרסם בגדלו בתורה ובשובו לביתו עבר דרך אשמינא ויסמכהו ג"כ הגאון ר' מרדכי האב"ד דשם אז (ואח"כ אבד"ק סלאנים, עי' תולדותיו בספר שני מספרנו „דור רבניו וסופריו", אות ר'). בשנת תרס"ד נשא לו אשה מעיר ראקישקע בת הרב החוקר ר' יוסף אשינאווסקע ז"ל. תרס"ח בא לאמעריקה ויהי לרב בבאלטימורי וזה כתשע שנים אשר יכהן הרה"ג הנכבד הזה בעדתו ועושה אזנים לדברי תורה ומוסר, כי ברכו ה' בלשון למודים לקרב הלבבות ולהמשיכם לעמם ולדתם, יהי ה' אתו. בכ"י ח„ת רבים בהלכה ואגדה.

ה"ר שאול גדליה הרכבי, בבראָנז־וויל. נולד לאביו ר' אברהם ארי' ממשפחת יוחסין זו, י"א שבט תרי"ט, בעיר יערעמיץ (פ. מינסק), ויצטין בכשרונותיו מילדותו ויקשב לקח בישיבות המפורסמות דמיר וולאזין, וירב חילו בתלמוד ופוסקים. אחרי נשואיו שם למסחר פניו כי שנא הוא את הרבנות. תרס"ז בא לאמריקה. הרה"ג הנעלה הזה הוא מו"ל זה כשנה, ביחד את הרה"ג רמ"ב טאמאשאוו, את הקבץ „יגדיל תורה", שנועד לעניני הלכות ואגדות, ובאו שמה ממנו מעט מחידושיו, ונדפסה ממנו מחברת מיוחדת בשם „והוא שאול" בדרך באור על מגלת שה"ש לבקר אחרי מעשי רבנים ושו"בים באמריקה (באָסטאָן תרע"ג).

אות ן

לד) ה"ר יהושע וואגמאן, בנו־יארק. סופר יהודי. בא לאמריקה בהיותו כבן נ"ד שנה ויהי לעורך ומו"ל השבועון „טעלעגראף" ונתפרסם בפי־ליטוניו שכתב תחת השם „דער שפיע־געל". נפטר בשנת ע"ח לחייו, ביום א', דשבעות תרע"ו, וקבר חוצב לו בבה"ק „הר ציון".

לה) הרב ר' אלטער וואהל. רב ומ"מ דבהמ"ד אנשי פרעמילשיאן בבראָנזוויל. נולד לאביו ה"ר יוסף בער י"ז סיון תרי"ז בבראָדי ויהי מתלמידיו של הגאון ר' חיים ליב סאסניצער ר"מ בבראדי (ואח"כ אבד"ק סמארגאן, ע' תולדותיו בח"ב מספרנו „דור רבניו וסופריו"). תרס"ו בא לאמריקה ויתקבל לרב בבהמ"ד ר' מאיר פרעמישליאנער בבראָנזוויל. להרב הזה באו תשובות אחדות בשו"ת „שערי דעה" לרבו הגרח"ל הנ"ל.

לו) הרב ר' מרדכי וואקסמאן. הרה"ג המופלא בבקיאות ממשפחת יוחסין מליטא. התגורר בברוקלין כעשרים שנה ויתפרנס מן המלמדות ויגד שעורים שונים בבהמ"ד הגדול דבראנזוויל ובבהמ"ד לאנשי ראדוש־קאָוויץ שם, היה צנוע וענותן ואהוב למקום ומצוין במדות נעלות. נפטר כבן ע"ה ביום י"ב טבת תרע"ה, והובא ארונו בבהמ"ד הגדול דבראָנזוויל ששם הרביץ תורה ויספידו בנו הרב החכם דר. מאיר וואקסמאן, ואני המסדר ועוד רבנים.

לז) הרב ר' רפאל וויינער, רב גדול בתורה ויראה, רב בבראָנקס, נ. י.

לח) הרב ר' אליעזר ליפא וויים־בלום בנויארק. נולד ד' מ"א תרמ"ד בליזענסק (גליץ) ויתחנך אצל אבי אמו הרב הצדיק ר' אלימלך ז"ל נכד הרה"ק ר' אלימלך הגדול זצ"ל (בעל „נועם אלימלך"). הצטין בכשרונות נעלים מילדותו ויראו לו גדולות בתורה ויהי מבחירי תלמידי הגאון הגדול ר' משה הכהן ראפאפארט דליזענסק, ויקבל סמיכתו בעודנו עול ימים. תרס"ג נשא לו אשה מעירו מרת דבורה בת־דודו הרב ר' נפתלי וויים־בלום. תרע"א בא לאמריקה ואנשי עדתו לי־זענסק בנויארק מנוהו בכבוד לרבם ורועם הרוחני, ושם ישא משרתו עד

היום. תרע"ה נתקבל לרב ומנהל דבהכ"נ „אגודת בחורי חמד (אגודת בחורים שכל חבריה שומרי תורה ונוצרי תושיה ומתאספים בעתות הפנויות להם בחול ובפרט בשבתים וימים טובים ללמוד גפ"ת. חזיון בלתי נפרץ באמריקה). ובמשך שנתים ימים שהחברה באה תחת השגחת הרב הג' הזה נתוספו חבריה ותגדל בערכה ותעל במעלותיה. חבר והו"ל „דברי אליעזר" דרושים נעלים (נויארק תר"ע) ובאו ממנו ח"ת בה„מאסף" מירושלים וב„יגדיל תורה" בנויארק וערכין שונים ב„אוצר ישראל" של הרה"ח מו"ה רי"ד אייזענשטיין הי"ו. ובכ"י ספרים שונים וספר גדול ונעלה הכולל טובי חדושי אגדות מראשונים ואחרונים על פרשיות התורה. (הרה"ג המופלא הזה הוא בנו של הרב הגאון ר' ישראל חיים הי"ו אבד"ק ט. נייאמץ (רומניה) בעל „מי השלח". „מנוחת השלום" ו"בית ישראל" ועורך הירחון „יגדיל תורה" דברלין).

אות ז

לט) הרב ר' מרדכי שלמה זיל־בער. ראב"ד במיננעאפאלים (מינ.). נולד לאביו המופלג חו"ב ר' משה (ב"ר אברהם אבא) שהי' מתלמידי הגרא"ש איישישקער (בעל „עמודי אש") בעיר ראסיין (פ .קאוונא) ב' שבט תרכ"ג. כבן י"ג היה תלמיד מובהק להגאון ר' אלעזר גאַרדאַן בקעלם, ואחת בשבוע כבר הגיד אז פלפול לפני בחורי חמד, ומשם בא לאיישישאק וימנה בין הפרושים וישקוד הרבה בגפ"ת ויעש חיל רב. תרמ"ד נשא לו אשה את בת הגביר ר' משה מאנדיל מקראז ואחרי נשואיו בא לקבל תורתם של הגאונים הנצי"ב והרח"ס הלוי הרמי"ם בוואלאזין, והגרח"ס התהלך אתו כרע כאח ויאהבהו ויקרבהו מאד. ויצא משם מוכתר בסמיכות רבו הגנצי"ב והגרא"מ אבן לפידות מראסיין והגר"א גאַרדאַן והג"ר בן־ציון שטערינפעלד אבד"ק ביעלסק. אבל לא עשה האברך הרה"ג את תורתו קרדום, כי רעיתו התעסקה במסחר אשר השאיר לה אביה הגביר והוא התעסק בתורה ויעש לילות כימים לשקוד בחצרות יה. בשנת תרס"ב נאלץ לבקש מחית נפשו, ועפ"י עצת גדולי רבני רוסיא קבל משרת הרבנות בעיר מיננעאפאלים באמריקה אשר הוצעה לפניו, ויודיעוהו ראשיה ופרנסיה כי בעיר נמצאות חברות ש"ס, משניות ובאלה שבערי ליטא ובע"ב מופלגי תורה. ומאז בואו שמה יכהן פאר בעיר תהלה זו והתקין כמה תקנות טובות לחזוק הדת והיהדות, וביחוד ביסדו בית ת"ת מפואר אשר בו ישמעו לקח מאות ילדים, והוצאת הבית תעלה ליותר מאלף שקל לחודש, ועל שכמו ישא כל צרכיו ומחסוריו. אף בהשתדלותו ועל ידו נבנה בעירו ביהכ"נ היותר גדול בשם „כנסת ישראל" שעלה בסך שמונים אלף שקל.

הרב הגאון הנעלה הזה הוא אחד מן הרבנים המצוינים באמריקה כן בתורתו כן במפעליו הטובים לעניני הכלל. הוא

מהיר חסד ורב להושיע, חכם לבב ונדיב רוח וישחר מכספו לכל עני וקשי יום וידו פתוחה תמיד לכל דורש עזרה, ובפרט לת"ח ונדולי תורה. כשפרצה המלחמה באירופה יסד בעירו חברה לקום לעזרת היהודים נגועי המלחמה בארצותיהם ויצליח לאסוף למטרה גבוהה זו ער עתה קרוב לסכום של ארבעים אלף שקל. יהי ה' אתו ויאריך ימיו ושנותיו לתפארת עמו וערתו שבו תתפאר! בכ"י הרבה ח"ת בהלכה ואגדה ובאו ממנו חדושי הלכה שונים בהמאסף „יגדיל תורה" היו"ל בנויארק ע"י ידידנו הרה"ג רמ"ב טאמאשאוו הי"ו.

הר"ר דוד הלל זעלעזניק. מילידי אניקסט והיה דרשן בביהמ"ד דחברה אנשי אמת בטרענטאן (פ. ניו דזשויר־סי) ונדפסה ממנו מחברת „דברי דוד" הכוללת דרשות אחדות ביהודית (נויארק תרס"ה).

אות ט

מא) הרב ר' דוד מרדכי טווער־סקי. נודע בשם „דער טאלנער רבי" בנויארק. נולד לאביו הרב ר' מנחם נחום (בהרב ר' מרדכי בהרה"ג המפור' ר' דוד מטאלנא זצ"ל), ב' כסלו תרמ"ח בטאלנא (פ. קיוב), ויתחנך בנפ"ת ובלמודי החסידות ע"י אביו הרב זצ"ל וכבן י"ד קבל התרת הוראה, כבן ט"ו נשא לאשה את בת הרב המפורסם ר' שלמה זלמינא האדמו"ר מראשקוב, ויחל להשמיע תורת החסידות ברבים. וינהרו אחריו. בחדש מ"א תרע"ג בא לאמריקה ויסד חברה קדישא בשם „קהל חסידים" אשר חבריה יראי ה' ושלומי אמוני אחינו, ורבים דורשים לעצתו כי חכם הוא והליכות עולם לו (ואני המסדר העני ממעש זכיתי להתבשם מתורתו וחכמתו של פרי צדיק זה, ראשונה ביום שנכפל בו כי טוב, א"ך טוב שבט תרע"ד ועוד פעמים שונות, ואברך ברוך שחלק מחכמתו ליראיו ופניו כחמה ושופריה לאורייתא וכזית הודו. יהיה ה' עמו ויעל!)

מב) הרב ר' ישראל זעליג טעפ־ליץ. רב בדולוטה (מינ.) נולד בקארטינגא (פ. קובנה) תר"ח. הסתופף בצלה של תורה בישיבות ליטא ובלמדו בבהמ"ד דלידא קרבהו הרב המופלג, ירא וחרד דבר ה' השלם במעלות ומדות טובות מו"ה שמואל גאלדבערג (אבי הגביר החכם השלם והנדיב ר' יצחק גאלדבערג מנויארק. ע"ע למעלה) ויתפרסם שמה בשם הפרוש מקארטינגא. ותמצא כביר ידו בש"ס ופוסקים ויסמכוהו גאוני רוסיה. תרס"ג בא לאמריקה ובזמן לא רב אח"כ בחרתהו עדת ישראל בדולוטה לרועה ואלופה בתורה ודת, וזה כשלש עשרה שנה אשר יכהן שמה פאר הרב הגאון הזה, והוא צנוע ומעלי, אהוב לשמים ולבריות, יאריך ה' ימיו ושנותיו!

מג) הרב ר' טוביא גפן, רב דאמלאנטא (גא.). מילידי קובנה וישקוד בתורה בישיבות ליטא וירב חילו לאורייתא ויסמכוהו הגרידב"ז מסלוצק

ר"מ דאנישעווסקי ורצ"ה ראבינאוויץ. בא לאמריקה תרס"ג ויהי לרב לבני לעבעדאווא בנויארק. תרס"ח היה לרב בקענטאן (אהיא) וזה שנים אחדות שנתקבל בכבוד לרב באטלאנטא. מהרב הג' המופלא הזה באו ח"ת נעלים ביגד"ת היו"ל בנויארק.

אות י.

מד) הרב ר' יעקב דוד גארדאן. רב דנורפולק (ווירדז.). נולד בוועקסנה תרל"ג ויקבל רובי תורתו בישיבת טעלז ויסמכוהו הג' רצ"ה ראבינאוויץ ומהר"מ דאנישעווסקי ועוד. בא לאמריקה תרס"ה וישא זמן קצר משרת רב בשיקגה, וזה כעשר שנים אשר יכהן פאר בנורפולק. באו מהרב הג' המצוין הזה ח"ת ב„יגדיל תורה" (נויארק) ובז"י ספר בדרושים וחדושי הלכות.

מה) הרב ר' יצחק שמחה הלוי הורוויץ. רב בעיר הארטפורד (קאנ.).

מו) הרב ר' ישעיה גלאזער במאנטריאל. רב ודרשן ומטיף נ"כ בשפת אנגלית וחבר איזה ספרים בשפה זו בעניני היהודים ודת ישראל.

מז) הרב ר' יהודה אידיל אידילסאהן. רב בדענווער (קול.). נולד בנאוואהרודוק, תרל"ד, ואביו הר"ר חיים חנכהו בתורה. למד בישיבת מיר ובאיישישאק, בווילנה וקובנה, ואחרי נשאו אשה בת הרב הצדיק ר' שבתי יעקב מסעלעצניק, סמכוהו הג"ר ש"ך מווילנא, רצה"ר מקאוונא ורי"מ הלוי מנאוואהרודוק. בבואו לאמרקיה קבלתהו עדת ישראל בדענווער לרב ומו"צ ושם נושא משרתו משנת תרס"א. הרב הג' הזה הוא גם דרשן מהולל ובכ"י ספר דרושי על פרשיות התורה.

מח) הרב ר' יוסף גראססמאן. הרב הגדול המופלא בתורה ויראה, רב ומו"צ בפילדלפיה זה כעשרים שנה, והוא חותנו של ידידנו הרה"ג החכם ר' דוד דובער סווירען הי"ו, אבד"ק וואטערבורי, וגיסו של הרה"ח המפורסם ר' יוסף מגילניצקי.

מט) ה"ר מרדכי יאבורובסקי. בנויארק. נולד בביאליסטאק תרמ"ט. הסתופף בישיבת עירו ובקבוץ של הגאון בעל „חפץ חיים" בראדין, ובשובו לעירו הוסיף להתעסק בגפ"ת ויקבל התרת הוראה וילמוד אשכנזית ומדעים. תרס"ה בא לאנטוורפן (בלגיה) ויהי למורה עברי ואח"כ לסוחר באבנים טובות. תרע"ג בא לאמריקה ויתקבל לסופר ב„היום" שי"ל ע"י הר"מ נאלדמאן, ובהופיע „התרן" החדשי היה לאחד מעורכיו, וזו השנה השניה שנושא משרת סגן עורכו של „העברי", היו"ל ע"י הרה"ח ר"מ ברלין הי"ו. באו ממנו מאמרים ומכתבים ב„הזמן", „הד הזמן", „הצפירה", „המבשר", „היהודי", „העולם", ונודע הוא בכנויו „מ. ליפסון".

אות כ

הרב ר' ישראל יצחק כהנאוויץ. רב דווינסק (קנדה). רב גדול ומפורסם בתורה ויראה ומלא דעת. היה מתחלה ראב"ד דבהמ"ד הג' דסקרענטאן (פא.) וזה י"א שנה אשר יכהן בקדש בעיר

וויניפג וגלילותיה ושמו נודע לברכה והוא חבר לאגודת הרבנים האורתודוכסים באמריקה.

נא) הרב ר' **ליבער כהן**. רב בנר יארק. היה לפנים רב ור"מ בקאזין ובסטעפעניץ (פ. קיוב) ובבואו לאמריקה היה לרב במעמפיס (טענ.) וזה שנים אחדות שהיה לרב בנויארק ויסד חברה לתורה ולתעודה והוא רב גדול ומובהק ודרשן.

נב) הרב ר' **צבי כהן**. רב בעיר מינעאפולים (מינ.).

אות ל

נב) הר"ר **מאיר לאַנדאַן**. בנויארק. בה"ר יעקב אריה מווילקאווישקי (פ. סובלק), ויבוא לאמריקה בשנת תר"ל ויסד בית מאפה מצות כשרות לפסח ויעש עושר. היה מופלג בתורה, תומך ומוקיר רבנן. נפטר כבן ע"ז, כ"ב כסלו תרע"ו ויספידו הגרש"א הלוי יפה הי"ו ועוד רבני העיר. לזכר עולם יהיה!

נג) הרב ר' **יוסף לאַץ**. רב בנויארק מילידי רעזשיצא (פ. וויטבסק) ובעלומיו קבל סמיכות הגאונים ר' בצלאל הכהן ור' יוסף שאקאוויץ מווילנא. היה למו"צ בפאדבערעזע ורב בריבינסק (רוס.) תר"ן בא לאמריקה ויהי לרב ומו"צ בבהמ"ד „תפארת ירושלים" בנויארק. ובאה אליו תשובה בשו"ת „עולת יצחק" להגר"י ציוני (סי' ל"ד) מבלי הזכרת שמו. והסכמתו על הס' „דברי יצחק" שנדפס בנויארק תרע"ד.

נד) הרב ר' **מתתיהו יעקב לאקס**. רב בבראַנזוויל. נולד אחרון של פסח תרל"ה בטורקא (גאל.). אביו ר' אהרן בהרב ר' בנימין רב דטיסמעניץ וראב"ד דדראהוביטש, חנכהו בתורה ויהי מתלמידיהם של הג"ר משה גריינוולד בחוסט ור"י שמעלקיש, וכבן כ"א נסמך מהגרי"ש רבו. ויהי לרב בפידלאוויץ ג' שנים. תרע"ה בא לאמריקה ויתקבל לרב בבהמ"ד בק"ח בני יעקב ברחוב דיען. הוא אחיו של הרה"ג ר' נחום ראב"ד דקראשציקא. ובאו ממנו מאמרים שונים בעתון „מחזיקי הדת" שי"ל בלעמבערג.

נה) הרב ר' **בנימין הלוי ליווויא**. רב בנויארק. בנו של הרב הגאון הצדיק ר' ישראל יצחק הלוי מו"צ מווארשה, בעל המחבר ספר „גרש כרמל", ובא לאמריקה זה שנים אחדות.

נו) הרב ר' **שמואל אהרן ליפמאן** בבראַנזוויל (נויארק). נולד לאביו ר' אברהם יצחק ליפמאן ביום ט' אדר, תר"י, בקאוונא. הסתופף מנעוריו בתורה בישיבות עירו ובסלאבארקא ואחרי נשאו אשה, בת המופלג הנגיד ר' מרדכי מדובראווא, הוסיף ללמוד גדולי הפוסקים, וכבן כ"ז (תרל"ז) נסמך מהגאון ר' מאיר יונה זצ"ל, ראבד"ק סוויטלאץ אשר תארו בתואר. הרב הגדול חו"ב וכו' תרל"ח סמכהו הגאב"ד דסלאבארקא אז הג"ר יצחק אייזיק ובשנת תרל"ט השיג ג"כ סמיכת מרן הגאב"ד דעיר מולדתו ר' יצחק אלחנן זצ"ל. אז נתקבל לדין ומו"צ בציזשעווע (פ. לומ-

זא) ויעמוד על משמרתו כעשר שנים וילמוד מלאכת השו"ב ויבוא לאמריקה בשנת תרמ"ט ויתקבל לרב ודרשן בעלמיירא (פ. נויאָרק) ויכהן פאר במשרתו כשנתים ימים ויעזוב את הרבנות ויבחר להתפרנס מאומנתו בשו"ב שלמד על בוריה, וישתקע בבראָנזוויל ויתקבל לשו"ב בבהמ"ט שבברוקלין ויעבוד עבודת הקודש כט"ז שנים וכאשר רוח לו מעט עזב גם אומנתו זו וימצא פרנסתו מנחלאותיו אשר רכש לו. ויקדיש רוב ימיו לטובת עדת ישראל בבראנזוויל. ויהי מן הראשונים שהשתתפו ביסוד בית הת"ת המפואר שמה וישא שנים רבות משרת נשיא הת"ת, וכשנוסד בהמ"ד המפואר „עץ חיים מחזיקי הרב" בהמ"ד היותר חשוב לקהלות היראים דבראָנזוויל, היה הרשא"ל לאחד ממחזיקיו היותר נכבדים בחמר וברוח וכשלש עשרה שנה רצופות הניד בו שעורו בתלמוד יום יום מבלי קבלת פרס. נפטר בשם טוב בשנת ס"ז לחייו, ביום ו' עש"ק וירא, י' מרפשון, ובא למנוחתו ביום א' י"ב מרחשון במעלה קברות בהמ"ד „עץ חיים מחזיקי הרב" אשר בבה"ק בברוקלין, ויספידוהו האב"ד דקהלתו הרב הגאון ר' משה חיים ראבינאוויץ הי"ו והרב הדרשן המשכיל ר' שמואל גאָלדין הי"ו. (תולדותיו נמסרו אלי ע"י בנו הנכבד השו"ב ר' אפרים ליפמאן בבראָנזוויל.)

נז) הר"ר מיכל אליעזר ליפשיץ. מורה בפילדלפיה. נולד בשבת חנוכה תרי"ד במוהיליב (דניפר) ונתחנך על ברכי החסידות ואחרי נשאו לו אשה היה למורה ילדי ישראל ואח"כ למנהל בית הת"ת בעירו. תרע"א בא לאמריקה וישתקע בפילדלפיה ויפתח לו בי"ס לתורה ולתעודה וללמוד התלמוד. החכם הזה חבר ספר „משכיות לבב" ובכ"י ספרים שונים בעברית ויהודית.

נח) הרב ר' יעקב לעווינזאָהן. מורה התלמוד בבהמ"ד למורים של המזרחי בנויארק. נולד לאביו ה"ר יהודה בקראקינאווא (פ. קובנה) — תרל"ו, ויהי מתלמידי ישיבת טעלז, וכבן עשרים סמכוהו הגאונים ר' משה שמואל שפירא מבוברויסק ושארו הג"ר מרדכי אייזיק ראבינאָוויץ מסלאנט ועוד. אחרי נשואיו הקדיש עתותיו להוסיף חילו לאורייתא ויתגורר בפרישות באיישישאק שנתים ימים ובשאוועל שלש שנים. תרס"ה בא לאמריקה ותקבלהו קהלת „בני ישראל" בשיקאגא לרב ומו"צ. בשנת תרע"ז כשנוסד בהמ"ד למורים ע"י המזרחי, נקרא הרי"ל להיות מורה התלמוד בבהמ"ד הזה. הרב הג' המופלא הזה הנהו גם עסקן צבורי נעלה, חכם וסופר, ובאו ממנו מאמרים שונים בעתונים „דער אידישער וועג ווייזער", „יגדיל תורה", ויכתוב ערכים שונים בהלוא"ג ב„אוצר ישראל" ונדפס ממנו ספר נעלה ונכבד „מחקרי אבות", ביאור על פ"א (שיקאגא תרע"ה), ובכ"י חדושים בגפ"ת ודרוש ומאמרי מדע שונים.

נט) ה' אייזיק לעווין בברוקלין. נדיב ועסקן צבורי. נשיא בהמ"ד

המפואר „חברה תהלים אהל משה" דרחוב ווילאביי וראש בית החולים „בית משה" דברוקלין וינדב סכומים גדולים ליסודם. הוא ממשפחה כבודה מעיר טראב בליטה ויבא לאמריקה בהיותו כבן י"ד שנה. שנותיו לערך מ"ה.

ס) הרב ר' אלכסנדר זיסקינד לעווין, רב בוואוסטער (מאסס.). נולד בחורש שבט, תרמ"ב, בראסיין (פ. קאוונא) לאביו הרה"ח ר' שמואל יוסף שהצטין בבקיאותו הנפלאה בכל ספרי הדרוש (נ"פ כ"א אד"ש תרע"ג) אשר ראה לחנך את בנו ברוחו וישם בו כל מעינו להדריכו בתורה וחכמה. ויתפרסם הנער מאביב ימיו בכשרונותיו וכשהיה לבר מצוה הגיד פלפול עמוק במעמד גדולי עירו. אח"כ בא לעיר קעלם וישמע שעוריו של הרה"ג האב"ד ובהיותו בן י"ז כבר השיג התרת הוראה באו"ה, אחרי נשאו אשה משאוויל נסמך בסמיכות חכמים מהרה"ג ר' שימא לוריא מו"צ דשאוויל ומהרה"נ ר' משה הלוי זאקס אב"ד דנעמאקשט (בעל ספר שו"ת דברי משה) ומעוד רבנים מובהקים. ובעצת הרה"ג ר"ש לוריא נתקבל לרב ודרשן בבהכ"נ זבחי צדק דשאוויל וישא משמרתו כשנה ומחצה. אז בא לאמריקה ויתקבל לרב ודרשן בבהמ"ד אנשי ניעשוויז בנויארק ומשם בא לשרת בבהמ"ד הגדול „כל ישראל אנשי פולין" ויעש לו שם בנויארק רבתי בדרשותיו הנעלות וינהרו המונים לשמוע מדבריותיו. וזה איזה שנים אשר הרה"ג החכם והמטיף הנעלה הזה יכהן פאר בתור רב ומטיף בעיר וואוסטער פ. מאסס. בשנת תרע"ה הו"ל ספרו „דורש טוב לעמו" ח"א, יכיל דרשות לרוח הזמן על ספר בראש' ובכ"י יתר חלקי הס' דורש טוב לעמו, על כל פרשיות התורה.

סא) הרב ר' חיים אברהם ליעבאָוויץ. רב בקליוולאנד (פ. אהיא) מילידי אונגארן. בנו של הרב הגאון ר' משה יהודה רב דקה"י בעיר זענטא ומתלמידיהם של הגאונים ר' יואל צבי ראטה אב"ד ור"מ דהוסט (בעל שו"ת „בית היוצר") ור' ישעיה זילבערשטיין אבד"ק וואיטצען ור' שמחה בונם סופר אבד"ק פרעסבורג, ויעש חיל רב בגפ"ת בעודנו בעלומיו, ויסמכוהו רבותיו הגאונים מהוסט ומפרעסבורג ויהי לרב ומו"צ בבהכ" נ „גרויסע האפשוהל" בפראג ובבוא ו לאמריקה נתקבל בבהכ"נ „בני שלום" אשר בניו הייוועז, וזה כשבע שנים אשר ינהל הקהלות הנכבדות אוהב צדק אנשי נאליציען, בני יעקב אנשי מארמאראש בעיר קליוולאנד.

סב) ה"ר אברהם יוחנן דוב לעסער בבראָנזוויל. נולד לאביו ה"ר שמריהו ב' דשבעות תרל"א, בטשעבאנאווי (פ. פלאצק). כבן כ"ט בא לאמריקה ויהי מן הראשונים שיסדו את ישיבת רבנו יעקב יוסף בנויארק, וישא בה שנים אחדות משרת סגן נשיא. תרע"ב יסד את ישיבת „רבי חיים ברלין" בבראנזוויל, ונבחר לנשיאה, ומאז על משמרתו עומד העסקן הנכבד

הזה ועיניו פקוחות על בני הנעורים לחנכם בתורה. יהיה ה' אתו!

סג) הרב ר' יוסף מאיר לעווין, רב בסינסינטי (אהייא) נולד כ"א מ"א תר"ל בקילעלישאק, הסתופף בישיבות וולאזין ואיישישאק ויצטין בגפ"ת ויעש לו שם. תרנ"א בא לאמריקה ויהי לרב בדזורסי סיטי ווילקעסבארי, ועתה רב בסינסינעטי*). מהרב הג" הדרשן המפורסם הזה נדפסו: „לקט יוסף", דרשות, (נויאָרק תרס"ו), „לבית דוד" כנ"ל (בלטימור תרע"ז).

סד) הרב ר' שלמה לעווין הרב הג' הנעלה רב באינדיאנאפּלים (אינד.) והוא אחיו של הרה"ג רימ"ל הנ"ל.

אות מ

סה) הרב ר' חיים יחזקאל מאזעסאן רב ברוקלין, נולד לאביו המופלג וחסיד ר' משה בפרשעבארזש (פולנה) כ"ז אלול תרמ"ה. בילדותו העתיקו הוריו דירתם ללודז ויהי שמה מתלמידי בית הת"ת שיסד הגראח"ם האב"ד. בנערותו בקר את הישיבות דלומזה ומאקאוו ויהי מבחירי תלמידי הרה"ג ר' נאָטעל. ממאקאוו שם פעמיו ללוקאוו ויקשב לקח מהרה"ג ר' ירחמיאל ויתודע בכשרונותיו והתמדתו. משם הלך עירה מיר בליטה ויסתופף בצל תורתם של הגאונים רא"ב קמאי הר"מ הראשי והגר"א טיקטינסקי ויעש שמה לילות כימים להגות בתורת ההלכות וגפ"ת וירב חילו לאורייתא. ממיר בא לנא־וואהרודאק וימנה בין חברי „הקבוץ" ויוסף שקוד בתורה ויעש לו שם טוב ויתארוהו אז הגאונים הרא"ב ממיר „אשר בעתים הללו יקר כמהו זעיר שם זעיר שם" ורי"מ הלוי עפשטיין (בעל ערוך השלחן) „כי הוא למדן מופלג וגם יראת ה' על פניו". תרס"ז, אחרי שלמד ברוסיה תורת השו"ב ויקבל ע"ז תעודת גאונים — בא לאמריקה ויכנס לישיבת רי"א בנויארק ודרוש דרש בבתכ"נ ויתפרסם גם לדרשן נעלה ויהי לרב בבהכ"נ חיי אדם אנשי פלונסק ובבהמ"ד „אהל יעקב" בנויארק ואח"כ לאנשי קורלאנד ויקבל סמיכות הגרש"צ ווין מוויאזאן שכותב עליו: „שראוי להיות רב בעדה גדולה ואשרי העדה אשר יבחרו בו כי הוא דרשן נפלא אשר יוכל לקחת נפשות בנועם דבריו". וסמיכות הגרא"א יודילעוויטש מקאפוליא שמתארהו הרב הגדול חריף ובקי, כולו עוטה אורה, בגמרא וסברא, ובפוסקים להלכה למעשה בהלכה ומורין כן". אז נשא לו אשה צנועה ומשכלת מרת צירל בית הנגיד וי"א ר' משה רישפאן מנויארק (ממשפחת הרבנים הצדיקים ר' בער מראדאשיץ ור' ישעיהו מפרשעד־בארוש). תרע"ג נתמנה לר"מ ומנהל ישיבת „רבי חיים ברלין" בבראנזוויל ומאז עומד הוא על משמרתו הכבודה.

---

*) (הוא גיסו של ידידנו הרב הג" המופלא מוהרח"צ היו' פאפקין הנאבד"ק בוירלינגטאן). (ע"י תולדותיו בספרנו „דורות האחרונים" ספר א' אות פ' צד 275).

הרב הג' הדרשן הנעלה הזה הוא גם חכם ושלם בהויות העולם ועסקן צבורי נכבד, וזה מקרוב נבחר מעשרים בתי הת"ת אשר בנויארק־רבתי להיות הבוחן הראשי של התלמידים הנמצאים בהם. והוא עשוי לבלי חת ללחום נגד המתקנים והמתבוללים. יברך ה' חילו! ונדפסו ממנו מאמרים שונים בעתונים ומאספים עברים ויהודים באמריקה, ובכ"י ספר בדרושים.

סו) הר"ג ר' זרח מאייערסאן הרב המחבר „טוב ויפה" על פ"א (נויארק תר"ע).

הר"ר שלמה מאיראוויטץ בנו של הרה"ג ר' שלום דוד האבד"ק וועגער וושאגער (המחבר „אהבת דוד", „נאום דוד", „זמירות דוד") הבר ספר „דברי שלמה" בדרוש, (נויארק תרע"ה).

סז) הר"ר אברהם נחום מאירוביץ בבראָנזוויל נולד בפוניבז (פ. קובנה) ד' אייר תרמ"ח. אביו הר"ר צבי יהודה שהוא מצוין במעלות ומדות מובות חנכהו בדרכו ויקבל תורה בישיבות שבעירו ויהי תלמיד מובהק להרה"ג הצדיק ר' נפתלי הערץ קרעצמער (בעל „נעם המצוות"). כבן ט"ז בא לאמריקה וישתקע בברָאנזוויל. ושם הוא מלמד תורה ברבים ומגיד שעורים במשנה בגמרא והלכות בבהמ"ד „חברה תהלים כתר ישראל". הרא"נ הי"ו מצטין הוא בנדבת לבבו רחים ומוקיר רבנן ומפזר הרבה לאסוף ספרים מספרים שונים. יהי ה' אתו! (באה הסכמתו על הס' „גרן שלמה" שנדפס בברוקלין) בכ"י חדושי תורה שונים בהלכה ואגדה.

סח) ה' יעקב מזל בנויארק, נולד כ"ג מ"ח תר"ם בקלעצק (פ. מינסק). אביו ר' יהודא שהיה היט עני וישר, חנכהו בתורה. כבן י"ד בא לישיבת הרה"ג ר' יוסף בנעשוויעז, משם בא ללמוד בפינסק, ויהי למורה עברי. כבן כ' בא לונדונה ויהי שבתו באנגליה שלש שנים ויהי לעסקן ציוני וסופר יהודי. תרס"ג בא לאמריקה ויתקבל למורה בבית הת"ת „מחזיקי ת"ת" ועם זה היה לסופר בעתונים „דער מאָרגען זשורנאל" ו„אמעריקאנער" ויפעול לטובת החברה ל„עזרת הנודדים והכנסת אורחים" בעברית, ובשנוסדה ה„קהלה" בנויארק היה מר מזל למזכיר הועד הפועל של הקהלה. העסקן הצבורי הזה עזר הרבה ביסוד הת"ת המפואר אשר בבראוֹ־פּארק, מקום מגורו, והוא רוח החיה במוסדות הצדקה שמה.

סט) הר"ר יוסף צבי דר. מיטטעלמאן בנויאָרק, חכם וחוקר ורופא מומחה מן השרידים אשר ה' קורא, זהיר במצוה ושומר אמונים, ולו ספריה גדולה המכילה הרבה ספרים ומהם יקרים במציאות. ומכתבו בא בין הסכמות הגדולים בספר „ויספר משה" להר"מ וועכסלער הי"ו. ואני עני כשנתכבדתי בנועם חברתו הכרתי בקיאותו בספריהם של חכמים וטהר רוחו ומעלת נפשו. כמותו ירבו בישראל ועל עמנו הדרתו!

ע) הרב ר' ברוך זונדל מרגלין, רב בברוקלין (נויארק), נולד לאביו הרב ר' שמואל אייזיק ר'ח כסלו תרל"ו במיר (פ. מינסק). למד בהישיבה דעירו ומשם בא למינסק ויתמיד בתורה ויעש חיל, ויהי אח"כ לתלמיד לדודו הרב הגאון ר' עקיבא הכהן מאטלין אב"ד דהיינא (פ. מינסק), (אחיו של הרה"ג המפואר ר' משה מאיר הכהן מאטלין בנויארק), ויורהו פוסקים והלכות. כבן י"ח נשא אשה מהיינא בת הגביר ר' נתנטע הילפרין, אחרי הסתופפו ד' שנים בין פרושי קאוונא סמכוהו הגאונים רצ"ה ראבינאוויץ האב"ד ור"מ דאנישעווסקי, ר' מאיר ראבינזאן מראדישקאוויץ, ר' אליעזר ראבינאוויץ ור' יעקב מאיר ממינסק. תר"ע נתקבל לרב בעירה אוניעטשא (פ. צרנינוב). תרע"ד בא לאמריקה ויתקבל לרב ומו"צ בבהמ"ד דח"ק דברוקלין. הרב הג' הזה הוא דרשן נכבד ומפואר ועסקן בצרכי צבור. בכ"י עניני אגדה והלכה שונים.

עא) הא' לואים מרשל בנויארק, נשיא „אמעריקאן דזשואיש קאָמיטע" מגדולי עורכי הדין בארצות הברית ועסקן כללי גדול ומפורסם, נולד לאביו הנכבד מר יעקב ולאמו הכבודה מרת סיליא, למשפחת שטרוים המפוארה, בסירא־קיוז (פ. נויארק) ביום 14 דעצעמבר 1856 ויבקר מתחלה את בתה"ס התיכונים בעירו ואח"כ בא להאוניברסיטה הקולומבית בנויארק במחלקת המשפטים ויגמר חק למודיו בהצטינות. ובשנשא אשה ממשפחת יוחסין מרת פלורנס לוינשטיין היה לטוען ולמליץ בנויארק ויצא שמו לתהלה ויתפרסם בישראל ובעמים בחכמת לבבו וברוב גאונו בתורת החקים וה' נתן לו לשון למו־דים ושפתים נוטפות מור, וימשוך אבירים בכחן ויתמנה למשרות ממלכיות שונות ויהי לעסקן מדיני כביר פעלים וחבר ורע את רבי הממשלה. ועם זה לעובד עבודת עמו ויקח חלק בכל מוסדות אחינו הצבוריים, ויעש רבות לטובת אחיו באמריקה. ומאז נבחר לנשיא ה„ועד היהודי האמריקאי" קם גם לעזרת אחינו הנדחים בחו"ל, ומהשתדלותו והשפעתו נאספו מליוני שקל בעד עמנו נגועי המלחמה האירופית. וכפעם בפעם יצא בגלוי ללחום בשונאינו ומנדינו ואויבינו ילבשו בשת, לפני שמש ינון שמו ובין מצדיקי עמנו יזהיר! (החכם הנעלה הזה הוא גיסו של הרה"ח המפורסם דר. י. ל. מגנס הי"ו נשיא ה„קהלה" דנויארק).

עב) הרב ר' שלמה זלמן מרגליות, הרה"ג החכם המפואר עושה ומעשה רב ודרשן בקליוולאנד (פ. אהייא) בנו של מר רב ידידנו הגאון המפורסם מוהר"ר משה זבלון הי"ו נשיא הרבנים היראים באמריקה וראב"ד ד„קהלת ישרון" בנויארק, נולד תרל"ט, בסלא־באדא, גליל סובלק, מקום שמש שם אז אביו הגנ"י בכהונת רב ויתגדל בתורה מילדותו ויהי מתלמידי החכם ר"ש שעכטער ז"ל בבמדה"ר בנויארק, ויסע מאמריקה גם לישיבה הק' דוולאזין

ויסתופף בצל תורת הגאון ר' רפאל שפירא שליט"א האב"ד ור"מ שמה, ויהי לרב ודרשן בקליוולאנד ויעש רבות לטובת עדתו ויתפרסם בשמו הטוב. נפטר, (אחרי שנפצע קשה מהתנגשות „אותו־מוביל" שלו עם שכנגדו) ביום ו' עש"ק ט"ז תמוז ש"ז (עזר"ת) בדזניוה (פּ. אהייא) וגויתו הובאה לנויארק, ויובל לקברות ביום ב' י"ט תמוז, ויספידוהו רבנים מובהקים ודרשנים מפורסמים וימצא מנוחתו בקברות „הר־כרמל", לזכר עולם יהיה!

אות נ

עג) הרב ר' שבתי ניקעלבערג, רב בנויארק, נולד בווילקאמיר תקצ„ח ויתגדל בתורה מילדותו ובהיותו לאיש יצא לאה"ק ומשם בא בשנת הל"ד לחייו לאמריקה ויהי לרב ודרשן לבני קורלאנד, קאלווארייע, מיר, תפארת ירושלים ומטה לוי בנויארק. לזקנתו עזב את הרבנות ויקדיש עתותיו אך לתורה ולעבודה ונפטר בשם טוב ביום ג' כ"א שבט תרע"ד. לזכר עולם יהיה צדיק!

עד) הרב ר' שלמה מיכאל נעכעס, רב בפּיטסבורג (פּנסילווייניה) נולד בעיה"ק ירושלים ביום ש"ק ח' תשרי תרנ"ב. התנכר בעודנו עול ימים בכשרונותיו וביותר בשקידתו הנפלאה, וימנה בין המצוינים שבתלמידי הישיבות „עץ חיים" ו„חיי עולם" בעיה„ק, וברכשו ידיעה רחבה בגפ"ת היה לתלמיד מובהק להגאון ר' יוסף יהודא שטראס־בערג ז"ל (מחבר שו"ת „יד יוסף" ב"ח, ומתחלה רב בקאסוב ואח„כ בעיה"ק) בהוראות, — ובמוסר ומדות להרה"ג ר' צבי הירש לעוויטאן (הר"מ דסלא־בארקא לפנים), בבואו אח"כ ליפו שמע שעורים בבימ"ד של הגאון ר' א"י הכהן קוק האב"ד, ויסמכוהו הרבנים הספרדים ר' יוסף ארוואץ (בעל „אמץ יוסף") ור' יצחק אסולין ור' מרדכי עזראן. (סמכוהו עוד הרה"ג ר' בנימין גוטה). תר"ע בא לאמריקה וישתקע בנויארק שבה התגורר כבר אביו הר"ר יצחק, וכעבור זמן מה נתקבל למ"מ בעדת בני יעקב אנשי שלום בברוקלין. תרע"א נשא לו לאשה את בת הרה"ח ר' חיים ישראל נוד־שטיין שו"ב דפּיטסבורג ויתקבל בעיר זו לרב ומטיף בקהלת „מגן דוד אנשי רוסיה". תרע"ה בחרתהו לרועה ואלופה הקהלה המפוארה „בני ישראל" באיסט ענד שבפּיטסבורג ושם ינהל עדתו בתורה וצדק עד היום ושמו נכבד ואהוב לבני קהלתו היודעים את ערך רבם הנעלה. הרה"ג הזה הוא גם מטיף נעלה ביהודית ואנגלית, ובאו ממנו ערכין בחלקים ו—ט שב„אוצר ישראל" ומאמרים ב„וילקט יוסף" (מבוניהאד). תרע"ו הו"ל ספרו „שמן תורק" דרשות לרוח הזמן בטוב טעם. ובכ"י הספרים „פרדס שלמה" ו„ברכת יצחק" בהלכה ואגדה.

אות ס

עה) הר' הירש ליב סאבסאוויץ, פרופיסור לעבודת האדמה בוואודביין

(פ. נ. דז.) נולד בבערדיאנסק (רוסיה) תר"ך, ויבקר את הגימנזיום בעירו והאוניברסיטה האודסית וממנה בא לציריך וילמוד בבים"ד החכמה שמה, תורת האגרונומיה. אח"כ היה לממונה אחת האחוזות ברוסיה. תרמ"ח בא לאמריקה ויהי ליועץ בהמושבה העברית וואודבין שנוסדה, ויהי בה אח"כ לראשה (מעיאר) וישא משרת מנהל ביה"ס לעבודת האדמה ולחרושת של הברון הירש בנויארק. נפטר כבן נ"ה בשנת תרע"ה בנויארק וקבר חוצב לו בוואודביין עיר מושבו. המנוח הנעלה היה אחד מטובי העסקנים הכללים בנויארק.

עו) הר"ר זאב וואלף סאמעלסאן, רב בבאלטימארי חבר ס' „חבצלת השרון" על שה"ש (פילאדלפיה, תרם"ה).

עז) האד' לעאנארד סניטקין בנויארק נולד בווילנא, תרל"ז, להורים ישרים ויבוא לאמריקה בעודנו נער ויבקר בתיה"ס ויכנס לביהמ"ד לתורת המשפטים ויהי לעורך דין, ויתמנה לשופט בביה"ד אשר בשכונה העברית בנויארק וישא משרתו הכבודה שנים רבות, ויקנה לבב שדרות העם לאהבה אותו בעמדו לימין אביון. יהי ה' אתו!

אות ע

עח) הר' יצחק אייזיק עללען בבראָנזוויל, נולד לאביו המופלג המשכיל הר"ר צבי הירש בכפר אוגארקי (פ. סובאלק) כ"ו ניסן תרל"ז. נתחנך ע"י מלמדים תורניים ויסתופף בישיבות סובאלק ולומזא. כבן ט"ו בא לאמריקה ויהי לעובד בביה"ר ובשעות פנויות התעסק בשפה האנגלית והידיעות הכלליות. תר"ן בא לבהמ"ד לחכמה הנודע בשם New York University במחלקת תורת המשפטים ובכשרונותיו גמר את למודו במשך שנתים ימים ויזכה בתואר L. L B אחרי נשאו לו אשה ממשפחה כבודה השתקע בבראָנזוויל, ויהי לאחד מהעסקנים הצבוריים הנכבדים בנויארק הגדולה בכלל ובבראנזוויל עיר מושבו בפרט, וישא משרות נשיא „הציונים הנאחדים הנויארקים" וחבר הועה"פ של הפעדע־ראציאָן של הציונים האמריקאים. המשכיל המצוין הזה עזר הרבה ביסוד „הקהלה העברית בנויארק, ועתה הנהו אחד מחברי הועד של בתי הספר העממים בבראנזוויל ונשיא „פיעפּעלס רעליעף קאָמיטע אָוו בראָנזוויל", ודירקטור של בית הספר הגדול סטאון עוו. ת"ת, וחבר ועה"פ לעדת ישראל בבראנזוויל, ומצטין באהבתו לכל קדשי ישראל, מוקיר רבנן ותומך תורה לומדיה וחכמיה. יברך ה' חילו!

עט) הר"ר יוסף עין, בבראָנזוויל, נולד בהורדנה, תרי"ד, ויהי תלמיד מובהק להגאון הצדיק ר' נחום שמש בעירו. בא לאמריקה תר"ס. היה דרשן ומ"מ בבהמ"ד הגדול דבראנזוויל, ועתה רב לח' ש"ס שם. הוא חכם ושלם ובקי בהויות העולם ומלא ברכת ה'.

פ) האדון אברהם עלקום בנויארק, חכם מדיני מפורסם, נדיב רב תהלות וכביר פעלים, מגדולי עורכי הדין בנויארק, ויהי ציר ארצות הברית

בתוגרמה ויעש רבות לטובת נגועי המלחמה שמה מבלי הבדל העמים והאומות, ושמו לברכה ולתהלה, והוא מאהוביו וידידיו של הנשיא החכם הנאור וואודרו ווילסאן.

פא) הר"ר ישראל קאפלאן בנויארק חכם תורני ויעמוד על משמרתו בקדש להורות וללמד לחנך ולהדריך ילדי עמנו בתורה ומצוה, כ"ה שנה, ויהי למנהל בית הת"ת המפואר הנקרא בשם מחזיקי ת"ת, ונפטר סיון תרע"ז. לזכר עולם יהיה ובין מזכי הרבים חלקו!

אות פ

פב) הר"ר יוסף דוב פייוואוסיאוויץ רב ואב"ד בפאָרטלאנד (אָרעגאן), נולד לאביו הר"ר יצחק ביום כ' מ"א תרמ"ד בסלוצק. בעודנו בילדותו יצא לו שם טוב בעיר מולדתו ויחזו לו גדולות. כבן ט"ו בא לישיבת טעלז ויתמיד בה בתורה ארבע שנים רצופות ויעש חיל רב בגפ"ת, אז בא לוולאָזין ויסתופף בצל תורת הגאון האביר מרן רפאל שפירא, כשנתים ימים, ויסמכהו רבו זה בסמיכת חכמים, ובבואו לסלאָנים סמכהו ג"כ הגאון ר' מרדכי ראזענבלאט האב"ד, וישתעשע אתו ימים אחדים ויחבבו מאד, ובשובו לסלוצק הוסיף שקוד בתורת הרבנים ההלכה וההוראה כארבע שנים ויתפרסם לתהלה בעיר וסביבותיה, ויקבל ג"כ סמיכת האב"ד דעירו הגאון ר' איסר זלמן מעלצער הי"ו, אחרי נשאו אשה (תרס"ט) מקאפוליא, לא מש מאהלה של תורה ויוסף עסוק בגפ"ת עד שהיה בזי בהוראות כאחד הרבנים הממוחים. ותבהר בו העירה רובליא בקרבת מאָזיר לרב ומורה, ויהי שבתו שמה מעט, כי בפרוץ המלחמה הנוראה ובאו זרים בסביבותיו, הלך הרה"ג הצעיר בתוך הגולים ממנוסת חרב והשמד. כ"ג אייר תרע"ו בא דרך יפוניה לסיאטל באמריקה ותקבלהו מיד עדת ישראל בפאָרטלאנד לרב ואב"ד ורועה ישרון בתוכה, והוא רב גדול ומובהק אהוב לשמים ולבריות, שעל קהלתו תפארתו.

פג) הר"ר מנשה צבי פיינטהאל, רב ומטיף בבהמ"ד „תפארת ישראל" בברוקלין, נולד בקאברין תר"מ, למד בוולאזין ולומזא וישמש את הגאון ר"ש מוהליבר בביאליסטאָק, ובשקדו בתורה קבל תעודה מהרה"ג ר' פנחס שיק מו'צ דעירו המעידה על תורתו ושלמותו אח"כ שמע לקח אצל הגר"ע הילדעסהיימער בברלין. בא לאמריקה תר"ס. ויו"ל הירחון „דער איד", ויבקר את ביה"ס הגבוה בבא שאר ואת ביה"ס „פענסילוו. לאא סקוהל". משנת תר"ע עד תרע"ג נבחר למנהל ביה"ס של האורדן „בני ברית" באטלאנטיק סיטי. תרע"ג נתקבל לרב בהיכל „בני ישראל" (ביי ריטשה) ויעמוד על משמרתו שנים אחדות. תרע"ו נבחר לדרשן ומטיף בבהמ"ד תפא"י דרחוב ווילאָבי בברוקלין. מהרה"ח המטיף הנעלה הזה באו מאמרים שונים בהעתונים האנגלים „ברוקלין דיילי איגל", ברוקלין מיימז".

פד) האדון דזשאזעף פעלז, מנדיבי ישראל באמריקה, הצטין בטוב לבבו ויהי תמיד מן הראשונים לעזור לכלל ולפרט, ויהי אהוב וחביב לפועליו הרבים בביהח"ר הגדול שלו לבורית הנודע שם „פעלז נאפטא סאאפ" אשר דאג בכל עת לטובתם ולאשרם ויהי להם לפטרון, ויעבוד הרבה לטובת יסוד מושב יהודי ונבחר לחבר הועד המרכזי של החברה הטריטוריליסטית העברית. נפטר בשנת ס"ג לחייו בעיר מושבו פילדלפיה, ביום א' כ"ו שבט תרע"ד, וכבוד גדול עשו לו במותו. יהי זכרו ברוך!

אות צ

פה) הרב ר' מתתיהו ציימאן אב"ד דסיראקיוז (פ. נויארק) נולד לאביו הרב הגאון ר' יוסף יוזפא בעיר פאור־לאווקא (פ. חרסון) תר"ן, ויקבל חנוכו ע"י אביו הג' אב"ד דעירו ואח"כ בא לישיבות סלאנים, סלאבאד־קא, קאוונא ונאוואהרודאק ויעש חיל רב בתורה, ובעודנו עול ימים סמכהו הגאון ר' מרדכי האב"ד דסלאנים והג' הר"מ והאב"ד דסלאבאדקא ר' משה מרדכי עפשטיין. כבן כ"ב נתקבל לרב בעיר מצער ניישטאדט (אצל נאואה־רודאק), אה"כ בא לאנגליה ומשם בא לאמריקה ויהי לרב בעיר לאועל (פ. מאסס.) ואחרי שרתו שמה בקדש שנים אחדות נתקבל לראב"ד לאגודת הקהלות דסיראקיוז. הרב הג' הזה מלבד הצטינותו בגפ"ת עודנו גם דרשן ומטיף נעלה ולוקח לב במדברותיו. בש"ז הו"ל ספרו „אמרי נועם" (דרושים נעלים). בכ"י ספר „מתת ידו" כולל חדושי הלכות ואגדות.

פו) הרב ר' צבי הירש ציימאן, רב בטשאטקאנאגא (טענעסי), נולד לאביו הרב הגאון ר' יוסף יוזפא בעיר פאור־לאווקא (פ. חרסון) י"א טבת תרמ"ב ויתחנך על ברכי אביו הראב"ד דעירו עד שנת הט"ז לחייו, ובעשותו חיל בגפ"ת בא נאואהרודאקה וימנה בין הפרושים בה ויתעסק בלמוד ספרי גדולי הפוסקים. תרם"ג סמכהו הגאון האב"ד דנאוואהרודאק רי"מ הלוי עפשטיין בעל ערוך השלחן (ע"י תולדותיו בספרנו „דור רבניו וסופריו" ספר א' וואַרשא תרנ"ה). תרם"ד בבואו לאדעסא סמכהו הגרא"י אבעלסאן והג' ר' יעקב הכהן האבד"ק אלקענים. תרם"ה נתקבל לרב בעיר יעליזאוועט־פאל, (קוקז) ומשמה נתקבל לעיר באקו ויכהן בה ג' שנים ויתמנה לראב"ד דעיר וואלחאוו (פ. נאוואנאראד). תרע"ב השיג רשיון הממשלה לרבנות הרשמית ברוסיה. בפרוץ המלחמה בא ארצה ארגנטינה ומסבלו שמה לחץ ודחק בא בשנת תרע"ה לאמריקה ויהי לרב בטשאטקאנאגא ושם ינהל עדת ישראל בתורה ודת. הרה"ג הזה הוא חכם ושלם וסופר משכיל רצוי לעדתו. בכתובים אתו ספר „אמרי צבי" מוכן לדפוס. (הוא אחיו של הרה"ג ר' מתתיהו הנ"ל).

אות ק

פז) ה"ר זלמן קאטלער בנויארק, נולד

במאנאסטירישצע (פ. קיוב) ט"ו מ"ח תרל"ד. אביו הר' יצחק, תורני וסוחר, חנכהו בתורה מילדותו. כבן ט"ז מת עליו אביו (ז' שבט תרנ"א), ויהי למנהל מסחר אביו, ועם זה התעסק גם בספרי חכמה. תרנ"ג בא לאודיסה ובעזרת החכמים דר. אהרן פאריעס ורי"ח ראבניצקי נתמנה לספרא של הספריה ל„חברת עוזרי המסחר העברים" שם, ויעש הרבה להפצת רעיון שיבת ציון ותנתן עליו משרת חבר ועה"פ וראש ועד התעמולה של ההסתדרות הציונית האדסית. תרס"ג נבחר לציר הקונגרס הששי בבזל. בשנת 1908 בא עם רעיתו מרת פרומא לנו־יארק ונתקבל לעוזר תמידי במערכת העתון הגדול „טאגעבלאטט".

מהסופר הנכבד הזה באו מאמרים ופיליטונים ב„הצפירה", „הזמן", „היום", „דער וועג, „התרן, „העברי", „האומה", „הדרור", „הדבורה", „אוצר ישראל", והוא נודע בכנויו „זלמן איצי'ס".

פח) האדון לעאן קאמיקא, מו"ל העתון „יידישע טאגעבלאטט" בנויארק מילידי פולין ובנו של הרה"ג המפורסם ר' דובער מו"צ בווילקאווישקי (פ. סובלק), בא לאמריקה זה שנים רבות, ויהי לחתנו של הרה'ח הצדיק רב פעלים ומופלא בנדבת לבבו מהור"ר כתריאל צבי שרהזאן זצ"ל בזיווגו הראשון, וכשמתה עליו רעיתו הנדיבה והצדקנית מרת רבקה (ביום י' טבת תר"ס) היה לחתנו של הרה"ח ר' ישראל רוקח, ויעש הרבה לטובת הרמת היהדות החרדית באמריקה ע"י העתון „יידישע טאגעבלאטט" שהוא מוציאה לאור, ובפרוץ המלחמה הגדולה נבחר הגביר החכם והעסקן הכללי הזה לראש ועד העזרה לנגועי המלחמה העברים לארצותיהם שעל ידו נאספו כשני מיליון שקל למטרה זו. שנותיו לערך נ"ב. יהי ה' אתו וירום קרנו בכבוד!

פט) הר"ר צדוק קאפנער בנויארק, רב גדול ומלא דבר ה' הלכה ואגדה, וחכם מופלא במדעים, רב תהלות וצנוע ומעלי, מילידי ליטא. ושמעתי שהגאון הגדול ר' איסר זלמן מעלצער שליט"א הגאבד"ק סלוצק מפליג מאד בשבחו ומתארהו בתואר „גאון חריף ובקי סוע"ה" אף כי עודנו אברך עול ימים. ה' ירים קרן תורתו בכבוד!

צ) הרב ר' יוסף זאב קויפמאן, הרב הדרשן מחבר ספר „זכרון יוסף זאב" (נויארק תרס"ד) (ובעמוד התורה שבספרו מספר מקורות חייו).

צא) הרב ר' ישראל קעבעד, רב בבראנזוויל, נולד בווילנא כ"ח אדר תרט"ו, ויהי מתלמידי הגר"ש הכהן. אחרי נשאו אשה מבאלטרומאנץ נמנה בין הפרושים בקאוונא ובלאבאדקא. תרס"ו בא לאמריקה ויהי לרב ודרשן בח"ק דברוקלין ומשם נתקבל לרב בח' „בני יעקב" בבראנזוויל. נדפסו מהרה"ג הדרשן הזה: „בכורי ישראל" (ב' חלקים, תרנ"ה—ח'), „שארית ישראל" (תרס"ד).

צב) הרב ר' ברוך מאיר קליין, רב בנויארק, נולד בעיר קראלי (אונגארן) ויקשב לקח מרבנים מובהקים, ואחרי

נשואיו היה לסוחר בעיר דעברעצין וכאשר מטה ידו היה לרב בקהלה חשובה בבודאפעסט. תרס"ג בא לאמריקה ויהי בתחלה לרב בוויניפעג, אבל עזב שם הרבנות ויבא לנויארק, ויתקבל לרב לחברת „זכרון יהודה" ולח' „אוהבי אמת" בנויארק.

נדפסו מהרב הג' המופלא הזה ס' „גדלת מרדכי" וס' „אמרי ברוך" (ע"ס בראשית) ובכ"י „אמרי ברוך", על יתר פרשיות התורה, טל אורות על ש"ס ושו"ע, „עוללות בציר" (על תנ"ך), „זכות אבות" (על מ"ס אבות) „המרבה לספר" (על הגדה ש"פ), „גאולת ישראל" ברבר הגאולה העתידה, „סם חיים", „אקדמות מלין" בעניני דרוש ואגדה.

צג) הרב ר' אליעזר קליינבערג, רב דפילדלפיה (פ. פנסיל.) מגדולי הרבנים באמריקה. היה מתחלה רב ומו"צ בווילנא (במקום חותנו זקנו הגאון ר' ישראל אנטאקאלער) ואח"כ ראב"ד בפילדלפיה שנקרא שמה אחר כבוד, ונפטר בשם טוב ב' אד"ר תרנ"א. ועל מקומו בא לכהן בכהונת רב חתנו מר רב ידידנו הגאון רד"א הכהן לעווענ־טהאל הי"ו.

צד) הרב ר' שלמה זלמן קלעוואנסקי, הרה"ג רב לקהלת אנשי ספרד בלואים־ויל (ק.).

אות ר

צה) הרב ר' מאיר הכהן ראבינאוויץ, רב בטשעלסי (פ. מאס.) נולד בראקי־שאק לאביו הר' אברהם יהודא ליב הכהן (ממשפחת הגאונים ר' מאיר ראב"ד דלינקאווע והגאון הצדיק ר' יוסף ראב"ד דראקישאק), ויתגדל בתורה בישיבות ויעש חיל רב בגפ"ת ואחרי נשאו לו אשה קים טוב תורה עם דרך ארץ ויהי לסוחר בווילקאמיר ורובי עתותיו הקדיש לתורה. בבואו לאמריקה נתקבל לרב בטשעלסי ועל משמרתו עומד לנהל עדתו בתורה ומוסר ויראת שדי. הרב הג' הזה הוא חו"ב ומלא תורה כרמון (מדודיו הם הגאון ר' שלמה בצלאל האבד"ק ראקישאק, והחכם המפורסם רצ"ה ראבינאוויץ בעל „המנוחה והתנועה").

צו) הר"ר שלום אלעזר ראגאזין, רב בבראנזוויל, נולד ברוזשאני (פ. הורדנה) בחדש שבט תרט"ו, ויסתופף בישיבת הגרנצי"ב בוולאזין, ויקבל סמיכות רבו הגנצי"ב וסמיכות הג' רשה"כ מווילנא. תר"ן בא לאמריקה ויהי לר"מ בישיבת הגאון ר' יעקב יוסף בנויארק ורב בעיר „יוניאן היל".

צז) הר"ר דוד ראדינסקי נולד באיי־שישאק בשנת תרי"ז ויקשב לקח בישיבות ליטא ויקבל סמיכות הגאון רי"א זצ"ל מקאוונא. כבן שלשים בא לאמריקה ויהי לרב בסט. לואים שלש שנים ויבוא לנויארק ויהי לרב שנים אחדות בבהמ"ד הגדול בראנזוויל, לסוף ימיו עזב רבנותו ויהי לסוחר, ונפטר פתאום כבן ס' באדר תרע"ז בנויארק. ובמותו השאיר הרה"ג סכומים שונים לישיבות שבנויארק.

צח) הר"ר צבי מאיר הכהן ראזענ־בלום, רב בשיקאגא, נולד לאביו ר'

ישראל איסר הכהן במערעץ (פּ. ווילנא), נתחנך בעירו ובישיבות גראדנא, ובבוא הוריו לגור בווילנא היה לתלמיד להגר"ש הכהן וישמע שעוריו בפוסקים ויאהבהו הגאון ויקרבו, ואחרי נשאו לו לאשה בת טובים ומיוחסת נמנה בין הפּרושים דכולל קאוונא כשנה וחצי וישב לווילנא וישקוד בתורה וישג סמיכות גדולי המו"צ דשם. תרס"ו בא לאמריקה ויתקבל לרב בבהמ"ד אגדת ישראל דשיקאגא, ושם יכהן הרה"ג הזה פאר זה כעשתי עשרה שנה ואהוב ורצוי הוא לבני עדתו אשר יכלכלוהו ויחזיקוהו בכבוד.

צט) הר"ר משה הכהן דר. ראמאנאוו רב בבלטימורי (פּ. מער.) נולד לאביו הר"ר יוחנן, מופלג וירא ה', ממשפחת הגאון ר' ישראל האלפערין מד"א דמינסק (ע"י ספרנו „רבני מינסק וחכמיה", ווילנא, תרנ"ט) ט"ו שבט תרמ"ח. הסתופף בישיבות מינסק, וולאזין. תרס"ח בא לאמריקה ויהי לתלמיד בישיבת רי"א דנויארק ויקבל סמיכת הגאון המפורסם רש"א הלוי יפה, ויבקר גם את האוניברסיטה הקולומבית וישג בשנת תרע"ג תואר דר. לפלוסופיא. היה לרב ומטיף דבהמ"ד „תפארת ישראל" בברוקלין, ועתה רב דבהמ"ד „עץ חיים" אשר בבאלטימארי, נדפסו ממנו דרשות ונאומים באנגלית בשם:
„Addresses and Lectures" (באלטימארי 1916).

ק) הרב ר' שלום ראבינאוויץ, רב בברוקלין, נולד בוואבאלניק (רוסיה), פסח תרכ"ט, ויקבל תורה מהגאונים ר' א"י הכהן בארוכאוו ודודו הג' ר' מאיר מיכל ראבינאוויץ ויעש חיל רב בגפ"ת ויסמכוהו דודו הג' הנ"ל והר' הג' ר' מאיר אליהו. בבואו לאמריקה היה לרב ודרשן בקהלות שונות, וזה כעשר שנים אשר יכהן פאר בברוקלין. הרב הג' הזה הנהו חכם ומטיף מצוין ויהי מו"ל את הירחון היהודי „דער אידישער וועכטער" (1912) ובש"ז (תרע"ז) י"ל באנגלית שני ספריו:
א) Labor and Liberty
ב) Capitalisim
ושמעתי שמשתמשים בהם ברבים מבתי מדרשי החכמות שלהם. ובכ"י ספר יקר על מס' אבות ודרושים נעלים והוא חתנו של ידידנו הרה"ג הצדיק ר' אהרן גאָרדאָן הי"ו מרבני המו"צ דנויארק (ע"י תולדותיו בספרנו חכמי ישראל באמריקה).

קא) הר' נתן ראגין, נדיב ועסקן כללי מפורסם בנויארק משלומי אמוני אחינו שהקדישו מכחם וכספם לחזוק התורה והדת ויקח חלק ביסודם של רוב מוסדות הצדקה לאחינו בנויארק רבתי. והוא גיסו של מר ידינו הרה"ג החכם הכולל רי"ד הי"ו אייזענשטיין עורך „אוצר ישראל" ומחותנו של הרה"ג המפורסם רדו"ב ז"ל מאנישעוויץ מסינסינעטי ושל הרה"ג החכם ר' יהונתן שעפּף הי"ו.

קב) הר"ר ישראל רוקח בברוקלין נולד בווילקאווישק (פּ. סובלק) ט' מ"א תר"א ויקבל חנוך תורני ויעש חיל בלמודי קדש. כבן ט"ז שלחוהו הוריו

ללמוד מהרה"ג המפו' ר' גושי וואסער־צוג מד"א דוועדבעלאוו וכארבע שנים קבל תורה מרבו הגאון ויראה ברכה בלמודו. אחרי נשאו אשה בת הרה"ח ר' אהרן כהן (מצאצאי הגאון בעל תויו"ט) מסביבתו השתקע בקובנה ותהי ידו פתוחה לכל דורש ומבקש ויצא שמעו לתהלה. תרמ"א פתח בעירו בח"ר של „בורית כשרה" לתעלת החרדים לדבר ה' ויזכהו הגאון מרן יצחק אלחנן זצוק"ל האב"ד בתעודתו: כי מוחזק הוא בכשרות וירא אלקים וראוי לסמוך עליו. ויצליחו ה' ויתפרסם בית חרשתו לתהלה בין כל שלומי אמוני אחינו ברוסיא הגדולה. תרנ"א, מפני החקים המעיקים אז בארצו לאחינו, בא לאמריקה ויפתח בנויארק בח"ר של בורית, ובשנים אחדות אח"כ פתח בימ"ס לנקיון שמן כשר, ועד מהרה יצא טבעו של השמן הכשר בין אחינו בארצות הברית. תר"ע פתח בברוקלין בית גדול בעל ז' מכפלות ורחב ידים למעשה אבק (פוידער) כשר לנקיון כלים מכלים שונים, ו„זכות של הפרשת רבים מבני עמנו מאיסורים" (לשון מאור הגולה רבנו י"א הנ"ל בתעודתו) עמדה לו כי מסחרו פרץ מאד עד כי נאלץ לפתח לו מקרוב ביח"ר שני בעירה סידערוויל ע"י פילדלפיה, למען יוכל למלאות תפקידו.

הרב המופלג בתורה ויראה הזה, הנהו נצר משרשי גדולים. אביו הר"ר אריה ליב ז"ל היה מופלג בתורה וי"א בעל נפש עדינה וביתו היה פתוח לכל דורש עזרה, ואבי אביו היה הרב המאוה"ג מוה"ר לוי רוקח זצ"ל מווילנא, נכדו של הגאון בעל „עטרת ראש" (מב"ב של הגאון הק' מוהר"א רוקח בעל „מעשי רוקח", האבר"ק אמשטרדם ונתעלה בעיה"ק צפת תק"ב), ואמו מ' מרים שהיתה צנועה וחסודה ותפרוש כפיה לעני היתה בתו של הר' ישראל ריטעווסקי, התנו של הצדיק ר' ליבל, קישינישקער. והוא חכם ונדיב, ירא וחרד לדבר ה' ומדקדק במצות, אוהם ורחים רבנן ומוקיר חכמים ותומכם, והוא מן השרידים היחידים אשר קורא ה', מחיב רוב העשירים, יהי ה' אתו וינוב בשיבה טובה והיו ימיו מאה ועשרים שנה, לתפארת ישראל באמריקה.

קג) הר"ר דוב בער דר. רעווען, ראש ישיבת „רבנו יצחק אלחנן" בנויארק, נולד בקאוונא בשנת תרמ"ו ויקבל רבי תורתו מאביו הגאון ר' נחום שרגא (שהיה אב"ד בלינקאווא (פ. קאוונא) ובפרען (פ. סובאלק)) וחתנו של הגאון הגדול ר' משה יצחק מפאניוועזש) ויתפרסם מילדותו לעילוי. תרנ"ז בא לאמריקה ויבוא לבקר את בהמ"ד לחכמה הפנסילווייני ומשם בא לבהמ"ד לחכמה הנויארקי ויזכה, אחרי עבור שנים אחדות, לתואר דוקטור לפלוסופיא. אז נתקבל למורה ראשי (פרופיסור) בבהמ"ד אשר לחכמת ישראל דפילאדעלפיא הנודע בשם: „דרפסי קולדז", וזו כשנה אשר נבחר מטעם מנהיגי ישיבת רבנו י"א בנר יארק לעמוד בראש הישיבה ועינו

פקוחה עליה. ונדפסה ממנו מחברתו באנגלית: "The Karaite Halakah", (פילדלפיה, 1913). הגאון הצעיר הזה הוא אחד מגדולי דורנו אשר עם עוצם גאונם בתורה כביר מצאה ידם גם בחכמת העמים, צנוע וענותן ונועם המדות, ובקובץ „יגדיל תורה" היו"ל בנויארק באו ממנו תשובות אחדות. בהן הראה כחו וגבורתו ובקיאותו הנפלאה בכל התלמוד וגדולי הרוה"א. אשרי יולדתו ויהי ה' אתו והיה לתפארת לישראל יושבי ארצות הברית לעשות אזנים לתורה ולתעודה.

אות ש

קד) הר"ר משה שאכעט, רב דבריינער (מיין) נולד לאביו הגאון ר' חיים נתן בחדש מ"א תרל"ה בוועקשנה. היה לתלמיד להרה"ג ר' יהושע הר"מ ומו"צ בעירו. כבן י"ג בא ללמוד בשאוולי בין חברי הקבוץ וילמוד שנה כשנתים ימים ויסע לסלאבאדקא, משם בא לסרעדניק ויסתופף בצל תורת הג' הגדול הצדיק חכימאי דיהודאי כקש"ת מוה"ר דובער ליבשיץ כשנה אחת, ואח"כ בא לוולאזין וטעלז וירב חילו לאורייתא. תרנ"ז נסמך מהגאונים ר' שמואל משה שפירא מקורשאן ור' מרדכי פיינשטיין מנאוואַ־אלכסנדראווסק ור' ליב שלום מקופישאק, רמ"ב לוריא מסייני, ריל"ל ריף מזאנער. תרע"א בא לאמריקה ויתקבל לרב בעיר ביינגאר ושם ינהל עדתו עד עתה. מהרב הג' הזה נדפסו חדושים בשו"ת „זכר חיים" לאביו הגאון הי"ו. ובכ"י ספר בשו"ת בשם „הד משה" וספר דרושי.

קה) הרב ר' שאול ידידיה שאחעט ראב"ד בשיקאגא (פ. איל.) נולד בזאגער ישן (פ. קובנה) לאביו הרה"ג ר' אברהם חיים, תרכ"ב, ונתגדל בתורה ויראה מאביב ימיו ויעש לילות כימים לשקוד בגפ"ת ותמצא כביר ידו בש"ס ופוסקים בהיותו אברך עול ימים, ויהי לחתנו של הרב הגאון הצדיק ר' שמואל יצחק הורוויץ מו"צ דקארטינגען ויקבל סמיכות הגרי"א מקאוונא ורמ"ב לוריא מסייני ור"מ דאנישעווסקי מסלאבאדקא. תרנ"ב היה לרב בקאווילעווסק (פ. יקטרינסלוב), תרנ"ה — בנאוואַ־וואראנצאווקע (פ. חרסון), תרס"ב — בקארקאלאן (פ. קובנה), תרס"ה בא לאנגליה ויהי לרב בהולל, תרס"ו בא לאמריקה ויתקבל לרב בפורט־עמבאי (נ. דז.), תרס"ח — בקענזעס סיטי, תרע"ה — בלואיסוויל, תרע"ו — נתקבל לרב בשיקאגא. (נדפסו מהרב הגאון המפורסם הזה שו"ת „בית ידידיה" (ב"ח), „אהבת שאול" (ב"ח דרושים עה"ת), „תפארת ישראל" (על הש"ס ג"ח), ובכ"י ספר „ברכת שאול" (תשובות וחדושים).

קו) הר"ר אפרים שניאור רב בנויארק נולד י"ג תמוז תרל"ה בקאלאמיא (גליציה) ויחנכהו אביו התורני הגדול בתורה ויראה, למד אצל הגאונים ר"ה ליכטענשטיין ור' יעקב תאומים בעירו ואח"כ בבראהדשין אצל הג"ר פייבל הלוי שרייער האב"ד (בעל „דעת קדושים" ער"ח שו"ע) ויקבל סמיכות

רבותיו רפ"ה ורי"ת הנ"ל ועוד גאונים. תרנ"ו היה לרב במילישאלץ וישרת שמה ו' שנה, משם היה לרב בהימפא־לינג (בוקבינה). בבואו לאמריקה נתקבל לרב בבהכ"נ „אנשי ווארשא" ברחוב ריווינגטאן בנויארק, וזה י"א שנה אשר יכהן בכהונתו זאת. באו ממנו ה"ת בספרים שונים מגדולי גליציה.

קז) הר"ר יהונתן שעפף בנויארק נולד לאביו ר' שמרי' שהיה מפורסם בשם ר' שמעריל שערשעווסקי, — בן משפחת יוחסין זו בליטא, — בכפר שצעברא בגליל סובאלק ביום כ"ז תמוז תרכ"ה ויקבל חנוך תורני מילדותו ויסתופף בישיבה הגדולה דסובאלק כחמש שנים וישמע שעורי הרב הג' פינסקער. כבן י"ז בא ללמוד בקאל־ווריע וישקוד שמה בתורה כשנתים ימים ויעש חיל בגפ"ת. כבן כ"א (תרמ"ו) בא לאמריקה ותאחז במסחר ידו ויברכהו ה' ויעש חיל ועושר ויקריש מהונו ועתו למוסדות צבוריים וביותר למוסדות התורה, ויעזור ביסוד ישיבת „רבנו יצחק אלחנן" בנויארק אשר הפקד בה זה עשר שנים לגזבר ויועיל להתפתחותה ולהתבססותה ויהי מן הראשונים אשר השתתפו בכספם ומאדם לבנות בנין מפואר מרום ונשא להישיבה הקדושה ברחוב מאנטאגא־מערי המרהיב עין. הרה"ג ר"י הי"ו הנהו חכם תורני עשיר ונדיב לב לוקח חלק נכבד בכל הדברים הכלליים והפרטיים הנוגעים לתורה ולהכמת ישראל, מוקיר רבנן ותומך בידי חכמים וסופרים, אוהב את הבריות ואהוב לכל יודעיו ומכיריו, יהי ה' אתו ותרום קרנו לתפארת עדתו אשר בו תתפאר.

קח) ה"ר זימיל שערמאן בבראנזוויל עסקן צבורי מילידי ליטא ויתגורר בבראנאוויץ וייסד שמה חברות צדקה שונות ואח"כ בווארשא. בא לאמריקה תרס"ו. שנת תרע"ה הו"ל מחברתו „גן עדן התחתון". שנותיו לערך ס"ח, ה' יאריך ימיו!

קט) הר"ר שלמה זלמן הלוי שפירא הרב הדרשן המפורסם רב ומ"מ דבהכ"נ פועלי צדק אנשי איליא בנו־יארק, ורב בעיר פאסייק, ואח"כ רב ומ"מ דח' תהלים בבראנזוויל. נפטר י"א ניסן תרע"ה, ויספידהו הרב הג' ר"י איזאקסאן האב"ד דבחמ"ד הגדול ואני הכותב ועוד רבנים אחדים. והוא אבי ידידנו הרה"ג הנעלה ר' משה שפירא, הי"ו.

קי) ה'ר מרדכי שפירא מורה בבראנז־ווילן, מילידי סמילאוויטש, ויהי מוהה בווילנא ובא לאמריקה זה י"ב שנה. חבר ספרים שונים בדרוש ומילי דמטב והוא חכם וסופר צנוע וענותן. יהי ה' אתו!

ואלה מוסיף על הראשונים חתומים חדשים מקרוב באו לקבל ספרי באהבה וכבוד, יברך ה' חילם ובמעונותם ברכת שדי.

הגאון ר' שלום אלחנן הלוי יפה הי"ו,
הש"ץ המהולל ר' אברהם אלעזר ווינשטיין,
המשכיל מר מנחם בר' יהודא מילללער,
המופלג ר' אלקנה זאקס,
ה"ר אברהם יהושע קראסנער,
הש"ץ המהולל ר' פסח קראסנאוו,
ה' פילים ראזענבלום,
ה' דובער הלוי דייווים,
ה' עזרא זילבערמאן,
ה"ר יחזקאל יהושע בארלאווסקי,
הנכבד ר' חיים יצחק קאהן,
הנכבד ר' אברהם בערמאן,
הר' פנחס ראבינאוויץ,
המשכיל היקר מר חיים לאנדא,
המטיף ה"ר יהודה בער סינגל,
הרב ר' יעקב מאייערס,
הגביר הנדיב המופלג ר' אברהם מאייערס,
הרב דר. יצחק ווערניקאווסקי,
הגביר ר' שרגא פייוויל שמערלינג,
ה"ר דובער שליסעל,
הגביר הנדיב מר שבתי קערש,
הנגיד המשכיל ר' אברהם הכהן קאהן,
המופלג המשכיל מר נח מייקעלס,
השו"ב המופלג ר' אברהם ליב דובאווסקי,
המופלג ר' אברהם דוב זינגער,
הרב המטיף ר' משה צבי ראבינאוויץ,
הגביר ר' יעקב קאהן,
הגביר המשכיל הנדיב ר' יוחנן זילבערמאן,
הגביר הנדיב ר' יעקב דן,
הגביר הנדיב ר' בנימין יפה,
הגביר ר' שלמה חיים שיינקין,
הנכבד ר' וואלף קאהן,
הנכבד ה' זאב קאפלאן,
הנכבד ה' ליב מייזעל,
הנכבד ה' נחום טיטאווסקי,
הרב ר' שמואל אברהם ראבינאוויץ,
הנגיד המופלג ר' יצחק ראבינאוויץ,
הנגיד המשכיל חיים גרינפעלד,
הרב השו"ב ר' ישראל בליטשטיין,
הנגיד ר' יצחק ראזענפעלד,
הנכבד ר' ברוך בראווערמאן,
הרה"ח ר' נתן פרינאזא,
הנכבד היקר ר' מאיר ספיוואק,
ה' מיכאל שרגא גרינבערג,
המשכיל המפלג ר' יצחק קראסנער,
ה' אברהם יצחק קראוועץ,
ה' גרשן שבח,
הנגיד ר' שלום מרדכי ראזענבערג,
הנגיד המשכיל המופלג ר' ראובן לאסקער,
הנגיד ר' משה יצחק נאלדמאן,
ה"ר מרדכי ליב מגיד,

ה"ר משה צבי ראזענטהאל,
ה"ר אברהם משה קעסטעל,
הרב השו"ב ר' אלעזר לאוער,
חתנו היקר ר"ח אליקום זבלון רישפאן,
היקר ר. אליהו עפּלער,
הר' מרדכי ריכטער,
המוהל הר"ד זעליג הערשבערג,
המופלג וי"א ר' צדוק ראדישקאוויץ,
המורה ר' יעקב ראזענבלום,
המורה מר אברהם אהרנסאן,
היקר ה"ר שמחה בראון,
ה"ר ישראל מארקום,
היקר ר' דוב בער גראססמאן,
המשכיל זיסקינד ווינטרויב,
ה' ראובן דוד פיינבערג,
ה"ר שמעון יודקאווסקי,
השו"ב והש"ץ ר' אליעזר ראבינאוויץ,
השו"ב ר' אפרים ליפמאן,
הגביר הנעלה ר' אברהם זוברינסקי,
ה"ר משה בענדעלשטיין,
היקר ר' דוד עין,
הנגיד מר י. ברוידא,
המופלג ר' יחיאל סאוויצקי,
המשכיל מר שלמה זלמן לעווין,
המוהל המופלג ר' נחום משה ראטוויין,
הגביר הנגיד ר' אברהם יוסף סמאלענסקי,
המשכיל מר זיסא בראנפמאן,
הגביר הנדיב היקר ר' שלמה חיים שניידער,
הנגיד הנכבד ר' אהרן קויפמאן,
הנכבד ר' לוי יצחק לעסקאוויץ,
המופלג השו"ב ר' שרגא דוד בלענק,
המופלג ר' מרדכי ליב קאהן,
הגבאי ר' אליהו בר' יוסף ליפשיץ,
ה' ליפמאן בר' יואל הלוי ליוואי,
ה' חיים זאב קאפלאן,
ה"ר יהודה דוד בר' שמואל מיללער,
הגביר ה"ר יום טוב וועננעראווסקי
הנגיד ר' בנימין דוב בערקאוויץ,
הנגיד המופלג ר' נתן אשינסקי,
הרב המפורסם ר' יעקב רעדעלהיים,
הרה"ג המפורסם דר. פ. מנדעס,
הרב ר' שמעון בהגר"י ווינאגראד.

לזכר עולם

תהיה האשה הצנועה והכבודה נדיבת הלב ושומרת תורה ומצוה מ' צ י פ ה בת ר' ש ר ג א ז"ל (ואשת מחותננו המופלג היקר י"א ושלם בדרכיו מו"ה מ ש ה י ע ל י ן נ"י) שנפטרה לח"ע ביום ו' עש"ק י"א ניסן תרע"ו, ותמצא מנוחתה בקרקע דחברת אנשי נאוואהרודאק מנויארק, בבה"ק וואשינגטאן. לזכרון עדי עד יהיה שמה ובצרור חיי עולם תהי נשמתה צרורה.

לזכרון עדי עד

ישאר שמה של האשה הצנועה וחסודה אוהבת תורה ורודפת צדקה מרת א י ט א בת ר' צ ב י (אשתו של המופלג היקר וי"א מו"ה הר' צ ב י י ה ו ד א מ א י ר ו ב י ץ נ"י מפאניוועזש) שנפטרה ביום ז' מנחם אב תרע"ה בסטאראדוב, פ. טשערניגאוו, ונשמתה תהי צרורה בצרור החיים.

מזכרת עולם

להאשה הצנועה רודפת צדקה ונדיבת לב יונה תמה וישרה מרת **טויבע** נ"ע בת ר' **מרדכי יצחק** ז"ל, שנפטרה לחיי עד ביום ט"ז לחדש שבט שנת תרע"ז, בשנת השבעים ושבע לחייה, ותמצא מנוחתה בבה"ק וואשינגטאן בקרקע של קהלת **„חברה תורה"** דבראנזוויל, ויספידה בנה המופלג בתורה ויראת ה' טהורה מו"ה **מנחם מענדל דאמסקי** נ"י מברוקלין. תהי נשמתה הטהורה צרורה בצרור חיי עולם!

מזכרת כבוד

להאשה הצנועה היקרה מרת **שאסיע רחל** נ"ע בת ר' **אליעזר יעקב** ז"ל ואשת הנכבד ר' **שרגא פייוויש הלוי גרין** נ"י שנפטרה לחיי נצח ביום ט' ניסן שנת תרע"ז, בשנת השבעים ושלש לחייה ומצאה משכן עולמים בבה"ק וואשינגטאן בנחלת חברת **„אהבת אחים אנשי אוזדא"** מנויארק. תהי נשמתה צרורה בצרור החיים!

מזכרת נצח

להאשה הכבודה והיקרה מ' **רחל חיענע** בת המופלג וי"א ר' **יחיאל מיכל** ז"ל ואשת השו"ב המופלג בתורה והמשכיל השלם ר' **יוסף בינוש** נ"י **פענדל** בבראנזוויל אשר הלכה למנוחות ביום כ"א סיון, תרע"ז, כבת חמשים שנה, ויספידה הרה"ח ר' שאול גדליה הרכבי הי"ו מו"ל ה„יגדיל תורה" ויספר בשבחה ומדותיה הטובות, וקבר חוצב לה בקברת מאנטיפיורי בקרקע של ביהמ"ד דח' **„בית ישראל"** ברחוב קריסטאפער בבראנזוויל. תהי נשמתה צרורה בצרור החיים!

חכמי ישראל באמריקא

חלק ט"ו

אנשי השם בארצות הברית - ספר ראשון
(אבא-אהרן)

נדפם בראשונה
בסט. לואים, תרצ"ג - 1932

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

ספר

אנשי השם בארצות הברית

ספר זכרון

לראשי אלפי ישראל, רבנים וגדולים, דרשנים וחכמים, משכילים וסופרים; פרנסים מנהיגים ונדיבים, לקורות ימי חייהם, תולדותיהם ועלילותיהם, לתורה ולתעודה, לחכמה ומדע, לספרות ולחיים החברתיים והמדיניים, בארצות הברית, מאז ועד היום, ערוך על פי סדר אלפא ביתא, מסופרים וכספרים, מאת מאסף נדחי ישראל ומקבץ נפוצות יהודה.

בן ציון בהר"ר משה זצ"ל אייזענשטאדט
עבד לעבדי התורה והמצוה
בתוככי בראָנזוויל־ברוקלין יע"א.

מנכדי רבנו הגדול, מאורן של ישראל, ורבן של כל בני הגולה, הגאון מוהר"ר מאיר זצ"ל אייזענשטאדט בעל תשובות פנים מאירות.

ספר ראשון — אבא־אהרן

ANSHEI HASHEIM B'ARZEIS HABRIS

By RABBI BENZION EISENSTADT

מוינעשטער פּרעסס, סט. לואים, תרצ"ג.

מכתבים מגדולי ישראל

הסכמת הרב הגאון הגדול המפורסם זה סיני בקדש ובקי בכל התלמוד והפוסקים בקש"ת מוה"ר משה חיים שליט"א ראבינאוויץ, זקן ההוראה דקהלתנו יצ"ו, בעהמ" הנהות על כל מס' הש"ס, וארבעה חלקי שו"ע ועוד (בכתי"ק).

עכ"י עש"ו, יום ה' י"ב סיון, תרפ"ט, פה בראנזוויל.

כבוד ידידי עוז הרב הג' החריף ובקי אוצר בלום ומלא יראת ה' היא אוצרו, המפורסם בחבורינו היקרים בכל תפוצות ישראל, כש"ת מוהר"ר בן־ציון אייזענשטאדט שליט"א.

נדרשתי מכבוד תורתו הרמה יהי' לבוא במילי דחסדא בדבר ספרו החדש לתולדות רבני ארצנו חכמיה וסופריה, חביבא עלי מעשה רב כזה, כי כבר התעסקו במקצוע זה רבים מגדולי הקדמונים והאחרונים לספר לדורות תולדות אנשי השם, החכמים ובפרט הצדיקים והחסידים שבדורות, שעליהם מבואר במדרש רות שהקב"ה מתעסק בשבחם של צדיקים לפרסמם בעולם, וכבר הסכימו על ספריו בתולדות גדולי וחכמי דורנו, גאוני הדור וגדולי הרבנים והחכמים בזמננו, אשר ברכה מרובה בהם, ועתה, שרבותינו ז"ל אמרו זקני תלמידי חכמים כ"ז שמזקינים דעתן מתישבת, בטוח אני כי ספרו החדש יהיה בע"ה לתפארת ישראל, ולדעתי טוב יעשה כת"ר שלא הבדיל בעמנו בין גדולי וגאוני התורה, צדיקים ואנשי מעשה ושם, לבין חכמים וסופרים בשארי מקצעות המדע והספרות וכללם יחד בספרו, ובתורתנו הקדושה נאמר, שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך, ודוהמע"ה אמר ברוח קדשו מזקנים אתבונן, ובתורתנו הקדושה נזכרו הרבה דורות שונים ונכללו ביחד באין הבדל, להורות לנו לדורות לקרב רחוקים, ולהרבות שלום אחב"י, ואחלה מאת אוהבי תורה וחכמה מעמנו, לתמוך בידי הו"ב הנ" שליט"א ולהושיט לו יד עזרה שיוכל להביא ספרו הנכבד הזה, ופרי מעלליו בתולדות חכמים ודדושיו הנעימים בדפוס, ולהפיצם בין אחינו יראי ה' וחושבי שמו, וכאשר הרב הנ' שליט"א הוא נצר מגדולי עמנו שמהם תצא תורה לכל אחב"י הוא ניהו מרן הגאון בעל פנים באירות זצוקל"ה, זכותו הגדול תעמוד להעומדים לימין נינו ונכדו, לתת להם עושר וכבוד וארך ימים ושנים, כרצון לבבם וכרצון המחבר לכבוד התורה ולומדיה וחכמיה.

משה חיים בהרב הגאון מוהר"ר צבי נחום זללה"ה ראבינאוויץ, חופ"ק.

הסכמת הרב הגאון הישיש הצדיק המפורסם כקש"ת מוה'ר יהושע העשיל שליט"א ראבינאוויץ הרב ממאניסטערישצא בעהמ"ח ספר דברי יהושע

בע"ה, ט"ו לחדש סיון, שנת "ישרים יעלוזו" לפ"ק.

הן כל יקר ראתה עיני מפעלות גבר חכם ה"ה ידידי הרה"נ אשכל הכפר, חכם וסופר ומלא ברכת ה' חובר חבורים מחכמים מנוע גאוני ארץ אשר מימיהם אנו שותים כש"ת מו"ה בן־ציון שליט"א אייזענשטאדט אשר עמל ויגע לסדר תולדות גדולי ישראל, ועלה בידו לסדר בסדר וסננון נאה, ואמינא לפעלא טבא יישר חיליה וכחו לאורייתא, יאריך ה' ימיו ושנותיו ויזכה לעשות ציצים ופרחים לתורת ה', עוד ינוב בשיבה טובה דשן ורענן יהי, ויזכה לראות בבנין ציון וירושלים בב"א, ובל"נ אקבל ספר א' מאת הרה"נ שליט"א בצאתו לאור, והנני בתפלה ובקשה להחזיק בידי תלמיד חכם נרול כמהו ובזכות זהיתברכו ברב טוב, כחפץ וברכת הכותב לכבוד התורה ולומדיה.

יהושע העשיל מאניסטערישצע בא"א מו"ר הרהק זצ"ל ראבינוביץ

הסכמת הגאון הגדול המפורסם הצדיק המופלא רב פעלים, מוה"ר שלום יצחק שליט"א לעוויטאן ראב"ד בשוויעקסנא. בעהמ"ח ס' ילקוט הדרוש, דברי שלום ואמת, ועוד (אב"ד לפנים במיישאח ובאוסלא).

בעזהי"ת, ר"ח תמוז, תרפ"ט, פה"ק אוסלא.

ייטיב ד' בכל מילי דמיטב ושנת חיים טובים ונעימים לכבוד ידנ"ע הרב הגאון המפורסם לתפארת חו"ב סוע"ה ומזכה את הרבים כו' מיהר"ר בן־ציון אייזענשטאדט שליט"א רב ודורש טוב לעמו בברוקלין יצו, ולכל הנלוים אליו שלום ברכה.

אחרשהר"נ באה"ר שמחתי בהבשורה הנעימה כי בקרוב בעהי"ת תחל הדפסת ספרו היקר והנדול לתולדות כל הרבנים הגאונים והחכמים שליט"א באמעריקא, מאז באי היהודים שמה ועד עתה, כי עי"ן יכירו וידעו אחינו בני ישראל כי לא אלמן ישראל ת"ל בכל הדורות והזמנים מרבנים ונדולים וחכמים, ותתנדל החביבות להתורה ולומדיה וזכות הרבים תהיה תלויה בהדר"נ שליט"א, ואני תפלה כי יזכהו ה' לברך על המונמר, ואבקש מהדר"נ שליט"א שיכבדני אי"ה בספרו היקר והנחוץ, ואקבלו בספר פנים יפות אי"ה ובמחירו הקצוב, ואברכו שיזכהו ה' הטוב לרב טוב.

ידידו ומוקירו המצפה לרגלי המבשר,דו"ש הדר"נ באה"ר שלום יצחק לעוויטאן

הסכמת הרב הגאון הגדול צדיק וענין, החריף והבקי המופלא גזע קדש מחצבתו כקש"ת מו"ר איסר שליט'א גינזבורג, מגדולי רבני נויארק ומלפנים אב"ד דפאריטש

בע"ה, יום ג' ר" לחדש שבט, תרצ"א, נויארק.

כבוד ידידי שאר בשרי הרב הגאון המפורסם חכם ושלם רב פעלים כו' כש"ת מוה"ד בן־ציון שליט"א אייזענשטאדט, רב בברוקלין, נ. י.

בקבלי את מכתבו היקר בו מבשר ואומר בדבר ספרו החדש הנכבד שיאצור שמות גדולי עמנו חכמיו וסופריו ואנשי השם בארצנו, אשר כת"ר מוכן להדפיס אי"ה בקרוב, לא אוכל לעצר בנפשי מהביע לכת"ר הי"ו רנשי יקר וגדולה בעד עבודתו החדשה הגדולה והפורית, ואשר לרעתי יסודתה בהרדי קדש, והתחלתה בספרותנו הרבנית זה הרבה מאות בשנים, להראות חזותו של עמנו "עם הספר", כי גם בארצות נודו וגלותו אשר השך וערפל יכסו שמינו לא פסקה ממנו תורה, ומעמיד בכל דור ודור חכמים וסופרים ואנשי מדע המזהירים לשם, ועוד בהיותי בארץ מולדתנו הישנה, הייתי מחבב ומכבד את עבודתו הקדושה של כת"ר, שכאחד הרבנים המובהקים מהדור הישן, ספרא רבא ובעל לשון למודים ועם זה רכש לו השכלת חכמי הדור החדש, יודע הטיב להעריף ולמנות שבחם של גדולי ישראל וחכמיו במו שמנו חז"ל, כאשר יוכיחו ספריו הנכבדים הקודמים, וכן שמעתי מאאמו"ר הגאון הצדיק זצ"ל ונם מחותני הגאון הצדיק ר' חנוך הענדיל זצ"ל פרידלאנד שהרבו לספר בשבח כת"ר, ומשנה חבה ויקר רב הנני מרגיש לכת"ר בשמעי כי נם פה ממשיך עבודתו הקדושה לספר לדורות תולדות רבני אמריקה וחכמיה וסופריה, ולדעתי טוב יעשה כת"ר אשר יתן מקום בספרו הנכבד החדש, כבספריו הראשונים, לא לבד לרבנים, כי אם נם לכל שהצטיינו במפעליהם ובמקצועותיהם השונים בעמנו, והנני שארו המברכו, מוקירו ומכבדו כערכו הרם.

איסר בהגאון ר' מנשה יוסף גינזבורג זצ"ל רב בנויארק, ומלפנים אב"ד בפאריטש ס' מינסק.

הסכמת הרב הגאון המופלא המפורסם לתהלה חכם ורב פעלים כש"ת מו"ר יעקב שליט"א לעווינזאן ראב"ד דבהכ"נ חובבי תורה בברוקלין, (בעהמח"ס מהקרי אבות, עמ"ס אבות, וס' חמר לדרוש על כל פרשיות התורה; ועוד).

עש"ק נצו"י, כ"ב אלול, תרצ"א.

ידידי ומכבדי הרב הנ' סופר חרוץ ומפורסם לתהלה בספריו כש"ת ר' בן־ציון נ"י אייזענשטאדט.

אחדש"ת באהבה כראוי לחכם שכמותו, מכתבו הנכבד המבשר ואומר מספרו החדש העסוק בו לתת שם ושארית להיהדות באמריקה, קבלתי, והנני להביע בזה תודתי לידידי בעד מפעלו הכביר, שהוא ראש וראשון בזה, להציב ציון לאנשי השם בתוכנו בארצות הברית. ועבודתו לדורות. כבודו אשר זכהו ה' לחבר ספרי תולדות נדולי עמנו בדורות האחרונים, כמומחה לזה וכסופר דברי הימים, באין כל ספק לא יעבור ולא ישמיט שום שם חכם או סופר ואיש מעשה ובעל השפעה שמכל מפלגותינו השונות פה, שבלי הפרזה היו למחיה בימי האסון העולמי, המלחמה הנדולה לרוב אחינו בארצות פזוריהם, ומהם יש שעבדו נם במסירת נפש לבוא לעזרת אחיהם האמללים להציל משחת. ועכ"נ דא כתב הרשב"א ז"ל, מובא ברמ"א יו"ד סי' רמ"ט מפרסמין עושי מצוה, וכש"כ של פקוח נפשות אלפים ורבבות מישראל, שטוב יעשה כת"ר לספר צדקתם במקהלות ישרון לזכרון לדורות יבואו, ולהודיע טובם וטיבם בעולם.

ואף כי כבודו לא לידידי ולא לרבותי הוא צריך, כי איננו חדש בעבודה נדולה זו וכבר זכוהו בחותמיהם נאונים נדולים וצדיקים מפורסמים כמו ר' שלמה הכהן מווילנא, הרידב"ז, ר' אליעזר ראבינאוויץ ממינסק ור' יהונתן אבעלמאן מביאליסטאק ועוד כפי שהזכיר כבודו במכתבו אלי, בכ"ז ראיתי לחובה לעודד את רוחו ולברכו כי תחזקנה ידיו ויעבוד עבודתו הרבה כפי הדרך שהתוה וטעמו לשבח, בראותי כי ירא כת"ר ממתלוננים אשר דרכם לרחק ולא לקרב, ואם רב אחד מקנדה כתב אליו שלא יתן מקום בספרו לאלה מהסופרים ואנשי השם שלא על מחנה החרדים יחנו, ושמצוה וחובה להרחיקם ולהבדילם מקהל ישראל, אל ישים את לבו אל דבריו, והנם שלא חודיעני ידידי את שם הרב הזה, מענותנותיה וזהירותו של כת"ר, חנה קנאי מופרז הוא הרב הזה ואין דעת חכמים נוחה מן הקנאים, שבאמת מי בא בסוד ה' ומי חכים ובר סמכא להרחיק ולהבדיל בין כלל ישראל, ולא יעשה כזאת ח"ו, וע"ז למדונו חז"ל שא"א לנו לדעת מאן ניהו בר עלמא דאתי תענית (ד' כ"ב ע"א) ובפרט העמלים עם הצבור שעשו לטובת עמנו שראוי לכבודו להזכירם, ואם כהם שאינם לפי רוחנו היהדות החרדית והמסורתית בודאי יעיר מזה כיאות לסופר דת"י אחריותי, ומקדושת השבת אקצר, ואברכו בכל טוב, בכתיבה וחתימה טובה, ידידו מוקירו כערכו הרם.

יעקב לעווינזאן, רב דבהכ"נ חובבי תורה בברוקלין.

הסכמת הרב הגאון המופלא החריף המפורסם כש"ת מוה"ר צבי הירש שליט"א פרידליג אבד"ק בוסקאוויץ והגלילי בפוילין, בעהמ"ח ס' רץ כצבי, קיום העולם וחיים הנצחיים, ומו"ל הבאר.

בעוהשי"ת יום ט' לחדש תמוז, שנת תרצ"א.

אל הר המור גבעת הלבונה, חכמתו בחוץ תרונה, רב חסדא ורב חנינא, עשר ידות לו בבינה, כבוד ידי"נ חביבי ויקירי מאז, הרב הה"ג המפורסם בחבוריו היקרים, נבר חכם בעוז ונבון להשים אשרי שלו ככה, מה' ישא ברכה, כש"ת מוה"ר בן ציון אייזענשטארט שליט"א, רב בברוקלין.

אחדשה"ט וש"ת באה"ר, את נעם מכתבו המבשר ואומר כי מסדר את ספרו "אנשי השם בארצות הברית" קראתי בשמחה, הן הגיעה העת להראות שלא אלמן ישראל גם בדורנו, ואף מעבר לים, עוד נמצאים בתוכנו ת"ל רבנים נאונים וצדיקים, חכמים וסופרים בחכמת התורה כמי"ב, ועי"ז יתעוררו לחזק כבוד התורה בארצות הברית, ולחזוק הדת, ועוד כמה מעלות טובות לספר כזה הנועד ביחוד לתולדות הגדולים והחכמים במדינה פרטית, ואמינא לפעלו הטוב יאושר כחו ויתברך בעד כל מפעליו בספריו בכלל, ובעד מעשיו בזה בפרט, והקונים והעם העומדים בעזרה ישאו את ידיהם להביא ברכה אל ביתם, ובזכות זה יאריך ד' ימיו וימיהם, כאו"נ העדינה וכנפש ידידו הדורש"ת ומצפה לישועת הש"י בכלל ובפרט.

צבי הירש פרידלינג אב"ד דק"ק בוסקיביץ והגלילות.

הסכמת הרב הגאון החכם השלם, רב צדקות ורב להושיע והדרשן הנעלה מוה"ר יחיאל שליט"א מאנטעל, רב באיסט נויארק.

ב"ה, עש"ק, וידא, ח"י מרחשון, תדצ"ב.

כבוד ידידי הרב הגאון הגדול, מעוז ומגדול, עשיר הדעת והתבונה, ומפלש אמנה פאר רבני ישראל וחכמיו כש"ת מוה"ר בן־ציון אייזענשטארט שליט"א רב בבראנזוויל.

אחדשה"ט, הנני בברכת החונן לאדם דעת אשר נתן בלב הר"ג נ"י להוסיף עלות בהר מרום ספרותנו הקדושה בספרו שאסף המון מרגליות טובות, סדר גדולינו וחכמינו באה"ב ותולדות ימי חייהם וקורותיהם לתאר אותם במחונת עט ספרו המהיר באין הבדל בין בעלי העשתונות והדעות השונות כל אוהבי התורה ומוקירי הדעת ישמחו בעבודתו החדשה ויברכוהו טובים וחכמים, כי לכל תכלית חוקר, להרבות כבוד נושאי נזר התורה והנלוים עליה, להגדיל ספרותנו ולהאדירה, והאמנם ראיתי דעת רב אחד שכ"נ נ"י יזכיר אך שמותיהם ותולדותיהם של הרבנים ואנשי השם החרדים, וזה הודו ותפארתו, וטוב מעט לצדיק, אולם לדעתי אדרבה עלינו לקרב בזרוע את כל אחינו, באין הבדל הלוקחים חלק אתנו את עמלנו ולהצנו ורוע עמדתנו בין העמים, כי יש גם בין המתקנים המקריבים דמם וחלבם על אמונתנהטהורה, ואלה שמסרו גם נפשם על קדושת השם, וכמה גדולים אמרי חכו"ל עה"פ אל נינת אנוז ירדתי מה אנוז זה אתה נוטל אחד מחברו וכלם מדרדרין ומתגלגלין זאח"ז כו' (שהש"ר) וטוב יעשה כ"נ נ"י שקרב גם את הרחוקים מדעתנו, ואל יאבר שם מישראל האומרים שמע ישראל, ובזה לדעתי עוד נקרבם וילמדו וישכילו לדעת דרכה שלתורה אשר נתיבותיה שלום, ויהי נועם ד' על ידידי הי"ו מעשה ידיו יכונן וירצה פעלו לפני כל קהל עדת ישראל, והנני ידידו לנצח, דו"ש וש"ת באהבה רבה.

יחיאל מאנטעל, רב דבהכ"נ בני יהודא.

אלה דברי הרב המאוה"ג בתורה, הצדיק בדרכיו האדמו"ר מו"ה מרדכי שליט"א שפירא, הנודע בשם הרבי מקאמינקא ולפנים רב בבארישיווקא.

בע"ה, כ"ג מרחשון, תרצ"ב.

ישאו הרים שלום וכל טוב סלה אל כבוד ידידי הרב הגאון לעי באורייתא וחכמה תדירא, פאר ישראל וחכמיו כש"ת מו"ה בן־ציון אייזענשטארט שליט"א, רב בבראנזוויל.

אחדשה"ת, הנה בראותי גליונות אחדים מספרו אנשי השם הנמצאים בארצנו גדלה שכהתי שהלך כת"ר בעקבי הרועים הראשונים שאסף וקבץ מכל גדולי ישראל רבנים ונאונים ואדמורי"ם ת"ח וסופרים ומשכילים וכללם בספר אחד וקרב אף הרחוקים ממנו בדעות ואגדם באגדה אחת, ואמרתי יאושר כחו כי יזכה בזה את הדורות הבאים שיראי אשר בכל דור ודור נמצאים בתוכנו אנשי מעלה ושם, ועסקנים וכל או"א עוסק בעבודתו באמונה ויכבדו ויוקירו זה את זה ויסוככו זע"ז, ואקוה שיקבלו ספרו באהבה וכבוד כי כבר נתפרסם כת"ר בין גדולי עמנו בספריו הראשונים, והשי"ת יעזור לו להוציא לאור מעשי ידיו להרפיסם ולחלקם בישראל שיעמדו לעזרתו בכדי שיוכל לעסוק בתורה מתוך הרחבה, דברי ידידו המברכו בכל טוב.

הק' מרדכי בהרב ה"ר שלמה דוב זצ"ל שפירא שהייתי רב ואב"ד בבארישיווקא, ברוסיא.

מכתב הרה"ג הדרשן הנעלה מו"ה אברהם צבי הי"ו גוטפלאט רב ביהכנ"ס בני יעקב באיסט נויארק.

בעזה"י, י"ב תשרי, תר"ץ.

כבוד ידידי וידיד נפשי הרב הנאון המפורסם צנא מלא ספרא שלשלת היוחסין פה מפיק מרגליות כו' כש"ת מו"ה בן ציון אייזענשטאדט שליט"א' רב בברוקלין.

אתרשה"ט באה"ר הנני להביע לכת"ר שליט"א את שמחתי בהודיעו אשר בקרוב יחל בעבודתו להו"ל את ספרו לתולדות רבני אמעריקא וחכמיה, אחרי עמלו וטרחתו הגדולה. לידע ולהודיע בשערים מחיי הרבנים והחכמים ומנהיגי ישראל בארצנו וקורותיהם, איש על מהנהו ועל דגלו. ולהראות שלא אלמן עמנו גם בדור זה וגם בארצות הברית מנדולים וצדיקים ואנשי מעשה אשר תהלוכותיהם יהיו לעמוד אש להאיר הדרך הטובה והרצוי' ואשר תעלת ספר כזה לדורות הבאים אין לתאר. ונכון לבי ובטוח שהיראים והחרדים לדבר ה' יכירו טובה וברכה לידידי הנאון שליט"א ויהיו לו לאחי־עזר ואחי־סמך בעבודתו הקדושה והקשה, ולו תהי' צדקה יב.כה. דברי ידידו עוז המברכו באושר ואריכת ימים ושנים.

אברהם צבי בהחסיד ר' פינחס ארי' ז"ל גוטפלאט

ברכת כהן גדול הרב החכם המפורסם והמטיף המופלא איש חי ורב פעלים מגזע גדולי יוחסין כש"ת מו"ה ישראל חיים הכהן הי"ו דר. לעווינטאהל, רב ומטיף בהמרכז העברי בברוקלין.

בע"ה, י"ג לחדש טבת, תר"ץ.

כבוד הרב וכו' מו"ה ר' בן־ ציון אייזענשטאדט נ"י.

בבקשה קבלו נא את המחאה בזה עם ברכתי האמתית כי תצלחו בעבודתכם הקדושה בספרותנו העברית, צר לי כי לא יכלתי לעשות דבר ממשי ואני מקוה לעשות מה בעבור ספרו להבא, ברנשי כבוד וידידות מוקירו.

ישראל חיים (הכהן) לעווינטאהל

מכתב ברכה מאת הרה"ג החכם הנדיב פאר עדתנו נודע לתהלה מו"ה ברוך הלוי הי"ו הערשינאוו נשיא "ישיבת רבי חיים ברלין" בברוקלין.

ה סליחות, תרצ"א.

ידידי הרב הנאון צני מלי ספרא חכם וסופר מהיר כש"ת מו"ה בן־ ציון אייזענשטאדט נ"י.

אתמול באתי לביתי ומצאתי מכתבו היקר המלא חכמה ודעת על כל נדותיו, אם ישמח לבי ותגל נפשי בבשורתו הנעימה שכבודו עוסק בעבודתו החדשה הנהדרה, זכה וברורה, ערוכה ולדורות שמורה, הן מכיר אנכי את הדרת קדשו מכבר הימים שלבבו פתוח כפתחו של אולם, ודבריו העומדים ברומו של עלם, נפך ספיר יהלום, אשר כמי השלח הולכים לאט מפעם, וחותרים מעמקים, ויוכל להתנדר בספריו היקרים והמסולאים החודרים לתוך לבות כל קוראיהם, הנה יצר לי שלדאבוני אין ביכלתי להיות לידידי ל אחי־עזר לספרו כפי שיאות לכבודו שהוא מיסר נפשו לרגשות נעלים ונשגבים, כי מצבי ההמרי ירד עשר מעלות אחורנית והזמן בגד בי הרבה ויקבל בזה המחאה קטנה להיות לו לעזר, ונלגל הישועה יהי אליו חוזר להוציא אורה פרי תנובתו, פרי קדש הלולים, ויהי כזית הודו, ונזכה לכוח"ט כנפשו וכנפש ידידו המברכו בכל טוב.

ברוך הלוי הערשינאוו.

הדורות ודורשיהם

זה דור דרשיו מבקשי פניך יעקב סלה: (תהלים כ"ה)
אמר ר' בנימין בר לוי. אם ישב אדם ועוסק בתורה אני מראהו לבריות:
(מ"ר שמות פ' ח" סי"ב)

יחידי הדורות ומצויני התקופות מעולם הסתכלו ויתבוננו בשכבר הימים והקדמוניות, בקורותיהם ומאורעותיהם ועלילותיהם של האישים המעולים והמורמים המשתקפים ומתראים ביותר על פני הדורות והזמנים החולפים, בהיותם הם, המנושאים והנכרים ובולטים, הגורמים הראשיים והיסודיים בתנועות החיים המתחלפות ופושטות ולובשות צורות ואופים לעתים ומועדים, ויוצרי התמורות והסיבובים בהליכות העולם ומלואו, שהעיון המדויק והחקירה ההבחנית והמכונת לתוכם ופנימיותם של מפעליהם ומעשיהם, הגיונותיהם ודעותיהם, אם טובים ומועילים או רעים ומפסידים, הרי זו תורה שלמה ומפורשה לחקר השתלמותה של היצירה האלהית המתמדת והתפתחותה וקיומה העולמי, שהיא בתכליתה וסופה הנעלם, הברת יוצר האדם ובוראו ודעת אל עליון אדון התולדה כלה, הכלולה מהפכיות קצוניות וננודים מובדלים לגמרי באיכותם ומהותם וכמותם כן בעצמותם סוגם או מינם הנאצלים לטבעיהם ותכונותיהם.

התורה השמימית הנצחית, הכתובה והמסורה לנביאי האמת הגלויה והנראית, תורת החיים והשלום השטחיים ומקיפים את חוט המשלש הארוך המשזר מהעבר הקדום וההוה הבינוני והעתיד הסופי האחוזים ומלופפים בתפקידם התכופי הבלתי נפסק ושובת לעולמים — ראשיתה — ישות האדם, גלמו ויצירתו, זה ספר ת ו ל ד ת אדם! מקרא קדש בתחילת דבר האל לבחיריו שומרי בריתו — וסופה — חקר דעת ימים מקדם וקריאת הדורות מלפנים, זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר! תלמוד תורת האדם ובינת דברי הימים העתיקים והתקופות הנושנות, המלאים ומסבלים בחינות העולם ונסיונותיו, וזכרונה של האישיות הכוללית הדגולית ומסומנת, ומשנת יצירת פרטיה, גבוריה מכבר, אדיריה ותקיפיה, אנשי השם שיצא טבעם ופרסומם באיזה מן המקומות שהוא — הרוחות המנשבות ומסבבי אופני התחיה, כרובים סוככים הם על העדות החקים והמשפטים השומרים דרך עץ החיים הארוכים ומורים פרשת נתיבותיה לבאים העתידים, לדעת הפנות שהם פונים קדמה או ימה, ימינה או שמאלה.

זה ספר תולדת אדם קדמאה, הראשון בזמן מן הזמנים, במעלות ומורדות הנפש והרוח, במעשים דעות ומושגים לצביונם וחזותם — ספר החיים הוא הבהיר והמבהיק! אספקלריא מאירה להסתכלות בפני הדורות כמות שהן, לראותן היפות אם מגונות, הטובות אם רעות, המאירות אם חשכות, בלי כל כחל ושרק וצבעים למינם, ספר המורה נבוכים ותוהים לתור דרך איתנים שעמדו למופת בכשרון וסגלה ולראות מה שעליהם לרחק ומה לקרב, מה שיזרו הלאה ומה שיבורו, איכן פרנוג בבנינו של עולם תקונו ישובו עמדתו וקיומו ושבלולו, והגורמים בנזקיו הפסדו קלקוליו והשחתתו, לדעת מה שיש ביסודות והגלמים מן ההעדרה וההפרשה ומה מן הבחירה והדרישה וקניתן, לספר כזה יקרא ספר הברית הקימית בינינו לבין קורא הדורות, כעין חשמל זהרו המבריק, בשנונו, בנגהות לו מסביב ושפעת קלסתריו. כמראה הקשת בענני כבוד מלא זיוו של המאור הגדול והדרתו בחביוני צללי מרומיב הבאים בעירובי חצרות־יה, מורכבי עיקריהם ושרשיהם של הכחות הטמירים הזורמים

ומשפיעים בחזקה תדירית הולכת הלוך ושוב ובלתי מופסקת, שהם יסוד מוסדי הספירות העליונות המעולות הוד שבהוד ונצח שבנצח.

הערך הגדול והמורם כזה, לקורות בעלי השמות הידועים והמצוינים לשבטיהם ומושבותיהם בנפוצותיהם תחת ארבע כנפות השמים, להשכיל וללמוד דעת פרקי חייהם, חקר עמדתם ומצבם במה שיתיחסו לבין קונם ולבעלי בריתם האישיים הכלליים והצבוריים, מדותיהם ומעלותיהם הרוחניים והמוסריים מכל וכל — העדיך הכהן הגדול במקדשה של אגדתנו התורנית העמוקה ורחבה, בהביעו אמר: זה ספר תולדת אדם, זה כלל גדול בתורה! הכל תכיל מסכת אבות ובנים אחריהם, מדורות ראשונים ואחרונים יחד, חזות הכל הוא ספר תולדתי, כתוב פנים ואחור, שחור על גבי הלבן, זה לעמת זה, הצדק מול הרשע, הטוב כנגד הרע, החיים מול המות והקללה לעמת הברכה, זה ספר החשבון הגבוה המצרף והמדויק, המביא בחשבונו של עולם הפעולות והמעשים ההגיונות והדעות שנעשו ונשמעו בין יוצרי התנועות הקטנות או הגדולות ומחולליהן השונים, סופר ומונה אחר לאחד ראשי המדברים, הפרנסים והמנהיגים, בכל מקום, וזמן, ורושם לזכרון בספר מכסת רכושם הנפשי שהביאו אל בית אוצר הקיום שבטחתו מוסכמת ומחלטת, ושעורי תרומתם אשר הרימו ללשכת המקדש לעבודת התמידין והמוספין לסדרם והלכתם במועדיהם — כלל גדול בתורה! תורת החיים.

במדה גדולה זו שמדד את תכנית בית נכאתה של התולדה, האוצרת פרשת ימי הרועים והדברים שבכל דור ודור — המופלא שבחכמי מדידת הנפש ושוקלי הרוח הזה, בה באותה מדה מדדה שני בדומה לו, ארי שבחבורת דרשני המסורה העתיקה בשיח חכמתו: "ספר חיים — ספר תולדת של אדם!" ספר התולדה הוא ראי־מלוטש המראה בעליל דמות צורת החיים כהויתה ומלואה, באין דבר נעלם וסתור, מבלי חסיר ויתיר, באין טעם לשבח או לפגם; מה שיבוא ויגיע, יראה וישמע ויעשה בחיים, יזכר ויפקד ויחרת על לחות הערות הראשונים והמשנים המשלשים והמרבעים של ספר התולדה הפתוח לעברותיו לעין כל העוברים והשבים היוצאים ובאים חליפות לדורות וליובלות, ומפרש ומבאר באר היטב שמשנתו ברורה וזכה לפני דורשיו ומבקשיו וקוראיו באמת יביטו נכחות ואזנם קשובה לקולם של התקיעות דמעומד ומיושב, השברים והתרועות, היוצא מהררי גבעות עולם ומרעיש גלגליו ואופניו — קול המונם של החיים, ומוצאו, לב ודעת לו להבין ולהשכיל במלאכת השמים, במעשה הכתב והמכתב, התבות והאותיות הנקדות והמתנים, וגם קרוא מה שמבין השטין, יעמוד על שרשי ההרכבה וההפרדה וסודות הצירוף וההבדל, אם נאים וכדאים המה לו ולזולתו, והקרוב והקדוש אליו יבחר באהבה לדבקה בהם וללכת אחריהם, אם לשרירות לבו ועיניו — אם למועצות הרוח וחשבונות הנפש ילך הן, הכל צפוי והרשות חפשה.

היא היא התורה העליית כלה, כך היא דרכה בקדש, ואלה נתיבות משפטיה צדקו יחדו, ספר חיים גלוי ומפורש כשמלה לעין רואי, פנקס פתוח לרוחה שמאליו יקרא, אין עסקו בנסתרות ותעלומות ובמופלא, אשר בשמים לרום ואשר בעמקי הימים: ראה נתתי לפניך, קרוב אליך הדבר! הסכת ושמע הכתוב יחד באותיות מצהירות, קרא ושננת ושלשת הדברים השמחים ומאירים, הפך בהם והפך מאה ואחת וזכרתם ולא תשבחם נצח, דכולא בהם וחקרת ודרשת ויגעת ומצאת את כל ונכחת, גם כבר לחם אבירים ודגן־יה, גם מקל חובלים ושבט הרשע,

עטרת ישועה וסיוע רוצחים, השטר והשובר לעמתו, הרעל והסם והתבלין כנגדו, מליצי זיושר מול מגידי חטא ופשע, ענשם של רשעים ומתן שכרם של צדיקים, ובין תבין להבדיל קדש לחולי חולין, בין קלא אילן לתכלת, בין עובדי האל הנאמנים בבריתו לפושעים ולמורדים בו, בין משנאיו המהרסים והמחריבים לבין אוהביו החרדים על דברו ולקוחו ישמעו הבונים והמחזיקים, זהו ספר תורת הכהנים המראה טוהר הנגעים וטהרתן, — ספר ח י י ם — תולדות של אדם! שגבהו וקמתו עד שחקים יגיעו ורחבו מסוף העולם ועד סופו, ספר רזיאל שחברו לו גם הספור וספר ואוצר בתוכו דמות תבניתה של הצורה התחתונה להכיר יוצרה העליון, מעשה מרכבת הכבוד בעלת פנים יפות מרובות.

"דור דור ודורשיו, דור דור ופרנסיו, דור דור ומנהיגיו, דור דור ונביאיו; דור דור וגבוריו, דור דור ופושעיו, דור דור וחסידיו, דור דור ומלכיו; דור דור ושוטריו", אלה המה שרי העשרות המאות והאלפים והרבואות גבורי צבאות החיים שהראם הצופה ומביט לסוף כל הדורות לשני מצוקי העולם, ליצור כפיו ולבחירו נאמן ביתו, ספר היצירה והבריאה, פרקיו, דפיו וסימניו; סעיפיו ושריגיו כלם; תולדותיהן ומוצאותיהן; שנויי העתים וחלופי הזמנים, התמורות והגלילות המתגוללות זו תחת זו, המספרים ואומרים כבוד עזו ותפארתו ומחוים דעת־הכרתו גבורותיו ונוראותיו, ותקף תהלת ממשלת נצחו. דרישת הדורות וחקרי ידיעות תולדותיהם ואביזריהון, הרי היא דרישת האל ועזו ובקשת פני דר במרום, גלוי השכינה והשראתה עלי ארץ רבה ויראת כבוד־עליון בתחתונים, "זה דור ד ר ש ו מבקשי פניך יעקב ס ל ה!" הצופים והרואים עמקי הדורות ומצפוניהם וההולכים לאורם הזרוע והגנוז, חודרים לראות זהו האיקונין הקבוע ב כ ס א הכבוד, להכיר את מי שאמר והיה העולם, הכהן הגדול מאחיו העומד הכן לשרת לפני ולפנים בקדש הקדשים, בליל התקדש יום הקדוש בשנה, בו מפורש מוציא מפיו את השם הנכבד והנורא עשר פעמים, היה קורא או מקרין לפניו ב ד ב ר י ה י מ י ם מרהיבי הנפש ומושכים את הלל ומקרבין אותו לאבי השמים.

ובחה הטמיר של התולדה לחזוק ידיהם העסקניות של עובדי העבודה האלהית, מעלי נר התמיד שלא יכבה, ומטיבי נהורא עילאה לאורה יחנו יסעו — משך אליו אבירי הדת, משחקת תבל, השמימית, שנתנו חילם לאוריתא דא תאלפנו דעת ימים מקדם ומשפטי חייהם של הפרנסים הטובים השלמים והמתקנים, שעמדו להם לנס ולמופת שזכו וזכו רבים או הרעים והפחותים והמקלקלים שהביאו קללה על עצמם ועל זרעם לדורות, ומימות משה רועה אבן ישראל, למן הנביאים הראשונים מיהושע ושמואל וירמיהו והאחרונים ומהם עזרא הסופר שכתב דברי הימים ומן התנאים כרבי יוסי בן חלפתא מחבר הסדר עולם רבה ומגדולי האמוראים הבבליים הקחומים כמר שמואל ירחינאה שאיתחזי לו ספרא דאדם הראשון בו נגולו עברו לפניו כל הרבנים והחכמים, ומזמנם של הגאונים כרבינו שרירא גאון באגרתו והרבנים כרבינו יוסף טוב עלם בסדר התנאים והאמוראים שנתנו את לבבם הרחב להתבונן בתורתם של ראשונים חכמתם ויראתם הקודמת, לספר בשבחם של הצדיקים והחסידים, להבריז על מעשיהם הטובים והישרים ולפרסמם בעולם — לא פסקו אנשי אמנה רבנן ותלמידיהם, סופרים ומשנים ורושמי רשותא, הקוראים בשם אל, בהניו ומשרתיו, שרוח קדשו בהם, לתת יד ושם באוצר ספרתנו הנגוזה; לייחידי הדורות, בחירי בית יעקב, ארזי ישראל ואדירי יהודה, גדולי התושיה

וכבירי הדעת, טובי העושים והמעשים, אשר לכלם יקראו בשם תוארם, איש למהללו ערכו וצביונו, כרוב פעלותיו לחיי האדם והעולם, ועושים בזה אזנים לתורה ולתעודה ולקדושת הדת ושומריה, ולשם שמים שיתגדל ויתנשא, וכמה גדולים מעשי בעלי האספות והמקהלות לאלפי אלופינו המסבלים בתורה ומצוה ביתרון בינה והשכל, שרי חיל צבאותינו וראשי חלוציהם למשמרותיהם השומרים והמגינים על שארית נדחינו — הלא המה הרבנים בספריהם; צמח דוד, שלשלת הקבלה, ספר יוחסין, קורא הדורות, והגאון התיר המופלא שבל רז לא אנס לו במכמנינו רבי יחיאל הילפרין, זכרו לברכה, בספרו סדר הדורות, ובדומה לו הגאון רבי חיים יוסף דוד אזולאי; זכרו לברכה, בספרו שם הגדולים, והחכמים מחברי שם הגדולים החדש. ונחלת אבות ואנשי שם,; ואלה שגם אם לא האריכו למעניתם ולא הלכו בגדולות ונפלאות ולא הרחיקו לנוד לתור ולחפש וללקוט השבלים הבודדות בשדמות לא להם, ומחנם והודם האצילו זולת על מקומם ומושבם, שדרשו בשלום עריהם הבצרות בחומת אש ושלהבת יה סביב להן, בנויות לתלפיות וקמו לאמות בישראל, וקורות יושביהן מבני ענקי הרוח, כמו בעלי הספרים קריה נאמנה, עיר ווילנא. כלילת יופי, עיר תהלה. עיר גבורים. נחלת עולמים. עיר דובנא ועור, שעמדו כתרים בפני לקוי מאורות עין יעקב. הכבים המצהירים מצדיקי הרבים ומכריעי זכותם ולבונם, שלא ישכחו ולא יאבדו בערפלי הנשיה, ואלו ואלו בעלוי העלו ממעמקים הרבה הרבה פנינים ומרגליות נוצצות משבצות ספירים, ולמעשיהם קדוש וברוך יאמר.

בעקבי הרועים אלה ונוטרי כרם ישרון ונטעי שעשועיו לבל יהיו לשמה ולבתה ולמשסה ולקרץ ברוב הימים, יצאתי אני עני, מאז נחלת האל שפרה עלי להביאני — בעזרתם והשפעתם של הורי ומורי, אבי מורי המופלג התמים ה"ר משה זצ"ל ואמי מורתי החכמה וצנועה מ' ברוינא לאה זצ"ל, יראי ה' ותורתו שעשועם תקותם ומעוזם. — חדרי משכיות התורה והדעת, ובעודני טליא כבן שמנה, והימים והלילות קדושים היו לי לתלמוד וגדולי מפרשיו ולחזור שעורי מורי ורבי הרב המופלא בעמק העיון והסברא רבי יוסף נחמן פעדער, נשמתו עדן, ראש הישיבה דביהמ"ד הגדול דעיר מולדתי קלעצק, בשובי מבית אולפנא בשעת מאוחרות בלילה, עיף ויגע ותשוי־כח להנפש מעמלי ועבודת הלב והרוח שעסקתי בה כשש עשרה שעות רצופות בכל יום תמיד, הנה זה אך ישבתי אל השלחן ואקח את ספרי הזכרונות לגדולי עמנו בידי ואעבור עליהם בשים לב ובבינה יתרה ותדבק נפשי בהם ולא זותי מחבבם, וכמעט ששקידתי עליהם השכיחוני מאכל לחמי ותנעם לי קרבתם ממטעמים ומעדנים, וכבכורה בטרם קיץ בלעתי דף אחרי דף וערך אחרי ערך שבאו כשמן בעצמותי ויחליפו כחי, ולא הנחתים מידי עד שאחזתני השנה, והיה כשומרים עוטרים וסובבים באמון את משכבי בלילות, וכבן תשע כשיצאתי לקבל תורה בעיר נעשוויז ואכנס לישיבתו הרמה של מורי ורבי המובהק הרב הגאון העצום, השקדן הגדול ומתנהג בחסידות רבי יוסף גראדזענסקי זכר צדקתו וקדושתו לעד, אשר מהשעה התשיעית בבקר ועד התשיעית בערב, הסתופפתי באמותיהן של הלכות גבירתות, בדבוקם של חברים מקשיבים לפלפולי חריפתא ושמעתתא דרבנן, זה מותיב וזה מפרק זה סותר וזה בונה מחדש, ובבואי משם לאכסניתי, אכסניה של תורה וחכמה ומעשה צדקה שלם, שנתנה לי עם ארחתי חנם בבית שארנו וקרובנו הרב המופלג החכם ומשכיל ביראה, אוצר כל מדה טובה רבי צבי הירש בן משפחתנו אייזענשטאט המפוארה — ואחרי הביאי מעט אכל לפי בוריזות ומהירות — בחפזי מיד למלאות רצון צדיק הוא הגאון האמתי הישיש, שתורתו צדקתו וחכמתו הכריזו עליו בכל

גלילות ליטא רבי יהושע זצוק"ל ראבינאוויץ, האב"ד בקהלת - קדש זו, אשר זה עתה בשבאתי אל הישיבה הראשית במעלה של עיר התורה, כשהגיע שמעי לאזניו, לקחני כימבלאות צאן קדשים מן המאתים התלמידים שנמצאו אז וימשכני חסד ויקרבני בזרע פתוחה, ויביאנו חדרי תורתו התמימה שנמסרה אליו מאביו הגאון הגדול האמתי והחסיד המפורסם רבי אליהו זצוק"ל הרב דקאליש, ויצו עלי במפגיע להעתיק בעדו את רבי תורתו חדושיו ופסקיו שכתב על משנה התורה לרבנו משה המימוני זכור לטוב, המפוזרים ומפורדים פה ושם והבלתי מסדרים ומוגהים כראוי, וכי אעריכן ואסדרן ואגיהן ואכשירן שיהיו ראויים לדפוס, הן בא בימים והזקנה והשיבה קופצות ועיניו כבדו, ולא ימצא אחר הנאה ומסגל יותר לעבודה זו, שהיא לא מלאכה לבד כי אם גם חכמה, ושכרי נכון לפני זוז כסף חלף כל גליון מועתק, ועוד יתרה, כי ילמדני מראש כל הלכה פסוקה של ראש המורים בספרו יד החזקה, שעלי להעתיק ולערוך את חדושיו הגהותיו והערותיו או פסקיו עליה — ובקיץ בבחרף, אחרי שימי באהל גאון יעקב זה כשתי שעות מדי ערב בערב כשנפניתי מן הישיבה, אחת ללמוד גופי ההלכות יסודן ועיקרן שלמד אתי בנעם לקחו ומשנתו הברורה ואשת בצמא את דבריו. ואחת, ידי אחזת בקסת הסופרים ורועדת שלא יארע פסול בעבודתי הקדושה ולא ידיחנו סבא קדישא זה ולא ירחיקני מעל פניו, ועיני ולבי לבחון ולבדוק ולתור הציונים ומראה המקומות הנכונים המה אם לאו — וכצאתי לשלום, — ויש אשר הגיעה השעה הראשונה אחר חצות הלילה — נלאה ממשאת נפשי נים ולא נים, ואבוא לנוח מעט שנות מעט תנומות — לא מצאתי מנוח ולא נתקררה דעתי עדי חפשתי ומצאתי את אשר אהבתי מהני מילי מעלייתא דאיתאמרי בי מדרש סופרים וספרי דבי הנהי רבנן ותלמידיהון וראשי דוכניהון אשר דורות לדורות ישבחו ויפארו מפעלות צדיקים ומספרים בשבחם של חכמים ובעלי בינה המחזיקים בברית עולמנו שכלו ארוך ונמשך מאז מסיני מראשית הקבלה והמסורת חכמתנו ובינתנו לעיני עמי הארץ יבחרו למו חדשות מקרוב באו ואין להם נחלת אבות וירושת עולם — או אז — אחרי טעמי טעם לשבח מצוף נפת יערות הדבש באלה ובאלה, שהאירו עיני לראות באור פני ראשונים כמלאכים ושרפים עולים ועוברים לפני זורחים ובאים — ישנתי ואמצא לנפשי מנוחה שאני רוצה בה, שאין בה בטול זמן והפסד העת, ויש לה על מה להסמך ולהשען, כי חצבה עמודיה שבעים פנים ושמות למלאכי השרת משרתי עליון שליחי דרחמנא המשתנים לשליחותם ולשעתם, והרואים לאשורם יכירום וידעום בסימנא מלתא, זה ממצחו וזה מעיניו, זה מאזניו וזה מפיו, ורפידתה — הכרת פני אדון הנפלאות ורבון התולדה, מפעליו ומעשיו על ידי עושי רצונו.

רוח ממרום זו שהופיעה עלי משחר טל ילדותי לעורר אותי לאהבה את גבורי הלב ואצילי הנפש — מלומדי מלחמתנו הרוחנית העולמית — להוקיר ולכבד את נושאי מגניה וצניה ומסבלי תכסיסיה שלא יראו מצחצוח חרבות צורים ושפעת קלגסי יריביהם לוחמי שעריהם, ולדבקה בהם, לחקור לתור ולדעת אחרי דרכיהם בקדש מפעליהם והעבר עליהם, הנה כשהגדלתי בחסדי האל, והוספתי ימים על ימים החלה לפעם בי יהר ויותר, נהירנא ואנא קטינא נער בן שלש עשרה, כשבאתי לחסות בצל תורת הגאון רבי יוסף זונדל זצוק"ל הוטנער, הרב בדרעטשין, שפתח לפני ביתו לרוחה ויאבילנו מלחמו המשנה, לחם אבירי ההוראה וממגד תבואות שמש צדקת צדיקים גדולי חכמי המוסר והמדות, ויראני ארחות חיים שיש בהם יראת שמים, ראשית כל חכמה ותחלת כל מדע, כי אם היא חסרה מן הלב, נבוב הוא ואין

כל בו; הן מה בצע לנגר אם אין ארגליא אתו, ומה כחם וגבורתם של כלי — הקרב בידי נרפה אין עונים? והברי אותו צדיק כושל ביראה טהורה שנכנסו אל לבבי הרך בקנה ויכו שרש עמק עמק שהלהיבוני לעבודה חדשה מקרוב באה לא שערתיה מראש, לעבודת השם ויראתו, ונוסף התמידי בתלמוד ומפרשיו והפוסקים, לקשור כתרים לעשות ציצים ופרחים הערות והארות העליתים בכתב ועט סופרים שחננני החונן מאביבי, ולהשמיע לקחי באגדות ומדרשים לפני סגל חבורת שלומי אמונים, תמימים וישרים בלבותם בבית מדרש "העץ" בעיר תורה זו. ששמוני אלוף לראשם וימנוני לרבם ומורם, ועם אלה קבעי עתי לדרוש את השם להגות בספרי חכמי המוסר וחקר אלה שמפתחות היראה והדעת בידם, והימים והלילות קצרו והמלאכה מרובה כל כך שלא הרפתני בלוע רקי, בכל זאת לא עבר עלי יום בו לא דפקתי על השערים, צדיקים יבואו בם. להתבונן בתולדות חכמי ישראל ומעשיהם, באמור לנפשי זו היא מצות עשה של: ובו תדבק! הבאה אחרי האזהרות הגדולות על היראה ועל העבודה האלהית, וכשהגדלתי מעט ואגלה למקום תורה לקארעליץ ואמנה בין הפרושים שנמצאו תחת השגחתו המעולה של הרב דמתא, האי גאון מופת הדור רבי מרדכי זצוק"ל שחבה יתרה נודעת לי ממנו ובי בחר לעמוד לפני הוד קדושתו ולשרתו במילי דשמיא, במצאו אותי נאמן ומלא רוח דעת ויראה, הן כביר מצאה ידי ברוב מסכתות שלשת הסדרים מועד נשים ונזיקין ומסכת חולין ומפרשיהם ששגורים היו על פי וחלקו הראשון של היורה דעה, וסביבם זר זהב, בקיאותי בכתבי הקדש ובחירי ספרי גדולי חכמינו הוגי דעות הנפש ובוחני הלבבות אשר כמוסים היו באוצרי, ואף בהיותי כבר חמשיסר ולבי וידי נתונים לחבילות חבילות של חדושי בהלכות ואגדות ובינות במקראות הקשים בתורה בנביאים ובכתובים, לערכן ולסדרן בלשון חכמים זהורית ונקיה כסלת שהפליאו רבים ושלמים מגדולי התורה, וכבר, בזכות אבותי ורבותי, זכיתי לשם בכל גלילות ליטה ויצאו לי מוניטין גם מחוץ במאמרי התורניים שראו אור ברבים מקובצי חכמי הדור ומאספיהם, ואשר לרגלם מקרוב ומרחוק הכתירוני ויקיפוני בשאלות משאלות שונות, ועלי היו תשובותיהם כידי וכחסדי האל אתי, ועמלי וטרדותי רבו כמו רבו ויעלו למעלה ראש, פי שנים מכחי וחילי, גם אז לא נתתי תנומה לעפעפי עדי מצאתי מקום להתגדר במלאכתי במשבנות רועי ישרון ותולדותיהם, ואחל ללקוט בשושנים ולאסוף שמות רבנן דפקיעי שמייהו, חכמים וסופרים נודעים ושמות ספריהם שמצאתים ראיתים וארשמם בספר, ותהי עבודתי זאת יתד ופנה לזבול הבינותי, מעון לאריות שבחבורת הרבנים החכמים והסופרים בדורות האחרונים, בספרי התולדתיים שיצא טבעם בעולם ואשר תעלתם ומעלתם הגידו ראשי גאוני הזמן רבי שלמה הכהן מווילנא, רבי הלל דוד הכהן מוילקי, רבי הלל הכהן מנויארק, רבי יעקב הלוי מגימענצין, רבי יעקב דוד מסלוצק. רבי אליעזר ממינסק, רבי יעקב מפיקעלין, רבי יהונתן מביאליסטאק. רבי יוסף מסעראצק, ר' חנוך הענדל מפאריטש; רבי יצחק מפעטערבורג, רבי שלמה זלמן מפאלאצק; רבי אבא ליב מוויטעבסק, רבי בינוש זאלקינד מנויארק, רבי יואל זלקינד מראיגראד, רבי שלום מיאסי, רבי יצחק מסאטמאר, ורבי שלום מיאסי; וגדולי חכמי הדור כרבי שלמה קויפמאן מלבוב, רבי דוד בובר מבודאפעסט, רבי יהודא ליב קרינסקי ממינסק, רבי אליעזר גוטהארד דייטש, ורבי דוד נייטארק מסינסינעטי, ורבי נחמיה שמואל ליבאוויטש מברוקלין, ורבי יהודא ליב מגנם בנויארק, ורבים מבחירי הסופרים שזכום בחותמי ברכותיהם - ואבן הראשה לבניני החדש אשר הנני מקים בעזר האל, לפליטת בית סופרינו, מציניי התורה, החכמה; המדע והספרות ובעלי המעשה העמלים עם הצבור שהיו לנו בארצות הברית למן ראשית ימי נדודנו במו ועד ימינו

אלה. הוא ספרי הנובחי שהבינותיו אריתיו לקטתיו וקבצתיו על יד קמעא קמעא, זעיר שם זעיר שם, מפי סופרים, שדרשתי מהם שרש דברי ימי חייהם, יחשי משפחתם וקורותיהם, ונענו אלי, אם מפי ספרים שמצאתי ואתו לידי, שיהיה לספר הזכרון לתולדות עמנו פה בכלל ומחזיקי התורה והיהדות בפרט. לכבוד ולתפארת לישראל הדבקים בשם תורתו ומצותיו, לחסנם ומעוזם, כי יוסיפו תת כח ועצמה במלאכת שמים להגדילה ולהאדירה בהיות עין רואה ויד כותבת — בפנקס השמור לדורות, בכתב בית ישראל הקים לעד — לאיש ואיש משכמו ומעלה גבוה, וזברונו וזכר פעולותיו לברכה באים ונרשמים לעולמים, הלא גדולים דברי החכמים: "אילו היה ראובן יודע שהקדוש ברוך הוא מכתיב עליו וישמע ראובן ויצילהו מידם, היה טוענו ומוליכו אצל אביו" וקהלת בחכמתו הן אזן — שעשה אזנים לתורה לעלה ולקלס ההולכים בה ולהשמיע תהלתם בפתחי שערים.

ובאשר יש משקל לרוחות ודעות במדה, ואיפה למדעים, שקלתי מדדתי ספרתי ומניתי שבחם של החכמים ובעלי המעשה לפי כבודם וערכם שבהם נתפרסמו, ואלה הצנועים המושכים ידיהם מהפרסומים ואין קולם נשמע כי אם בחוג קצר ומיצר מועט, ואוציא חמתם ושמש צדקתם מנרתיקם משום מפרסמין עושי טוב, ולדברת אותו החסיד, "גם חובת הלב לשבח את המשכילים והמבינים", הערכתים ותארתים מדעת עצמי הפרטית ומבינתי אני, בתואר הנהוג והשכיח בזמננו בהסמכי על דעת קדוש אחד בתשובותיו להלכה ומורין כן בשם "חיים שאל', כל אחד למעלתו ומדרגתו הראויה לו ביותר כי חזקו ונאמנו דברי הרב הגדול הבונה: "כי בכל מקום שיש סדר המדרגה שמה אוצר חיים", ובהיות ספר ממין זה שיתיחם על דברי הימים ותולדותיהם לא מדור לצדיקים או חסידים לבד, לא נמנעתי מקרוא בשמותם של בעלי השם והמעשה, גם אם משונים הם בדעותיהם ורוחם מהאדוקים והתורניים נאמני המסורה ולא דרכי בעלי הקבלה הדתית דרכיהם, וכדרכי בספרי מאז, לקרב ולהכנים במחיצתם אף הרחוקים במושגים והגיונות, שלאלהים משפטם ופתרונם, כי לו נתכנו והוא בוחן כליות — דרכי עתה לבלתי הבדל בין אלה אשר בשם ישראל יתפארו וידגלו, ונזהרתי מעשות חלילה קרחה באחינו אשר חלק כחלק יקחו בצר ובטוב לנו, ואשר במחזה שדי יראה יאמר: "מרחוק השם נראה לי" ורבותינו דרשו: בקש שלום ורדפהו, בקשהו ממקומך ורדפהו במקום אחר" ומאמר האל יתברך: שלום שלום לרחוק ולקרוב, כי גם הרחוקים לעינינו במהלך רוחם ונפשם, עליהם העידה התורה: "כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו", ומי זה יהיר אשר ילבש גאון לקדש את עצמו באסור לו בהבדילו בין הדבקים בקשרי אמתנו, שאף אחד ממנה אמרו במדרשם, ששקול כנגד כל מעשה בראשית, ומה גם בעת לקרב וכנום כזו, אשר בת קול יוצאת ומכרזת שובו בנים לגבולכם, והאבדים והנדחים שאמרנו לבז ולמשסה היו ומים הזדונים והמארדים הזורמים בחזקה מכל אפסים כבר עברו על ראשם וישטפום — אחד אחד נקבצים לנקבציהם, ויעלו לציון ברנה לבנות חרבותינו, ויראה פדיוננו גם לעיני העמים וחסידיהם שנאמנה את אל רוחם ומקדישים נביאי האמת, ומי פתי חסר לב יכנים ראשו בין הררי עוז וצוקי אבן המתאחים ומתאחדים ולא תאונה אליו כל רעה? ומה נמרצה בזה תוכחת רבי יוחנן: "אוי לה לאמה שתמצא בשעה שהקדוש ברוך הוא עושה פדיון לבניו, מי מטיל כסותו בין לביא ללביאה בשעה שנזקקיו זה לזה'. ומיראה זו נשמרתי מעולם לתת ידי ולהתחבר לאגדה מאגדותינו המתנשאות למתחסדים ומתקדשים שלהם משפט

בבורת יעקב והמה סלתו ושמנו וראשית גוי קדוש, ואשר לא על דגלן ובקהלן לא יחשב, טמא יקראו אחריו וחוץ למחנה ישראל מושבו, ואם באין ספק שכונת הצדיקים והיראים בהן רצויה ומחשבתן לטובה, אבל מה יענו אל הקבלה: לא תגדדו — לא תעשו אגדות אגדות, והעוברים עליה הרי נמצאים במגלגלים חלילה על מדתו של אהרן קדוש השם ומשיחו שעליו נאמר: "ורבים השיב מעון" בדרשו אף בשלום רעים וחטאים, וקוראים תגר על רבי יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם.

ראיתי חובה להקדים ולהפקיע עצמי מאיזה חשד על הערכים שבאים בהזכרת השמות לבד או בדרך קצרה, באפס התוארים הראוים וההגונים לחשיבות הנערכים כדרכי תמיד, שהוא אם ממעוט ידיעתי ממה שיתיחס אל תולדות הנערכים, או קצרתי מהיות קורותיהם מפורסמים בספרים מספרי כותבי תולדותינו בה ביהודית או לועזית, שמהוצאת הדפוס לא הארכתי בגלויים וידועים ודורשי הרשומות שיחקרום ימצאום, ותחת זה הרביתי במספר השמות והערכים החדשים להשתלמות העבודה, שלא יחסרון מי מהראויים לזכרון לדורות, וממאמרו של רבי בנימין: 'אם ישב אדם ועוסק בתורה אני מראהו לבריות" השגור על פי, השתדלתי לתת יד ושם לפנים חדשות אשר תורתם חכמתם או עבודם לא הכריזו עליהם, ומענותם ושפלותם נתחבאו מהפרסומים, אולם הגדילו עשות בחוגיהם ופנותיהם להחזקת התורה או לבסוסה של היהדות לשריגיה, שהמה מהראשונים הזוכים בגורלו של קיומנו בגולה, וקדם הבתוב זבלון ליששכר, העלייה לאתכלייא, המחסים והמגינים על האבדן והכליון, ואל תהי מלאכת ספרי קלה בעיני הנבונים ובעלי הדעת, הגם שאין בו מחדושי התלמידים וחדודי המפלפלים או חריפות לטושי המח, ולא מאוצר הבקיאות וסגלת הידיעות, אף לא מחכמת הדרשנים ומליצת המשוררים, כי אם דברים פשוטים וצרופי השמות האותיות והמספרים, הן כבר אמר רבי לוי: "לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביא כותבה, ועכשיו אדם עושה מצוה מי כותבה, אליהו ומלך המשיח, והקדוש ברוך הוא חותם על ידיהם"; וכמה גדול כחה, וכמה נפישא חילה! ומלאכת שמים תקרא, כי תהיה לעטרת תפארת עולם לעם עמוסים ולמזכרת ברית איתנים לא תמוט לנצח: ואל ימעיטו בערכי בני העליה המאוחרים ואל יפחיתו מעלתם של בני הדורות האלה, לחשוב שאין כדאי והגון להעלות זכרונותיהם בספרים, כי זאת לא זאת יאמר הנערץ בקדושתו וחכמתו בספר חסידים: "שאצל הקדוש ברוך הוא לב שאינם פקחים בדורות אחרונים כלב פקחים בדורות ראשונים", וסמוך לבי באלהי ישעי ומעוז, כי החכמים יודעי בינה לעתים ימצאו חפץ וברכה בעבודתי מחדש לקום בישראל הרבה נפשות טהורות ולעשות להן שם טוב, ולחבבן על הבריות, בשוותם לנגדם דבר קדשו של אותו עיר וקדיש רבי שמעון בן יוחאי: "חביב שם טוב מכהונה ומלכות, שכהונה ומלכות בטלו ושם טוב לא בטל".

והנני העני בתפלה ותחנה מאת חונן הדעת, כי יהיה עמדי ואת בני האהובים ובתי היקרה אשר חנני וביתי זו אשתי, לחיתנו בטוב תורה ונעם המצות, להבינני כי טועמיהן חיים יזכו ונתיבותיהן שלום ואל יעזבנו ואל ימשנו

בן־ציון בהר"ר משה ז"ל אייזענשטאדט

כ"ב אלול, תרצ"ב. בראנזוויל, ברוקלין.

אנשי השם בארצות הברית

(א) ה"ר **אבא בוים**, מיחידי הסגלה אשר נקבצו ובאו ביום ט"ו מ"א, תרי"ב י"ב במספר מבני פוילין ורוסיא, וייסדו קהלה חרדית לנולי ארצותיהם בנוירק, ויקבעו מקום לתפלה ולתלמוד וצרכי הצבור, שמכנו תוצאותיו של בית המדרש הגדול דעיר המטרפולית בארצות הברית ברחוב נורפולק אצל גרנד, שמהמון מבקריו ודורשיו, כן ירבו, שעריו פתוחים עד השעות המאוחרות בלילה, והיה מדרשו של הגאון הגדול ר' יעקב זצ"ל הרב הכולל.

(ב) הר"ר **אבא גאלדבלאט**, עסקן צבורי נודע לשם בשיקגה עושה ומעשה, נשיא אגדת הקהלות החרדיות שמה, הנוסדה מקרוב לחזוק התורה ושמירת דתנו, נדיב ונכבד מאלופי העיר וראשיה.

(ג) הרב ר' **אבא ברוך** בהר"ר **יהודה אפרים**, הרב הדרשן סופר ומשכיל, מטובי המטיפים בנויארק בזמנו של הרב הכולל, היה מילידי העיר קובנה, ונפטר בעלומיו והשאיר כת"י שונים ומעט מהם נדפסו ע"י אלמנתו חוה רחל ב"ר יצחק בשם ברכת אב, עם ראש אמרים מליצה מהגאון מוה"ר אברהם אליעזר זצ"ל אלפערשטיין (נוירק תר"ם) והיה קרובו וש"ב של הרב הגאון מוהרא"א אניקסטער כמובא בספרו *).

(ד) הר"ר **אבא הלל** ב"ר משה סילווער, חכם ומטיף ציוני מפורסם ועסקן צבורי רב פעלים, יליד נישטודט-שירבינט שבליטה ובא הנה באביב ימיו וישמע בלמודים בהאוניברסיטה הסינסינטית ועם זה הקשיב לקח בבית המדרש הרבני למתקנים שמה, ויהי מטובי התלמידים של החכם הנודע מוהר"א דייטש ז"ל, תרע"ז נבחר לרב ומטיף בהיכל הגאורים בקליבלנד, והוא נודע לתהלה לאחר מבחירי הנואמים העברים בשפת המדינה שבארץ, שנותיו הן ל"ח.

(ה) הרב ר' **אבא חיים לעווינסאן**, הרב הגאון המפורסם מגדולי הרבנים החרדים בבאלטימאר, ונודע לצדיק, ונח נפשיה ער"ח תמוז תרע"ב בהיותו כבן ששים, וכבוד נעשה לו במותו כי רבנים מקרוב ומרחוק באו להלויתו ויספידוהו (וידידנו הרב הגאון הדרשן המפואר מו"ה נדלי' סילווערסטאן הי"ו הספידו בספרו בית מאיר ח"נ) ובאו הסכמותיו ברבים מספרי רבני ארצנו.

(ו) הרב ר' **אבא ליב קאפלאן**, רב גדול ומפורסם מרבני שיקגה.

(ז) הרב ר' **אבא שבתי** בהרב ר' **היים אהרן שאפפער**, רב וגאון חכם ושלם ורב פעלים ומטיף נעלה, רב לקהלת שארית ישראל בבאלטימאר, מגדולי תלמידי הגאונים מו"ה הלל הכהן

---

*) ובעל קהלת אמריקה לגלג גם לספר ומחברו, יחדו, ויחמוד לו לצון וידריך מנוחתו כבוד של חד ממרבי שלום, אל תשגית בזה, כי תורת הקראים בתוך מעיו ומימיהם המארירים שתה מעלומי ימיו ויבאו כרקב בעצמותיו לעורר שנאת הרבנים ומשנתם, וישפוך עליהם המיד קלון ובוז ויתן, ברוב כתבי פלסתראותיו, לשמצה ולדראון גדולים, צדיקים וחסידים הכמים וסופרים אז אנשי מעשה ושם, וכבר שקל למטרפסיה על עשותו לשקר עט לקנטראות הרפות וגדופים, וכמה קלקלה שנאתו את הרבנות וספרותה, שאת פניהם היפות לא ראה מעולם ולא שמש מעולם הכמיה האמונים עלי תורה שבעל פה, שהגיד לאמר: "שאין רב באמריקה אשר חבר ספר תראוי לשם זה", וצפונה חטאתו ושמורה בספרתנו, והוא רחום יכפר עונו הגדול על עלבונה של תורה תמימה!

קליין ומו"ה עזריאל הילדעסהיימער זצ"ל, וחתנו של הגאון האמתי חכימאי דיהודאי מוה"ר אלכסנדר משה לפידות זצ"ל האב"ד דראסיין, וזה קרוב לארבעים שנה העומד על משמרתו בקדש לחזוק התורה והדת בעדתו הגדולה ובסביבותיה, שנותיו לערך ח"ס, והוא מילידי בויסק ונצר מנזע הגאון מוהר"מ יפה בעל הלבושים ה' יאריך ימיו ושנותיו, (ותולדותיו בארוכה באו בספרנו "דורות האחרונים" אות ש' ובספר "אהל שם" להרב הנ' ר' שמואל נח גאסליעב מפינסק, ויש לו תשובה בספר מלכי בקדש, מאת ידידנו הגאון המופלא בדורנו מגדולי השקדנים והמחברים מוה"ר חיים שליט"א הירשענזאהן (ע"ע) והוא מתארהו שם (ח"ו ס"י), ומליץ טוב לעמו ראש לועד עניני המדינה אשר ל"אגודת הרבנים באמריקה וקאנאדא").

(ח) הרב אביגדור שיפער, מארץ הגר, בא הנה תרס"ז, (עי' אפריון תרפ"ז קבץ ח').

(ט) ה"ר אבלי ליין, יליד העיר קליקאל, וחברו בנעוריו של אביר משוררי דורנו ר' יהודה ליב נארדאן ז"ל במעלז, ושם העתיק לדפוס את ספרו הגדול שו"ת "ערות ביהוסף" של מרן הגאון האמתי הסידא ופרישא ר' יוסף רויזין האב"ד, בא הנה תרל"ו ויתפרסם לאחד המוהלים היותר מומחים ומובהקים בשיקאגא, ויהי עושה ומעשה ומתמכין דאורייתא, והאריך ימים.

(י) ה"ר אבנר ב"ר צבי הירש טאנענבוים, מבחירי הסופרים ביהודית בדורנו, חכם צנוע ומעלי, מיליד שירוויונט שבגליל קאוונא, ויהי לתלמיד מובהק להחכמים מוהרא"ב הכהן נאטלאבער ומוהרש"י אבראמאוויץ (מפדלי מוכר ספרים), תרמ"ז בא הנה ויכתוב הרבה מאמרי מדע ברובי העתונים היהודיים, אף העתיק ספרים רבים לועזים לשפתנו המדברת, ויעש לו שם טוב כן בספרתו כן בנועם מזגו ויושר דרכיו, ונ' תרע"ג כבן ה"ס, יהי זכרו ברוך

(יא) הרב ר' אברהם אידעלכאן, רב ונאון חכם ושלם מו"צ בסאוואנא גליל דזוירזויא, באו ממנו חד"ת בהמאסף יגדיל תורה אשר הו"ל הגאון החריף ושנון ה"ר משה בנימין הי"ו טומאשאווו בשנות תרע"ז ותרע"ט.

(יב) הר"ר אברהם אלפערט, חכם וסופר ועסקן צבורי נכבד בבאסטאן, והוא מילידי העיר קובנה.

(יג) הר"ר אברהם בלום, רועה לקהלות בני ישראל שבנאלוויסטון מדינת מסקסס משנת תרל"א עד תרמ"ה, חכם ומטיף נעלה.

(יד) הר"ר אברהם בערינשטיין, חכם תורני נעלה, נדפסו ממנו ערכים שונים נכבדים בתולדות תנאים ואמוראים באוצר ישראל מהר"ר יהודה דוד אייזענשטיין בחלק א' וב'.

(טו) ה"ר אברהם בריל, מאדירי חכמי הרפואה בדורנו ויעש לו שם גדול בספריו בתורת מחלות העצבים שחבר, ובהעתקותיו של הפרופיסור פרויד, מילידי גליציא ונתנדל על התלמוד וחכמת ישראל, ויבוא הנה בהיותו כבן ט"ו שנה, ויהי זמן קצר משומעי לקחו של החכם ר' שלמה זלמן שעכטער בבימה"ר, ויקנה לו חבר שמה את העלם המופלא למשפחת הערץ, שהוא כעת רב הכולל בארץ בריטניא, ואח"כ בקר את האוניברסיטא קאלומביה ויקבל תואר דוקטור, ויצא שמעו לתהלה בישראל ובעמים.

(טז) ה"ר אברהם גאטליב, אדריכל מפורסם ויבנה נשרים הרבה בארצנו, היה נשיא בית הכנסת ציון בשיקאגה, ונפטר בשנת תרנ"ד כבן נ"ז.

(יז) ה"ר אברהם גאלדפאדען

סופר וחוזה חזיונות מפורסם, יליד העיר קונסטנטין־ישן דוואלין, ויהי מחניכי ביהמ"ד בזיטומיר ומורה בסימפרופול, וייסר אח"כ, ראשונה, במה יהודית למשחק ביאספי הרומינית ובערים שונות ברוסיא, ויכתוב כט"ז מחזיונותיו ביהודית שהמפורסמים בהם, בר כוכבא ושולמית, ויחבר בעברית ציצים ופרחים, הכולל שירים שונים ונדפס תרכ"ה נפטר בנויארק ה' שבט תרס"ח כבן ס"ח והמונים נהרו אחרי מטתו ויספרו בשבחו רבים מהסופרים.

(יח) ר' אברהם גאלדפארב, מיחכמי הרפואה המפורסמים שבמדינה ומגדולי מוריה של בית המדרש למדעים הנויארקי הנודע בשם סיטי קולד'ז, ונבחר לראש אגדת הרופאים דארצות הברית להפצת תורת הרפואה וידיעת השתלמותה בין העם.

(יט) הרב ר' אברהם דאלגאנעס, הרה"נ המטיף בבהמ"ד אהבת חסד ברחוב דזיפירסון בברוקלין.

(כ) הר"ר אברהם די לוציגא, רב ומנהיג לקהלת הספרדים הראשונה בנויארק שנוסדה בשנת תט"ו בבוא שמה כ"נ גולי ספרד (וה"ר אברהם בתוכם) ובית מדרשה היה ברחוב ביוער.

(כא) הר'ר אברהם הירשברג, רועה כנסת ישרון בצפון שיקאגה, יליד סינסינטי ומחניכי בהמה"ר שמה.

(כב) ה'ר אברהם זועלם, (ליעסין) סופר יהודי מפור' בנויארק מגדולי יוחסין במינסק ממשפחת בהרב אשר מוצאה מהגאון האדיר מו'ר רפאל זצ'ל האב"ד דהמבורג, היה מתלמידי הישיבה בוולוזין וילמוד תורה בווילנא וקובנה ויבא הנה בשנת תרנ"ב, ויהי לאחד מראשי הסופרים בעתונים היהודיים אשר הפועלים ובעלי המלאכה ולעורכו של הירחון די צוקונפט, והוא מצוין באהבתו הטהורה לצדקה וחסד ורוחו הנדיבה, שנותיו נ"ט, (הוא חתנו לוקח בתו של הגאון הצדיק מו"ה מנשה יוסף זצ"ל גינצבורג ראב"ד בסמארגון (עיין תולדותיו בספרנו "דור רבניו וסופריו ה"נ) וגיסו של הגאון ר' איסר גינצבורג אב"ד דפאריץ (ע"ע) ובעת בברונקס.

(כג) הר"ר אברהם זאנענשיין, תורני ומשכיל ועסקן צבורי נכבד, ראשון למיסדי בתי הספר העממיים העברים לבנות ישראל בברוקלין, בשנת תרס"ט, ולעזרתו באו החכם והסופר הנכבד ר' אפרים הכהן קאפלאן הי"ו (ע"ע) והנדיבים ר' ישראל מעץ, מאקס בלומ־בערג, הר"ר ישראל רוקח הי"ו (ע"ע) המשכיל מר יעקב הלוי פינק, מ. ווער־בלובסקי, מר דוד שפירא, דר. א. פוזנער, א. לעווין.

(כד) דר. אברהם זינגער, רופא מומחה ולוחם נגד מחלת האסכרא, מילידי רומניא וישא שנים רבות משרה נכבדה בועד לשמירת הבריאות בנויארק, ונמצא מת בחדר פקידותו בעבדו עבודתו התועלתית בקיץ תרפ"ז בהיותו בדמי ימיו, יהי זכרו ברוך!

(כה) ה"ר אברהם יאקובי, מגדולי חכמי הרפואה בדורנו, מילידי אשכנז ובא הנה בשנת תרי"נ, ויעמוד רבות בשנים למורה ראשי בתורת הרפואה בבימ"ד לחכמה הנויארקי, ויחבר הרבה ספרים אשר היו לעינים לרופאי זמננו, ויהי נודע לתהלה בישראל ובעמים ובשנת תרע"ג נבחר לנשיא חברת רופא ארצות הברית, והפליג בזקנה עד תשעים שנה, וכבוד גדול נעשה לו במותו, שבאו רבים מגדולי החכמים והרופאים העברים והנוצרים ללוותו ולחלק לו כבודו האחרון.

(כו) הרב ר' אברהם לאבעל, הרב הג' דקהלת עדת ישראל בעיר סנט לואיז, מיזורי.

(כז) הר"ר אברהם בר' הירש דאבין, מתלמידי ישיבות ר"י יאסף ורי"א בנויארק, השתמש בתור רב ומטיף בבי רידן, ועתה בסידערהוירסט, ל. א.

(כח) הרב ר' אברהם מאנן, הרב המאוה"ג והדרשן המופלא, היה רב דבהמ"ד בני קאלוואריער, אשר ברחוב פייק בנויארק, ויצא אח"כ לשרת בקדש במעלה העיר, ויהי מראשוני המיסדים את "אגדת בנסת הרבנים", עושה ומעשה, וג"כ פתאם ה' בסלו תרפ"ט כבן ס', וימצא מנוחתו בקברות יונין־פילד בברוקלין, היה צנוע וענותן ורב פעלים לציון וקדשיה.

(כט) הרב ר' אברהם מיללער, רב גדול ודרשן מרבני ברוקלין, היה לרב בחבל ווילאמסבורג שמה, וזה כשנתים נבחר לרב בביהכ"נ בית ישראל בבורה־פארק, ולהתמנותו ברכוהו ידידנו הרב הגאון מהראשונים לציון מוהר"ר אליהו הלוי הי"ו אינזעלפוך יו"ר ועד הרבנים בעיר זו, והרב הג' מו"ה נפתלי הערץ בוימעל המזכיר, ומתארים אותו "הרב הגאון המפורסם פה מפיק מרגליות בו' ".

(ל) הרב ר' אברהם נייפארק, רב גדול חכם ומטיף יליד פיעטרקאוו בפוי־לין ויקשב לקח בבתי המדרש לרבנים בברלין וברסלוי וישרת בקדש בעיר ליק הפרוסית, בא הנה תרמ"ח ויתקבל לרב ודרשן בבהמ"ד ארח חיים בנויארק, ונדפסו מאמריו בהמגיד והמליץ ונפטר בשם טוב כבן ה"ס לחייו בחדש סיון תרע"ג, ומנו"כ בבה"ק יוניאן פילד בברוקלין.

(לא) הרב ר' אברהם הלוי סוכן, מקרוב בא לשכון כבוד פה בברוקלין.

(לב) הר"ר אברהם עלזאם, חכם וסופר ומטיף לעדת בית אלקים בעיר טשרלסטון במחוז סויטה־קורולוינא בט"ז שנה משנת תר"ד עד תע"ר.

(לג) ה"ר אברהם עלקום, מגדולי עורכי הדינים והמשפטים וחכם מדיני ועסקן צבורי מפורסם, ויהי עמיתו וידידו של נשיא הארין ווילסון שבחרהו בשנות המלחמה העולמית לציר המדינה בתו־גרמה ויעש גדולות לטובת יושבי הארץ מבלי הבדל דת ולאום.

(לד) הרב ר' אברהם פאללאק, רב גדול בעיר פאקיפסי, מקום בה שמש ראשונה ברבנות ידידנו הגאון המופלא רב פעלים מוהר"י הלוי הי"ו ראזענבערג (ע"ע), וזה מקרוב נתקבל לבהן פאר במעקיספורט בגליל פנסילווינה.

(לה) הרב ר' אברהם פלאטא, רב גדול ושמש בקדש בעיר אטלאנטא פלך דזורזיא, והפליג בזקנה שהגיעה למאה ושבע שנים, ונח נפשיה בשנת תרפ"ו, ובא זכרו לברכה באפריון שנת פור"ת ומספר בשבחו ידידנו החכם השנון והסופר המופלא מר שמואל המכונה דר. מיללער הי"ו ביונקערס (ע"ע).

(לו) ה"ר אברהם פלאין, מייסדיה של חברת שערי חסד בניו־ארלינס פלך לואיזיאנא זה יותר ממאה שנה, ותוצאות כימנה לבית הכנסת שערי חסד נפוצות יהודה בעיר זו, ונודע בשם ביהכ"נ טורא על שם הנדיב הגדול ר' יהודה טורא ז"ל (ע"ע).

(לז) דר. אברהם ב"ר משה פלעקר־סנער, מחכמי ישראל ומגדולי חוקרי תורת הרפואה בדורנו ומחנך מדעי כמפלא, יליד העיר לואיסוויל בגליל קנ־טוקי, (תרכ"ו), עמד שנים רבות לפקח על האינסטיטוט שיסד העשיר רקפיליר לדרישת הכמת הרפואה, ויבתוב באנג־לית ספרים שונים ע"ד השכלת הרפואה בארצות הברית וקנדה ובארצות אירופה, שמשנו אליהם עיני גדולי החכמים והפדגוגים בארצנו וחו"ל, (ובמה"ע דער אמעריקאנער מיום ח' אלול תפר"ח בתב

הסופר ד. וואלפסאן תולדות החכם הגדול הזה בארוכה, ושם באה גם תמונתו).

(לח) הרב ר' **אברהם** ב"ר **יחיאל פעלדמאן**, הרה"ח המטיף ומורה לעדת ישרון בעיר הארטפורד קאנ. והוא סופר מובהק בשפת המדינה ומקרוב העתיק לאנגלית את הטפותיו ונאומיו של המטיף הגדול הר"ר מוהרצ'ה מאסליאנסקי הי"ו (ע"ע), מילידי העיר קיוב ובא הנה בנעוריו ויקשב בלמודים בבי"מ בסינסי-נעטי ובהאוניברסיטה שמה.

(לט) ה"ר **אברהם פריים**, מנדיבי ברוקלין ונכבדיה ועסקן צבורי נודע, והוא נשיא בתי הספר העממיים העברים בברוקלין (עי' אברהם זאנענשיין).

(מ) הרב ר' **אברהם קאהן**, מרבני נואַרק נליל ניו דזוירסי ויכהן שמה מראש בבהמ"ד אנשי ורשה ואח"כ בבהמ"ד אנשי ישראל, ולפנים רב ד'קהלת אנשי ולווין דנויאַרק, מילידי ראַ-דין ומפרושי איישישוק, ויקבל סמיכות הרבנים הגאונים ר' חיים יעקב ווידרביץ הרב דמוסקבה ור' שמואל צבי וויין (ע"ע).

(מא) הר' **אברהם הכהן קאהן** נדיב נעלה ועסקן צבורי נודע בברוקלין, היה ממיסדי בהמ"ד והת"ת "תפארת ציון" בברונזביל וראשון לתומכיו, ויהי אח"כ נשיאה של הישיבה המפורסמה ר' חיים בערלין, ובהעתיקו מושבו לבענסאַנהורסט, נבחר לראש בית הכנסת המצואר "בני ישראל" מקום בו יכהן פאר ידידנו וקרובנו הרב הגאון החכם השלם המפור' לתהלה מוהנ"צ הי"ו עבין (ע"ע).

(מב) ה"ר **אברהם קאהאן**, סופר מפורסם בנוירק, יליד העיר פאדבערע-יא, ומתלמידי בית מדרש המורים הוויל-נאי, בא הנה באביב ימיו ויעמוד בראש הנועת העובדים בעטז ובפיו, ומקרוב בקר את ארצנו הקדושה והמושבות לאחינו שמה, ויספר בשבחה, במלאת לו בש"ז שבעים שנה, בספרו בשבחו ומעלותיו גדולי העתונים היהודיים והמדיניים.

(מג) ה"ר **אברהם קאפלאן**, עסקן צבורי בברונזוויל אצל ברוקלין, ממיסדי בית הת"ת המפואר שבשדרת סטון ונישואו*) רבות בשנים ויעזור הרבה ביסוד בית החולים הגדול שמה ולוקח חלק נכבד ברוב מוסדות התורה והצדקה בעיר מושבו, והוא מילידי העיר קידונוב שבגליל מינסק, ושנותיו לערך ה"ן, (הוא חותנו של הרופא למחלות הילדים דר. ה. ליטשפיעלד אשר בביה"ח דברונזביל).

(מד) הרב ר' **אברהם קאפלענדר**, רב גדול חכם ומטיף ועסקן צבורי, רב בעיר דזונסטון, גליל פענם. ("אפריון" להרה"ח דר. שמואל מיללער, תרפ"ז).

(מה) הרב ר' **אברהם ראבינאוויץ**, הרב הגאון הצדיק מגדולי רבני שיקאגא, הניד שעורים וירביץ תורה שמה, ויהי מקודם רב בשילעל, גליל קאוונא, והרב הגדול מו"ה אברהם צבי זצ"ל המכונה דר. ערשלער רב בפילאדעלפיא (ע"ע), היה מתלמידיו.

(מו) הר"ר **אברהם ראגוואי**, חכם ועסקן צבורי בדטראיט מזכיר בתי הספר העברים המאוחדים שמה, נפטר ח' תשרי תרצ"א כבן נ"ה.

(מז) הרב ר' **אברהם רייבלין**, הרב בחברת תורת משה בכבר מייסי ברונקס.

(מח) הרב ר' **אברהם ריים**, הרב

*) נוסד זה כארבעים שנה. מגדולי עסקניו היו החכם מוהר"ש ז"ל לאנדסבערג, הנגיד מר נתן קאַווינסקי. הר"ר א. האַלצבערג, ומר ריווקין הי"ו. מנהלו בעת הוא הרב החכם הנעלה מר צבי הירש העגדלער, והוא ראש וראשון בין בתי הת"ת בברונזביל, כן בבניגו הנשא והרחב (שהוקם ע"י הנבירר"ר משה גינצבורג, והר"ר נחמן ז"ל נעצאוו) כן במספר תלמידיו הרבים, כן ירבו!

הג' מרבני באלטימור בראשית המאה הזאת, ויצא להכשיר את אתרוגי קליפורניא וביותר הגדלים בלאָסאנדזילים, נגד הרבנים בנויאָרק שפסלום מחשש מורכבים, ונפטר לערך תרכ"ב.

(מט) הר"ר אברהם שוער, חכם תלמודי וסופר נעלה בנויאָרק, והוא מגדולי המורים אשר בישיבת רבי יעקב יוסף שמה ברחוב הענרי.

(נ) הר"ר אברהם שטיינבאך, החכם השלם מבאלטימארי, הו"ל הפרק הראשון ממס' בבא מציעא באנגלית עם הערות וכללים שחבר ע"י חוט משלש למשפחת שטיינבאך, הרב אלכסנדר, החכם ראובן והחכם מוהר"א הי"ו, ונדפס בש"ז בסט. לואים, (והחכם מר פ. וויערניק הי"ו הגיד תהלת מלאכת קדש זו בשערים).

(נא) ה"ר אברהם שלימער מנדיבי העיר שיקגה שהרים סכום של שלשים אלף שקל על בנינו של מושב הזקנים בעירו.

(נב) הרב ר' אברהם אהרן שעכטער רב בבהמ"ד בקו"ח אשר בשדרת פרוספקט בברונקס, וייסד בקהלתו ח' בית יוסף חש"א, ונ"נ ג' אלול תרפ"ט.

(נג) ה"ר אברהם ב"ר אליהו הערמאן, חכם ונדיב ורב פעלים ועסקן כללי גדול, בנויאָרק. נשיא בית הכנסת אורחים המפואר בעיר המטרפולית זו, הנודע ע"פ תבל בשם "האיאם", מילידי רוסיא בסביבות קרעמנצוג, ובא הנה באביב ימיו, ויעש לו שם טוב בחכמתו ובטוב לבבו ואהבתו לאדם, שנותיו נ"ן, ה' יאריך ימיו!

(נד) ה"ר אברהם ב"ר אשר ראטשעווסקי, חכם ועסקן כללי, ונדיב מפורסם בבאסטאן, חבר ועד הפועל של הקונגרוס היהודי באמריקה, ומקרוב נבחר מאת הנשיא הנאור הרברט הובער הי"ו לציר ארצות הברית בפראנ. שנותיו לערך ס"ו, ה' יאריך ימיו!

(נה) הר"ר אברהם ב"ר בנימין רובינשטיין הרב המ"מ וש"ץ בנויאָרק, נדפס ממנו בשנת תרפ"ב "בית אברהם" מילי דאגדה בעברית ויהודית.

(נו) הרב ר' אברהם בהרב ר' דוד די סולא, הרב המופלא מילידי לונדון, מקום שם כהן אביו ז"ל במשרת מטיף דביהכ"נ, בשנת תר"ו בהיותו כבן כ"ב נתקבל לרב ומטיף בקהלת הספרדים במאנטריאל (קנדה) ויהי עם זה למורה הדת והספרות העברית בבית מדרש לחכמה שמה, ואח"כ שרת בנויארק, והנשיא גרענט כבדהו לפתוח ישיבת הקונגרוס שבעיר הבירה וואשינגטאן כתפלה, ונפטר בשם טוב ח"י סיון תרמ"ב, והוא אבי הרב החכם מעלדאלא די סולא, (ע"ע).

(נז) הר"ר אברהם ב"ר דוד סיימן, חכם לתורת הפלוסופיא מטיף ורועה ישרון בעיר הבירה ושינגטון, יליד העיר נשוויל שבמחוז טענעסי, ויקשב לקח בבימ"ד החכמה בסינסינטי, ועם זה הסתופף גם בבימ"ד הרבנים שמה, ויזכה לתוארים רב וחכם פלוסופי יחד, והוא עסקן כללי וסופר בשפת המדינה.

(נח) הר"ר אברהם בה"ר דוד קאראלניק, חכם וסופר מופלא ויודע לשונות מילידי אומאן גליל קיוב, וישמע לקח בגדולי בתי מדרש לחכמה באירופה ויהי לסופר מאביב ימיו, ויכתוב הרבה ברוסית, גרמנית ויהודית, והוא אחד מטובי הסופרים היהודיים בארצנו ועסקן צבורי.

(נט) הרב ר' אברהם בהרב ר' זלמן מרדכי שפירא, הרב הגאון החכם צנוע ומעלי טובא, מגדולי יוחסין, קבל תורה מאביו הרב ויצא שמעו לתהלה בגלילות ליטא בנערותו וכבן י"ג שנורים

היו על פיו אלף דפי הש"ס ומפרשיו, ויהי תלמיד מובהק להגאון מופת דורנו מרן ר' מאיר שמחה הכהן זצ"ל כשבע שנים, ויסמכהו להורות ולדון, ובא הנה בשנת תרס"ג בהיותו כבן כ' ויוסף לשקוד בנפ"ת ב"ישיבת רבנו יצחק אלחנן" ונתפרסם לאחד מגדולי התורה בארץ החדשה, וזה יותר מעשרים שנה אשר יבהן פאר בעדת ישראל בקעניגסבערג (גליל אהייא), בכ"י הגאון הי"ו ספר גדול בשם "אוצר לדרשנים ומטיפים" וחידושי נפ"ת ושו"ת ומעט מחידושיו באו במאספים שונים רבניים, הוא אחיהם של הרבנים הגאונים ר' דניאל שפירא ור' ברוך שפירא הי"ו (ע"ע).

(ס) הרב ר' אברהם ב"ר חיים בראמסון, הרה"ג דבהמ"ד הגדול דאמא-הא גליל נבראסקא, ויעמוד על משמרתו שמה רבות בשנים.

(סא) ה"ר אברהם ב"ר יהודה אייבראמס, מגדולי הנדיבים, יסד את ביה"ח היהודי בברוקלין ובית החנוך העברי בבראנזוויל בשדרת האפקינסאן קרן סוטער, גדול היה שמו ונכבד גם בין נדולי הנוצרים, והנשיא הנאור אוהב ישראל טיאודור רוזוועלט ע"ה היה מידידיו ואוהביו, ונפטר פתאם כבן ס"ח א' תמוז תרע"א, וללותו באו נדולי ישראל ורבים משרי הנוצרים וממוני הממשלה.

(סב) הרב ר' אברהם בהרב ר' יהודא וויים, רב מופלא בברוקלין, ובא בין החותמים על הספר תולדות יצחק בדרושים מאת ידידנו זרה"נ מוהר"י מאדין, נויאָרק תפר"ה.

(סג) ר' אברהם משה ב"ר יהושע זואלעצקי, מנדיבי העיר בראנזוויל, ממיסדיו הראשיים של בהמ"ד "אוהב שלום" שמה, ויהי ימים רבים לנשיא בהמ"ד וישחד מהונו וכחו לרוב מוסדות הצדקה והחסד שבעיר, ונפטר בשם טוב כבן ע"ב כ"ו אייר תרפ"ח, וכבוד נעשה לו במותו, כי הובא ארונו לבהמ"ד בהמון רב ויספידו הרב בבהמ"ד הרב הגאון והדרשן המהלל מוהרש"י הלוי הי"ו פינקעלשטיין (ע"ע), ואנא זעירא, והרב הגאון מו"ה יעקב קעניג הי"ו הרב דבהמ"ד אור חדש, ומצא מנוחתו בקברות שינגטון בחלקת בית מדרשו.

(סד) הרב ר' אברהם בהרב ר' יהושע העשיל אייכענשטיין בשיקאגא באו ממנו חידושים בהקבץ הפרדס תרצ"א, והוא בנו של הרה"ג האדמו"ר מזידיטשוב.

(סה) ה"ר אברהם ב"ר יוסף גרינבערג, נדיב ומוקיר רבנן, מילידי סלוצק גליל מינסק, ומחשובי ערת ברוונזביל, והשתתף בכל מוסדות התורה והצדקה, עזר הרבה ביסוד המרכז בשדרת סארטוגה פנת סומפטר בברוקלין, (נוסד בשנת תרפ"ה, נשיאו הוא הגביר ר' יצחק שמריהו ב"ר יונה ווילסון ונבאיו הם הנכבדים מר עוזיאל ב"ר אברהם לעהמאן ור' אברהם ב"ר יוסף (ז"ל) ראקובשציק) ונפטר כ"ו מ"א תרפ"ט, וידידי הרה"ח המופלא ר' דוד הי"ו בעקער הרבה לספר בשבחו ולהלל רוב חסדיו ובפרט לת"ח, יהי זכרו ברוך.

(סו) הרב ר' אברהם בהרב ר' יעקב הלוי ליפשיץ, הרב הגאון חכם וסופר רב דפאל-ריווער (מאסס.) יליד קאוונא ויקבל תורה מאביו הרב החכם ואח"כ מדודו הגאון מו"ר מנחם מענדיל זצ"ל האב"ד דשירווינט, וירב חילו לאורייתא בישיבת וולזין ביצקו מים ע"י הגאונים מרנן הנצי"ב והרח"ס זצ"ל וזה יותר מחצי יובל שנה שמכהן פאר בעדתו, נדפסו ממנו חידושים שונים במאספים התורניים, (הוא גיסו של הרב הגאון הדרשן המפורסם מו"ה זלמן יעקב

הי"ו פריעדערמאן רב בבאסטאן (ע"ע).

(סז) הר"ר אברהם ב"ר יצחק טורא, פרנס ומנהיג בקהלת ישראל דנוי-פארט, ממשפחה רמה ועתיקה שבאה הנה מהולאנד, היה עושה ומעשה ופזר נתן לאביונים ויקדיש מהונו עשרים אלף שקל לבית חולים כללי ובתי הצדקה שבנגליל מאסאטשוזטס, ונפטר בשם טוב בבוסטון בשנת תקפ"ב, והוא אחיו של הנדיב המפורסם בדורו מו"ה יהודה ז"ל טורא, (ע"ע).

(סח) הרב ר' אברהם בהר"ר יצחק פירירא מינדים, רב גדול ומפורסם, רועה עדת ישרון בנויפארט בעשר שנים, ממשפחה ספרדית עתיקה שיצאו ממנה גדילי תורה וחכמה, היה מראש לרב בעיר בירמינגהאם באנגליא ומשם נתקבל לדרשן ודין לעדת הספרדים אשר בלונדון הבר ספרים שונים בשפת המדינה, והעתיק אנגלית את סדר התפלה והמחזור ונח נפשיה בשנת תרנ"א בהיותו בבן ד"ם, מבניו הוא הרה"ג החכם זקן הרבנים הספרדים פה מו"ה חיים שליט"א הנודע בשם דר. מינדים, (ע"ע). ועי' תוהב"א להח' וויערניק צד קט"ו.

(סט) הרב ר' אברהם ב"ר ישראל גוראנאווסקי, רב גדול חכם ושלם ומטיף לקהלת "אמונת ישראל" בנויארק מילידי וואלצלאווק בפוילין, היה עסקן גדול בצרכי הצבור, צנוע ומעלי, וינ"ב בשנת תרע"ג כבן ה"ם, והשאיר בכ"י ח"ת ודרשות ומעט נדפסו ע"י הרה"ח מוה"ר אברהם חיים ז"ל ראזענבערג בשם "אבן ישראל" (תרע"ה) עם תולדות הרב ז"ל ותמונתו.

(ע) הרב ר' אברהם בהרב ר' ישראל לעדרמאן, רב ונאון חכם ומטיף ודרשן מופלא, רב דבהמ"ד "תפארת ישראל" שדרת פנסילבינה*) בברוקלין, גזע קדש מחצבתו ומגדולי יוחסין בפוילין, תלמיד מובהק של הנאון הקדוש מאור הגולה מו"ר מאיר יחיאל הלוי זצוקל"ה מאוסטראווצי אשר סמכהו בהיותו כבן כ"ב, בא הנה טרם המלחמה הגדולה, ויהי לרב בביהמ"ד נחלת ישראל ובשנפטר הרה"ג הדרשן המפורסם מוה"ר אברהם געלערינטער ז"ל (ע"ע) נתקבל במקומו לשרת בקדש בבהמ"ד המפואר תפא"י ולפקח על בית הת"ת הגדול אשר בו ישמעו לקח כתשע מאות ילדי עמנו, שנותיו מ"ב, ה' יאריך ימיו, (הוא בנו של הגאון הצדיק האב"ד דביעלסק וקאסוב, (והשאיר בכ"י ספר רב הערך בשם עזרת ישראל) שהיה בנו של הגאון המפורסם מו"ר אליהו זצ"ל אבד"ק וויסקיט בעל שו"ת דבר אליהו ים' אזור אליהו (ועוד, שנשארו בכתי"ק) בהרב הגאון מו"ה אברהם יוזפא אב"ד בקונסקיוואלי, בהגאון הקדוש מו"ה בנימין זצלה"ה האב"ד דוולאדאווע ופו-לאוו, ולמעלה בקדש רבנים וגאונים, אמו יקנתו של הרה"ג מוהר"א הי"ו אשת הגרא"י הנ"ל היתה אחות אביו של הגאון מו"ר ר' יעקב יצחק זצוקל"ה המפורסם בשם החוזה מלובלין, ויחוסה עולה עד מרן השל"ה הקדוש זיע"א).

(עא) ה"ר אברהם בהחכם ר' ישראל דוב פרומקין, חכם וסופר, יליד עיה"ק ירושלם תובב"א ואביו הרב החכם חנכהו בביה"ס לעמעל ויהי אח"כ שמה למורה ערבית, בא הנה תרנ"ט ובשהחל

*) הת"ת נוסד זה ככ"ח שנה ע"י הרב השלם מוהרש"י ענדראז (ע"ע) וע"י הנכבדים ונדיבים עוה"ר מר דושקין, מר יפה, מר שופר מר קובערסקי ומר ברמבערג, והעסקנים הנעלים מר יעקב דאז והר"ר מאיר אראנסאז, הרבנים ששמשו שם היו הרה"נ ר" זונדל ז"ל קובלנין, הרה"נ רא"מ סינקעלשטיין, הרה"נ רמ"צ ראבינאוויץ, הרה"נ ר"א נעלערענטער ז"ל (ע"ע) ונשיאו עתה הוא הנגיד המשכיל ומופלג ר' יעקב משה הי"ו דרוזין והנבאי הראשי הוא העסקן ונדיב הלב מר יוסף יצחק קויפמאן הי"ו.

להופיע בנויארק העתון "דיא אידישע וועלט" ע"י הרב המטיף המפורסם בדורנו מו"ה צבי הירש הי"ו מאסליאנסקי (ע"ע) בשנת תרס"ב נמנה הר"א בין עוזריו הראשיים.

(עב) ה"ר אברהם ב"ר מאיר לוריא בעל חפשיות קובא והפעמון, והיה מגליל קובנא וממשפחת נאוויאזער המפורסמה שמה, בא הנה בעלומיו ויהי לרוכל מחזיר עם סחורתו, והקדיש עתיו לחבר שירים, ובעניו האציל שארית כספו לחכמים ומשכילים, ויעזור הרבה ביסוד חברת מפיצי ספרת ישראל באמעריקא, ובא מאמרו מראות נגעים ב"נר המערבי", שנה א' (תרנ"ה בהמשכים, ממנו נראה אהבתו העזה לחכמיא וכופריא*) והאריך ימים וג"נ בן ע"ה.

(עג) הרב ר' אברהם ב"ר מאיר שאול רעזניק, הרב הגאון מגדולי מושבי בשבט סופרים בדורנו ומפורסם בשם "הרב א"נ עזריקם" כפי שחתם בהרבה ממאמריו בעתונים החרדיים, תלמידו של הרה"ג ר' אברהם באגען (בעל דבר בעתו, יפה בעתו ומגן שאול) היה לפנים רב בקיוב אסחאבאד, ובפרוץ מלחמת העולם הלך בין הגולים ויהי למ"צ במאסקבה, תרפ"ג בהיותו כבן נ"ו שנה בא הנה, ויהי לרב במידל-ווילדוש על יד ברוקלין ואח"כ בקווינסי גליל מאסס. וכעת רב בלאָעל, בכ"י חידושים רבים בגפ"ת ודרושים, ונדפס ממנו ספר "מללי אורות" על ס"א שבתהלים, בביאורים נכבדים וישרים, ועוד.

(עד) הר"ר אברהם בהר"ר מאיר רהיין, רב חכם וסופר ומטיף בקהלת נאורי האט ספרינגס במדינת ארקנזעס, נולד בשאוויל תרל"ו ויבוא הנה בנערותו וילמוד מדעים ותורת ישראל, ויהי מטובי תלמידי במה"ר בסינסינעטי, ובגמרו למודו שמה נתנה עליו משרת רועה רוחני ומטיף לעדת ישראל שבהאטספרינגס, והוא סופר אנגלי נעלה ונדפס ספרו ע"ד החכם והמשורר הגדול שבדור מו"ה יהודה ליב גארדאן ז"ל.

(עה) הר"ר אברהם בה"ר מיכאל קאטליאר ממשכילי העיר קליוולאנד וחכמיה, יליד העירה טראשקון גליל קובנה, ומתלמידי הרה"ג ר' יוסף שאולם בווילקאמיר, בא הנה תרמ"ח וחבר "דרך ארץ החדשה" בסגנון התלמוד, כדרך שעשה המשורר החרוץ מו' גרשון רוזנצווייג במסכת אמריקא (ע"ע).

(עו) הרב ר' אברהם ב"ר מיכאל שעכטער, רב גדול בתורה ובחכמה, מילידי רומניא ומתלמידיו של הגאון הצדיק ר' שלמה ברייער האב"ד דפראנקפורט דמיין אשר סמכהו בסמיכת חכמים, ונם ראש ישיבת חברון עיה"ק הגאון מו"ר משה מרדכי עפשטיין הי"ן שת ידו עליו להורות הוראה בישראל, ומקרוב נבחר לרב ומורה לעדת הויסטאן אשר בפלך טעקסאס, שנותיו בערך ל"ח וה' יברך חילו לאורייתא ולישראל! הרה"ג המופלא במדעים יסד חברת "כלה" של גדולי התורה והרבנים יהחכמים שבמדינת טקסאס המתאספים בחדש אדר שבכל שנה להבצת תורה ותעודה בישראל, ויש לו אוצר ספרים גדול.

(עז) הר"ר אברהם בה"ר מרדכי

*) הסיפר משפטים ידבר את רוב עשירינו אשר בארצנו שאינם מחזיקים בידי חכמים סופרים ומשנים למרות תפלתם של ראשונים "לקים בנו חכמי ישראל", ורובם חיי צער ולחץ יחיו והדברים שנאמרו זה רבות בשנים מאת הארי במשוררי הדור רמ"מ הי"ו דוליצקי, "הבה נתחכמה להיות שואבי מים, נעמסה קפת רוכלים ונדפק דלתים", כו', חיים וקיומים גם בימינו שנבר ישראל ויעש חיל רב וכסף תועפות, והלואי שאנדת חכמים ועשירים נוסדה להגן על פליטת בית סיפרינו ומאן דעסקין באורייתא פה להחזיק בידי עץ החיים!

הכהן ארענשטיין, מגדולי המנגנים, ומופלא בחכמת הזמרה, מנוע יוחסין, היה לש"ץ בערים בלטא קרעמענצוג ואח"כ בבארדיטשוב, ונדפסו באדיסא מנגינותיו בשם "רנן והלל" לתפלות השבת ימים טובים וי"נ, ובא זכרו בס' חסד לאברהם על המשניות שחבר מר אביו זקנו הרב הגאון ר' אברהם זצ"ל מו"צ בטאמאשפאל, (קיוב), והוא אבי הפסנתרון המפורסם יהודה ליא בנויארק.

(עח) הר"ר אברהם ב"ר מרדכי בריל, מטיף ומורה לעדת בית אל בהי־לינא במדינת ארקנזס ומשם נקרא לשרת בהיכלו יונין קונגרייגיישאן בגרינוויל, בפלך מיסיסיפי, מילידי העיר אוגדנס־בורג שבפלך נ"י ומתלמידי בית מדרש הרבנים בסינסינעטי.

(עט) ה"ר אברהם בהר"ר נחום גאלדבערג עסקן ציוני מפורסם, חכם וסופר עברי ויהודי, מיסד אגדת פועלי ציון בארצנו ומשתתף בהרבה מוסדות כפרותיים ולאומיים, מילידי פוהוליא, וכשמלאו לו בש"ז נ' שנה, חגגו את יובלו רבים מסופרי ישראל ועסקניו בנו־יארק, ונדפסו מקרוב כתביו בעברית בקובץ מיוחד.

(פ) הר"ר אברהם בהר"ר מנחם שטרוים, מופלא בתורה, מנכבדי עדת שארית ישראל בבלטימורי, וקונן עליו המשכיל המפורסם מר ישראל פיין ז"ל (ע"ע) בספרו נגינות בן יהודה שנדפס הרס"ז, ובצד ה' מספרו מזכיר גם אחי הרר"א, התורני מו"ה אליעזר.

(פא) ה"ר אברהם בהר"ר נחום מאיר שמ"ר עסקן צבורי, סופר וחוזה חזיונות ועורך דין, בנו של החכם והסופר המפורסם בספוריו ההמוניים נ. מ. שיי־פעוויטש ז"ל, מגדולי יוחסין בפינסק מולדתו, בא עם אביו (ע"ע) בילדותו, ויתחנך בהשכלת ישראל ויבקר בהמ"ד למדעים ויהי לעורך דין, וישתתף בעבודות צבוריות וישתדל הרבה במוסד הקונגרס היהודי האמריקאי ויכתוב חזיונות שהועלו בתיאטראות יהודיים ואנגליים, ונדפסו איזה מחוברותיו בשאלות עמנו, והוא גיסו של העו"ד המפורסם מר טש. צונזער בנו של החכם והמשורר היהודי ר' אליקום צונזער ז"ל (ע"ע).

(פב) הרב ר' אברהם י. ב"ר נחמן הלוי פערעמאן, הרה"נ המופלא בתורה צדיק ונשגב רב בבהמ"ד אהבת רעים בברוקלין יליד רוסיא הפנימית ממשפחתו של הרה"נ הצדיק מוה"ר אברהם מקא־ליסק, הסתופף באה"ק ויהי לרב בבהמ"ד שערי תורה בעיה"ק יפו תובב"א, בא הנה תפר"ה ונתקבל לרב בחברת אהבת רעים ושמה מרביץ את תורתו התמימה, דרשן יקר ונעלה ודחיל חטאין ויראת ד' מעוז, יברך ה' חילו לאורייתא וקדשיה.

(פג) ה"ר אברהם ב"ר נפתלי שיפליאקוב עסקן צבורי נודע בנויארק וראש לועד הפועלים העממים בארצות הברית וקנדה*) מילידי צרניגוב (תרל"ז) בא הנה בנערותו, ונבחר בשנת תרע"ד לחבר ועד המחוקקים בפלך נויארק,

*) באספסם הששית שהיתה בש"ז, התנדבו סך המשים אלף שקלי מדינתנו לתמוך פועלי ארצנו הקדושה ועובדי אדמת הקדש, מספר חברי הפועלים העברים המסודרים האלה מגיע עד כדי ר"נ אלף איש — כן ירבו.

(פד) הרב ר' **אברהם צבי** בה"ר **פינחס אריה גוטפלאט**, הרב הג' המטיף והדרשן הנעלה, רב דבהמ"ד אגדת אחים בני יעקב*) במזרח נ"י, יליד ווארשא ויקבל תורה מילדותו אצל הגאונים ר' ליבל חריף ור' יהושע יעקב הכהן זצ"ל, ויקבל סמיכת הגאונים ר' נתנטע הכהן האב"ד בעיר קאלביעל ור' יחיאל משה מאנאלאוויץ האב"ד דמלאווא, ובבואו הנה, תע"ר, סמכוהו הגאונים רשא"ה יפה ורש"צ ווין, ויתקבל לרב ודרשן בבהמ"ד לאנשי סאבאטשאוו דנויארק, ואח"כ לרב דק"ק בית אברהם אשר בוויליאמסבורג, ומשם נקרא אחר כבוד לכהן פאר בבהמ"ד א"א הנ"ל והוא מנהל שמה ג"כ את הת"ת, (ושמעינא מיבא מידידנו הרה"ג מוהר"א הי"ו מספר בשבחא דמר רב אביו מיראתו המהורה צדקתו ומעלות זהירותו ודקדקו בקלות כבחמורות, ויהי עובד עבודת הקדש מאהבה ברוך זכרו).

(פה) הרב ר' **אברהם** ב"ר **שלום געלערינטער**, הרה"ג הדרשן המופלא בגדולי המטיפים בנויארק מילידי עיה"ק ירושלם תובב"א, בא הנה בעלומיו, ויהי לרב ומ"מ בבהמ"ד הגדול דבראנזוויל, ואח"כ לרב ודרשן בבהמ"ד לאנשי סיניי ברחוב מעדיסאן בנויארק, וכעשר שנים בבהמ"ד דהת"ת תפארת ישראל אשר בשדרת פנסילווייניא במזרח נ"י, והמונים נהרו ובאו לדרשותיו המתובלות במילי דשמיא ודברי דרך ארץ, וג"כ בבן ששים ביום ב' ט"ו אלול תרפ"ז, ויספידו למותו רבנים גדולים, ומצא מנוחתו כבוד בקברות הר יהודה, הוא היה מחותנו של הרב הצדיק והנדיב המפורסם מו"ה דובער ז"ל מאנישעוויץ מסינסינעטי, (ע"ע).

(פו) הר"ר **אברהם** ב"ר **שלמה כ'איר פייער**, חכם וסופר בברוקלין, חבר כפר "נשמת כל חי" מעניני מדע שנדפס בווינא תרפ"ז, ועל שער הס' בתוב שחבר ו"ב ס' זכרון אברהם.

(פז) הר"ר **אברהם** ב"ר **שמואל אנשפבר**, חכם ומטיף, יליד נויארק ויושמע לקח בהאונברסיטה הסינסינטית ובבית מדרש הרבנים שמה, ויהי לרועה לעדת ישרון בביננהמטון בגליל נויארק ומשם נתקבל לשרת בביהכ"נ אנשי חסד בסקרנטון פנסילוויניה.

(פח) הר"ר **אברהם** בהרב ר' **שמואל מאיר אייזיקס** חכם ורב מדעים סופר ומטיף לקהלת בני ישרון בפעטערסון (גליל נ. דז.), יליד נויארק ותלמיד האוניברסיטה שבה, וישמע לקח גם בבמ"ד הרבנים בברעסלו שבאשכנז, ויהי לראש המורים לספרות הגרמנית בבימ"ד החכמה בנויארק, וכתב ספרים שונים בשפת המדינה.

(פט) הר"ר **אברהם אבא** בהר"ר **צבי סעניער**, חכם וסופר ממשפחת חכמים וסופרים*) ויהי בילדותו משומעי לקחם של הר"ר אברהם מאפו ז"ל והמשורר מוהרי"ל נאדראן, הסתופף באחרית ימיו במושב הזקנים "בני ובנות יעקב" בנויארק, ושמה הדפיס העתקתו "מרים שטוארט" של הסופר הגרמני

*) בהמ"ד נוסד לערך הר"ס ברחוב ווייאנא, ובשנת תפר"ה הוקם מחדש בניו מפואר ונשא בשדרת נלנסור קרן מיללער, רבני ביהמ"ד היו, הרב הג' החכם והמטיף הנעלה מוהרמ"א הכהן קאפלאן והרב הג' הדרשן היקר מוהר"י סאדעז, (ע"ע), ונשיא בהמ"ד הוא הנביר ר' חנוך העניך גרינבערג, ונבאיו, הישיש הנכבד ר" מאיר שאווצ' (כעת באה"ק), היקר והנכבד ר' שמעיה זאב קאהן.

*) אבי אביו היה, הרב החכם והסופר ר' יהודה ליב סעניער, תלמידו של הרב רמבמ"ן ז"ל וחברו של הסופר הרב רב"א גינצבורג ומזכירו בקרית ספר, ובכותו כתב עליו הרה"ח אדם הכהן ז"ל קינת אבל ונדפסה בספרו "שירי שפת קדש".

(נויארק עת"ר), ונפטר בשם טוב למעלה משבעים והשאיר בנים משכילים בברוקלין.

(צ) הרב ר' **אברהם אבא שאפראן** רב וגאון חריף ובקי, ר"מ בישיבת רבנו יעקב יוסף בנויאָרק יותר מעשרים שנה, והעמיד תלמידים הרבה, וישרת בקדש בכהונת רב ומו"צ לקהלת בני ישראל סאלאנטר בני זאמוט שברחוב קי"ח בנויאָרק, ונפטר פתאום ביום י"ח טבת תרצ"א, ויספידוהו רבנים גדולים, יממנ"כ בקברות הר כרמל.

(צא) הרב ר' **אברהם אבא בה"ר דוד ראזען**, הרב הגאון החכם השלם וצדיק בדרכיו רב בניו־היוועז קרוב לכ"ח שנה, ומלפנים שמש בקדש בערים צאריצין שבפנים רוסיא ואח"כ בווילקי גליל קובנה, היה צנוע וענותן ותקן תקנות רבות לתורה ולתעודה, ונ"נ כבן ח"ס שנה, ובמקומו בא לשרת בקדש מר ידידנו הרב הגאון רב פעלים מו"ה יהודה העשל הלוי לעווענבערג הי"ו (ע"ע), הרה"ג מוהרא"א זצ"ל היה נכדו של הגאון מו"ה מאיר זצ"ל אבד"ק קובנה יצ"ו, (שממנו בא מאמר "מאיר עיני חכמים" בהקובץ בית ועד לחכמים שהו"ל הגאון מוה"ר ישראל חיים הי"ו דייכעס בלונדון תרס"ב*).

(צב) הרב ר' **אברהם אהרן בהרב ר' בנימין בוניש יודעלאוויץ** הגאון הגדול המובהק סיני ועוקר הרים, מנדולי הרבנים והמחברים בדורנו, ודרשן מופלא מילידי נאבירודאָק בגליל מינסק, ובעודנו נער עול ימים נודע לעילוי, כבן י"א בא לקבל תורה מאת דודו, אחי אמו מ' שאשע נ"ע, הגאון הגדול מו"ר מאיר מארים זצ"ל האב"ד בקוברין, וכבן י"ז, בשנת תרכ"ז, בא ואלוזונה עיר התורה ויצא שמעו בין בחירי תלמידי הישיבה, בחידושיו ופלפוליו ובקיאותו הרבה, כבן ח"י נשא אשה משווינציאן ואחרי נשואיו למד בפרישות בוואלפא ג' שנים בהתמדה עזה, תרל"א נדפס בוילנה ספרו עלים למבחן, תרל"ד נתקבל לרב בסעליב הסמוכה לעיר מולדתו וממנה נתקבל לקוזניצא ואח"כ שמש בכהונת רב בערים קונסטנטין, טוראָוו וקאפוליא, הרנ"ו הדפיס ספרו שו"ת בית אב על או"ח ויצא טבעו בין גדולי הרבנים, חרנ"ח בא לשרת בקדש במאַנטשעסטר האנגלית בתור ראש רבניה, ואחרי שבתו שמה ו' שנה בא הנה ויתקבל לראב"ד בבהמ"ד המפואר שערי תפלה בבוסטון, ולא ארכה כהונתו שמה ויתקבל לר"מ ראשי בישיבת רבנו יצחק אלחנן דנויאָרק וגם משרתו זו נשא זמן מועט ותבחרהו קהלת בעיאן הסמוכה לנויאָרק לאב"ד ויכהן בה שלש שנים וישב לנויאָרק ותבחרהו עדת ישרון אנשי לובץ לראב"ד ולמ"מ בבית מדרשה הגדול ברחוב עלדרידזש, ומשרתו זו נשא עד ימיו האחרונים שנצחו אראלים את

*) הבאתי לראיה מאמרו של הגאון מוה"ר מאיר ז"ל והמקום שנדפס המאמר, משום שאחד ממיודעי מהרבנים המפורסמים בעירי אשר רשימות בספרי היו למראה עיניו הניד לי כי מעולם לא היה רב בקובנה בשם ר' מאיר, והרה"נ בא מגלילותיה, וכי נהירין לו שמות רבני עיר ואם בישראל זו, ואני עני שמאז תודות לאל דרכי לדקדק עד כמה שאפשר גם בשנותיהם של גדולינו ולא כש"כ בשמם, יראתי מהעביר קולמוס על שם גאון שכתוב אצלי בקדושה, ואם לא ראינו אינה ראיה פה כחו של לא שמענו? וברוך השם שבבקרי את בית מדרשו של ידידנו הרה"נ הצדיק רא"נ מאירוביץ הי"ו בפה, ונזדמן לי באקראי הקובץ בול"ח בו מצאתי ראיתי שם רב נהוראי זה, והודיתי לאל הרועה אותי מעודי שלא הוצאתי שם גדול לבטלה, ואתור בספרא דבי רב האי גאון מוהריח"ד בשם דרשות מהרי"ח הנדפס בליערז תר"פ, ושם נאמר, כי הגאון ר' מאיר היה אחיהם של הגאונים ר' דוד אבד"ק איישישאק ור' שמואל הד"ץ בווילנא לבני הגאון ר" אבלי זצ"ל, ושלשתם בני הגאון הגדול בדורו ר' אריה ליב אבד"ק לידא והגליל בהגאון ר' אליהו זצ"ל ווקוס זצ"ל מקראקא עיי"ש.

דמצוקים ביום א' בא, ד' שבט תר"ץ, בשנת השמנים לחייו, ויספידוהו בפניו הגאון הגדול צדיק ונשגב מו"ר משה חיים שליט"א ראבינאביץ זקן ההוראה בברונזביל, והרב הגאון הישיש מו"ה בנימין ברוך שליט"א גוט ראב"ד בבהמ"ד חתם סופר בנויארק, ובנו של הגאון המנוח הרה"ג ר' חיים מארים, ואחיו הרה"ג ר' זלמן טעביל, ואלפים נהרו ללוות ארון קדשו שנגנז במעלה הקברות אשר בביי־סייד, בברוקלין.

הגאון אביר התורה זצ"ל לא פסקה תורה והוראה ממנו כל ימיו, והשיב תשובות לרבים מגדולי הרבנים, שרובן באו בשבע מערכות ספרו הגדול שו"ת בית אב שי"ל על כל ד"ח השו"ע, ויהי לאחד מבחירי הדרשנים בזמננו, וחבר בה' כרכים גדולים ספרו דרש אב על כל פרשיות התורה ודרושים לחגים ומועדים, מלבד ספר תפוחי זהב וספר יד ה' (על מגלת אסתר) ולבסוף ימיו הדפיס ספרו אב בחכמה בדיני חליצה ע"י שלוחה של היבמה*) והשאיר בכי"ק הרבה תשובות וחידושים בגפ"ת ודרושים, ובשנת תע"ר הו"ל ביחד את הרב הגאון מוהר"י איס־קאלסקי ירחון רבני בשם "המצפה" שהעיר נגדו רוח רבים מגדולי הרבנים בנויארק בגלל כ"ח שאלות שנדפסו בו, ובהוסד אגדת הרבנים המטיפים בארצות הברית נבחר הגאון לנשיא האגדה שהתקימה איזו שנים.

מנוע קדש מחצבת הגאון מוהרא"א זצ"ל ממשפחות נאוני העולם מוהר"מ באדווא, מוהרש"ל, הרמ"א מוהר"א ואביו הר"י מינץ, והוא אחיו הצעיר של הרב הגאון הצדיק ר' משה מאנגעס האב"ד דוואליע טוראָוו ופאהוסט, אבי הרב הגאון ר' שלמה הערש, וגיסו של הגאון הצדיק ר' אליהו משה לעווין אבד"ק טראב וואלוגראק בעל שו"ת יד אליהו.

(צג) הרב ר' אברהם אהרן ב"ר יעקב משה חיניץ, הרב הג' הנעלה ר"מ בישיבת תורה ודעת בברוקלין, ורב ודרשן דבהמ"ד אהבת אחים ברחוב לאגען שבמזרח נ. י. יליד העיר סטאראבין נליל סלוצק (תרנ"ג) קבל תורה בישיבות כלוצק ומיר, ויקבל סמיכות הגאונים ר' איסר זלמן מעלצער ור' אברהם קאמאי (בנו של הגאון הגדול מו"ר אליהו ברוך צוקל"ה, ע"י תולדותיו בספרנו "דור רבניו וסופריו" ח"ג) בא הנה תרפ"ג, ויהי לחבר לאגודת הרבנים שבמדינה.

(צד) ה"ר אברהם אייזיק, ראש וראשון ליהודי פורטסמוטה וכל ימי חייו יחיד היה שמה, ויגדל כבודו בין אזרחי הארץ כי היה שומר תורה ומסחרו היה סגור בשבתות ומועדים, ונפטר בשם טוב תקס"נ (תוהי"ב מהחכם מוהר"פ וויער־ניק צד קי"ז).

(צה) הר"ר אברהם אליהו בהר"ר שמואל אליעזר לובארסקי, עסקן ציוני חכם וסופר ומנוע נדולי יוחסין דור רביעי להג"ר דוד מלובאר, שהיה דור חמישי לבתו של רבנו אא"ז מאור הנולה המהרש"א זצ"ל, יליד באלטא, ומתלמידי

*) הספר הטיל רעש נדול בין נדולי ההוראה בארצנו וחו"ל בצאת הגאון להורות חדשה בישראל נגד הקבלה והמסורת מרבותינו ז"ל, ולא היה הרב ז"ל ראוי למעשה לסתור בנין זקנים המורם ונשא מקום מקדשנו, הן כל ימיו הכה בלשונו ובספריו את המחדשים והמתקנים ומנלים פנים שלא כהלכותינו מני קדם, אלא בכדי להורות תשובה להני בריוני הבאים בסבורות ריקות ופלפולי דכדי להתיר איסורים המקובלים, כי השולח יד בנבולות אשר נבלו ראשונים כמלאכים נקה לא ינקה ובאמת חזינא לחד מרבנן קשישאי שכתב בהעתון מארנעו ושורנאל שנחם הגאון זצ"ל על מעשהו בזה, ושגגה יצאה מלפני השליט והמשביר, ונסלח לו כי רב רבנן הוא, וסימנא מילתא הוא, כי במותו שלא נספר כהלכה נדול הדור, בקירוב הזמן נלקה המאור הנדול, והשמש באה צהרים בשתי שעות רצופות ועלטה כסתה ארצנו, ויהי לאות כי צבא מרום במרום תבעו עלבונו וגפיישא זכותיה כי רבים השיב מעון וירביץ תורה ומוסר כששים שנה, ועשה אזנים למו.

הרה"ג ר' ליב סקריוואזער, וחתנו של הרב ר' אברהם יהושע העשיל מטיבריוב גליל פודוליא, היה לסוחר באדיסה ועמיתו ורעו של הגדול שבסופרי הדור ר' אשר ז"ל גינצבורג ויעש רבות לחבת ציון ברוסיא, בא הנה תרס"ד במלאכות בית מסחר הטהע של הנדיב המפורסם ר' קלונימום זאב זצ"ל וויסאצקי דמוסקבה ויהי מן הראשונים הזריזים להשתתף בבחו והונו לכל מוסדות הצדקה וספרות ישראל, אהב והוקיר רבנן וחכמים ויחזיקם תמיד בכבוד, נפטר כבן ס' וגדולי נכבדי קהלת ישרון שבנויארק רבתי השתתפו בהלויתו וכבוד גדול נעשה לו במותו, והוא אביו של הסופר כיר צבי הירש המחבר בשפת רוסיא: פלשתינא והקונגרוס הציוני הששי.

(צו) הר"ר אברהם אליעזר בהר"ר יצחק אייזיק הירשאוויץ, הרב המופלא חכם וסופר בפיטסבורג פא. מילידי העיר קאוונא, חבר ספר נכבד במקורי מנהגי עמנו ונדפס פעמים בהסכמות גדולי הדור, שמש ג"כ בתור רב ודרשן בבהכ"נ שערי תורה דפיטסבורג, ובאו ממנו כיאמרי תורה וחכמה במאספים ום' פרח לבנון.

(צו) הרב ר' אברהם אליעזר בה"ר ישעיה אלפערשטיין, הרב הגאון הגדול שיננא וחריפא טובא, חכם וחוקר, מגדולי רבני המדינה*) מילידי העיר קוברין גליל הורדנא ומגדולי תלמידי הגאון אביר הרועים מרן יוסף דובער הלוי זצ"ל האבד"ק בריסק, בעודנו עול ימים היה לרב ומו"צ בפרור נובוגארוד שבווילנא ואח"כ בבהמ"ד זץ דסלאבודקה אצל קובנה, ויבא הנה תרמ"א ויהי לרב בשיר קאגא, ומשם בא לשרת בבהמ"ד לבני יאנוסטאוו ועדת משכן ישראל בני סוראלק בנויארק, ויעמוד על משמרתו הרבה שנים עדי יצאה נשמתו בטהרה בישנת תרע"ז ויספידוהו גדולי רבני נויארק, היה שקדן גדול ותורה וחכמה שעשועיו יום ולילה, הצטין בחכמת החשבון וההנדסה ומלבשתו קדש ענות צדק וצניעות, ושם צדיק לברכה, השאיר הרבה חידושים בגפ"ת חקירה ודרושים ונדפם ספרו הגדול "הראל" על מס' בבורים ושם הראה כמה נפישא חילו בפלפולא דאורייתא ובאו מעט מחידושיו בהמאסף מירושלם.

(צח) הרב ר' אברהם בער גאלדענסאן, הרב הגאון חכם ושלם וסופר כהיר, היה רב דבהכ"נ שערי תורה בני ראובן בשיקאגא ומקרוב בא לכהן פאר בעיר סט. לואיז, ומלפנים שמש בקדש באחת מערי רוסיא, וספר בשבחו וגדלו בתורה ומעלות חכמים ידידנו הרב הגאון המפורסם רב ספרא וצדיק בדרכיו מוה"ר יעקב שליט"א לעווינזאהן הרב בברוקלין (ע"ע באות י') וכי חבר ג"כ ספר נכבד, ובסוף ספר המלים של הרה"ח המדקדק המפורסם מו"ה יצחק דובער חאנעס ז"ל כתב הרב מוהרא"ב הי"ו את תולדות ימי חייו של המחבר.

(צט) הרב ר' אברהם גרשון ב"ר יוסף אש, הרב הגאון האב"ד לפנים בעיר מוש חדש שבגליל מינסק ובא הנה מקרוב ונתקבל לרב בעיר רעדינג אשר בפלך פנסילווייניא, ובספר המאור שנדפס מחדש למר ידידנו הגאון ר' אליעזר מאיר הי"ו פרויל (ע"ע) באה אליו תשובה מאהבה.

(ק) הר"ר אברהם דוב בה"ר יוסף עזרא דיבוענוויץ, הרב החכם

*) אוי לעלבונה של תורה, כי הגאון המופלא בדורנו הזה דלה היתה משכורתו, ויחי חיי צער ועוני, כאשר קוננו למותו הרבנים הגדולים מאגדת הרבנים המטיפים בעתון "פורה הדרך היהודי", ולולא הסדי החכם והשופט הכפורסם כר א. רוזאלסקי הי"ו שהיה אחר מחברי בית פרדשו לא היה בבית הגאון זצ"ל כל לחם ושמלה.

המופלא מילידי העיר פינסק ויתנורר ימים רבים בקיוב, ויהי למלמד תורה ודעת לבני עשירי העיר ויתרועע את החכמים יהל"ל ור' יצחק יעקב ווייסבערג בא הנה תרנ"א ויהי למורה בהת"ת מונטיפיורי ברחוב נוביורניר בנויאָרק ויסבול לחץ ודחק רב, ונפטר כבן נ"ו ערב חג הסכות תר"ס, חבר ס' המצרף על אגדות חז"ל ונדפס באדיסה תרל"ב ולא דבים ולא יער, שי"ל בברדיטשוב תרמ"ו, והוא היה גיסו של הרה"ח ר' אברהם ליב ז"ל בנימינסאן (ע"ע להלן).

(קא) הרב ר' אברהם דוב בהרב ר' יעקב מאיר כהנא, הרב הג' והדרשן דעיר פאר ראקאוויי, בקרבת ברוקלין, קבל רבי תורתו מאביו הרב הגאון הצדיק ובישיבות ליטא, והוא גיסו של ידידנו הרב הגאון השלם מו"ה דובער הי"ו אפעלמאן מרבני בראנזוויל, (ע"ע).

(קב) הרב ר' אברהם דוב בהרב ר' יצחק יעקב רייגעס, הרב הגאון הנעלה, רב ומו"צ בפלאטבוש שבברוקלין, בנו של הגאון הגדול הצדיק הראשון לציון ורב הפעלים המפורסם בהורנו בספריו הנפלאים ובעבודתו הכבירה לתחית עמנו בארץ הצבי, (שהתייחס לנכדו של הגאון בעל שלחן שלמה, נצר משרשי התנא ר' יוחנן הסנדלר מנוע דוד מלך ישראל חיים, ויהי חתנו של הגאון האמתי, חסידא ופרישא מו"ר יוסף רויזין זצ"ל האבד"ק טעלז ואח"כ דסלאנים, בעל שו"ת ערות ביהוסף פורת יוסף ומשנת רב יוסף) היה לרב במאלאט גליל ווילנה, ובפרען גליל סובאלק ובשנת תרס"ה היה לר"מ בישיבת לידא שיסד מר אביו הגוצ"ל, בא הנה תרפ"ד ויהי לרב בפלעטבוש והוציא לאור מכפרי אביו זיע"א שנשארו בכי"ק, תרא"ד חי"ו, הוא אחיו הבבור של החכם ר' משה ז"ל בעל דור וחכמיו שנפטר בעלומיו כבן כ' (י"ז אדר"ב תרנ"א) וגיסו של הרה"ג המפורסם ר' אהרן ראבינאוויץ מהראדישץ.

(קג) הרב ר' אברהם זאב פאקשיוץ הרה"ג החונה ביוניאן היל"ל והסביבה ובאו דבריו בסוף ספר משנת יעב"ץ בקונטרס דברי ריבות (ס' ח') בדין ודברים שהיו מהרב הגאון מו"ה יעקב בן ציון הכהן מענדעלסאן הי"ו (ע"ע) הרב המחבר, נגד הרב הגאון הרב לקהלת אנשי רוססיא בעירו, מוהר"י קאנאוויץ הי"ו (ע"ע).

(קד) הרב ר' אברהם זאב צבי בר' אלטר מאיר הירשל, חבר ספר זרע אברהם הכולל ביאורים במדרשי פליאה, ונדפס הס' בנויארק תרפ"ז בהסכמת הגאון מו"ה אריה ליב האלבערשטאם אב"ד דצאנז,

(קה) הרב ר' אברהם זאב בהרב ר' גרשון יצחק ליוואי הרב דמעקיספארט פנס. אחי הרב ר' שמחה מפארט־עמבא, מנדוליהם של תלמידי האדמורי"ם מצאנז באונגרן.

(קו) הרב ר' אברהם זלמן קורץ מרבני ראטשעסטר נויארק ושמש לפנים בכהונתו באיסטאן גליל פענסילוויינא.

(קז) ה"ר אברהם זלמן בה"ר אביגדור פרידום חכם מפורסם, צני דמלא ספרא ושקדן גדול מנוע חכמים וישישים בעיר מולדתו ריגא, שארו הקרוב של החכם מו"ה שניאור זאקס ז"ל עמד שנים כבירות בראש מחלקת הספרים העברים של אוצר הספרים הגדול העירוני בנויאָרק ויקדיש אליה רבי כחותיו ושקידתו הנמרצה, אהב חכמים ותלמידיהם וישמשם בכל הדרוש לעבודתם ברוח, ויהי צנוע וענותן, ונפטר פתאם שמ"ע תרפ"ד כבן נ"ו (ולתוספ פרשת פעלתו ועבודתו המדעית, הקדש כפר שלם הערוך בידי ממלא מקומו בעבודת הספריה החכם המרומם רב

המדעים דוקטור יהושע בלאך הי"ו, (ע"ע), בשם "חקירות בדבר הביבליוגרפיא העברית", ושם באה גם תמונתו, וברם זכור הוא לטוב הרה"ח מהר"י הי"ו שהציב יד ושם רב להמנוח המופלא שהלך עירירי באין בנים, והיתה לו את מצבת עולם).

(קח) הר"ר אברהם חיים בהר"ר יוסף הרל"פ, חכם וסופר ומדקדק, ענותן וצנוע, ממשפחת יוחסין גדולה בפוילין, ויליד העיר וויסטינעץ, בא הנה בעלומיו ויהי למנהל הת"ת שנוסדה אז בסיראקיוז פ. נויארק, ומשם בא נויארקה ויהי למורה ראשי בהת"ת שבמזרח בראדוויי, באו מאמריו ברבים מהעתונים, וסדר והגיה ותקן הרבה את סדורי התפלה והתחנה לילדי אחינו שנדפסו ע"י חברת התוצאה העברית, ויחבר ג"כ ספרי למודי שפ"ע ודקדוקיה, ונפטר בבן ששים.

(קט) הרב ר' אברהם חיים בהרב ר' יוסף קאנער, רב גדול בבראנזוויל, שמש בתור רב בקולוניא דובראווא גליל רוזינא, ואח"כ במורד ההר בוולאזין, ויבא הנה מקרוב, ובב"י ספר לקח טוב בהלכה ואגדה.

(קי) ה"ר אברהם חיים בהר"ר כתריאל צבי שרהזאהן, חכם ועורך דין נעלה בנויארק, מגזע יוחסין מצד אביו הרב החכם הנדיב המופלא וצדיק בדרכיו, שהיה בנו של הרב הגאון הצדיק והדרשן הגדול בדורו מו"ה אליהו זצ"ל שרהזאהן המ"ץ ומ"מ בלאמזא וסובאלק ואב"ד דפרען ופייזר, (עי' ספרנו חכמי ישראל באמריקא" צד ק"ח) ומצד אמו הצדקנית מ' בתיא נ"ע שהיתה בתו של הרב הגדול ר' דוד זצ"ל יהלומשטיין מחכמי העיר סובאלק, עסקן צבורי נודע להתהלה צנוע ומעלי, והוא אחיו של החכם ר' יחזקאל שרהזאהן בנויארק וניסו של הרה"ח ר' אריה ליב ז"ל קאמייקא (ע"ע).

(קיא) הר"ר אברהם חיים בהרב ר' עזיאל ראזענבערג, הרב החכם הגדול והמופלא בשקידתו בתורה וחכמה, מגזע קדש מחצבתו, דור י"א להגאון מרנא בעל הלבושים, יליד פינסק, קבל תורה מאביו הרב הדיין בבי"ד של הגאון הגדול בעל משכנות יעקב, וילמוד בצותא חדא את העלוי המופלא מ' יצחק יעקב (שיצא טבעו בעולם בגאון תורתו ומופת דורנו האב"ד ור"מ בערים שווינציאן ולידא) ויעש חיל בתורה וחכמה בנעוריו ובא אח"כ ללמוד בבמ"ד הרבנים בזיטומיר, תרל"ב היה לרב העדה בעיר כולדתו וישא משרתו בתשע שנים ויתקבל לרב קהלת ישראל בניקולאיוב ואחרי עשר שנות כהונתו שמה בא הנה בשנת תרנ"א ויקדיש רוב ימיו לחכמה ולספרות, ויהי אחד מעורכי הירחון נר המערבי שהיה לכנסת חכמים וסופרים מובהקים, וחבר ספרו הגדול אוצר השמות שבכתבי הקדש, ספר נכבד ורב הערך ומאיר עיני חכמים, ובאו הרבה מאמריו בהמאספים והעתונים העברים שהופיעו בזה ובחו"ל, ויתקן והגיה רבים מהספרים שנדפסו בבית דפוסו שממנו התפרנס בדוחק, והאריך ימים, ונ"נ דרב ספרא בשנת תרפ"ה כבן ח"ף שנה, והובא ארונו בבהמ"ד זכרו תורת משה במזרח נויארק (אשר שמה התנורר בימיו האחרונים) ויספידוהו הרב החכם והסופר הנעלה מו"ה גדליהו הי"ו בובליק והרב הגדול החכם והרופא המהולל דר. משה הי"ו ראבינסאן, ואני עני.

(קיב) הר"ר אברהם חיים פראמענזאן סופר אנגלי נעלה וציוני, ממשפחה נכבדה בשיקאגא שמוצאה מהמנגן המפורסם בהורו דער ווילנער בעלי־בית'יל, היה רבות בשנים עורכה

הראשי של המחלקה האנגלית שהופיעה בעתון היומי החרדי הגדול די אידישע טאגעבלאט הנוסדה בנויארק מהרב החכם הצדיק ונדיב הלב מו"ה כתריאל צבי בהגאון ר' אליהו זצ"ל שרהזאהן (ע"ע), ויעורר במאמריו לקדשי עמנו וארצנו, שנותיו ח"ן.

(קינ) ה"ר אברהם חיים ב"ר שמריהו ראבינאוויטץ, ממשכילי ברוקלין ומנדולי יוחסין נכדו של הגאון מוהר"א זי"ל שאג, הוא מילידי ירושלם תבב"א, ותלמידו של הגאון מוהר"י וויינוגרד זצ"ל.

(קיד) הרב ר' אברהם יהושע יפה, הרב הגדול המופלא בחכמה, תלמידו של הגאון ר' יהונתן האב"ד בזעלווא ומהמסתופפים בצלה של ישיבת וולוזין, ומשם בא ללמוד בווילנא ויתמכהו שמה הרב הגביר המופלג ר' עקיבא באלטרו־מאנץ ויסמכוהו גדולי הרבנים ויבא בר־לינה לביה"ד המדעים וישיג תואר דר. לפלוסופיא, תרנ"ד כבן ל"ב בא הנה ויהי לראש מורי התלמוד והפוסקים דביה"ד הרבנים של הרה"ג ר' שלמה זלמן זצ"ל שעבטער בנויארק.

(קטו) ה"ר אברהם יהושע ב"ר מאיר קראסנער, מופלא ביראה ונדיב לב ויקר רוח מילידי מינסק הליטאית, ומשרידי ישראל הנאמנים בברונזביל, ונפטר בשם טוב ו' תמוז תרפ"ט כבן ח"ן שנה, ויבא למנוחתו בנחלת "כל ישראל" שבקברת מונטיפיורי, ולא השאיר בנים כי אם בת יחידה נשואה לידידנו הרה"ג החכם השלם מו"ה מרדכי הי"ו ליכטענ־שטיין בעדתנו יצ"ו, (הוא אחיו של הנדיב ומלא יראת ד' מו"ה פינחס יצחק הי"ו קראסנער).

(קטז) ה"ר אברהם יוהנן דוב ב"ר שמעיה לעסטער, עסקן צבורי ונדיב בבראנזוויל, עסק הרבה ביסודה ושבלולה של הישיבה המפוארה "ישיבת רבי חיים ברלין" שמה ונ' ח' מנחם אב תרפ"ט נבן ח"ן.

(קיז) ה"ר אברהם יחיאל פישל בהר"ר יעקב יוסף סמיזלער, נדיב לב בברונזביל ומגזע צדיקים ומצאצאיו של הבעש"ט זצ"ל, תומך רבנים וחכמים.

(קיח) הרב ר' אברהם יוסף אש, הרב המאוה"ג, ראשון לרבני ליטא החרדים הנודעים בארצנו, מילידי העיר סעמיאטיטש גליל בריסק, בא לנויארק כבן ל"ט שנה וישתדל ליסוד בית מדרש חרדי בעד אחינו נולי ליטא ופולין, (ושהיה אח"כ לבית המדרש הגדול, אשר יתנוסס כעת לתפארה ברחוב נורפולק), ובשנת תר"ך נתקבל לרב ומו"צ דבהמ"ד הזה וישא משרתו, בהפסק זמן מועט שהתעסק במסחר, — עד ימיו האחרונים ונח נפשיה ביום העשרים וחמשה לחדש אייר תרמ"ח כבן ע"ה, (ובאה אליו תשובה מהגאון ר' יעקב יוקב זצ"ל עם־ליננער בספרו בנין ציון סי' ו').

(קיט) הרב ר' אברהם יוסף יוסקא בהרב ר' מאיר גאטטעסמאן, רב נדול ומפורסם נודע בשם האדמו"ר מיאסטי, בברוקלין, חבר אמונה שלמה בביאורי י"נ אני מאמין (תרפ"ה) בהסכמות גדולי האדמורי"ם, והגאונים ראי"ה קוק רמ"ז מרגליות ור' דוב אריה הכהן לעווינטהאל ועוד, (ועל שער הספר מתייחס הרב לצאצאיהם של הרה"ג ר' מאיר מפרי־מישליאן, ומוהר"י בעש"ט, התויו"ט, הרש"ל, הב"ח, השל"ה, הלבוש, רש"י ר"י החסיד עד ר"נ הזקן והלל הנשיא עד דוהמע"ה), והוא אבי הרה"ג החכם ר' צבי הי"ו מתלמידי הישיבה בחברון שסמך עליו ידיו רבו הגאון מוהרמ"מ עפשטיין הר"מ, ומרן הגאון מוהרא"י הכהן הי"ו, ומחותנו של הרב הגאון המפורסם מוהרמ"מ אויערבאך בעיה"ק

חובב"א, הרה"נ ראי"י הי"ו הוא חתנו של הרב ר' פנחס הרב דהוש.

(קכ) הר"ר אברהם יוסף מארק־זאן, ממשכילי נויארק ובא מכתבו ביחד עם מכתב הרח"נ ר' יהודה ליב ז"ל צינזלער בחפשיות סיובא של מוהר"א לוריא.

(קכא) הרב ר' אברהם יעקב גרשון בהר"ר עזריאל מאיר לעסער, הרב הגאון הגדול המפורסם וצדיק בדרכיו, נשיא אגודת הרבנים החרדים דארצה"ב וקנדה, יליד עיר התורה מיר בגליל מינסק ותלמיד ישיבתה המפורסמה, שממנה בא לקבל תורה מהגאון האמתי מרן מוהדש"א זצ"ל האבד"ק קארלין (בעל תנא תוספאה), ויסמכהו רבו זה עם הגאונים מוהרי"א מסלאנים ורי"א מקובנה, ומוה"ר יוסף מטעלז וכשנשא לו אשה בת הרב הגאון ר' יוסף ב"ר יהודה מו"צ בקלעצק (ונתקבל אח"כ לרב בסנאוו, ונ' בנעשוויז ט"ז שבט תרי"ב) בא לכהן בכהונת רב באמסטי־בובה, ומשם יצא להיות לאב"ד בערים הלינקא, הורדוק ולודוינובה, תר"ם בא הנה ויתקבל לראב"ד בבהמדה"ג דשי־קגה, וישא משרתו שמה ט"ו שנה. תרנ"ה נתקבל לראב"ד בסינסינעטי, מקום בה שרת בקדש כשלשים שנה ויעש רבות לתקונה של היהדות החרדית, וג"כ דרב כבן תשעים, אחרי תפלת כל נדרי ביום הכפורים תפר"ה, וגדולי רבני המדינה נקבצו באו להלויתו ויספדו למות זקן ההוראה בארצנו ורב פעלים לתורה ולתעודה, ונדפסו ספריו "אהל מועד" בדרושים למועדים וחי' בהל' פסח ו"באחרית הימים (ע"ד תקות ישראל, שנעתק לאנגלית ע"י החכם מר עלישוב משיקנה) והשאיר כי"ק בתורה וחכמה*)

(הוא אבי ה"ר חיים לעסער בשיקאגה).

(קכב) ה"ר אברהם יעקב הור־ווין, הרב הגאון החכם והעסקן הצבורי רועה עדת ישרון בבהכ"נ בית אל באל־בני, עיר הראשית לפלך נויארק.

(קכג ה"ר אברהם בה"ר קלמן ריזען, סופר מפורסם ומשורר, יליד קוידונוב בגליל מינסק ויקבל תורה בבהמ"ד, בהיותו כבן ט"ו בשנת תרנ"א, נדפס שירו היהודי הראשון בהיודישע ביבליאטעהק של החכם רי"ל פרין ומאז הוסיף תת חילו לספרות ושירה יהודית ויישתתף בעבודתו בגדולי העתונים והמאספים היהודיים שבזמן ויצא שמעו לתהלה בין ההמוניים בתור אחד מבחירי הסופרים בימינו, וטובי כתביו ושיריו שיצאו לאור בברכים מיוחדים, נעתקו לשפות שונות, בא הנה זה כי"ז שנה ומושבו בברונקס.

(קכד) ה"ר אברהם ארי' בה"ר שלום משה באשקעוויץ, עסקן צבורי ונדיב לב, מילידי לומזה, והיה ממיסדיה של חברת עדת ישרון בברונזביל ונשיאה, ונ' כבן ח"ן, ויספידו אחיו הרב הגדול החכם ר' יעקב צבי הי"ו ואני עני, (אחיהם הוא הש"ץ והשו"ב הנכבד ר' ישראל הלל נ"י מראשי בהמ"ד הגדול בקהלתו יצ"ו).

(קכה) הרב ר' אברהם יצחק אוו־שאוויץ, רב גדול ומנסמך מו"צ בפיל־דלפיא, ויהי בזונו הראשון חתנו של הגאון מוהרשא"ה יפה (ע"א) והיה גבר עגותן, ונפטר בקצר שנים כבן ל"ה.

(קכו) הר"ר אברהם יצחק הור־ווין, מנדולי החכמים התורניים וסופר נעלה בסינסינעטי, ובאו מאמריו בתורה וחכמה ברבים מהמאספים, וחבר ס'

*) ואני עני המלקט מצאתי כי בס' "קול אריה" להגאון מופת הדור בעל יפה עינים בסי' ז' באה תשובה להרב הגאון מו"ר אי"נ זצ"ל.

״עמק יהושפט״ והוא מילידי שצוצין שבפוילין.

(קכז) הר״ר אברהם יצחק איש הורוויץ, מופלא ביראה וזהיר בקלות בחמורות, ומדקדק גדול במצות, ודבוק בתורת החב״ד, מנכבדי העיר לעפלא בגליל וויטעבסק ובא הנה לזקנתו ו״ל בפטרסן, ה׳ אדר תרפ״ג, הוא אבי גיסי היקר מ׳ אליעזר בעל אחותי הכבודה מ׳ רבקה רחל תחי׳. (נ׳ע).

(קכח) הרב ר׳ אברהם יצחק בהרב ר׳ אביגדור זעלמאנאוויטש, הרב הגאון החכם השלם ראב״ד דבהמ״ד אנשי אמת ברחוב קיעב בברוקלין, יליד לאוויטש שבפוילין (חוהמ״פ תרל״ז), הצטיין בבשרונותיו הנעלים מילדותו וכבן ט׳ היה בקי בע״פ במס׳ ביצה ונדרים, כבן ט״ו בא להסתופף בצל תורת רגאון הקדוש האדמו״ר מסאכאטשוב וימלא כרסו בש״ס ופוסקים וכבן עשרים נסמך מגאוני פוילין, תפא״ר בא הנה ויהי לרב ומו״צ בבהמ״ד הנ״ל ועם זה לר״מ בישיבת רבנו יצחק אלחנן בנו יארק, תרפ״ט עלה ארצה הקדש וינחל כבוד ויקר רב מגדולי אחינו שמה, והוא אהוב ורצוי ליודעיו בכלל ולתלמידיו בפרט ושמו לברכה.

(קכט) הרב ר׳ אברהם יצחק בהר״ר דוד שוהאטאוויין, הרב הגאון המפורסם צדיק ונשגב רב בבהמ״ד הגדול דבראנסק יליד סלונים גליל הורדנה ומצאצאי חגאון הגדול בדורו מו״ר דוד זצ״ל האב״ד דנברודק (בעל גליא מסכת) בעודנו צעיר לימים נסמך מהגאון הגדול והצדיק אביר החריפים מו״ה יוסף זצ״ל שלופער האב״ד דעירו (עי׳ תולדותיו בספרנו דור רבניו וסופריו כפר ב׳) והגאון הצדיק מו״ה מרדכי זצ״ל ראזענ־בלאט ווייצעל*), ואחרי נשאו אישה בת ר׳ אליהו הכהן מטויראגן, — גדול בתורה, חכם ועשיר נודע לתהלה — שלח ידו במסחר ויקדיש רבי עתותיו לתורה ועבודה, ושקיל וטרי לתכיפות את מר שארנו הגאון הצדיק המופלא מו״ר בנימין זצ״ל אייזענשטאדט האב״ד דאוטיאן הסמוכה לעירו (בנו של הגאון המפורסם מרן בעל פתחי תשובה זצ״ל), הרע״ו — במלחמת העולם — נידון ע״י צבא רוסיא לתליה, ויצילו ה׳ בדרך נס ויבוא הווינסקה ויהי שמה כשלש שנים בקרבת מחותנו הגאון מופת הדור מו״ר מאיר שמחה הכהן זצ״ל האב״ד, וב״ב לא ידעו גם אם בחיים חיתה, הרע״ט, כשהגיעה המחנה האשכנזית לדווינסק, שב אל ביתו וכל הונו ורכושו הוחרם, ויבוא הנה בשנת תפר״א ויתקבל לרב בבהמ״ד לעדת קאלוואריע דהארלם ויכהן בה כשש שנים, משם בא לשרת בקדש בביהמ״ד הג׳ דברונקס ושמו ירבין תורה בשעוריו ודרשותיו הנעלות, בכ״י הרב הגאון הי״ו חמשה ספרים בדרושים וחידושי הלכות, (הוא אבי הרבנים ר׳ אהרן ור׳ מרדכי בברונקס)

(קל) הר״ר אברהם יצחק ב״ר יהודה ליב מאסליאנסקי, הרב המופלא בתורה צנוע ומעלי טובא ומלא יראת ה׳, מילידי סלוצק וחתנו של הרב הגדול ר׳ דוד בנימין שמה, (שהיה רבו של הגאון מאור הגולה רבנו חיים זצ״ל סולוביציק), התגורר י״ב שנה בלונדון וינהל הת״ת בה, לזקנתו בא הנה וירבץ תורה והעמיד תלמידים מופלגי תורה, (ומהם מיודענו הרה״ג החכם וחרד לדבר ה׳ דר. אריה ליב בהרב הגאון מוהרש״י הי״ו פינקעל־שטיין (ע״ע) וינ״ב למעלה משבעים,

*) היה רב בבוטין, קארעליץ, אשמינא, ולבסוף יסיו אב״ד דסלונים, (חבר ס׳ הדרת מרדכי (ועי׳ תולדותיו בספרנו דור רבניו וסופריו ס׳ ב).

והניח בנים משכילים ונוצרי תושיה, ובתו נשואה לידידנו המופלג ומשכיל ושלם מר משה מאכטיי בברונזביל, מזכיר החברה ש"ס ציונית, הר"ר א"י ז"ל היה אחיו של ה"ר חיים ז"ל אביו של המטיף המפורסם בדורנו מו"ה רצ"ה מאסליאנסקי (ע"ע).

(קלא) הרב ר' אברהם יצחק בהרב ר' שמואל אביגדור פייבלזאהן, הרב הגאון המפורסם מרבני נויאָרק, בנו של הגאון הגדול האב"ד בשוועקשנה ופלונניאן, בא הנה אחרי מלחמת העולם וייסד ביחד את הרב הגאון מוה"ר יוסף הי"ו ראזין (ע"ע) ועד הרבנים בנויאָרק שעינו פקוחה על עניני הדת ושמירתה בעיר גדולה לאלקים זו ולעמוד בפני המתפרצים, ובאה אליו תשובה ב"הפרדס" היו"ל ע"י מר שארנו הגאון הגדול מוה"ר שמואל אהרן פרדס (ע"ע) והוא עושה ומעשה, יברך ה' חילו לאורייתא וקדשיה.

(קלב) הרב ר' אברהם יצחק עדעלמאן הרה"ג דבהמ"ד מחזיקי הרב בשדרת קאלדוויל בברונקס.

(קלג) הרב ר' אברהם יצחק בהרב ר' צבי הירש פרילשטיין, רב גדיל מרבני שיקאגה בבהמ"ד צמח צדק חברה תהלים, מילידי רוזשאני גליל הורדנה.

(קלד) הרב ר' אברהם יצחק קאמולער, רב גדול חכם ומטיף בבהמ"ד "אהבת ישראל" בדזמייקא, הסתופף בישיבות ויקשב לקח בבהמ"ד תרבות בורשה ובבית המדרש לרבנים דפה, ושבחוהו הגאון המופלא מו"ה בנימין הכהן שליט"א פליישער (ע"ע) והרה"ח ה. גולדשטיין כי ברכה בו ושלם במעלות חכמים.

(קלה) הר"ר אברהם יצחק קרדון הרב הגאון עושה ומעשה, ראב"ד דבהמ"ד שערי תורה אנשי מערב בשיקגה, חבר משרד הרבנים דעיר זו.

(קלו) הרב ר' אברהם יצחק ב"ר דוד שיסגאל, רב בקהלת ישראל בפאטאקיט דגליל רוד-אויילנד.

(קלז) הר"ר אברהם ליב בה"ר יום-טוב שווארצבורג, חכם וסופר יהודי ודופא שנים מומחה בברונזביל, יליד בוברויסק (תרמ"ז) ויקשב לקח בישיבת הרה"ג ר' יהושע בבהמ"ד שואבי מים במינסק ואח"כ בישיבת טעלז, בא הנה בפרוץ המלחמה וילמוד תורת רפואת השנים ויקבל תעודת דוקטור, ויצא שמעו ויתפרסם לתהלה בתור אחד הרופאים המובהקים במלאכתם, הוא אוהב חכמים ומוקיר רבנן וסופרים ותומך בימינם, יהי ה' אתו.

(קלח) הר"ר אברהם ליב בה"ר משה בנימינזאן הרב החכם השלם משכיל וסופר, ומוהל מפורסם בנויאָרק, יליד העיר לעחוויטש אשר בקרבת כלעצק בליטא, ונדפסו ממנו הספרים עמק יהושפט, המתבונן ומלחמה בשלום ונפטר למעלה משבעים בחרף תרע"ה, (הי' גיסו של הרה"ח המפורסם מוה"ר אברהם דוב דובזעוויץ ז"ל).

(קלט) הר"ר אברהם ליב ב"ר צבי הלוי גארדאן, הרב הותיק מר ידידינו מר קשישא הי"ו מרביץ תורה מנעוריו, מגליל קובנה, והיה רבו ומורו של הגאון מו"ה שלום אלחנן הלוי יפה זצ"ל, חבר כפר אהל אברהם במילי דאגדתא ונדפס בהסכמת תלמידו הגז"ל הנזכר, ומושבו במזרח נ"י.

(קמ) הרב ר' אברהם מאיר בהר"ר וואלף פרענקל, הרב הגאון המופלא האב"ד דבופלא זה יותר משלשים שנה, יליד העיר נאוויידוואר תלמידם של הרבנים הגדולים ר' פרץ חריף ור' משה

זצ"ל ראשי ישיבה בגראדנא, ויהי בנעוריו רב מו"צ במגרש העיר ווילנא ביאסקעם, בב"י ספר חקרי דעת וח"ת שונים בנפ"ת.

(קמא) ה"ר אברהם מיכל ב"ר דובער שארקאנסקי משורר יהודי נעלה, נולד בליובאוא אצל קאלוואריא ואביו התורני והחרד שבנה ביהמ"ד בעירו, חנכהו בתורה, תר"ן בא הנה ויהי לסופר בעתונים יהודיים, ויכתוב החזיונות כל נדרי, דגל מחנה יהודה חבצלת השרון ור' אמנון שהועלו על במות המשחקים, ונדפסו שיריו בשם אידישע נגונים, (תרנ"ט) ונפטר בדמי ימיו כבן ל"ז.

(קמב) הרב ר' אברהם מנחם ב"ר יקותיאל קעסטען, הרב הגדול המופלא, עושה ומעשה, היה מרבני בהמ"ד בני ישראל, שדרת בעדפארד בברוקלין, ומיסד חברת אהבת אחים זבחי צדק בברונקס, ונפטר בקצר ימים ויספידוהו גדולי הרבנים שבכנסת הרבנים, ומצא מ"כ בקברות הר הכרמל, בברוקלין.

(קמג) הרב ר' אברהם משה אייל־בירט, הרה"ג המופלא, מחבר הס' חקר הלבה בדיני ברזיקת סכין (נדפס תרפ"ה) ומקרוב נדפס ג"כ ספרו זכר אברהם הכולל חדושיו במס' ברכות וענינים שונים, והוא שו"ב מומחה בסט. לואים.

(קמד) הרב ר' אברהם משה בה"ר גרשון באם, הרה"ג בתורה ויראה רב לפנים בבהמ"ד בני דור בישדרת דואנסאן בברוקלין, מילידי לויקעווע דהוסיא ומיקירי ירושלם, עושה ומעשה ומלא ברכת ה', אסף הרבה ספרים יקרים שאין חזיונם נפרץ, שנותיו לערך ז"ן, (הוא אחיו של הרב הצדיק המפואר בגלילות זאמוט ר' שמואל הי"ו).

(קמה) הרב ר' אברהם משה בה"ר חיים שערעשעווסקי, רב וגאון, דרשן ועסקן צבורי, מגדולי הרבנים בבוסטון, יליד בוטען ויקבל תורה מהגאון ר' ישראל (בעל ספר כנסת ישראל על הש"ס) ומהגאונים ריוד"ב הלוי והנצי"ב בילאזין, בא הנה תרנ"ב וישרת בקדש בפורטלנד, מיין. ובשנת תרנ"ח נתקבל לרב בבוסטון, ויעמוד על משמרתו שמה יותר מכ"ח שנה, וג"כ בבן ס"ג בשנת תפז"ר, ונדפס ממנו ספר נחל אברהם, ועוד.

(קמו) הרב ר' אברהם משה הערשמאן, הרב החכם והמטיף לעדת שערי צדק בדעטרויט, מיש. קבל תורה בבית מדרשו של הרב הגדול ר' שלמה ז"ל שעבטער בנויארק וילמוד מדעים בבית מדרש החכמה ויעש לו שם טוב, (הוא חתנו של מר שארנו החכם המפורסם שושילתא דיחוסא, ורב פעלים לציון ומקראיה מ' אליהו זאב הלוי הי"ו לעווין עפשטיין (ע"ע) אחיהם של המדפיסים המהוללים בווארשא).

(קמז) הר"ר אברהם ישראל בה"ר בנימין בינוש זעלדין, מיחידי הסגלה ביראתו וזהירתו צנוע ומעלי טובא וענותן, הוא מר חותני ז"ל, ממשפחה בבודה בבברויסק, התגורר שנים רבות בקיוב ויהי למשגיח בביהמ"ט שמה, בא הנה אחרי הפרעות תרס"ה, ויהי עושה ומעשה ורב מהללים, וג"כ פתאום כ"ו סיון תרע"ה, (והוא אבי המשביל המצוין מ' בינוש זעלדין הי"ו בקיוב).

(קמח) הרב ר' אברהם מתתי' בהרב ר' שמואל אריה הכהן כהן, רב וגאון נעלה ראב"ד לאגודת הקהלות בקאראנא, (לונג־איילנד) נולד י"ד אלול תרנ"ב בשנדובה הסמוכה ללומזה, קבל תורה מילדותו בישיבות לומזה ונברדוק, ואח"כ מהגאון ר' דוד טעבל דינובסקי בישיבת מאלטש ממנו נכנס לפנים ויסתופף בישיבת הגאון שר התורה מרן

ר' שמעון שליט"א שקאפ אשר בברינסק ואחרי למדו בה בשקידה כארבע שנים וידיו רב לו בש"ס וגדולי הפוסקים נסמך לרב ומו"צ מגדולי רבני פוילין, בשנת תרע"ח, אחרי נשאו לו אשה מזמבראוו בא בירת גרמניה לשמע בלמודים מאת הגאון הגדול אוצר המדעים, ר' חיים שליט"א העליר בבית מדרשו שיסד ומשם בא הנה ותנתן עליו משרת הראב"ד לאגוה"ק בקאראנא, והוא חבר נכבד לאגוה"ר דארצות הברית וקנדה ולועד הרבנים דנויארק רבתי.

(קמט) הר"ר אברהם נה בהר"ר יודל הכהן ראוויטש החכם השלם מר שארנו ומתייחס לצאצאי מרן אא"ז הגאון מאור הגולה מוהר"מ זצוקל"ה אייזענשטאדט, הנודע בשם בעל פנים מאירות, נולד בקאסאווא תרכ"ג ויקבל לקח מאביו הנכבד*) ויהי לתלמידם של רבני עירו הגאונים ר' שאול הלוי קאצ־נעלבויגען ור' צבי הירש הכהן וואלק*) ויעש חיל בתורה, אחרי נשאו את בת הסוחר המופלג ר' משה אליהו פיטקוב־סקי בפרוזין, אהובו ומקורבו של הגאון כו"ה אליהו הלוי זצ"ל האב"ד, היה לסוחר ויתעסק גם בתורה והשכלה, תר"ס בא הנה וישתקע בנויארק ויפתח בי"ס לבנ"י וימנה מקהלת אנשי רוסיא שמה, החשובה, לסופר ומזכיר, ויעמוד על משמרתו הצבורית כחצי יובל שנה ויעזור הרבה לטובתה ולטובת יתר בתי הצדקה והחסד שבעיר, ויקרב רבנים וחכמים שדרשו עצתו ועזרתו, והוא אהוב לכל יודעיו ומכיריו, נועם המעלות מדקדק וקורא מצוין ומטובי משבילי נויארק, ה' יאריך ימיו. והוא אבי החכם היקר מר דוד הכהן ראוויטש, והרופא למחלות העור המומחה החכם דה. שלמה פיינבערג־ראוויטש הכהן, בנו־ארק, ואחי הסוחר התורני ר' חיים הכהן ראוויטש בלאָרענס מאס. וגיסו של הרה"ח המופלא בתורה ויראה מו"ה אברהם ליב קארעליץ הי"ו דהייוערהיל.

(קן) הר"ר אברהם נהום בהר"ר מנשה צבי ספרן, החכם השלם המופלא בתורה ויראה, שארנו הי"ו בפאסייק (נליל ניו דזוירסי), יליד סאקאלע בפוילין, ומצד אמו יתייחס לצאצאי רבנו הגאון בעל תוי"ט, בא הנה באביב ימיו ייהי מראשוני המורים בישיבת עץ חיים בנויארק, ומשם בא להשתקע בפאסייק, ויהי למורה ומנהל הת"ת בזמנו של הרב הגאון ר' שרגא פייוויל דייווידסאן ז"ל (ע"ע), ונדפסו ממנו לוחות שונים בעד ילדי עמנו ללמדם את הקריאה העברית באופן קל, ובכ"י מאמרי דרוש שונים.

(קנא) הרב ר' אברהם נהום בהר"ר צבי יהודה מאייעראוויץ רב גדול בתזרה ומופלא ביראה ונדיב לב, רב בבהמ"ד אחים ורעים אשר בברונזביל יליד פוניביז (תרמ"ט) למד תורה מהגאון הצדיק ר' נפתלי הערץ זצ"ל קרעצמער (בעל נעם המצות) בא הנה כבן ח"י ויהי מראשוני המיסדים הח' משניות וח' ש"ס בבהמ"ד ח' תהלים שברחוב טאטפורד וח' ש"ס בבהמ"ד נחלת ישראל ברחוב טשעסטער והיה לרב הח' איזה שנים, תרע"ט יסד הח' מחזיקי

*) היה מופלג בתורה וגבאי בבהמ"ד בעירו ועסקן נדול במצות, בנו של הרב ר' משה הכהן ראוויטש, בנו של הרב הגאון הגדול מוה"ר דוד הכהן זצ"ל שהיה ראב"ד בקאסאווא ולזקנתו בא לווילנא ויתקבל בה לראש ישיבה, מצאצאי הגאון הגדול בדורו ר' חיים הכהן זצ"ל האב"ד דסמארגאן, והר"ר יודל ז"ל היה שני בשני עם הרב הנביר האדיר הצדיק המפורסם ר' שלמה לוי ב"ר ישראל פיינבערג, (איש סודם של הגאונים מרן ר"א האב"ד דקובנה ומיהרמ"ל מקבצ"ם זצוקללה"ה) שאמו היתה בתו של הנ"ר דוד הכהן הראב"ד זצ"ל.

**) הגאון מיהרצ"ה זצ"ל לא מש מחבב תלמידו המעולה ויחליף אתו מכתבים הרבה, וישלח אליו מאמרי "אור תורה" שנדפס ב"דגל ישראל", המפיע פה.

תורה ברחוב אסבארן מחברים יראי ה' זיסר התקיימה שמה כעשר שנים, וזה כשנתים יסד ח' אחים ורעים ברחוב בערעט אשר ירעה אותה בתורה ומצוה צדקה וחסד, להרה"ג הי"ו בית אוצר מפרים גדול וחשוב המכיל ג' אלפים אכסמפלרים, ובב"י ספר "ילקוט ההדרנים" האוצר ליקוט הדרנים על כל מס' הש"ס שאסף מגדולי המחברים הקדומים והמאוחרים, ומר רחימאי הרב הגאון רב ספרא מוהר"ר אברהם הי"ו רעזניק (ע"ע) הקדיש לכבוד הרה"ג הי"ו אחד מספריו ומספר במעלותיו ומדותיו, ולדידי חזי לי הרמנא וסמיכות חכמים להורות ולדון שנתן אליו הג"ר אברהם הי"ו יכנהו פאר ישראל וכותב אשר בו נתקבצו כל מעלות הצדיקים, יברך ה חילו, ובאה הסכמתו על הס' 'גרן שלמה" ביחד עם הסכמת הגאון כוה"ר משה חיים שליט"א ראבינאוויץ והרה"ג רי"ז זצ"ל וועגדראווסקי. (ילצדקה וברכה יחשב מעשה רב חביבא הי"ו כי בית מדרשו ואוצר ספריו המלא ברכת ה' פתוחים לרוחה תמיד לכל דורשיו ומבקשי דבר ה').

(קנב) הר"ר **אברהם נחמיה** בהרב ר' **צבי הירש לאמפורט** עסקן צבורי ונדיב בנויארק, יליד נאוואהרודאק, ובנו של הרב הגאון הגדול הצדיק ר' צבי הירש זצ"ל הרב דק"ק סטאלעוויטש המפורסם בספרו על ד"ח שו"ע "פסקי הגר"א" (עי' תולדותיו בספרנו "דור רבניו וסופריו" ספר ו' אות ל'), קבל תורה מאביו הגאון וגם בישיבות דליטא, ויבוא הנה באביב ימיו ויתגורר איזה שנים בבורלינגטון וייסד שמה בית מדרש ויתמנה לנשיאו תרנ"ג השתקע בנויארק וה' עמו ויעש עושר ונכסים, וישתתף ברוב מוסדות הצדקה, ויאציל מהונו כמאתים אלף שקל לבנינו המפואר של "ישיבת רבינו יצחק אלחנן", שהוקם כחדש במעלה נויארק, תרפ"ו בקר ארצנו הקדושה וייסד בעיה"ק גמ"ח להלואות לסוחרים עניים באין כל רבית, ונ"נ כבן ע"ד ז"ך מנחם אב, תפר"ח, ויספידוהו הרב הגאון הגדול הישיש ר' משה זבלן שליט"א מרגליות, הגאון מו"ה דו"ב רעווצל, הרב הגאון החכם ר' אהרן בוראק והרבנים הגאונים מוה"ר ל. יאנג ומו"ה יוסף לוקשטיין ויתנו פרשת מעשיו הטובים ורוב צדקותיו, ונגנז ארונו לזמן מועט בקברות הר יהודה שבסייפריס־הילל. ובקיץ תרפ"ט הועל ירושלימה וימצא מנוחתו אצל אביו הגזע"ל.

(קנג) הרב ר' **אברהם נהמן** שוואריץ הרב הגאון, מפורסם לתהלה, מגדולי רבני באלטימור אשר בגליל מעריילנד, עושה ומעשה, והוא גיסו של ידידנו הרב הגאון מו"ה אליעזר מאיר שליט"א פרייל האב"ד דעליזאבעט בעל שו"ת ספר המאור (ומזכירו שם סי' מ"ט) ובאה גם תשובתו בהמאסף "יגדיל תורה" משנת תרע"ו, ושמעינא לרבנן מיספרים בשבחיו. ה' יאריך ימיו.

(קנד) הרב ר' **אברהם נפתלי גא**לאנטי, הרה"ג הדרשן מילידי פוילין למד תורה מאבי אביו הרב הגאון ר' אליהו יוסף זצ"ל האבד"ק ראדזינאוו, ויקבל סמיכת הגאון ר' יונה זלוטניק ראב"ד דפלוצק, בא הנה תרס"ו, ויהי לרב בבהמ"ד בית אברהם בברונסם, ונדפס ממנו חזיונות אברהם, משל ומליצה, שנותיו לערך ג"ן.

(קנה) הרב ר' **אברהם עבר** בהרב ר' **שמואל שלמה הירשאוויץ** רב וגאון ודרשן נעלה, מילידי העיר שילעל אשר בזאמוט, היה תלמיד ישיבות מילדותו, וירב חילו לאורייתא ויסמכהו הגאון מזהרי"א זצ"ל מקובנה, ויסע ארצה אוסטרליא ויהי לרב במעלבורן, משם בא

הנה ויכהן פאר בעיר סן פרנציסקא, טו־לידא, נויארק ובורא־פארק שבברוקלין, ולבסוף ימיו עלה לאה"ק ונח נפשיה זקן ושבע ימים, ונדפסו ממנו ספריו שו"ת בית אברהם, מדרש שמואל, ועוד קונטרסים שונים, והוא חותנו של הרה"ג ר' משה הי"ו סטאל בבורא-פארק (ע"ע).

(קנו) הר"ר אברהם עביר בהרב ר' חיים יעקב חלוי קרויזהאר בברוקלין, מו"ל הספר באר יעקב על שו"ע אורח חיים למר אביו הרב הגאון הדומ"ץ בדאלינא בהוצאה שניה, בהסכמות הגאון הגדול הישיש מוהר"ר יוסף חיים שליט"א ואנענפעלד האב"ד לאשכנזים בעיה"ק תובב"א.

(קנז) ה'ר אברהם די קאסטא (ע"י תוה"בא מהח' וויערניק צד פ"ו).

(קנח) הרב ר' אברהם בהרב ר' יהודא זונדל קאבלענץ, חכם ומטיף לקהלת חזוק אמונה בבלטימור, קבל תורה מאביו הרה"נ זצ"ל שהיה רב בנויארק ובברוקלין, ולמד גם חכמה ומדע בבתי ספר כוללים, ומצוין במעלות ומדות שמנו חכמים, והוא נכדו (אבי אמו מ' פינא ע"ה) של הרב הגאון ר' שלמה זלמן האב"ד דשובאץ גליל קובנה, אביו של הרב המאוה"ג צדיק בדרכיו מו"ה אברהם אליהו הי"ו אלטמן רב בעיה"ק עקרון, (עי' ספר אהלי שם להרה"ג מוהרש"ג גאטליב מפינסק צד ר"א ובספרנו דורות האחרונים צד ש"ז).

(קנט) ה"ר אברהם מרדכי, נדיב ורב צדקות בעיר מונטוגומרי שבפלך אלאבמה, במחצית המאה העברה, הבא שמה מגליל פנסילוינה, ולדברת האגדה ממנו בא ישובה ומוסדה של העיר מונ־טוגומרי, שהתגורר בה חמשים שנה ומסחרו פרץ לרוב.

(קס) הרב ר' אברהם פסח בהר"ר ישראל הירמעס, הרב הג' המפורסם לתהלה, רב באטלנטא, גליל דזורזיא, מילידי העיר פרעז ותלמיד מובהק בישיבת רבנו יצחק אלחנן בנויארק, חכם ושלם עושה ומעשה, ומראשוני מיסדיה של אגודת עדת בני ישראל החרדית בנויארק רבתי, ושמעתי מרבים בשבחו, שנותיו ג"ם.

(קסא) הר"ר אברהם מאייערס ממשכילי נויארק, נדיב לב רחים ומוקיר רבנן וחכמים ועסקן צבורי, ושמעתי מהגאון הג' מוהר"ר יוסף הי"ו פיימער שמספרים בשבחו.

(קסב) הרב ר' אברהם צבי בהר"ר אבא ערשלער, הרב המאוה"ג החכם השלם רב מדעים, נצר משרשי רבנו הגאון החסיד הגר"א זצ"ל מווילנא, קבל תורה מהגאון מו"ר חיים ליב טיקטינסקי במיר ומהגאון מרן הנצי"ב בוולאזין, וילמוד גם שפות ומדעים, ויבוא הנה בעלומיו ויתקבל לרב בבהמ"ד ריטשע־ווער ובבהמ"ד אהבת חסד ואוהבי צדק בפילאדעלפיא, ויהי נודע ליראי וחרד לדבר ה' ולעסקן גדול במצות ונ"נ כבן המשים, והשאיר כ"י בענינים שונים.

(קסג) הר"ר אברהם קדיש הייליג־מאן, המופלא ביראה ועסקן במצות בעיר דזוירסי סיטי, מגזע קדש מחצבתו מצאצאי מר א"ז הגאון מאורן של ישראל מוה"ר מאיר זצוקל"ה אייזענשטאדט בעל תשובות פנים מאירות, ויהי ממיוחסי העיר נעשוויז בגליל מינסק, בא הנה באמצע שנותיו, ויקדיש רובי עתותיו לתורה ומעשים טובים ויהי ביתו פתוח לרווחה לפני ת"ח וגדולי תורה אשר קרבם באהבה, והיה שגור במשניות בעל פה, ונ"נ כבן ע"ה, י"ב תמוז, תרפ"ה, וימצא מנוחתו כבוד באחוזת תפארת ירושלם בנויארק.

(קסד) הרב ר' אברהם ר. לוי, מרבני שיקגה ועסקניה שיסד חברה לקרב את אחינו בארצות הברית לעבודת האדמה, והיה בזמנו של הג' מוהראי"נ

לעסער זצ"ל, (ע"ע לעיל).

(קסה) הרב ר' **אברהם שלמה בארוויק**, רב לפנים בעלמיירא, ועתה בברוקלין, רב גדול ומובהק.

(קסו) הרב ר' **אברהם שמואל דוביצקי**, רב גדול מרבני ניוהייוון.

(קסז) הרב ר' **אברהם שמואל** בהר"ר **זעליג ברוידא**, הרב הגאון המפורסם מגדולי הרבנים בשיקגה, יליד מיטוי בקורלנד, ויבא הנה תרנ"א, ויהי לרב בבהמ"ד אוהב שלום אנשי מאריומפאל בשיקגה ויעמוד על משמרת בקדש ויהי עושה ומעשה ורב להושיע, ושמו לתהלה, ונתבקש לישיבה ש"מ, תרס"ו, בשנת ס"ב לחייו, ונדפס ספרו בהלכה ואגדה בשם בית אברהם.

(קסח) הרב ר' **אברהם שמואל** בהרב ר' יצחק אהרן ראפפארט, הרה"ג מופלא בתורה ודרשן מפורסם, בנו של אותו צדיק הרב הגאון והדרשן הגדול המ"מ דוויליקומיר ואח"כ בירושלם עיה"ק (עי' תולדותיו בספרנו דורות האחרונים אות ר') היה לרב ומ"מ בבהמ"ד חברא קדישא ברחוב מאר בברוקלין, והוא אבי הרב הגאון ר' יוסף נפתלי הי"ו הרב דעיר כירקיוז (ע"ע).

(קסט) הר"ר **אברהם שמואל** ב"ר **שבתי שאחעט**, חכם וסופר ועסקן צבורי בבלטימור, מנכדיו של הגאון הצדיק ר' אוריהו דוד זצ"ל אפריון האב"ד דזשאניר בעל תשובות אפריון דוד, ונדפס ספרו למען דעת.

(קע) ה"ר **אברהם** בהר"ר **מרדכי מינקאווסקי**, ש"ץ ומנגן מהלל בדטרויט, (מיש.) אחי הש"ץ המהלל החכם והסופר הנודע מו"ה פינחס ז"ל מינקאווסקי (ע"ע) ונפטר כבן נ"ה.

(קעא) ה"ר **אברהם ש. רוזנבך**, חכם וסופר וביבליוגרף מומחה ועסקן צבורי נודע, מגדולי היהודים בפילדלפיה ומנשיאי החברה התולדתית היהודית האמריקנית שנוסדה ע"י ראשי עמנו פה, בשנת תרנ"ב, שנותיו ה"ן.

(קעב) הרב ר' **אברהם שמחה** בה"ר **ישראל דוד אירם**, רב ומטיף במרכז מזרח פלטבוש, יליד רישא (תרס"ד) בא הנה באביב ימיו ויקשב לקח בישיבת ר' חיים ברלין בברונזביל, ואח"כ קבל תורת הגאון הגדול המופלא בחסידות מו"ר שלמה זצ"ל פאליאטשעק הר"מ הראשי בישיבת רי"א בנוירק (ע"ע) ויכתירוהו בכתר ההוראה, ובשנת תפר"ח נתמנה למשרתו בהמרכז הנ"ל.

(קעג) הר"ר **אברהם נוגעין קורדוזא**, ממשפחת יוחסין עתיקה ספרדית שבא לכאן זה יותר ממאתים שנה, ונמצא בין החברים הראשונים של ביה"כ בית אלקים בסאוואנא פ. דזורזיא, (ועי' להלן באות ב' בערך השר והשופט בנימין (בנדזמין) קורדוזא).

(קעד) דר. **אברהם כספי**, רופא וסופר מפורסם בנויארק ונדפסו ממנו ביהודית ספרים וחוברות שונות שנפוצו בין ההמוניים החפשים.

(קעה) ה"ר **אדם ראזענבערג**, חכם ומוקיר רבנן ונדיב לב ועסקן גדול לחבת ציון.

(קעו) הר"ר **אברהם נורמן פראנצבלוי**, חכם ורב מדעים, נולד בנויארק תרס"א ויסתופף בצל תורת החכם ר' שלמה זלמן ז"ל שעכטער ויהי מטובי תלמידי בית מדרשו בנויארק ויגמור לקחו בהאוניברסיטה הקולומבית שמה, כבן כ"ב נתקבל למנהל ביהמ"ד למורי המתקנים, וישא משרתו כשש שנים, וזה מקרוב נתמנה למורה ראשי לתורת הדת העברית בביהמ"ד הרבני לנאורים בסינסינטי, הנודע בשם "היברו יונין קולד'ז".

(קעז) הרב ר' **אברהם יוסף** בה"ר **משה גדליהו שולמאן**, הרה"ג המטיף

הנעלה, נולד במעזריטש, פוילין, תרל"ט, ולמד תורה בישיבות לומזה וסלובודקה, ויקבל סמיכת הגאון ר' יצחק מאיר זצ"ל שמה, תרס"ה בא לאנגליה ויהי לרב שתי שנים בעיר ריעל בקרבת ליעדז, תרפ"ג אחרי בואו הנה, נתקבל לרב ודרשן בישיבת תורה מציון שדרת סטון בברונזביל, (אמו מ' אסתר רבקה היא בתו של הרב הגדול ר' יצחק פרידמאן מעיה"ק ירושלם, בעל דברי גדליהו ועוד).

קע"ח) הר"ר אברהם בהר"ר יהודה*) לעווינסאן, מחבמי ישראל בשיקגה, ומגדולי הרופאים למחלות הילדים במדינה, נולד בלינקובה בגליל קובנה בקיץ תרמ"ח, ויסתופף בישיבות ליטא מילדותו ויצטיין בידיעותיו בתלמוד והשבלה, כבן עשרים בא הנה ויכנס להאוניברסיטה השיקגית למחלקת הרפואה ובגמרו למודו שמה יצא לווינה האויסטרית להשתלם בלקחו, ובשובו נתקבל לרופא מומחה ומובחק בתורת מחלות הילדים באחדים מגדולי בתי החולים בשיקגה, ויצא שמו לתהלה בספריו השונים שחבר במקצוע זה ויהיו לספרי שמוש ולמוד לרבים מגדולי רופאי ארצות הברית ונדפסו במהדורות שונות, החבם הרופא המופלא הזה, הנהו גם סופר עברי נעלה, ובאו ממנו מאמרים נכבדים בהשלח, לוח אחיעבר, ספר היובל להדאר, וערבים שונים, באוצר ישראל, ובשנת תרפ"ד נדפס ספרו "טוביה הרופא" ע"ד הגאון והרופא הגדול בעל מעשה טוביא, (הוא אחיו הצעיר של הגאון והחבם המופלא מוה"ר יעקב שליט"א לעווינסאן מגדולי רבני ברוקלין (ע"ע)).

(קעט) ה"ר אברהם שמחה בהר"ר בן ציון וואלף זקש, חבם וסופר מופלא ורב מדעים, יליד זשאגער (בגליל קובנה) למד בנערותו תורה בשאוול וירכוש באביב ימיו ידיעה הגונה בתלמוד וחכמת ישראל, אז בא אשבנזה, ויקשב לקח בהאונברסיטה ביענא, ויהי לאנרונם מימחה, תרס"א בא הנה, ויבתוב הרבה ביהודית ויחבר ספרים שונים בתורת הכלכלה והסוציליזים, ומהם שנעתקו גם לאנגלית ואשבנזית, ויהי נודע לתהלה באהבתו לעמו וקדשיו ומדותיו, נ' כבן ג"ן כ"ג אלול תרצ"א, ובא למנוחתו ז"ך אלול, בקברת הר הכרמל אשר בסייפרוס-היל. הוא היה ממשפחה נשאה שמנה יצאו גדולי תורה וחכמה ונדיבי עם.

(קפ) ה"ר אברהם ספייזהנדלר, עסקן ציוני ועברי נודע בין משכילי נוירק עזר הרבה להתפתחות התנועה העברית בארצות הברית, והוא שארו של הגאון המפורסם מו"ר יוסף זצ"ל לעווינשטיין הרב דסעראַצק, (ובאה תמונתו בין סופרי עמנו שנדפסו בס' היובל של הדואר).

(קפא) ה"ר אברהם שמואל בהרב ר' יצחק אייזיק שוואריץ חבם ומשורר יעברי ורופא מומחה בברוקלין, יליד זעזמיר גליל קובנה (תרל"ו), קבל תורה בישיבות שונות ומאביו הרה"ג ויבוא הנה באביב ימיו ויכנס להקשיב לקח בהאוניברסיטה הנויארקית ויקבל תואר דוקטור לחכמת הרפואה, ואחרי נשאו לו לאשה את בתו של הרה"ח המטיף המפורסם מוהרצ"ה הי"ו מאסלאנסקי, התישב בבורה פרק ויצא שמעו בתור אחד הרופאים המומחים והוא אהוב ורצוי לכל בגלל מדותיו הנעלות, צנוע

*) הרר"י ז"ל היה נדול בתורה וכופלא ביראה צנוע וענותן ושמעתי מידידי הרב הנ' ר נח הכהן שטרוים הי"ו (ע"ע) שהרבה לספר בשבח צדקתו וזהירותו, וב"נ י"ג ניסן תרפ"ב, לזכר עולם יהיה צדיק!

ומעלי טובא. שנותיו לערך ג"ן. ונדפסו שיריו במאספים עתיים שונים וביחוד בהתרן, לוח אחיעבר, וספר היובל, (ושם נדפסה גם תמונתו*).

(קפב) ה"ר אברהם רעוואוצקי חבם וסופר נכבד מסופרי העתון החרדי הגדול "דער מאָרגען זשורנאל", מילידי סמילא באוקרינה, ויקשב לקח בבתי מדע שונים, שנותיו ג"ם.

(קפג) ה"ר אברהם רגלסון, סופר נכבד ומורה בקליבלנד, מראשוני מיסדיה של האגדה העברית להפיץ את הדבור העברי והרעיון הלאמי בין התלמידים העברים שבבית המדרש לחכמה הנוירקי המיפורסם בשם סיטי קולדז, ונדפס שירו בספר היובל של הדואר (תרפ"ז).

(קפד) ה"ר אברהם מ. בה"ר דוד אליהו עלים בפילדלפיא, עסקן צבורי נכבד, נשיא הת"ת המרכזי שמה וממיסדיו של ביה"כ בני ישרון.

קפה) הרב ר' אברהם בהר"ר חיים יוסף לאבסקי, הרה"נ החכם התורני המופלא, והסופר הנעלה, נולד בעיה"ק ירושלם טו"ב אייר תרנ"ד, הסתופף מאביב ימיו בישיבות עיה"ק ויעש חיל רב בגפ"ת ויצא שמעו בהתמדתו העזה ובשרונותיו המצויינים, בפרוץ המלחמה העולמית בא לאלכסדריה של מצרים, וייסד בה בעזרת הגביר מוהר"א סלוצקין בי"ס עברי, תרפ"ב יצא הנה ויתקבל לרב ומנהל רוחני בקהלת גרינוויטש, (קונ.) נדפסו מהרב הגדול הזה חידושי הלכות ואגדות שונים במאספים תורניים זמניים וביחוד ב"הפרדס" השיקגי, ובכ"י ספרים וענינים שונים מוכנים לדפוס, ובאו תולדות הרב בארוכה בקבץ י"א "מגנזי ירושלם", היו"ל ע"י הרה"ח המפורסם מו"ה פנחס גראייבסקי בירושלם עיה"ק תובב"א.

(קפו) ה"ר אברהם גולד סופר פרגוגי בברוקלין, חבר ביחד את המורה החכם והמחנך המעולה מר מנחם מ. תומרוב, תולדות ישראל לילדים בב' חלקים.

(קפז) הרב ר' אברהם בנימין אויערבאך, רב גדול בברוקלין, נכדו של הגאון ר' מנחם נתן נטע אויערבאך המו"צ בירושלם עיה"ק בעל ארח נאמן על או"ח, (ובא זכרו בסוף ח"ד מזה הספר).

(קפח) מו"ה אברהם ב"ר מנחם מענדל האלענדער, נדיב נכבד בעיר נוארק, גליל נ. דז. והשתתף בהוצאת הש"ס הנדפס פה בפרוץ מלחמת העולם ע"י אגדת הרבנים החרדים פה, (ומוזכר לשבח בשער מס' פסחים שנדפסה שנת עטר"ת).

(קפט) הרב אברהם פאליעווסקי בעיר פועבלא בפלך קולורדה, ובא מכתבו בעתון מורגן זשורנאל מיום ז' מ"ח תרצ"ב נגד תנועת השנויים בסדרי הלוחות שנתעוררה ע"י הנוצרים בימינו.

(קצ) הרב א. מ. דייוויזדסאן רב דבהמ"ד מגן אברהם ברחוב גרנד בהאָבאקען גליל ניודזורסי, מילידי רוסיא ונ"נ פתאם ז"ך מ"א תרצ"ב.

(קצא) הרב מו"ה אברהם בוימאן בנויאָרק, (מוזכר בס' קצות השלחן להרב הגאון מוה"ר אברהם חיים שליט"א שהי מחכמי ירושלם עיה"ק בסוף ח"ג בשם מחותנו עיו"ש).

(קצב) ה"ר אברהם אליהו בהרב י' אהרן דאברין, החכם השלם רב בעיר באן פראנציסקא גליל קליפורניה (בן

*) הוא אחי המשורר העברי המהלל מר ישראל יעקב שוואַרץ (ע"ע) וניסו של החכם המובהק מו"ה פנחס הכהן הי"ו טורבערג (ע"ע)

מצאתי שמו נזכר לברכה בין שמות החתומים בראש הספר פרחי אהרן למר אביו הוא חביבנו הרב הגדול בתורה ובחכמה וביראה מו"ה אהרן שליט"א הנקרא דאברזינסקי הוא אחיהם של ר' ישראל צבי דאברין בבירמינגהעם מחוז אלאבאמא, ור' שמעון, ור' יעקב (בעיר מארשפיעלד ארעגאן) ור' עמנואל הי"ו.

(קצג) הרב ר' **אברהם מרגליות** הרב הג' הנעלה מנהל בית הת"ת החדש אשר ברחוב סטאקטאן בברוקלין, אבי הרה"ח השלם במדעים מו"ה זאב מרגליות (ע"ע) חתנו של הגביר דמפורסם ר' יעקב מארגרעטען הי"ו

(קצד) הרב ר' **אברהם טשערנאוו־סקי** רב דפלייגפיעלד גליל נוי־דזוירסי (בא חתום בין יתר ממאתים רבני המדינה על קול הקורא לנפוצות יהודה שבארצות הברית להרים תרומות לקרן היסוד ולבנות תרבות ציון, שנתפרסם בהעתונים היהודים הנוירקים ער"ה תרפ'ב).

(קצה) ה"ר **אברהם הירש** בה"ר **מנהם מענדיל מינץ**, תורני מופלא בנדיבות ומגוע גדולי יוחסין, יליד רוז־שינאי גליל הורדנה, ובן בנו של הגאון מו"ה שלמה מינץ ראב"ד דסלאנים, בא הנה לזקנתו לראות את בניו המפורסמים ונפטר בנויארק ה' כסלו תר"ס כבן ח"ס (עי' להלן באות מ' ערך החכם משה יצחק מינץ מה שנכתוב בע"ה ובס' דור ישרים להחכם ר' אלחנן הרקאווי ז"ל צד צ"ח).

(קצו) הרב ר' **אברהם י. אבראמא־וויץ** הרב דפאָרט וואַירט.

(קצז) מו"ה **אברהם זייגער** עסקן ציוני בבראנזוויל. היה המזכיר הראשי של הסתדרות השומר הצעיר באמריקה לעורר צעירי עמנו לעבודת אדמת הקדש בארץ הצבי ונפטר בדמי ימיו כבן כ"ג בקיץ תרצ"ב.

(קצה) הר"ר **אברהם שלמה וואלד־שטיין**, חכם וסופר, נולד בקובנה תרל"ד ויתעסק מילדותו בתורה וחכמה, בבואו הנה, תרנ"ו, בא להקשיב לקח בבתהמ"ד למדעים האַרווארד וקולומביא וישתתף במאמריו במכ"ע עברים שונים ויפעול הרבה לתחית שפתנו והציוניות בנויאָרק. תרע"ד עלה לאה"ק ויהי למורה בהגמנזיום העברי בתל אביב ויעזור לטובת הסתדרות הפועלים בא"י, ונפטר כבן ח"ן בסיון תרצ"ב, חבר מלון עברי אנגלי ונדפס בתל אביב, ע"י תוצאת מצפה בירושלים.

(קצט) ה"ר **אבא קרים**, סופר בנו־ארק, העתיק לאנגלית ספורי המעשיות מהרה"צ ר' נחמן מבראסלאווא ויערוך תולדות ימיו חייו והשפעתו על החסידות.

(ר) הרב ר' **אברהם קדיש ברייל**, חכם ושלם ומצוין במהותיו בפיטסבורג, יאביו הרב החכם המופלא מו"ה חיים יצחק הי"ו (ע"ע) הקדיש אליו את ספרו תולדות הגדולים הנדפס בסט. לואים (תרפ"א).

(רא) הרב ר' **אהרן** בה"ר **יעקב שפעקטער־ספיוואק**, הרב הגאון החריף ומפלפל, היה מתחלה רב בעיר אמסק ברוסיא ובא הנה בזמנם של הרבנים הגאונים מוהר"י יאזעף ומהורש"א יפה ומוהרא"א אלפערשטיין ולא השיג משרה רבנית ולא מצא מנוח, ולפרנסתו הדפים בנויארק חלק מכתביו בספר בשם חקר הלכה בחידושים ופלפולים בש"ס בהסכמות הגאונים מוהרי"א מקאוונא ומוה"ר שמואל לובצער מווילנא ומוה"ר יצחק הכהן פייגענבלוים ומוהר"י יוסף הרב הכולל.

(רב) ה"ר **אהרן** בר' **יעקב ליוואי** חכם ועסקן צבורי נודע בנויארק ומילדיר, שר ושופט בבית המשפט הגבוה במטרפולין זו, "ונשיא ברית אברהם" המפורסמה.

אלה ראשי אלופי ישראל וקהלות הקדש התומכים בימיני בקבלת ספרי באהבה, ואשר זכוני גם בהותמיהם לטובת ספרי הבאים בעזרת ה'.
מקדש ישלח להם האל את ברכתו, החיים והשלום תמיד.

הרב הגאון הגדול מוה"ר משה חיים שליט"א ראבינאוויץ, ראב"ד דבראנזוויל.
הרב הגאון והדרשן המהולל מו"ה שמעון יצחק הלוי שליט"א פינקעלשטיין, רב בבראנזוויל.
הרב הגאון הצדיק מו"ה יהושע העשיל שליט"א ראבינאוויץ ממאניסטירשטיץ.
הרב הגאון הגדול הרופא המומחה דר. אליקום יהודה שליט"א נאלדבערג, בברוקלין.
הרב הגאון המופלא מו"ה משה בנימין הי"ו טאמאשאוו, רב בבהכ"נ בית ישראל.
הרב הגאון המופלא מוה"ר משה שליט"א ראזין, רב בבהכ"נ חברה תורה א"ר.
הרב הגאון וצדיק מו"ה משה שליט"א מוינעשטער, רב בבהמ"ד לבני א"י.
הרב הגאון והדרשן המהולל מו"ה רצ"ה הי"ו דאבאוויץ, רב בבהכ"נ אנשי ליבאוויץ.
הרב הג' מוה"ר ברוך יוסף הי"ו ז"ק, הרבי מקאברין.
הרב הגאון המהולל מוה"ר ליפמאן הי"ו לעווין, רב בבהכ"נ אגדת אחים.
הרב הגאון המופלא מוה"ר ניסן הי"ו טעלושקין, רב דבהכ"נ בני יצחק.
הרב הג' מוה"ר מרדכי שפירא הי"ו, הרבי מקאמינקא.
הרב הגאון והדרשן מו"ה ישעיהו יוסף הי"ו מרגאלין, רב בהמ"ד אהבת ישראל.
הדב הגאון והדרשן המפואר מו"ה ראובן ליוואוויץ הי"ו, רב בהת ת דאימט נ. י.
הרב הגאון הנכבד מוה"ר יעקב קענינ הי"ו, רב בבהכ"נ אור חדש.
הרב הגאון הצדיק מוה"ר מתתיהו יעקב הכהן לאקס הי"ו, רב בב.מ"ד בני יעקב.
הרב הגאון הנעלה מוה"ר יהושע העשיל הי"ו נאדטשאקאוו, רב בבהמ"ד אנשי צדק.
הרב הגאון והדרשן הנעלה מו"ה דיבער הי"ו אפעלמאן. רב בבהמ"ד חבדה תהלים.
הרב הגאון המהולל מוה ר יחיאל מאנטעל, רב בהכ"נ אנשי בעסאראביע.
הרב הגאון הנעלה מוה"ר אריה ליב הי"ו פלאטקין, רב באיסט נ. י.
הרב הגאון והדרשן המופלא מו"ה משה אייזיק הי"ו ספעקטאר, דב בבהכ"נ עטרת תפא"י.
הרב הגאון מוה"ר אריה ליב קאדושין, רב בניו ראשעל.
הרב הגאון המופלא מוה"ר אליהו הלוי הי"ו אינזעלבוף, רב דבהמח"נ דברוקלין.
חתנו הרב הגאון החריף מוה"ר אהרן דוד הי"ו בוראק, רב בבהכ"נ חברה תהלים א"מ.
הרב הגאון החכם והדרשן המפואר מוה"ר מרדכי אהרן הי"ו קאפלאן, רב בבארא פארק.
הרב הגאון החכם וסופר מוה"ר משה שמואל הי"ו שפירא, רב ומנהל בישיבת ר" חיים בדלין.
הרב הגאון וצדיק מוה"ר יעקב הי"ו דאנישעווסקי, רב בבהכ"נ אהבת ישראל בברוקלין.
הרב הגאון מו"ה ברוך דוד ווייצמאן הי"ו, רב בבהמ"ד חברה תורה א"ח.
הרה"ג המופלא חכם ונדיב מו"ה ברוך הלוי הי"ו הערשינאוו, נשיא ישיבת ר' חיים ברלין.
הרב החכם הנודע והמטיף המפורסם מו"ה ישראל חיים הי"ו דר. לעווינטהאל, רב המרכז בברוקלין.
הרה"ח הישיש והנדיב המפואר הר"ר ישראל הי"ו רוקח, בברוקלין.
הרב הג' החכם והרופא המהולל דר. משה הי"ו ראבינסאן, בברוקלין.
החכם המובהק והרופא המהולל דר. צבי נחום בהג"ר משה חיים הי"ו ראבינאוויץ, בברוקלין.
החכם היקר והרופא המהולל דר. ראובן בהגרש"ז הלוי הי"ו פינקעלשטיין בברוקלין.
החכם והסופר המהולל מו"ה אהרן עגסין, נשיא חברה ש"ס ציונית דבראנזוויל.
הרה"ג החריף ר' דובער נעראר הי"ו.
הרב החכם המפואר מוה"ר צבי הירש העגדלער, מנהל הת"ת דסטאן עוו.
הרב הגאון המופלא מוה"ר שכמה זלמן קליוואנסקי, רב הת"ת ברחוב מעזראל.
הסופר והמליץ המפואר מו"ה מיכל הי"ו קאמען, בברוקלין.
הרב הג' המפורסם עושה ומעשה מוה"ר חיים שרגא הי"ו בראדסקי, רב בנוארק.
הרב הג' החכם דר. ישראל (ז"ל) זילבערבערג, רב דת"ת תורה מציון.
הדב הגאון מוה"ר מנחם מענדיל לאקשין הי"ו, רב בבהמ"ד לאנשי ליבאוויץ בברוקלין.
הרב הגאון הגדול החכם מוה"ר יהודה ליב זעלצער שליט"א, מזכיר אגודת הדבנים.
הרב הגאון מוה"ר יוסף הי"ו מארק, רב בהכ נ חברה קדישא שם.
הרב הגאון החכם מו"ה שמעון הי"ו נראסבויז, רב באיסט נ"י ת"ת.
הרב הגאון החכם השלם מו"ה שלום ראבינאוויץ הי"ו, רב בברוקלין.
הרב הגאון הגדול מוה"ר איסר שליט"א גינזבורג, רב בבראנקס.
הרה"ח המופלא מו"ה משה ראטשטיין, עו"מ בבהמ"ד של הגאון הצדיק מוהרא"י שליט"א נאלדבערג.
הנדיב היקר והמשכיל מו"ה יעקב בהרה"ג מו"ה אריה ליב לעווינסאן.
הנדיב היקר והנעלה מו"ה בינוש י"ו זוויענער. נשיא בהמ"ד בית אברהם.
הנדיב המשכיל הנעלה מר יעקב רוטשטיין הי"ו גזבר ביה"ח דבראנזוויל.

הרב הנכבד מו"ה יוסף דוב בהרב הצדיק ר' פסח ז"ל פרומקעס מניעשוויז.
הנדיב היקר מו"ה בן ציון ב"ר יוסף באקשטיין ורעיתו הנדיבה מ' רבקה תחיה, בנוארק.
הרב המופלג מו"ה אריה ליב הי"ו דובאווסקי, שו"ב בבארא פארק.
הרה"ח המסיף ר" מתתיהו הי"ו לייזעראוויץ.
הנדיב הנכבד מו"ה צבי הירש ווינשטיין (ז"ל), עו"מ בבהמ ד שומרי אמונה הסופר המשכיל ושלם מו"ה זאב וואלף הי"ו האבערמאן.
החכם השלם מו"ה יוסף באלטוד, מנהל הת"ת עטרת תפא"י באיסט נויארק.
הרב הנכבד מו"ה יצחק בהרה"ג מו"ה נרשון ז"ל קראוועץ, שו"ב בברא נזוויל.
הרב הג' מו"ה נתנטע בהגאון מוה"ר נרשון תנחום שליט א בעליצקי, רב בהכ"נ כל ישראל.
הרה"ח היקר מו"ה יצחק קראסנער, רבי דבהמ"ד בית יצחק רחוב נרעפטאן.
הרה"ג הנכבד מו"ה חיים יעקב מאסס, בהיכל פתח תקוה.
המופלג ר' דובער ליכטער עו"מ, הרב צבי ב"ר מרדכי, מר. חיים בהרב ר' משה ז"ל אייזענשטאדט.
המורה החכם השלם מו"ה אליעזר מתתיהו קאנטראוויץ.
המשכיל מר נחמיה אריה ב"ר צבי לעפקאוויץ.
הישיש הנכבד מו"ה דוב זאב בערינסאן, נבאי בהמ"ד אהבת ישראל אסטראלענקא.
הנדיב היקר מו ה נפתלי הערץ פוקס, נשיא בהמ"ד הנ"ל.
הנדיב מר. מרדכי יוסף טייטעלבוים הי"ו.
חנדיב מו"ה זוסמאן במה"ו יעקב שמואל אלפערט נשיא בהמ"ד חברה תורה.
הנכבד מו"ה שלמה חיים שניידער הי"ו.
המופלג ומשכיל מו"ה אלכסנדר סיימאנסאן, רבי לחברה משניות דבהמ"ד בני פינסק.
המופלג היקר הר"ר אברהם אליעזר הייטאן, רבי לח' משניות בת"ת אור חדש.
הישיש הנכבד עושה ומעשה מו"ה זוסיא בושלאוויץ, נבאי הת"ת הנ"ל.
המופלג ומשכיל הר"ר אברהם אבא ריווקין הי"ו, דאיסט נ. י.
היקר והנכבד מו"ה שלמה הי"ו קאנטראוויץ ורעיתו הצדקניות מ' חנה תחיה.
הרה"ח הנעלה מו"ה מרדכי ירוחם שור, נשיא בהמ"ד בני יצחק איסט נ"י.
הנכבד מו"ה שמריהו טענסמאן.
הישיש הנכבד מו"ה שמואל הי"ו דיקלער עושה ומעשה בבהמ"ד נמ"ת.
המופלג הנכבד ה"ר אהרן דוד נ"י קלומפק, רבי לח' משניות אנשי קיידאנאוו.
המשכיל השלם מו ה פייוויש קאהאנאווסקי הי"ו דאיסט נ"י.
הנכבד ה"ר ברוך סאקאלאוו נ"י.
הרב הגאון הגדול מוה"ר שלום יצחק שליט"א לעוויטאן, אב"ד דשוועקסנא (ליטא)
הרב הגאון הצדיק מו"ה זלמן בארר, ראב"ד בווילקעסבארי.
המופלג הנכבד מו"ה נחמן הכהן פיין, עושה ומעשה בבהמ"ד אנשי צדק
המופלג השלם מו"ה אברהם דוד שיינקאפף.
הנגיד מו"ה יוסף האסקעל דאיסט פלעטבוש.
המופלג הנכבד מוה"ר אהרן יצחק ב"ר מאיר חיימאוויץ הי"ו עו"מ בפלעטבוש.
הנדיב היקר מו ה שלמה זלמן ב"ר אברהם יוסף אייזענבערג שם.
הנדיב חיקר מו"ה שמואל נאלדבלאט הי"ו באיסט פלעטבוש.
הרב הגאון מו"ה מנחם מענדיל עקשטיין הי"ו, רב בקליוולאנד.
הרה"ג הנעלה מו"ה יעקב הי"ו קרינסקי, עו"מ בישיבת ר" חיים ברלין.
הנדיב ומשכיל מו"ה צבי חיים הי"ו דירעקטאר.
המשכיל היקר מו"ה בינוש הכהן קאהן הי"ו.
אחיו המופלג השלם מוה"ר קדיש הכהן קאהן ורעיתו הצנועה רבקה ז"ל ב"ר שמואל.
היקר מו"ה משה ראובן בה"ר מרדכי הכהן קאהן.
הנבאי בבהמ"ד אנשי צדק מו"ה מרדכי ב"ר שמחה קויפמאן.
הרה"ח מו"ה מתתיהו בה"ר יצחק דוד נאלאוועגסקי הי"ו.
המשכיל היקר מו"ה בנימין הלוי לעווינגסאן
הנדיב הנכבד מו"ה אהרן נאלדמאן, עו"מ בישיבת הנרי"י ריינעס.
המופלג מו"ה אפרים צבי ב"ר משה נ"י קופערמאן.
המופלג היקר מו"ה יעקב פאגעל, נבאי בבהמ"ד כל ישראל.
הנכבד מו"ה שמעון לאש, עושה ומעשה בהמ"ד הנ"ל.
הרה"ג עושה ומעשה החכם השלם מוה"ר צבי ארי' לעווי.
הנכבד הר"ר יהודה (ז"ל) ראקמאן, רעיתו הצנועה מ' רחל לאה.
הנגיד מו"ה חיים ב"ר משה מעלטצער נשיא הישיבה רנצי"ב זצ"ל.
הנדיב ומשכיל עו"מ מהו' אברהם מאיערס הי"ו בבורא פארק.
הנכבד ונדיב לב מו"ה צבי אריה ב"ר חיים נאלדבערג עו"מ בפלעטבוש.
המשכיל היקר מו"ה שלמה ב"ר צבי הירש ראטה מנויארק.
הנדיב היקר מו"ה יעקב שלמה פרענק.

המופלג המשכיל הר"ר אברהם קרעמער בלינדען הייטס.
הנדיב היקר מו"ה דוד העניך ב"ר משה הלוי הי"ו שיין.
הר"ר זאב וואלף ב"ר שאול גרינבערג.
מו"ה דובער ב"ר משה אהרן בעקערמאן עו"מ בבהמ"ד אנשי פינסק.
הרב הג' המופלא מו"ה שאול נדליה הרכבי, גבאי בהמ"ד בית ישראל.
הרב הגאון הגדול מו"ה צבי הירש שליט"א פרידלינג אבד"ק ביסקאוויץ (פוילין).
החכם והסופר הנכבד מו"ה פנחס הכהן הי"וטורבערג, בבורה־פארק.
הרב הג' והדרשן הנודע מו"ה חיים שלמה ווארשאווסקי, רב בהמ"ד תומכי הרב.
הנדיב היקר מו"ה מרדכי בהמופלג הישיש הר"ד ברוך וואלינסקי.
הרב הג' מו"ה יעקב בהרב הגאון הצדיק מו"ה מרדכי זצ"ל קלארק.
אחיו הרב הנכבד מו"ה אהרן קלארק טו"ב בבענסאנהוירסט.
הנדיב המשכיל הר"ר שבתי קערעש.
הרב הגאון והחכם המופלא מוה"ר חיים שליט"א הערשינזאן, רב בהאבאקען.
הנגיד הנדיב ה"ר יצחק הי"ו שליפשטיין.
הרב הג' המהולל מו"ה חיים צבי הירש הי"ו, רב בבהמ"ד נמ"ח אנשי עסטרייך.
הרב הג' הצדיק מו"ה יהודה ליב צירילס, רבי לחברה ש"ס בבהכ"נ עץ חיים.
הנדיב היקר מו"ה חיים דוד הערשקאוויץ, נשיא בהכ"נ חובבי תורה.
הרה"ג המופלג ושלם מוה"ר אברהם שמואל מייערסאן, רבי לחברה משניות בבהכ"נ חבבי תורה.
הרב הגאון המופלא מו"ה אשר זעליג קרעמער, בעהמ"ח שמנה לחמו, בבורא פארק.
הרב הג' הנעלה מו"ה מיכאל הי"ו ליפשיץ, רב באיסט נויארק.
הרה"ג הדרשן הנעלה מו"ה יוסף נ"י וויניק, רב לחברה ת"ת עץ חיים.
הרב הג' הנעלה מו"ה מרדכי ליכטענשטיין.
הרה"ג הדרשן מו"ה אליעזר אדירים בבראנקס.
המופלג הישיש הנכבד מו"ה משה בה"ר חיים בנימין יעלין הי"ו בוויליאמסבורג.
הרב הג' הנעלה מו"ה צבי נחום קאנאן מורה בישיבת תורה ודעת.
החכם השלם ונדיב לבמו"ה יוסף דאקטאראוויץ הי"ו, מורה בת"ת תפארת הנר"א.
החכם הנדול מו"ה ישראל הי"ו דר. שפירא בוואשינגטאן הבירה.
הרה"ג והעסקן במצות מו"ה אהרן מרדכי הי"ו מארקוס, גבאי דבהכ"נ עץ חיים.
הרב הגאון והדרשן מו"ה יצחק הי"ו בונין, רב בברוקלין.
הרב הג' הנעלה מו"ה יצחק הי"ו סאדין, רב בבהכ"נ אוהב שלום בברוקלין.
המופלג השלם עו"מ מוה"ר אליהו פינקעלסאן עו"מ בבהמ"ד הנ"ל.
חתנו הנגיד המשכיל היקר מו"ה יעקב הלוי הי"ו פינק, נשיא בהכ"נ הנ"ל.
הרב המופלג מו"ה יוסף הי"ו זילבערשטראם
הנכבד ר' משה דובער ב"ר חיים נאלדפארב.
המופלג הנכבד הר"ר צבי אלימלך העכט עו"ש בקה"י רעים אהובים.
המשכיל היקר מו"ה משה קליין נשיא ת"ת ישיבת הנר"א.
הנכבד ונדיב לב מו"ה אשר הי"ו ליטווינסקי באיסט פלאטבוש.
ה"ר אברהם מנשה ב"ר שלום שפיר אבישיבת הנרמ"ש הכהן איסט פלאטבוש.
הש"ץ המשכיל היקר מו"ה משולם הכהן נ"י ראפפאפארט.
הנכבד מו"ה יהודה רפאל נ"י נודמאן באיסט פלאטבוש.
המשכיל הר"ר מרדכי ב"ר מאיר קאפעל מבענסאנהוירסט.
הנכבד מו"ה שלמה אייזיק זעליגאנאוויטש, גבאי בבהמ"ד זכרון יוסף צבי.
ה"ר יעקב מאיר לעווענטהאל.
המשכיל הנכבד מר יעקב צבי קאהן בבענסאנהוירסט.
המופלג השלם הר"ר יהודה ב"ר אריה ורעיתו ראניע שליפשטיין בברוקלין.
אחיו המופלג היקר מו"ר יצחק נ"י שליפשטיין.
היקר מו"ה קלמן ב"ר אלחנן סיימאן שם.
הנכבד מו"ה יוסף ב"ר שלמה זלמן (ז"ל) ברוידא מקלעצק.
הנכבד מו"ה אליהו חיים ב"ר יחזקאל שאפאוו, גבאי בהכ"נ בני יעקב.
ה"ר מנחם מן ב"ר שמשון דובער הכהן קאזדאן בפלעטבוש.
הנכבד מו"ה יונה ב"ר משה יפה נשיא ח" בני האראדאק.
הנגיד ר" יוסף ב"ר משה ליב לעווין מקלעצק.
המשכיל היקר מו"ה יוסף שולמאן עו"מ בבהמ"ד לבני אוצרין.
ה"ר שמואל שקראפ, גבאי בהמ"ד לבני פיעטריקאוו.
הנכבד ומשכיל מו"ה אברהם חיים בה"ר מנחם מן ביינפעסט.
המופלג הנכבד מו"ה יצחק נעכעס, עו"מ בבהכ"נ תפא"י בברוקלין.
הנכבד מו"ה אליהו נאלדמאן, עו"מ בבהמ"ד בקו"ח דיען סט.
היקר מו"ה נרשון בהר"ר אברהם יעקב ז"ל שניטמאן
הנדיב היקר מו"ה זלמן פייטל נאלוב הי"ו, עו"מ בחברה תהלים כת"י.
הישיש המשכיל ר' מרדכי שמאי לערנער, איסט נ. י.

הרב הגאון החריף והרופא הנעלה דר. צדוק קאפנר הי"ו בנויארק.
המשכיל והעסקן המצוין מר צבי פינחס הי"ו פירשט.
המופלג המשכיל ה"ר שאול ב"ר צבי יצחק הלוי הורוויץ הי"ו.
הרב הגאון מו"ר ראובן דיקשטיין. ה"ר אפרים הכהן קאהן.
הרב הגאון מו"ה נח זאב ברעסלער, רב בברוקלין.
הנכבד מו"ה ישראל ב"ר ירוחם פישל נאלדפארב, וו. פ. בני יעקב.
הנכבד מו"ה שלום יוסף מארינאף, נבאי בהת"ת דקראון הייטס.
הרה"ח המופלג מו"ה חיים בלאק דאיסט נויארק.
היקר מר פרץ נרינבערג, בברקלין.
הגביר הנכבד מו"ה צבי צאהלער, נשיא בהמ"ד ספרד ב. פ.
היקר ונכבד מו"ה יעקב שקליאר, נשיא ת"ת אזו איכט נ. י.
הנכבד ויקר מו"ה יהודא ב"ר משה זאב וואלף, נשיא עדת ישרון א. פ.
הנכבד עו"מ מו"ה עוזיאל ב"ר אברהם לעהמאן נשיא המרכז סומפטער עוו.
המשכיל הנכבד מו"ה יהודה ב"ר ישראל סלאו.
היקר ר' זאב דרעוועגספקי.
המופלג ה"ר אייזיק בראמבערג, שו"ב באיסט נויארק
המשכיל השלם מו"ה דוד ישעי' בה"ר מנחם פרייענד, בברוקלין, מדפים.
המופלג מו"ה ישעי' זאהל שו"ב בברוקלין.
הרב הג' המפורסם ר" יעקב רעדעלהיים. ר" צבי ב"ר חיים גרשון גבאי.
המשכיל הנעלה הר"ר שלום ראטשין,
המופלג ר' יוסף שאצקעס שו"ב.
הכבודה מ' מרים בת ר' מנחם מענדיל גיטלין.
המופלג השלם מו"ה דוד ב"ר יצחק הלוי נאלדבערג, עו"מ בח' כל ישראל.
הנדיב ויקר מו"ה שרגא פייוויש ב"ר אברהם פוזנער.
הנכבד מו"ה בנימין ציפרין, ה"ר משה קאפלאן, מו"ה אפרים מאשקאווין.
היקר מו"ה שלום ב"ר מרדכי פרידמאן, בבארא פארק
ה"ר אברהם מרדכי סעמועלס, בברוקלין, הנכבד מו"ה צבי סאבאלאפסקי.
המופלג ומשכיל ר' יצחק בער נאדראן ברידזשוואוד. הנכבד ר" חיים לערנער, גבאי.
הנכבד ה"ר יעקב וויים, המשכיל ה"ר יחזקאל ב"ר משה הלוי קופערמאן.
ה"ר דובער נאלדבערג, ה"ר דובער ב"ר נח, ה"ר דוד מענדעלסאן.
המופלג הנכבד ה"ר חיים ב"ר ארבהם ליוואוויץ, הנכבד מו"ח אשר פיינבערג.
המופלג השלם הר"ר אברהם אהרן ב"ר דובער ריווין עו"מ דאיסט נויארק.
המופלג הנכבד מו"ה יחיאל סאוויצקי. הנכבד ר" נחום ב"ר אברהם בראדער.
הנכבד ר' פנחס קראסטאף, עו"מ בבהמ"ד זכרון יעקב צבי.
המופלג המשכיל ר' יעקב יהושע וויינגראוויץ,
המופלג ונדיב ר' ישראל מנחם שעווע שו"ב בברוקלין
הנכבד ה"ר נתן נטע ב"ר יצחק שלמה האלצמאן עו"מ בעדת ישרון.
המופלג י' שמעיה ב"ר שלמה רייטער, הישיש הנכבד ר" אליהו יעקב ב"ר דוד אפעלבוים.
היקר ר' יעקב קארלינסקי, הנכבד ר" משה וואסערלויף, הנכבד ה"ר מנחם צבי סיגל.
היקר מר וואלפסאן בהמ"ד שערי תפלה
המשכיל מר שלום בהרה"ח ר' משה נאפס ז"ל שו"ב בברוקלין.
הנגיד הנכבד ר' יעקב ריווקין. ה"ר ראובן ריווקין. הרקר ה"ר לוי מעלצער.
ה"ר צבי ביערבאייער, נבאי בבהמ"ד בקו"ח בנ"י דיען סטריט
הנכבד ויקר מו"ה העניך ריווקין עו"מ בבהמ"ד בית יצחק.
הנכבד ר' שלמה זלמן פעטריק הי"ו, נשיא בהכ"נ עטרת תפארת ישראל.
הנכבד ויקר מו"ה שמריהו ב"ר מרדכי סמיט, נבאי בחברה תהלים, איסט נויארק.
הנכבד מו"ה יעקב יוסף בה"ר נדליהו פעלדמאן נשיא בהמ"ד קיעווער־האמלער, ורעיתו הכבודה
מ' נאלדא ריבא בת ר" יוסף.
המופלג ומשכיל מו"ה דוד הכהן הי"ו קאהן.
הנכבד מו"ה אברהם ב"ר משה יעקב הכהן ארענאוו, נבאי.
אחיו הנכבד מו"ה לוי יצחק הכהן ארענאוו.
הנכבד הר"ר משה מאיר ב"ר מרדכי בן־ציון כ"ץ.
הנכבד הר"ר הלל אריה צייטקין.
הנכבד ה"ר דוד ב"ר אהרן פערלאוו ורעיתו מ' קרענע. (לזכר בנם היקר ע" משה ז"ל).
הנכבד מו"ה י. לעפקאוויץ הי"ו בברוקלין.

ה"ר ברוך שטיינער.
מו"ה נרשון ב"ר שניאור זלמן נאלדבערג.
הנדיב היקר מו"ה צבי הירש ב"ר אברהם יצחק פיאלקאוו.
הנכבד מו"ה פינחס ב"ר עזריאל נייטענסאן, נבאי בבהמ"ד בני יהודה איסט נויארק.
הנגיד הנכבד מו"ה יהושע העשיל ב"ר שמואל ליב זאקשטיין נשיא בהמ"ד חברה תהלים נ"א.
המשכיל היקר מו"ה נתנטע הי"ו ווילנער, בבהמ"ד אהבת אחים.
הנגיד מו"ה דובער פעלדמאן, נשיא ת"ת ראשון לציון.
הנכבד הש"ץ מו"ה אבו'הם מרדכי ב"ר אליעזר האפטמאן המוהל.
הנכבד ונדיב ר' ישראל בערעזין, עו"מ בבהמ"ד ר"ל.
המשכיל מו"ה יעקב ב"ר משה קוויזנער שו"ב.
מו"ה משה חיים ב"ר מרדכי טאקסעל.
הנכבד מו"ה שלמה פסח ריווויסמאן, עו"מ בהיכל פתח תקוה.
הנכבד מו"ה יצחק אלחנן ווערשוויץ.
היקר מו"ה משה דואבלין הי"ו.
ה"ר ליפא הערצאג הי"ו.
ה"ר שמואל גרינבערג.
ה"ר שמואל זלמן שולמאן.
הנכבד מו"ה אברהם יצחק דייווידסאן, דאיסט נויארק.
הרה"ח היקר מו"ה מרדכי ב"ר שלמה גראנער, רבי לחברה משניות בבהמ"ד אליעזר.
הרה"ח מו"ה שלמה לעווין המוהל.
הנכבד מו"ה אברהם יצחק פייגין הי"ו, עו"מ בבהמ"ד אחים ורעים.
הנדיב היקר מו"ה בן ציון ב"ר יו"ט וואלקאוו הי"ו, נבאי בבהמ"ד הנ"ל.
היקר מו"ה ירוחם פישל נ"י ראוז בה"ר יהודה ליב ז"ל.
המשכיל הנדיב היקר מו"ה ראובן בהרה"ח ר' אברהם דוב קראקאווער הי"ו.
הנכבד מו"ה יעקב בער הי"ו זילבערשטיין, נבאי ת"ת בקראז הייטס.
המשכיל מו"ה רפאל אברהם ב"ר מנחם מענדל בראנשטיין בווילליאמסבורג.
הר"ר אברהם יצחק ב"ר חיים שמעון סייפאן נבאי בהמ"ד תפא"י בברוקלין.
הנדיב היקר מו"ה דובער ב"ר אליהו טוביא ענגלענדער הי"ו.
מו"ה יונה ווייננראוו מקלעצק.
מו"ה מאיר ב"ר צבי ספיוואק.
מו"ה משה ב"ר שלום יצחק סאוויצקי.
הנכבד מו"ה אהרן פערנבאך, נבאי בהמ"ד ר' חיים האנער זצ"ל.
מו"ה אברהם יצחק דיווידסאן.
מו"ה דוד זאב ב"ר שמואל זיידעז.
הר"ר שמואל צבי ב"ר חיים שמשון נארדאן, עו"מ בבהמ"ד דניולאטס.
היקר מו"ה דוב נאלדבערג בבהמ"ד אהבת אחים.
הר"ר אהרן אשר ב"ר אברהם משה עלמאן א. נ י.
הנכבד ר' יצחק ב"ר שרגא ז"ל רובינשטיין.
המופלג היקר ה"ר אלכסנדר זיסקינד גרינבערג, עו"מ בפלאטבוש.
הרב הנכבד מו"ה אברהם יוסף ראזען הי"ו, עו"מ שו"ב מובהק דבראנזוויל.
הר"ר הנכבד מו"ה יוסף חיים מאטלין נ"י שו"ב.
הנגיד הנדיב מו"ה נרשון נ"י טהורם נשיא בהכ"נ אנשי ליבאוויץ.
הרב הישיש הנכבד מו"ה אלחנן הי"ו דיווידסאן, עו"מ בבהמ"ד עטרת תפ"י.
הנכבד עו"מ בבהמ"ד בשדרת וואז'ביורעז מו' פינחס ווייסבערג.
הנדיב היקר מו"ה יום טוב ליפמאן ז"ל) לאסקאוויץ.
הנגידה ונדיבה מ' חאשע ב"ר יעקב אשת הגביר ר" דובער פרידמאן נ"י.
הכבודה ועוסקת במצות מ' העניע ב"ר ליב דייטש תחי".
הישיש היקר מו"ה אפרים שמעון ורעיתו הצנועה מ' חנה קרינסקי תחיה.
המשכיל הנכבד מו"ה אהרן ב"ז יהודא פוטאראנסקי הי"ו ורעיתו מ' רבקה ב"ר יוסף דוד.
הנכבד ויקר מו"ה מתתיהו קאהן, נשיא בהכ"נ שערי תפלה.
הנכבד עו"מ מ' ישראל יהודא ראזענבערג, נבאי בהמ"ד בני יהודא, באדא פארק.
המופלג היקר מו"ה ראובן כלאר, נבאי בהכ"נ שערי תפלה.
הנכבד מו"ה יהושע העשיל פאבריקאנט.
המשכיל היקר מו"ה בנימין שלמה בהר"ר יהודה אריה גלאזבערג.
המופלג מו"ה שלמה זלמן קורלאנדער.
ה"ד מרדכי שפירא הי"ו.
היקד מו"ה דוב זעליג ב"ר שמואל ניומאן.
הר' יעקב ב"ר שלמה הלוי הורוויץ הי"ו.
היקר מו"ה דובער ב"ר בנימין האבבערג.
הנכבד מו"ה היל ב"ר יהודה נח לעניטיצקי הי"ו.

הנכבד ר' יצחק ב"ר שרגא ז"ל רובינשטיין בניו־לאטס.
היקר מו"ה שמואל מגיד, עו"מ בחברה מחזיקי תורה.
החכם והסופר ראשון לציון והרופא המומחה דר. יוסף אייזיק הי"ו בלוסטאן.
הרב הגאון הנעלה מו"ה יהושע בייטעל רב בערת ישרון דברוקלין.
הרב הגאון החכם מוה"ר שמואל הי"ו הורוויץ, רב בת"ת רי"י רייגעס.
הרב המאוה"ג מו"ה שבתי סופר באיסט נויארק.
הרב הג' החכם מו"ה יצחק יואל ראבינאוויץ רב לח" בני יעקב.
הישיש היקר ר' נפתלי משה ב"ר אברהם מנחם מן קאפלאן.
הרב הגאון החכם מוה"ר אליהו מרדכי פינקעלשטיין, רב בבארא פארק.
המשכיל המצוין ונדיב מו"ה ב. לעווינסאן וו. פ. בהמ"ד אוהב שלום בבראנזוויל,
הנכבד מו"ה אברהם ב"ר יהושע בעקער, הנכבד מו"ה מתתיהו ב"ר אליעזר קאהן.
הנכבד מו"ה דובער ב"ר חיים זאסלאווסקי. הנכבד ה"ר אליהו ב"ר יעקב זיטאווסקי.
הנכבד מו"ה נדליהו ב"ר יהודא דוב ביינהארדט, היקר מר יהושע נעצאוו
הבחור מר אליעזר ב"ר יוסף, בח' תהלים איסט נויארק.
היקר ונדיב לב מר אהרן משה ב"ר חיים צבי הכהן דזייקאבס.

הישיש הנכבד ר' זיסקינד קאהן בוויליאמסבורג. בהמ"ד אנשי ספרד דומאנט עוו.
ה"ר יעקב דוד מאשקאוויץ. בהמ"ד אהבת אחים אנשי פינסק.
הנכבד ר' משה לעווין מקלעצק. בהכ"נ אנשי ליבאוויץ.
מו"ה חיים קארפ, נשיא בהמ"ד רחוב לאנגן. בהמ"ד אנשי צדק, פארק פלייס.
המשכיל היקר מר' רפאל סושאוו מקלעצק. בהמ"ד תפארת בנ"י ר"מ פרעמישלאנער.
מו"ה יעקב משה קאברין מקלעצק. בהמ"ד עזרת אחים, בריסטאל סט.
היקר מו"ה ישעיהו נח פיינבלום. בהמ"ד נחלת ישראל.
היקר מו"ה יצחק ב"ר אברהם ז"ל פיקארסקי. בהמ"ד בית אברהם, בריסטאל סט.
ה"ר איסר קרעניץ, בריסטאל סט. בהמ"ד אנשי וואלקאוויסק.
מו"ה אברהם שרגא נראנאטאוויץ, באיסט נויארק בהמ"ד בקור חולים אנשי ספרד, רחוב אסבארן
הנכבד מו"ה מרדכי לענאוויץ חי"ו. בהמ"ד בקור חולים, דיען סט.
ה"ר יצחק ב"ר חיים צייטלין נ"י. בהמ"ד עדת ישרון.
ה"ר משה ליפא הכהן קאהן. בהמ"ד אנשי אזאריץ.
המשכיל הנעלה ר" אברהם צבי קארעז. בהמ"ד אהבת ישראל, אסטראלענקא.
היקר מו"ה אריה מרדכי אפאף מסלוצק. בהמ"ד כנסת ישראל בני יעקב, סטאן עוו.
היקר מו"ה יעקב קאהן מפלעטבוש. בהמ"ד כל ישראל, רחוב פאוועל.
ה"ר ירוחם הויזקנעכט. בהמ"ד אנשי קאברין והארדעין.
בהכ"נ קאלוואריער פייק סט. נויארק. בהמ"ד רעים אהובים.
בהכ"נ אנשי סלוצק. קלויז הספרדים.
בהכ"נ פועלי צדק אנשי איליא. בהמ"ד בני דאקשיץ. טשעסטער סט.,
בהכ"נ אינ. אחים בני קלעצק, בהמ"ד עין יעקב, סטווירלינג פלייס.
בהמ"ד נעשוויעזער. היכל פתח תקוה, ראטשעסטער עוו.
בהמ"ד אנשי בריסק. בהמ"ד שבת אחים, ראלף עוו.
בהמ"ד תפארת ציון. בהמ"ד קוידאנאווער, רחוב דאנגלעס.
בהמ"ד משכן ישראל אנשי סובאלק. בהמ"ד אנשי טוראוו.
בהמ"ד אהל משה חברה תהלים, בברוקלין. בהמ"ד של הרבי ראבינאוויץ, האווארד עוו.
בהמ"ד שערי תפלה, ווען ביורען עוו. בהמ"ד בית יצחק.
בהמ"ד אוהב שלום ווערעט סט. בהמ"ד אנשי זעמבין, רחוב טשעסטער.
בהמ"ד תפארת ישראל, טרופ עווד בהמ"ד אהבת אחים, בני הארדאק.
בהמ"ד אנשי אמת קיעף סט. בהמ"ד אנשי פעטריקאוו.
בהמ"ד חברה קדישא, מאר סט. בהמ"ד תפארת ישראל ת"ת פענסילווייניא עוו.
בחמ"ד זכרון יוסף צבי, יוניאן עוו איסט נויארק.
בהמ"ד בני דוד, דזאנסאן עוו. בהמ"ד בני יעקב גלענמאר עוו.
בהכ"נ בית שלום, מארסי עוו. בהמ"ד בני יצחק נוסח האר"י, דזארזי עוו.
בהמ"ד אהבת ישראל, נייטס עוו. בהמ"ד ת"ת צוו ניו־לאטס.
בהמ"ד ר' חיים האנער, מעקיבען סט. בהכ"נ אור חדש ת"ת.
חברה ש"ס ציונית, פיטקין עוו., בראנזוויל. בהמ"ד בני יעקב, פענסילווייניא עוו.
בהמ"ד עץ חיים מחזיקי הרב, סטאן עוו. בהמ"ד אגדת אחים אנשי ניו־לאטס.
בהמ"ד אוהב שלום, טהאטפארד עוו, בהמ"ד חברה משניות, רחוב ווייאנא.
בהמ"ד בית ישראל, קריסטאפער סט. בהמ"ד חברת אליעזר.
בית המדרש הגדול, סעקמאן סט. בהמ"ד ת"ת, צוו איסט נויארק.
בהכ"נ חובבי תורה. בהמ"ד עטרת תפארת ישראל.
בהמ"ד אחים ורעים בערעט סטריט. בהמ"ד בני יהודא, סוסטער עוו.

בהמ"ד חברה תהלים נו"א.
בהמ"ד אהבת אחים, לאנאן סט.
בהכ"נ שומרי אמונה, בארא פארק.
בהכ"נ בני יהודה.
בהכ"נ בית אל.
חברה משניות בבהמ"ד בני ישראל לינדען הייטן
בהכ"נ אנשי ספרד.
בהכ"נ בני ישראל, בענסענהוירסט.
בהמ"ד אנשי באברוימסק קריסטאפער עוו.

בהמ"ד ככב מיעקב הענעמאן עוו.
בהמ"ד קשר ישראל, הענדריקס סט.
בהמ"ד בני מאקאווא, הענרי סט. נויארק.
בהמ"ד האדמו"ר ממאניסטירישצא בערעט סט.
בהמ"ד ספרד רחוב בריסטאל.
בהמ"ד אנשי פוחאוויץ שעפילד עוו.
בהמ"ד לובעשאווער, איסט פלאטבוש.
נהמ"ד פועלי צדק אנשי לאמוא.
אגדת נאוואהרודוקער פרויען אונט. פעראיין.

לזכר עולם

הנאהבים והנעימים בחייהם, אהי היקר נדיב לב רחים ומוקיר רבנן מו"ה מנחם מענדיל אייזענשטאדט ז"ל שנפטר ביום ב' לסדר ואתחנן, ו' להדש מנחם־אב, תרפ"ט, ומצא מנוחתו בקברת וואשינגטאן, נהלת בני קלעצק, והשאיר אחריו אלמנתו הכבודה מ' פרומא מערא תחי' ובנו יהידו היקר והחביב כמר בנימין נ"י, ובנותיו היקרות מינא, דבורה ושרה. ואחותי היקרה מנשים, נדיבת הלב, מוקרת תורה ולומדיה מ' רבקה רחל הורוויץ נ"ע, שנפטרה ביום ו' לסדר חקת, ד' להדש תמוז, תרצ"א; ומצאה מנוחתה בקברת מאנטיפיאָרי, בנחלת בני קלעצק, והשאירה אחריה בן יחיד היקר כמ' אליהו נ"י, ובת יחידה היקרה מרים. בצרור חיי עולם תהיינה נשמותיהם הטהורות צרורות.

לזכר עולם ישאר שמו של המשכיל היקר ונדיב לב, עושה ומעשה מו"ה מנחם מענדיל נ"ע בה"ר שניאור זלמן ז"ל בענווער מחשובי חברי בהכ"נ "אנשי ליבאוויטש" דבראנזוויל, שהיה מן הראשונים שסייעו ויעזרו ליסוד בית היתומים שם, שנפטר ח' סיון תר"ץ, (הוא אבי היקר והנכבד ונדיב לב מו"ה וו. בענווער נ"י סוחר בפאקיפסי נ. י.)

ולזכר עולם יהי הנכבד ונדיב מו"ה הירבער נ"ע בה"ר נחמן ז"ל פרידמאן מנכבדי קהל עדת "פתח תקוה" אשר בבראנזוויל שנפטר ט' טבת תרצ"ב והספידו החכם המטיף הר"ר מ' דאָגלאנום, והשאיר אחריו בנים יקרים סוחרים נכבדים כמה"ו יעקב, כמה"ו מיכל, כמה"ו משה נ"י ובנות כבודות, מ' חנה (אשת המשכיל היקר מ. אליהו שפירא) ומ' עטיל (אשת היקר ונכבד מ' ליב גאלד־שטיין). והעלמה הכבודה מ. פעשע. לזכרון עדי עד יהיה.

הנכבד ונדיב לב ועוסק בצרכי צבור באמונה, מו"ה יוסף ב"ר שלמה זלמן ז"ל ברוידא גבאי בהמ"ד בית שלום תומכי הרב בברוקלין שנפטר כבן ס"ו, י' ניסן תרצ"א, והיה בזוגו הראשון חתנו לוקח בתו (מ' חנה מלכה שנפטרה כ"נ שבט תרע"ד בבאראנאוויטש) של המופלג השלם בתורה מו"ה עקיבא ז"ל אייזענשטאדט בהרה"ג ר' נחמן פנחס זצ"ל מקלעצק והשאיר בנים יקרים מ' יעקב צבי, מ' ישראל חיים ומ' שמשון ובנות יקרות מ' בתיה ומ' חיה וחתנו הנכבד מ' יהודה ליב שפירא נ"י.

הנכבד שומר תורה ומצוה מו"ה גבריאל דוב אלטר בה"ר שרגא פייוויל ז"ל אייבראמס נפטר כ"ה מרחשון תרצ"א.

היקר וי"א מו"ה ישראל דוד נ"ע ב"ר יצחק ז"ל ווייבערגער שנפטר כבן ע"נ שנה בסלאוויטא בוואהלין, י"ט אדר, תרצ"א ורעיתו מ' רייזעל ב"ר חיים נפטרה כ"ח כסלו תרצ"א, בנם הוא הסוחר הנכבד מ' יוסף וויינבערגער נ"י בבראנזוויל.

הנכבד מו"ה יצחק יוסף ז"ל שוואַרץ שנפטר י"ד אייר תרנ"א ורעיתו הכבודה מ' מרים ב"ר יוסף שנפטרה י"ג מרחשון תרס"ב, בנם הוא היקר ונדיב הלב מ' אהרן שוואַרץ בבראנזוויל.

הבחור מר מיכל בהיקר ומשכיל מו"ה רפאל ב"ר דוד סושאָוו, זוכאוויצקי, מצאצאי החסיד המפורסם מוה"ר ישעי' זצ"ל זוכאוויצער שהומת בסאראטאָוו, כבן י"ט שנה, בשבת חזון, תרפ"א.

הנכבד מו"ה שלמה זלמן ב"ר פרץ ז"ל גרינבערג שנפטר ביום ג' כסלו תר"ץ.

הרבנית הכבודה והצנועה רודפת צדקה ואוהבת תורה מ' דבורה רבקה נ"ע, בת החסיד ר' יהזקאל נתן ז"ל ונכדת הצדיק האמתי מוה"ר ליבוש קודש ז"ל מיטלאווא, ממשפחת הרב הגדול חסידא קדישא מוה"ר יהזקאל זצ"ל מקאזמיר, ואשת הרב הג' הנעלה והדרשן המפואר מוה"ר אברהם צבי הי"ו גוטפלאט רב בבהכ"נ בני יעקב במזרח נ"י, אשר נפטרה לחיי עולם ביום הששי, עש"ק לסדר ויכם הענן את ההר, כ"ח לחדש שבט, תרצ"ב, בת נ"ג לחייה. והספידוה הרבנים הגאונים המפורסמים מו"ר יוסף פיימער ומו"ר צבי הירש דאכאוויץ ומו"ר צבי מנואל ומו"ר ראובן ליוואוויץ שליט"א והרב ווינטרטויב הי"ו ולאחרון בנה החביב הרב החכם הנעלה נועם המדות מו"ה משה שלמה הי"ו ויספרו בשבחה הרב ותקף מעלות נפשה הרמה וגדל אהבתה לתירת ולקדישיה ובאשר עשה לה הזכירה חתנה בבנה המשכיל השלם והחזן המהולל מו"ה שמואל קאוועצקי נ"י בבו רבים למותה. ומצאה מנוחתה כבוד בקברות הר יהודה בברוקלין בצרור חיי עולם תהי נשמתה צרורה!

האשה החשובה רבת החסד והמפעלים הטובים, הצדקנית המפורסמת לתהלה מ' מאשא ב"ר יעקב ז"ל אשת היקר ר' אריה ז"ל קאליש (נפטר י"ט אדר, תרע"ה), שנפטרה לחיי עולם, בשנת ע"ז לחייה, ביום י"ג אלול, שנת תרצ"א. והמון אנשים ונשים צדקניות התאספו ויספידה הרה"ג השלם מו"ה אברהם שמואל מאירסאן הי"ו, ואני עני המחבר, לזכר עולם תהיה הצדקנית שהיתה אם רחמה לאביוני אדם ומרפא ויושע לעניים ונדכאי לב, וזכותה תגן על בניה היקרים מ' משה, יהושע, מרדכי; אברהם ומולי; ובנותיה מ' איטא, סיידי נעשי וחיה ועל כל יודעי צדקתה. היא מצאה מנוחתה כבוד בקרקע חברת "ביאליסטאקער בריקליערס".

האשה החשובה והצנועה יקרה בבנות המצויינות במעשיהן מ' מלכה ריבה נ"ע בת הר"ר אברהם יצחק ז"ל מסובאלק, אשת המופלג בתורה ויראה נדיב ונכבד מו"ה אברהם פאשינסקי מברוקלין, שנפטרה ביום כ' לחדש מרחשון, תרצ"ב, ותצטין בחנוך בניה לתורה ולמצוה, ולקרב לבבם לאביהם שבשמים ולקדשי עמנו ומצאה מנוחתה כבוד בקברות הרב יהודה נחלת בהמ"ד המפואר תפארת ירושלים.

האשה הצנועה וחסידה ונדיבה רבת החסד מ' גליקל מינדל ב"ר שלמה שנפטרה כ"ב אדר, תרצ"א.

היקרה בבנות מ' בתיה צערנא בת היקר עושה ומעשה מ' שלמה קאַנטראָוויץ שנפטרה בנעוריה ער"ח מרחשון תרע"ב.

חכמי ישראל באמריקא

חלק ט"ז

אוצר התמונות
(הוצאה ראשונה)

נדפם בראשונה
בניו יארק, תרם"ט - 1909

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

אוצר התמונות

כולל

מאה וחמשים תמונות של גדולי עמנו
נושאי דגל התורה והדת העבריה בנפוצות יהודה.

נאספו ויצאו לאור על ידי

בן-ציון בהר"ר משה ז"ל אייזענשטאדט.

בתמיכת „מחזיקי ספרות ישראל באמריקה"

נויארק—התרס"ט

Copyright, May 29th, 1909, Washington, D. C.
By B. Eisenstadt.

דפוס רביץ וסוקולוב.

מזכרת נצח

לנשמת אבי מורי ורבי, אחד מאלף בתמת"ו וישר"ו, עניו ושפל רוח מאד, עובד השם ביראה ואהבה לומד תורה ונוצר תושיה,

מנוע נאונים ונדולים צדיקים וחסידים מדור דור, כבוד שמו מוהר"ר

משה בר בנימין זכור לטוב למשפחת יחסין אייזענשטאדט

מנכדי הגאון הנדול, חסידא קדישא, מוהר"ר **משה אייזענשטאדט**, זצללה"ה שהיה אב"ד ור"מ בקהלה קדושה ומפוארה קלעצק אשר בליטה, בהגאון הנדול, הצדיק המפורסם, מוהר"ר **מיכאל אייזענשטאדט**, זצללה"ה אב"ד דעיר זו, בנו של הרב האי גאון, מאור הנולה, ויבר התורה, קדוש יאמר לו מרן **מאיר אייזענשטאדט**, זצללה"ה בעל המחבר שו"ת "פנים מאירות," וספר "כתנות אור."

עלה לשמים ביום הששי, ערב שבת שירה, יום השביעי לחדש שבט, שנת הת"רס"ו ליצירה, ויבוא למנוחתו ביום הראשון, תשיעי בשבט, בכבוד נדול, במעלה הקברים אשר לעדת ישראל בני קלעצק בקברות וואשינגטאן בנויארק. בשנת הששים ותשע לחייו,

תהי נשמתו הטהורה צרורה בצרור החיים!

ראש דבר.

האוצר הנכחי שנוער אך לתמונות רבנים ונדולים מן ההדרים שבנו, חדש הוא במקצועו, ויצירתו ראשונה היא, מטרתו: להיות עיני העם העברי רואות את פני מוריו התורנים ומאשריו ההתיים, התוצאה שמה לב ביותר לאלה התמונות של הנדולים אשר להם יש חשיבות וערך עממי או דתי פחות או יתר, שהועילו לשעתם או לדורות בהחזקת הדת וקיומה או פעלו לתעלתה של הספרות התורנית שנם היא חלק נדול ונכבד מן היהדות הדתית הכללית.

מטעם זה האמור, לתשומת לב מיוחדת, ראויות תמונות הרבנים והנדולים שבמושבות אחינו החדשות, בארצות הזרית, שכמעט כלם עשו נדולות לתעלת עמנו בהיותם החלוצים שלחמו לבצר שמה עמדתה של הדת העברית, אם לעריהם או למדינותיהם, ויתיצבו כמו נד מול המים הזדונים הזורמים בחזקה.

רוב נדול של התמונות לא ראה אור עד בה, וקבוצן לבד, ארך לי, זמן רב של יותר מעשר שנים, עת התעסקי בעריכת ספרי הנדול „דור רבניו וסופריו", ישנן תמונות, שהיו ממש יחידות בעולם ואך בעמל נופני רב וטרחא נדולה השנתין, ואך לתפארת האוצר מצאתי להברח להדפים נם תמונות אחדות שבבר נתפרסמו והן מעטות. ונעשו בתבנית קטנה.

ההוצאות הכבירות העולות לתוצאה כזו, שוללות את היכלת והאפשריות נם לבעלי כח ובסף להשלים את העבודה בפעם אחת כראוי, ומה נם לאיש כמני, ועם כל זה סמוך לבי ובטוח כי הקהל העברי בכללו המוקיר וחובב את נושאי דנלנו הדתי ומניניו, יקבלו את עבודתי נם כמות שהיא, באהבה ורצון, ולדורות, תהיה עבודה זו, מרנליות טובה שאין ערוך ליקרתה.

התמונות לא נסדרו בסדר הארצות או התקופות, במתכוין, כדי לתת מושנ נכר ובולט מן הטפוסים השונים של נדולינו ורבנינו בני מדינות שונות וזמנים נבדלים, ובהיות תמונות נפרדות בזמן ובמקום, באות בדף אחר, יהיה הבדלן החצוני המושפע הרבה מן העת והמושב, מתנלה ומתראה ביותר.

ובאשר רוב הרבנים והנדולים שתמונותיהם באו באוצר, תולדותיהם כבר נדפסו בספרי דור רבניו וסופריו, או ספרי תולדה זולתו, אך למותר חשבתי לשוב ולהדפיס תולדותיהם נם בזה, ולתעלת התוצאה הזכרתי ברשימה אצל כל שם אך את שם הספר אשר בו באו תולדותיו של בעל התמונה למען ירע זאת המעין בדרשו דברי ימי הרב והנדול לאיזה צרך וענין.

עם זה הנני להניש תודה וברכה לאלה שתסכוני בעבודתי בכלל, ובפרט לאלה שעזרו על ידי בכספם והם: לאמי היקרה אשה נדולה וחכמה, עובדת השם, צנועה ונדיבת הלב, מרת ברוינא לאה רחיה. בת הרב הנדול, הצדיק והחסיד המופלא מוה״רר שלמה צבי ליפאו, מרלמידיו המובהקים של רבנו הנאון מוהר״מ מליבאוויץ, לניסי האהוב לכל יודעיו, יקר ונכבד, רתמים עם ה׳ ואדם, מוה״רר אליעזר למשפחת יוחסין הורוויץ הי״ו לאחותי הרתמימה וצנועה והמשכלת חחשובה מרת רבקה רחל תחיה. להרב הנדול בתורה ובחכמה, הנביר האדיר והשוע הנדיב מר. אלקסנדר מנדר יארמולאוויסקי, ובנו הנביר החכם והנדיב בניוארק, להחכם המפורסם השר והשופט מר. מאיר סולצבערנער בפילאדעלפיא, וחנביר העסקן הצבורי הנכבד והמשכיל היקר מר. יעקב פינק בברוקלין, וביחוד לנשיאי קהלת הקדש תפארת ציון בבראנזוויל, עיר ואם בישראל אשר שמוני לדורש טוב בערתה היראית ולרועה צאן קדשים בבית אולפנא רבתי שבנתה במו רמים, יהי שמם לנם ולתפארה באוצרי המקדש לנבורי ישראל מלומדי מלחמת קיומנו אשר בכבבים יזהרו בשמינו לעולם ואורם לנו אור חיים ארוכים...

הדל באלפי משפחתי הרמה בן־ציון אייזענשטאדט,

בן לאדוני אבי מורי ורב, התם והישר וירא אלקים מוה״ה מיש ה׳, זכרו לברכה מנכדי הנאון מאור הנולה מוהר״ר מ א י ר אייזענשטאדט זכר צדקתו וקדישתו לעד, בעל המחבר „פנים מאירות".

בחדש שיטעות בו מקיפות, התרס״ט, בראנזוויל, פלך נויארק באמריקה הצפונית.

תעודות גדולי הדור

מכתב הרב הגאון הגדול הצדיק המפורסם לתהלה, שלשלת היחס מוהר"ר אבא ליב שפירא, האב"ד דעיר ואם בישראל וויטעבסק.

ב"ה יום ב' לסדר אשר אתה עומד קדש הוא, תרס"ח, שערשאוו.

כבוד ידידי הרב הנ' החו"ב מובהר במדעים חכם ונבון המשכיל ושלם במעלות רבות נצר מנזע היחוס המפורסם לשם ולתהלה כ"ו כש"ת מוה"ר בן־ציון אייזענשטאדט נ"י ויזרח, כשמש ינה עמו!

את מכתב כת"ר קבלתי, ע"ד רעיונו הטהור והקדוש שהוא תפארת להאדם ותפארת לעושיו תפארת להחכמים ותפארת להדור מצא חן גדול בעיני ויאשר כחו בעד רב מפעלו לטובת הכלל וסוף הכבוד לבוא כ"ו דברי ידידו עוז דו"ש והצלחתו המברכו כי יגמר בבי טוב ויראה פרי בעמלו ויזכה לברך על המונמר כאות נפשו ונפש ידידו,

אבא ליב שפירא, החו"בק וויטעבסק.

מכתב הרב הגאון הגדול המפורסם, החכם והצדיק מוה"ר צבי זאב ראצקער היו האב"ד בנאווישווינצאן

בע"ה יום נ' וישלח תרס"ח, נאווישווינצאן.

אל כבוד הרב הגדול החכם ושלם במעלות ומדות תרומיות, המפורסם לשם ולתהלה כש"ת מו"ה בן־ציון אייזענשטאדט שליטא, שלום!

אחדשה"ט באהבה, מברבבו היקר לנכון הניעני בצירוף שרטי רטמונות נאוני ישראל זצ"ל הנני נורגן לו רתודה וברכה בעד חפצו הטהור לצרף גם רטמונת א"א הרב הגאון זצ' ק"ל ברתוך נאוני ישראל מרור האחרון, ונרגן שמחה בלבי בזה להיות לזכרון לשם עולם, גם רטמונת א"א הגאון זצ"ל, כ"ר ידידו עז המברכו בכט"ס באורת נפשו ובנפש.

צבי זאב בהרה"נ מהר"א ראצקער, חונה בק'ק הנ"ל

מכתב הרב הגאון הגדול המפורסם מוה"ר יצחק קליין ראב"ד בסאטמאר ועורך "אוהל יצחק"

בשם ה' ובעזרתו!

שלום מרחוק אקרא לכבוד הוד ידיד נפשי הרב המאור הגדול חכם הכולל, ערוגת הבשם נצר מטע קדש, כש"ת מו"ה בן־ציון אייזענשטאדט דורש טוב לעמו בעיר ברוקלין אמעריקה.

מה מאד שמח לבי בשמעי קול מבשר ואומר בשורה טובה תדשן עצם כי החל רוח ה' לפעמו לערך מערכה ולהציב יד ושם לנאוני ארץ ועמל ויגע לקבץ בעמיר נורנה את תמונות גדולי ישראל אשר ישנם אתנו ה'יו ואת שכבר עלו לגנזי מרומים ויקבעם בדפוס בפאר והדר, וכבר נודע הדרת נדלו לשם ולתפארת ויצאו לו מוניטין ע"י ספרו "דור רבניו וסופריו" כ'ו ולו יאתה תהלה ופאר כי הקדיש מעתו ועמו לספר לדור תולדות חכמי ישראל למען ידע דור אחרון את נדוליו ונאוניו מוריו ומנהליו ואחריהם בפיו ירצה כלה לצאת בעקבותיהם ועתה הנדיל לעשות בהעלותו על מכבש הדפוס את הוד תמונותיהם, בצפיתי כי יהללו בישערים מעשיו וחכמי לב יתמכו בידו ונוצר תאנה יאכל פריה, ולא באתי לתת הסכמה על מלאכתו מלאכת הקדש, והדרת נאונו לא לאסהודי דידי ולא לדבותי צריך, אבל למדתי מדברי רבותינו שהברכין על הנר משיאותו לאורו והם התקינו שיהא אדם שואל בשלום חברו המתנהל לעמו לרגל המלאכה ויאמר לו יברכך ה' ויאמר לו ה' עמך נבור החיל. כה יוסף ה' להד"נ שנות חיים וברכה למשמרת שלום עד עולם.

באהה"ח יום כי טוב שלח אנשי מרום, תרס"ח, לפ"ק, סאטמאר

יצחק הק' קליין. דומ"צ פה ק'ק הנ"ל.

רשימת התמונות הבאות בספר:

אבעלמאן. הרב ר׳ יהונתן, נאון גדול וחריף מופלא רב דהאראשין ומח״א דביאליסטאק חבר: תורת יהונתן ושו״ת זכר יהונתן. (״דור רבניו ומשפריו״ ספר א׳)

אדלר, הרב ר׳ נפתלי הכהן דר. רב גדול ומפורסם, רב הכולל דבריטניה הגדולה וראב״ד בלונדון, חבר באנגליה, ר״ש בן נבירול, היהודים באנגליה, דברי חכמה ומוסר מהתלמוד, המסע לאה״ק. [דורו״ס ס״ו]

אדלר, הרב ר׳ נתן הכהן דר. רב ונאון מפורסם, ראש רבני בריטניה הגדולה ואב״ד בלונדון, חבר: ,,נתינה לגר״ ועוד. (שם)

איבענשיין, הרב רבנו יהונתן, רבן של ישראל וראש הנאונים החריפים בדורו וצדיק מופלא, רב דמיץ, פראג, אלטונא, האמבורג וואנדזבעק, חבר: אורים ותומים, כריתי ופליתי יערות דבש, קשת יהונת ועוד.(אוה למושב)

אינר, הגה רבנו עקיבא, רבן של ישראל ונאון מופלא, מעמיק חרוץ וצדיק מפורסם, רב בפוזנן, חבר הנהות על כל הש״ס והשו״ע, ותשובותיו בשם שו״ת רעק״א. (חוט המשלש)

אינר, הרב ר׳ שלמה, נאון מפורסם וחכם אב״ד דפוזנן וקאליש חבר הנהות לש״ס ור״ח השו״ע. (שם הגדולים)

איזאקסאן, הרב ר׳ ישראל רב ונאון, חכם ושלם, אב״ד דקידאנאוו ורב דבהמ״ד כל ישראל אנשי פוילען דנויארק, ראש מיסדי חברת מחזיקי הדת בנויארק. (אספקלריא חוברת ד׳)

איזענשטאדט, הרב ר׳ מנחם מענדל, נאון גדול וחריף ומפורסם לצדיק. אב״ד דשטוצין בליטא. חבר שו״ת צמח מנחם (דורו״ס ס״א)

אילואי, הרב ר׳ ישכר דוב, רב דבאלטימורי, נויארק וסינסינעטי, רב וחכם ועסקן כללי נדול באמריקה (אוצר ישראל ס״א)

אלעזרסאן, הרב ר׳ אברהם, רב ונאון וחכם מפורסם, אב״ד דבאלבירייטאק ובלטרומאנין, חבר: מחזה אברהם [הקדמה ל״ס ארח ישר]

אלפערשטיין, הרב ר׳ אברהם אליעזר, רב ונאון וחריף ומעמיק במישכלות מנדולי ישראל באמריקא רב דשיקאגא ואב״ד דבהמ״ד משכן ישראל אנשי סובאלק בנויארק, חבר: הראל, וחרושיו נדפסו בהמאסף, (חכמי ישראל באמריקא)

אנצעלעוויץ, הרב ר׳ נרשון, רב ונאון וצדיק מפורסם, אב״ד דמאזיר.

אפריון, חרב ר׳ אורי דוד, רב ונאון מפורסם אב״ד דשאנר, חבר שו״ת אפריון דוד.

אשינסקי, הרב ר׳ אהרן מרדכי הלוי, רב ונאון, חכם ומטיף מנדולי הרבנים באמריקה, אב״ד דמאנטריאל, (קענעדע) סיראקיוז, ופיטסבורג, [חכמי ישראל באמריקה]

אשכנזי, רבנו צבי הירש. נאון אמתי יחיד בדורו, רב דאמשטרדאם, אלטונא האמבורג ולבוב, חבר: שו״ת חכם צבי. (כנסת ישראל פין)

בארוכאוו, הרב ר׳ אבא יעקב הכהן, נאון וחריף, אב״ד דביסאנאלי וואלקאוויסק, חבר: שו״ת, חבל יעקב. [נחלת אבות]

בארוכאוו, הרב ר׳ דובער הכהן, רב נדול אב״ד דמאלדעז מרינת מאסאטשוסעטס באמריקה.

בינקאוויץ, הרב ר׳ אריה ליב. נאון מפורסם וחבר מעיין וחוקר, מו״צ בביאליסטאק, ורב בנויארק, חבר: ראשון לציון, מעון אריה, נהמת אריה חקר עולם. (דורו״ס ס״ו)

בערנייס, הרב ר׳ יצחק, רב ונאון וחכם מפורסם, חכם האשכנזים בהאמבורג. (אוה למושב)

בריט, הרב ר׳ יעקב, נאון נדול וחכם מפורסם, ראש ישיבה בווילנא ומנדולי ההוראה שמה. [כנסת ישראל, שפ״ר]

ברלין, רבנו נפתלי צבי יהודא (נצי״ב) רבן של ישראל ונאון מופלא בישקידתו וצדיק מפורסם, ראש ישיבת וואלאזין ואב״ד שמה. חבר: העמק שאלה, הרחב דבר, מיטיב דבר, רנה של תורה, (ספר הזכרון)

נארדאן, הרב ר׳ יהודא ליב, נאון נדול וחכם אב״ד דאוסטראנ, וסמארנאן, חבר: דגלי יהודה ושו״ת בית יהודה ודברי יהודה (דורו״ס ס״ו)

נולדבערג, הרב ר׳ אריה ליב צבי, רב ונאון וצדיק תמים, אב״ד דטוראוו. [דורו״ס ס״ג]

ג׳טעלזסאן, הרב ר׳ בנימין, רב ונאון, אב״ד דאוואנטא, טראשקון רוסיה ואב״ד דקליוולאנד באמריקה, חבר: הפותח והחותם, נניד ונפיק. (חכו״ב)

נלאזנער, הרב ר׳ משה שמואל, רב ונאון מפורסם, ראש ישיבה בקלויזענבורג ארץ הנר, ואב״ד שמה, חבר: שביבי אש.

נלאנאווסקי, הרב ר׳ מאיר יונה, (ש״ץ) נאון נדול ומופלא בדורו, אב״ד דסווילאן, ומו״צ דבריסק, חבר: באור נדול על העיטור הר המוריה, על הרמבם, ומי השלח. [עיר תהלה]

נעלערענטער, הרב ר׳ חיים. נאון נדול מופלא בחריפות ומפורסם לצדיק, אב״ד ור״מ בקוטוב, חבר: שמחת החג ענג חיים לישבת, פרי עץ חיים,

נראייעווסקי, הרב ר׳ אליעזר זלמן, רב ונאון, חכם וחוקר חרוץ, רב בקלעצק, ואב״ד דליווערפול באנגליה, חבר: ננת אגוז, קדיש לעלם, ובאור על הושענות בסדור שיחה שלמה. (דורו״ס ס״א)

דאווידזאן, הרב ר׳ יצחק מאיר, רב נדול ומפורסם לצדיק, אב״ד דליאווא. [דורו״ס ס״ד]

דיסקין, הרב ר׳ יהושע ליב, נאון יחידי בדורו בעמקותו וצדיק מפורסם, אב״ד דלומזא מזריטש, קאוונא, שקלאוו, בריסק דליטה וירושלים (דורו״ס ס״ד)

דע סאלא, הרב מעלדאלא, רב וחכם ומטיף מפורסם, רב לקהלות הפורטוגיזים במאנטריאל [קענדע] וסנן נשיא אגרת הקהלות האורטודוקסיות באמריקה.(ספר השנה העברי האמריקאי)

דעמאנט, הרב ר׳ יוסף בדציון, רב חכם וסופר, רב לעדת ישראל ביאלטא (קרים) חבר: עמק הבכא. (דורו״ס ס״ד)

דראזד, הרב ר׳ שלמה יצחק, נאון ומפורסם לצדיק, אב״ד דשעבין, תשובותיו נדפסו בשו״ת ציוני. [דורו״ס ס״ו]

דראכמאן, הרב ר׳ דוב דר. בערנארד. רב נדול וחכם ועסקן כללי מנדולי ישראל באמריקא, רב לקהלת ״זכרון אפרים״ ופרופיסור בבמרה״ר בנויארק, חבר: ״דברי הריבות״, (דורו״ס ס״ת)

הורוויץ, הרב ר׳ אליעזר משה הלוי, נאון אמתי וחכם מפורסם, אב״ד דפינסק, חבר: הנהות על הש״ס ושו״ת אהל משה. (נחלת אבות)

היילפערין, הרב ר׳ דובער, רב בנוארק, מדינת ניו דשזורסי באמריקה, חדושיו נדפסו בהמאסף. (אספקלריא ח״ד)

הירש, הרב ר׳ מרדכי עמרם, דר. רב ונאון וחכם, ועסקן כללי נדול, אב״ד דפראג, והאמבורג. חבר ספרים שונים בשפת אשכנז [אוה למושב]

הירש, הרב ר׳ שמשון רפאל דר. רב ונאון וצדיק מפורסם אב״ד דפראנקפורט דמיין, חבר באורים על התורה וג״כ, אנרות צפון, חורב, (כנסת ישראל פין)

הירשענזאן, הרב ר׳ חיים, רב ונאון וחכם מפורסם, אב״ד דהאבאקען [אמעריקה] חבר: ישועות יעקב, תורת חיים. ימים מקדם, והוציא לאור ״המסדרונה״. (דורו״ס ס״א)

הלוי, הרב ר' משה, חכם באשי וראש הרבנים בקונסטאנטינאפאל (תורכיה). [האסף הרס"ו]

ווילנא, רבנו אליהו גאון, מאור של ישראל ותתגדל ונתקדש באחד מן הראשונים שאין ערוך לעצם גאונו בתורה. בחכמה. ובחסידות, לא השתמש בכתר הרבנות מעולם ויהי כל ימיו עסוק בתורה שבנגלה ובנסתר ובחכמות, חבר: שנות אליהו, באורים על התורה, נ"ב על שוע וספרי הזהר וס" יצירה. (כנסת ישראל פין)

ווסלאווסקי, הרב ר' יום טוב ליפמאן הכהן. גאון גדול וחכם אב"ד דשומאין חאסלאוויץ ומיר חבר שו"ת מלבושי יו"ט (לוח אהיאסף)

ווידרעוויץ, הרב ר' חיים יעקב, רב וגאון ומפורסם בין רבני אמריקה, רב במאסקווא, ומו"צ בנויארק סדר והו"ל "צמה צדק" [חכי"ב]

ווילאווסקי, הרב ר' יעקב דוד, גאון אמתי וצדיק מפורסם, רב דאיזאבלין, באברויסק, ווילקאוויסק, מ"מ ומו"צ דווילנא ואב"ד דסלוצק ורב הכולל בשיקאגא באמריקה וראש ישיבה בצפת חבר: שו"ת מגדל דוד, חנה דוד, חידושי רידב"ז על חתורה ובאורים על כל הירושלמי. (דורו"ס ס"ד)

ווילענציק, הרב ר' יעקב, רב גדול ומפורסם, אב"ד דפיקעלען [קורלנד] חבר: ההלה לדוד, באר יעקב, וג' חלקים, דלתי תשובה.(דורו"ס ס"ד)

ווערניקאווסקי, הרב ר' יהודה יודל, רב וגאון וצדיק מפורסם ראש ישיבה בכלאנים, חבר: פני יהודה איזה חלקים. (דורו"ס ס"ג)

זאלקינד, הרב ר' יואל זעליג, רב וגאון אב"ד דריינראד, חבר: "בית יואל" [דורו"ס ס"ד]

זאלקינד, הרב ר' בינוש, רב וגאון, נידע בין גדולי ישראל באמריקה, וראב"ד בנויארק, תשובותיו ב"ס נדלת מרדכי ובהמאסף. [חכי"ב]

זיווין, הרב ר' משה שמעק, רב וגאון ודרשן רב בבלטימור, ופיטטסבורג, חבר: חקר דעת ובית פנא. (דורו"ס ס"ה)

זיפערמאנקסי, הרב ר' שמואל (לובצער) גאון וחריף מפורסם מגדולי ההוראה בווילנא, וראש ישיבה שמה, חבר: עולת שמואל. (דורו"ס ס"ב)

חח"ם, הרב ר' חיים חזקיאו [מדיני] רב וגאון מפורסם, צדיק ועניו, אב"ד דקראסובא:אר וחברן, חבר: שו"ת מכתב לחזקיאו, והספר הנדול "שדה חמד" בכרכים רבים.

חריף, הרב ר' יעקב, (יאזעף) רב וגאון מגדולי החריפים, רב בזשאנר, ומ"מ ומו"צ בווילנא ורב הכולל בנויארק הבר: "לבית יעקב" (דורו"ס ס"ד)

טאלנער, הרב ר' דוד, הרבי לחסידי טאלנא הנערץ והנקדש בפיות אלפי חסידיו.

טיקטינסקי, הרב ר' חיים ליב, נאון נדול מופלא בעמקות, ראש הישיבה דמיר [רוסיה] העמיד תלמידים למאות. (לוח אהיאסף)

טענענבוים, הרב ר' שרגא צבי, נאון אמתי וצדיק אב"ד דמעזא:טשאטא ומענדרא ארץ הנר, חבר: "שות נטע שורק"

טריוויש, הרב ר' הלל דוד הבהן, רב וגאון מפורסם, חכם וסופר, אב"ד דוולקי, הבר: שות ונניש הבהן, עבודת הבהן, עדן נניס, והו"ל המאסף הרבני הפסנה (דורו"ס)

טריסקער, הרב ר' אברהם, הרבי לחסידי טריסק, נדול ומפורסם בין תלמידיו הרבים.

טשערנאביל'ער, הרב ר' אהרן, הרבי לחסידי טשערנאביל, מפורסם לצדיק ונדול לתלמידיו חמעריצים שמו.

טשערנאוויץ, הרב ר' חיים, רב וגאון, חכם וסופר מפורסם בשמו "רב צעיר" ראב"ד וראש ישיבה באדיסה.

יאללעס, הרב ר' ישעיה זכריה הכהן, נאון נדול ומופלא בהכמה, נתפרסם בשם העלוי מלמעבערג בילדותו הבר: הרבה ספרים, ונפטר במינסק, ומכפדיו: בהלבה, נדפס שו"ת "זכר ישעיהו". (רבני מינסק)

יודעלעוויץ, הרב ר' אברהם אהרן, רב וגאון ודרשן מפורסם, רב בסעליב, קאפוליה ומנשעסטער, חבר: בית אב, תפוחי זהב. [דורו"ס ס"ו]

(הרב ר') יוחנן, הרבי לחסידי ראחמיסטריווקא המפורסם ונדול לתלמידיו הרבים.

(הרב ר') יעקב מאיר, ואב"ד בסאלוניקי, נאון נדול וצדיק וחכם מפורסם, ראש הרבנים בסאלוניקי (מאקדוניא).

(הרב ר') יעקב יצחק, הרבי לחסידי מאקאראוו, נדול ומפורסם בין אלפי חסידיו.

יפה, הרב ר' שלום אלחנן הלוי, רב וגאון אב"ד דאופינא. זיימעל, סנט לואים, ברוקלין, וניוארק, ראש אנדת הרבנים באמריקא, חבר: פרי אילן, תפלה שלמה, שו"ת שואל כענין, ושיחה שלמה. (דורו"ס ס"ו)

כהן, הרב ר' צדוק, רב נדול וחכם ועסקן כללי מפורסם, ראש הרבנים בפאריז ורב הכולל במדינת צרפת, חבר בצרפתית: העבדות, לוח העניינים לספר מורה הנבוכים, מאמר ע"ד ר' המקנא. (כנסת ישראל, ספ"ר)

כהן: הרב ר' שלמה, נאון נדול מנדולי ההוראה בווילנא, צדיק ועניו, חבר: שו"ת בנין שלמה, הנהות על הש"ס, ור"ח שו"ע. נוב"י. [דורו"ס ס"א]

לאנג, הרב ר' יהושע, רב וגאון מפורסם, אב"ד דסעליב, איווינין, ישערשאוו. שומיאץ, וסיני, חבר: ענף יהושע. פרי יהושע, כרם יהושע, הבת הקדש, הנהות על משניות ונוב"י. (נחלת אבות)

לאנדא, רבנו יחזקאל, רבן של ישראל וגאון מופלא בבקיאותו, יחיד בדורו, ור"מ דפראג, חבר: שו"ת, נודע ביהודה, ציון לנפש חיה, (פותח הדור)

ליבשיץ, הרב ר' ברוך מרדכי, נאון אמתי, וצדיק, אב"ד דווילקא וויסק, שעדלין ונאווארדאק, חבר: שו"ת, ברית יעקב.

לנדא, הרב ר' מנחם מענדל חיים, רב וגאון וחכם ומפורסם לצדיק, אב"ד דנאווירדוואר, זאוועריע, חבר: מקיץ נרדמים (דורו"ס ס"ו)

ליפמאן, הרב ר' משה צמח, רב וגאון ועסקן כללי, אב"ד דפאסייאיק, נדפסו חדושיו בהמאסף. [אספקלריא ס"ד]

לעווין, חבר ר' יהודה ליב אב"ד דדטרואיט, רב וגאון כתב חדושים רבים בהמאסף. (חכי"ב)

לעווין, הרב ר' יוסף הלוי מוויעסקא. נאון וחריף, נתפרסם בשם העלוי מפרעזא, חבר: ספר נדול על הרמבם. (דורו"ס ס"ג)

לעווין, חבר ר' יהושע העשיל מוואלאזין, רב נדול ומפורסם לצדיק, חבר: "עלית אליהו" ועוד.

לעווין, הרב ר' מאיר נח (חיים) הלוי, רב וגאון: מפורסם ודרשן ועסקן כללי, אב"ד דאיוועניץ, סטוביץ, מאסקווא, וולאזין, ומ"מ ומו"צ דווילנא. [דורו"ס ס"ג]

לעווינשטיין, הרב ר' יוסף, רב וגאון נדול ובקי מופלא, אב"ד דסעראצק, חבר: ברכת אברהם, קנה אברהם, דור ודור ודורשיו, וחדושיו בכל המאספים הרבנים. [דורו"ס ס"א]

לעמפערט, הרב ר' צבי הירש, רב וגאון ומפורסם לצדיק ועניו, אב"ד דנודלעווע, וסטאלאוויטש, חבר: פסקי הנר"א בד"ח עם חדושיו עמודי אש. (דורו"ס ס"ו)

לערנער, הרב ר' מאיר, דר. רב וגאון וחכם מנדולי הרבנים באשכנז אב"ד דאלטונא. חבר: שו"ת הדר הכרמל, וחיי עולם. (אזה למ"ב)

מאהליווער, הרב ר' שמואל, נאון נדול ועסקן כללי וחכם מובהק רב בנ'נובאקי, ראדום וביאליסטאק, ראש וראשון בין הרבנים הציוניים ברוסיא. (לוח אחיאסף)

מייזילש, הרב ר' דובערש, נאון נדול וחכם ועסקן כללי רב ואב"ד דקראקא ונבחר הועד באויסטריה, ואב"ד בווארשא. (שם הנדולים)

מיכעלסאן, הרב ר' צבי יחזקאל, גאון גדול חכם וצדיק מפורסם אב"ד בפלונסק, חבר: דמשק אליעזר, צבי לצדיק, וחדושיו בכל המאספים הרבנים. [התמונה היא משנת הכ"ו לחייו]

מלבים, רבנו מאיר ליבוש רבן של ישראל, גאון אמתי וחכם גדול וצדיק נרדף כל ימיו ומפורסם אב"ד דקעמפין, לונטשיץ, בוקארעסט, קעניגסבערג, ומאהלוב, חבר: ארצות החיים, ארצות השלום, ביאורים על כל התורה ונביאים וכתובים, יאיר אור, ונתקבלו בכל תפוצות ישראל. (כנסת ישראל שפר)

מרגליות, הרב ר' נבריאל זאב, רב וגאון ורשן מפורסם ועסקן כללי, ראב"ד בהוראדנא ואב"ד דבאסטאן, חבר אנדת אווב וספר בדרושים, ויהי ממיסדי אספת הרבנים בקראקי. (הפלס)

מרגליות, הרב ר' משה זבלן, רב וגאון מפורסם, מנדולי הרבנים באמריקא, אב"ד דסלאבאדקא, ומו"צ במעזריטש, ואב"ד דבאסטאן ואב"ד בנויארק, ונשיא ישיבת רבנו יצחק אלחנן בנויארק. [דורו"ם ס"ה]

משביל לאיתן, הרב ר' אברהם יצחק, רב וגאון מפורסם אב"ד דסמאלעוויץ וחאסלאוויץ. (נחלת אבות)

נאשעלסק, חבר ר' שלמה זלמן, גאון גדול וחכם, אב"ד בוואר־שא, חבר: שו"ת חמדת שלמה. (שה"ג)

ניסאנביזער, הרב ר' יצחק, הרבי לחסידי ניסאנביז, המפורסם בין תלמידיו הרבים. (שם הגדולים)

נעטטא, הרב ר' דוד, רב גדול וחכם מפורסם, אב"ד לעדת ישראל בלאנדאן.

סאלאוויציג, רבנו יוסף דובער הלוי, מאור הגולה וגאון מופלא ביושר עמקותו וצדקתו, יחיד בדורו, ראש ישיבה בוולאזין, ואב"ד בסלוצק, ור"מ בוואר־שא ואב"ד בבריסק דליטה, חבר: שו"ת "בית הלוי" [דורו"ם ס"ד]

סאקאוויץ, הרב ר' יוסף, גאון גדול מנדולי ההוראה בווילנא וצדיק, מד"א דווילנא, חבר: "פרת יוסף" הנהות על ש"ס. (נחלת אבות)

סלאנט, הרב ר' שמואל רב וגאון חכם ועסקן כללי גדול, אב"ד לעדת האשכנזים בירושלים. (דורו"ם ס"ג)

סופר, הרב ר' אברהם שמואל בנימין, רב וגאון מפורסם אב"ד דפרעסבורג, חבר: כתב סופר. (חיים המשלש)

סופר, רבנו משה, רבן של ישראל וגאון מופלא וצדיק מפורסם ראש ישיבה ואב"ד דפרעסבורג, חבר: שו"ת חת"ם סופר ותורת משה. (חיים המשלש)

סופר, הרב ר' שמעון גאון מפורסם, אב"ד דקראקא. [חיים המשלש]

סילווערשטיין, הרב ר' גדליהו, רב גדול אב"ד דבעלפאסט וואשינגטאן, חבר: פרחי אביב, ישועה גדולה. (דורו"ם ס"ו)

סלואשין, הרב ר' דוד שלמה מ"מ ומו"צ באריסה, רב גדול ורשן מפורסם, חבר: ראשית דוד, כבוד ישראל, צדקת משה, קול שופר, נהרג על קה"ש באריסה. (דורו"ם ס"ו)

ספעקטאר, רבנו יצחק אלחנן, גאון אמתי מופלא בהוראה ועסקן כללי גדול יחיד בדורו אב"ד דברעזי, נישוויז, נאווארודאק, וקאוונא, חבר: שו"ת באר יצחק, נחל יצחק, ועין יצחק. [תלדות יצחק]

סטעפינער, הרב ר' מאיר חיים, הרבי לחסידי סטעפין הרב המפורסם לצדיק ועסקן כללי.

עטטלינגער, הרב ר' יעקב יוקב, גאון גדול וחכם מפורסם מנדולי רבני אשכנז בדורו, אב"ד דאלטונא, חבר: בכורי יעקב. תוכפות בכורים, עטור בכורים, ערוך לנר, בנין ציון, מנחת עני ושומר ציון הנאמן. (אוה לטושב)

עקיאסבערג, הרב ר' מרדכי, גאון גדול מופלא בחכמה וצדיק מפורסם, ראשון להרבנים חובבי ציון ברוססיא, אב"ד דבויסק (קורלנד) חבר: שו"ת יד יוסף ושביל הזהב. (נחלת אבות)

עקיאסבערג, הרב ר' יהונתן, רב וגאון מפורסם חכם ועסקן כללי אב"ד דפומפיאן, מאריאמפאל, וואלקאוויסק, חבר: דרכי הוראה וקסת יהונתן. (דורו"ם ס"ב)

עפשטיין, הרב ר' ברוך הלוי בפינסק, רב וגאון מפורסם, חכם וסופר, חבר: תורה תמימה, נחל דמעה. [דורו"ם ס"א]

פאייוועלזאן, הרב ר' ישראל בנימן בענדט, רב וגאון חכם וסופר אב"ד דבייסאנאלא, חבר: לבני ישראל.

פאניזיל, הרב ר' אליהו, רב וגאון מפורסם, חכם באשי בירושלים.

פיימער, הרב ר' יוסף, גאון מופלא ויחיד בהוראה בדורו, מד"א דסלוצק. [שה"ג]

פיינבערג, הרב ר' נבריאל, רב וגאון מפורסם וחכם אב"ד דווילקי, ומעמעל, סלאנט, סלאבאדקא, חבר: באר רחובות, לקוטים. [דורו"ם ס"ג]

פינקעלשטיין, הרב ר' שמעון יצחק הלוי, רב וגאון ורשן מפורסם, אב"ד דבאלטימור. סינסינעטי, סיראקיוז ובראנזוויל, חבר: ראשית בכורי, ובכורי ענבים. [דורו"ם ס"ת]

פריד, הרב ר' יוסף אליהו, רב וגאון מפורסם מנדולי הרבנים באמריקה, אב"ד דשוקיאן ונויארק חבר: שו"ת אהל יוסף. (חכו"ב)

פרידמאן, רבנו דוד, גאון מופלא בעמקותו ובקיאותו, יחיד בדורנו, אב"ד דפינסק־קארלין, חבר: יד דוד ופסקי הלכות. [דורו"ם ס"א]

פרלאוו, הרב ר' אהרן, הרבי לחסידי קאיידינוב, רב נדול וצדיק מפורסם.

צירילסאן, הרב ר' יהודה ליב, רב וגאון מפורסם, חכם וסופר, אב"ד דפרילוקי, חבר: שו"ת, נדול יהודה ודרך סלולה. (דורו"ם ס"ג)

קאנאוויץ, הרב ר' יוסף, רב וגאון ורשן מפורסם, ראש ישיבה בצפת, חדושיו נדפסו בש"ת ר' רב"ז לח:תנו הגאון.

קאפלאן, הרב ר' נחום (שמש) ראש ישיבה ומ"מ בהוראדנא, רב נדול וצדיק מופלא נתקדש ושמו לברכה בליטא.

קאפשטיין, הרב ר' יעקב הלוי, רב נדול אב"ד דנימענצען, חבר: תורת הלוים ועוד.

קוניץ, הרב ר' משה, רב וגאון מפורסם אב"ד דאיבן ישן.

קוק, הרב ר' אברהם יצחק הכהן, גאון מופלא בחכמה, וסופר נמרץ, אב"ד דזיימעל, בויסק ויפו, חבר: ספרים שונים. (דורו"ם ס"ו)

קליין, חבר ר' הלל הכהן, דר. רב וגאון מפורסם, חכם וצדיק ועסקן כללי נדול, מנדולי הרבנים שבאמריקה, אב"ד דליבאוי ואב"ד לקהלות האוננארים היראים בנויארק, ונשיא ישיבת רבנו יצחק אלחנן בנויארק. (דורו"ם ס"ה)

קליין, הרב ר' יצחק, מו"צ בסאטמאר, ומוציא לאור "אוהל יצחק".

קלצקי, הרב ר' אליהו, גאון מפורסם וחכם כללי, אב"ד בקארטוז־ברעזי ומאריאמפאל, חבר: אבן הראשה, אמרי שפר. [דורו"ם ס"א]

קרעצמער, הרב ר' בן ציון, רב וגאון, אב"ד דסימפעראפאל (קרים.)

קרינסקי, הרב ר' יהודה ליב ממינסק, רב וחכם חוקר ומעיין, חבר: מחוקקי יהודה.

ראבינאוויץ, הרב ר' יעקב נרשון, אב"ד דשורוולישאק, רב וגאון מפורסם.

ראבינאוויץ, הרב ר' שמואל יעקב, גאון נדול, חכם מפורסם, ועסקן כללי, חבר ועד הפועל הציוני בוינה, רב ואב"ד באלעקסאם, סאפאטקין וליוועריפול, חבר: שו"ת ארח יושר והדת והלאומיות. (דורו"ס ס"ו)

ראזאווסקי, הרב ר' פנחס, רב ונאון, חכם וצדיק אב"ד דפא־לאנקע ושווינצאן. (דורו"ס ס"ב)

ראזען, הרב ר' אברהם אריה, רב ונאון מפורסם מנדולי ישראל ברומניה, אב"ד דמוינעשם, חבר: שאנת אריה ובאר אברהם.

ראזענבלאטט, הרב ר' מרדכי, נאון נדול וצדיק מפורסם, אב"ד דבוטען, קארעלין, אשמינא וסלאנים, חבר: הדרת מרדכי. (דורו"ס ס"ב)

ראזענבערג, הרב ר' ישראל, רב ונאון ועסקן כללי ודרשן נעלה, משנה לראש אגדת הרבנים האורטודוקסים באמריקה, וסנן יו"ר לישיבת רבנו יצחק אלחנן בנויארק, אב"ד דפאקיפסי, בעיאן ובוירלינגטאן. (דורו"ס ס"ח)

ראזענבערג, הרב ר' שבתי, רב ונאון ועסקן כללי מפורסם, אב"ד דברוקלין, חבר: ברית מלח. (דורו"ס ס"ח)

ראצקער, הרב ר' אברהם, נאון מפורסם וחריף מופלא מנדולי ישראל בליטא. (נחלת אבות)

רויזען, הרב ר' יוסף, נאון אמתי וצדיק מפורסם אב"ד בטעלז וסלאנים, חבר: שו"ת עדות ביהוסף ופרת יוסף.[האסיף]

ריזיקאוו, הרב ר' מנחם מענדל הכהן, רב ודרשן, אב"ד דקאזאן ורב בברוקלין, חבר: תפארת מנחם וחסד ואמת.

ריטטער, הרב דוד אריה, רב נדול ומפורסם, אב"ד דרוטרדאם. [הולנדיה]

ריינעס, הרב ר' יצחק יעקב, נאון נדול חכם וחוקר מפורסם ראש הציונים המזרחיים, אב"ד דשווינצאן ולידא, חבר: אורים נדולים, שערי אורה ושמחה, חותם תכנית, אור חדש על ציון.(אוצר הספרות)

רעזניק, הרב ר' אברהם בקיוב, רב ונאון חכם וסופר, חבר: מללי אורות, (נודע בשם הרב א"ג עזריקם)

רעזניק, הרב ר' צבי הירש הכהן, רב ונאון וחריף, ראש ישיבה דסלאנים וסובאלק (תפארת מנחם)

ראפפורט, הרב ר' יעקב אהרן, רב נדול ודרשן מפורסם, מ"מ ומו"צ בווילקאמיר, חבר: בית אהרן, כתר תורה, מנחת אהרן, עיני יצחק, ועוד. (דורו"ס ס"ג)

שאץ, הרב ר' מרדכי, רב ונאון נדול מפורסם אב"ד דסוויסלאץ, חבר: תורת מרדכי.

שוואַרצבערג, הרב ר' יהודה ליב, רב ונאון וצדיק אב"ד דליפנה.

שטערין, הרב ר' אשר אנשיל, רב נדול וחכם מפורסם אב"ד דהאמבורג, חבר: צדק ומשפט, ועוד. (אוה למושב)

שטראשון, הרב ר' מתתיהו, רב ונאון וחכם ומבקר מפורסם מנדולי ישראל בווילנא, חבר: הנהות ומתת ידו. [האסיף]

שטארשון, הרב ר' שמואל, נאון מפורסם ומבקר נדול בתלמוד, מנדולי ווילנא, חבר: הנהות על כל הש"ס והמדרשים. (כנסת הנדולה סובאלסקי)

שיק, הרב ר' אליהו, נאון נדול וצדיק מפורסם ודרשן מופלא בדורו, אב"ד דדרעטשין, וושאנר, קאברין ולידא, חבר: "עין אליהו" (נחלת אבות)

שלופפער, הרב ר' יוסף, נאון נדול וחריף מופלא נודע בשם "העלוי מדענעבורג" אב"ד דדרעטשין וועקסנע וסלאנים. חבר: פרת יוסף, מרכבת יוסף. (דורו"ס ס"ב)

שלעז, הרב ר' צבי הירש, בקורסאן, רב מופלא ודרשן ועסקן כללי נדול ומיסד ישיבות רבות ברוסיה השפלה, חבר: שיחות חולין של ת"ח, ונפלאות מתורת השו"ת, סימן טוב, ועוד.

שניאורסאן, הרב ר' מנחם מענדל, נודע בשם הרבי מליבאוויץ, נאון נדול ומופלא וצדיק מפורסם חבר: שו"ת צמח צדק (כנסת ישראל)

שניאורסאן, הרב ר' שניאור זלמן, נודע בשם הרבי מליאדי, רבן של ישראל ומאיר הנולה ונאון מופלא, חבר: התניא, וארבעה חלקי שו"ע הנודעים בשם "שו"ע של הרב". (שם הנדולים)

שערשעווסקי, הרב ר' אברהם משה, רב ונאון ודרשן אב"ד דפארטלאנד ובאסטאן, חבר לועד הפועל של הרבנים באמריקה ונשיא העד לתמיכת הישיבות בירושלים, חבר: נחל אברהם. (דורו"ס ס"ח)

שפירא, הרב ר' משה ישראל הכהן, רב ונאון וצדיק אב"ד דבהמ"ד פועלי צדק אנשי ווילנא וראש ישיבת ר' יצחק אלחנן בנויארק.

תאומים־ראבינאוויץ, הרב ר' אליהו דוד. נאון נדול מופלא בבקיאות וצדיק מפורסם. ועסקן כללי נדול אב"ד דפאניוועז, מיר, וירושלים, חבר: חנהות ופירושים על הרמב"ם, משניות, ועוד. [דורו"ס]

מפני סבה נשמטו ממקומם הראוי שמות הרבנים:

גינצינ, הרב ר' עזריאל, דר. רב חכם וסופר נודע אב"ד דלאשיץ (מהרן)

הלוי, הרב ר' נפתלי, רב ונאון מפורסם לצדיק אב"ד דיפו, חבר ספרים רבים ועורך האשכל" (דורו"ס ס"ו)

אוצר התמונות

בשורה השניה שש תנוגות והן של:

הרב ר' אשר אנשל שטרן, אב"ד דהמבורג (אשכנז)
הרב ר' צדוק הכהן, רב הבולל דצרפת ואב"ד דפריז (פרנציה)
הרב ר' יצחק אלחנן ספקטור, אב"ד דנורדוק וקובנה
הרב ר' יעקב יוקב עטלינגר, אב"ד דאלתונה (גרמניה)
הרב ר' נפתלי הכהן דר. ארלר רב הבולל דאנגליה
הרב ר' יצחק ברנים, חכם האשכנזים בהמבורג

בשורה הראשונה חמש תמונות והן של:

הרב ר' יעקב דוד וילובסקי אב"ד דסלוצק ופפרויסק
הרב ר' נפתלי צבי יהודא ברלין, ראש ישיבת וולוזין
הרב ר' שמואל סלנט, אב"ד לאשכנזים בירושלים
הרב ר' אליהו פניזיל, חכם בשי בירושלים
הרב ר' שמואל מאהלוכר, אב"ד דבילסטוק

שתי התמונות שבשורה העליונה הן של:

הרב ר' אליהו שיק, אב"ד דלידא וקאברין

הרב ר' אליהו זאב הכוי לעווין מוואלאזין

ותמונות השורה התחתונה והן של:

הרב ר' שמואל שטראשון מווילנא

ה הרב ר' יעקב באריט, (קאוונער) ראש ישיבה בווילנא

הרב ר' מתתיהו שטראשון מווילנא

שתי התמונות שבשורה העליונה הן של:

הרב ר' אברהם ראצקער

הרב ר' אברהם יצחק משכילאיתן אב"ד דסמאלעוויץ וחאסלאוויץ

ותמונות השורה התחתונה הן של:

הרב ר' חיים יעקב ווידרעוויץ, רב דמאסקווא וניוארק

הרב ר' אייזיק ליב סטאליאר, אב"ד דקוזניצא וראצקי

הרב מעלדאלו דע־סאלא רב הפורטוניזים דמאנטריאל (קנדא)

בשורה השניה חמש תמונות והן של:
הרב ר' שניאור זלמן הרבי מליאדי
הרב ר' מאיר חיים הרבי מסטפין
הרב ר' יצחק הרבי מניסאכיז
הרב ר' יוחנן חרבי מראחמומסטריווקא
הרב ר' מנחם מנדל הרבי מליבאוויטש

בשורה הראשונה ארבע תמונות והן של:

הרב ר׳ יעקב יצחק הרבי מיאקארוב

הרב ר׳ דוד הרבי מטאלנא

הרב ר׳ אהרן הרבי מטשערנאביל

הרב ר׳ אברהם הרבי מטריסק

הרב ר' יוסף פיימר מד"א דסלוצק

הרב ר' יוסף דובער הלוי סולוביציג
אב"ד דבריסק דליטה

הרב ר' יהושע ליב דיסקין אב"ד דבריסק

הרב ר' דוד פרידמן אב"ד דקרלין

הרב ר' יוסף סקוביץ מד"א דוילנה

הרב ר' יוסף רויזין אב"ד דסלונים

הרב ר' אלעזר משה הלוי איש הורביץ
אב"ד דפינסק

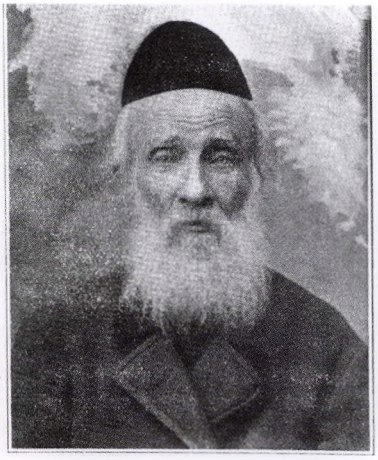
הרב ר' ברוך מרדכי ליבשיץ אב"ד השדליץ

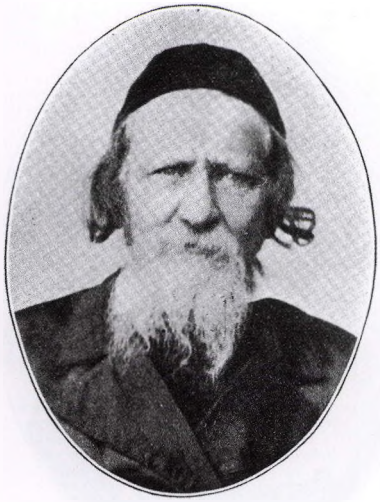
הרב ר' יוסף שלופר אב"ד דסלונים

הרב ר' שלמה הכהן מד"א דוילנה

הרב ר' יהודה יודל ורניקובסקי,
ראש ישיבה בפלונים.

הרב ר' חיים ליב טיקטינסקי,
ראש ישיבה דמיר

הרב ר' יום טוב ליפמן הכהן בסלבסקי, אב"ד דמיר.

הרב ר' נחשון אנצילוביץ, אב"ד דמזיר.

הרב ר' הלל הוד הכהן טריוש אב"ד דוילקי.

הרב ר' אורי דוד אפרין
אב"ד דושאנר

הרב ר' שרגא צבי טאנענבוים
אב"ד דמעזא טשאט (אונריה)

הרב ר' מרדכי עליאסבערג
אב"ד דבויסק (קורלנד)

הרב ר' צבי יחזקאל מיכלסאהן
אב"ד דשרונסק (פולנה)

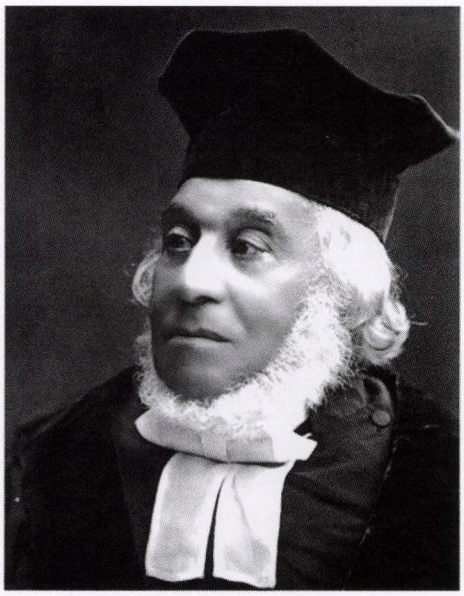
הרב ר' יהונתן עליאסבערג
אב"ד דמאריאמפאל ובילקאוויסק

הרב ר' שמשון רפאל הירש
אב"ד לעדת היראים בפרנקפורט דמין

הרב ר' גבריאל פינברג אב"ד דמסל.

הרב ר' נתן הכהן דר. אדלר אב"ד דלונדון

הרב ר' יהונתן אבלמן מד"א דביליסטוק

הרב ר' מאיר נח הלוי לוין מ"מ ומו"צ דווילנה

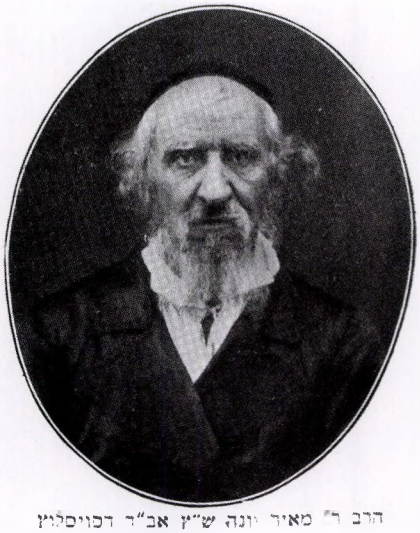
הרב ר' אלידו דוד רבינוביץ־תאומים
אב"ד בירושלים

הרב ר' חיים חזקיהו מדיני אב"ד דקרסובזר

הרב ר' צבי הירש למפרט אב"ד דסטאלאוויטש

הרב ר' מאיר יונה ש"ץ אב"ד דקוויסלין

הרב ר' שמואל לובצר זיברטנסקי מו"צ דווילנה

הרב ר' מרדכי רוזנבראט,
אב"ד דאשפיצא וסקונים.

הרב ר' חיים יצחק קפלן, ראש ישיבה בהורדנה.

הרב ר' יעקב וילנציק, אב"ד רפיקלן (הורלנד).

הרב ר' אברהם אריה ליב ראזען,
אב"ד דמוינעשטי (רומניה).

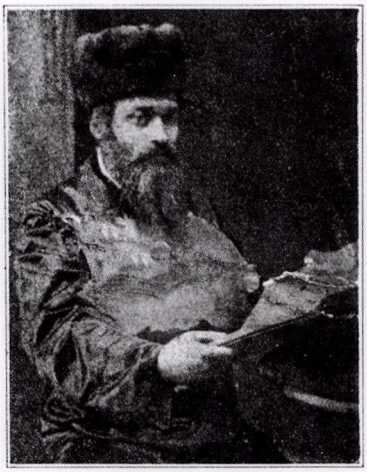
הרב ר' אהרן פרלוב, הרבי דקידינוב.

הרב ר' יעקב יוסף רב הכולל דנויארק, (אמריקה)

הרב ר' אריה ליב בינקוביץ אב"ד בנויארק

הרב ר' מנחם מנדל איזנשטדט אב"ד דישמוצין

הרב ר' יהודא ליב טירדון אב"ד דסטראנא

הרב ר' שמואל יעקב רבינוביץ
אב"ד דליורפול, (אנגליה)

הרב ר' יצחק יעקב רינס אב"ד דלידה

הרב ר' משה זבלון מרגליות, אב"ד בנוירק

הרב ר' הלל הכהן הר. קלין, רב הכולל לקהלות
האונגרים הירדאים בנויארק (אמריקה)

הרב ר' אליהו קלצקין אב"ד דמריומפול

הרב ר' אהרן מרדכי הלוי אשינסקי אב"ד דפיטסבורג

הרב ר' יואל זלינ זלקינד,
אב"ד דהייגרוד (פולניה).

הרב ר' יוסף לוינשטין, אב"ד דסרצק (פולניה).

הרב ר' שלום אלחנן הלוי יפה,
אב"ד דבהמ"ד הגדול בגוירק.

ה"ב ר' נפתלי הלוי
אב"ד ריפו (פלישתינה)

הרב ר' מנחם מנדל חיים הנוא,
אב"ד דזאוועריא (פולניה).

הרב ר' חיים געלערנטר,
אב"ד דקוטב (אוסטריה).

הרב ר' אברהם רוזניק, רב בקיוב.

הרב ר' חיים טישרנוביץ,
אב"ד וראש ישיבה באריסה (רב צעיר).

הרב ר' ברוך הלוי עפשטיין בפינסק.

הרב ר' מרדכי ש"ץ אב"ד דסויסלוץ

הרב ר' משה שמואל גלזנר
אב"ד דקלויזנבורג (איגריה)

הרב ר' יוסף אליהו פריעד אב"ד בנייארק.

הרב ר' יהושע לנג
אב"ד דשומיאן וחסראוויטש

הרב ר' אברהם אהרן יודלוביץ
אב"ד דמנשסטר (אנגליה)

הרב ר' מרדכי עמרם, דר. הירש
אב"ד ראשי בהאמבורג

הרב ר' משה הלוי חכם בשי בקאנסטאנטינאפאל
(תונרמה)

הרב ר' יעקב מאיר ראש הרבנים ואב"ד פסאלוניקי (תונרמה)

הרב ר' ישכר דוד אילואי
רב בסינסינעטי וניוארק

הרב ר' דוב דר. דראבמאן
בניוארק

הרב ר' דוד שלמה סלושץ,
ראב"ד ומ"מ דאדיסה

הרב ר' יצחק אהרן ראפפורט
מו"צ ומ"מ דווילקומיר.

הרב ר' פנחס רוזובסקי,
אב"ד דשוינצן.

הרב ר' דוב אריה דר. ריטר,
אב"ד דרויטרדם (הולנדיה).

הרב ר' יעקב הלוי קופשטין,
אב"ד דנימנצין.

הרב ר' אליעזר זלמן גראייעווסקי,
רב דליורפול (אנגליה).

הרב ר' יהודה ליב צירלסון
אב"ד דפרילוקי

הרב ר' יצחק קליין מו"צ
בסטמר (אונגריה).

הרב ר' בנימין גיטלזון, אב"ד דקריבלנו
(מדינת אהיא, אמריקה).

הרב ר' ישעיהו זכריה הכהן יאלעש,
(העלוי מלמברג) בסינסק

הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק,
אב"ד דיפו, (פלשתינה)

הרב ר' גבריאל זאב מרגליות אב"ד דבוסטון
(מדינת מסטשוזטס אמריקה)

הרב ר' שבתי רוזנברג אב"ד דברוקלין
(מדינת נוירק אמריקה)

הרב ר' שמעון יצחק פינקלשטין
אב"ד דברונזביל נוירק.

הרב ר' עזריאל דר. נינצינ
רב דרושיץ (מהרן)

הרב ר' מאיר דר. לרנר
אב"ד דאקחונה (גרמניה)

הרב ר' אברהם אליעזר אלפרשטין אב"ד בנוירק (אמריקה)

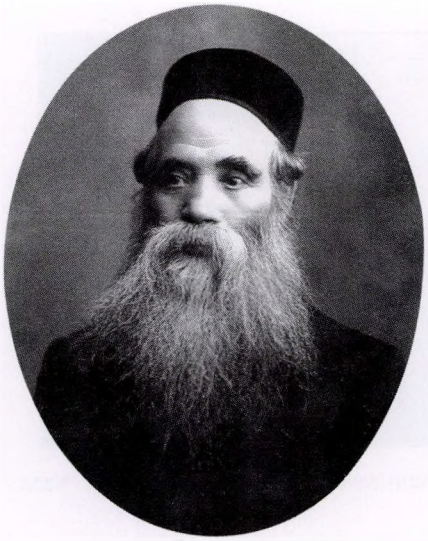
הרב ר' משה שמעון זיווין
רב בפיטסבורג (אמעריקא)

הרב ר' ישראל ראזענבערג
אב"ד רבעיאן (אמריקה)

הרב ר' שלמה יצחק דרוזד
אב"ד דשעביז

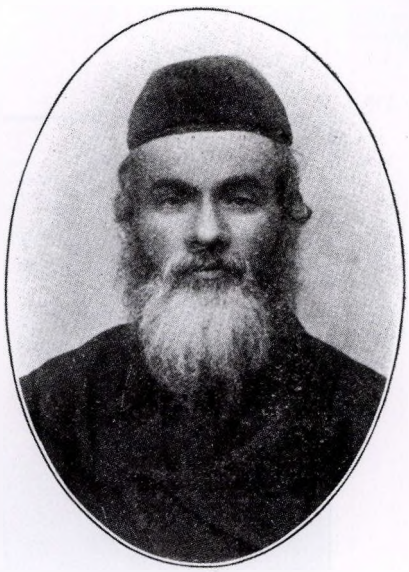
הרב ר' משה ישראל הכהן שפירא
ראש ישיבת רבי יצחק אלחנן בנוירק

הרב ר' יהודה ליב שורצבערג אב"ד דליפנה (פולניה)

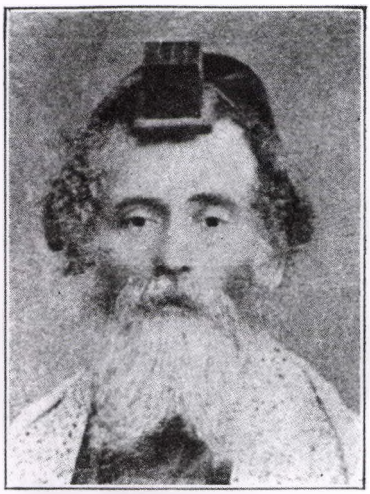
הרב ר' יצחק מאיר רוידזון
אב"ד דריאווא (בסרביה)

הרב ר' אריה ליב צבי גאלדבערג
אב' ד דמורוב

הרב ר' חיים הירשענזאהן אב"ד דהאבאקען (אמריקה)

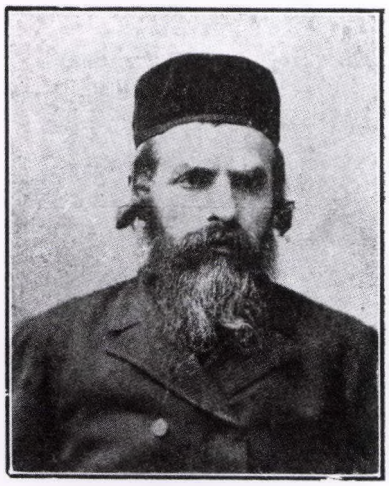
הרב ר' אברהם אלעזרסאן
אב"ד דבאלטרימאנין

הרב ר' אבא יעקב הכהן בארוכוב אב"ד דוואלקאוויסק

הרב ר' ישראל בנימין בנדט פיווויקזאן
אב"ד דביסאנאלי

הרב ר' צבי הירש דכהן רעזניק
ראש ישיבה בסלאנים וסובלק

הרב ר' בינוש זלקינד רבינר
אב"ד בנוירק (אמעריקא)

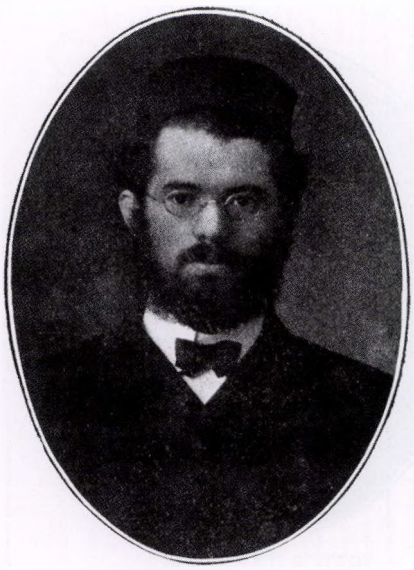
הרב ר' יהודה ליב לעווין,
אב"ד דרטרואיט (מדינת מישיגן אמריקה)

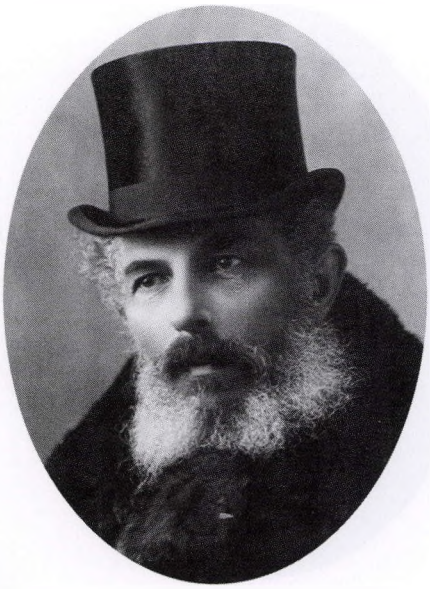
הרב ר' בן־ציון קרצמר, אב"ד דסימפֿרופֿול (קרים)

הרב ר' אברהם משה שערעשעווסקי
אב"ד בבוסטאן (אמריקה)

הרב ר' יוסף קאנאוויץ
ראש ישיבה בצפת (פּלשתינה)

הרב ר' ישראל איזאקסאן
אב"ד דקירזונוב

הרב ר' יעקב נרשון רפינוביץ
אב"ד דישורביבישוק

הרב ר' דובער הייליפערין, אב"ד דנואַרק (אמעריקה)

הרב ר' נדליה סילווערסטון
אב"ד דושינגטאן (אמריקה)

הרב ר' צבי הירש שרעזי בקווערסאן

הרב ר' יהודה יודיל קרינסקי, במינסק

הרב ר' יוסף לעווין (העלוי מברעזי) רב בוויטקה

הרב ר' משה צמח ליפמאן, אב"ד דפאסעייאק (אמריקה)

הרב ר' יוסף בן־ציון דעמאנט
רב ביאלטא (קרים)

הרב ר' מנחם הכהן ריזיקאוו
אב"ד דקאזאן ורב בברוקלין

הרב ר' רובער הכהן בראכאוו
אב"ד דמאלרען (אמריקה)

חכמי ישראל באמריקא

חלק י"ז

אוצר תמונות

(הוצאה שניה)

נדפס בראשונה
בניו יארק, תרע"ה - 1915

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

אוצר תמונות

של

גאוני ישראל, ראשי ישיבה, רבנים, דרשנים, וחכמים אשר בנפוצות יהודה בדורות האחרונים

נקבצו ויצאו לאור שנית בעזרת תומכים ונדיבים

על ידי

בן-ציון אייזענשטאדט

ניו יארק, תר"עה

דפוס פינסקי-מול. 1915.

שמות הגאונים הרבנים וההכמים אשר אשר תמונותיהם, באו בספר:

הרב ר' אברהם אדמו"ר מטריסק
הרב ר' אברהם ראצקער, ראש ישיבה בוויטעבסק
הרב ר' אברהם רעזניק, רב דאסהאבאד
הרב ר' אברהם אליעזר אלפערשטיין, רב בנויארק
החכם ר' אברהם חיים שאבאד, מנהיג במינסק
הרב ר' אברהם יצחק משביל לאיתן, רב דהאסלאוויץ
הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק רב דיפו
הגאון ר' אברהם שמואל בנימין סופר, רב דפרעסבורג
הרב ר' אהרן פערלאוו, אדמו"ר דקיידאנאוו
הרב ר' אהרן אדמו"ר מטשערנאבל
הרב ר' אהרן מרדכי הלוי אשינסקי, רב בפיטסבורג
הרב ר' אייזיק ליב סטאליאר, רב דשאצקי
הגאון רבנו אליהו מווילנא
הרב ר' אליהו פאניזיל, חכם־בשי בירושלים
הגאון ר' אליהו קלאצקין, רב דלובלין
הגאון ר' אליהו שיק, רב דקאברין
הרב ר' אליהו אינזעלבוק, רב בברוקלין
הגאון ר' אליהו דוד ראבינאוויץ — תאומים, רב דירושלים
הרב ר' אליהו זאב הלוי לעווין מווילאזין
הרב ר' אליהו מרדכי פינקעלשטיין, בפארטלאנד
הרב ר' אליעזר זלמן גראיעווסקי, רב בליווערפול
הגאון ר' אלעזר משה הלוי איש הורוויץ, רב דפינסק
הרב ר' אריה ליב ביקאוויץ, רב בנויארק
הרב ר' אריה ליב צבי גאלדבערג, רב בטוראוו
הרב ר' אשר אנשיל שטערן, רב בהאמבורג
הרב ר' ביגוש זאלקינד ראבינער, רב בנויארק
הרב ר' בנימין גיטעלסאן, רב בקליוולאנד
הרב ר' בצלאל הלוי ראזען, רב בנויארק
הרב ר' ברוך הלוי עפשטיין, מנהיג בפינסק
הגאון ר' ברוך מרדכי ליבשיץ, רב דשעדלין
הרב ר' גבריאל פוינבערג, רב דמעטעל
הרב ר' גבריאל זאב מרגליות, רב בנויארק
הרב ר' גרשון אנצעלעוויץ, רב דמאזיר
הגאון ר' דובערוש מייוילש, רב דוואַרשא
הרב ר' דובער דראבמאן, רב בנויארק
הרב ר' דובער ריסטער, רב בראטטערדאם
הרב ר' דוב טווערסקי, אדמו"ר מטשערנאבל
הרב ר' דוד נעטא, רב בלאנדאן
הרב ר' דוד שלמה סלאושין, רב באדעסא
הרב ר' הלל דוד הכהן טריוואש, רב דווילקי
הרב ר' הלל הכהן קלין, רב בנויארק
הגאון ר' זלמן נאשעלסק, רב דוואַרשא
הרב ר' חיים מאיר אדמו"ר מסטעפין
הגאון ר' חיים חזקיאו מדיני, רב דהברון

הגאון ר' חיים ליב טיקטינסקי, ראש ישיבה דמיר
הרב ר' חיים יצחק לעוו, רב ודרשן בבראנזוויל
הרב ר' חיים שרגא בראדסקי, רב בנוארק
הרב ר' חיים טשערנאוויץ, רב באדעססא
הגאון ר' יהודה וועריקאווסקי, ראש ישיבה דסלאבים
הגאון ר' יהודה ליב גאָרדין, רב דסובאלק
הרב ר' יהודה ליב לעווין, רב בדעטראָיט
החכם ר' יהודה ליב קרינסקי, מנהיג במינסק
הרב ר' יהודה ליב ראָזע, רב בנויארק
הרב ר' יהודה העשיל חלוי לעווענבערג, רב בדזשוירוי סיט·
הגאון רבנו יהונתן אייבשיץ, רב דפראג
הגאון ר' יהונתן אבעלמאן, רב בביאליסטאק
הגאון ר' יהונתן עלייאסבערג, רב דזואלקאוויסק
הגאון ר' יהושע לאנג, רב בווילנא
הרב ר' יואל זעליג זאלקינד, רב דרייגראי
הרב ר' יוחנן אדמו"ר מראחמיסטריווקע
הגאון ר' יוסף פיימער, רב דסלוצק
הגאון ר' יוסף שאקאוויץ, רב דווילנא
הגאון ר' יוסף שלופפער, רב דסלאבים
הגאון ר' יוסף רייזין, רב דסלאבים
הגאון ר' יוסף לעווענשטיין, רב דסעראצק
הרב ר' יוסף אליהו פריעד, רב בנויארק
החכם ר' יוסף זעליג גליק, מנהיג בפיטסבורג
הגאון רבנו יחזקאל לנדא, רב דפראג
הגאון ר' יעקב הוד ווילאווסקי, רב וראש ישיבה דצפת
הגאון ר' יעקב באריט, ראש ישיבה בווילנא
הרב ר' יעקב ווילענציק, רב דפיקעלן
הרב ר' יעקב הלוי קאפשטיין, רב דנימענצין
הרב ר' יעקב טאוושונסקי, רב דאמטרין
הרב ר' יעקב איסקאלסקי, רב בנויארק
הגאון ר' יעקב יוקב עטטלינגער, רב דאלטונא
הרב ר' יעקב יצחק אדמו"ר מיאקראקאוו
הרב ר' יעקב מאיר, חכם באשי מסאלאניקי
הרב ר' יעקב מאיר קראווצינסקי, רב דמאריאמפאל
הרב ר' יצחק אדמו"ר מניסעבין
הרב ר' יצחק בערניים, חכם האשכנזים בהאמבורג
הרב ר' יצחק אהרן ראפפורט, דרשן בירושלים
הגאון רבנו יצחק אלחנן ספעקטאר, רב דקאווונא
הגאון ר' יצחק יעקב רייגעס, רב וראש ישיבה דלידא
הרב ר' יצחק מאיר דאוידזאן, רבי דליאוע
הרב ר' יצחק ליב עפשטיין, רב בנויארק
החכם ר' יצחק צבי בראדאצקי, מנהיג באירקוטסק
הגאון ר' ישעיהו זכריהו הכהן יאללעש, מנהיג במינסק
הרב ר' ישראל חלוי ראזענבערג, רב בפעטערסאן
הרב ר' ישראל בנימין פייוויזאן, רב דבייסאגאלא
הרב ר' ישראל יסל רובינשטיין, רב דפראווידענס
הרב ר' ישראל יצחק בהנאוויץ, רב דזויניפעג
הרב ר' מאיר לערנער, רב דאלטונא
הגאון ר' מאיר יונה גלאנאווסקי, רב דסווימלאין
הגאון רבנו מנחם מיענדל אדמו"ר מליבאוויטש
הגאון ר' מנחם מענדל אייזענשטאדט, רב דשטוצין
הרב ר' מנחם הכהן ריזיקאוו, רב בברוקלין

הרב ר' מעדאלא דוסאליו, רב במאנטריאל
הגאון ר' מרדכי עליאסבערג, רב דבויסק
הגאון ר' מרדכי ווייצעל, רב דסאנים
הגאון ר' מרדכי ש"ץ, רב דסווויסלאץ
הרב ר' מרדכי עמרם הירש, רב דהאמבורג
הרב ר' מרדכי שלמה זילבער, רב דמינעאפאליס
הרב ר' מרדכי אהרן הכהן קאפלאן, רב בברוקלין
הרב ר' משה הלוי חכם־באשי בקאנסטאנטינאפאל
הגאון רבנו משה סופר, רב דפרעסבורג
הגאון ר' משה קוניץ, רב דאובען ישן
הרב ר' משה זבלון מרגליות, רב בנויארק
הרב ר' משה שמואל קלויזנער, רב בקלויזענבורג
הרב ר' משה ישראל הכהן שפירא, רב וראש ישיבה בנויארק
הרב ר' משה ווינבערגער, רב בנויארק
הרב ר' משה שמעון זיוויטץ, רב בפיטסבורג
הגאון ר' מתתיהו שטראשון, מנהיג בווילנא
הרב ר' נחום שמש, עסקן בהורארנא
הרב ר' נחמן צבי עבין, רב בקליוולאנד
הרב ר' נפתלי הכהן אדלער, רב בלאנדאן
הגאון רבנו נפתלי צבי יהודא ברלין, רב וראש ישיבה דווארשא
הרב ר' נפתלי רייטער, רב בנויארק
הגאון רבנו עקיבא איגר, רב דפוזנן
הרב ר' פנחס ראזאווסקי, רב דשווינציאן
הגאון רבנו צבי אשכנזי, רב דלעמבערג
הגאון ר' צבי הירש הכהן רעזניק, ראש ישיבה דסובאלק
הרב ר' צבי הירש לעמפערט, רב דסטאלאוויטש
הרב ר' צבי הירש שליעז, ראש ישיבה בקורסאן
הרב ר' צבי חיים פאפקין, רב דבוירלינגטאן
הרב ר' צבי הירש הכהן קאהן, רב במאנטריאל
הרב ר' צדוק הכהן, רב דפאריז
החכם ר' צבי הירש גינצבערג, מנהיג בזלאטאפאל
הרב ר' שבתי הלוי ראזענבערג, רב בברוקלין
הרב ר' שלום אלחנן הלוי יפה, רב בנויארק
הגאון ר' שלמה איגר, רב דקאליש
הגאון ר' שלמה הכהן, רב דווילנא
הרב ר' שלמה יצחק דראזד, רב דשעביז
הגאון ר' שמואל זיבערטאנסקי, רב בווילנא
הגאון ר' שמואל כאהליוואר, רב דביאליסטאק
הגאון ר' שמואל סאלאנט, רב דירושלים
הגאון ר' שמואל שטראשון, מנהיג בווילנא
הרב ר' שמואל יעקב ראבינאוויץ, רב דליווערפול
הגאון ר' שמעון סופר, רב דקראקא
הרב ר' שמעון יצחק הלוי פינקעלשטיין, רב בברארנזוויל
הגאון ר' שמשון רפאל הירש, רב דפראנקפורט, מיין
הגאון רבנו שניאור זלמן שניאורסאן, מליאדי

פתח דבר לתוצאה שניה

הוצאת אוצר התמונות הראשונה, זה שש שנים, אפסה כלה בזמן קצר אחרי הופעתה, רבו דורשיה תודות לאל, גם מן הרבנים והגדולים רועי אבן ישראל, גם מן החכמים חקרי לב מושכים בשבט סופרים ומבני ההמון הפשוטים מכבדי תורה ומעריציה. מהם שפארו בו אולמיהם והדרי משכיותיהם ומהם שהשתמשו בו למשלח דורונות או ותשורות, ובהתארחי פעם בבית אחד הנכבדים בברונזוויל, עיר מושבי, יכונכה העליון, לסעודת מצוה, ראיתי והנה על קירות האולם תלויות מסגרות רובן של התמונות שהוצאו מספרי עלים עלים ותגל נפשי ואברך ברכת נהנין מקורית, ואחשבה לי לזכות להיות עלידי מגלגל כבוד תורה ואהבתה.

רבים טועים להשוב, כי אך גדולי הדורות המצוינים למאד ומפורסמים בכל תפוצות יהודה, ראויים, להיות תולדותיהם, ולא כל שכן תמונותיהם, מתגלות ומתפרסמות בין הבריות, וגם אלה אך לאחר שארכו ימיהם ולא בהיותם בחיים, ואני אומר, הלואי רבו ביניגו מאספים לתולדות גדוליגו ואלופינו בכללם ומקבצים תמונותיהם בכל עת ובכל מקום ועוסקים בהפצתן ובפרסומן בעולם, כדרך שהמתוקנים בעמים עושים, וראו עינינו גם פה גם שם את מוריגו ונשיאינו ונמצאו אזנים לתורה וירב ערכה שבעתים.

בתוצאה הנכחית חסרות תמונות אחדות מן הרבנים וההכמים שבאו בקודמת, כי במשך העת נתקלקלו ונאבדו אבניהן, ותקצר ידי מעשותן שנית, אבל נוספו בזו התוצאה הרבה תמונות וביחוד מרבני אמריקה הצעירים אשר תמכוני בעבודתי באהבה, זכרה להם האל, ואת לטובה ולברכה, ובגלגלם הבורך גם נפש מצפה לתשועת ה' ורחמיו.

בן־ציון, בהר"ר משה וצ"ל אייזענשטאדט.

בחדש הנחמות, ה' תרע"ח, ברונזוויל.

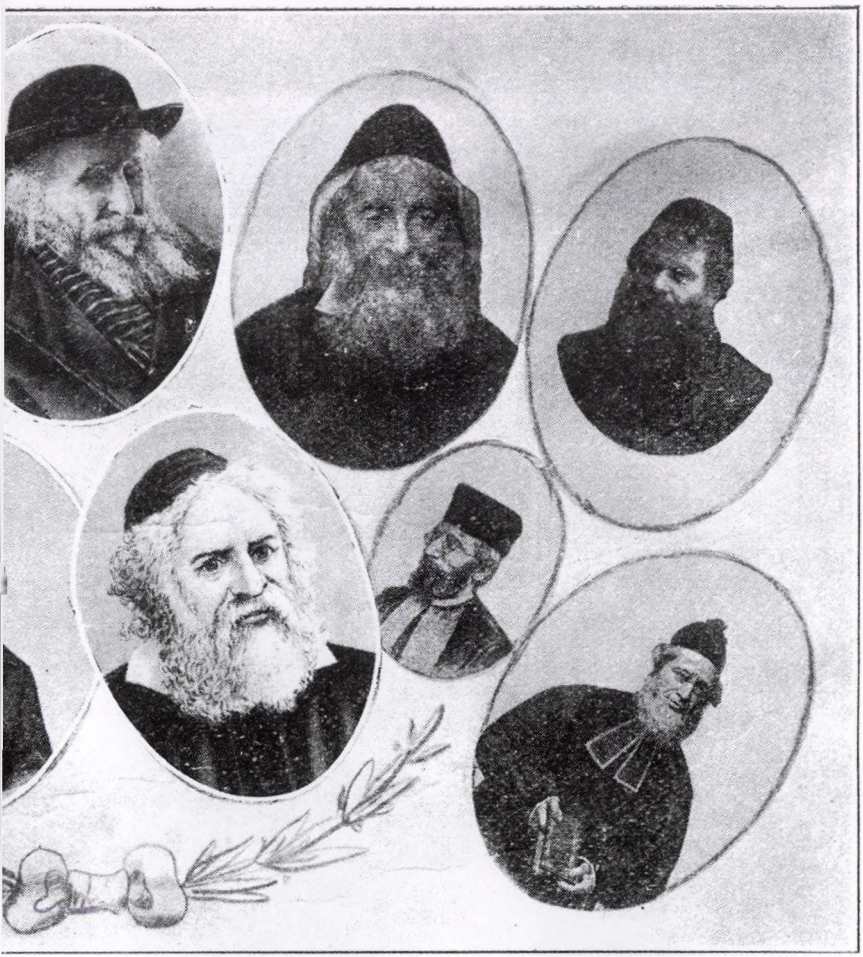

הרב ר' אליהו שיק (ממעל לימין)
הרב ר' אליהו זאב הלוי לעווין (ממעל לשמאל)

הרב ר' שמואל שטראשון (מלמטה לימין)
הרב ר' יעקב באריט (מלמטה האמצעית)
הרב ר' מתתיהו שטראשון (מלמטה לשמאל)

בשורה השניה שש תמונות והן של:

הרב ר' אשר אנשל שטרן, אב"ד דהמבורג (אשכנז)
הרב ר' צדוק הכהן, רב הכולל דצרפת ורה"ד דפריז (פרנציה)
הרב ר' יצחק אלחנן ספקטור, אב"ד דנורדוק וקובנה
הרב ר' יעקב יוקה עטלינגר, אב"ד דאלתונה (גרמניה)
הרב ר' נפתלי הכהן דר. אדלר, רב הכולל דאנגליה
הרב ר' יצחק ברניס, חכם האשכנזים בהמבורג

בשורה הראשונה חמש תמונות והן של:

הרב ר' יעקב דוד וילובסקי אב"ד דסלוצק ובּבּרויסק
הרב ר' נפתלי צבי יהודא ברלין, ראש ישיבת ולוזין
הרב ר' שמואל סלנט, אב"ד לאשכנזים בירושלים
הרב ר' אליהו פּניזיל, חכם בשי בירושלים
הרב ר' שמואל מאהלוכר, אב"ד דביליסטוק

בשורה הראשונה מימין לשמאל:
הרב ר' יעקב יצחק אדמו"ר ממאקאראוו
הרב ר' דוד טוועריסקי אדמו"ר מטאלנא
הרב ר' אהרן אדמו"ר מטשערנאבל
הרב ר' אברהם אדמו"ר מטריסק

בשורה השניה:
הרב ר' שניאור זלמן שניאורסאן אדמו"ר מליאדי
הרב ר' חיים מאיר אדמו"ר מסטעפין
הרב ר' יצחק אדמו"ר מניסעכיז
הרב ר' יוחנאדמו"ר מראחמיסטריווקע
הרב ר' מנחם מענדל אדמו"ר מליבאוויטש

הרב ר' אברהם ראצקער (ממעל לימין)
הרב ר' אברהם יצחק משכיל לאית (ממעל לשמאל)
הרב ר' אייזיק ליב סטאליאר (מלמטה האמצעית)
הרב ר' חיים יעקב ווידרעוויץ (מלמטה לימין)
הרב מעלאדאלו דוסלו (מלמטה לשמאל)

הרב ר' אברהם אליעזר אלפערשטיין

הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק

הרב ר' אברהם רעזניק

הרב ר' אהרן פערלאוו

הרב ר' אהרן מרדכי הלוי אשינסקי

הרב ר' אליהו דוד ראבינאוויץ-תאומים

הרב ר' אליהו קלאצקין

הרב ר' אליהו אינזעלבוך

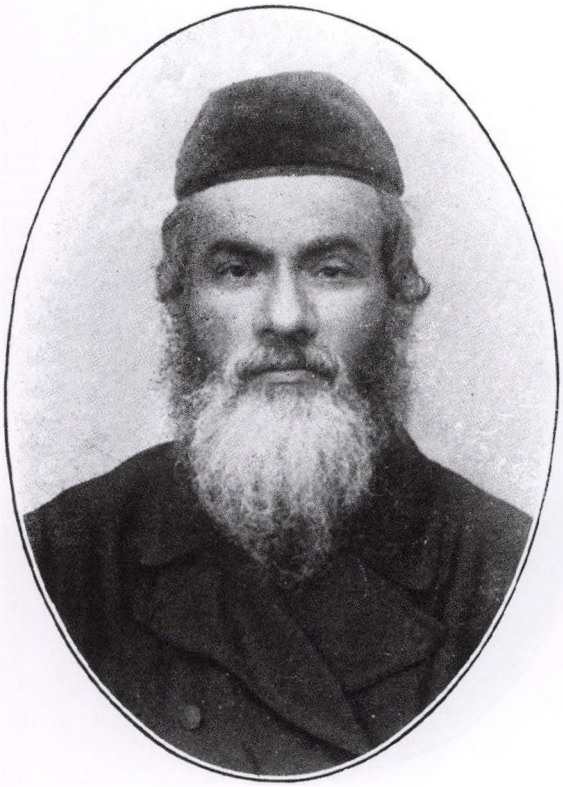
הרב ר' אליעזר זלמן גראיעווסקי

הרב ר' אלעזר משה הלוי איש הורוויץ

הרב ר' אריה ליב בינקאָוויץ

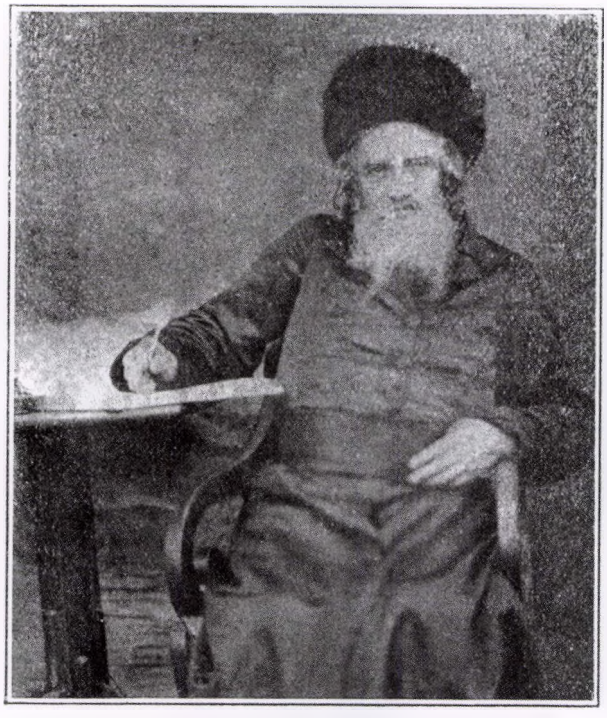
הרב ר' אריה ליב צבי גאלדבערג

הרב ר' בנימין גיטעלסאן

הרב ר' בינוש זאלקינד ראבינער

הרב ר' ברוך מרדכי ליבשיץ

הרב ר' בצלאל הלוי ראזען

הרב ר' ברוך הלוי עפשטיין

הרב ר' גבריאל פיינבערג

הרב ר' גבריאל זאב מרגליות

הרב ר' גרשון אנצעלעוויץ

הרב ר' דובער דר. דראכמאן

הרב ר' דובער דר. ריטטער

הרב ר' דוד שלמה סלאושץ

הרב ר' הלל דוד הכהן טריוואש

הרב ר' הלל הכהן דר. קליין

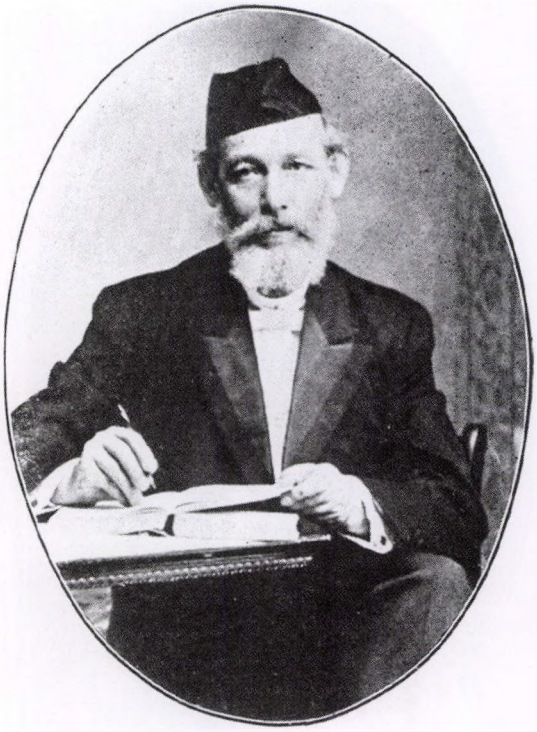
הרב ר' חיים חזקיאו מדיני

הרב ר' חיים ליב טיקטינסקי

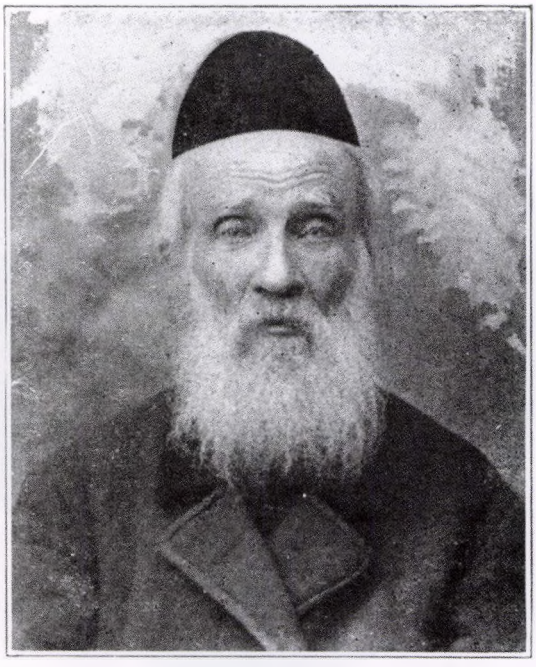
הרב ר' חיים יצחק לעוו

הרב ר' חיים שרגא בראדסקי

הרב ר' חיים טשערנאָוויץ

הרב ר' יהודה וועריניקאָווסקי

הרב ר' יהודה ליב גאָרדין

הרב ר' יהודה ליב לעווין

הרב ר' יהודה ליב ראָזע

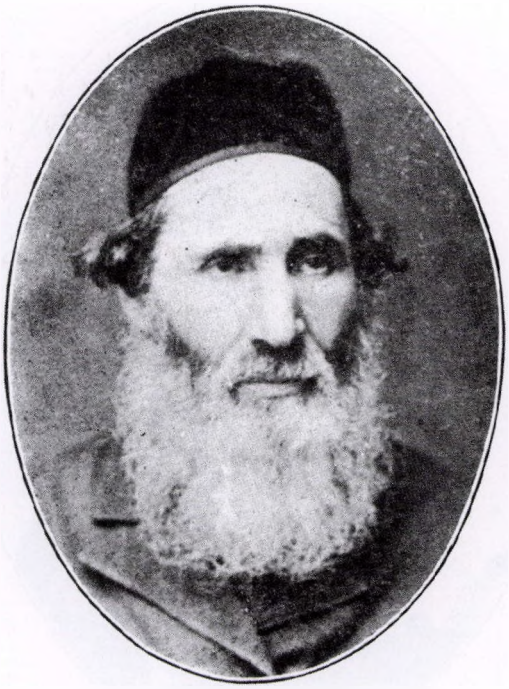
הרב ר' יהודה העשיל הלוי לעווענבערג

הרב ר' יהונתן אַבעלמאַן

הרב ר' יהונתן עליאסבערג

הרב ר' יהושע לאנג

הרב ר' יואל זעליג זאלקינד

הרב ר' יוסף פיימער

הרב ר' יוסף רייזין

הרב ר' יוסף שאקאוויץ

הרב ר' יוסף שלופפער

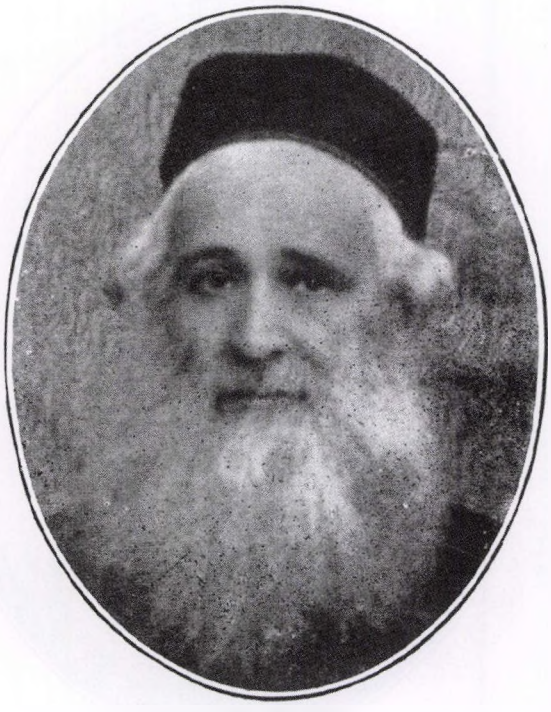
הרב ר' יוסף לעווינשטיין

הרב ר' יוסף אליהו פריעד

הרב ר' יעקב ווילענציק

הרב ר' יעקב הלוי קאפשטיין

הרב ר' יעקב מאיר קראווצינסקי

הרב ר' יעקב מאיר, חכם בשי

הרב ר' יעקב איסקאַלסקי

הרב ר' יצחק אהרן ראפפורט

הרב ר' יצחק יעקב רייניעס

הרב ר' יצחק מאיר דאווידזאן

הרב ר' יצחק ליב עפשטיין

הרב ר' ישעיהו זכריהו הכהן יאללעש

הרב ר' ישראל בנימין פייוויזלזאהן

הרב ר' ישראל הלוי ראזענבערג

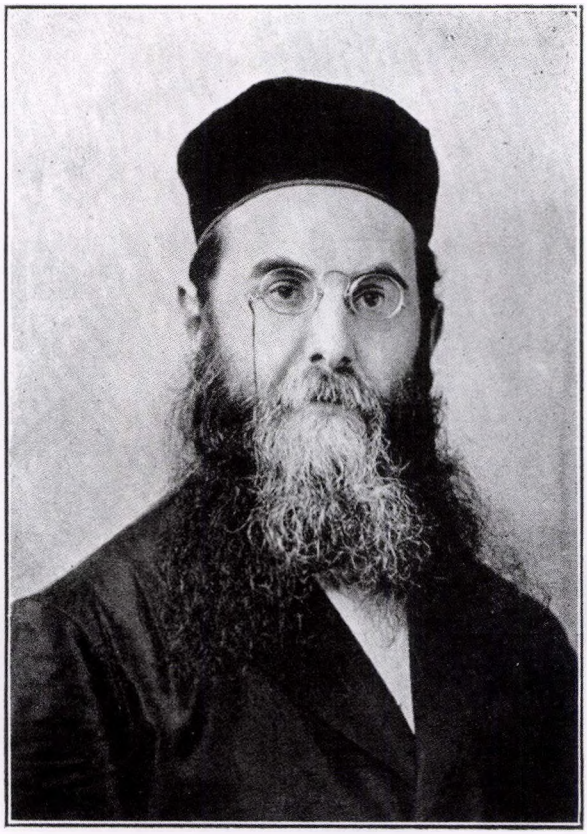
הרב ר' ישראל זיסל רובינשטיין

הרב ר' מאיר יונה גלאנאווסקי

הרב ר' מאיר דר. לערנער

הרב ר' מנחם הכהן ריזיקאָוו

הרב ר' מנחם מענדל אייזענשטאַדט

הרב ר' מרדכי עליאָסבערג

הרב ר' מרדכי ווייצעל

הרב ר' מרדכי ש"ץ

הרב ר' מרדכי עמרם דר. הירש

הרב ר' מרדכי שלמה זילבער

הרב ר' מרדכי אהרן הכהן קאפלאן

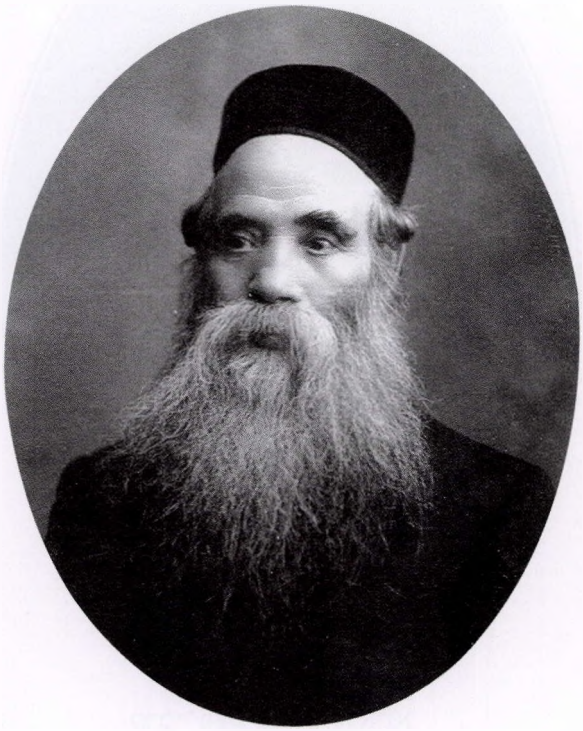
הרב ר' משה הלוי חכם בשי

הרב ר' משה זבלון מרגליות

הרב ר' משה שמואל גלאזנער

הרב משה ישראל הכהן שפירא

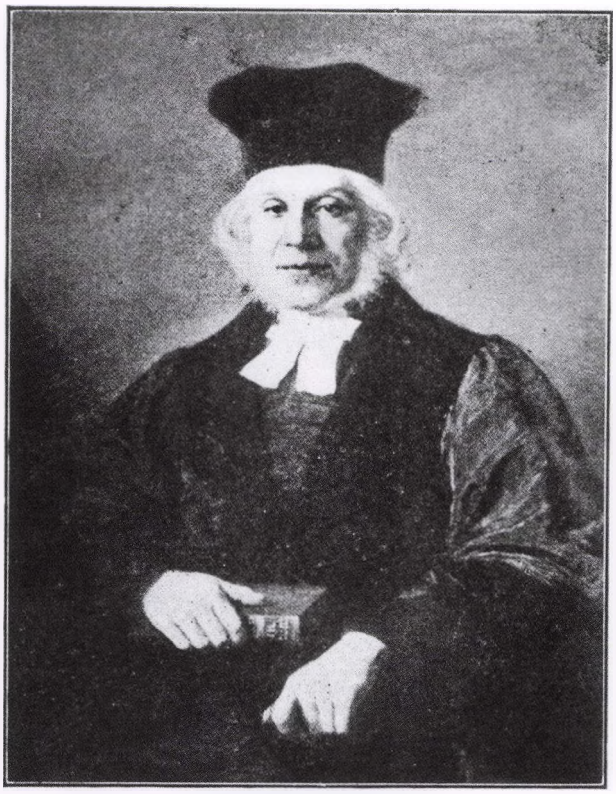
הרב ר' משה ווינבערגער

הרב ר' משה שמעון זיוויטץ

הרב ר' נחום שמש מהוראדנא

הרב ר' נתן הכהן דר. אַדלער

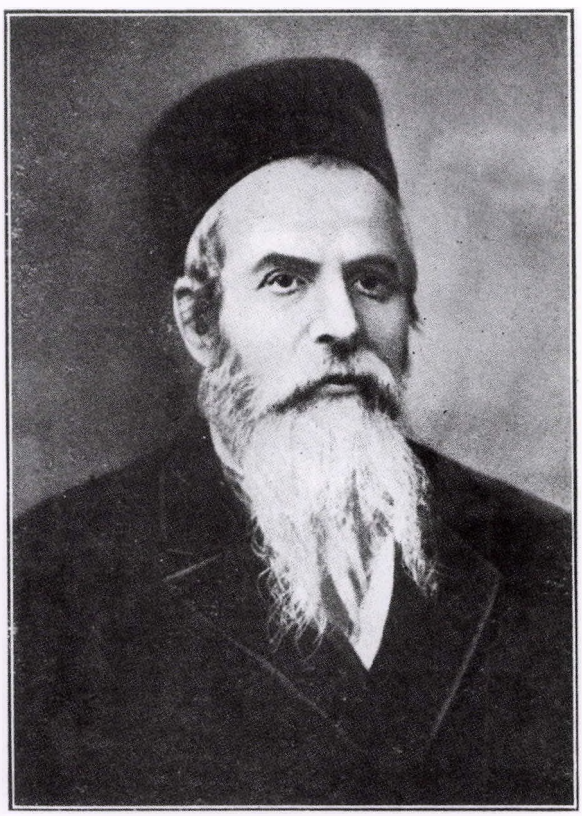
הרב ר' נפתלי רייטער

הרב ר' נחמן צבי עבין

הרב ר' פנחס ראזאווסקי

הרב ר' צבי הירש הכהן רעזניק

הרב ר' צבי הירש לעמפערט

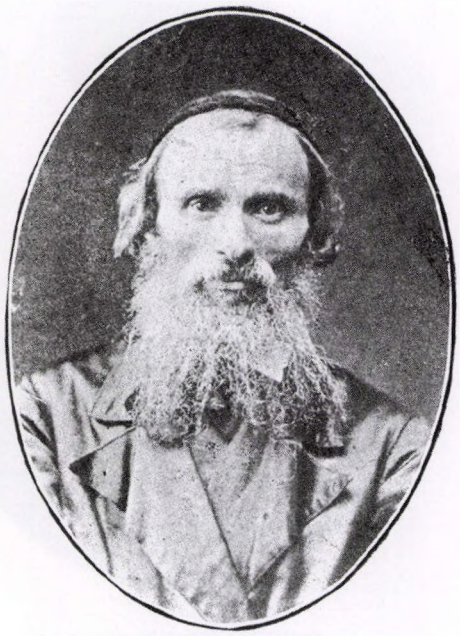
הרב ר' צבי הירש שלעז, בקורסאן

הרב ר' צבי חיים פאפקין

הרב ר' צבי הירש הכהן קאהן

הרב ר' שלמה הכהן

הרב ר' שבתי הלוי ראזענבערג

הרב ר' שלום אלחנן הלוי יפה

הרב ר' שלמה יצחק דראזד

הרב ר' שמואל זיבערטאנסקי

הרב ר' שמואל יעקב ראבינאוויץ

הרב ר' שמעון יצחק הלוי פינקעלשטיין

הרב ר' שמשון רפאל דר. הירש

הרב ר' יעקב טאוושונסקי (לימין)
הרב ר' ישראל יצחק כהנאָוויץ (לשמאל)

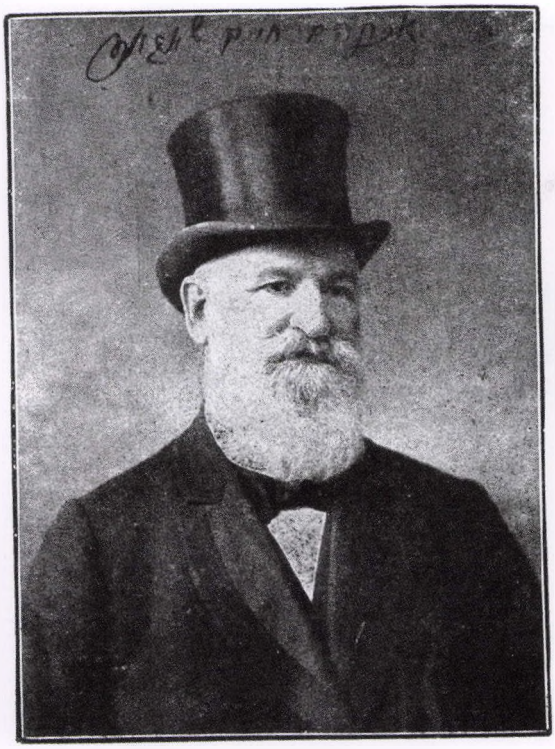
הרה"ח ר' יהודה ליב קרינסקי

הרב ר' אליהו מרדכי פינקעלשטיין

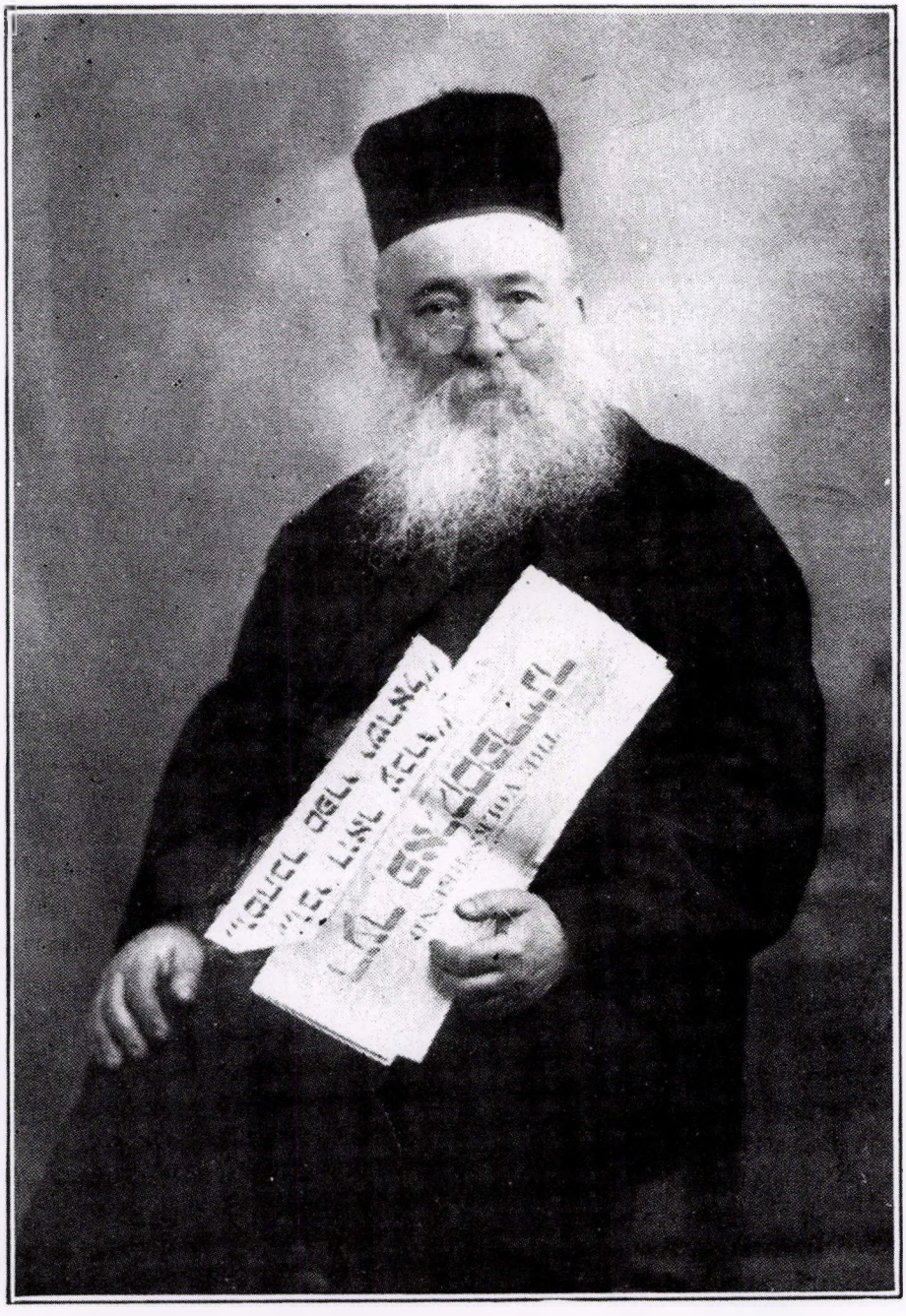
הרה"ח ר' צבי הירש גינצבערג

הרה"ח ר' אברהם חיים שאַבאַד

הרה"ח ר' שמואל אַלעקסאַנדראָוו (מימין)
הרה"ח יצחק צבי בראַדאצקי (משמאל)

הרה"ח ר' יוסף זעליג גליק

חכמי ישראל באמריקא

תמונות שנדפסו בחלק ה'

חלק ה' נדפס בראשונה
בניו יארק תרס"ג - 1903

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

הגאון ר' יעקב יאזעף.

הרב ר' שלום אלחנן יפה.

הגאון ר' יעקב דוד ווילאָווסקי.

הרב ד"ר ב. דראכמאן.

הרב הראש"ל יצחק אלחנן

א. א. הירשאוויץ.

הרב י"ז פריעדמאן.

הרב צבי הירש לאם.

הרב דר. מ. וועכסלער.

ר' א. אלטשולר

הרב א. אברהם

נ. ש. ליבאוויץ.

יחזקאל לעוויט.

ד. מ. הערמאלין.

א. הארקאווי.

ח. מליץ (דר. מארימאן).

זעווין (תשר"ק).

מ. בוקאנס (בן פרת).

י. פאלייא (בן אמתי).

א. טאנענבוים.

פראפ. ג. זעליקאוויץ (סמבטיון).

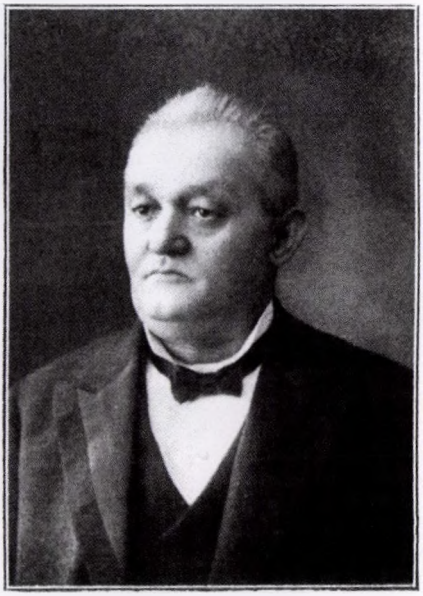
א. זוגמל.

ד"ר ש. אוחלוט (מת"ל).

גאללוס לאוויסאל

יצחק הכהן

פראָפ. משה הלוי איש הורוויץ.

מ. מ. דאליצקי.

ר' משה יחיאל הלוי עפשטיין

ר' יעקב יוסף

ר' אברהם אלעזר אלכסנדר

צבי הירש בערענשטיין.

י. ד. אייזענשטיין.

א. ד. רובינוביץ.

ד"ר א. זינגער

ד"ר א. א. ראדין.

ח. ראזענטאהל.

מ. ז. רייזין.

ז. אבראמאוויטש.

י. ז. רייזין.

צ. ה. מאסליאנסקי

משה הכהן רייכערסאהן

חכמי ישראל באמריקא

אוצר תמונות החדש

אוסף תמונות של גאוני ישראל, ראשי ישיבה
רבנים, דרשנים וחכמים אשר בנפוצות יהודה

שנזכרו בספרי הביאוגפיה של

הר"ר בן-ציון אייזענשטאדט

נוסף על התמונות שהוא בעצמו הדפים

לוקטו והובאו לדפוס על ידי

מכון
גנזי נסתרות

American Jewish Legacy
Publication Society

נוא יארק, תשע"ב

CHACHMEI YISRAEL B'AMERICA

Otzar Temunos HeChadash

© Copyright 2013

by

American Jewish Legacy - Publication Society

619 West Kennedy Boulevard

Lakewood, New Jersey 08701

800-839-6996 201-938-1835

info@ajlegacy.org

בארץ אצל: הס רחוב השיירות 12/3 ירושלים 92544

All rights reserved.

No part of this publication may be translated, reproduced,

stored in a retrieval system or transmitted,

in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise,

without prior permission in writing from the American Jewish Legacy.

כל הזכויות שמורות למכון גנזי נסתרות. איסור השגת גבול ידוע

ISBN# 978-0-9 846180-0-2

הכרת הטוב

לידידנו

ר' יוסף גאלדמאן

ששיגר לנו כמה
תמונות מקוריות
מאוצרו החשוב
שהיו ברשותו של
הר"ר בן־ציון אייזענשטאדט
והן השביחו ושיפרו מאד
את צורת מלאכתנו
באוצרות התמונות

ראשית דבר

הרב אייזענשטאדט הוציא לאור שני אוספי תמונות בשנים תרס"ט ותרע"ה, ואף שהמשיך להוציא לאור ספרי ביוגרפיה חדשים, לא זכה להדפים עוד אוספי תמונות אף שידוע לנו שאסף עוד תמונות כדי להדפיסן.

לכן, לכבוד הוצאת ספר זה – אוסף ספרי המחבר – אספנו קובץ מכמה תמונות השייכות לספרי הביוגרפיה על דגם האוספים הראשונים, כהמשך לספריו הקודמים, וקראנוהו בשם

אוצר תמונות החדש

התחלנו עם התמונות שקיבלנו מר' יוסף גאלדמאן, שמקורם מהאוסף של רב"צ אייזענשטאדט, והוספנו תמונות כפי מה שעלה בידינו, ולא בחרנו בשום אחת מהתמונות מטעם מסוים, ועדיין נשארו עוד מאות תמונות שלא הדפסנו, אבל אין לדבר סוף.

התמונות שהודפסו בספרי האוצרות של אייזענשטאדט הן נחוצות מאד ללומדי ההיסטוריה, וכמה מהן הן יקרי מציאות, והרבה ספרי ביוגרפיה (גם בזמננו) השתמשו בתמונותיו היקרות שבאוצרותיו. בטח גם התמונות באוצרנו החדש תשמשנה כמקורות היסטוריים חשובים כמו אלה שקדמו להן.

לידיעת המעיין: יש לפנות למפתחות כדי למצוא את ערכי האישים ביתר הספרים.

רשימת התמונות הבאות באוצר

אבראמאוויץ, הרב ר' דובער
אב"ד סאנט-לואיס

אדלמאן (איגוש), הרב ר' שמחה ראובן
(**חש"ר העדלמי**) מחבר ספרים ומאמרים

אדלער, הרב ר' יוסף
רב בנוא יארק ור"מ במתיבתא
תורה ודעת ותפארת ירושלים

אויערבאך, הרב ר' צבי בנימין
רב בדארמאשאדט והלבערשטאדט
מח"ס "נחל אשכול" על ספר האשכול

אולמאנן, הרב ר' שלמה זלמן
אב"ד ביסטריץ (הגר)

אייגוש, הרב ר' חנוך העניך
מו"ץ בווילנא במח"ס "מרחשת"

אייזענשטאדט, ר' יהושע
יו"ר ועד הפועל ביפו

אייכענשטיין, הרב ר' יהושע העשיל
מחודרוב/זידיטשוב-שיקאגא (אילינויז)

אלנקאוות, הרב ר' רפאל
ראש הרבנים במוראקא

אראוויץ, הרב ר' משה זלמן א.
רב בנוא יארק

באקשט, הרב ר' אהרן יוסף
אב"ד שאדאווא לאמזא ושאוול

בארוויק, הרב ר' אברהם שלמה
רב, עלמיירא נ.י. ונוא איגלאנד

בוימעל, הרב ר' יהושע
ר"מ בוויזניץ ורב בוויליאמסבורג, נ.י.

בוימל, הרב ר' נפתלי הערץ
רב בשצאוויצין, גאליציא וברוקלין, נ.י.

בוקסבוים, הרב ר' יהושע
אב"ד ור"מ גאלאנטא

בוראק, הרב ר' אהרן דוד
ר"מ ישיבת ר' יצחק אלחנן, נ.י.
ורב בברוקלין, נ.י.

ביאליק (בילויצקי), הרב ר' חיים אברהם
רב בראגאזנע (פולין)
וקליוולאנד (אוהייא) ובנוא יארק

בלאך, הרב ר' חיים יצחק הכהן
אב"ד ור"מ פלונגיאן ובויסק (ליטא),
ודזערזי סיטי נ.ד.

בלומנטל, הרב ר' אהרן שמחה
מירושלים

בלומענפעלד, הרב ר' מאיר
רב בנוא יארק
ור"מ בישיבת ר' יצחק אלחנן

בענגוס, הרב ר' זעליג ראובן
אב"ד באדקי (ליטא)
ראב"ד עדת החרדים בירושלים
ור"מ בישיבת אהל משה

בערינשטיין, משה יהודה ליב
רב באליזאבעט ניו דזערשזי

בראוער, הרב ר' יהודה
עקראן (אהייא) וקענזעס סיטי

ברלין, הרב ר' חיים
אבד"ק מאסקווא, וואלאזין, קאברין,
ויעילישאוועטנראד, ואח"כ עלה לירושלים

גודמאן, הרב ר' יעקב
רב בדזערזי סיטי (נ.ד.)
ובבוירלינגטאן (וועדמאנט)

גליק, הרב ר' אברהם יצחק
אבד"ק סאללאש וטאטשווא

גפן, הרב ר' טוביה
רב בנוא יארק, קענטאן (אהייא),
ועטלענטא (דזארדזיא)

דאלינסקי, הרב ר' שלמה זלמן
"ר' זלמן ראדינער"
משגיח בישיבת סלובודקא
ומנהל מוסרי בישיבת מיר

דאנישעווסקי, הרב ר' משה
רב ור"מ בסווייר ובסלאבאדקא

דון־יחייא, הרב ר' בן ציון
רב במרינהויז (רוסיא) ולוצין (לאטוויא)

דושינסקי, הרב ר' יוסף צבי
אבד"ק ור"מ חוסט וגאלאנטא
אב"ד העדה החרדית בירושלים

האלבערשטאם, הרב ר' אלישע
רב בקרוסנא, אבד"ק גארליציע

האלבערשטאם, הרב ר' חיים
מצאנז - בעל "דברי חיים"

האלבערשטאם, הרב ר' שלום אליעזר
אדמו"ר בראצפערט - מנהיג חסידי צאנז

חוטנער, הרב ר' יוסף זונדל
רב בדרעזין,
אב"ד איישישאק (פ. ווילנא)

הורוויץ, הרב ר' זרח חלוי
רב בוואסטער (מאסס.)

הענקין, הרב ר' יוסף אליהו
רב ופוסק בנוא יארק
ונשיא עזרת תורה

ווייסבלום, הרב ר' אליעזר ליפא
רב בנוא יארק

ווערטהיימער, הרב ר' שלמה אהרן
מירושלים. גילה והדפיס כשלושים ספרי גניזה
חיבר: בתי מדרשות,
ביאור שמות הנרדפים שבתנ"ך, ועוד

ז"ק, הרב ר' ברוך יוסף
מקריסלוב. אדמו"ר מקאברין, נוא יארק

זילבערערג, הרב ר' אברהם בנימין
מו"צ בווארשא
ורב בפיטסבורג (פענסילווניא)

זילבער (סילבער), הרב ר' אליעזר
ראב"ד סינסינאטי (אהייא)
ונשיא אגודת הרבנים דארה"ב וקאנאדא

זעהמאן, הרב ר' דוד צבי טעביל
רב בדוקלא, גאליציא ופוסק לכל הסביבה

זעווין, הרב ר' שלמה יוסף
אב"ד קאזימיראוו (פ. מינסק)

זעלמאנאוויטש, הרב ר' אברהם יצחק
רב בברוקלין ור"מ בישיבת ר' יצחק אלחנן

זעלצער, הרב ר' שלמה חיים
אבד"ק ראקסבורי (מאסאטשוסעץ)

חאדראוו, הרב ר' מנחם מענדל דוד
אדמו"ר מטאלנא-וויזניץ (ברונקס, נ.י.)

טאמאשאוו, הרב ר' משה בנימין (מבי"ט)
יו"ר ועד הרבנים ברונזוויל, נ.י.

טווערסקי, הרב ר' דוד מרדכי
אדמו"ר מטאלנא - נוא יארק

טווערסקי, הרב ר' יעקב יצחק
אדמו"ר ממאקרוב - שיקאגא (אלינויז)

טווערסקי, הרב ר' מרדכי דוב
אדמו"ר בהורניסטייפל

טייטלבוים, הרב ר' חיים צבי
אדמו"ר בסיגעט (הגר) בעל "עצי חיים"

טעלושקין, הרב ר' ניסן
רב בדוקאר (ליטא) ובנוא יארק
מח"ס טהרת מים על ענייני מקואות

טענענבוים, הרב ר' מלכיאל צבי הלוי
רב בלאמזא (ליטא)
בעל שו"ת "דברי מלכיאל"

יאלאוו, הרב ר' שמואל
רב בסיראקיוז, נ.י.

יוד (יודעלעוויץ), **הרב ר' חיים מארים**
רב בהייזערהיל (מאסס.)
עקראן (אהייא) ואיסט נוא יארק

יונגרייז, הרב ר' אשר אנשיל חלוי
אב"ד טשענגאר ודיאנדאש

יוסלוביץ, הרב ר' יוסף
ראב"ד סובאלק (ליטא)

כ"ץ, הרב ר' ראובן הכהן
אבד"ק אמדור ואב"ד פתח תקוה

כהנא, הרב ר' אברהם דובער הכהן
רב במינסק, ווילנא, ובנוא יארק

כהנא, הרב ר' יעקב מאיר הכהן
רב כיובל שנים בליטא רוסיא ונוא יארק

כהן (קאהן), הרב ר' צבי הירש הכהן
רב במאנטריאל, קאנאדא

כהנא-שפירא, הרב ר' אברהם דובער הכהן
אבד"ק סמאלעוויץ אב"ד ור"מ דקאוונא

לאווסקי, הרב ר' ברוך
רבה של קרינק (ליטא),
בעמח"ס "מנחת ברוך"

לאנגנער, הרב ר' אורי
אדמו"ר בקניהניטש ובנוא יארק

ליכטענשטיין, הרב ר' ברוך בענדיט
אב"ד בעלטאן וקראסנא (הגר)

ליוואוויץ, הרב ר' ראובן הלוי
רב בסטאלאוויץ (פולין)
ובאיסט נוא יארק (ברוקלין)

לעוו, הרב ר' אלעזר
אב"ד ור"מ דאונגוואר, בעל "פקודת אלעזר"

לעוויטאן, הרב ר' צבי הירש
ראש ישיבת אור החיים בסלאבאדקא
ואח"כ הרבין תורה בא"י

לעווין, הרב ר' אהרן
אב"ד רישא בעמח"ס "הדרש והעיון"

לעווין, הרב ר' יו"ט ליפמאן
רב בליטא ובנוא יארק

לעווין, הרב ר' יוסף חלוי
מוויעטקא "העילוי מדערזא"

לעוונטאהל, הרב ר' דוב אריה הכהן
רב הכולל בפילאדעלפיא (פענסעלווניא)

רשימת התמונות הבאות באוצר

לעססער, הרב ר' אברהם יעקב גרשון
רב בליטא ובשיקגא (אילינויז)

לפידות, הרב ר' אלכסנדר משה
רב אב"ד יאנאווא וראסיין

מאנחיימער, הרב ר' חיים צבי (חירש)
אב"ד אונגוואר (הגר)

מאנישעוויץ, הרב ר' דובער
מייסד בית חרושת ב. מאנישעוויץ ובניו

מאנישעוויץ, הר"ר צבי חירש
עמד לימין אביו ר' דובער

מארגענשטערין, הרב ר' יצחק זעליג
אדמו"ר מסאקאלאוו

מארקאוויץ, ר' משה
מראסיין, בעל שם הגדולים השלישי

מארקוס, הרב ר' ישעי' הכהן
רב בקאלאמבוס (אהייא) שיקאגא (אילל.)
ריטמאנד (ווירדזיניא) ובאסטאן (מאסס.)

מונטיפיורי, סיר משה
שר בלונדון. עוסק בצרכי ישראל

מורדוכוביץ, הרב ר' שמעון
רב בברונקס, נ.י.

מעסקין, הרב ר' יעקב הכהן
רב בברונקס נ.י.

נאה, הרב ר' אברהם חיים
מירושלים. בעל "קצות השלחן"

נאטולוביץ, הרב ר' חיים בן־ציון
רב בליטא, האריסבורג (פא.)
לואיוויל (קענטאקי) וברוקלין, (נ.י.)

נייטאן, הרב ר' אפרים פישל
רב בנוא יארק

סאדין, הרב ר' יצחק
רב בנוא יארק

סאלאווייציג, הרב ר' משה חלוי
ראש ישיבת ר' יצחק אלחנן

סאקאלאוו, החכם נחום
עורך "הצפירה" בווארשא

סובלסקי, ר' יצחק
מווארשא ולונדון מו"ל "הדגל"

סופר, הרב ר' שמחה בונם
אב"ד ור"מ פרעשבורג, בעל "שבט סופר"

סטאלמאן, הרב ר' יצחק
אב"ד אזארעטש (רוסיא), דיטרויט (מישיגאן)
ואח"כ בנוא יארק, מח"ס "מנחת יצחק" עה"ת

ספיר, הרב ר' יעקב הלוי
שד"ר העדה האשכנזית בא"י
מחבר מסעות "אבן ספיר"

ספעקטאָר, מרדכי
מסופרי ישראל

עהרענרייך, הרב ר' חיים יהודה
אב"ד הומענא (ציכוסלובקיא)

עמיאל, הרב ר' משה אביגדור
רב באנטווערפן רב הראשי דתל־אביב

עקשטיין, הרב ר' מנחם מענדל
מגיד מישרים בסיגעט
רב ודרשן בסילאדי קראסנא (הגר)
רב בנוא יארק וקליוולאנד (אהייא)

פאליאציק, הרב ר' שלמה
"העילוי ממייצ'ט"
ראש ישיבת ר' יצחק אלחנן

פאלייעוו, הרב ר' משה אהרן
רב בנוא יארק
ור"מ בישיבת ר' יצחק אלחנן

פארער, הרב ר' יהודה ליב
אב"ד וואבאלניק (ליטא),
רב דהאליאק (מאסס.)

פוכס, יעקב שמואל
בקראקא, מו"ל "המגיד"

פיינזילבער, הרב ר' שלמה
אב"ד פאראזאוויי, וזקשנא וקיידאן (ליטא)

פיינשטיין, הרב ר' משה
אב"ד לובאן (רוסיא) בעל "אגרות משה"
ראש ישיבת מתיבתא תפארת ירושלים (נ.י.)

פינפער, הרב ר' פסח הכהן
מו"צ בווילנא

פלאטא, הרב ר' פייוויש פישל
רב בנוא יארק

פלעסנער, הרב ר' שלמה
מברלין ופוזנא. לוחם גדול בהחשכלה

פלעקסער, הרב ר' יעקב
רב בפלייגפילד (נוא דזשערזי)
ונוא היוון (קאנג.)

פעלקאוויץ, הרב ר' אפרים
רב דקעגנטאן (אהייא)
ובריזשפארט (קאנג.)

פערלאוו, הרב ר' אלטר ישראל שמעון
ר"מ ואדמו"ר בנאוואמינסק (פולין)

פערלאוו, הרב ר' יעקב
אדמו"ר בנאוואמינסק (פולין)

רשימת התמונות הבאות באוצר

פערלאוו, הרב ר' נחום מרדכי
אדמו"ר מנאוואמינסק בברוקלין, נוא יארק

פריעדערמאן, הרב ר' זלמן יעקב
רב בנוא יארק ובבאסטאן (מאססאטשוסעטס)

פרייל, הרב ר' אלעזר מאיר
ראב"ד במאנטשעסטער (אנגליה) ברוקלין (נ.י.)
וטרענטאן ואליזאבעט (נוא דזערזי)
ור"מ בישיבת ר' יצחק אלחנן

פרעדמעסקי, הרב ר' אליעזר
רב בברונקס נוא יארק

פרענקיל־תאומים, הרב ר' מנחם מרדכי
רב ור"מ בפילאדעלפיא (פענסילוויניא)

פרץ, י.ל. (יצחק לייבוש)
מסופרי ישראל

ציפקעוויטש, הרב ר' שמחה אליהו
רב בברונקס נוא יארק

קאלישער, הרב ר' צבי הירש
אב"ד טהארן מח"ס "מאזנים למשפט"
והגהות וחידושים על המשניות

קאנטראוויץ, הרב ר' יעקב
רב בטרענטאן (נוא דזערזי)
וראש ישיבת תורה ודעת בברוקלין

קארב, הרב ר' חיים יצחק
רב בליטא ונוא יארק
ראש ישיבת בימ"ד לתורה,
שיקאגא־סקאקי (אילינויז)

קורץ, הרב ר' אברהם זלמן
רב בראטשעסטער (נוא יארק)

קליבאנאוו, הרב ר' משה מרדכי
מבאסטאן מאסס. ודידרויט, מישיגאן

קרעווסקי, הרב ר' שלמה זלמן
רב באלענטאן (פענסילוויניא)

ראבינאוויץ, הרב ר' יהושע העשיל
מקאנטיקוזיבה, אדמו"ר במאנאסטרישטש
ובברוקלין נוא יארק

ראבינזאהן, הרב ר' מאיר
אבד"ק שורווילישאק נפ' בירושלים

ראזין, הרב ר' יוסף
רב הכולל דפאסייאיק (נוא דזערזי)

ראזין, הרב ר' משה
רב בנוא יארק, בעל "נזר הקודש"

ראזען, הרב ר' אברהם אבא חלוי
מו"צ בנ.י. ורב דנוא היזוען (קאננעקטיקוט)

ראזענבערג, הרב ר' יחודה יודל
רב ומו"ץ בוארשא, רב הראשי
בטאראנא ומאנטריאל (קאנאדא)

ראטנער, הרב ר' דוב בער
רב בזולין, אב"ד בבאר

רייזען, אברהם
סופר ומשורר

רייך, הרב ר' יעקב קאפל
אבד"ק בודאפעסט

רעוועל, הרב דר. דוב בער
נשיא וראש ישיבת ר' יצחק אלחנן

שאג (צוועבנער), הרב ר' אברהם
אב"ד קויכרסדארף ואח"כ בירושלים

שוואַרץ, הרב ר' אברהם נחמן
רב ור"מ באלטימאר (מעריילאנד)

שחור, נחום זאב
רמטעה"מ ביעקאטרינאסלאוו

שטיינבערג,
הרב ר' אברהם מנחם (מענדל) חלוי
מסענטין (הגר) וברודי (גאליציא).
בעל "מחזה אברהם"

שטערינפעלד, הרב ר' בן ציון
רב בבילסק וקאלווארייא (ליטא)
החפץ חיים בא אליו ושהה שם שמונה ימים
לקבל הסכמתו על המשנה ברורה

שיסנאל, הרב ר' אברהם יצחק
אב"ד פאטאקאט (ראד איילנד)
אח"כ רב בנוא יארק

שמידמאן, הרב ר' יצחק
רב ור"מ ישיבת "תורת חיים" בברוקלין (נ.י.)

שמעלצשטיין, הרב ר' אברהם חלוי
מאיזואנגראד

שניאורסון, הרב ר' שלום דובער
אדמו"ר מליובאוויטש

שפיצער, הרב ר' (שלמה) זלמן
חתן החתם סופר, רב בווינא

שפרינץ, הרב ר' שלמה דוב חכהן
אב"ד ריגא ורב במאנטריאל ובאסטאן

שרייבער (סופר), הרב ר' עקיבא
בעל "דעת סופר"
אב"ד ור"מ פרעשבורג ואח"כ בירושלים

תאומים, הרב ר' יוסף
רב ומו"ץ ברוזבדוב (פולין),
באסטאן (מאסס.) ודיטרויט (מישיגאן)

תנחום, הרב ר' גרשון
רב העיר מינסק בעמח"ס "אילנא דחייא"

אוצר תמונות החדש

הרב ר' דובער אבראמאוויץ

הרב ר' שמחה ראובן אדלמאן (איגוש)

הרב ר' יוסף אדלער

הרב ר' צבי בנימין אויערבאך

הרב ר' שלמה זלמן אולמאנן

הרב ר' חנוך העניך אייגוש

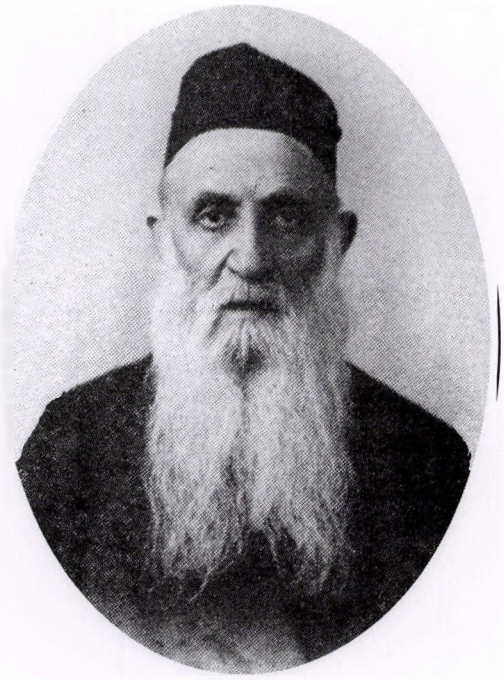
ר' יהושע אייזענשטאדט

הרב ר' יהושע העשיל אייכענשטיין

הרב ר' רפאל אלנקאווה

הרב ר' משה זלמן א. אראוויץ

הרב ר' אהרן יוסף באקשט

הרב ר' אברהם שלמה בארוויק

הרב ר' יהושע בוימעל

הרב ר' נפתלי הערץ בוימל

הרב ר' יהושע בוקסבוים

הרב ר' אהרן דוד בוראק

חרב ר' חיים אברהם ביאליק (ביליצקי)

חרב ר' חיים יצחק הכהן בלאך

חרב ר' אהרן שמחה בלומנטל

חרב ר' מאיר בלומענפעלד

הרב ר' זעליג ראובן בענגוס

הרב ר' משה יהודה ליב בערינשטיין

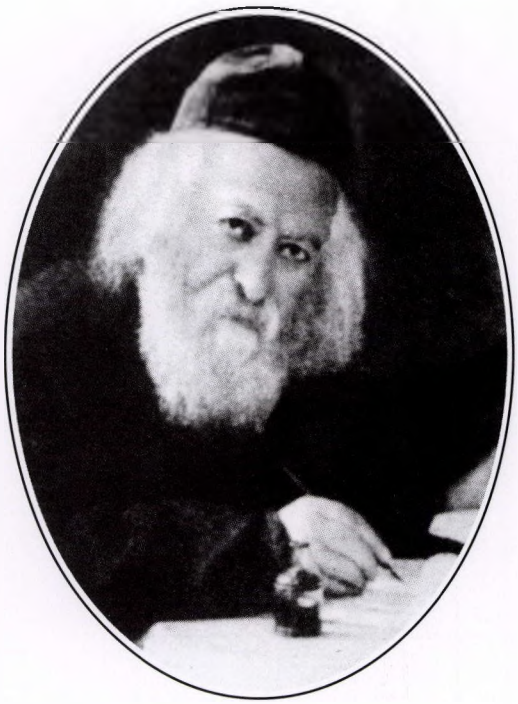
הרב ר' יהודה בראוער

הרב ר' חיים ברלין

הרב ר' יעקב גודמאן

הרב ר' אברהם יצחק גליק

הרב ר' טוביה גפן

הרב ר' שלמה זלמן דאלינסקי

הרב ר' משה דאנישעווסקי

הרב ר' בן ציון דון־יחייא

הרב ר' יוסף צבי דושינסקי

הרב ר' אלישע האלבערשטאם

הרב ר' חיים האלבערשטאם

הרב ר' שלום אליעזר האלבערשטאם

הרב ר' יוסף זונדל הוטענער

הרב ר' זרח חלוי הורוויץ

הרב ר' יוסף אליהו הענקין

הרב ר' אליעזר ליפא וויסבלום

הרב ר' שלמה אהרן וואַרטהיימער

הרב ר' ברוך יוסף ז"ק

הרב ר' אברהם בנימין זילבערבערג

הרב ר' אליעזר זילבער (סילבער)

הרב ר' דוד צבי טעביל זעחמאן

הרב ר' שלמה יוסף זעווין

הרב ר' אברהם יצחק זעלמאנאוויטש

הרב ר' שלמה חיים זעלצער

הרב ר' מנחם מענדל דוד חאדראוו

הרב ר' משה בנימין טאמאשאוו (מכי"ט)

הרב ר' דוד מרדכי טווערסקי

הרב ר' יעקב יצחק טווערסקי

הרב ר' מרדכי דוב טווערסקי

הרב ר' חיים צבי טייטלבוים

הרב ר' ניסן טעלושקין

הרב ר' מלכיאל צבי הלוי טענענבוים

הרב ר' שמואל יאלאוו

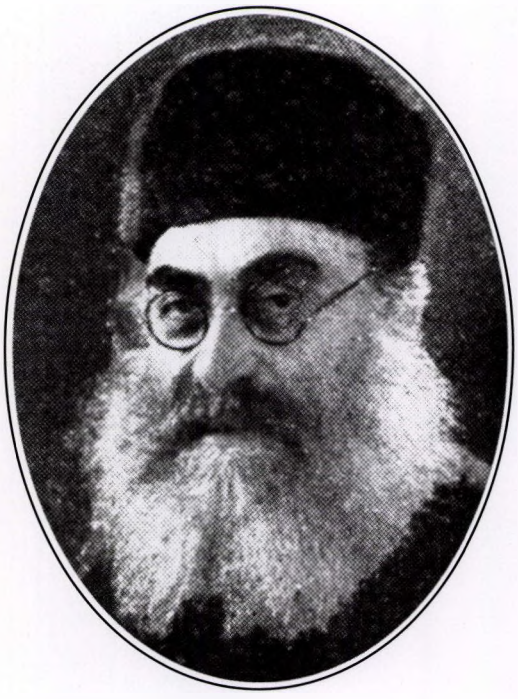
הרב ר' חיים מארים יוד (יודעלעוויץ)

הרב ר' אשר אנשיל הלוי יונגרייז

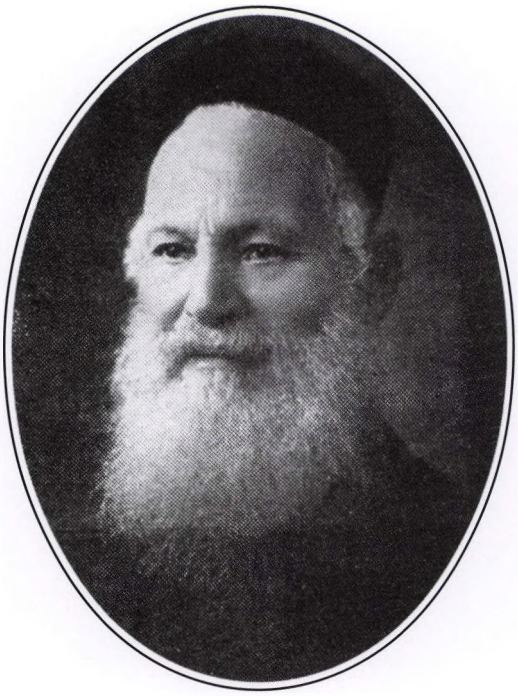
הרב ר' יוסף יוסלוביץ

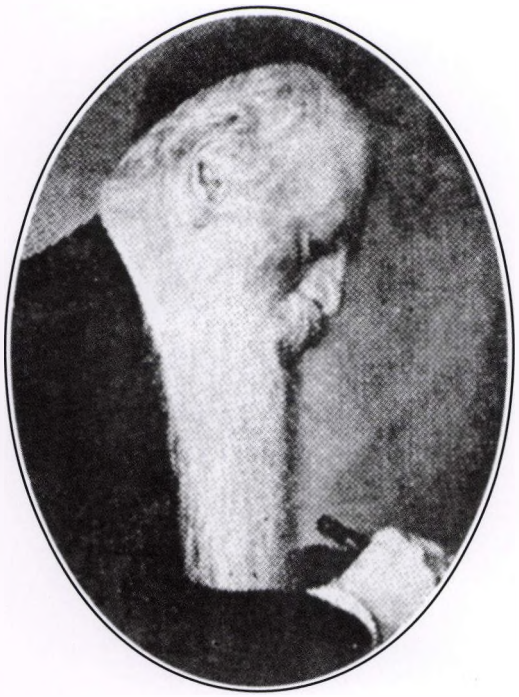
הרב ר' ראובן הכהן כ"ץ

הרב ר' אברהם דובער הכהן כהנא

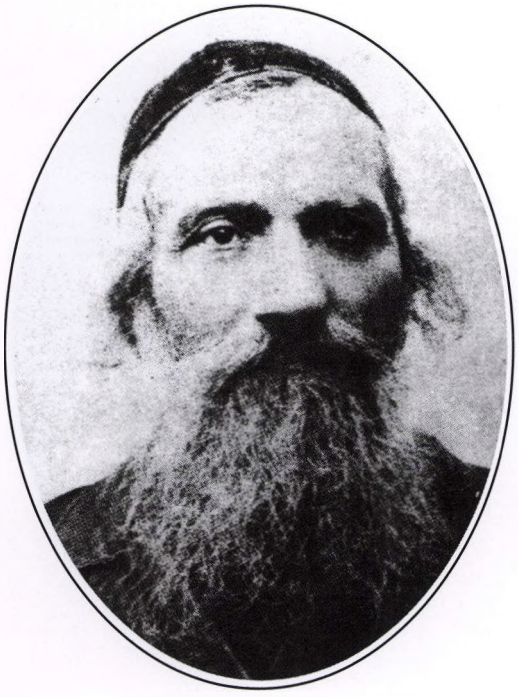
הרב ר' יעקב מאיר הכהן כהנא

הרב ר' צבי הירש הכהן כהן (קאהן)

הרב ר' אברהם דובער הכהן כהנא-שפירא

הרב ר' ברוך לאווסקי

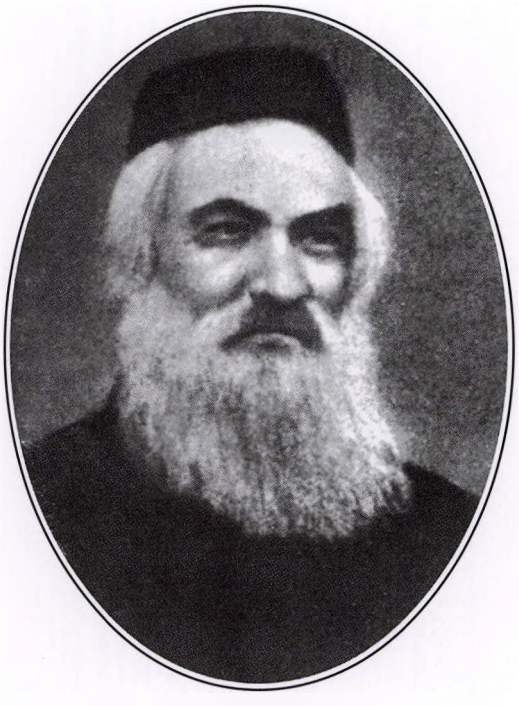
הרב ר' אורי לאנגנער

הרב ר' ברוך בענדיט ליכטענשטיין

הרב ר' ראובן הלוי ליוואוויץ

הרב ר' אלעזר לעוו

הרב ר' צבי הירש לעוויטאן

הרב ר' אהרן לעווין

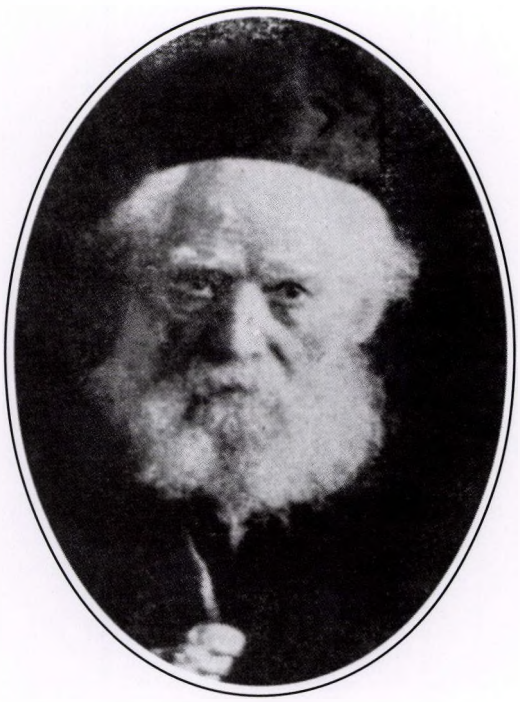
הרב ר' יו"ט ליפמאן לעווין

הרב ר' יוסף הלוי לעווין

הרב ר' דוב אריה הכהן לעווענטאהל

הרב ר' אברהם יעקב גרשון לעסספר

הרב ר' אלכסנדר משה לפידות

הרב ר' חיים צבי (הירש) מאנחייטער

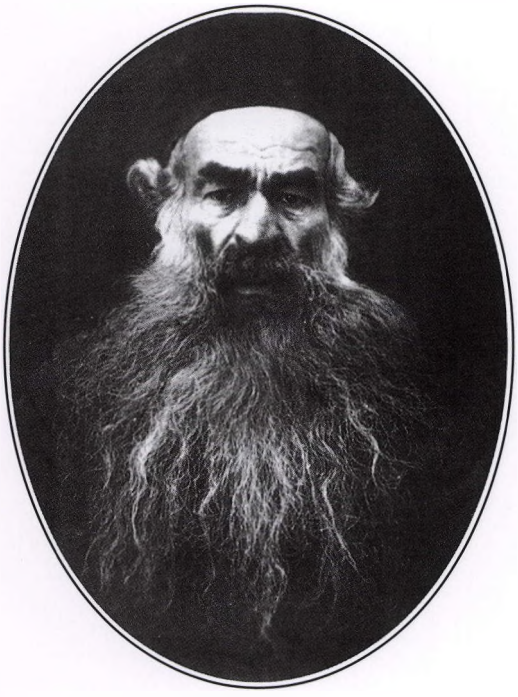
הרב ר' דובער מאנישעוויץ

הר"ר צבי הירש מאנישעוויץ

הרב ר' יצחק זעליג מארגענשטערין

הרב ר' משה מארקאוויץ

הרב ר' ישעי' הכהן מארקוס

סיר משה מונטיפיורי

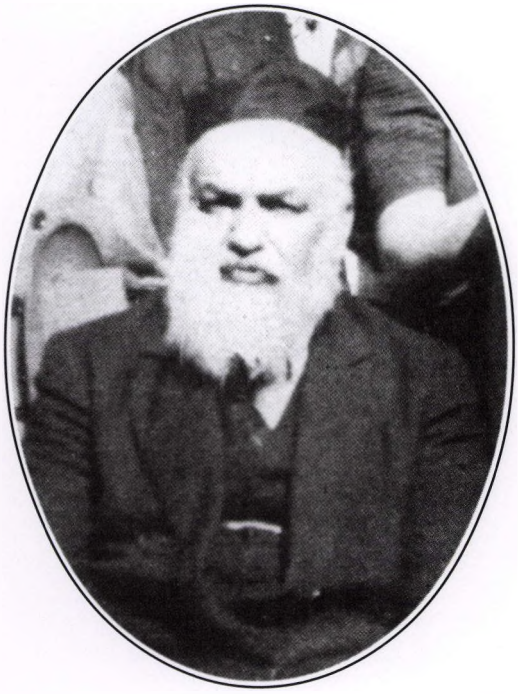
הרב ר' שמעון מורדוכוביץ

הרב ר' יעקב הכהן מעסקין

הרב ר' אברהם חיים נאה

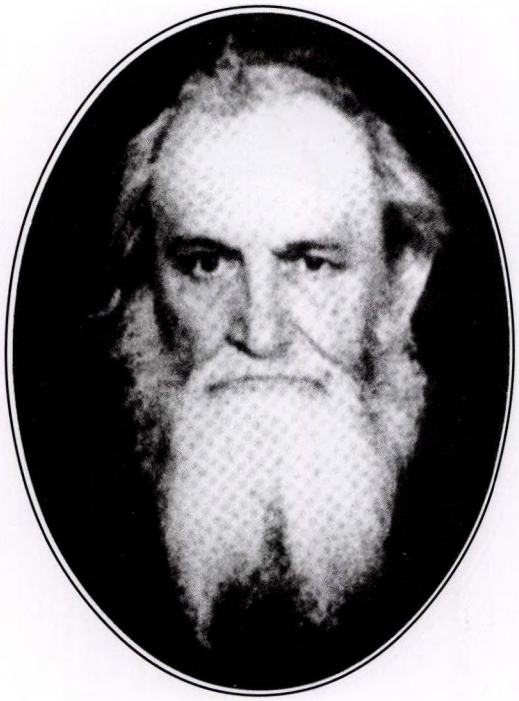
הרב ר' חיים בן־ציון נאטולוביץ

הרב ר' אפרים פישל נייטאן

הרב ר' יצחק סאדין

הרב ר' משה חלוי סאלאווייציג

החכם נחום סאקאלאוו

ר' יצחק סובלסקי

הרב ר' שמחה בונם סופר

הרב ר' יצחק סטאלמאן

הרב ר' יעקב הלוי ספיר

מרדכי ספעקטאר

הרב ר' חיים יהודה עהרענרייך

הרב ר' משה אבינדור עמיאל

הרב ר' מנחם מענדל עקשטיין

הרב ר' שלמה פאליאציק

הרב ר' משה אהרן פאלייעוו

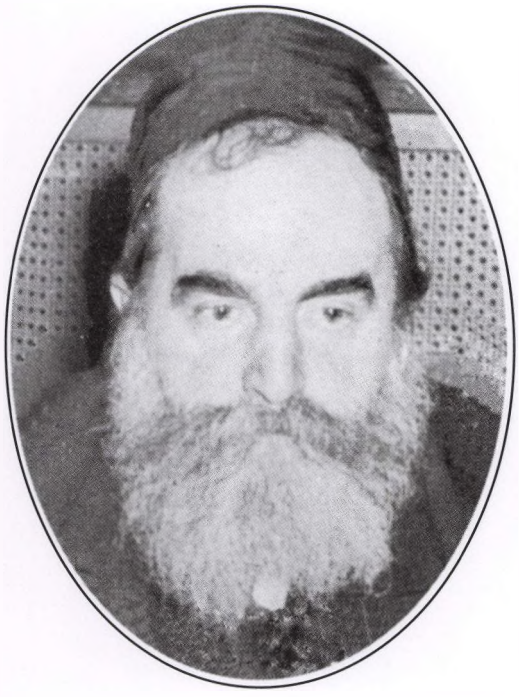
הרב ר' יהודה ליב פארער

יעקב שמואל פוכס

הרב ר' שלמה פיינזילבער

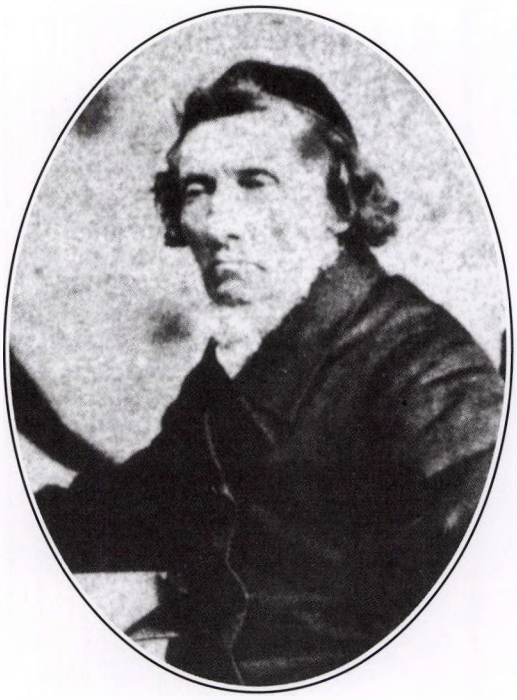
הרב ר' משה פיינשטיין

הרב ר' פסח הכהן פינפער

הרב ר' פייוויש פישל פלאטא

הרב ר' שלמה פלעסנער

הרב ר' יעקב פלעקסער

הרב ר' אפרים פעלקאוויץ

הרב ר' אלטר ישראל שמעון פערלאוו

הרב ר' יעקב פערלאוו

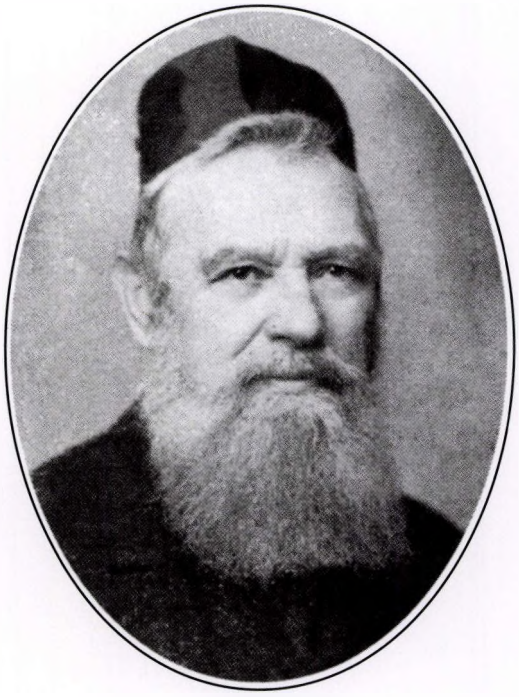
הרב ר' נחום מרדכי פערלאוו

הרב ר' זלמן יעקב פריעדערמאן

הרב ר' אלעזר מאיר פרייל

הרב ר' אליעזר פרעדמעסקי

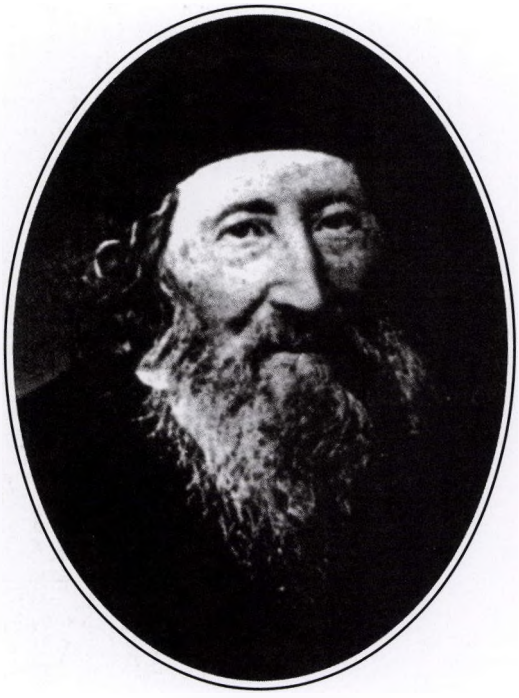
הרב ר' מנחם מרדכי פרענקיל־תאומים

י. ל. פרץ

חרב ר' שמחה אליהו ציפקעוויטש

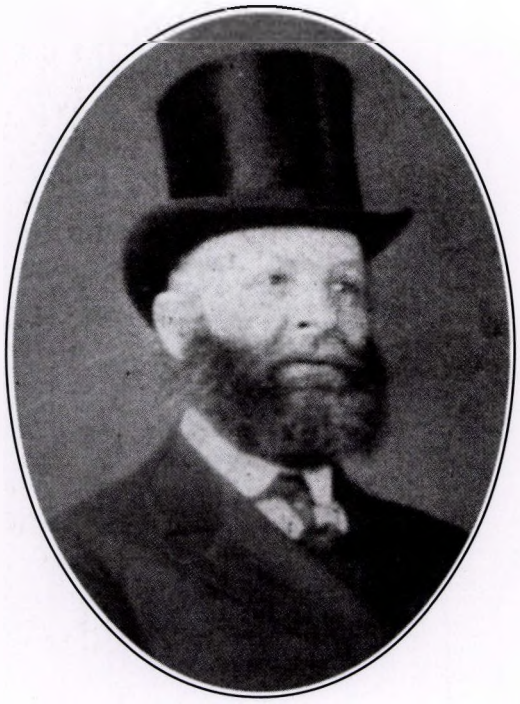
חרב ר' צבי הירש קאלישער

חרב ר' יעקב קאנטראוויץ

הרב ר' חיים יצחק קארב

הרב ר' אברהם זלמן קורץ

הרב ר' משה מרדכי קליבאנאוו

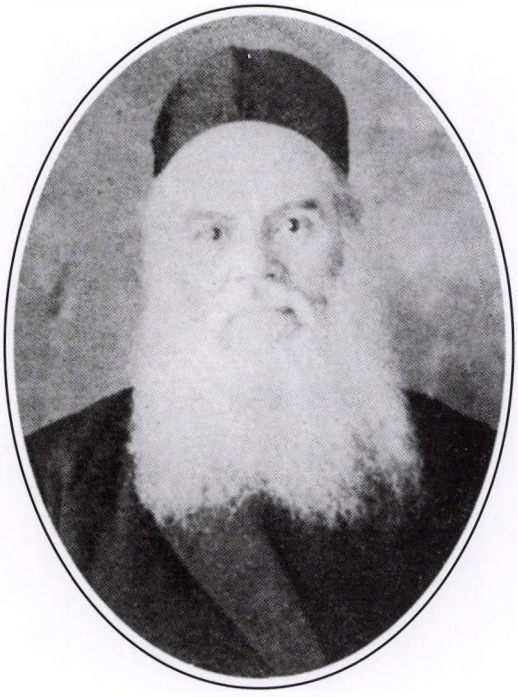
הרב ר' שלמה זלמן קרעווסקי

הרב ר' יהושע העשיל ראבינאוויץ

הרב ר' מאיר ראבינזאהן

הרב ר' יוסף ראזין

הרב ר' משה ראזין

הרב ר' אברהם אבא הלוי ראזען

הרב ר' יהודה יודל ראזענבערג

הרב ר' דוב בער ראטנער

אברהם רייזען

הרב ר' יעקב קאפל רייך

הרב דר. דוב בער רעוועל

הרב ר' אברהם שאג (צוועבנאר)

הרב ר' אברהם נחמן שוואַרץ

ר׳ נחום זאב שחור

הרב ר׳ אברהם מנחם (מענדל) הלוי שטיינבערג

הרב ר׳ בן ציון שטערינפעלד

הרב ר׳ אברהם יצחק שיסגאל

הרב ר' יצחק שמידמאן

הרב ר' אברהם הלוי שמעלצשטיין

הרב ר' שלום דובער שניאורסון

הרב ר' (שלמה) זלמן שפיצער

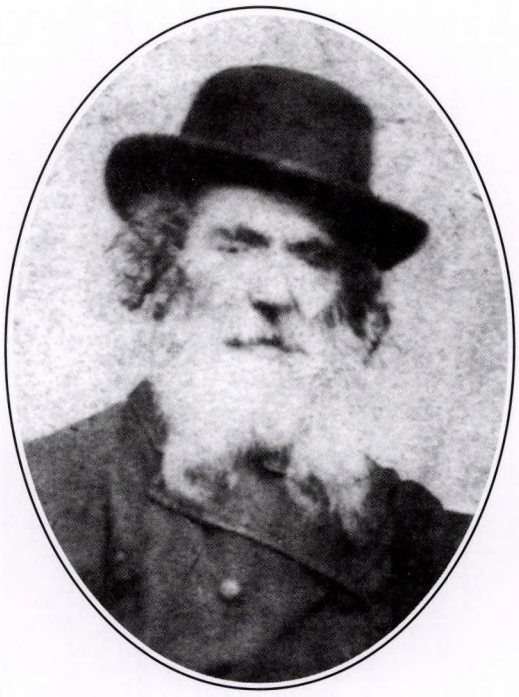
הרב ר' שלמה דוב הכהן שפרינץ

הרב ר' עקיבא סופר (שרייבער)

הרב ר' יוסף תאומים

הרב ר' גרשון תנחום

חכמי ישראל באמריקא

חלק י"ח

ר' אייזיל חריף

נדפס בראשונה
בניו יארק, תרס"ד - 1904

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

דיא אידישע

ביאגראפישע ביבליאטהעק.

א.

רבי אייזיל חריף

אונד זיינע

גאונישע ווימצען.

דאָס לעבענס בעשרייבונג פון דעם בעריהמטען גאון רבי

יהושע אייזיק שפירא, דער רב פון קאַל־

וואַריא, טיקטין, קוטנא און סלאנים, וועלכער

איז בעוואוסט מיט זיין נאהמען „רבי

אייזיל חריף" אויך אללע זיינע

גאונישע ווימצען.

פון

בן־ציון אייזענשטאדט

ארויסגענעבען פון

בנימין כהן.

שנת **ניו־יארק** תרס"ד.

בדפוס א. ח. ראזענבערג, 52 קאנעל סטריט. נויארק.

צו דיא לעזער!

עס איז נאנץ איבעריג צו ערקלעהרען וויא וויט עס זיינען דיא נוטצען פון לעזען ביאגראפיען און לע־בענס־בעשרייבונגען פון גרויסע בעריהמטע מענער, איך ווייל ניט מעהר וויא ערקלעהרען דאס דיא ביאגראפיען וועלכע וועלען ערשיינען אונטער מיין אויפלאנג זיינען גע־שריעבען פון דעם בעריהמטען אידישען ביאגראף און גע־לעהרטען מר. בן־ציון אייזענשטאדט וועלכער איז כמעט דער אייניציגער אין אונזער צייט וועלכער האט אנגע־וועגדעט זיינע גאנצע קרעפטען פיר דיא ביאגראפיען פון אונזע־ר אירישע גרויסע מענער. מר. אייזענשטאדט׳ס נאמען איז א גוטע גאראנטיע דאס דיא ביאגראפיען זיינען פאלשטענדיג און קאררעקט. אינטערעסאנט אונד וויכטיג פיר אללע קלאסען פון דיא אירישע לעזער. דיא ביאגרא־פיען וועלען ערשיינען מאנאטליך דיא ערשטע ביאגראפיע איז פון „רבי אייזיק חריף" אדער „רבי אייזיק סלאנימער" זיא איז בעזאנדערס אויסגעצייכענט מיט דיא וויטצען פון דעם וועלט בעריהמטען גאון וועלכע זיינען זעהר קריטיש און שארף־זינניג.

דער הערויסגעבער.

ב"ט סיון, התרס"ד.

רבי אייזיל חריף.

„רבי אייזעלע חריף" וועלכע פון די רוסיש־פוילישע איידן, זיינען מעהר אדער וועניגער אינטערעסירט אין דעם לעבען פון די גרויסע מענער, אין אלגעמיין, און גרויסע רבנים בעזאנדערס, האט ניט נעהערט דעם נאמען „רבי אייזעלע חריף" ?

אין יעדער דור און אין יעדער צייט זיינען נור איניגע, יעדער ביי זייער פאך, אויסגעצייכענט און לאזען זיך הערען. ציהען צו דאס פובליקום און פעראינטערעסירען איהם נאך צורענקען וועגען זייער לעבען, טהעטיג־קייט, ווירקונג, פאסירונג און פערהאנדלונג אין הויז און אין גאס.

און פון די איניגע אין דעם פערגאנגענעם דור, וועלכער האט זיך נעלאזט הערען און וויסען און האט זיך בעריהמט נעמאכט מיט זיין נעוואלדיגען נאמען צוויישען דיא אינטעליגענטע רוסיש־פוילישע איידן איז דער בעריהמטער גאון „רבי יהושע אייזיק שפירא" אדער וויא ער איז צו דער וועלט בעוואוסט מיט זיין ליעבליכען נאמען : **רבי אייזילע חריף** !

* * *

אין דיא קליינע שטעדטעל „גלובאק", אין ווילנער גובערני איז ער נעבארען אין יאהר הקם"א (1801), זיין פאטער רבי יחיאל איז געווען פון דיא אנשטענדיגסטע בעלי בתים אין שטעדטיק, דען חוץ וואס ער איז געווען א איר א למדן און בעוואוסט פאר איין אמת'ן ארענטליכען מאן, איז ער נעווען א נרויסער מיוחס, ער האט נעשטאמט פון דיא פאמיליע פון דעם בעריהמטען גאון און צדיק רבי יחיאל היילפערין, דער פערפאסער פון דעם אונשטערפליכען ספר „סדר הדורות" וועלכער איז פערהיליגט אלס בעל מופת און א מקובל. אין איז נעווען א רינג פון דער נאלדענע קייטעל, וועלכע האט זיך נעצוינגען צו רש"י ז"ל און נאך העבער צו דעם

תנא ר' יוחנן הסנדלר. און אויסער דעם האבען גלובאקער אידען נעוואוסט דאס ר' יחיאל איז א בעל טובה, ניט וויא דיא יענינע וואס זייער טובה בעשטעהט נור מיט'ן „קרעבץ אדער זיפץ" און מיט זייער ארויסרעדען דעם וואהרט „רחמנות" רבי יחיאל איז געווען א בעל טובה מיט ראטה א ן מהאט, ער האט נעזאגט א„רחמנות" און האט נעטהאן אויך. ער איז נע= ווען א פריינד פון אללע צובראבענע און געפאללענע מענשען, ער האט זיך אימער אינטרעסירט צו וויסען וואס עס פאסירט מיט דיא ארעמע לייט פון שטעדטעל אום זיי צו העלפען אין א שלעכטע צייט. אין שניי און רענען, און קעלט און אין בלאטע האט ער זיך ניט געפוילט נעהן א טובה מהאן, און האט זיך טמ"ש געפרעהט וועו זיין מעגליכקייט איז נעווען אונטער צושמיצען א נעדריקטען.

רבי יחיאל האט זיין זוהן יהושע אייזיק ערצוינען נאר א העכסט ארטהאדיקשיסע ערציהונג, וועו זיין זוהן איז אלט נעווארען פיר יאהר האט ער איהם אווענגעיהרט אין חדר מיט גרוים פאראד, דיא נרעסטע בעלי בתים און לומדים מיט'ן רב צוזאממען זיינען נערופען נעווארען אין חדר וואו ער האט זיין ליעבעס קינד אריינגעטראגען אויף די הענד אייני= נעוויקעלט אין א „טליח". פאר ארעמע לייט האט ער נעמאכט א מאהל צייט און האט יעדען נעבעטען דאס מען זאל זיין קינד בענטשען אז ער זאל זיין א למדן און א ירא שמים איבערהויפט האט ער זיך נעווענדעט צו דיא נעפאללענע ארעמע לייט און האט זייער ברכה פערלאננט. א צו= בראבענע הארץ איז זעהר טהייער ביי גאט — האט ער איכער נעזאגט, און זייערע ברכות נעהן ניט לעדיג. זיי האבען איהם אללע פון טיפסטען הארצען זייערע ברכות נענעבען דאס ער זאלל זיין א גדול בישראל און זאל בעשיינען דעם אידישען הימעל, און זייער ברכה איז טאקי מקויים נע= ווארען.

פון טאג צו טאג איז אייזעלע נעוואקסען, וואס א טאג מעהר, ער קען מעהר און וויים מעהר, זיינע פעהיגקייטען, זיין שארפע קאפ, זיין טיפער פערשטאי= און בעזאנדערס זיין גרויסע התמדה צו לערנען האבען בעוואונדערט ז עמען. אין אפאר וואכען נאך זיין אריין קומען אין חדר האט ער שוין ו אנט „עברי" זעהר נוט, און ער האט גלייך אננעפאננען

לערנען חומש און מען האָט שוין ארויסגעזעהען דאס דער קינד וואקסט א ניט געווענליכער „עלוי" וועלכער טרעפט נאנץ זעלטען. כמעט איינער אין א גאנצען „דור".

וויא נור זיין רבי האָט איהם ערקלערט דיא בעדייטונג פון דעם ערשטען פסוק אין חומש אז נאטט האט פאראוים בעשאפען דעם הימטעל. האָט ער איהם נלייך נעפרעגט: רבי! אויף וואס האט זיך דער הימטל נעהאלטען? אויף וואס האָט מען איהם אננע־שפארט?

ער האט אויך נלייך זיין רבי נעשטעלט דיא פראנע וואס דיא תורה הויבט זיך אן מיט א „בית" און ניט מיט א „אלף" וויא דער אלף־בית? און וואס עפעס איז דער בית א נרעסערער פון דיא איבערינע אותיות פון דעם וואָרט בראשית?

דיעזע פראגען האָבען נעצייגט דאס דער קינד האט שוין א טיעפע אויג אן א נרינדליכען פערשטאנד. וען זיין רבי האט איהם נעענטפערט דאס וען ער וועט עלטער ווערען און וועט לערנען מעהר און מעהר וועט ער דאס אלעס וויסען און וועט בעקומען א אנט־וואָרט אויף זיינע פראגען האט ער דעם רבי'ן נעטריבען ער זאלל מיט איהם אלעס מעהר לערנען, מען האָט מיט איהם אין א קור־צע צייט ארום נעמוזט אנהויבען לערנען רש"י אויך, און אין א יאהר מיט א האלב ארום נמרא.

צו זעקס יאהר האט שוין איזעלע אננעהויבען צו לערנען „נמרא" מיט א נעוואלדיגען שטאָלץ איז ער נעלאָפען צו אללע זיינע חברים און האט זיי אננעואגט דיא שמחה דאס ער לערנט שוין „נמרא" „נמרא" — האט ער צו זיי נעזאגט לערנען אלע רבנים, און איך וועל אויך זיין א „רב".

פון דיא נמרא איז ער ניט אבנעטראטען, אין נאס און אין הויז האט דאס זעקס יעהרינע קליינע קינד נעשלעפט נאך זיך דיא נרויסע נמרא וואו ער פלעגט נעהן און שטעהען האט ער צייטענווייז א עפען נעטאהן דיא נמרא און האט זיך אָננעהויבען שאָקלען אונד חזר'ען.

עס ווערט דערצעהלט אז ווען זיין פאָטער האט אמאל במערקט דעם רב פון שטעדטיל נעהענדיג פארבי זיין הויז און אייזעלע איז נעשמאנען נעבען איהם, האט ער צו איהם נעזאגט: מיין קינד, ווען דוא וועסט אזוי שטענדיג וועלען לערנעז און וועסט כסדר הזר׳ען דיא גמרא וועלכע דוא לערנסט, וועסטו גיך איבעריאָגען דעם רב. אייזעלע האט קיינע שאלות נעטאכט, ער האט א עפען נעטהאן דיא טהיר אונד איז ארוים נעלאָפען אין גאס אָן האט זיך א יאָג נעטהאן נאכ׳ן רב און האט איהם איבערנעיאגט, און איז באלד צוריק נעקוממען צום פאָטער מיט דיא פרעהליכע בשורה, דאס ער האט איבער נעיאגט דעם רב.

עטליכע יאהר זיינען אריבער, אייזעלע איז נעוואָרען אכט יאהר אלט און מיט איהם האט נעקלונגען דער גאנצער נענענד. ער איז שוין קלאָהר נעווען אין אייניגע מסכתות.

ר׳ יחיאל זיין פאטער וועלכער וואָר א מאן וואס האט פיעל נעלערנט, האט דאן בעשטימט דאס ער זאלל אליין לערנען זיין זוהן, ער האט אנגעהויבען לערנען מיט איהם און זיין אייגענעם קינד פער־ מאטערט איהם פראָסט, פערדרעהט איהם דיא קאָפּ און פרעגט איהם נור קשיות ער אוסזייעט נאך ניט צו ערקלערען זיין אייזעלען דעם פשט פון דער גמרא און ער רייסט זיך שוין מיט׳ן טאטען ער זאלל איהם זאגען א תשובה אויף זיינע פראגען. עס האט א האלב יאהר צייט גענוממען און יחיאל׳ן איז שוין זיין זוהן דאקוטשעט נעוואָרען, איך וויים ניט וואס עס וועט פאן איהם זיין האט ער אין הויז שטענדיג נעשריען, ער איז עפעס גאָר ניט געבאָרען צום לערנען האט ער נעזאגט. דיא תורה קען מען ערווערבען "בישוב הדעת" און ער, דאס קינד דרעהט זיך נור מיט דעם קאפ און פערדעהט מיר אויך דעם קאָפּף.

מיט איין מאהל האט איהם אייזעל ווירקליך שטארק אננע־ טראטען. איך דארף האבען א רבי׳ן א רב וועלכער זאל פערשטעהן אלעס וואס איך פרעג און זאל מיר קענען געבען איין אנטוואָרט אויף מיינע קשיות — האט ער צו זיין פאטער וויא ברונז׳דיג נעזאגט

רער פאָטער האָט דאָס ענדליך ניט געקענט איבער טראָגען דיא „חיצפה" פון זיין אייגענעס קינד נענען איהם און האָט זיך בעי־ שלאָסען אוועק צו פיהרען איהם אין טינסק אוּן אָבגעבען איהם פאר א „בעל מלאכה".

יחיאל האָט נעטראכט און נעטהאָן, ווען אייזעל איז נייז יאָהר נעוואָרען האָט ער איהם אוועק נעפיהרט אין מינסק און איז מיט איהם אַריין צו זיינעם א בעקאָנטען אוהר מאכער יצחק סמארגאנער און האָט איהם זיין זוהן איבער נענעבען צו לערנען איהם דיא זיינער ארבייט אוּן האָט זיך צוריק נעקעהרט צו הויז.

דער יונגער אייזעלע האָט זיך פאנאנדער נעווי נט זעצען זיך־דיג ביי דעם „ווערקשאָט" לערנען דיא נייע תורה וועלכע זיין פאָטער וויל איהם נעבען. ווּאָס ווייסטו? — האָט איהם דער סמארגאנער זיינער־ מאכער נעפרענט—דוא ווּעסט דאָך קענען פערדיענען נעלד ווען דוא ווּעסט דיא ארבייט קענען? אויף דעם האָט איהם אייזעלע נעענטפערט מיט א צואוויינטע נידערינע שטימע. „איך וועלל דאָך אָבער פערנעסען לערנען אוּן אללע מיינע חברים וועללען לאכען פון מיר איך וועל פער־ בלייבען א גוי".

דער זיינער מאכער וועלכער וואר איין אדעלער איד אוּן האָט טהייער נעהאלטען לערנען האָט זיך מיט איהם פענאנדער נערעדט אוּן נעפרענט ווּאָס ער האָט נעלערנט, ער האָט איהם דערצעהלט דאס זיין פאטער איז אויף איהם ברוגז פאר ווּאָס ער פרענט ביי איהם אלע ווייל קשיות אוּן ער ווייל ביי איהם ניט לערנען, ער ווייל בעסער לערנען אין א „ישיבה". הערענדיג דיעזע ווערטער האָט איהם דער זיינער מאכער גלייך אוועק נעפיהרט אין קליינעם בית המדרש אין מינסק אוּן האָט נעבעטען דעם ראש ישיבה פון דעם קלענערין קלאס דאָס ער זאָלל אויסהערען דעם איננעל. דער ראש ישיבה האָט מיט איהם אָנגעהויי־ בען לערנען א שטיקעל נמרא אוּן איז ערשטיינט נעוואָרען, „דאָס קינד איז דאָך א עלוי". האָט ער אויסגעשריען. איך קען ניט איהם ניט לערנען, איהר מוזט זיך ו ענדען צו דעם נרעסערען ראש ישיבה— האָט ער איהם נעראטהען.

דער זיינער מאכער האט דאס קינד מיט נענומען צוריק אהיים און האָט איהם בערוהיגט, איך וועל דיר מיין קינד נעבען לערנען, אין א ישיבה און איך וועל דיר אויף מיין ט״ש האלטען — האָט ער איהם נעזאָגט!

אין עטליכע טעג ארום, האָט ער איהם אריין נעפיהרט צום נרעסערען ראש ישיבה, ער האָט איהם נעזעצט אין דיא נרעסערע כתה צו הערען דעם „שׁעור״.

אייזעלע האָט גלייך נענומען פרענען קושיות, מען האָט נעזאגט דעם שעור אין „תנרי לוד״ און דאָס קינד האָט דעם ראש ישיבה קיין רוהע נענעבען, דער „רבי״ איז ערשטוינט נעווארען הערענדיג דאָס זיין „תלמיד״ פרענט קשיות פון דיא נרעסטע מפרשים, דאָס ער מוז אויף זיינע פראָגען נאנצע שטונדען פערברענגען.

ער האָט איהם גלייך נעשיקט לערנען אין דיא נרעסטע ישיבה אין מינסק אין „בלומקעם״ קלויז צום ראש ישיבה ר׳ אברהם דוואָריצער וועלכער איז נעווען בעריהמט פאר א נאון און א חריף.

וועו דאָס קינד איז אריין מיט זיין בעל הבית דעם זיינער מאכער אין דיא נייע ישיבה זיינען איהם דיא נרויסע ישיבה לייט בעפאלען! מיט א נרויסען נעלעכטער און האָבען איהם נעפרענט: „הומש קענסט דוא?״ דוא דארפסט דאָך זיין א חומש׳ניק. ?!

לאכט ניט פון דאס קלייגע קינד, האט איצעלע סמארנאָנער נע־ענט־ערט ער איז א נרויסער „עלוי״ ער האָט זיך ניט וואס צו שעה־מען מיט זיינע יוננע יאָהרען, דער ראש ישיבה האָט איהם פערהערט און האָט א נוואלדיגען רעש נעמאכט אין דיא ישיבה, דאָס דער „איננעל״ איז אייגער פון דיא זעלטענע עלוים וועלכע גיבען זעהר זעלטען אין דער וועלט.

א יאָהר און האלב האָט אייזעלע פערבראכט אין ר׳ אברהם דווארצער׳ס ישיבה און איז נעווארען בעריהמט אין מינסק מיט דעם נאמען „דער נלובאָקער עלוי״. „רבקה בלומקעם״ איינע פון דיא מינסקער נביר׳טעס האָט איהם צו זיך צונענומען אויף איהר טיש און האָט איהם

אויסגעהאלטען מיט אללעס נוטעס, אום צו קריענען איהם פאר א חתן פאר איהר [2]ז יעהרינע טאכטער.

זיא האט ארויסגערופען זיין פאטער פון גלובאקי ער זאל קומען ניט אנזאגענדיג איהם אויף וואס זיא בעדארף איהם. ער איז נע־קומען אבער צופעליג איז איהר ניט בעשערט געווען דאס אייזעלע זאלל איהר איידים זיין.

יחיאל איז געקומען אין טינסק און איז פערפאהרען אין זיין אלטע אכסניה ביי יצחק פיין, דער בעל אכסניה האט שוין נעהערט דעם גלובא־קער עלוי׳ס נאמען קלינגענדיג, וויא נור יחיאל איז אראפ פון וואג־גען האט איהם יצחק פיין ניט געלאזען ארוים געהען פון הויז און חאט מיט איהם א וואכט געמאכט דאס זיין זוהן זאלל פער׳קנס׳ט ווערען צו זיין בת יחידה און ער וועט איהם שטיצען מיט אייבי־גע קעסס.

רבי יחיאל איז נאכהער נענאנגען צו דיא בעריהמטע נבירה בלומקע און האט זיך פיר איהר נעמעלדעט, זיא האט איהם נאנץ קורץ און שארף ערקלערט דאס פאר זיין זוהן שטעהט פאר דער נרעסטער נליק פערלאבט צו וועלען מיט איהר טאכטער.

איך האב שוין א וואכט געמאכט מיט יצחק פיין דעם בעל אכסניה דאס מיין זוהן זאל זיין טאכטערס חתן זיין — האט יחיאל קאלט נע־זאנט און דאס איז יעצט אונטענליך.

פערשטוינט און פעצווייפעלט איז דיא נבירה נעבליעבען זיצען הערענדיג דאס דער עלוי אנשטאט זיין נרויסען נליק וועלכער איז איהם פארנענאנגען אריינצוקומען אין איהר הויז אלס קינד — וועט ער מזזען פערבריינגען אין א נאנץ איינפאכער הויז און ניט קיין רייכע.

אייזעלע איז נאכהער אריין צו פיינע׳ן אין הויז, ער האט אלס מעהר און מעהר נעלערענט אוז האט זיך שוין כעקאנט נע־מאכט מיט אללע מינסקער נאונים, וויא ר׳ אברהם די בוטין, ר׳ ישראל מיכל ישרון, ר׳ אברהם משביל לאיתן, און זיי האבען זיך איממער אונטערהאלטען מיט דעם עלוי.

אין עטליכע יאָהר ארום איז נעווען דיא חתונה און אלע מינס־
קער נאונים און גבירים, אויך דיא גבירה בלומקע איז נעווען בייא
דיא ערהאבענע חתונה און האָט נעשׂאָנקען אלס דרשה נעשאנק א
ש״ס און פוסקים אין ווערטה פון 200 רובעל.

צו דער צייט האָט ער זיך צוואמען געשריעבען מיט דיא גרעסטע
גאונים פון דער וועלט אין תורה, דיא גאונים וועלכע האָבען ארוים־
געזעהען זיין חריפות און בקיאות האָבען געוואָנט דאָס עס וואקסט
א צוייטער „שאנת אריה" ער האָט שוין נעשריעבען א סך חדושים
וועלכע זיינען נאכהער אריין אין זיין אונשטערבליכען רבני׳שען ספר
„עמק יהושע".

אין א קורצע צייט ארום האָבען זיך אי׳ניגע שטערט געווענ
דעט צו איהם דאָס ער זאָל קומען אנעהאלטען בייא זייא א כתב
רבנות, אבער זיין שווער וועלכער האָט איהם געהאלטען פאר א קרוין אויף
דעם קאָפּ האָט איהם ניט געוואלט אווק לאָזען פון זיך ביז עס זיינען
עגדליך געקומען דיא פארשטעהער פון קאלווארייע און האָבען איהם
כטעט וויא מיט גוואלד דעם כתב רבנות איבערגענעבען.

אין קאלווארייע האָט ער נעדרוקט זיין ספר „עמק יהושע" אין
וועלכען ער האָט בעוויעזען זיינע נאונישקייט דאָס אין חריפות און
פּלפּול שטייגט ער איבער אלע ספרים פון זיין דור, נאָך זיין זיצען איין
ניגע יאָהר אין קאלווארייא האָט מען איהם געשיקט א כתב רבנות פון
טיקטין, ער האָט אין דיא שטאָדט אויך ניט לאַנג פערבראכט און
מען האָט איהם געקרוינט מיט דיא רבנות פון קוטנא. אין קוטנא איז
ער אויך א קורצע צייט א רב געווען און דיא בעריהמטע שטאדט
אין ליטא „סלאנים" האָט איהם באלד צוגענומען פאר א רב אנ־
שטאט דעם בעריהמטען נאון רבי בעריש אשכנזי. אין סלאנים האָט ער
שוין זיינע נאנצע יאָהרען פערבראכט אין פערפאסען זיינע פיעלע ספרים
וועלכע האָבען איהם א נרויסען נאמען נעמאכט צווישען דיא וועלכע ליעבען
דעם שארפען אוו וויטציגען פלפול אין תלמוד. דאָרטען האָט ער אויך
געדרוקט זיין נרויסען ספר „נעם ירושלמי" אויף נאנצען תלמוד
ירושלמי".

דעם 3טען טבת, אין דעם יאָהר תרל"ג (1873) איז דער נאון פּלוצלונג קראנק געוואָרען און איז אויף מאָרגען 4טען טבת אין דער פריה נעשטאָרבען אין עלטער פון 72 יאָהר, און אין אללע אידישע שטעדט אין אייראָפּא, אזעלכע, און אמעריקא האָט מען איהם בעקלאָגט, דאס דיא אידישע קרוין איז צוגענומען און דאָס דיא ליבט פון דער תורה האָט זיך פערלאָשען.

ר' אייזיל האָט איבערגעלאָזען א זוהן דער בעריהמטער רב ר' משה שאָפירא דער יעצט'נער אָבער ראָבינער אין רינא וועלכער איז אויך א נאון און א הכם. זיין איידים איז נעווען ר' יוסף שלופפער וועלכער האָט זיך ביי זיין יונגענד נערופען "יאשקע בענעבערגער עכוי" אזעלכע נעווען דיא לעצטע יאָהרען א רב אויף זיין שווער'ס אָרט אין סלאנים.

רבי אייזיל'ס גאונישע ווייטצען.

א

איין מאָהל זיינען צו רבי אייזלען צוזאממען נעקומען צווייא מחברים מיט זייערע ספרים בעטען ביי איהם א הסכמה, אייגער האָט נעמאכט א פּירוש אויף "משלי" דער צווייטער האָט זיין ספר נעמאכט אויף דיא פילאָזאָפּיע פון "איוב" דער פּירוש אויף משלי איז רבי אייזלען שטארק ניט געפעלען נעוואָרען, ער האָט דעם ספר אבגעלענט אן א זייט און האָט אנגעשריעבען א הסכמה אויף דעם ספר איבער איוב.

רבי! — פרעגט דער מחבר פון דעם פּירוש אויף משלי — וואָדום איז אייך דער חבור אויף איוב בעסער נעפעלען וויא מיין ספר אויף משלי?

פערשטעהט איהר מיר מיין פרוינד — האָט רבי אייזעל נעענטפערט — איוב האָט נעהאט אזוי פיעל צרות אויף זיך קען ער פערטראגען נאך א צרה, אבער שלמה המלך וואס ווילט איהר איהם אויך געבען א פּעקעל צרות?! לאָזט זיין משלי צו רוה!

ב

רבי אייזעל איז געווען נעלאדען ט"ו כסליו צו דיא סעודה פון חברה קדישא אין סלאנים, ביי דער סעודה האָט ער בעמערקט דאָס כמעט אללע חברה קדישה'ניקעס האָבען איבערגעכאפט דיא מאָסן אוּן זיינען א היבשע ביסעל מבושם'דיג.

יעצט איז ביי מיר רעכט, האָט רבי אייזעל נעזאָגט. א וועלט קשיא, וואָרום דאָס רוב מאָל שטעהט „עפרון" אין דער תורה א טלא (דאָס הייסט דער פולער וואָרט מיט א ואו) אוּן נור איין מאָל נע-פינען מיר „עפרן" א חסר, (אָהן א ואו) ווייל עפרון איז דאָך נע-ווען „א חברה קדישא מאן", אוּן דאָס רוב חברה קדישא זיינען „מלא".

ג

ווען אייניגע פאָן דיא פאָרשטעהער פון דיא אידישע נעטיינדע אין סלאנים זיינען נעקומטען צו רבי אייזלען איבער געבען איהם א כתב רבנות פון סלאנים, האָבען זיי זיך נעריהמט דאָס סלאנים איז זעהר איין אלטע ליטווישע שטאדט אוּן דאָס איז עס בקבלה אז אין סלאנים איז בענראבען דיא טאָכטער פון רש"י.

רש"ס טאָכטער ווען זיא איז ביי אייך בענראבען, האָט רבי אייזעל צו דיא ראשי הקהל נעזאָגט, איז נאָך ניט אוי ביז זעהט נור אז רש"י אליין זאָל ביי אייך אין סלאנים ניט בענראבען זיין, דען ווען רש"י וואָלט ביי אייך בענראבען זיין וואָלט איך צו אייך פאר א רב נעווּיים ניט נעפאָהרען.

ד.

צו רבי אייזלען איז אייניער נעקומטען פרענען א עצה וויא ער זאָלל א נאָמען נעבען זיין ניי-נעבאָרענע טאָכטער, דען דיא אלע זעקס טעכטער וואָס ער האָט נעהאט זיינען אויסנעשטאָרבען, אוּן ער רע-כענט אז דער נאָמען איז א סך נורם צו דעם.

רוף דיין טאָכטער „בת-שבע" האָט איהם ר' אייזעל נעענטפערט אוּן זיא וועט מאריך ימים זיין.

ה.

א מהבר איז א מאל אריין מיט זיין ספר צו רבי אייזלען אוּן

„האט איהם געבעטען ער זאלל איהם געבען א הסכמה אויף זיין ספר דיא הסכמה פון דעם סלאנימער רב וזאט דער מחבר נעזאגט צום רב, איבערגעבענדיג איהם דעם ספר וועט בייא מיר זיין דיא וויכטיגסטע הסכמה פון אללע הסכמות וועלכע איך האב פין א סך רבנים".

ר' אייזעל האט א עפען געטהאן דיא פאדער־פלאטט און האט דער־זעהן דאס דער כפר רופט זיך „רדק" און האט נכייך נעפרעגט דעם מחבר ווארום ער האט זיין ספר נערופען מיט דעם נאמען פון רד"ק וועל־כער איז איינער פון דיא נרעסטע אידישע מעננער פון דיא פערנאנגענע צייט?

פערשטעהטט איהר מיר רבי, האט דער מחבר נעענטפערט דעם רב, איהר וויסט דאך אז עס איז א מנהג בייא מחברים דאס זייא זאלען מרמז זיין זייערע נעמען וויא אויך זייערע עלטערענס נעמען אין זייערע ספרים, אין בהיות וויא מיין נאמען איז דוד און מיין פא־טערס נאמען איז אבי־הם קלמן האב איך נערופען מיין ספר „רדק" וואס דאס איז דיא ראשי תיבות פון רבי דוד קלמנס.

רופט אייער ספר „ד ו ר א ק" וועט דאס מאכען דוד רבי אברהם קלמנס, און דיא מורנו וועט האבען אייער פאטער ניט איהר. האט רבי אייזיל נעראטהען דעם מחבר, און דער מחבר האט שוין פערשטאנען וויא וויט זיין ספר האט ביין גאון אויסנענוממען.

ו.

צו איהם זיינען אריין צוויי פרויען א דין תורה האבען, איינע האט נע'טענה'עט אז דער פאפירענער רובעל איז איהרער און דיא צוויי־טע האט איהם פון איהר ארויסנעכאפט, און דיא אנדערע טענה'עט אז זיא האט דעם רובעל נעפונען, און דאס דיא אנדערע פרויא האט זיך צו איהר נלאט צו נעטשעפעט מיט א פאלשע קלאנע. רבי אייזיל האט פער־שטאנען דאס עס איז אונגלויבינ אז דיא פרויא זאלל ארויסכאפען א רובעל בייא א פרויא און ניט וועלען אבנעבען, ער האט נעפעטען ביידע פרויען זיי זאלען א ווייטע ארויסנעהען און ער מיט זיין דיין וועלען בע־מראכטען וואס זיי האבען צו טהאן, וועו זיי האבען פערלאזען דיא בית־דין שטיבעל זאנט רבי אייזיל צום דיין, כלומר'שט שטיללערהייט:

וען דיא פרויא וועט זאגן א סימן אז דער רובעל האט ביים ענדע א קליינעם ריס איז דאס א בעווייז אז ער איז איהרער, דיא פרויא וועלכע דער רובעל איז נעווען ניט איהרער, האט זיא זיך צוגעהערט צו דיא וועדטער, און וען רבי אייזעל האט זייא אריינגע־רופען צוריק, האט ער נעפרעגט: אפשר האט איהר א סימן אויף דעם רובעל? „יא! האט זיך דיא צונעטשעפעטע פרויא אבנע־ופען איך האב זיך דערמאהנט אז דער רובעל איז געווען אביסעלע צו־ריסען". און האט ערוואדטעט דעם רובעל אונגעדולדיג.

אויב אזוי, האט ר' אייזיל נעזאגט, איז־ענע, איז דער רובעל ניט אייערער, ער איז דורכאוים גאנץ,

ז.

א פערפאפער איז א מאל נעקומען צו איהם מיט זיינעם א פירוש וואס ער האט נעמאכט אויף גאנץ תורה, דעם פירוש האט ער ארום נעשריעבען ארום דיא גליונות פון זיינע חומשים וועלכע ער האט געהאט.

איהר ווייסט, זאגט ר' אייזעל צום מחבר, אייער ספר איז דאך נאר איין אויסנאהם, איך זעה דאס צום ערשטען מאל אין מיין לע־בען אזא ספר.

דער מחבר האט נוואלדיגע התפעלות געהאט פון רבי אייזיל'ס וועדטער, וועלכע ער האט אליין ניט ערוואדטעט, דען ער איז מיט איהם דורך נעפאהרען א סך שטעדט און איז מיט איהם נעווען בייא פערשיעדענע רבנים, פיעל קלענערע פון דעם וועלט בעריהמטען נאון, אוז זייא האבען עפעס פון איהם נאר א נאנץ קליינעם פירוש נע־מאכט, ער האט אנגעהויבען מיט שטאלץ צו רעדען דאס ער האפט אז זיין ספר וועט זיין פון דיא בעסטע ספרים וועלכע זיינען פערפאסט נעווארען אויף חומש.

יא! ווירקליך, זאגט רבי אייזיל, איהר זייט געפאלען אויף א וויכטיגע המצאה מיט דעם וואס איהר האט אייער פירוש נעשריעבען ארום דעם חומש גופא, ער איז א ספר וואס ער איז „קרוב לאמת" דען דער חומש אליין איז דאך געווים אמת. און א ספר וועלכער זאל זיין קרוב לאמת איז זעלטען,

ה.

רבי אייזיל איז געקומען אין ווילנא דרוקען זיין ספר „נעם ירושלמי" אויף ירושלמי, איינער פון דיא ווילנער רבנים איז צו איהם אריין אוז האט איהם רעקאמענדירט דאס ער זאל זיין ספר איבערגעבען צום דרוק ביי שמואל יוסף פין, איינער פון דיא נעלעהרטע פון ווילנא, וועלכער איז נעווען א מדפים און דער הערויסגעבער פון דעם מאנאטליכען זשורנאל „הכרמל". ארויינקומענדיג צו פינע'ן אין הויז האבען זייא געטראפען זיין וויב זיטצענדיג מיט א היילען קאפ אחן א טיכעל איבער'ן קאפ, און ביי זייער הערען פון דיא פרוי דאס איהר מאן איז יעצט ניטא צו הויז האבען זיי געגומען פערלאזען דיא הויז זאגענדיג דאס זיי וועלען קומען א צווייטען מאל.

ווארום היילען זיא זיך אזוי? האט פין'ס פרויא געפרענט דיא רבנים אפשר ווילען זיי ניט קוקען דיא חציפות פון א פרויא וועלכע זיצט מיט א הוילע און פרייע קאפ?! איך וועל מיר געהן אהן טאהן א טיכעל, אדער זיא קענען אריין אין זאאל און ווארטען א ווייל.

איהר זייט דאך א „אשה כשרה" האט רבי אייזיל געזאגט, איהר טהויט נאך אייער מאן, ער איז דאך א „כרמל" אלזא מוזט איהר דאך זיין א „כרמלית"....

ט.

אין סלאנים איז א טאל דורכגעפאהרען א מניד וועלכער האט זיך געהאלטען פאר א גרויסען דרשן, ער איז אריין צו ר' אייזלען און האט איהם געבעטען דאס ער זאלל איהם דיא צופריעדענהייט טהון און קוממען אין שוהל הערען איהם דרשה'נענדיג, רבי אייזיל איז געקומען אין שוהל און האט אויסגעהערט דעם מניד'ס דרשה אין נאנצען, וען דער מניד איז אראפ פון בימה זאגט רבי אייזיל צום מניד איך האב מיר נאר גיט פארגעשטעלט דאס איהר זאלט זאגען אזא אדעלע דרשה.

דיא בעלי בתים וועלכע זיינען געשטאנען ארום דעם רב און ארום דעם מניד, זיינען פערוואונדערט געווארען הערענדיג דאס דער רב זאל זיך אזוי צופריעדען אויסדריקען צום מניד, אין דער צייט וען זייא וויסען דאס דער רב איז א מבטל אללע מנידים, און איינער האט

דעם רב נאך געזאגט דאס דער מניד איז ווירקליך א אדרעלער זאגער.

געווים — האט רבי אייזעלע געזאגט. זיין זאגן איז זעהר אדעל עס איז אזוי אדעל אז עס איז כמעט ניטא וואס אנצונעהמען.....

י.

וען ר' אייזיל האט אבגעדרוקט זיין זעקסטען ספר, האט איהם איינער וועלכער האט זיך געהאלטען פאר א גרויסען למדן אוך א מבין נעפרעגט: מיר וואונדערט רבי ווארום אייער ספר „עמק יהושע" דער ערשטער איז בעסער פון דיא אנדערע ספרים וועלכע איהר האט גע־דרוקט נאכהער? לויט וויא אין תלמוד שטעהט איז דאך, כל זמן תלמידי חכמים ווערען עלטער וועדט זייער תורה גרעסער אוך שטארקער *)

ווארום? האט איהם ר' אייזעל נעפרעגט. האט איהר פערנעסען וואס וויטער שטעהט אין תלמוד, או דיא עמי־הארץ'ים וואס זיי וועי־רען עלטער ווערען זיי אלץ נארישער אוך דוממער? דען דאס איז דאך טאקי דיא אורזאכע וואס אייך וויזט אוים אז מיינע לעצטע ספרים זיינען ערנער פון דעם ערשטען

יא.

ער איז א מאל צוזאמען נעקומען מיט דיא סלאניטער בעלי בתים אין קהל שטיבעל צו איין אסיפה, אוך דיא נבירים האבען עפעס דעם רב אביסעל אנגעטראטען ביי דיא פערזאמלונג, אין דעם איז אריין א פערווויינטע פרויא פון א יאהר זעכציג אוך האט געבעטען מען זאל איהר צו לאזען צום רב. זיא דארף איהם נויטהיג האבען, אויי־גיגע גבירין האבען איהר אפילו נעוואלט משלח זיין אוך האבען איהר נעזאגט אז דער רב איז שטארק פערנומען, אבער רבי אייזיל וועל־כער איז נעווען א גרויסער צדיק האט זיך אבגערופען: דיא טויערען פון הימעל זיינען דאך אויך פריי אוך אפען פיר טרעהרען בפרט די טרעה־רען פון א צובראכענע פרוי. קומט אהער, אידענע — האט איהר ר' אייזיל צוגערופען, וואס נוטס? האט ער איהר וויטער געפרעגט,

---

*) זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתם מתישבת עליהם.

רבינקע — האָט זיך דיא פרויא שטאורקער צו ווייגט — ראַטוועט מיר, צו וועמען זאלל איך לויפען אז ניט צו אייך, מיר האָט זיך גע'חלמ'ט א שלעכטער חלום הייטע צו נאכט, דאס מיין איין אייגצינער זוהן וועלכער איז ווייט פון מיר, איז ניט פאר קיין אידען נעדאכט משונע נעווארען, מיין האַרץ רייסט מיר זעהר, דען מען זאגט אז א שבת דינער חלום איז אמת.

א נעזונט צו אייך! האָט ר' אייזעל ארויסגערופען א פרעהליכע שטימע צו דיא פרויא — דאס איז דאך א גוטער חלום איהר דארפט דאך פרעהליך זיין און נעהן טאנצען אויף אוא חלום ניט נאר צו ווייגען, דאס צייגט דאך אויף גוטעס און אויף עשירות.

ווארום איז דאס א גוטער סימן? האָט דיא עלענדע פרויא נעפרעגט — ריסט איהר דען ניט, האָט זיך רבי אייזעל מיט א שמייכעל ארויסגערופען — דאס אלע נבירין זיינען משונע?

יב.

וועו ער איז אמאהל נעווען נעלאדען צו א ברית און מען האָט אויסנעשטעלט א טיין פון פערשיעדענע משקאות, שוואכערע שטארקערע פשט'ערע און בעסערע.

וועלכע שנאפס נלייכט דער רבי? האָט איהם דער בעל הבית נעפרעגט בעסערע אדער פשוט'ערע?

טאקי דיא בעסערע — האָט רבי אייזעל נעענטפערט, איך האָב א כלל אז „הדיוט" קופין בראש, פראסטע שנאפס שפרינגט אין קאפ און עס פערדרעהט דעם מח.

יג.

רבי הירשל דיינאוו דער וועלט בעריהמטער מניד איז א מאל דורכנעפאהרע: סלאנים, רבי אייזיל איז נעקומען הערען דעם דרוש פון דעם בעריהמטען דרשן וועלכער האט זיך נערעבענט פון דיא נרעסטע רוסישע מנידים, דער מניד האט ר' אייזלען בעדאנקט פיר דיא עהרע וואס ער האָט איהם אננעטהאן מיט זיין קומען הערען זיין דרוש, און האָט איהם נעפרעגט וואס איז זיין מיינונג אויף זיין דרוש.

„אייער זאנען—האָט רבי אייזיל נערנטפערט—אין אויכנעצייכנט—
נאָר צו ניט זאנען קומט דאס ניט.

יד.

איינער האָט זיך א מאָל בעקלאגט פאר רבי אייזלען אויף
זיין שלעכטען שיקזאָל און צושכאָנד. ער האט זיך אויסנעדריקט דאס
ער וואלט ביי נאטט נעפרעגט א קשיא, פאר וואס קוממט דאס
איהם אזוינס ?

מאך ניט קיינע נעשעפטען מיט נאט — האט רבי אייזעל נז-
זאגט צו דעם מאן, לאז איהם צו רוה און פרעג ביי אירם קיינע
קשיות און שאלות ניט. דוא וועסט ביי איהם עטוואָס אָנהויבען צו
פרענען ער וועט דיר נלייך דופען זאנען א תירוץ, דאן ביזט דוא
ניט זיכער מיט'ן לעבען.....

טו.

צו רבי אייזלען זיינען נעקומען א מאן מיט א פרוי נט'ען זיך
און בעטען איהם דאס ער זאל אויסלאדען צווישען זיי, דיא פרויא
וועלכע האט נעהייסען ראשע דאט בשום אופן ניט נעקענט קומען צו
א בעשלום און אזיף אלעם וואס דער דב האט בעשטימט האָט
ויא נעקראנען פריצינעס און האט אונטער נעמודמעלט אז איהר נער
פעלט דאס ניי.

מיט אללע שותרע ר'שי'ם בין איך כמעט פערט'ג. און מיט
דיא שוועדע ראשע צווייפעל איך אויב איך וועל אמאהל פערטיג
וזערען — האט ר' אייזיל א זאג נעטהאן, און אויף דיא פרויא האָט
דאס שטארק נעווירקט בין זיא דאָט זיך ענדליך בעשלאסען צו פאל
נען דעם רב.

טז.

צו ר' אייזלען איז א מאל ארין זיינער א איירם, יועלכער
איז נעריהמט נעווען מיט זיין נאמען „יאשקע דענעבורנער" און ציינט
איהם א פעקעל תורה-שריפטען און בעקלאגט זיך דאס ער וואלט
נעווואלט דאס איבערגעבען צום דרוק. נאר ער ווייס ניט וואס פאר א

נאמען ער זאל נעבען זיין ספר, דען אלע נעמען וועלכע עס פאס־טען זיך צו זיין נאמען, האבען שוין פריהערדיגע מחברים צו גע־נומען.

איך וועל דיר נעבען א גייען נאמען פאר דיין ספר וועלכער איז נאך קיינמאל נעווען — האט רבי אייזיל געזאגט בלעטערענדיג בתבים, גיב דיין ספר א נאמען "י ש ת ח ש ך" א ספר מים דעם נאמען האב איך נאך ניט געזעהן און געהערט.

יז.

רבי אייזיל אין אמאל דורכגעפאהרען וואלקאוויסק, ער איז אריין צום רב און האט געפונען ביין רב אויפ'ן טיש זיין ספר „עמק יהושע" און א ספר פון א צווייטען רב; דער צווייטער ספר איז געווען גוט און שטארק געבונדען און זיין ספר „עמק יהושע" איז עפעס געווען אין א שוואבע ליינוואנט געבונדען קוים וואס ער האט זיך נעהאלטען.

חפנים — זאגט ר' אייזיל צום וואלקאוויסקער רב, האלטענ־דיג ביידע ספרים אין האנד — מיין „עמק יהושע" איז ניט אזוי משונע וויא דער אנדערער ספר, דען דער אנדערער ספר איז גע־בונדען אויף קלאהר וויא געהעריג איז, וויא אין קייטען.

לדורשי ספרים שונים!

להגלי בואם בברית מכחר הספרים את כל המחברים ממיני ספרים שונים, כמו הלכה, שו"ת, פוסקים, דרוש (טובים) מדע השכלה וחכמת ישראל, בכל ארצות חבל אובל להמציא להדורשים כל מיני הספרים במחיר היותר אפשרי ונמוך. בן-ציון אייזענשטאדט.

B. EISENSTADT,

78 Chrystie Street, New York

ספר חנוך חדש בשם „המורה" ללמד את בני ישראל עברית בדרך חדשה וקלה, בשני חלקים עם העתקות המלות והמשפטים מעבריח לאנגלית ויהודית (זשארגאן) ומאנגלית ויהודית לעבריח הספר חבר מאת הרה"ח ר' א. ח. ראזענבערג, ויי"ל ע"י אגדת המורים בנויארק. מחירו מבוזך 30 סענט, ונמצא להמכר אך ורק בבית מסחר הספרים של המו"ס:

ס. דרוקערמאן, 50 קאנעל סט. נויארק.

קצור שלחן ערוך בעברית

בהעתקה אנגלית

צחה וקלה לתועלת נערי ישראל להבינם ולהורתם את הדינים הנחוצים להם מיום היותם לבר מצוה מאת י"ד אייזענשטיין נמצא להמכר אך בבית מסחר הספרים של ה' ס. דרוקערמאן 50 קאנעל סטריט נויארק.

בבית מסחר ספרים זה נמצאים למכירה כל ספרי השכלה הקירה, דרוש ש"ס פוסקים ספרי חכמה בכלל וחכמת ישראל בפרט ספרי חנוך ולמוד ספרי מלים שונים הוצאת אחיאסף ותושיה, כל מכ"ע העברים והזשארנאנים במחיר שוה.

S. DRUCKERMAN,

50 Canal Street, NEW YORK

חכמי ישראל באמריקא

חלק י"ט

ר' קלונימום קלמן וויסאָצקי

נדפס בראשונה
בניו יארק, תרס"ה - 1905

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

דיא אידישע ביאגראפישע ביבליאטעקע

ב.

רבי

קלונימום זאב וויסאצקי

דאס לעבענס־בעשרייבונג פון דעם בעריהמטען
אידישען פילאנטראָפ און פּאַטריאָט, רבי
קלונימום זאב וויסאצקי, און
זיין טעהטינקייט פיר זיין פאָלק.

פון

בן־ציון אייזענשטאדט

פּרייז **10** סענט.

שנת תרס"ה לפ"ק.

ל"ז, בצאתם מהעיר, הם

רבי קלונימום זאב וויסאצקי.

עס איז זעהר זעלטען צו באגעגענען א אידען, איבער הויפט אין רוססלאנד, בעזאנדערס אמשכיל וועלכער האט ניט נעהערט דעם נאהמען וויסאצקי, כמעט צוויישען אללע קלאססען פון אונזער פאלק האט זיך דער נאהמען וויסאצקי נעלאזט הערען פיר דיא לעצטע פופציג יאהר, רבנים און ראשי־ישיבות, אריטע תלמידי חכמים, פיהרער פון וויכטיגע אידישע וואהלטהעטיגע אנשטאלטען כמעט איין אלע וועלט טהיילען, ליטעראריש פעראיינען און קינדער פון תלמוד־תורה'ס, אללע וויסען דעם נאהמען וויסאצקי, צייט א האלבען הונדערט יאהר אז דער נאהמען האט אננעהויבען צו שיינען און צו בליהען אין דעם אידישען נארטען, אין דעם „כרם ישראל", נאנין אפט האט מען געהערט, נעזעהען און נעלעזען דאס וויסאצקי האט נענעבען אויף דאס. אויף יענעם, פיר דאס און פיר דאס, נענעבען און נענבען, אן אונטערשייד און אן אורטהייל, אויף „ישיבות" און „אוצילישצעס", אויף תלמוד-תורה'ס און בילדונגס אנשטאלטען, פיר בקור חולים, אדער האספיטאל פיר ארץ ישראל אין חוץ לארץ, פיר „א בית מושב זקנים" אדער „בית מחסה לילדים".

אידישעס פאלק האט א סך רחמנים ארויס נענעבען, אי־בער הויפט דיא לעצטע צייט, וועלכע מען האט אננעהויבען צו רעכענען דיא הוצאה פון דיא צדקות פיר א הכנסה פיר איין

שעהנע שילד און צייגענים פיר ביזנעס, מאנכע פון אונזערע אי־
דישע רחמנים האָבען זיך נעוואָלט קונה־שם־זיין און האבען אַנ־
נעהויבען צו שיטען מיט זייער נעלד אין פרעמדע ערטער, זעהען
אין פרעמדע פעלדער און נערטנער, און זייער בית ישראל האָבען
זיי נאָר פערנעסטען, אַדער זיך נעמאכט כלא־ידע, און דאס עלענדע
אידישע פאָלק איז נעשטאנען פערצוויפעלט אוּן האָט פערבראכען
מיט דיא הענד און האָט נעזאָגט „בני יצאוני" דיא קינדער פון
מיין פאָלק נעהן זיך ארוים ביסלאכווייז און מען זעהט זיי שוין
נאָר ניט ביי אונז אין הויז.

ניט אזוי איז אָבער בעקאַנט דער נאהמען וויסאָצקי, וויי־
סאָצקי, איז ניט נעקראכען אין דיא הויכע פרעמדע נעביידען,
איהם איז ליעבער און איינענאהמער נעווען צו זיצען אין דיא
קלייגע און ניעדערינע אידישע הייזקעס, ער האָט איממער דאר־
טעז מעהר פערגעניגען נעהאָט, ווייל ער האָט זיך שטענדיג נעפו־
נען היימיש עפעס צווישען אין אייגענע קאָמפאניע, עפעס מיט
זיינע ברידער וויסאצקי האָט נענעבען אויף אלעס, ער האָט ניט
אנזאנט וועז מען האָט ביי איהם א נדבה נעבעטען זא נאר אויף
א זאך וועלכע איהם, אלס הייסער איד, און אלס פאטריאָט פון
יודענטהום, האָט דאס וועניג נעשמעקט, עפעס ניט נאָך זיין
נייסט אין זיין נעשמאק, ער האָט דאך אָבער נעמוזט יוצא זיין
פאר דער וועלט, עס זאָל ניט זיין קיין חילול השם, מען זאָל ניט
זאָגען אז אידען זיינען נאָר נעהמער ניט קיין נעבער, און דאס
זיי זיינען ווייט פון דיא אינטערעסען פון לאנד וואו זיי זיצען.
אָבער פאר אידישע זאכען, פאר דברים שבצדקה פון זיין פאָלק
האָט וויסאָצקי ניט נעוואכט ביז מען זאָל איהם בעטטען, ער האָט

זיין וואהלטעטיגע האנד אוים נעשטרעקט איידער טען האט איהם נעוויזען א האנד פון נויטה און בעדערפעניש, ער האט נענעבען און נעגעבען פון זיך אליין, פון אייגענע איגנערליכע גענפיהלען, ביודעים ובלא יודעים.

וויסאצקי איז נעווען פון דיא גרויסע אידישע גבירים, ניט פון דיא וועלכע דיא נעלד און פערמענגען איז צו זיי נעקומען בירושה, ניט פון דיא גבירים וועלכע האבען כסדר נעלעבט א גוטען טאג, האבען ניט נעזעהן קיין נויטה און ארמוט, וויסאצקי האט זיך ערצויגען אין א קליין אידישע שטעדטעל, און האט א סך יאהרען נעזעהן דיא ארימקייט און עלענדקייט פון זיינע ארימע ברידער און דאס האט אויף איהם א נעוואלדיגען אייגדרוק נעמאכט דאס ער האט עס ניט פערגעסטען ביז זיין לעצטע סעקונדע, ביז זיין לעצטען אטהעם, ביי זיינע בעסטע און גרעסטע נעשעפטען וועלכע ער האט נעפיהרט זיטצענדיג יאהרען לאנג אין דיא צווייטע רוססישע רעזידענץ שטאדט איז ביי איהם דער טהייערסטער אין בעסטער נעשעפט נעווען צו שיקקען נעלד.... ניט אין ערטער וועלכע עס וועט באלד אוים קלינגען און פויקען, נור אין נאנץ שטיללע און רוהיגע ערטער, וועלכע מען הערט כמעט ניט, און מען זהט זייער זעלטען, וויסאצקי האט נעשיקט נעלד. ניט נור ישיבות וויא „וולאזין" און „מיר" ניט נור דיא מוסרניקעס פון רבי ישראל סאלאנטערס קלויז, ניט נור פיר כולל רמב"ן אין ארץ ישראל, ניט נור פיר דיא קאלאניעס אין ארין ישראל, ניט נור פיר דיא אידישע פאלקס־ביבליאטהעק אין ירושלים, נור אויך צו הונדערטע תלמוד־תורה'ס אין דיא קליינע שטעדטיך וועלכע זייערע נעהמען זיינען כמעט וויא נאר ניט בעקאנט און בעוואוסט

ער האָט טאָג טעגליך גישיקט נעלד צו צעהנדליגע רבנים משכילים און נעלעהרטע וועלכע ער האָט נעוואוסט אז זיי זיצען „במחשכים" און בעדערפטיגען זיך אין א שטיצע.

עס איז ביי אונז פאראן א סך רייכע וועלכע דיא אָרימע פערפאסטער און שריפטשטעלער שיקקען צו זיי צו זייערע וועלקע און ספרים און בעטען רחמים. עס ניבען אפילו איניגע וועלכע פאר וואַרפען א מאָהל דיא אויגען, נאָך דעם וויא עס וועלט זיי מיאוס הערעדיג דיא נעבעטע און נעבעטע פון דיא אָרימע מחברים, ניט אזוי איז עס אָבער נעווען מיט וויסאָצקי. וויסאָצקין האָבען מחברים ניט נעדארפט זוכען און דער מאָנען מיט מכתב להזכיר'ס וויסאָצקי האָט אליין געזוכט או: נעשנורט נאָך יעדען אידישע: מחבר און פערפאסטער וועלכער שרייבט אין זיין פאלקס שפראך העברעאיש וועלכע ער האָט נעוואוסט אוֹן נעליעבט. ער האָט שוין ביי זיך נעהאָט א טאָג בוך אין וועלכען ער האָט טעגליך פערצייכענט נייע אדרעססען פון אָרימע רבנים. מחברים, שרייבער. משכילים, גימנאזיסטען, סטודענטען, קלויזניקעס אום צו עראינערן זיי אין א שלעכטע צייט, און נעדענקען זיי צו גוטעס, און עס האָט ניט פיעל נענוממען ביז דיא עת לטובה איז נעקומען, און מענשען האָבען אונגעריכט און ניט ערוואַרטעט נעקראנגען פאקעט ס געלד.

רבי קלונימוס זאב וויסאָצקי איז נעבאָרען אין 12טען תמוז אין יאָהר תקפ"ד (1824) אין דיא שטאדט זאנער, (קאָוונער גובערניע) זיין פאָטער וואַר א איד א למדן פון א שעהנע אָרטאָ-

דאקסישע פאמיליע ער האָט נעהייסען יעקב בר רפאל, זיין טוטער האָט נעהייסען איטה אטאָכטער פון ר' מרדכי החסיד פון אבאל־ניק. אבוואָהל רבי יעקב איז נעווען א סוחר און האָט נעפיהרט נעישעפטען איז ער אָבער ניט נענוג רייך נעווען, דאָך האָט ער מיט אללע מענליכקייט נעזוהן דאס זיין זוהן זאָל דיא בעסטע מלמדים פון שטאָדט האָבען, ער האָט פון זיין הוצאה אב נע־נעשפּאָרט און האָט רבי נעלד נעצאהלט, ביז אין 13טען יאָהר האט ער חומש און תנ"ך אויך ביסלעכווייז משנה און נמרא נעלערנט ביי רבי מרדכי פישל יאנישקער, און האָט צו זיין בעל מצוה א דרשה נעזאָגט וועלכע האָט איבער ראָשט דיא לומדים אויך דעם רב פון זשאָנער, אויפן 14טען יאָהר איז ער אָנגעקומען פאר א תלמיד ביי רבי שמחה לינקעווער ער האָט ביי איהם אנגעהויבען צו שטו־דירען פעסט דעם תלמוד און זיינע מפרשים, אייניגע יאָהר האָט ער נעלערנט און האָט זיך ערווארבען א גרויסע בעקאנט־שאפט אין תלמוד אין דיא רבנישע ליטעראטור, ער האָט אויך נעלערנט דיא העברעאישע שפּראָך גרינדליך דאס ער האָט נע־שריבען העברעאיש וויא א ליטעראט.

וועו ער איז 18 יאָהר נעווארען, דעם 10טען אָדר תר"ב (1842) האָט ער נעהיראטה פון יאנישאק מיט דיא פריילין קיילה צביה דיא טאכטער פון רבי יהודה ליב אבראמזאָהן א אנישטענדיגער בעל הבית פון שטעדטיל, זיין שוויגער פאטער האָט איהם בי־שטימט „קעסט" 3 יאָהר, אין 6 מאָנאטהען נאָך דער חתונה איז ער נעפאָהרען אין וולאָוין לערנען, ער איז אָבער אין א קורצע צייט צוריק צו הויזע נעקוממען און האָט דיא בעשטימטע 3 יאָהר פון קעסט נעווידמעט צו לערנען צו הויז, ער איז נעווארען אמופלג

און האָט קונה שם נעווען פאר א למדן און משכיל.

„טוב תורה עם דרך ארץ" עס איז גוט תורה מיט מסחור, דאס האָט דער יונגער קלמן וואָלף אימער געדענקט, ער האָט ארויס נעזוהן דאס דיא נעבילדעטע און אינטעליגענטע מענשען מוזן אויך האָבען אקאריערע אין לעבען פון וואנען א לעבען צו מאכען זיי זאָלען ניט פאללען צו לאסט אויף פרעמדע אום דיא תורה אין בילדונג זאָללען ניט פערשעהמט ווערען. און ער האָט זיך אָנגעהויבען בעשעפטיגען מיט תבואה האָנדלען. צו דיא צייט האָט דיא רעגיערונג אין רוססלאנד נעלאָזען וויסען אז יעדער איד וועלכער וועט זיך וועלען בעשעפטיגען מיט ערד ארבייט וועט איהם דיא רעגיערונג געבען פעלד א לעבען צו מאכען און וועט איהם אויך בעפרייען פון מיליטער דינסט, וויסאָצקי מיט זיין שווי-גער פאטער וועלכע האָבען סימפאטיזירט מיט דיא ערד ארבייט זיינען ארויס 27טען ניסן יאהר תר"ח (1848), אין דיא קאָלאָניא „דובנא" ניט ווייט פון דינאָבורג (דווינסק) און האָבען זיך נענו-מען צו דיא ארבייט. זיי זיינען דאָרטען אָבער ניט געזעסען לאנג ווייל דיא ערד איז נעווען זעהר א שלעכטע און האָבען פון איהר קיין לעבען נעקענט מאכען און וויסאָצקי איז נעקוממען מיט זיין שווינער פאטער נאָך יאנישאק און האָט ווידער מיט תבואה אָנגעהויבען צו האָנדלען, נאָך א יאָהר פון האָנדעל איז וויסאָצקין נע-בליבען 60 רובעל, און ער האָט זיך צוריק נעקערט צו דיא קא-לאניע טרייען פילייכט וועט איהם צום 2טען מאָל בעססער נעהן, אָבער וויא דאס לעצטע מאהל יעצט אויך איז ער ארויס מיטן בייטש, מיט א מאָנערען און דאָרען פערד און א שוואכע קיה.

ער האָט זיך דאן בעזעצט אין זאָגער אוּן האָט אָנגעהויבען

ווייטער צו האַנדלען מיט תבואה, דיא תבואה חאָט ער שוין אליין נעפיהרט נאָך רינא, און האָט נעקרוגען א גוטען סוחר וועלכער האָט איהם נענעבען צו פערדינען, וויסאָצקי האָט ביי דער צייט מקריב נעווען האַלב צייט פיר זיך פיר זיינע נעשעפטען און דיא אַנדער האַלב פיר נאָטט, פיר לערנען, צוויי וואָכען האָט ער זיך בעשעפטיגט מיטען קויפען דיא סחורה און פיר קויפע, און דיא אַנדערע צוויי וואָכען איז ער נעזעסטען אין קלויז פון זיין שטעדטעל און האָט נעלערנט גמרא, משניות, עין יעקב, מדרש, שלחן־ערוך, ער האָט זיך אזוי בישלעכווייז אויף נעקליבען עטליכע הונדערט רובעל און האָט דאָס איבער נענעבען זיין שווער מיט א שוואָנער אז זיי זאללען האַנדלען אוו איהם עפעס נעבען אויף דער הוצאח כדי ער זאָל קענען זיצען און לערנען.

רבי קלונימוס זאב האָט נעהערט דאס אין קאָונא האָט דער בעריהמטער נאון און צדיק ר' ישראל סאַלאַנטער נענרינ־דעט א ישיבה פיר תורה און מוסר, ער האָט נענוממען ערלויב־ניש פון זיין פרויא זיא זאָל איהם ערלויבען אַב צו פאָהרען אויף דרייא מאָנאָטען, אום ער זאָל קענען פאָהרען לערנען ביי דעם נאון, און אין חדש כסלו יאָהר תרי"ב (1854) איז ער אוועק נע־פאָהרען אין קאָוונא, ער האָט מיט זיך נענוממען 50 רובל כדי ער זאָל ניט דאַרפען אַנקוממען צו פרעמדע נעלד, רבי ישראל סא־לאַנטער האָט דעם יונגען קלמן זאב'ן עמפפאַנגען מיט עהרע און צופרידענהייט, דיא דריי חדשים האָט ער דאָרטען נעלערנט מיט גרוים התמדה און וויא עס איז נעקוממען דיא ענדע פון דיא דריי מאָנאָטען האָט ער זיך נעמוזט צוריק קעהרען צו הויז, ער זאָל ניט עובר זיין אויף זיין וואָרט וואָס ער האָט נענעבען זיין פרוי.

וועז ער איז צוריק אהיים געקומען האָט ער פון זיין נאנ־צען קאפיטאל געפינען ניט מעהר וויא 150 רובעל. אבער דער יוננער מאן וועלכער האָט א גרויסען בטחון נעהאט אן נאָטט אוז האָט זיך איממער נעהאלטען מוטהיג אוז שטאלץ, האט פיר דיא פערלאָרענע נעלד נאָר ניט נעקערט, ער האָט זיך מיט דעם קליינעם קאפיטאל נענוממען צוריק צום מסחור אוז האָט אָננע־הויבען האנדלען צו פערדינען. וואס וויטער אלס מעהר אוז מעהר, ביז ער האָט זיך שוין ערוואָרבען א קאפיטאל פון אייניג טויזענד רובעל.

צו דיא צייט האָט ער אין זאגער גענרינדעט א חברה „חיי אדם" וועלכע ער האָט אליין געלערענט „חיי אדם" מיט דיא בעלי בתים פון שטאדט, אזא חברה האָט ער אין א קורצע צייט גע־נרינדעט אין מיטאוי אויף, מיט דיא הילף פון זיין פריינד אליעזר בערמאן.

אין יאהר 1858 איז ער נעקומען אין מאָסקווא, דאָרטען האָט זיך אָננעהויבען זיין וויכטיגע טהעטינקייט פיר זיין פאָלק, ער האָט געפונען דאָס א סך אידישע קינדער וועלכע זיינען צו־נעזומען אלס קאנטאָניסטען וויסען נאָר ניט דאָס זיי זיינען אי־דישע קינדער, און זיי וויסען אויך ניט אז ביי אידען איז דא שבת און יום טוב ער האָט זיך נעווענדעט צו דיא אויפזעהער אויף זיי דאָס זיי זאָלען דיא קינדער ערלויבען שבת און יו"ט צו האלטען, אויך מען זאָלל איהם ערלויבען מיט זיי תורה לער־נען, זיי זאָללען ניט פרעמד זיין פון דיא אידישע דינים און נע־זעצע, רבי קלמן זאב האָט נושא חן נעווען ביי דיא נאציאלניקעס (בעאמטע) און זיי האָבען איהם עס ערלויבט, און מיט גרוס

פרייד איז ער נעקומען צו דיא אידישע קינדער און האָט זיי ער־
קלעהרט דאס זיי זיינען אידען און אז ער וועט מיט זיי לערנען
און נעבען זיי צו פערשטעהן זיערע פּפליכטען צום פּאלק.

דאס איז געווען פּאר פּסח, ער האָט דאז געקומען ערלויב־
ניש פון נאצאלניק דאס דיא קינדער זאלטען פרייי זיין א נאנץ פּסח
און דאס מען זאל זיי געבען נאָר כשר׳ה פּסחדינע עסטען, און
אויף דעם בעפעהל פון דעם אויפועהער האָט מען פּאר זיי אויס
געקליבען איין אָרט אין א שעהנע קאָוארמע פון מאָסקווא און
דאָרטין האָבען דיא קינדער צוזאממען געדאָווענט מיט וויסאָצקין
וואָרט ביי וואָרט, און האָבען אפּ געהיט פּסח מיט דיא סדרים
וויא געהעריג א׳ז. א סך פון דיא קינדער האָט ער אויך נע־
מאכט נייע זאכען.

וען וויסאָצקי האָט דיא קינדער ערקלעהרט דעם צווייטען
טאָג פּסח צום דאוונען, וויא דיא אידען האָבען געליטען
אין מצרים און וויא זיי זיינען דאָרטען אויס געשטאנען האָבען זיך
דיא יונגע קינדערלעך שטארק פאנאנדער געווויינט, קוקענדיג אויף
דיא קינדער האָט זיך דער יונגער און העלדישער פּאטריאָט
וויסאָצקי אויך שטארק צו וויינט, און האָט א שבועה געטהון דאס
ער זאל דיא קינדער ניט פערגעסטן איממער, און דאס ער
זאל איממער זינג עלענדע און פערפאלגטע בריידער העלפען און
שטיצען מיט זיין נאנצע מענליכקייט.

אט אזוי האָט זיך וויסאָצקי מיט א ערך פון 520 קינדער
אבנעהאלטען אייניגע יאָהר ביז זיי זיינען אונטערגעוואקסען און
האָבען געוואוסט דאס זיי זיינען אידישע קינדער און זיינען קלאָהר
געוואָרען אין חומש מיט דיא אידישע היסטאָריא.

וויסאָצקים בעשעפטיגען זיך צו דיא צייט אין נעווהען טהעע האנדלונג, ער האָט זיך אננעפאָננען גאנץ קליין און איינפאך אבער זיין נעשעפט האָט זיך נעבליהט און נעווואקסען פון צייט צו צייט און וואָס מעהר זיין נעשעפט און רייכטהום האָט זיך נעמעהרט אוּן פערגרעסערט אזוי האָבען זיך זיינע צדקות אוּן וואָהלטאטען נעמעהרט און פערבריטעט, מען האָט שוין בעמערקט דאָס עס בליעט און עס וואקסט א אידישער „נדיב" מיט א אידישען האַרץ. א האַרץ וועלכע ליעבט נור זיין פאָלק, זיין גאָטט, זיין תורה און בילדונג.

אין חדש אדר תרמ"ה (1885) איז וויסאָצקי אַרויס מיט דיא ערשטע עפענטליכע נדבה פון 10.000 רובל צו נרינדען א אידישען אנשטאָלט פיר בילדונג און וויסענשאפט, וויסאָצקי איז נאָך ניט אזוי רייך נעווהען צו דיא צייט און דיא גרויסע נדבה האָט ער נענעבען מעהר פון זיינע קרעפטען, אין דעם יאָהר וועו דיא אַרבייט פון דיא „חובבי ציון" האָט זיך שוין אַנגעפאָננען אוּן דיא פאַרשטעהער פון אידישען פאָלק האָבען אַנגעהויבען צו וויזען אַרבייט פיר זייער פאָלק איז וויסאָצקי ערוועהלט געוואָרען צו פאָהרען אין פאָליסטינא אום צו פאָרשטעהן אידישע קאָלאָניזאַציאָן אין דאָס הייליגע לאַנד, וויסאָצקי האָט ניט נעקוקט אויף זיינע נעשעפטע וועלכע האָבען דאן נעהאָלטען אין איין וואקסען אוּן בליהען, ער האָט ניט נעקעהרט פאר דאָס נעלד אוּן ער נעפאָהרען, ער האָט זיך צוואַממען נעשריבען מיט דיא נרעסטע אידישע שרייבער וויא סמאָלענסקען, גאָרדאָן, לעווואַנדי לילינבלום, צעדערבוים אוּן האָט א גרויסע אינטערעסע נענוממען איבער דיא גרויסע בעווועגונג פון דיא „חובבי ציון". זיין רייזע אין פאָלעסטינא

האָט ער בעשריעבען אין א ווערק וועלכע ער האָט נערופפען „ספר המסע" דער ספר איז נאכהער נעדרוקט געוואָרען אין יעהרליכען זשורנאל „האסיף" (1889—94).

פון דיא צייט אן האָט שוין וויסאָצקי אָנגעהויבען א נרעסערען טהייל צו נעהמען אין עניני הכלל, ער האָט שוין אנגעהויבען צו שיטטען מיט טויזענדער פיר קהלישע זאכען. ער האָט נעלייגט נעלד פיר א פאָנד צו דיא חברה „מרבי השכלה בין יהודי רוססיא" אין פעטערבורג, פיר דיא חברה „כל ישראל חבריס" אין פאריז, פאר דיא „חברה סקיצי נרדמים" אין בערלין, אויך האָט ער נעלייגט א פאָנד פאר דיא ישיבות וולאָזין, מיר, לאמזא, קאָוונא, ירושלים. פאר האָספיטעלער אין פיעלע אידישע שטעדט, איבער הויפט האָט ער אָנגעהויבען צו גרינדען פיהלע אידישע אנשטאלטען אין מאָסקווא.

עס איז צו בעוואונדערן דאס אין דער צייט וואָס לייטע האָבען נעגלויבט אז וויסאָצקי'ס געשעפטען וועללען צום נרונד נעהען, דאס יעדע וואָך, מאָנאָט אין יאָהר ווירד אויסגענעבען שוועריע טויזענדע רובעלם פיר צדקה, און וויסאָצקי אליין האָט עפעס אויך וועניג אכטונג נעגעבען אין דיא ביכער פון זיין נעשעפט. ער האָט בעסערע ליעב נעהאט צו פערברענגען מיט אידישע משכילים און נעלעהרטע מעהר וויא מיט נעשעפטס לייטע, און האָט מעהר פערנעניגען נעהאט קאָמפאניערען זיך מיט דיא בעוואוסטע אידישע שרייבער וויא מענדל אוסישקין, מוא"ה דאָליצקי אוידער מיט מאָסקווער נבירים, אין דיא צייט האָט אָבער וויסאָצקי'ס געשעפט שטיללער־הייט נעמאכט דיא שוועריע צעהנדליגע טויזענדע רובעלם, און וויסאָצקי'ס טהעע פירמא האָט זיך

שוין בעריהמט נעמאכט אין דיא קייזערליכע שטאדט מאסקווא, וואו עס נעזינזן זיך דיא נרעסטע טהעע פירמעו אין דער וועלט.

אין יאהר תרנ"ב (1892) 10טען איר איז נעווארען 50 יאהר צייט וויסאצקי האט נעהיראטה זיין פרוי, וויסאצקי האט דאן א סך נעלד צו טהיילט פיר פערשיעדענע צדקה אנשטאלטען, אויך זיינע קינדער האבען נעשאנקען צו דעם אנדענקען 10,000 רובל פיר צדקה.

וועו אים איז נעווארען אין יאהר תרנ"ד (12טען תמוז) זיבעציג יאהר האט וויסאצקי בעקוממען דעפעישען אוו ווינשענס בריפפע צו זיין 70 יעהרינען יובילעאום פון דיא נרעסטע אידישע מענער אין רוססלאנד אין אויסלאנד פון א סך הילפס פעראיינען אוו צדקה אנשטאלטען.

צו דיא צייט האט וויסאצקי נעווידמעט 20000 רובעל פיר א אידישע ענציקלאפעדיא וועלכע איהר פלאן אוו פראגראם האט אויסנעארבייט דער בעוואוסטער שריפטשטעללער אחד העם, אבער מחמת פיעלע האבען נערעכענט דאס עס איז נאר אוג-מעגליך א אידישע ענציקלאפעדיא צו בעארבייטען, איז זיין וואונש ניט ערפיהלט נעווארען, דיא נעלד אבער האט וויסאצקי ניט צוריק נענומען, ער האט זיי איבער נענעבען א טהייל פיר דיא חברה „מפיצי השכלה" אין פעטערסבורג אוו א טהייל פיר דיא אבטהיילונג פון דיא מפיצי השכלה אין אדעססא, פיר פרעמיעס צו דיא יענינע וועלכע וועללען פערפאססען דיא בעסטע העב-רעאישע ווערקע, פון א טהייל פון דיא נעלד איז נענרינדעט

און זיינע נעשעפטען האבען זיך אננעהויבען צו שטארקען ניט נור אין רוססלאנד זא נאר אין אויסלאנד, עס האבען זיך נענרינדעט זיינע טהעע נעשעפטען אין דיא נרעסטע שטעדט פון אייראפא און דיא פירמא וויסאצקי האט פערדונקעלט דיא אלטע נרויסע טהעע פירמען פון דער וועלט.

און וואס וויסאצקי האט מעהר צוטהיילט און מעהר נעשאנקען, אלס מעהר איז זיין פערמענען נרעסטער נעווארען ביי זיין לעצטען יאהר האט זיך זיין נעשעפט פערנרעסערט און האט פיר איהם נעעפענט, איין אבטהיילונג אין אמעריקא, אין נויארק.

א פאר יאהר פאר זיין טוידט האט רבי קלונימוס זאב נעשריעבען א צואה אין וועלכע ער האט בעשטימט א סוממע פון א מילליאן רובעל פיר וואהלטעהטינע נאציאנאלע צוועקקען, ער האט ניט בעשטימט אויף וואס דיא נרויסע סוממע זאל בענוצט ווערען, ער האט דאס איבער נענעבען אין דיא הענד פון דיא בעריהמטע אידישע נעלעהרטע דר. מוא"ה, דער רבינער פון מאסקווא, אין „אחד העם" עס איז צו זעהן וויא זוייט רבי קלונימוס זאב האט נעליעבט און האט זיך פערטרויעט אהן אידישע משכילים, ער האט פאר זיין נרויסע צואה ניט בעשטימט קיין נבירים און רייכע פאקעטס אלס אפוטרופסים, ער האט נעוואוסט דאס דיא אידישע נעלעהרטע וויסען מעהר וואס זייער פאלק דארף האבען און דאס זיי וועללען זיינע נעלד פיר וויכטינע אידישע צוועקען אויסנעבען.

אין זוממער 1904 איז וויסאצקי נעשטארבען און אללע וועלכע

האָבען זיין וואָהלטעטיגען נאָהמען געהערט האבען פערגאָססען טרעהרען אויף דעם אמת'ן בעל־צדקה, איבער הויפט האָבען איהם שטאַרק בעדויערט דיא אידישע משכילים און ליטעראַטען וועלכע האָבען אין איהם געפינען א הייסען און וואַרימען פרייַנד.

מצבת קבורת

רבי קלונימוס זאב בר' יעקב זצ"ל לבית וויסאָצקי תנצב"ה.

הס בן אדם! תן כבוד לקבר!
וויסאָצקי בו ישן, הידעת זה הנבר
אלמנת בת ציון צדקתו תשמיע
הוא מחה דמעתי ויתומי הושיע
ובת קול מכרזת: בקלונימוס זאב
לא קם בישראל, גבר נדיב לב
של נעלך בן אדם על יד זה הקבר
שבלע ולא השאיר כמהו עוד גבר
שהקדיש כל הונו כחו ועמלו
לעמו ולקדשיו ושש במפעלו
שזרע לצדקה גם לדורות הבאים
קרן קימת לתורה ומדעים
שהנחיל יתרו ליורשיו רוח נדיבתו
ועשרו לאביונים ולעמו — נחלתו
כף ראשך בן אדם חלק כבוד לגל.
תחתיו ישכן איש צדיק, אח לצרת הכלל

לא אכל עד לא האכיל נהנה עד לא הנאה

ובאשר צרה שם עזרתו בעתה יחישנה

אשריך בן יעקב שידעת סוד אל-מות

אשריך שואת כתבתך על גבי המצבת!

(נוסח המצבה כתוב מאת המשורר הנודע

מ. מ. דאָליצקי.)

מפתח אישים
לחכמי ישראל
באמריקא

תולדות רבנים הגאונים, החכמים והסופרים,
המחברים, הנדיבים, ואנשי השם,
על פי מקורים נאמנים ונכונים

מספריו של

הרב בן־ציון אייזענשטאדט

שהוציא לאור בשנות
תרנ"ה - תש"א

נערך ונסדר ע"י רשימותיו של
ברוך אגורק

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

נוא יארק, תשע"ג לפ"ק

רשימת החלקים של הרב בן־ציון אייזענשטאדט אשר במפתח ומספר כל אחד במפתח

חלק א: **דור רבניו וסופריו**; ווארשא, תרנ"ה (1895).
חלק ב: **דור רבניו וסופריו; ספר שני**, ווילנא, תר"ס (1900).
חלק ג: **דור רבניו וסופריו; ספר שלישי**, ווילנא, תרס"א (1901).
חלק ד: **דור רבניו וסופריו; ספר רביעי**, ווילנא, תרס"ב (1902).
חלק ה: **חכמי ישראל באמריקא** [= **דור רבניו וסופריו, ספר חמישי**]; ניו יארק, תרס"ג (1903).
חלק ו: **דור רבניו וסופריו; ספר ששי**, ניו יארק, תרס"ה (1905).
חלק ז: **דורות האחרונים; ספר ראשון (א-ו)**, ניו יארק, תרע"ג (1913).
חלק ח: **דורות האחרונים; ספר ראשון (ז-מ)**, ניו יארק, תרע"ד (1914).
חלק ט: **דורות האחרונים; ספר ראשון (נ-ת)**, ניו יארק, תרע"ה (1915)
חלק י: **דורות האחרונים; ספר שני (א-ל)**, ברוקלין, תרצ"ז (1936).
חלק יא: **דורות האחרונים; ספר שני (מ-פ)**, ברוקלין, ת"ש (1939).
חלק יב: **דורות האחרונים; ספר שני (צ-ת)**, ברוקלין, תש"א (1941).
חלק יג: **רבני מינסק וחכמיה**; ווילנא, תרנ"ט (1898).
רוב האישים שנזכרו בספר זה לא נזכרו עם שם המשפחה, והם מובאים להלן במפתח רק לפי השם הפרטי.
חלק יד: **לתולדות ישראל באמריקה**; ניו יארק, תרע"ז (1917).
חלק טו: **אנשי השם בארצות הברית - ספר ראשון (אבא-אהרן)**; סט. לואיס, תרצ"ג (1932).
חלק טז: **אוצר התמונות**; ניו יארק, תרס"ט (1909).
חלק יז: **אוצר תמונות** (הוצאה שניה); ניו יארק, תרע"ה (1915).
חלק יח: **רבי אייזיל חריף** ...; ניו יארק, תרס"ד (1904).
חלק יט: **רבי קלונימוס זאב וויסאצקי**; ניו יארק, תרס"ה (1905).

הערות לשימוש במפתח:

אותיות שמנות = ערכו של הנידן
אותיות רגילות = הזכרת שם הנידן
* = שם הנידון נמצא בהקדמות או הסכמות
** = תמונה

הנתצלות: המחבר שינה לפעמים את האיות לאותו שם, ולכן יש לשים לב אם יש עוד אופן לכתוב את השם. במקומות שהרגשנו בזה, כתבנו "ראה ...".

Bold = primary entry
ordinary font = secondary entry, i.e. mention of name
* = name is mentioned in an introduction or approbation
** = photograph

NOTE: The author sometimes used varied spellings for the same name. The reader should take into account the possibility of alternate spellings. Where possible, we have added cross-references to alternate spellings.

מפתח
אישים

לפי
שם המשפחה

א

אבא ברוך ב"ר יהודה אפרים ... **טו 15**
אבגדור, שמואל ... יד 7
אבו, דוד ... ט 246
אביגדור, יצחק ... ג 46, ד 26
אביחצירא, אברהם ... ז 9
אביחצירא, יעקב ... **ז 9**
אביכזיר, אברהם ... **ז 9**
אבלמן - ראה אבעלמאן
אבן-לפידות א"מ ... יא 171
אבן-פראממער, אליעזר ... ז 1
אבן-פראממער, יעקב הלוי ... **ז 1**
אבנר, יהושע זאב ... יא 178
אבעלזאהן, יהושע ... **ז 11**
אבעלמאן, יהונתן א 7, ב 3*, טז 5, [20]**, יז 4, 18**
אבעלסאן, אברהם יואל ... ג 9
אבעלסאן, דובער ... ג 9, ט 277
אבראהאם, אברהם ... **ז 9**
אבראהאם, יהודה (ליב) ... **י 1**
אבראמאוויץ, אברהם י ... **טו 69**
אבראמאוויץ, אברהם מנחם ... **ה 9**
אבראמאוויץ, אהרן שלמה ... **י 1**
אבראמאוויץ, אליהו ... י 124
אבראמאוויץ, אליעזר ... ה 9
אבראמאוויץ, דובער ה 9, ה 110, ז 2, י 63, תח 3, 9**
אבראמאוויץ, חיים משה ... ו 9
אבראמאוויץ, שלום יעקב (= מנדלי מוכר ספרים) ... **ו 9, טו 17**
אבראמזאן, יהודה ליב ... **יט 7**
אבראמזאן, שלמה ... ה 78
אבראמזאן, שמואל אבגדור ... י 59
אבראמזאן (אבראמסאן), שמואל ... **ז 4, ז 12**, ח 150
אבראמסקי, אליהו ... **י 1**
אברהם ב"ר אשר אנשיל ... **יג 24-25**
אברהם ב"ר זכריה מענדיל ... **יג 47**
אברהם ב"ר יהודא ליב ... **יג 27**
אברהם ב"ר ישעיה ... **יג 66**
אברהם בן-ציון ב"ר מיכאל אליהו ... **יג 55**
אברהם יהודא אליהו ... **יג 14**
אברהם שמואל (מאיישישאק) ... **יג 32**
אברהם שמואל, אב"ד ... **יג 22**
אברהם, אדמו"ר מטריסק - ראה טווערסקי, אברהם
אברהמס, אברהם ... ז 10
אברהמס, ברנט ... ז 10
אברהמס, יוסף ... **ז 10**
אברהמס, ישראל ... ז 11
אברהמס, משה ... ז 11
אברך, אליהו ... ז 11
אברך, אליעזר ... ז 11
אברך, זאב וואלף ... **ז 11**, ח 214
אברך, טודרוס ... ז 11
אברך, יצחק אייזיק ... ז 11
אברך, שלמה ... ז 11
אבתר, חיים הלוי ... **י 1**
אגוז, אהרן דוד ... **יד 1**
אגסי, שמעון אהרן ... **ז 12**, י 15
אגרעס, יהושע ... **י 2**
אדדי, אברהם ... **ז 14**
אדדי, שאול ... ז 14
אדירים, אליעזר ... **י 2**
אד(ע)למאן (איגוש), שמחה ראובן (ש"ר העדלמי) ... **ד 3, ז 5, תח 3, 9****
אדלמאן, חיים ליב ... ז 5
אדלמאן, מאיר ... ז 5
אדלמן, מרדכי יצחק ... ז 6
אדלער, יוסף ... **י 2, תח 3, 9****
אדלער, נפתלי הכהן (הערמאן) ... **ה 15**, ו 9, ו 35, ז 87, טז 5, 12**, **יז 5**, 8**
אדלער, נתן ... **ו 9**, ח 156, טז 5, 20**, **יז 28****
אדלער, סיירוס ... **ה 9**
אדלער, סעמואל ... ה 25
אדלער, פעליקס ... **ה 10**
אדלער, שלום ... **ו 10**
אדלער, שלמה ... י 2
אדלר - ראה אדלער
אדר"ת - ראבינאוויץ-תאומים, אליהו דוד ... **ט 258, טז 8, 21**, יז 3, 11***
אהרן, אדמו"ר מטשערנאבל (טווערסקי) ... **טז 6, 15**, יז 3, 9****
אהרנזאן, ברוך הכהן ... י 3
אהרנסאן, שלמה הכהן ... **י 2**
אווינון, אברהם ... **ו 10**
אווסאוויץ, אהרן ... ז 15
אווצינסקי, לוי ... ח 216
אוושאוויץ, אברהם יצחק ... **יד 1**
אוזליאנער, יהודה ליב ... **יג 51**
אויערבאך, אברהם בנימין ... **טו 68**
אויערבאך, י"פ ... י 80
אויערבאך, מ"מ ... טו 48

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

אויערבאך, מנחם נתן נטע ..... טו 68
אויערבאך, צבי בנימין ..... ה 89, תח 3, 9**
אויערבאך, צבי הירש ..... יד 2
אולמאנן, משה ..... ז 15
אולמאנן, נח צבי ..... **ז 15**
אולמאנן, שלמה זלמן (ממאקאווא. יריעות שלמה) .. ז 15
אולמאנן, שלמה זלמן (מביסטריץ) ..... ז 16, **תח 3, 10****
אונגער, אייזיק ..... ט 270
אונטערמייער, שמואל ..... **י 3**
אוסישקין, אברהם מענדיל ..... **א 7**
אופנהיים, דוד ..... **יג 13**
אורי, אהרן שמעון ..... **ז 15**
אורינשטיין, יעקב ..... יא 205
אורינשטיין, ישעיה ..... יא 205
אורינשטיין, משה ..... א 7
אורינשטיין, צבי הירש ..... י 35
אורינשטיין, שמשון ..... **א 7**
אורנער, חנוך העניך ..... **ז 16**
"אחד העם", עי' גינצבורג, אשר
אטטערמאן, חיים משולם קויפמאן הכהן ..... **ז 17**
אטינגא, אברהם סגל ..... **ז 21**
אטלאס, בצלאל ..... **ז 18**
אטלאס, מאיר .. ו 72, ז 18, 44, ח 153, 183, 240, י 103
אטלס, אלעזר ..... **י 4**
אטנגי, מרדכי ..... יא 158
איבעלסאן, אברהם יואל ..... **ו 10**
איבענשיץ, יהונתן - ראה אייבשיץ
(איגוש) אדלמאן (עדילמאן), שמחה ראובן (ש"ר העדלמי) ..... **ד 3, ז 5, תח 3, 9****
איגר, בונם ..... ח 225
איגר, ליב ..... ד 20
איגר, עקיבא ..... **יג 29, טז 5, 11**, יז 5, 7****
איגר, שלמה ..... **טז 5, 11** יז 5, 7****
איגר, שמואל ..... **יג 30, 31, 42-43**
אידילסאהן, יהודה אידיל ..... **י 25**
אידעלסאן, אברהם ..... **טו 18**
אידעלעוויץ, משה מרדכי ..... יב 270
איז... - ראה גם אייז
איזאקסאן, ישראל ..... **ז 19**
איזאקסאן, ישראל ..... **טז 5, 34****
איזביץ, ישראל ..... **יד 1**
איזגור, אהרן הלוי ..... ו 10
איזעקסאן, י. ..... יד 58
איזעקסאן, יצחק בן־ציון ..... **ז 20**
איזראעל, אהרן ..... **ה 12**
איזראעליט, אביגדור ..... ז 20
איזראעליט, ר"י פאלק ..... ז 3
איזראעליט, שמחה ליב ..... **ז 20, יג 60**
איזראעלסאן, אשר ..... ה 12
איזראעלסאן, שלום ..... **ה 12, ז 3, יא 165**
איטינגא, י"א ..... ג 20, ט 347, 348
איטינגא, מרדכי זאב ..... ד 5, ז 126
אייבראמס, אברהם ..... **טו 27**
אייבראמס, ברוך ..... ו 9
אייבשיץ (איבענשיץ, אייבענשיץ), יהונתן ..... **טז 5, 11**, יז 4, 7****
אייגוש, חנוך העניך ..... **ד 3, ז 7, תח 3, 10****
איידעלמאן, ברוך נחמן ..... **ז 21**
איידעלמאן, חיים דוד ..... ז 22
איידעלשטיין, משה צבי ..... **ד 3**
אייזינבוד, אליהו ..... **ז 22, ח 2***
אייזינבוד, אליעזר ..... ז 22
אייזינבוד, בן-ציון ..... ז 22
אייזינשטיין, ישראל ..... **א 8**
אייזיק, אברהם ..... **טו 40**
אייזיק, משה ..... ה 58
אייזיקס, אברהם, רב דבאקלאראווא ..... **ד 15**
אייזיקס, אברהם ..... **טו 36**
אייזיקס, מאיר שמואל ..... **ו 11**
אייזיקס, שלמה ..... ה 58
אייזיקס, שמואל הלל ..... **ה 11**
אייזיקס, שמואל ..... ו 11
אייזיקסאן, ישראל ..... **ז 19, ט 251, טז 5, 34****
אייזענמאן, ברוך ..... **י 4**
אייזענמאן, יוסף הלוי ..... **יד 2**
אייזענשטאדט (אסטרינסקי), יהודא ליב ..... **ז 23**
אייזענשטאדט, א"צ (אברהם צבי-פתחי תשובה) ..... ו 37
אייזענשטאדט, אריה ליב ..... **י 5**
אייזענשטאדט, בנימין ..... **ג 5, ו 71, ז 27, י 48, 69, יא 192, טו 52**
אייזענשטאדט, ברוך בן־ציון ..... **ב 9**
אייזענשטאדט, ברוך מרדכי הכהן ..... **י 5**
אייזענשטאדט, חיים זלמן ..... ב 18, ד 38
אייזענשטאדט, חיים נח ..... **י 5**
אייזענשטאדט, יהושע ..... **א 8, י 6, תח 3, 10****
אייזענשטאדט, יודל ..... ז 26
אייזענשטאדט, יוסף ..... **ב 9**
אייזענשטאדט, יעקב דובער ..... **ב 9**
אייזענשטאדט, יעקב ..... **י 6**

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

אייזענשטאדט, יצחק ב 9, י 6
אייזענשטאדט, ישראל טוביה ו 11, ז 131, י 7, 9
אייזענשטאדט, מאיר ב"ר משה ז 24, 97
אייזענשטאדט, מאיר ב"ר צבי הירש י 7
אייזענשטאדט, מיכאל י 8
אייזענשטאדט, מנחם מענדיל
א 8, ב 9, ז 23, 28, ח 160, **טז 5, 23****, **יז 4, 25****
אייזענשטאדט, משה [אבי המחבר] י 8
אייזענשטאדט, משה [מקלעצק] י 8
אייזענשטאדט, משה אלעזר א 9, ז 26, י 8
אייזענשטאדט, משה מרדכי ז 28
אייזענשטאדט, נח חיים א 8, ב 9, ז 28, **י 12**
אייזענשטאדט, נחמן פנחס **ז 27**
אייזענשטאדט, עקיבא ז 28
אייזענשטאדט, צבי הירש ז 26
אייזענשטאדט, צבי יצחק ז 28
אייזענשטאדט, שלום דובער ב 9, ז 28, **י 12**
אייזענשטאדט, שמואל משה ז 26
אייזענשטאט, אלימלך ז 22
אייזענשטאדט, חיים חייקל **ז 23**
אייזענשטיין, יהודה דוד
ה 11, ה־ת 13**, 109, ז 44, י 64, יד 52, טו 18
אייטינגא, יעקב הלל **יג 43**
אייטנגא, י"א ג 20, ט 347, 348
אייכענשטיין, אברהם **טו 28**
אייכענשטיין, יהושע העשיל טו 28, **תח 3, 10****
אוילבירט, אברהם משה **טו 55**
איינגאלצין, זאב וואלף **ו 11**
איינהארן, חיים עוזר ב 13
איינהארן, מאקס (דר.) **ז 31**
איישישיקער, אברהם שמואל ב 41
איישישקער, א"ש יד 21
אילאוויי, צבי הירש (דר.) **ז 30**
אילאוויי, ישכר דוב (ברנרד) **ז 29**, טז 5, 27**
אילאוויי, פנחס ז 29
אילואי = אילאוויי
אילה, אהרן חיים **ג 5**
אילה, נפתלי הירץ ג 5
אילה־שווילי, מיכאל **ז 29**
אילה־שווילי, מנוח ז 29
אימבער, נפתלי הערץ **ה 13**
אינדיציקי, יצחק יחיאל **ב 10**
אינזעלבוך, אליהו **ז 4**, 32, י 23, טו 21, **יז 3**, 11**
איסערמאן, ירחמיאל **ז 33**
איסקאלסקי, יעקב ז 4, 33, 92, טו 39, **יז 4**, **22****
איסרלש, יהודה **ז 34**
אירם, אברהם שמחה **טו 64**
איש הורוויץ - ראה גם הורוויץ וכו'
איש הורוויץ, אברהם יצחק **טו 51**
איש־שלום, מאיר ה 62, ו 29
איש־שלום, משה צבי ז 52
אלבום, אריה ליב ז 34
אלבום, נפתלי ז 34
אלבום, צבי שמעון **ז 34**, ט 306
אלחנן ב"ר יחזקאל פייוויש **יג 46**
אלטוסקי, יהודה **י 12**
אלטמאן, יהודה ו 36
אלטמאן, שלמה זלמן ט 307
אלטר, יהושע **י 13**
אלטשוהל, אביגדור י 37
אלטשולער, אביגדור י 14
אלטשולער, יהודה לייב י 14
אלטשולער, יוסף **י 13**
אלטשולער, עזרא (הסופר) **ז 37**
אלטשולער, עזרא **י 14**, 124
אלטשולער, צבי **י 14**
אליהו מווילנא ב 25, י 19, 77
יג 17, 20, 27, **טז 6**, 11**, **יז 3**, **7****
אליעזר ב"ר מרדכי **יג 22**
אליקים, ישראל ו 34
אלישר, יעקב שאול ז 118, ח 233
אלכסנדר, יוסף יב 254
אלכסנדראוו, שמואל **א 10**, **יז 34****
אלנוקאה (אלנקאווה), יוסף **ז 38**
אלנקאווה (אלנוקאה), רפאל **י 14**, **תח 3**, 11**
אלעזרסאן, אברהם ז 38, **טז 5**, **32****
אלפס, בן־ציון **ז 39**
אלפעלוביץ, חיים יא 157
אלפערט, מרדכי דוד **א 10**
אלפערשטיין, אברהם אליעזר ה 14, 87,
ז 2, ט 282, טו 15, 41, טז 5, 30**, **יז 3**, **10****
אלקלעי, בן־ציון **ז 41**
אלשוואנגער, יצחק זאב **ג 5**, ד 15
אמציסלאוועד, הלל ה 80
אמשטרדאם, נפתלי י 36
אנאליק, אריה ליב י 15
אנאליק, שמעון דוב ז 115, י 15, יא 176, 188
אנגעלמאן (מלאכי), אליעזר רפאל **ז 41**
אנגעלמאן, שבתי אליהו ז 41
אנדרעס, יצחק **ב 10**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

אנטאקאלסקי, משה שמעון ..... ב 10
אנטאקאלער, ישראל ..... ה 67, ו 55
אניקסטער, יהודה אליעזר ..... יא 149, **יד 2**
אנצילעוויץ, אנצילאוויץ, אנצלוביץ:
אנצילעוויץ, זלמן ..... **ז 42**
אנצעלעוויץ, גרשון ..... **ז 41, טז 5, 18**, יז 3, 14****
אנצעלעוויץ, ד. י. ..... **יג 59**
אנשפכר, אברהם ..... **טו 36**
אסולון, יצחק ..... יד 40
אסעלסקי, גבריאל ..... ז 43
אספרינסקי, יהודה ליב: - עי' אייזענשטאדט, יהודה ליב
אסקאלי, אלחנן ישעי' ..... **א 9**
אפאטאוו, יהודא ..... ד 5
אפטיא, יהודה משה ..... ז 13, **י 15**
אפטייקאר, דוד ..... **ו 12**
אפעלמאן, צ"ב ..... יב 220
אפענהיים, צבי יעקב ..... י 36, 124
אפפעלמאן, דובער ..... **י 16**, טו 43
אפריון, אורי דוד ..... ט 287, טו 63, **טז 5**, 19**
אפרת, דובער ..... **ז 43**
אפרתי, דוד טעבלי ..... ב 15
אפרתי, יוזפ יוזפא ..... **ד 3**
אצאפ, דוד ..... **י 16**, 29
אקסילראד, שלמה זלמן ..... **ג 4***, 5
אראוויץ, משה זלמן ..... **י 17, תח 3**, 11**
אראנאוויץ, בנימין ..... **ז 44**, יא 165
אראנאוויץ, שמעון שלמה ..... ג 8
אראנאווסקי, יצחק ..... **ד 3**
ארוואץ, יוסף ..... יד 40
אריה ב"ר יעקב ..... **יג 33**, 53
ארינשטיין, שמשון ..... א 43
אריק, מאיר ..... **י 17**
ארלינער, חיים הכהן ..... ז 77
ארנשטיין, אברהם הכהן ..... **יד 3, טו 32**
ארנשטיין, יהודה (לעא) הכהן ..... **יד 3, טו 33**
ארענשטיין, (ש.) ח. ..... י 81
ארענשטיין, שמשון ..... י 80
אש, אברהם גרשון ..... **טו 42**
אש, אברהם יוסף ..... **ז 44, טו 48**
א"ש, מאיר ..... ח 139
אשינאווסקע, יוסף ..... יד 18
אשינסקי, אהרן מרדכי הלוי ..... ה 14, ז 4, 45, 112, ט 263, טז 5, 24**, יז 3, 11**
אשישקין, יחזקאל ..... **ו 12**
אשכנזי, אברהם בן שאול הלוי ..... **ו 12**
אשכנזי, אברהם נסים ..... **ז 46**
אשכנזי, אברהם ..... **ד 4**
אשכנזי, דובערישׁ ..... ג 42
אשכנזי, יהושע העשיל ..... ד 29
אשכנזי, יחיאל ..... **י 18**
אשכנזי, צבי (הירש) ..... טז 5, 11**, **יז 5**, 7**
אשער, יוסף (מאיר) ..... ה 14, ז 119, ח 157
אשר ב"ר ליב ..... **יג 12**, 15
אשר, קארל ..... **ו 12**
אשרי, חיים יחיאל ..... **י 19**

ב

באאר, הערמאן ..... **ו 13**
באבער/בוב(ע)ר, שלמה ..... ב 4*, 15, 48, ד 25, ה 95, **ו 13**, ו 43, ז 105
באגיש, דוב אליעזר ..... יא 157
באדער, גרשם הכהן ..... **י 89**, 91, **יא 143**
באדער, יצחק משה ..... **א 10**
באוושאוועך, יוסף ..... **יד 5**
באיארסקי, גרשון מאיר ..... **ב 50**
באיארסקי, פרץ (פיטר) ..... **יד 5**
באיוק, יהודה משה ..... **י 19**
באייעווסקי, ברוך ..... ה 86, 110
באכער, בנימין זאב (ווילהעלם) ..... **א 10**, ז 82
באלחובר, אריה ליב ..... יא 182
באלטרומאנץ, עקיבא ..... **ז 47**, טו 47
באלל (באלאטאווסקי), חיים מאיר ..... **י 20**
באמאן, משה ..... **י 20**
באמבערגער, יצחק דוב הלוי ..... ז 47
באמבערגער, יצחק זעקל הלוי ..... **ז 47**
באמבערגער, סיימאן ..... **יד 4**
באמבערגער, שמחה הלוי ..... ז 47
באנק, אהרן ..... ה 46
באס, אברהם משה ..... **יד 4, טו 55**
באס, יהודה ליב ..... ט 301
באס, ליב נח ..... **ג 6**
באס, שמואל ..... טו 55
באסין, ז. ..... א 41
באסין, מאיר ..... **ב 47, ד 4**
באקשט, אהרן יוסף ..... י 12, **תח 3**, 11**
באקשט, יוסף ..... ב 43
באקשט, פרופ' ..... ד 15
באקשטאנסקי, אליעזר ..... **ז 48**
באקשטיין, אהרן שלמה הלוי ..... **יא 206**
בארדיצעווסקי - ברדיצבסקי

בארדיצעווסקי, מיכה יוסף ז 65, ח 192, יב 274
בארדיצעווסקי, משה אהרן יב 273
בארדיצעווסקי, צבי הירש יב 273
בארוויק, אברהם שלמה טו 63, תח 3, 11**
בארוכאוו - ראה גם ברוכוב
בארוכאוו, אבא יעקב הכהן
ז 49, 50, ח 173, 201, י 51, יד 52, טז 5, 32**
בארוכאוו, דובער הכהן ז 50, טז 5, 35**
באריט, יעקב א 25, ב 19, 47,
ה 19, ו 64, ז 50, טז 5, 13**, יז 4, 7**
בארישאנסקי, רפאל מרדכי י 47
בארנעט, נייטהען יד 5
בארער, זלמן י 20
באשי, חכם - ראה: מאיר, משה הלוי
באשקאוויץ, יעקב צבי יב 274, טו 50
באשקאוויץ, ישראל הלל יב 274, טו 50
באשקעוויץ, אברהם אריה טו 50
בובובניקוב, י נ ז 57, ח 204
בובליק, גדליהו י 21
בוב(ע)ר/**באבער, שלמה**
ב 4*, 15, 48, ד 25, ה 95, ו 13, ו 43, ז 105
בויאנער, שמואל יג 64
בוים, אבא טו 15
בוים, דוד יהודה ח 166
בוימאן, אברהם טו 68
בוימעל, יהושע י 22, תח 3, 12**
בוימעל, יואל משה י 22
בוימעל, מאיר רפאל י 22
בוימעל, נפתלי (הערץ) י 22, תח 3, 12**
בויער, ישעיה ה 84
בוכבינדער, משה יוסף י 22
בוכהאלטער, אשר ה 15
בוכהאלטער, יהודה ה 15
בוקאנסקי (בוקאנס), מאקס - "בן פרת"
ה 17, ה־ת 9**
בוקאנץ, שמואל נתן י 73
בוקסבוים, יהושע יב 261, תח 3, 12**
בוראק, אהרן דוד י 22, טו 60, תח 3, 12**
בורמאן, חיים משה ז 57
בורשטיין, אברהם אהרן הכהן י 124
בורשטיין, דובבער י 24
בורשטיין, יוסף י 24
בורשטיין, יצחק (סוחר) י 30
בורשטיין, יצחק (אב"ד אסטאלענקא) י 25
בורשטיין, מרדכי ד 17
בורשטיין, נפתלי י 7
בורשטיין, ראובן י 120
בורשטיין, שמואל הכהן ו 14
בורשטיין, שמחה כהנא ו 14
בורשטין, בן־ציון ז 51
בורשטין, ליב ז 51
בורשטין, צבי אריה ז 51
בורשטין, שמעון פנחס ז 58
ביאליק (ביליצקי), חיים אברהם י 25, תח 3, 13**
ביאליק, חיים נחמן ו 14, יא 185
ביארסקי, ג"מ י 110
ביבערפיעלד, דר י 80
ביזשור, נתן ז 51
ביחביט, שבתי י 26
ביטראן, רפאל ז 64
ביילים, מנחם מענדיל י 26
בייראכאוויץ, עקיבא י 14
ביכלער, שמואל ז 52
ביליצקי, גרשון תנחום ג 7
ביליצקי, חיים אברהם: - עי' ביאליק
ביליצקי, נתן נטע י 27
בינענפעלד, צבי יהודה ז 53
בינקאוויץ, אברהם שלמה ו 15
בינקאוויץ (בינקוביץ), אריה (ליב)
ו 15, טז 5, 23**, יז 3, 12**
ביעדנאוויץ, זאב י 27
ביעליצקי, משה י 24
ביק, אליעזר ז 56
ביק, חיים י 28
ביק, יצחק י 28
בירברייער, אלטר חיים ז 58
בירברייער, ישעיהו ז 58, 59
בירדוגו, יוסף יא 142
בירינבוים, אברהם בער ג 7, י 80
בישקא, הלל ד 23
בכרך, חיים י 28
בכרך, יהודה יודל ה 21, 88, ו 71
בכרך, יעקב ה21
בלאזער, יצחק
ה 66, ז 41, ח 159, ט 326, י 115, יא 154
בלאך, חיים יצחק הכהן י 28, תח 3, 13**
בלאך, יהושע ליב ט 344
בלאך, יהושע טו 45
בלאך, יוסף ליב י 23, 103, יא 150, יב 260
בלאך, משה אריה ז 82

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

בלאך, משה ד 4
בלאך, שמואל זוסיא י 82
בלאנקמאן, יחיאל אברהם י 29
בלאשטיין, יוסף אייזיק ו 15
בלאשטיין, עוזר ג 7
בלוי, יהודה ליב ז 82
בלוישטיין, דוד ה 17
בלום, אברהם טו 18
בלום, בן-ציון ז 54
בלום, יעקב י 30
בלום, יצחק יעקב י 30
בלום, שמואל הלוי יא 207
בלומבערג, דובער ז 53
בלומבערג, יונה דוב ו 15
בלומבערג, מאקס טו 20
בלומבערג, משה יחזקאל ז 53
בלומגארטען, שלמה ז 54
בלומנט(הא)ל, אהרן שמחה י 30, ו 71, תח 3, 13**
בלומענטהאל, ניסן ו 49
בלומענפעלד, מאיר י 31, תח 3, 13**
בלומקעס, רבקה יח 9-8
בלזק, בנימין ז 54
בלימאוויץ, דובער יג 37
בליקער, יוסף ז 55
במפי, ישכר דובער ב 48, ד 15, ז 54, יג 34, 58
"בן אמתי" - פאלייא, יונה ה 76, ה-ת 9**
בן יהודה (פערילמאן), אליעזר ז 55
"בן פרת" - בוקאנסקי (בוקאנס), מאקס
ה 17, ה-ת 9**
בנימינזאהן, אברהם ליב ה 19, טו 43, 54
בנין, יהושע ה 19
בנין, שמואל ה 19
בנעט, גרשון וואלף י 32
בנעט, יחזקאל י 32
בנעט, ישעיה ז 99
בסלבסקי - ראה וואסלאווסקי
בעהאר, נסים ז 56
בעטעלהיים, אהרן (אלברט) י 32
בעל התוספות, ליבל יג 12, 39
בעללעשצעער, יצחק אייזיק ו 10
בעלקאווסקי, צבי הירש ז 74
בענגוס, אידל ד 4
בענגוס, זעליג ראובן ד 4, תח 3, 14**
בענגוס, משה אהרן ד 4
בענגיס, שמעון זאב ז 59
בענסמאן, מרדכי ב 11
בעקער, דוד טו 28
בערגער, גרשון אברהם ז 59, יג 37
בערגער, יהודה ליב ז 59
בערגער, יוסף דוד ז 74
בערגער, יצחק ז 60
בערגער, ישראל ז 60, 61
בערגער, שמחה ז 60
בערזינסקי, אפרים דובער ו 16
בערזינסקי, שלמה זלמן ו 16
בערינשטיין-בערענשטיין-בערנשטיין
בערינשטיין, אברהם טו 18
בערינשטיין, בנימין יהודה אריה ליב ז 61
בערינשטיין, גדליהו יוסף ז 61
בערינשטיין, חיים חיקיל ו 53, יג 34, 61
בערינשטיין, יהודה דוד ה 20, 110, ז 2, ט 292
בערינשטיין, יעקב ה 20
בערינשטיין, ישראל יג 61
בער(י)נשטיין, משה (יהודא) ליב
ה 20, ז 3, תח 3, 14**
בערינשטיין (בערענשטיין), צבי הירש
ה 20, ה-ת 13**
בערך, מאיר מרדכי ד 4
בערמאן, אליעזר יהודה ב 11
בערמאן, אליעזר יט 10
בערמאן, יהודה ז 58
בערמאן, שמעון ו 16
בערנייס, יצחק טז 5, 12**, יז 4, 8**
בערנשטיין-בערענשטיין-בערינשטיין
בערנשטיין, אריה ליב ו 16
בערנשטיין, מרדכי י 16
בערענשטיין-בערינשטיין-בערנשטיין
בערענשטיין (בערינשטיין), צבי הירש ה 20, ה-ת 13**
בערקאוויץ, אברהם דובער ז 61, 62
בערקאוויץ, דוד ז 62
בערקאוויץ, יוסף ח 144
בערקאוויץ, יצחק צבי ז 62
בערשטיין, משה העניך ו 16
בראגין, יוסף י 33
בראדאצקי, יוסף ז 63
בראדאצקי, יצחק צבי ז 63, יז 4, 34**
בראדסקי, אליהו ז 46
בראדסקי, אלעזר י 17, 18
בראדסקי, חיים שרגא
ה 22, ה-ת 3**, י 33, יז 4, 17**

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

בראדסקי, יהושע יוסף ז 64
בראדסקי, יעקב שמואל ז 65
בראדער, גרליה נחמן ז 65
בראדער, מאיר ד 6
בראהן, שמואל שלמה יא 155
בראוער, יהודה יד 6, תח 3, 14**
בראוער, משה יצחק יד 6
בראווערמאן, חיים ד 5
בראזער, משלם נתן ו 17
בראמסון, אברהם טו 27
בראנדייס, לואיס דעמביץ יד 7
ברגשטיין, שאול זאב י 34
ברדיצבסקי - ראה בארדיצעווסקי
ברוכוב, אבא יעקב ז 75
ברודנא, אברהם צבי הירש ג 8
ברודנא, שלמה מרדכי ב 11
ברוידא, אברהם שמואל טו 63
ברוידא, אברהם יג 13
ברוידא, אהרן דובער יג 35, 64
ברוידא, אהרן ה 23
ברוידא, אריה ליב י 34
ברוידא, חיים (היימאן) ז 66
ברוידא, חיים צבי ו 27
ברוידא, חיים ג 8
ברוידא, יחיאל יד 7
ברוידא, יצחק אייזיק יד 7
ברוידא, יצחק ה 23
ברוידא, ירחמיאל ברוך ב 26
ברוידא, מרדכי יעקב י 35
ברוידא, משה חיים א 26, ז 66, יג 35
ברוידא, ניסן ב 11
ברוידא, צבי הירש א 37
ברוידא, שלמה זלמן ה 23
ברוין, אהרן זאב ב 12
ברוין, ישראל חיים ז 67
ברוירער, שלמה טו 32
ברוירא, משה ב 26, ג 8
ברוך ב"ר יעקב משקלאוו יג 13
ברוך ב"ר צבי יג 28
ברוך בענדיט, [מו"צ בחאסלאוויץ] יג 26
ברוך מרדכי מקלעצק יג 27
ברוכוב - ראה גם בארוכאוו
ברוכוב, אהרן מיכל הכהן ז 75, 76
ברוכוב, אלכסנדר ז 76
ברוכוב, מרדכי ז 76
ברוממער, יחיאל מיכל ז 67
ברוממער, משה ז 67
ברוממער, נחום ז 67
ברונדעס, יוסף ז 67
בריזמאן, דוב אהרן ז 68
בריזמאן, משה יוסף ז 69
בריזמן, אלטער יעקב מאיר יא 189
בריט, יעקב א 25, ב 19, 47, ה 19, ו 64, ז 50, טז 5, 13**, יז 4, 7**
בריינין, ראובן ז 69
בריינין, שמעון ה 24
בריל, אברהם ב"ר מרדכי טו 33
בריל, אברהם קדיש טו 70
בריל, אברהם טו 18
בריל, חיים יצחק טו 70
בריל, יוסף ו 18
בריל, יחיאל ה 23
בריל, יעקב ב 41
בריל, יצחק ליפא ה 23
בריל, יוסף יג 37
ברימער, יחיאל מאיר י 66
בריסטיגער, ישראל א 7-6**, 11
בריסקין, יהושע ו 17
ברלין, חיים א 7, ו 16, ז 71, 130, ח 201, יב 259, תח 3, 14**
ברלין, ישראל יוסף יד 8
ברלין, ישראל ה 25
ברלין, מ. י 3
ברלין, מאיר (אב"ד שאבילין) ד 5, 35, י 1, 130
ברלין, מאיר (בן הנצי"ב) יד 8
ברלין, נפתלי צבי יהודה א 42, ב 33, 38, 43, 49, ג 7, 8, 14, ד 12, 16, 30, ה 51, 54, 60, 88, 107, ו 28, ז 20, 22, 42, 44, 87, 102, 113, 115, ח 160, 209, 216, ט 254, 256, 341, י 7, 57, 100, 105, 113, 120, יא 159, 171, 177, 187, 196, יב 238, 243, 265, 270, 274, יד 22 50, טו 28, 56, טז 5, 12**, יז 5, 8**
ברלינר, אברהם ז 70
ברניס - ראה בערנייס
ברנפלד, אריה ליב ז 122
ברנפעלד, שמעון ו 18
ברנשטיין-בערנשטיין-בערענשטיין-בערינשטיין
ברעגמאן, אלעזר ג 8
ברעוודא, דוד ז 70
ברענער, נחום י 19

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**–**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**–**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**–**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

ברעסלער, נח זאב ..... **יד** 9
ברקוביץ, יצחק דוב ..... **י** 40, **יד** 10
ברקובסקי, ישכר ..... יב 263
ברקמאן, יחיאל מיכל ..... **ב** 13
ברקמאן, יצחק ..... ב 13
ברקמאן, נחום ..... ב 13

ג

גאבורין, אהרן זיסקינד ..... ו 19
גאבורין, מרדכי ..... **ו** 19
גאווראנסקי, ברוך בענדעט ..... **ז** 75
גאוורין (גאווראנאווסקי), משה אליעזר **ז**75, ז102
גאטטהייל, גוסטאוו ..... **ה** 25
גאטטהייל, ריכארד ..... **ה** 26
גאטטעסמאן, אברהם יוסף יוסקא ..... **י** 121, **טו** 48
גאטלאבער, א"ב הכהן ..... טו 17
גאטליב, אברהם ..... **טו** 18
גאטליב, משה דוד ..... ט 304
גאטליעב, דובער ..... ז 78
גאטליעב, שמואל נח ..... **ז** 78
גאטמאן, מ ..... יא 146
גאלאנטי, אברהם נפתלי ..... **טו** 60
גאלאנטי, אלידהו יוסף ..... טו 60
גאלד... - ראה גם גולד...
גאלד, זאב וואלף ..... **ז** 4, 79
גאלד, יעקב מאיר ..... ז 79
גאלדבוים, שלום צבי ..... **ג** 9
גאלדבערג, אברהם ..... **טו** 33
גאלדבערג, אלידהו ..... א 42, ב 35, **י** 41
גאלדבערג (גולדברג), אריה ליב צבי
..... **ג** 9, **טז** 5, 31**, 31**, **יז** 3, 12**
גאלדבערג, אשר ..... **י** 40
גאלדבערג, בן-ציון ..... **י** 40
גאלדבערג, דובער ..... **יג** 37
גאלדבערג, יהודא אליקים ..... **י** 131, **יד** 12
גאלדבערג, יחיאל מיכל ..... **י** 41
גאלדבערג, יצחק ..... ז 22, **יד** 12, 24
גאלדבערג, ישעיהו ניסן ..... **א** 12
גאלדבערג, משה חיים ..... **יד** 13
גאלדבערג, קלונימוס קלמן ..... **ז** 81, **י** 41
גאלדבערג, שלמה ..... **ג** 9, **יג** 35
גאלדבערג, שמואל ..... יד 24, 12
גאלדבערגער, אברהם גרשון ..... ז 81
גאלדבערגער, ישראל ..... **ז** 81
גאלדין, עזרא ..... **א** 12
גאלדין, שמואל ..... יד 29
גאלדמאן, אהרן ..... **י** 41
גאלדמאן, יעקב ..... **א** 13
גאלדמאן, משה הכהן ..... **ה** 26, **ה-ת** 15**
גאלדמאן, שלמה ..... **י** 41
גאלדענסאן, אברהם בער ..... **טו** 42
גאלדפאדעז, אברהם ..... **ו** 19, **טו** 18
גאלדפארב, אברהם ..... **טו** 19
גאלדראט, מרדכי ..... י 32
גאלוב, דובער ..... יב 243
גאלדבלאט, אבא ..... **טו** 15
גאלדבערג, (יהושע) אליקים יהודא ..... **י** 35
גאלדפאגל, הענרי ..... **י** 19
גאלשעווסקי, שמחה ליב ..... **יא** 207
גאנדז, משה ..... ב 41
גאנטשעראווסקי, אשר ..... ז 91
גאנצפריעד, שלמה ..... **ח** 184, **י** 32, 42
גאסטער, משה ..... **ז** 82
גאעל, יעקב (דזיקוב) ..... **י** 43
גאראדסקי, יעקב יוסף ..... **יד** 14
גאראדענסקי - ראה גם גראדענסקי
גאראדענסקי, יעקב מאיר ..... **א** 13, **יג** 36
גאראדעצקי, שמואל אבא ..... **א** 13
גארבער, שמחה ..... ז 92
גארדאן - ראה גם גארדין, גורדון
אברהם ליב ..... **טו** 54
גארדאן, אהרן ..... **ה** 27, ז 2, 125, **י** 88, **יד** 52
גארדאן, אליהו
..... **ו** 20, ט 331, 346, **י** 70, **יא** 185, **יב** 250
גארדאן, אליעזר
..... ד 30, ה 46, ז 1, 18, 32, 44, 58, ט 344, **יד** 21
גארדאן, דוד ..... ה 22
גארדאן, יהודא ליב (ראה גם גארדין)
..... א 50, ב 15, ה 67, ט 267, **י** 12, 23, 73, 86,
..... **יב** 254, טו 32, 36, **טז** 5, **23****
גארדאן, יעקב (שאקי-קובנה) ..... **י** 43, 44
גארדאן, יעקב (סוויטהפארט) ..... **ח** 2*
גארדאן, יעקב דוד ..... **יד** 25
גארדאן, מנחם שלמה ..... **יג** 50
גארדאן, פנחס ..... י 30, 51
גארדאן, ראובן יוסף ..... ה 29
גארדאן, רפאל ..... **ב** 13
גארדאן, שלמה ..... **י** 44
גארדין - ראה גם גארדאן, גורדון
גארדין, יהודה ליב (ראה גם גארדאן)
..... ו 53, ז 85, **י** 86, 103, **יז** 4, 17**, **יט** 12

אותיות שמנות - קטע פרטי אותיות רגילות - בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א-ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז-יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג-יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

גארדין, יעקב ה 27, ה־ת 11**
גארדין, מאיר אבא ז 85
גארטשאקאוו, יהושע העשיל י 44
גארססאן, מ. י 44
גארעליק, אברהם משה י 12
גארעליק, אליעזר י 45
גארעליק, יחיאל הלל י 44
גארפינקעל, יוסף ז 5
גבריאלוב, אלכסנדר זיסקינד ג 9
גברן, אלחנן אליעזר ז 86
גוגנהיים, בנימין (בנדזמין) ז 90
גודמאן, יעקב ז 90, תח 3, 15**
גוזיק, מנחם יהודא ח 235
גוטבלאט, אברהם צבי יב 274, טו 6*, 35
גוטה, בנימין ברוך ז 4, 91, 125
גוטה, בנימין יד 40
גוטמאכער, אליהו א 45
גוטמאן, אברהם ז 95
גוטמאן, אריה ליב י 95
גוטמאן, יצחק ו 52
גוטמאן, ישראל ז 95, 96
גוטמאן, מתתיהו יחזקאל ז 95
גוטמאן, צבי ז 96
גוטמאן, שלום ז* 96, ז 95
גוטערמאן, אלחנן צבי ז 4, 91
גוטערמאן, משה ח 166
גוטערמאן, שמעון אריה ז 91
גוטקאווסקי, יעקב ז 92
גולד... - ראה גם גאלד...
גולד, אברהם טו 68
גולדב(ע)רג - ראה גם גאלדבערג
גולדבערג, אליקים גץ י 9
גולדבערג, אריה ליב צבי - ראה גאלדבערג
גולדבערג, יעקב י 46
גולדברג, יעקב טוביה יא 178
גולדברג, יצחק ליב ז 93
גולדברג, מאיר ראובן יד 17
גולדברגר, זאב יא 142
גולדציהר, יצחק יהודה ז 82
גולדבערג, יצחק י 45
גולדברגער, וואלף ז 96
גוראנאווסקי, אברהם ז 106, טו 29
גורדון - ראה גם גארדאן, גארדין
גורדון, פנחס י 30, 51
גוריצקי, משה ח 183
גור(ע)ויץ - ראה האראוויץ, אראוויץ, הורוויץ, הורוויטץ, הורוויטש, הורוביץ, הורביץ...
גורעוויץ, יצחק ז 42
גידעמאן, משה י 89
גיטעלזסאן (גיטעלסאן, גיטלזון), בנימין ד 5, ה 28, טז 5, 28**, יז 3, 13**
גיילער, חנוך הענין א 13
גינזבורג, איסר ז 97, י 46, טו 4*, 20
גינזבורג, האראץ ד 15
גינזבורג, חיים מאיר ג 9
גינזבורג, יהודה ליב י 47
גינזבורג, מאיר ז 97
גינזבורג, מנשה יוסף ז 97, ג 10, טו 20
גינזבורג, צבי הירש ז 97
גינצבורג, איסר (ראה גם גינזבורג) טו 20
גינצבורג, אשר (=אחד העם) ו 20, טו 41, יט 15
גינצבורג, דוד ה 29, ח 227, יד 15
גינצבורג, יהודה ג 44
גינצבורג, יוסף יחל ו 21
גינצבורג, יצחק אייזיק ה 29
גינצבורג, לואיס ו 21
גינצבורג, מאיר ז 27
גינצבורג, משה שלמה ג 10
גינצבורג, נפתלי הערץ ד 15, ו 21
גינצבורג, פרופ' א יד 13
גינצבורג, שאול ז 27
גינצבערג, טוביה ד 5
גינצבערג, צבי הירש ד 5, ז 21, יז 5, 34**
גינציג, עזריאל ו 22, טז 8, 30**
גירענזאן, שלום דובער (ראה הערינזאן)
גירשאוויץ, אברהם ד 6
גירשאוויץ, יונה ד 6
גלאזנער, אברהם ז 98
גלאזנער, משה שמואל ז 98, יא 142, טז 5, 26**
גלאנאווסקי (ש"ץ), מאיר יונה טז 5, טז 21**, יז 4, 24**
גלאסס, צבי הירש יד 13
גלאצער, חיים י 48
גלזנר, אברהם ז 98
גלזנר, משה שמואל ז 98, יא 142, טז 5, 26**
גליק, אברהם יצחק ז 99, תח 3, 15**
גליק, יוסף זעליג ה 29, יז 4, 35**
גליק, שמואל צבי ז 100
גליקמאן, מיכל ו 71

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל **התמונות** בכרך **ג'**

גליקמאן, משה ד 7, יג 37
גליקסמאן, ברוך בענדט ז 100
גמזו, יהודה ליב א 14
גמזו, מרדכי בער א 14
גמפיל, מרדכי ב 12
גנסין, אורי ניסן ז 101
געזונדהייט, יעקב יב 272
געלבערג, צבי הירש ז 101
געלמאן, שלום יא 157
געלערינטער, אברהם טו 30, 35
געלערענטער, חיים טז 5, 25**
געלצינסקא, צבי דוב י 25
געצאוו, זאב וואלף יג 61
געצאוו, מרדכי יג 62
געשטיין, יונה ה 67
גערשענאוויץ, יהושע ד 6
גפן, טוביא יד 24, תח 3, 15**
גפן (זילבערשטראם) יוסף צבי י 84, יא 172
גפן, מנחם מענדל ד 14
גראבהארט, בנימין ד 8
גראבהארט, יהודה ליב ד 8
גראדזענסקי, דוד שלמה ב 13, 14
גראדזענסקי, חיים עוזר ב 14, י 46, יא 183
גראדזענסקי, צבי ה 30, ז 3
גראדסקי, משה דוד הכהן ה 95
גראדענסקי - ראה גם גאראדענסקי
גראדענסקי, יוסף ז 101
גראדענסקי, יעקב מאיר א 13, יג 36
גראדענסקי, משה אריה ב 13
גראהבארט, ישכר בעריש ד 8
גראייבסקי, פנחס טו 68
גראייעווסקי, אליעזר זלמן
א 15, טז 5, 28**, יז 3, 12**
גראיעווסקי, אשר הלוי ז 102
גראממער, יצחק הלוי ו 22
גראממער, ישעיה הלוי ו 22
גראנווסקי, אליעזר זלמן ד 19
גראסביין, שמעון י 48
גראסבערג, אריה (לעאפאלד) ז 102
גראסבערג, אשר ז 03 1
גראסטמאן, יוסף ט 252, יד 26
גראראנסקי, משה ז 77, 102
גרוזין, מענדל ג 23
גרינבוים, אברהם ז 103
גרינבוים, חיים יוסף ז 103
גרינבלאט, יצחק י 49
גרינבערג, אברהם טו 28
גרינבערג, אהרן י 49
גרינבערג, דוד ה 30, ז 12
גרינבערג, יוסף ח 151
גרינבערג, יצחק י 15, 49
גרינבערג, שמחה חיים י 49
גרינבערג, שרגא פייוויל ט 321
גרינהאלץ, איסר י 51
גרינוואלד, אברהם יוסף י 49
גרינוואלד, אליעזר דוד י 61
גרינוואלד, יעקב ז 104
גרינוואלד, יקותיאל יודא ז 100, 104, ח 184
גרינוואלד, משה ז 104, ט 292, י 55, יד 28
גרינוואלד, עמרם י 55
גרינוולד - ראה גרינוואלד
גרינסטאן, יהודה הלל ו 22
גרינסטאן, פסח דוד ו 22
גרענט, יצחק מאיר יא 157
גרשון ב"ר אליהו יג 41
גרשון תנחום ממינסק ג 33,ד 25, 32, ה 104,
ח 186, יג 26, 32, 34, 54, תח 6, 45**
גרשוני, נפתלי הערץ ד 6
גרשוני, צבי ה 30
גרשוני, שמואל י 50

ד

דאבקין, ישעיה דוד ז 105
דאברזינסקי, אהרן ז 106
דאברזינסקי, אליהו ז 106
דאברין, אברהם אליהו טו 68
דאגוצקי, מנחם דוב ז 107
דאדון, משה יא 158
דאוויד... - דוד...
דאווידזאהן - ראה דאווידזאן, דאווידסאן
דאווידזאהן, יצחק מאיר ד 8, טז 5, 31**, יז 4, 23**
דאווידזאהן, יהודה ליב א 15
דאווידזאהן, ישראל יעקב יחיאל מיכל ד 8
דאווידזאהן, ישראל ה 31
דאווידזאן - ראה דאווידזאהן
דאווידזאן, יצחק יחיאל הלוי א 46, י 50
דאווידסאן, שרגא פייוויל ז 4, יד 15
דאחנער, חיים ז 108
דאחנער, יעקב ז 108
דאט, אהרן זלמן ג 10

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א-ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז-יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג-יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

דאט, דובער ג 10
דאיינארד, אפרים ה 31
דאכאוויץ, צבי הירש י 50, יב 220, 275
דאלגאנעס, אברהם טו 19
דאלינסקי, חיים יד 16
דאלינסקי, שלמה זלמן ז 109, תח 3, 15**
דאליצקי, זאב וואלף ב 14, ה 31
דאליצקי, מנחם מענדיל
ב 14, ה 31, ה־ת 11*, ז 61, יט 18
דאנישעווסקי, יעקב י 45, 52
דאנישעווסקי, משה ז 33, 86, ט 251, 288,
י 46, 124, יא 192, יד 25, 56, תח 3, 16**
דאנציג, יצחק א 7־6**, 24, ו 2*, ז 128
דאקטאראוויץ, יוסף י 52, יד 16
דארסקי, שמעון ליב ה 64
דארעווסקי, אברהם משה ו 23
דארעווסקי, ישראל נחום ו 23
דוב יצחק אייזיק ב"ר צבי מאיר הכהן יג 45
דובזעוויץ, אברהם דוד (דוב)
ד 9, ה 19, 32, ה־ת 13**, טו 42, 54
דוביצקי, אברהם שמואל טו 63
דובנאוו, בן־ציון א 24, 41
דובנאוו, שמעון א 24, ז 106
דובער מקארעליץ יג 26
דובער, יצחק אייזיק יג 30, 31
דוד ב"ר חיים יג 18, 40
דוד טובי' ב"ר יהודא ליב יג 51
דוד טעביל (ממינסק בעל "נחלת דוד")
ב 43, יג 31, 33, 34, 36, 48, 60
דוד... - ראה דאוויד...
דוואַרזעץ, יהודה ליב י 40, 53
דוואַרעצער, אברהם יח 8, יג 30, 46־47
דוואַרעצקי, אריה ד 9
דוואַרעצקי, צבי הירש הכהן ד 9
דון יחייא, אליעזר ד 9
דון יחייא, בן־ציון ד 9, תח 3, 16**
דון יחייא, שבתי שעפסיל ד 9
דונקלאנג, מרדכי ד 12
דוסאליו, מעדאלא (מעדאלו)
טו 26, טז 5, 14**, יז 5, 9**
דושאוויץ, ישראל ז 109
דושאוויצקי, בנימין הכהן ז 109
דושינסקי, יוסף צבי ז 130, י 54, תח 3, 16**
דזובאס, אברהם יצחק ז 109
דזימיטראווסקי, נחום בצלאל הלוי ו 23
דזיקובס, דזשאזעף (יוסף) יד 15
דזיקובסאן, דזיקאבסאן - ראה יעקבסאן
די בוטין, אברהם יח 9
די בוטין, יהודה ליב א 29, יג 25, 28, 31
די לוצינא, אברהם טו 19
די סולא, אברהם טו 26
די סולא - ראה גם דוסאליו, דע סולא
די קאסטא, אברהם טו 61
דייווידסאן, א מ טו 68
דייווידסאן, אלחנן י 56
דייווידסאן, שרגא פייוויל טו 58
דייוויס, אלכסנדר ברוך ז 10
דייטנובסקי, דוד טעביל יא 197
דייטש, אליעזר ו 67, ז*, ט 292, טו 15
דייטש, גוטהארד ו 23
דייטש, דוד ה 84, ז 81, ט 328
דייכעס, בצלאל ז 110
דייכעש, אריה צבי ו 24
דייכעש, ישראל חיים ו 24
דיין, יצחק ה 46
דיינאוו, הירשל יח 17
דיינארד, אפרים ה 45
דיכטענוואלד, זאב דוד הכהן י 57
דינובסקי, דוד טעבל טו 56
דינעסזאהן, יעקב ו 24
דינער, יוסף הירש ז 110
דיסקין, אברהם שמואל
א 12, ג 11, ד 33, ו 30, ח 205, ט 304
דיסקין, בנימין ג 10, 31
דיסקין, זרח ג 11
דיסקין, יהושע ליב ג 10, 40,
ה 19, 46, ז 49, 125, יא 147, טז 5, 16**
דיסקין, ירוחם יצחק ז 111, יא 150, 160, 205
דיסקין, נח יצחק ג 11
דיקקעס, יחזקאל ז 109
דיקקער, דובער ד 23
דיקשטיין, ראובן י 57
דירנבורג, פראפ. ה 23
דירעקטור, צבי חיים יב 248
דע סולא - ראה גם דוסאליו, די סולא
דע סאלא, מעלדאלא (מעלדאלו) - ראה דוסאליו
דע־האאז, דזשייקאב ה 32
דעמאנט, באלי בנימין ד 10
דעמאנט, דובער ד 10
דעמאנט, יהודה אליעזר ד 11
דעמאנט, יוסף בן־ציון ד 12, טז 5, 35**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

דעמבא, יצחק ..... **א 25**
דעניזאהן, יעקב ..... **ו 25**
דראב, יהודה אידל ..... **ז 111**
דראבקין, רב ..... ד 15
דראזד, זאב ..... **ו 25**
דראזד, שלמה יצחק .....
..... **ו 25**, ח 168, **טז 5**, **31****, **יז 5**, **31****
דראכמאן, דובער (בערנארד) .. ה 25, 32, 73, **ה-ת 2****,
..... 111, ז*, 5, 90, ח 202, **טז 5**, **27****, **יז 3**, **15****
דרוזין, יעקב משה ..... טו 30
דרושקאוויץ, אברהם ..... **י 58**
דרייפוס, צבי ..... **א 26**
דרשן, בנימין מאיר (ליוואי) ..... **ז 112**
דרשן, משה יצחק ..... **ב 53**, **54**

ה

האבער, מרדכי יעקב ..... **ד 12**
האבערמאן, (משולם) זלמן יעקב ..... **ז 111**
האבערמאן, זאב וואלף ..... **ה 34**
האגער, ישראל ..... **יד 16**
האבשטיין, משה ..... ז 125
האלבערשטאט, יצחק צבי הירש ..... **יג 50**
האלבערשטאם, אלישע ..... ח 166, **תח 3**, **16****
האלבערשטאם, חיים (מצאנז) .. ז 60, ח 165, **תח 3**, **17****
האלבערשטאם, שלום (אליעזר) .....
..... י 91, ח 166, **תח 4**, **17****
האלטער, מאיר יחיאל ..... י 8
האלענדער, אברהם ..... **טו 68**
האלפרין, חיים נפתלי הערץ ..... יא 187
האלצבערג, אברהם ..... ג 11
האלצבערג, יעקב שלמה ..... **ג 11**
האמבורג, אהרן ..... **יג 47**
האמבורג, רפאל ..... **יג 47**
האנדילסמאן, נתן נטע ..... **א 26**
האנף, צבי זלמן ..... **יג 66**
האפנער, חיים אהרן ..... **ו 26**
האפפמאן, דוד צבי ..... ח 243, י 96, יב 277
האפפענבערג, צמח ..... ז 4, 112
האראוויץ - עיין אראוויץ, גור(ע)ויץ, הורוויץ, הורוויטץ, הורוויטש, הורוביץ, הורביץ...
הארמן, אברהם ..... יא 188
הארענבלאס, פתחיה ..... י 24, 81
הארקאווי, אברהם אליהו (אלבערט) ..... **א 27**, ז 106
הארקאווי, אלחנן ..... **ה 33**
הארקאווי, אלכסנדר ..... **ה 33**, **ה-ת 8****
הוברבנד, קלונמוס קלמיש ..... י 29
הוברבנד, שמעון ..... י 29
הוטנער, בנימין ..... **י 58**, יא 153
הוטנער, יהודה ליב ..... **י 58**
הוטנער, יוסף זונדל .....
..... ז 113, 115, י 58, יא 154, **תח 4**, **17****
הוטנער, מנחם מענדיל ..... **יג 66**
הויזדארף, חיים אליעזר ..... **יד 17**
הוירסקאוויץ, יהודה ..... **י 59**
הומענער, אריה ..... ח 186, יא 148, **יג 34**
הוראדנער, ישראל ..... ז 109
הורביץ - ראה גם אראוויץ, גור(ע)ויץ, הורוויטץ, הורוויטץ, הורוויטש, הורויץ...
הורודעצקי, ש"א ..... ו 29
הורוויטץ - ראה גם אראוויץ, גור(ע)ויץ, הורביץ, הורוויטץ הורוויטש, הורויץ...
הורוויטץ, יצחק ..... ו 26
הורוויטץ, ישראל שלמה ..... **ו 26**
הורוויטש, י. ..... א 53
הורוויטש (הורוויץ), משה הלוי איש, פראפ. .....
..... **ה 35**, **ה-ת 11****
הורוויטש, משולם ..... ה 35
הורוויטש, שלמה ..... ה 35
הורויץ - ראה גם אראוויץ, גור(ע)ויץ, הורביץ, הורוויץ, הורוויטץ, הורוויטש, הורוויטץ...
הורוויץ, אברהם זאב הלוי ..... **ז 114**
הורוויץ, אברהם יעקב ..... **טו 50**
הורוויץ, אברהם יצחק ..... **ה 35**, **טו 50**
הורוויץ, אברהם ..... ה 78, ח 207
הורוויץ, אל(י)עזר משה הלוי ..... א 47,
..... ב 24, 30, ז 48, **טז 5**, **17****, **יז 3**, **12****
הורוויץ, אליקים געציל ..... **ז 113**
הורוויץ, אריה ליב ..... ז 108, 122, **יג 15**
הורוויץ, דוד הלוי ..... **יג 58**
הורוויץ, דוד ..... **א 28**
הורוויץ, הסופר היקר ..... **יג 37**
הורוויץ, זרח (הלוי) ..... **י 59**, **תח 4**, **17****
הורוויץ, חא"ל הלוי ..... ט 349
הורוויץ, חיים מאיר ..... **י 26**
הורוויץ, יהושע הלוי ..... ג 12
הורוויץ, יחיאל ..... **ז 114**
הורוויץ, יעקב (מדאקשיץ) ..... **יג 28**
הורוויץ, יעקב (מריגה) ..... **ז 115**
הורוויץ, יעקב (מסמוך לנאוואר־האדאק) ..... **ה 34**, **יד 17**
הורוויץ, יעקב יצחק ..... ז 125
הורוויץ, יצחק שמחה ..... **ה 34**, **יד 25**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

הורוויץ, משה שמואל ג 11, ח 159
הורוויץ, משה ז 115
הורוויץ, משלם ישכר ז 126
הורוויץ, נתן נטע ז 92
הורוויץ, פנחס ו 27, ז 114
הורוויץ, צ"ה ט 348
הורוויץ, שאול ו 27
הורוויץ, שלמה זלמן בן הרב דוד ב 15
הורוויץ, שלמה זלמן בן הרב יעקב יג 33
הורוויץ, שמואל יצחק יד 56
הורוויץ, שמואל י 59
הורוויץ, שמחה הלוי ד 13, ה 73
הורוויץ, שמעון הלוי ז 47
הורוויץ, שמריהו הלוי (באלטימארע) יד 18
הורוויץ, שמריהו ליב הלוי (נוא יארק) י 59, יא*
הורוויץ, שניאור זלמן הלוי יג 57
הורניק, ישראל ז 121
היבש, אדאלף א 48
הייטלער, נתנאל ז 116
הייליגמאן, אברהם קדיש טו 62
הייליגמאן, אלעזר משה ז 117, 129, ח 207
היילפערין - ראה גם היילפרין
היילפערין, גדליהו ב 15
היילפערין, דובער ז 117, יא 201, טז 5, 34**
היילפערין, חיים נפתלי הערץ
ב 15, ו 16, יא 162א, יד 14
היילפערין, טוביא יחיאל יג 25
היילפערין, יו"ט ליפמאן ד 27, יג 25
היילפערין, יחיאל יג 15–13, 17, 40, יח 3
היילפערין, ישראל יג 25, 31, 42, יד 51
היילפערין, מאיר ז 118, יד 8
היילפערין, מרדכי יג 25
היילפערין, משה צבי ד 32, יב 224
היילפערין, משה יג 16, 17, 21
היילפערין, משולם פייוויש ז 120
היילפערין, נחמן יג 22
היילפערין, רפאל יו"ט ליפמאן ב 15
היילפערן, שלמה י 16
היילפרין - ראה גם היילפערין
היילפרין, אליהו דוב י 60
היילפרין, יהודה ליבוש ז 120
היילפרין, יעקבקא ז 120
היילפרין, מנחם מנכין יב 222
היילפרין, נתנטע יד 37
היימאן, אהרן ו 27
היימס, פנחס יא 157
הילדעסהיימער, מאיר ח 215
הילדעסהיימער, עזריאל ה 71, 89, 281, ז 10, 47, 66,50, 70, 110, ח 215, ט 337, י 38, יב 277, טו 17
הילמן, מרדכי ז 116
הילמן, שמואל יצחק ז 116
הילמן, שמואל ז 116
הימעלשטיין, אורי ז 61
הינדין, יהושע י 61
הירמעס, אברהם פסח יב 233, טו 61
הירץ, נפתלי הלוי ח 199
הירש, חיים יעקב י 61
הירש, מענדל ה 89
הירש, מרדכי עמרם טז 5, 27**, יז 5, 26**
הירש, נטע י 115
הירש, עמיל ו 27
הירש, שמשון רפאל
ה 33, 89, טז 5, 20**, יז 5, 32**
הירשאוויץ, אברהם אליעזר ה 35, ה־ת 3**, טו 41
הירשאוויץ, אברהם עבר ז 4, 118, ח 172, טו 60
הירשברג, אברהם טו 19
הירשל, אברהם זאב צבי טו 44
הירשנזאהן, חיים
ו 27, ז 2, י 14, 57, 62, טו 17, טז 5, 32**
הירשנזאהן, יעקב מרדכי ו 27
הכהן, אהרן זעליג ג 22
הכהן, חיים יא 140
הכהן, צבי הירש ז 2
הכהן, צדוק ג 21, ד־כ 20, טז 6 (כהן), 12**, יז 5, 8**
הכהן, שלמה (מו"ץ בווילנא בעל "חשק שלמה, בנין שלמה) א 24, ב 40, ו 40, ח 169, ט 276, 336, י 105, יב 236, יג*, יד 48, 50, 51, טז 6, 17** יז 5, 31**
הלוי, יוסף ב 16
הלוי, יצחק אייזיק (רבינוביץ) ו 28
הלוי, משה שמעון ז 120
הלוי, משה - חכם באשי טז 6, 27**, יז 5, 27**
הלוי, נפתלי ח 199, טז 8, 25**
הלוי, שאול ז 67
הלוי, שלום אלחנן - ראה יפה, שלום אלחנן הלוי
הלל, חיים ה 71
הלל, יחיאל י 52
המבורג, אברהם יג 32
המבורגער, רפאל ה 42
העבט, הירש אלימלך י 68, יא 158
העבט, מאיר י 65
העבט, פנחס י 68

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**–**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**–**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**–**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

העכט, צבי אלימלך ... י 68, יא 158
העלבארד, גרשון משה ... **ז 120**
העלירר, אברהם מאיר ... **א 28**, ג 39, ד 13, ז 115
העלירר, יהושע ... א 52, ו 71, **יג 31**
העלירר, יחיאל ... א 28, **ד 13**, ו 46, ט 267
העלירר, ישראל ... א 28
העללער, חיים ... **ב 17**, טו 57
העללער, צבי הירש ... י 42
הענדלער, חיים ... **י 65**
הענין, שלמה זוסמאן ... **ג 12**
הענקין, יוסף אליהו ... **י 63**, 65, **תח 4**, 18**
הערינזאן (גירענזאן), שלום דובער ... **א 14**, 26, ד 9, ו 42, ז 24, 126, ח 169
הערמאלין, דוד משה ... **ה 36**, **ה-ת 8****
הערמאן, אברהם ... **טו 25**
הערמאן, עזריאל לעמיל ... **י 67**
הערץ, יוסף צבי ... **ז 118**
הערץ, שמעון ... **ז 119**
הערציג, חיים מאיר ... **ד 13**
הערצענבערג, אליהו ... **י 28**, ז 53, י 10
הערש, יצחק ... י 71
הערש, שלמה ... טו 40
הערשאטער-רוקח, לוי חיים ... **ב 17**
הערשינאוו, ברוך הלוי ... **י 68**, יא 158, **טו 6***
הערשמאן, אברהם משה ... **ח 211**, **טו 56**
הרכבי, אברהם אריה ... א 13, 31, ב 28, ד 15, ח 227, יד 19
הרכבי, אליהו ... ד 15
הרכבי, שאול גדליה ... **יד 19**
הרצל, תיאודור ... **ג 12**
הרקאווי, אלחנן ... טו 69
הרריס, מ. ... **ו 28**
הרשאווסקי, א. ... ה 100
הרשינוב, ראה הערשינאוו
השכל, אריה ליב הכהן ... ד 15, ז 120, **יג 34**, 56

ו

ו... בראש השם - ראה וו...
וואגמאן, יהושע ... **יד 19**
וואגענשטיין, ברוך ... ו 38
וואדיסלאווסקי, יהודה ליב ... **ו 29**
וואדיסלאווסקי, יעקב יצחק ... ו 29
וואהל, אלטער ... **יד 19**
וואהלמאן, ישראל מאיר ... **א 28**
וואהלמאן, ישראל מענדיל ... **יג 37**
וואינער, מאיר אלי' ... **י 69**
וואכסמאון (לייבטאג), אברהם ... **י 70**
וואלאברינסקי, יוסף חיים דוד ... **י 69**
וואלאדארסקי, מאיר ... **ז 121**
וואלאזין, חיים ... **יג 20**, 21, 23, 25, 31, 35
וואלאך, יוסף דניאל ... **י 71**
וואלאך, שבתי (שעפסיל) ... **ג 13**, י 71
וואלאסקי, ליבוש ... **ז 121**
וואלברג, מוה"ר ... יא 167
וואלדען, אהרן ... **ג 13**
וואלדשטיין, אברהם שלמה ... **טו 70**
וואלטמאן, יצחק ... **י 70**
וואלינסקי, ברוך אברהם ... **י 70**
וואלעצקי, אברהם משה ... **טו 27**
וואלף, איסר בער ... **ג 15**
וואלף, חיים זאב ... ג 38
וואלף, ישראל יצחק ... **ז 122**
וואלף, משה זאב ... ו 50
וואלף, שמעון ... **י 29**
וואלפסאהן, יחיאל מיכל ... ב 30, **ד 38**, ה 70, ו 23, יב 253
וואלפסאהן, יעקב מרדכי ... **ה 37**
וואלפסאהן, יעקב שמחה ... ה 19
וואלק, (צבי) הירש הכהן ... **ז 123**, **י 72**, **טו 57**
וואלק, אליעזר ליפמאן הכהן ... **י 71**
וואלק, בנימין יעקב ... י 72
וואלק, מנחם מענדיל ... ז 123, ח 173
וואלקין, אהרן ... **ו 31**, ח 214, 215, י 53
וואסלאווסקי, יום-טוב ליפמאן הכהן ... ב 13, ד 34, ט 264, **י 72**, **טז 6**, 18**
וואסערצוג, חיים ... ב 18
וואסערצוג, גושי ... יד 53
וואקס, חיים אליעזר ... ג 43, ו 38
וואקסמאן, מאיר ... **ז 124**, יד 20
וואקסמאן, מרדכי ... **יד 20**
וואר שאווסקי, חיים ... **י 73**
וויד אוור, צבי פאלק ... **ה 38**
וויד ענפעלד, יעקב ... י 18, 20
וויד רעוויץ, חיים יעקב ... ה 38, ז 4, טו 23, טז 6, 14**, **יז 9****
וויזוור, אברהם ... ה 33
וויטימא, אהרן יצחק ... ז 108
וויטמאור, צבי מאיר ... ט 309
וויטענשטין, זאב דוב ... **ו 31**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

וויטקינד, אברהם משה ..... **י 73**

וויטקינד, שמעון ..... **י 74**

וויידענפעלד, נחום ..... **ז 124**

וויז, אהרן ..... **י 74**

וויז, שמואל (סטיפן) ..... **י 74**, 76

וויכסעלבוים, ליבוש מרדכי ..... ז 125

וויכסעלבוים, מנחם מאניש ..... ז 125

וויל, זאב וואלף ..... ח 220

וויין, משה אריה ..... ה 40

וויין, נפתלי יצחק ..... **יא 208**

וויין, שמואל צבי ..... **ח 40**, ז 2, 92, ח 244, ט 302, י 49, יא 165, יב 274, יד 34, טו 23

וויינבערג, יחיאל יעקב ..... **י 75**

וויינבערגער, יהודה ליב ..... י 108

וויינבערגער, משה ..... **ה 40, יז 5, 28****

וויינגאט, אפרים שלמה זלמן ..... **ו 31**

וויינגאט, מיכאל דוב ..... ו 31

וויינער, רפאל ..... **יד 20**

וויס, אברהם ..... **טו 27**

וויס, אייזיק הירש ..... ה 106, **ו 29, 43**

וויס, אייזיק ..... ה 72

וויס, בנימין אריה הכהן ..... **ז 122**, 126, ט 349, י 22

וויס, חיים צבי ..... ז 126

וויס, יוסף צבי ..... **י 76**

וויס, יצחק ..... **ו 31**

וויסבלאט, נחום ..... **ד 14**

וויסבלום, אליעזר ליפא ..... **יד 20, תח 4, 18****

וויסבלום, ישראל חיים ..... יד 21

וויסבלום, נפתלי ..... יד 20

וויסבערג, אהרן יוסף ..... ז 127

וויסבערג, יהודה ליב ..... ו 18, **ז 127**

וויסבערג, יצחק יעקב ..... טו 43

וויסבערג, שלמה דוד ..... **ז 127**

וויסבערג, שמואל ..... **ז 127**

וויסהויז, אהרן ..... **ז 128**

וויסמאן חיות, מרדכי ..... א 11

וויסמאן, אליעזר ליפא ..... **ז 128**

וויסמאן, יעקב נתן ..... טו 33

וויצבלום, משה אהרן ..... **ו 31**

וויצבלום, שלום מנשה ..... ו 31

וויצבלום, שלמה חיים ..... ו 31

וויצמאן, ברוך דוד ..... **י 76**

וויצמאן, חיים (היימאן) ..... **ז 128**

וויצמאן, יעקב ..... **י 76**

וויצעל, מרדכי (ראזענבלאט[ט]) ..... **ב 46**, ז 19, ט 252, י 44, 86, יב 236, יד 43, טו 52, **טז 8, 22****, **יז 5, 25****

ווילאווסקי, יעקב דוד [רידב"ז = ר' יעקב דוד בן זאב] ..... ב 45, **ד 13, ה 3***, 38, 57, **ה־ת 2****, ו 57, ז 33, 35, ח 150, 167, 178, 189, 228, ט 254, 281, י 65, יד 24, **טז 6, 12****, **יז 4, 8****

ווילדא, אבא ..... ו 24

ווילובסקי - ראה ווילאווסקי

ווילוג, שרגא פייבל ..... י 110

ווילנא, אליהו מ... ..... ב 25, י 19, 77, יג 17, 20, 27, **טז 6, 11****, **יז 3, 7****

ווילנעציק (ווילענציק), משה ..... **ז 129**, ח 207

ווילנער, שמואל ..... **י 77**

ווילנער גאון - ראה למעלה: ווילנא, אליהו מ...

ווילסון, יונה ..... טו 28

ווילסון, יצחק שמריהו ..... טו 28

ווילענציק (ווילנעציק), משה ..... **ז 129**, ח 207

ווילענציק, יעקב ..... **ב 3***, 18, **טז 6, 22****, **ח 4, 21****

ווילענקין, זאב וואלף ..... **יג 26**

ווינאגראד, חיים ..... ז 129

ווינאגראד, יוסף אליהו ..... **ז 129**, **ח 140**

ווינאגראד, יצחק ..... ח 140, ו 72, **ז 129**, י 30, טו 47

ווינאגראד, פנחס מרדכי ..... **ו 72**

ווינארסקי, משה ..... **י 77**, יא 180

וויניק, יוסף ..... **י 78**

ווינקלער, מרדכי יודא ליב ..... **ז 130**, י 54

וויסאצקי, איטה ..... יט 7

וויסאצקי, יעקב ..... **יט 7**

וויסאצקי, קוילה צביה ..... **יט 7**

וויסאצקי, קלונימוס זאב ..... **א 29**, ב 14, 53, ו 16, ז 75, טו 41, **יט כולו**

וויסטינעצקי, יהודה הכהן ..... **ב 18**, ז 61

וויענער, בינוש ..... **י 78**

וויענער, שמואל ..... ו 11, **ז 130**, י 7

וויערניק, פרץ ..... **ה 40**, י 79, יא 194, יד 13

וויערניק, צבי זאב ..... **י 79**

וויישנעוויץ, דור אהרן ..... **ז 131**

ווישנעווסקי, יעקב ..... י 61, **יג 60**

ווסלאווסקי, יום טוב ליפמן הכהן - ראה וואסלאווסקי

ווסרמן, אלחנן בונם ..... **י 79**

וועבער, מיכל ..... **י 30**

וועבר, שמואל אהרן ..... י 103

וועכסלער, ישראל ..... ה 41, ז 131

וועכסלער, משה ה 41, ה־ת 4**, **ז 131**, **544**; **ט 330**

וועכסלער, שלמה זלמן אפרים ..... **ה 41**, ז 131

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

וועלטמאן, בן-ציון ט 275
וועלס, אברהם ה 42, טו 19
וועלער, אייזיק יעקב ג 14
וועלער, אליעזר שלמה ו 30
וועלער, ראובן הלוי י 50, 72
וועמדראווסקי, אריה דוב ה 42, ו 30
וועמדראווסקי, יצחק זאב ה 42, ז 3
וועקסלער, אלימלך ט 314
וועלבלובסקי, מ. טו 20
וועלטהיים, ש"ש ט 341
וועלטהיימער, שלמה אהרן ו 31, תח 4, 18**
וועלניק, פרץ, ראה וויערניק
וועלניקאווסקי (ורניקובסקי), יהודה יודל
ג 14, ט 275, 306, טז 6, 18**, יז 4, 17**
וועלניקובסקי, יצחק י 30
וועלנער, אבא ז 87
וינוגרד, יצחק - עיין ווינאגראד

ז

זאב וואלף ב"ר דוד יג 40
זאב וואלף ב"ר משה יג 28, 44
זאב וואלף, מ"מ בלאדז ח 231
זאבלאצקי, משה ג 15
זאגור, אריה ליב ה 56
זאגערער, י. ב 45
זאגערער, שבתי ז 18
זאוולאדאוועד, אהרן נפתלי ח 137
זאטולאווסקי, עמנואל ו 32
זאטוראנסקי, משה זלמן הלוי א 30
זאכרי, אליהו ח 137
זאכרי, נסים ח 137
זאכרי, עזרא ח 137
זאלאטקאף, לעאן ה 43
זאלודקאווסקי, אליהו י 13, 80
זאלודקער, חיים ז 77
זאלמאנאוויץ, מ. מענדיל ד 16
זאלצער, דוד ליב ח 138
זאלצער, ישראל מרדכי יא 183
זאלקינד - ראה גם זלקינד, וראה גם ר(א)בינער
זאלקינד, בינוש טז 6, 33**
זאלקינד, יואל זעליג ד 1*, 14, טז 6, 25**, יז 4, 19**
זאמבראווסקי, אלימלך י 81
זאמבראווסקי, יהושע הלוי י 81
זאמסקי, אברהם יהושע העשיל הכהן ח 138
זאמענהאף, אליעזר (לודוויג) ח 139
זאמקאוו, חיים יחיאל הכהן ח 139, יג 57
זאנגוויל, ישראל ג 15
זאנענפעלד, יוסף חיים
ח 138, 139, י 55, יא 160, 165
זאנענשיין, אברהם טו 20
זאסניץ, יוסף יהודה ליב ה 43, ט 300
זאקהיים, ראה זקהיים
זאקין, דוד יג 37
זאקס, אריה ליב י 82
זאקס, בן-ציון יהודה ליב ח 141
זאקס, טוביה גרשון ז 87
זאקס, יהודא ח 141
זאקס, משה לוי י 32, יד 31, ח 141
זאקס, שניאור טו 44
זוכאוויצקי, יקותיאל ח 142
זולצבערגער, מאיר ה 45
זוסמאן, אפרים פישל ח 142
זוסמאן, אשר דוב ח 142
זוסמאן, בנימין זאב ח 142
זיב(ע)רט(א)נסקי, שלמה ב 18
זיב(ע)רט(א)נסקי (זיפערטאנסקי), שמואל
ב 18, טז 6, 21**, יז 5, 32**
זיו, מנחם מענדל ו 72, ח 240
זיו,שמחה זיסקינד ח 159
זיוויטץ, משה שמעון
ה 45, ט 332, טז 6, 30**, יז 5, 28**
זייגער, אברהם טו 69
זייפערט, משה ה 46
זייציג, אברהם הכהן ח 143
זייציג, בצלאל ד 15, ח 143
זייציג, נפתלי הערץ הכהן ח 43
זייצין, נתן נטע הכהן ח 144
זילבער... - ראה גם סילבער... סילווער... סילור...
זילבער (סילווער), אליעזר ח 144, תח 4, 19**
זילבער, בונם צמח ח 144
זילבער, מרדכי שלמה יד 21, יז 5, 26**
זילבער, משה יד 21
זילבערבערג, אברהם בנימין י 82, תח 4, 19**
זילבערבערג, יהודא ליב י 82
זילבערבערג, ישראל י 83
זילבערמאנן, אליעזר ליפמאן ד 10
זילבערמאנן, אליעזר שאול ד 10
זילבערפארב, יצחק אהרן י 84
זילבערשטיין, דוד ליב ח 145
זילבערשטיין, ישעיה ח 145, י 31, יד 32

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

זילבערשטיין, נחמיה ח 151
זילבערשטיין, שלום יוסף ה 48
זילבערשטראם (גפן), יוסף צבי י 84, יא 172
זילוואר... - ראה גם זילבער... סילבער... סילוואר...
זילווערמאן, יוסף ו 32
זילווערסטאן, גדליהו - ראה סילווערסטאן
זילווערסטאן, ישעיה מאיר ח 145
זינגיל, מאיר ו 32
זינגער, אברהם (אב"ד ווארפאלט) ח 146
זינגער, אברהם (אב"ד פאלאטא) ו 33
זינגער, אברהם (מווארשא) ו 33
זינגער, אברהם דר. טו 20
זינגער, איזידור ג 16, ה 47, ה־ת 14**
זיסלין, שאול דוד י 99
זיסקינד, ירחמיאל ז 85
זיפערטאנסקי (זיב(ע)רטאנסקי), שמואל ב 18, טז 6, 21**, יז 5, 32**
זלאטאלאוו, שלמה י 85
זלדין, משה אפרים י 85
זלוטניק, יונה טו 60
זלטופולסקי, הלל ח 147
זלקינד, יהודה ליב ו 51
זלקינד - ראה גם זאלקינד וראה גם ר(א)בינער
זעגנער, שלמה זלמן ח 147
זעהמאן, דוב (דוד) צבי טעביל ו 33, תח 4, 19**
זעווין, ישראל יוסף (תשר"ק) ה 49, ה־ת 8**
זעווין, שלמה יוסף ח 148, תח 4, 19**
זעלדאוויץ, דובער ח 149, יג 37, 56
זעלדאוויץ, זאב וואלף הלוי ח 149, יג 35, 55־56
זעלדאוויץ, צבי הירש יג 56
זעלדין, אברהם ישראל טו 56
זעלדין, אלכסנדר י 85
זעלדין, יואל ראובן ח 154
זעלדנער, אהרן דוד הכהן י 86
זעליגמאן, אלפרעד ח 149
זעליגמאן, ערווין ו 33
זעלינער, הירש ח 236
זעליקאוויץ, געציל - "סמבטיון" ה 50, ה־ת 9**
זעליקאוויץ, יצחק ה 50
זעליקאוויץ, צבי ליב ה 50
זעליקזאהן, מאקס ה 49
זעלמאנאוויטש, אברהם יצחק טו 51, תח 4, 20**
זעלעזניק, דוד הלל יד 23
זעלצער, יהודה ליב ה 51, ח 151, י 63
זעלצער, יצחק ח 150
זעלצער, שלמה חיים ז 4, ח 150, תח 4, 20**
זעלראוויץ, ברוך ח 148, יג 37, 56, 60
זעמבא, מנחם י 86
זעף, יוסף ה 51
ז"ק, אברהם יב 269
ז"ק, ברוך יוסף י 87, תח 4, 18**
ז"ק, מאיר יג 12
ז"ק, משה יג 33
זק"ש, אברהם אבלי ג 17
זק"ש, אברהם שמחה טו 65
זק"ש, יעקב ג 17
זק"ש, שלמה יהודה ג 17
זק - ראה גם ז"ק
זק, שמואל ליב ח 151
זקהיים, אברהם ו 33
זקהיים, בנימין א 15, ו 34
זקהיים, טודרוס משה ו 34
זקהיים, מרדכי ב 19, 46
זקהיים, משה ב 19
זרחי, אשר ליפמאן ה 52, ז 3, יא 194
זריהן, יעקב חי ח 151
זשאבאטינסקי, זאב ח 152

ח

חאדראוו, מענדל (מנחם מענדל דוד) י 87, תח 4, 20**
חאווקין, יהושע דובער ג 18, 27
חאייטין, מנחם מענדל ו 34
חאייטין, משה ו 34
חאנעלעס, אברהם א 30, יג 6*, 37
חאנעס, יצחק בער ה 53, ח 154, י 87, טו 42
חאנעס, ישראל ה 56, ו 34, יא 157
חאסקין, משה י 88
חארי, ברוך מרדכי יג 37
חאשקעס, משה א 30
חביב, אברהם ח 153
חבר, יצחק אייזיק ו 30
חדש, ברוך יצחק ח 153
חדש, יהודה ליב י 88
חוואלסאהן, פרופ' ב 28
חונעס, שמעון משה ח 154
חורגין, דובער יב 263
חורגין, מאיר יונה יד 13
חורגין, פנחס י 88
חורגין, צבי הירש י 88, יב 263

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־ו בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

חורגין, ראובן יונה ..... **י** 88
חורי, יעקב ..... **ו** 34
חזאנאוויץ, יוסף ..... **ב** 20
חזן, אהרן יואל הכהן ..... **ד** 16
חזן, אליהו בכור ..... **י** 88
חזן, אליהו ..... **ו** 34
חזן, חיים אריה ..... **ב** 21, **ח** 154
חזן, יוסף ..... **י** 89
חזן, יצחק ..... **ד** 16
חזן, ליב ..... **ד** 34
חח"ם - ראה מדיני, חיים חזקי'
חיוט, שבתי ..... **ח** 155
חיות, יצחק ..... **ג** 19, **י** 89
חיות, מרדכי (ווייסמאן) ..... **ח** 155
חיות, צבי הירש ..... **ג** 19, **י** 89, **יג** 29
חיות, צבי פרץ ..... **י** 89
חיים מאיר (מאיר חיים), אדמו"ר מסטעפין ..... **טז** 7, 15**, **יז** 3, 9**
חיים מצאנז - ראה האלבערשטאם, חיים
חיים, ב"מ יוסף ..... **ח** 156
חיימזאהן, משה חיים ..... **ח** 156
חייקין, אביגדור ..... **ו** 35
חייקין, דובער מרדכי ..... **ח** 157
חינוי, אברהם אהרן ..... **טו** 40
חינץ, מאיר ..... **י** 89
חינץ, שכנא ..... **י** 90
חכם באשי - ראה: יעקב, מאיר, משה הלוי
חלפן, אברהם מתתיהו ..... **א** 31
חן, אברהם ..... **ח** 157
חן, חיים דוד צבי ..... **ח** 158, 220, **י** 109
חן, מנחם מענדל ..... **ח** 159
חנעס, ראה חאנעס
חסדן, חיים ניסן ..... **ח** 159
חסיד, אליהו ..... **ה** 62
חסיד, ליב ..... **ד** 16, **יב** 260
חסיד, נחמן ..... **ו** 35
חסמאן, יהודא ליב ..... **ח** 159
חעשין, בנימין ..... **יב** 239
חפץ, אריה זאב ..... **ח** 160
חפץ, צבי יעקב ..... **ט** 277
חריף, אברהם ..... **ד** 10, **ז** 12
חריף, אייזיק ..... **ט** 304
חריף, איסר ..... **ז** 125
חריף, אליעזר הכהן ..... **ח** 160
חריף, גרשון ..... **יג** 22-23
חריף, זאב ..... **ז** 86
חריף, חיים הכהן ..... **ח** 161, **יב** 260
חריף, חיים ..... **ה** 67
חריף, יהושע אייזיק (שפירא) "אייזיל חריף" (מסלאנימא) ..... **ד** 37, (**ט** 304,) **יג** 28, **יח-כולו**
חריף, יואל ..... **יג** 34
חריף, יוסף ..... **ט** 287
חריף, יעקב ..... **ג** 22
חריף, ליב ..... **י** 36, **יב** 274
חריף, משולם פייוויש ..... **ח** 160
חריף, נחום ..... **ה** 21
חריף, שמואל איסר ..... **ה** 48, **ט** 299
חרל"פ, אברהם חיים ..... **ה** 52, **טו** 45
חרל"פ, יחיאל מיכל ..... **י** 90
חרל"פ, יעקב משה ..... **י** 90, **יא** 188
חרל"פ, ניסן יהודא ליב ..... **ו** 35
חרל, משה ..... **ד** 6
חרמון, יהודה ..... **ח** 162

ט

טאבאק, פסח צבי ..... **ח** 161
טאבאק, שלמה יודא (ליב) ..... **ח** 161
טאוויאוו, ישראל חיים ..... **ח** 163
טאוושונסקי, יעקב ..... **ח** 179, **יז** 4, 33**
טאלנער, דוד (מטאלנא) לבית טוווערסקי ..... **י** 87, **יד** 23, **טז** 6, 15**, **יז** 3, 9**
טאמאשאוו, אלכסנדר יהושע ..... **י** 90
טאמאשאוו, משה בנימין (מבי"ט) ..... **ח** 163, **יד** 19, **טו** 18, **תח** 4, 20**
טאנענבוים, אבנר ..... **ה** 53, **ה-ת** 9**, **טו** 17
טאקסין, מנחם צבי ..... **ד** 17
טארלאווסקי, זאב וואלף יוסף ..... **ג** 19
טברסקי - ראה טוווערסקי
טהאן, יהושע ..... **י** 91
טוווערסקי, אדמו"רים לבית טשערנוביל תמונותיהם בחלק התמונות: טז 16, **יז** 9
טוווערסקי, אברהם (טריסקער-מטריסק) ..... **טז** 6, 15**, **יז** 3, 9**
טוווערסקי, אהרן (אדמו"ר מטשערנוביל) ..... **טז** 6, 15**, **יז** 3, 9**
טוווערסקי, דוד (טאלנער - אדמו"ר מטאלנא) ..... **י** 87, **יד** 23, **טז** 6, 15**, **יז** 3, 9**
טוווערסקי, דוד מרדכי (מטאלנא-נוא יארק) ..... **יד** 23, **תח** 4, 21**
טוווערסקי, יוחנן (מראחמסטריווקא) ..... **טז** 6, 15**, **יז** 4, 9**

טווערסקי, יעקב יצחק (ממאק[א]ראוו) ..... **טז 6, 15**, יז 4, 9****

טווערסקי, יעקב יצחק (ממאק[א]ראוו-שיקאגא) ..... יב 241, **תח 4, 21****

טווערסקי, מרדכי דוד (/דוב) ..... **ח 164, תח 4, 21****

טויבער, ישראל איסרל ..... **ח 166**

טויבש, אהרן משה ..... ו 35

טויבש, אורי שרגא ..... **ו 35**

טויבש, שמעלקע ..... ו 35, י 118

טולטשינסקי, מיכאל ..... **ו 35**

טורא, אברהם ..... **טו 29**

טורא, יהודה ..... טו 29

טורבאוויץ, זאב וואלף ..... **ג 19, ד 37**

טורבעארג, פנחס הכהן ..... **ה 54**

טורבעארג, שמחה אריה הכהן ..... ה 54

טורבערג, יעקב סנדר ..... ה 54

טורמאן, פנחס ..... **י 36**

טורמאש, יוסף ..... ז 5

טורעווער, אליעזר ..... ה 26

טורעצער, א. ..... ו 12

טורש, דובערוש ..... **ג 20**

טייטילבוים, משה ..... ב 12

טייטילמאן, יהודה ..... **י 36**

טייטעלבוים, חיים צבי ..... **י 91, תח 4, 21****

טייטעלבוים, חנניה יו"ט ליפא ..... ז 103, י 91

טייטעלבוים, שלמה ..... **י 36**

טייבער, יוסף משה ..... ט 309

טיקטון, טודרוס יוקיל ..... ז 125, יא 149

טיקטין, חיים ליב ..... ג 39

טיקטין, צבי הירש ..... א 14, ז 23

טיקטינסקי, אברהם ..... **ב 21**

טיקטינסקי, חיים ליב ..... ב 12, 38, 39, ד 7, ה 34, ז 19, 48, 63, ט 255, 264, 286, י 86, 104, **טז 6, 18**, יז 4, 16**

טיקטינסקי, יעקב ..... ז 48

טיקטינסקי, יצחק יעקב ..... **ח 166**

טיקטינסקי, שמואל ..... ז 48

טירקיל, דוד בער ..... **ו 37**

טעביל, דוד - עיין דוד טעביל

טעביל, יצחק ..... **יג 36**

טעלושקין, ניסן ..... **ח 166, י 93, תח 4, 22****

טענענבוים, זאב וואלף ..... ו 36

טענענבוים, יעקב ..... **ו 36**

טענענבוים, יששכר ..... ד 12

טענענבוים, מאיר ..... **ו 36, ח 167**

טענענבוים, מלכיאל צבי הלוי ..... **א 31, י 24, תח 4, 22****

טענענבוים, מנחם ..... **ח 168**

טענענבוים, שרגא צבי ..... **ו 36, טז 6, 19****

טעפליץ, ישראל זעליג ..... **יד 24**

טער, יעקב הלוי ..... **ה 54**

טראבער, יהודה ליב ..... ה 66

טראבער, יצחק ..... ה 66

טראפ, ישראל ..... **ו 37**

טראצקי, דוב אליהו ..... **ח 168**

טרויב, אברהם שמעון ..... ג 28, 35, ד 23

טרונק, ישראל יהושע ..... י 25

טריאש, הלל דוד הכהן - ראה טריוויש

טריוואקס, משה חיים ..... **ד 17**

טריוויש, הלל דוד/דוב הכהן ..... **א 31, ד 1*, 12, ה 28, ו 33, י 91, יב 246, טז 6, 18**, יז 3, 15****

טריוש (טריוש), הלל דוד/דוב הכהן - ראה טריוויש

טרייוויש, קלמן הכהן ..... **י 91**

טרייזין, הלל ..... **ו 37, ח 159**

טריסקער, אברהם טווערסקי (מטריסק) ..... **טז 6, 15**, יז 3, 9****

טרעביטש, נחום ..... ב 12

טרציס, וואלף ..... ז 130

טשארני, אהרן ראובן ..... **י 92**

טשארנע, משה ..... **י 92**

טשערנאבילער, אהרן - ראה טווערסקי, אהרן

טשערנאוויץ, חיים ..... **ח 168, טז 6, 25**, יז 4, 17****

טשערנאווסקי, אברהם ..... **טו 69**

טשערניאק, שלום שכנא ..... **ג 20**

טשערניחאווסקי, שאול ..... **ו 37**

טשרנוביץ, אלכסנדר זיסקינד ..... **ח 168**

טשרנוביץ, חיים - ראה טשערנאוויץ

י

יאבורובסקי, מרדכי ..... **יד 26**

יאבלונסקי, אשר ניסן ..... **י 93, יא 154**

יאגזור, אליעזר ..... **ח 169**

יאגזור, יחיאל מיכל ..... **ח 169**

יאדאסאן, שלמה ..... **ד 18**

יאדלער, יצחק זאב ..... **י 94**

יאזעף, יעקב - ראה יאסעף

יאלאוו(עצקי), שמואל ..... **י 94, 101, תח 4, 22****

יאללעש, זוסמאן הכהן ..... **יג 30, 37, 46**

יאללעש, ישעיה(ו) זכריהו הכהן (זכריה ישעיהו) ..... **יג 28, 30-29, 31, 36, טז 6, 29**, יז 4, 23**, 46**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

יאנאווסקי, יעקב צבי ..... ח 170, ט 291
יאנאטאה(א)נזאהן, צבי הירש ..... ג 20
יאנאטהאנזאן, יהונתן ..... ה 55
יאנג, ל. (יונג, אליהו) ..... י 96, טו 60
יאנובר, זלמן ..... יא 143
יאנישקער, מרדכי פישל ..... יט 7
יאסטראוו, מארקוס ..... ה 55
יאסעף (יאסף/יאזעף), יעקב ..... ב 40, ד 19, 28, ה 16, 19, 28, 56, 86, 89, 101, ה–ת 1**, ז 1, 58, 107, ח 153, ט 344, י 38, יד 50, טז 23**
יאפפא, יוסף ..... ו 38
יאקובי, אברהם ..... ח 175, טו 20
יארמולאווסקי, אלכסנדר סנדר ..... ז*, ח 176
יאשפאן, יצחק ..... י 95
יבלן, שמאי יהודה ..... יב 263
יגל, אברהם ..... ח 183
יהודא ליב ב"ר אברהם ..... יג 45
יהודה אידיל ב"ר יוסף ..... יג 14
יהודה ב"ר ליב, אב"ד קלעצק ומיצט ..... יג 12
[יהושע] העשיל [ב"ר מאיר] ..... יג 23
יהלומשטיין, דוד ..... ה 108, טו 45
יהלמשטיין, מרדכי ..... ה 57
יו"ט ליפמאן מקאפולי ..... יג 25
יואל, יצחק שלמה ..... יא 163
יואל, עמנואל ..... ה 32
יוד (יודעלעוויץ), חיים מארים ..... י 95, תח 4, 22**
יודסאהן, שלמה ..... ה 58
יודעלאוויץ (יודלוביץ), אברהם אהרן ..... ד 12, ו 38, ז 3, 34, 125, ח 244, ט 302, י 49, 78, 95, יא 165, יד 34, טו 37, טז 6, 26**
יוחנן, אדמו"ר (הרבי) מראחמיסטריוויקא ..... טז 6, 15*, יז 4, 9**
יונג, אליהו (יאנג, ל.) ..... י 96, טו 60
יונג, מאיר צבי ..... י 95
יונג, משה ..... י 97
יונגרייז, אשר אנשיל הלוי ..... ח 171, תח 4, 23**
יונגרייז, יצחק צבי הלוי ..... י 98
יונגרייז, משה נתנטע הלוי ..... ח 171
יונגרייז, משה ..... ח 171
יונגרייז, פלק הלוי ..... י 98
יונה, מאיר מסיסלאוויץ ..... ט 286
יוסטמאן, מרדכי מיכאל ..... ו 38
יוסלוביץ, אהרן ..... יב 264
יוסלוביץ, י. (יוסף) ..... יב 264, תח 4, 23**
יוסף ב"ר יהודה אידיל מפאריץ ..... יג 14
יוסף דוב בער מבריסק ..... יג 36
יוסף יחיאל ב"ר מאיר ..... יג 53
יוסף מסלוצק ..... יג 31
יוסף מפינטשוב ..... יג 13
יוסף, יעקב - ראה יאסעף, יעקב
יורעוויץ, (צבי) הירש ..... ח 172
יורעוויץ, משה ..... ח 172
יזרעאל, ראובן ..... י 98
יחיאל [שפירא - אבי ר' אייזיל חריף] ..... יח 3
יחיאל מיכל ב"ר צבי [הירש] ..... יג 26
יחיאל מיכל הכהן, אב"ד זאקראטשין ..... ח 137
יחס, שרגא ..... ה 58
ילין, דוד ..... ו 38
ינקעלעוויץ, יוסף ..... י 98
יעב"ץ, זאב וואלף ..... ד 19, ו 66
יעב"ץ, יוסף מאיר ..... ח 172
יעוונין, אברהם יונה ..... ה 59
יעוונין, בצלאל ..... ה 59
יעוונין, נטע ..... ב 22
יעוונין, שמואל ..... ב 22, ה 59
יעזערסקי, אליעזר ..... ג 31
יעלין, אברהם ..... י 98
יעלין, שלום אברהם יהודא ..... ח 173
יעלינא, יודל ..... ג 9
יעללינעק, אהרן (אדאלף) ..... ב 15, ו 29, 43
יעקב ב"ר אהרן מקארלין ..... יג 13
יעקב ב"ר יהודה משקלאוו ..... יג 13
יעקב ב"ר יוסף ..... יג 41
יעקב ב"ר משה יהודא ליב ..... יג 60
יעקב יצחק טווערסקי, הרבי ממאקאראוו ..... יב 241, טז 6, 15**, יז 4, 9**
יעקב מאיר, חכם באשי ..... ח 219, טז 6, 27**, יז 4, 22**
יעקב מדאקשיץ ..... יג 29
יעקבסאן (דזיקובסאן), ישראל ..... י 99
יעקבסאן, יוסף מאיר ..... ח 174
יעקבסאן, יעקב ..... י 99
יעקעלעש, יעקב ..... ג 41
יפה, א"ה ..... יב 274
יפה, אברהם יהושע ..... ה 59, טו 47
יפה, אברהם עבר ..... ב 31
יפה, דובער ..... ה 59
יפה, יהודה ליב ..... ב 31
יפה, יהושע העשיל ..... ה 59
יפה, יוסף ..... א 32, ד 12, ז 87
יפה, יעקב ..... ח 173

יפה, ישראל יעקב הכהן ח 173
יפה, ישראל משקלאוו יג 13, 27
יפה, ישראל יג 13
יפה, מנחם נחום ג 8
יפה, מרדכי גימפעל א 52, ז 123
יפה, מרדכי מיכאל א 45
יפה, משה יונה ג 10
יפה, עוזיאל ה 95
יפה, צבי הירש ו 39
יפה, שבתי ט 341
יפה, שלום אלחנן הלוי
ד 5, 19, 34, ה 60, ה־ת 2**, ז 2, 70, י 94,
יד 1, 27, 51, טו 54, טז 6, 25**, יז 5, 31**
יפה, שמעון פרץ הלוי ח 174
יפית, ברוך הלוי ח 174
יצחק אברהם (ב"ר אשר) יג 13, 16, 19, 22
יצחק אברהם ב"ר אשר יג 40
יצחק אלחנן (ראה - ספעקטאר)
יצחק ב"ר אהרן יג 13
יצחק ב"ר יהושע יג 18
יצחק ב"ר צבי הירש הלוי יג 41
יצחק צבי הירש (האלבערשטאט) יג 50
יצחק (שפירא), אדמו"ר מניסעביז
טז 7, 15**, יז 4, 9**
יצקן, שמואל יעקב ו 39
ירוחם יהודה ליב ב"ר שלמה זלמן (פערילמאן - הגדול ממינסק) יב 243, יג 62
ירושלימסקי, יעקב משה ח 177
ירושלימסקי, ישראל יהונתן ח 178
ירושלמסקי, משה נחום א 32, ו 14, ז 129, יב 241
ישכר דובער (ישכר בער) ב"ר אליהו יג 33, 52
ישעיה מזעחעוויץ [מזיכעוויטש] ז 19, יג 44
ישראל אשר ב"ר עוזר יג 32, 65
ישראל ב"ר יעקב יג 40
ישראל יפה משקלאוו יג 13, 27
ישראל מאיר הכהן ב 22, ז 40, י 51, 116, 120, יד 13
ישראל מיכל ישרון ב"ר חיים - ראה ישרון
ישרון, (ישראל) מיכל (ב"ר חיים)
ח 180, יג 26, 28, 36, 45, יח 9
ישרון, גרשון (רזשארדז) 179
ישרון, יעקב מאיר ח 180
יתום, מרדכי ח 181

כ

כהן - ראה גם הכהן ,קאהן, קאגאן, קאהאן
כהן, אברהם בן ישראל מאיר הכהן י 99
כהן, אברהם הכהן י 104
כהן, אברהם מתתיהו הכהן טו 56
כהן, אברהם צבי ד 20
כהן, אהרן אברהם י 100
כהן, אהרן מענדיל ו 39
כהן, אפרים הכהן ח 185
כהן, בועז י 104
כהן, בצלאל הכהן
ב 23, 37, ג 22, 33, ד 32, יד 27, י 101
כהן, גרשון ח 186, יג 60
כהן, דוב י 104
כהן, וואלף ו 52
כהן, חיים אורי ג 22
כהן, חנוך חיים הכהן י 101
כהן, יהושע העשיל הכהן י 102
כהן, יונתן ט 310
כהן, יוסף דוב הכהן י 103
כהן, יוסף חיים ח 186
כהן, יעקב ו 40
כהן, ליבער יד 27
כהן, מאיר שמחה ו 39
כהן, מיכאל ז 47
כהן, מרדכי ו 40
כהן, משה הכהן (אייזענשטאדט) ח 187
כהן, משה זאב הכהן י 103
כהן, משה ליב ב 39
כהן, נח יהודה הכהן ח 187
כהן, צבי הירש הכהן (קאהן - מקאנאדא)
ח 188, תח 4, 24**
כהן, צבי הירש הכהן (נ.י.) י 101
כהן, צבי יד 27
כהן, צדוק ד 20, טז 6, 12**
כהן, שושן הכהן י 104
כהן, שלמה זלמן סנדר ח 181
כהן, שלמה ד 23
כהן, שלמה - ראה הכהן, שלמה
כהן, שמואל איסר ד 20
כהן, שמואל ו 40
כהן, שמעון ו 41
כהנא, אברהם דוב(ער) טו 43, תח 4, 23**
כהנא, אברהם יוסף ג 15
כהנא, אברהם ו 14
כהנא, אהרן אליהו י 53
כהנא, דובער ד 20
כהנא, חיים צבי הכהן ח 184

כהנא, יוסף אלימלך הכהן ח 183
כהנא, יוסף מרדכי י 107
כהנא, יעקב מאיר הכהן י 16, 104, תח 4, 24**
כהנא, יעקב ד 14, ז 49
כהנא, יצחק אייזיק ח 183
כהנא, ישעיה מאיר א 53
כהנא, ישראל ו 14
כהנא, משה נחמיה ח 200, 233
כהנא, נחום מיכל י 105
כהנא, נחמן ו 41
כהנא, שלמה דוד י 107
כהנא, שמואל איסר ב 10, יא 171
כהנא, שמואל זאנוויל י 108
כהנא, שמחה ו 14, י 107
כהנא, שרגא הכהן ח 184
כהנאוויץ, ישראל יצחק יד 26, יז 4, 33**
כהנאווסקי, שמואל נחום ח 184
כהנא-שפירא, אברהם דובער הכהן ח 181, תח 4, 23**
כהנא-שפירא, אלכסנדר סענדר ד 20
כהנא-שפירא, חיים הכהן ח 182
כהנא-שפירא, יהודה הכהן ח 183
כהנא-שפירא, יעקב הכהן ח 183
כהנא-שפירא, משה נתן ח 183
כהן-ברנשטיין, יעקב הכהן ח 189
כהן-צדק, יוסף ו 43
כספי, אברהם טו 64
כ"ץ, אברהם צבי ח 190
כ"ץ, אשר אנשיל י 108
כ"ץ, בן־ציון הכהן (מבוקובינה) ח 190
כ"ץ, בן־ציון הכהן (מרוסיה) ד 20, ח 190
כ"ץ, דוד ח 138
כ"ץ, יהושע ב 12
כ"ץ, יואל הכהן י 108
כ"ץ, יצחק יג 12
כ"ץ, ישראל יצחק הכהן י 108
כ"ץ, נחמיה י 109
כ"ץ, נפתלי י 101
כ"ץ, ראובן הכהן ח 191, תח 4, 23**
כשדאי, צבי הירש ח 192

ל

לאבין, אברהם טו 21
לאבסקי, אברהם טו 67
לאבעל, אברהם טו 20
לאדזימן, בנימין בשקא ב 23
לאווסקי, ברוך ג 23, תח 4, 24**
לאזאראוו, יהודה ליב ו 41
לאזאראוו, שמעון י 109
לאזדינער, יצחק יג 35
לאטיינער, יוסף ה 61
לאטקער, צבי דוד ח 159
לאמפורט, אברהם נחמיה טו 59
לאמפערט, צ.ה. - ראה לעמפערט
לאנג, יהושע ב 23, טז 6, 26**, יז 4, 19**
לאנגבאק, א. ו 43
לאנגענאער, יוסף אליהו י 109
לאנגענאער, יעקב ישראל י 109
לאנג(נ)ער, אורי י 109, תח 4, 25**
לאנדא - ראה גם לנדא
לאנדא, זלמן ג 5, ד 15, 21
לאנדא, יעקב יג 56
לאנדא, ישראל י 110
לאנדא, ליבוש ח 182
לאנדא, שמחה חיים יג 33, 56
לאנדאן, מאיר יד 27
לאנדאן, נחום טוביה ה 62
לאנדוי, אדאלף (אהרן) ו 42
לאנדוי, יהודה ליב ח 193
לאנדסבערג, ישראל יצחק אהרן ח 225
לאס, צבי ה 62, ה-ת 4**
לאסקער, חיים מרדכי ו 42, ז 3
לאץ, יוסף יד 27
לאקס, יצחק הכהן י 110
לאקס, מתתיהו יעקב יד 28
לאקשין, מנחם מענדל יהודה ליב י 111
לובארסקי, אברהם אליהו ח 194, טו 40
לובארסקי, צבי הירש ו 44
לובעצקי, חיים ח 193
לובצער, אליעזר ליזר יג 58
לובצער, שמואל ג 44, ד 3, 37
לוברסקי, אברהם אליהו ח 194, טו 40
לוי יצחק מבארדיטשוב יג 23
לוי, אברהם טו 62
לוי, יוסף צבי הלוי ח 199
לויוס, כספר י 111
לויטן, אשר ניסן הלוי י 111
לויטערבאך, זעליג ה 100, ו 43
לויטערבאך, יעקב בצלאל ו 42

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

לויטערבאך, עדוואַרד ..... **ו 43**
לוין - ראה גם לעווין
לוין, שמריהו הלוי ..... **ח 197**
לויער, חיים ..... **י 134**
לולי, שמואל חיים ..... א 9
לונץ, אברהם משה ..... **ח 199**
לונץ, אליהו משה ..... **ח 200**
לוצאטו, שמואל דוד ..... ה 19
לוצאטי, לואידזי ..... **י 112**
לוקשטיין, יוסף ..... טו 60
לוריא, אברהם ..... **ה 111, טו 31**
לוריא, דוד ..... **ג 27, ו 18, יג 29, 30, 31**
לוריא, חיים ..... **ח 201, יג 37**
לוריא, חנוך זונדל ..... **י 113**
לוריא, יהודה ליב (- ר' ליב חריף) ..... **י 112**
לוריא, יעקב אהרן ..... **יג 28, 29, 48**
לוריא, יעקב דוד ..... י 113
לוריא, ליב ..... ג 44
לוריא, מרדכי ..... **ח 201**
לוריא, משה בצלאל
..... **א 33, ו 14, י 51,** יב 236, יד 55, 56
לוריא, צבי אריה ליב ..... י 113
לוריא, צבי יעקב ..... **ח 201**
לוריא, שימא ..... יד 31
לוריא, שמואל ..... **יג 37**
לוריא, שמחה ..... **יג 31, 33, 54**
לוריא, שמריהו ..... ג 35
ליב ב"ר אשר ..... **יג 15**
ליב, בעל שאגת אריה ..... **יג 13, 15-21**
ליבאוויטש, דוד הכהן ..... **י 132**
ליבאוויטש (ליבאוויץ), נחמיה שמואל
..... **ה 62,** 95, **ה-ת 6****, ז 84, **ח 4***
ליבאוויץ, ברוך דוב ..... **ח 202,** ט 250, י 65, 78
ליבאשיץ, יעקב ..... **יג 27, 47**
ליבאשיצקי, אהרן ..... **ו 44**
ליבין, אברהם יהודא ליב ..... **י 113**
ליבין, ז. ..... **ה 64**
ליבין, ישראל (ובניו ובנותיו) ..... **ח 203**
ליבין, שניאור יעקב ..... ח 203
ליבלינג, יואל ..... **ה 66**
ליבער, אייזיק ..... **י 113**
ליבערמאן, אליהו ..... **י 113**
ליבשיץ - ראה גם ליפשיטץ, ליפשיץ
ליבשיץ, ברוך מרדכי
..... א 48, ה 108, ז 78, **טז 6, 17****, **יז 3, 13****
ליבשיץ, דובער זאב וואלף ..... **ד 21,** 22, יד 55
ליבשיץ, הלל ..... **ד 21,** יא 178
ליבשיץ, חיים ..... ד 21
ליבשיץ, יהודה הלוי ..... **ב 23,** ג 24, ד 23
ליבשיץ, יחזקאל ..... **ד 22,** ו 48
ליבשיץ, יחיאל אידל ..... **ד 22**
ליוואוויץ, ירוחם הלוי ..... **י 115, תח 4, 25****
ליוואוויץ, ראובן הלוי ..... **י 114,** 116, יא 192
ליוואי, אברהם זאב ..... **טו 44**
ליוואי, אהרן ..... **י 132, טו 70**
ליוואי, יוסף לעאנארד ..... **ו 44**
ליוואי, שלמה זלמן ..... **י 114**
ליווייא, בנימין הלוי ..... ט 332, **יד 28**
ליווייא, ישראל יצחק הלוי ..... יד 28
ליוען, מאיר ..... **ג 23**
ליזערוביץ, מתתיהו ליב ..... יא 167
ליטווין, חיים יהודה ליב
..... **ב 24,** ז 100, ט 250, 262, יד 19
ליטווין, יעקב ..... **י 116**
ליטינסקי, מנחם נחום ..... **א 33**
ליטעווקא, דב ..... א 33
ליטעווקא, מרדכי מנחם ..... **א 33**
ליטענפעלד, שלום הכהן ..... יב 219
לייזעראוויץ, אליעזר זאב ..... **י 116**
לייזעראוויץ, מתתיהו ליב ..... י 117
לייטער, יהושע העשיל ..... **י 133**
לייטער, יחיאל מיכל ..... **י 117,** יא 160
לייטער, משה ..... **י 133**
ליין, אבלי ..... **ה 67, טו 17**
לייפסיקער, מיכאל ..... א 54
לייפער, מאיר ..... **י 118**
לייפער, מרדכי ..... **י 117**
ליכטענשטיין, ברוך בענדעט ..... **י 118, תח 4, 25****
ליכטענשטיין, הלל ..... י 118, יד 56
ליכטענשטיין, מרדכי ..... **י 118, טו 47**
ליכטערמאן, אהרן ..... ט 284
לילינבלום, משה ליב ..... ה 70, **ו 44, יט 12**
לימשיץ, מיכאל ..... **י 120**
לינטאפ, פנחס הכהן ..... **ד 23**
לינעצקי, יוסף יאסקי ..... א 33
לינקעווער, שמחה ..... יט 7
לינרענבערג, ברוך ..... **י 118**
ליסטר, אליהו דוד ..... י 111
ליעבאוויץ, חיים אברהם ..... **יד 32**
ליעבאוויץ, משה יהודה ..... יד 32

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

ליעוואוויץ, יצחק ה 62
ליעווין, מאיר נח ב 11
ליפא, נתן פתחיה (קארל) י 119
ליפאוו, שלמה צבי ח 205, י 111, טז (הקד')
ליפלאנדער, רפאל יג 18-17, 24
ליפמאן, משה צמח ח 206, טז 6, 35**
ליפמאן, שמואל אהרן יד 28
ליפנער, נחום ישראל ח 235
ליפסקי, יחזקאל ה 57
ליפסקי, לואיס י 119
ליפקין, אריה ליב ב 26
ליפקין, זאב וואלף י 21
ליפקין, יצחק יב 254
ליפקין, ישראל (סאלאנטער) א 7, 25, 28, 29, 37, ב 13, 14, 32, 53, ג 14, 33, ד 10, 21, ה 12, 17, 56, 71, 96, ו 25, ז 78, ח 150, 214, 221, 231, ט 325, יט 9
ליפשיטץ - ראה גם ליבשיץ, ליפשיץ
ליפשיטץ (ליבשיץ), ברוך מרדכי א 48, ה 108, ז 78, טז 6, 17**, יז 3, 13**
ליפשיטץ, דובער יא 202
ליפשיטץ, צבי הירש י 65
ליפשיטץ, שלום יב 219
ליפשיץ - ראה גם ליבשיץ, ליפשיטץ
ליפשיץ, דובער זאב וואלף ד 12
ליפשיץ, אברהם הלוי ד 23, טו 28
ליפשיץ, חיים יעקב יג 34, 62
ליפשיץ, יהודה יודיל ח 207
ליפשיץ, יחזקאל י 81
ליפשיץ, יעקב הלוי ד 23, ה 80
ליפשיץ, יעקב ד 23
ליפשיץ, מיכל אליעזר יד 29
ליפשיץ, משה ח 236
ליפשיץ, סענדער ה 64, ז 3
ליפשיץ, צבי הירש הלוי ד 23
למדן, יוסף י 120
למפרט - ראה לעמפערט
לנג - ראה לאנג
לנדא - ראה גם לאנדא
לנדא, אליעזר י 36, יג 29
לנדא, אלעזר ב 9
לנדא, יהודה ליב ז 131
לנדא, יהודה ח 208
לנדא, יחזקאל ב 17, י 77, טז 6, 11**, יג 33, יז 4, 7**
לנדא, יקותיאל זלמן ב 11, ג 11
לנדא, ישראל ח 207
לנדא, מנחם מענדל חיים טז 6, 25**
לנדא, נתן נטע י 120
לנדא, עזריאל הלוי ט 331
לנדא, ש"ז ט 251
לנדא, שמואל י 16
לנדמאן, פנחס י 120
לעבאוויטש, אליעזר י 134
לעבאוויטש, יהושע י 134
לעבענזאן, אברהם דובער הכהן (-אד"ם) י 88
לעהמאן, הרברט י 121
לעהמאן, עוזיאל טו 28
לעהרין, עקיבא ד 35
לעהרין, צבי הירש ד 35
לעהרמאן - ראה גם לערמאן
לעהרמאן, אברהם טו 29
לעהרמאן, זאב וואלף י 122
לעהרמאן, שלמה י 122
לעוו, אלעזר ה 40, תח 4, 25**
לעוו, חיים יצחק ח 205, יז 4, 16**
לעוו, יוסף צבי ז 46
לעוו, שמואל ו 45
לעוואדני יט 12
לעווי, צבי אריה י 122
לעווי, ראובן הלוי ו 39
לעווי, שמואל י 122
לעוויט, אליעזר יואל י 123
לעוויט, יחזקאל ג 23, ה 64, ה-ת 7**
לעוויטאן, חיים שאול ג 24
לעוויטאן, יעקב ישעיהו ג 23
לעוויטאן, צבי הירש הלוי י 124, יד 40, תח 4, 26**
לעוויטאן, שלום יצחק י 17, 59, 123, יב 242, טו 3*
לעוויטאס, יקותיאל זלמן הלוי ב 26
לעוויטאס, צבי הירש ב 26, יא 153
לעווין - ראה גם לוין
לעווין, אהרן י 126, תח 4, 26**
לעווין, אייזיק יד 30
לעווין, אליהו זאב הלוי טז 13**, יז 3, 7**
לעווין, אליהו משה ג 25, י 95, טו 40
לעווין, אליעזר יא 189
לעווין, אלכסנדר זיסקינד יד 31
לעווין, בנימין דוד ב 24
לעווין, בנימין ו 45
לעווין, ברוך הלוי יא 146
לעווין, העשיל ג 35, ה 71

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-ו בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

לעווין, זלמן ..... **יג 33**

לעווין, חיים מאיר נח - ראה לעווין, מאיר נח חיים

לעווין, יהודה ליב (- יהל"ל) ..... **א 34, 7-6****

לעווין, יהודה ליב ..... **ה 65**, ז 3, יד 2, **טז 6, 33****, **יז 4, 18****

לעווין, יהודה ..... **י 126**

לעווין, יוסף הלוי ..... **ג 24, טז 6, 35****, **תח 4, 26****

לעווין, יוסף מאיר ..... **יד 33**

לעווין, ישראל איסר ..... **י 126**

לעווין, ישראל עזרא ..... **ו 45**

לעווין, (יום טוב) ליפמאן ..... **י-ח***, 40, **126**, יב 229, **תח 4, 26****

לעווין, מאיר נח (חיים) ..... **ב 25**, 48, ה 64, **טז 6, 20****

לעווין, מנחם ..... **ג 24**

לעווין, משה ..... **י 128**

לעווין, נחום פנחס ..... ה 65

לעווין, נתן ..... **י 127**

לעווין, שואל ..... יג 33

לעווין, שלמה ..... **יד 33**

לעווין, שמשון רפאל ..... ב 24

לעווינזאהן, אבא ..... א 7

לעווינזאהן, אברהם אבא ..... ה 29

לעווינזאהן, יחיאל יהודה ..... **ו 45**

לעווינזאהן, יעקב ..... **טו 4***

לעווינזאהן, יעקב ..... **יד 30**, טו 42, 65

לעווינטאהל, ישראל חיים הכהן ..... **י 128, טו 6***

לעווינטהאל, אברהם ..... י 36

לעווינטהאל, דוב אריה הכהן ..... **ד 24**, ה 67, ו 56, ז 2, י 19, יד 49, טו 48

לעווינסאן, אבא חיים ..... **טו 16**

לעווינסאן, אברהם ..... **טו 65**

לעווינסאן, אריה ליב ..... **י 129**

לעווינסאן, יעקב ..... **י 64, 130**

לעווינסאן, משה ..... י 36

לעווינסקי, אלחנן ליב ..... **א 35**

לעווין-עפשטיין, אליהו זאב הלוי ..... **ח 209**, טו 56

לעווינשטיין, יואל דוד הלוי ..... **ח 208**

לעווינשטיין, יוסף ..... **א 36**, ד 25, **ז***, טו 66, **טז 6, 25****, **יז 4, 20****

לעווינשטיין, מרדכי הלוי ..... **ח 208**

לעוויצקי, יעקב ..... **ח 211**, ט 341

לעוויצקי, מרדכי דוב ..... **ח 213**

לעוויק, יהודה ..... **א 36**, י 9

לעוונער, גרשון חיים ..... **ד 23**

לעוונער, ישראל בנימין ..... **א 36**

לעוועגבערג, יהודה העשיל הלוי ..... ז 3, **ח 213**, טו 37, **יז 4, 18****

לעוועגטאהל, דוב אריה (הכהן) ..... **ד 24, ה 67**, ו 56, ז 2, י 19, יד 49, טו 48, **תח 4, 27****

לעוועגשטאם, פנחס מענדיל ..... **א 45**

לעוועגשטיין, יוסף (ראה לעווינשטיין)

לעטערים, מאיר הלוי ..... ו 43

לעמפערט (למפרט), צבי הירש ..... ד 13, **ו 45**, ז 22, י 36, טו 59, **טז 6, 21****, **יז 5, 30****

לעמפערט, שלום צבי הלוי ..... **ח 216**

לעסטער, אברהם יוחנן דוב ..... **יד 32, טו 47**

לעסטער, אברהם יעקב גרשון ..... **ה 67**, ז 2, יא 149, **טו 49, תח 5, 27****

לערמאן - ראה גם לעהרמאן

לערמאן, אליהו ..... **י 132**

לערמאן, משה ..... **י 132**

לערנער, מאיר ..... **ו 46, טז 6, 30****, **יז 4, 24****

לפידות, אליהו ..... ט 312

לפידות, אלכסנדר משה ..... **א 37**, ב 19, 31, ג 7, ה 80, יד 22, טו 17, **תח 5, 27****

לרנר - ראה לערנער

מ

מ"ץ, אלכסנדר סנדר ..... **ד 24**

מאגאזאניק, אברהם דוד ..... א 13

מאגוז, משה זקן ..... **יא 140**

מאגילניצקי, יוסף יוזל ..... **ה 68**, ט **252**, **יד 26**

מאגנעס, מאיר מארים (מקובריץ) .. ז 33, **יא 140**, טו 38

מאגנעס, משה ..... **יא 140**, טו 40

מאדילעווסקי, יצחק אייזיק ..... **ח 217**

מאהליווער, שמואל .. **א37**, ב 21, ג 9, 29, ד 25, 33, ה 29, ו 15, 16, ז 111,ט 253, י 35, 100, טז 6, **12****, **יז 5**, 8**

מאזוז, שלמה ..... **יא 141**

מאזעסאן, חיים יחזקאל ..... **יד 33**

מאטלין, משה מאיר ..... ה 110

מאטלין, עקיבא א. ..... ח 239, יד 37

מאטלין, פסח פנחס הכהן ..... **יג 63**

מאטליק, משה מאיר ..... ז 4

מאייראוויץ, אברהם נחום ..... **י 113, יד 35, טו 58**

מאייערס, אברהם ..... **טו 62**

מאייערסאן, זרח ..... **יא 141, יד 35**

מאיר ב"ר יוסף ..... **יג 40**

מאיר יונה מסוויסלאץ ..... ט 286

מאיר שמחה הכהן (מדווינסק) ..... י 47, יב 269, טו 27

מאיר, יעקב: חכם באשי ..... **ח 219, טז 6, 27****, **יז 4, 22****

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

מאיר, שמואל א 50
מאיר חיים (חיים מאיר), אדמו"ר מסטעפין
טז 7, 15, יז 3, 9****
מאיראוויטץ, שלום דוד יד 35
מאיראוויטץ, שלמה יד 35
מאירסאן, אריה ליב ח 220
מאירסאן, יו"ט ליפמאן ח 220
מאלאוויצקע, יהושע ד 12
מאלאכאווסקי, הלל ה 69, ה-ת 12**
מאלבים - ראה מלבי"ם
מאלץ, אברהם אהרן ח 236
מאלצאן, יצחק יא 154
מאמן, חיים יוסף יא 142
מאנבי, מרדכי צבי **ח 234**, ט 318
מאנדזאק, מנחם יא 141
מאנדלשטם, עמנואל ב 26
מאנדעלבוים, וואלף ז 91, ח 220
מאנהיימער, חיים צבי (הירש)
ח 184, י 32, **יא 141, תח 5, 27****
מאנהיימער, י' ו 43
מאנוסזאהן, אברהם משה דובער ח 220
מאנזאהן, יוסף שמואל ד 6
מאנטאגו, שמואל ג 36, ד 33
מאנטיקאלי, בנימין ז 12
מאנטנעהר, לוי ט 289
מאנטעל, יחיאל טו 5*, יא 142
מאנישעוויץ, דובער
ח 221, טו 36, יא 143, 164, **תח 5, 28****
מאנישעוויץ, צבי הירש יא 143, תח 5, 28**
מאנן, אברהם טו 21
מאננעס, שלמה הכהן יא 143
מאנסקי, הירש יא 143
מאסלאווט, צבי ב 18
מאסליאנסקי, אברהם יצחק טו 52
מאסליאנסקי, צבי הירש א34, **ה 70, ה-ת 16****,
ז 39, 80, **ח 3***, יד 13, טו, 23, 31, 53, 66
מאסס, חיים יעקב יא 143
מאסענזאן, בן-ציון י 3
מאסקאוויץ, יחזקאל יא 144
מאפו, אברהם ה 36, י 36, טו 36
מאק[א]ראוו. יעקב יצחק טווערסקי, (הרבי ממאקראוו).
יב 241, **טז 6, 15**, יז 4, 9****
מאראגאווסקי, יעקב שמואל יא 144
מארגאלין, אשר זאב יא 144
מארגאלין, יצחק צבי ו 47
מארגאלין, ישעיה יוסף יא 144
מארגענשטערין, חיים אביעזר זעליג ד 24
מארגענשטערין, יצחק זעליג מסאקאלוב
י 31, **יא 144, תח 5, 28****
מארגרעטין, יואל ח 225
מארגרעטין, יצחק צבי ח 225
מארגרעטען, יעקב טו 69
מארדעל, פנחס הכהן ו 47
מארילוס, אליעזר זאב יא 145
מארילוס, יוסף אהרן יא 145
מארים, מאיר (מאנגיס) (מקוברין) ז 33, **יא 140**, טו 38
מאריסאן, דר. - מליץ, חיים ה 72, ה-ת 8**
מארמארעק, אלכסנדר ו 47
מארק, יהודה ו 48
מארק, יעקב ו 48
מארקאוויץ, משה ח 226, תח 5, 28**
מארקאווסקי מארקעל, ניסן יא 146
מארקאן, חיים ליב ו 48
מארקון, יצחק דובער ח 226
מארקוס, אהרן מרדכי יא 145
מארקוס, אהרן ח 227
מארקוס, יצחק הלוי ו 72
מארקוס, ישעיה הכהן י 95, **תח 5, 29****
מארקזאן, אברהם יוסף טו 49
מאשבוים, יהודה ליב יא 146
מאשיץ, יהודה ח 228
מגיד, אשר ח 228
מגיד, דוד ג 26
מגיד, קלמן ח 228
מגנס, יהודה ליב ח 229, יד 13, 38
מדיני, חיים חזקיהו ה'חח"מ'
ב 27, ח 230, טז 6, 21, יז 3, 16****
מדיני, שמעון ח 230
מה-יפית, צבי הירש ח 243, י 124
מהרש"ק, שמואל דוב יא 146
מוטה, ברוך זאב ח 231
מוינעשטער, מנחם מענדיל יא 147
מונטיפיורי, משה ג 36, ו 43, **תח 5, 29****
מוצעל, שמחה ו 42
מוצקין, ליאון יא 148
מוראייס, ש. ו 23, ט 300
מורגנטהוי, הנרי יא 148
מורדוכוביץ, שמעון יא 148, תח 5, 29**
מורטארה, מרדכי א 37
מושקאט, חיים אליעזר א 38
מושקין, אלעזר ראובן יא 149

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

מזא"ה, גדליהו ד 6
מזא"ה, יהודה ליב יא 150
מזא"ה, יעקב ח 218, יט 15
מזא"ה, ישעיה ח 218, י 26
מזל, יוסף ח 231
מזל, יעקב יד 36
מזרחי, חיים נחום ט 261
מזרחי, משה עזרא ו 48
מחירסקי, יעקב ירוחם הכהן יא 159
מטלון, חיים ה 232
מיאנישאק, יחיאל מיכל ה 12
מיוחס, יוסף ג 36
מיטטעלמאן, יוסף צבי יד 36
מייזיל, אליהו חיים ב 28, ג 36, ד 17, ה 64, ז 12, 48
מייזילישׁ, ח"ל ט 309
מייזילש, דוב בער (דובערוש)
ד 33, ח 236, טז 6, **11****, **יז 3, 7****
מייזעל - ראה גם מייזיל
מייזעל, נחמן י 3
מייזעלס - ראה מייזלש
מייזער, אברהם יא 209
מיילעס, מנחם מענדיל א 83
מיכאלאווסקי, ברוך ז 91
מיכאלאווסקי, ישראל ח 232
מיכל מנישווויעז יג 31
מיכלזא(ה)ן, אברהם חיים שמחה בונם ח 232
מיכלין, חיים מיכל ח 233
מיכלסאהן, צבי יחזקאל א 39, ז 114,
ח 184, 232, י 31, יא 163, 180, **טז 7, 19****
מיכעלסאהן, שמואל יא 151
מילייקובסקי, אליהו אהרן יא 167
מיליקאווסקי, הלל ב 19, 29, ד 16
מיללער, אברהם טו 21
מיללער, אורי ח 233
מיללער, יוסף הלוי יא 151
מיללער, שמואל י 64, 85, 109, **יא 143, 151**
מינאר, שלמה זלקינד ג 26
מינדלין, יואל גרשון ג 27
מיניקעס, חנן יעקב ה 71
מינץ, אברהם הירש טו 69
מינץ, אברהם ליב ג 8
מינץ, בנימין ז 77, 102
מינץ, משה יצחק ה 71
מינץ, שלמה ג 8, טו 69
מינצבערג, פנחס מנחם ישעיה יא 152
מינקאווסקי, אברהם טו 63
מינקאווסקי, פנחס ו 48, ז 34, טו 63
מינקין, ברוך זאב יד 18
מינקין, יעקב יא 153
מינקין, רפאל ראובן יא 153
מיעליסאוועטגראד, מ"ח א 13
מירסקי, ברוך אברהם ג 28, ח 216, ט 266
מירסקי, משה ט 280
מירקין, כתריאל צבי ח 233
מירקין, מרדכי יא 153
מירקיש, ישראל יג 23
מירקיש, ליב ז 33, **יג 23**
מירקיש, שלמה זלמן יג 23
מירקעס, זלמן ז 74
מישל, אליעזר י 110
מישקאווסקי-ראטענבערג, חיים אריה ליב יא 154
מישקין, כתריאל ליפמאן יא 154
מכבי, חיים זונדל ו 49
מלאהוויסק, מענדיל ו 46
מלאכי - ראה אנגעלמאן
מלבי"ם, מאיר ליבוש
ג 40, ד 27, ה 20, 71, **טז 7, 11****, **יז 7****
מליץ, חיים (דר. מאריסאן) ה 72, ה-ת 8**
מלמד, יוסף אלחנן ג 28, ח 234
מלצר - ראה מעלצער
מנבי, בנימין ח 234
מנבי, מרדכי צבי ח 234, ט 318
מנבי, שמעון דובער ח 235
מנדלי מוכר ספרים, ראה אבראמאוויץ, ש"י
מנחם אליעזר [ב"ר לוי] יג 25, 41
מנחם מענדיל ב"ר ברוך יג 42-41
מנחם מענדיל ב"ר משה זאב יג 13, 15
מנחם מענדיל יג 22, 31
מנחם שלמה ב"ר אליהו יג 33
מנשה מאילייא יג 27
מסלאנסקי, צבי הירש ב 30
מעטט, ירחמיאל יא 155
מעליר, יצחק ב 30
מעלצינער, מאזעס ה 72
מעלצער, איסר זלמן ז 57, ח 164, ט 262,
י 51, 65, יא 148, **155**, 188, יב 243, יד 48, טו 40
מעלצער, חיים יא 156
מעלצער, מרדכי ב 9, 17, 23, ג 11, 33, ד 33,
ה 62, ו 66, ט 279, 286, 341, 305, יב 224
מעלצער, משה יהושע הכהן יא 157

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

מעלצער, שלום רפאל יהודא ליב הכהן ח 238
מענדעלסאן, יעקב בן־ציון הכהן ח 239, טו 44
מענדעס, ה. פעריירא ה 73, ז 5
מענקין, פתחיה יא 154
מעסקין, יעקב הכהן יא 155, תח 5, 29**
מעץ, ישראל טו 20
מעקלענבורג, יעקב צבי ג 43, ה 103
מערינהאלץ, יצחק י 50
מערלינסקי, מנחם מענדיל א 39
מערעלענדער, ישראל ברוך א 54
מערעמינסקי, יהרשע י 110
מרגליות, אברהם טו 69
מרגליות, אהרן ג 29
מרגליות, גבריאל זאב
ז 5, יד 16, טז 7, 29**, יז 3, 14**
מרגליות, מרדכי ז 105
מרגליות, משה זבלון (רמ"ז)
ה 73, טז 7, 24**, יז 5, 27**
מרגליות, נחום יב 262
מרגליות, נחמן אידל ו 50
מרגליות, ראובן ח 241
מרגליות, שלמה זלמן יד 38
מרגלין, ברוך זונדל יד 37
מרגלין, יוסף יג 23
מרגלין, ישעיהו זאב א 39
מרגלין, ישעיהו יוסף ח 244
מרגלית, בנימין יא 158
מרגלית, שלמה צבי יא 158
מרגנטוי, העברי ח 242
מרגענשטערן, יצחק בצלאל ח 239
מרדכי ב"ר אביגדור יג 30, 31
מרדכי החסיד (מאבאלניק) יט 7
מרואיס, שבתי ה 73
מרכס, אלכסנדר ח 242
מרעלי, יצחק יא 158
מרקוס, בנימין מנדיל ח 243
מרקוס, יצחק הלוי ח 240
מרשל, דזשיימס יא 159
מרשל, לואיס יד 37
משה ב"ר יהודה יג 24, 47
משה ב"ר מרדכי יג 12
משה ב"ר צדוק יג 22
משה הלוי, חכם באשי טז 6, 27**, יז 5, 27**
משה זאב [ב"ר אליעזר יעב"ץ] יג 25
משה זאב ב"ר יודיל אב"ד יג 13, 14
משה יהודא ליב ב"ר שמואל ב 43, יג 32, 33, 60
משה יצחק אביגדור [אב"ד שקלאוו וקאוונא] יג 26
משה ליב -ראה משה יהודא ליב ב"ר שמואל
משה צבי יג 32
משול[ם] פייוויש ב"ר צבי הירש יג 39
משכיל לאיתן, אברהם יצחק א 7-6**, 39, ח 191, יב 238, יג 31, 43, 65, טז 7, 14**, יז 3, 9**, יח 9
משכיל לאיתן, אהרן יג 43
משכיל לאיתן, ליב יג 43
משכיל לאיתן, משה ניסן יג 43
משכיל לאיתן, נפתלי יג 16, 17, 24, 35, 43
משכיל לאיתן, קלמן ג 43
משל, זאב וואלף ח 244
משעוויצקי, יצחק נטע יא 159

נ

נאגא-שווילי, יצחק ז 29
נאה, אברהם חיים יא 159, טו 68, תח 5, 30**
נאה, מנחם מענדיל יא 159
נאוואק, נחמן י 128
נאחימאווסקי, נחום ט 245
נאטאוויץ, יוסף ג 29
נאטאנזאהן, יוסף שאול א 32, 38, ו 62, ז 126, ח 151
נאטולוביץ, חיים בן־ציון יא 160, תח 5, 30**
נאטקין, יעקב ו 52
נאייפעלד, מאררים ו 51
נאמן, שמואל י 79
נאסטאסקין, יעקב ו 51
נאסס, אייזיק יא 160
נאפעלבוים, נחמן יצחק ו 51
נארדוי, מאקס ג 30
נאשעלסק, שלמה זלמן טז 7, 11**, יז 3, 7**
נוטוביץ, יוסף יא 161
נוטוביץ, יצחק יא 160
נופך, יהודה זאב ב 31, יג 37
נוראק, אהרן דובער ט 246
נוראק, צבי הירש ט 246
נח מלעכעוויץ יג 27
נחום, חיים ט 246
נחמה, יעקב יא 161
ניגער, שמואל יא 161
ניטא, יעקב ו 52
ניטקין, שמואל ז 117
נייהויזען, חיים שמעון ו 51
נייווידל, ברוך נתנאל יא 161

נייווירטה, אהרן ..... **יא 162**

נייזאטץ, אליעזר ליפמאן ..... **יא 162**

נייזאטץ, ישעיה ..... יא 162

נייזמאן, אפרים פישל ..... **יא 162, תח 5, 30****

נייזמאן, דוד ..... ז 81

נייזמאן, מרדכי ..... **יא 162**

נייזמארק, אברהם יעקב ..... **יא 163**

נייזמארק, אברהם ..... **ט 248, טו 21**

נייזמארק, אריה ליב ..... **ט 248**

נייזשטאדט, יצחק אלחנן ..... **ט 248**

נייזשטעטער, מרדכי ..... יא 207

נימרק, דוד ..... **ח 4*, ט 247**

ניסאכיזער, יצחק (שפירא) ..... **טז 7, 15**, יז 4, 9****

ניסנעוויץ, שימא ..... **יג 37**

ניסענבוים, יצחק ..... **ד 24**

ניסענבוים, מרדכי אריה הלוי ..... **יא 163**

ניסענבוים, שלמה ברוך ..... **ד 25**

ניקעלבערג, שבתי ..... **יד 39**

נסנבוים, ש"ג ..... ז 105

נעבענצאהל, אלטער יחיאל ..... **ט 248**

נעטא, דוד ..... **טז 7, 11**, יז 3, 7****

נעכעס, שלמה מיכאל ..... **יב*, יד 39**

נעמזער, מרדכי ..... **ב 30**

נעשכיז - ראה ניסאכיזער

נפך, יהודה זאב - ראה נופך

נפתלי הירץ הלוי ..... ח 199

ס

סאבסאוויץ, הירש ליב ..... **יד 40**

סאבעל, אליהו ..... **יא 164**

סאבעל, דובער ..... ט 249, יא 164

סאבעל, יעקב צבי ..... **ה 74**

סאבעל, יצחק ..... **ב 34**

סאבעל, משה ..... **ט 249**, יא 164

סאבעל, שלמה ..... **יא 164**

סאבעל, שמואל דוד ..... ט 249, **יא 164**

סאגאלאוויץ, חיים ..... **ב 32**, י 77, יא 165

סאגאלאוויץ, יחיאל משה (אב"ד מאלאווא) ..... **ב 32**, יא 165, יב 274

סאגאלעוויץ, יחיאל משה (אב"ד ווילנא) ..... ב 32

סאגאלעוויץ, יעקב מאיר ..... **יא 165**

סאדין, יצחק ..... **יא 165, טו 27, תח 5, 30****

סאטאנאוועד, יהונתן ..... ז 48

סאלאוויי, רפאל מרדכי ..... **יא 171**

סאלאווייציג, אברהם ברוך (ברוך אברהם) הלוי ..... **ב 33**, ז 26

סאלאווייציג, חיים ..... **ב 33**, ד 16, ה 35, 54, 88, ז 42, 72, ח 142, 143, 193, 202, 203, 216, י 7, 117, יא 187, יב 243, 270, 274, **יג 36**, יד 22, טו 52

סאלאווייציג, יוסף דובער ..... א 26, ב 43, 50, **ד 25**, 38, ה 107, ח 238, ט 341, י 37, 117, 123, יב 243, טו 41, 56, **טז 7**, 16****

סאלאווייציג, שמחה הלוי ..... **יא 166**

סאלאווייציק - ראה גם סאלאווייציג

סאלאווייציק, יעקב ..... **יא 166**

סאלאווייציק, יצחק זאב ..... ד 25

סאלאווייציק, משה ..... י 26, 70, **תח 5**, 31****

סאלאמאן, געארג ..... **ו 52**

סאלאמאן, נפתלי ..... **יא 167**

סאלאמאנאוו, מרדכי ..... **ד 15, יג 35, 65-64**

סאלאמאנאוו, משה צבי ..... **יג 36, 38, 56**

סאלאמאנאוו, צבי הירש ..... **יג 36**

סאלאנט, שמואל ..... **ג 30**, ז 73, 126, ח 145, 233, **טז 7, 12**, יז 5, 8****

סאלאנטער, הלל ..... ד 34

סאלאנטער, ישראל - ראה ליפקין

סאלד, בנימין ..... **ה 74**, ט 278

סאלוביציג - ראה סאלאווייציג

סאלץ, מאיר ..... ז 48

סאמונוב, מרדכי אורי ..... **יא 167**

סאמועלי, נתן נטע ..... א 11

סאממער, יואל ..... **יא 167**

סאמעלסאן, זאב וואלף ..... **יד 41**

סאפיר, משה ..... **יא 168**

סאפירשטיין, יעקב ..... **ה 75**

סאקאוויץ (סקוביץ), יוסף ..... ז 77, **טז 7, 16****

סאקאלאוו, נחום ..... **ב 33**, י 64, **תח 5**, 31****

סאקאלובסקי, משה ..... **יא 168**

סאקארדטי, אנדזילו ..... **יא 169**

סבעוני, אברהם ..... **ט 249**

סג"ל, אברהם פסח ..... א 12

סגל, גבריאל ..... י 20

סגל, יהודה ..... ד 12, ז 113, י 69

סגל, יהושע ..... **ה 74**

סג"ל, יצחק הלוי ..... ז 2, **ט 249**

סג"ל, שלום יצחק ..... יא 146

סג"ל, שמואל ..... **יג 25, 41**

סובאלסקי, יצחק ..... **א 40**, ה 51, יד 8, **תח 5**, 31****

סובים, ליב ..... ה 36

סווירען, דוד דובער ..... **ט 251**, יד 26

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל **התמונות** בכרך **ג'**

סוועראנאווסקי, ישראל יהושע ט 253, 267
סוחאוואלסקי, דוד ט 253
סוטין, דובער ד 7
סוכן, אברהם הלוי טו 21
סולוביצ'יק - ראה סולוביצ'יג, סאלאוויציג
סולצבערגער, מאיר טז (הקד')
סולודאר, אברהם יא 169
סופר, אברהם שמואל בנימין טז 7, 11**, יז 3, 7**
סופר, חיים ז 15
סופר, י"ח ה 74
סופר, יודא ט 255
סופר, משה ב 12, ד 32, ה 14, 40, י 31, 49, יא 142, יג 29, טז 7, 11**, יז 5, 7**
סופר, עקיבא ז 108, יב 261, תח 6, 45**
סופר, שבתי ה 74, ז 27, י 10
סופר, שמחה בונים ז 52, 81, 103, ט 292, 321, י 54, תח 5, 31**
סופר, שמעון ז 101, טז 7, 11**, יז 5, 7**
סוקולבסקי, משה יא 146
סוקולובר, אפרים יא 169
סטאל, משה ט 256
סטאליאר, אייזיק ליב י 92, טז 14**
סטאליאר, אייזיק שרגא ה 34
סטאלמאן, יצחק יא 169, תח 5, 32**
סטאמלער, אליהו ג 33
סטאמלער, יחזקאל ג 33
סטודיניעצקא, יוסף חיים יצחק יא 170
סטול, משה שלום יא 170, יב 236
סטלביץ, יעקב יא 171
סטלביץ, משה יא 171
סטעפינער, מאיר חיים (חיים מאיר) טז 7, 15**, יז 3, 9**
סטערליץ, שמעון יא 171
סטרויס, נח אליהו יא 172
סיגעל, יהושע ז 4
סידערסקי, אהרן ד 6, ח 150
סיילעס, מוריס ט 256
סיימאן, (ש"ס) אליעזר ליפמאן יב 265
סיימן, אברהם טו 26
סילבער... סילוואר... סילור...- ראה גם זילבער... זילוואר...
סילבער, דוד ליב יא 172
סילבערמאן, מרדכי מאיר יא 173
סילבערמאן, משה יא 172
סילוואר, אבא הלל טו 15
סילוואר, יוסף ח 230
סילוואר, גדליה(ו) ו 52, ז 3, ח 145, י 1, טו 16, טז 7, 34**
סילמאן, יעקב אליעזר יא 173
סימענסאן, דוד ט 257
סינגער, חנוך הענך יא 173
סינגער, יהושע העשיל ה 75, ט 258
סיראטקין, אברהם אבא א 40, יג 37
סירקין, יהושע ו 53, יג 37
סירקין, יחזקאל יא 174
סירקיס, יוסף ישראל ט 258
סלואשץ, סלושץ - ראה סלאוטש, סלאטש
סלאוטש, דוד שלמה א 41, ו 53, טז 7, 28**, יז 3, 15**
סלאוסץ, יוסף צבי הירש הכהן יג 62
סלאטש, נחום א 41
סלוזבערג, אריה ליב יא 174
סלונים, יעקב יוסף יא 174
סלוצקי, אברהם יעקב א 41
סלוצקי, אפרים זלמן הלוי ב 35
סלוצקי, יצחק יא 175
סלוצקין, א טו 67
סלואשץ - ראה סלאוטש, סלאטש
סליאזבערג, שלום יג 37
סליווקין, חיים שלום יא 175
סלנט - ראה סאלאנט
סלנטר - ראה ליפקין
סמאהל, יצחק אייזיק הלוי יא 175, יט 12
סמאלענסין, פרץ א 53, ה 51
סמארגאן, יעקב גדליהו ג 33
סמארגאנגער, איצעלע יח 8
"סמבטיון" - זעליקאוויץ, געציל ה 50, ה-ת 9**
סמייזלער, אברהם יחיאל פישל טו 48
סניטקין, לעאנארד יד 41
סעמיאטיצקי, מנחם מענדיל יא 175
סענדערס, לעאן ט 260
סענדר, אלכסנדר ד 14
סעניער, אברהם אבא ט 259, טו 36
סעניער, יהודה ליב ט 259, טו 35
סערון, חנינה יא 175
סערלינג, אלחנן ה 96
ספיוואק, ניסן יא 176
ספיוואקאווסקי, ניסן ו 49
ספייזהנדלר, אברהם טו 66
ספיר, יעקב הלוי ה 21, תח 5, 32**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א-ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז-יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג-יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

ספיר, יצחק יהודה ..... יא 176
ספסל, יעקב בער ..... ט 340
ספעקטאר, יעקב יוסף ..... י 35
ספעקטאר, יצחק אלחנן ..... ב 11, 31, 32, 38, 43, 45, 50,
ג 8, 31, 40, 44, ד 4, 10, 23, 26, 32, 33,
ה 12, 15, 23, 29, 34, 46, 48, 60, 62, 66, 71, 77,
80, 93, 104, 107, ו 14, 28, 31, 42, 46, 63, 64,
ז 1, 11, 12, 33, 42, 47, 49, 78, 118,
ח 153, 157, 170, 231, 243,
ט 245, 264, 268, 286, 299, 307,
י 25, 35, 36, 37, 120, 124, יא 151, 159, יב 244, 260,
יג 36, יד 10, 28, 50, 56, טו 49, טז 7, 12**, יז 4, 8*
ספעקטאר, מרדכי ..... ו 53, תח 5, 32**
ספעקטאר, משה יצחק אייזיק ..... יא 176
ספעקטאר, צבי הירש ..... ז 33, ט 264, י 124
ספעקטארסקי, יצחק ..... ה 76
ספראגער, ווילליאם ..... ו 54
ספרד, פנחס ..... י 83
ספקטור - ראה ספעקטאר
ספרן, אברהם נחום ..... טו 58
סקאמראווסקי, שלמה צבי ..... א 7-6** 41
סקוביץ - ראה סאקאוויץ
סקלאר, יעקב ..... יא 177
סרעדניקער, משה ..... ה 58

ע

עבו, נחמן ..... ט 261
עבו, שמואל ..... ט 261
עבין, נחמן צבי ..... ט 261, טו 23, יז 15, 29**
עבער, יהודא ..... יא 177
עבערלין, אברהם עבעריל ..... יא 177
עברי, ישראל יצחק ..... יא 178
עדעלמאן, מרדכי יצחק ..... ד 26
עדעלמאן, שמחה ראובן - ראה אדלמאן
עהרליך, ארנאלד ..... ו 54
עהרענבערג, אברהם ישראל ..... יא 178
עהרענפעלר, שמואל ..... יא 178
עהרענרייך, בערנארד ..... ו 54
עהרענרייך, חיים יהודה ..... י 134, יא 179, תח 5, 32**
עהרענרייך, שלמה זלמן ..... י 108
עובדיה, דוד ..... יא 179
עווענציג, אברהם ..... יג 32, 47
עזראן, מרדכי ..... יד 40
עזרין, יהודה ליב ..... יא 179
עטטינגער, אייזיק שמואל ..... יג 60
עטטינגער, הלל ..... יג 38, 60
עטטינגער, יחיאל מיכל ..... ט 263
עטטינגער, יעקב הלל ..... ו 62, יג 28, 29, 31
עטטינגער, שמחה ..... יג 33, 59-60
עטטלינג(ע)ר, יעקב יוקב .....
א 45, טו 48, טז 7, 12**, יז 4, 8**
עטיא, עזרא ..... יא 180
עטינגער, הלל ..... יג 38, 60
עטינקאף, אברהם ..... ח 157
עטלינגר - ראה עטטלינג(ע)ר
עידאן, מכלוף ..... יא 179
עין, ברוך ..... ג 34
עין, יוסף ..... יד 42
עלבערג, אברהם נתן ..... יא 151, 180
עלופין, משה אהרן ..... ב 35
עלזאס, אברהם ..... טו 21
עליאן, יקותיאל ליב ..... א 42, ג 34, ה 29, ו 32
עליאסבערג, יהודא בצלאל ..... יג 31, 42
עליאסבערג, יהונתן .....
ב 35, ו 23, ז 49, ח 173, טז 7, 19**, יז 4, 19**
עליאסבערג, יהושע העשיל ..... ט 263
עליאסבערג, ליפמאן ..... יג 38
עליאסבערג, מרדכי ..... ד 12, טז 7, 19**, יז 5, 25**
עליאסבערג, שמואל יונה ..... יג 38
עליס, אברהם מ. ..... טו 67
עללען, יצחק אייזיק ..... יד 41
עלקאוויץ, יצחק ..... י 77, יא 180
עלקאוויץ, לימא ..... יא 180
עלקוס, אברהם ..... יד 42, טו 22
עלקין, אברהם יוסף ..... יא 181
עלקין, שמואל אליהו ..... י ח*, יא 180
עלקינד, יעקב הלל ..... ד 6
עמדין־באראש, אברהם דוב ..... יא 182
עמדין־באראש, יצחק אייזיק ..... יא 181
עמיאל, משה אביגדור ..... יא 183, תח 5, 33**
ענגיל, יוסף ..... יא 183
ענגיל, שמואל ..... י 22
ענגלענדער, שמעון יהודא ..... יא 184
ענגעל, אהרן ..... יא 184
ענגעלמאן, שלמה ..... יא 184
ענדראן, ש"י ..... טו 30
ענעלוב, הלל גרשון ..... יא 184
עסמאן, ברוך ..... ט 265
עסקין, ניסן ..... יא 184
עפראן, יצחק ..... א 50, ד 26
עפרון, אברהם חיים ..... יא 184

עפשטיין, אברהם ליפא ד 17
עפשטיין, בנימין ישראל איסר הלוי ב 36
עפשטיין, ברוך הלוי
א 42, ו 2*, ז*, 85, טז 7, 25**, יז 3, 14**
עפשטיין, דובער הלוי ט 266
עפשטיין, זלמן יא 185
עפשטיין, חיים פישל יא 162
עפשטיין, יהושע חיים הלוי ב 36
עפשטיין, יהושע ב 36
עפשטיין, יחיאל מיכל א 7-6**, 42, ה 35, 96,
ז 57, ח 143, ט 266, 322, יב 269, יד 9, 18, 34, 46
עפשטיין, יצחק ליב ט 266, יז 4, 23**
עפשטיין, מרדכי יצחק הלוי ט 266
עפשטיין, משה מרדכי ו 54, ז 57, 92, י 16, 52, יא 148,
149, 150, 170, יב 224, 229, 260, יד 45, טו 32, 48
עפשטיין, עזריאל יא 185
עפשטיין, צבי חיים ו 55
עפשטיין, שלמה ו 55
עפשטיין, שמואל נפתלי הירש ו 71, ט 267, יא 185
עפשטיין, שמואל ט 254, 267
עקפעלד, ברוך יא 185
עקשטיין, מנחם מענדל ז 104, ט 267, תח 5, 33**
ערדבערג, שמשון דוד אליעזר יא 186
ערנפרייז, מרדכי א 43
ערעלמאן, אברהם יצחק טו 53
ערשלער, אברהם צבי ה 109, טו 24, 62
עש, נחום א 43

פ

פאדאלסקי, ברוך ט 341
פאדווא, י"מ א 14, ד 25
פאדווא, שאול ב 43, ו 55
פאהאסטער, אייזיק ז 19
פאזין, יוסף משה רפאל ט 268
פאזנאנסקי, אליהו יא 186
פאזנאנסקי, שמואל ו 30
פאזנער, שלמה דוד ט 269
פאטין, ברוך א 45
פאי... - ראה גם פיי...
פאי, זעליג ד 10
פאיאנס, דוד יא 187
פאלטראוויץ, שמחה ט 274
פאליאצאק, צבי ו 30
פאליאציק, מרדכי יעקב יד 14
פאליאציק (פאליאצאציק, פוליציק), **שלמה**
(העילוי ממייצ'ט) י 85, יא 187, יב 248, תח 5, 33**
פאליאק, בנימין יג 37
פאליאק, ישראל ד 27
פאליאק, משה יג 37
פאליי, אברהם נח יא 187
פאלייא, יונה ("בן אמתי") ה 76, ה-ת 9**
פאלייעוו, משה אהרן יא 188, תח 5, 33**
פאלינקאווסקי, ברוך ד 27
פאליעווסקי, אברהם טו 68
פאליקאוו, שמואל ד 15
פאלישץ, יהודא יא 188
פאללאק, אברהם טו 22
פאללאק, אליהו יוסף יג 35, 54-53
פאללאק, ח"י ו 43
פאללאק, משה ט 255, י 54
פאלק, יעקב יהודה יב 235
פאם, מאיר זאוויל הכהן י 15, יא 188
פאניזיל, אליהו טז 7, 12**, יז 3, 8**
פאנעט, יחזקאל יא 142
פאפקין, צבי חיים ז 3, 112, ט 275, יז 5, 30**
פאצאנאווסקי, יוסף יא 189
פאקראסא, יוסף א 44
פאקשיווע, אברהם זאב טו 44
פארדו, משה ו 34, ז 9
פארט, יעקב משה יא 189
פארטנאי, ברוך יא 189
פאריצער, הלל ז 51
פארער, יהודא ליב יא 189, תח 5, 34**
פארפעל, אליהו ט 277
פארפעל, יהודא ליב יא 190, יב 238
פודלישבסקי, אברהם ט 277
פוזנער, א. טו 20
פוטערפאס, יחזקאל יג 61
פוכס, יעקב שמואל א 44, תח 5, 34**
פולאטשיק (פאליאציק פוליציק), **שלמה**
(העילוי ממייצ'ט) י 85, יא 187, יב 248, תח 5, 33**
פולומבו, נסים ז 64
פולונסקי, אברהם יצחק יא 190, יב 241
פוליציק, שלמה יב 248
פוסק, אליהו א 44, ו 14, ח 239
פוסק, הלל יא 190
פופקא, אריה ליב הכהן יא 190
פורטני, יצחק ו 33
פורת, מנשה יג 33

פיגעלסאן, משה ג 40
פידלמאן, ישראל ד 23
פיהליפס, נ. טיילאר ט 293
פיזציץ, אהרן ליב ב 32
פיטקובסקי, משה אליהו טו 57
פיי... - ראה גם פאי...
פייבלזאהן, אברהם יצחק טו 53
פייגענבוים, יצחק י 24
פייגענזאהן, שמואל שרגא ב 37
פייוואוסיאוויץ, יוסף דוב יד 43
פייווילזאהן, ישראל בנימין (בענדט) טז 7, 32**, יז 4, 23**
פייטל, חיים י 99
פיימעהר, מאיר ד 28, י 44
פיימער, יוסף א 45, י 63, יא 190, יב 263, טו 62, טז 7, 16**, יז 4, 19**
פיימער, מאיר ד 28, י 44
פיין, יצחק יח 9
פיין, ישראל ט 278, טו 33
פיין, שמואל מנחם יא 192
פיינבערג, גבריאל ג 34, ה 48, טז 7, 20**, יז 3, 14**
פיינבערג, יצחק י 36
פיינבערג, שבתי ב 37
פיינבערג, שלמה י 36
פיינבערג, שמואל דוד ה 81, ז 4, ט 307
פיינזילבער, אהרן יוסף ב 38
פיינזילבער, שלמה ב 38, תח 5, 34**
פיינמאן, אשר זעליג ה 77
פיינס, יוסף יא 192
פיינשטיין, אליהו א 45, ז 24, י 50, יא 191
פיינשטיין, אריה ליב א 7-6**, 54, ה 21, ז 105
פיינשטיין, דוד יא 191
פיינשטיין, יעקב משה ה 78
פיינשטיין, מרדכי יד 55
פיינשטיין, משה ז 3, יא 175, 191, תח 5, 34**
פייער, אברהם טו 36
פייערבערג, מרדכי זאב ב 39
פייקעס, מאיר יהושע ט 280
פילוואַרג, יונה יא 193
פילפאווער, חיים ה 52, 80
פימר - ראה פיימער
פין - ראה גם פיין
פינ...- ראה גם פיינ...
פין, שמואל יוסף ז 105, י 87, יח 15
פינברג - ראה פיינבערג
פינטא, אברהם ו 56
פינטשוק, משה י 19
פינס, דובער יג 60
פינס, יחיאל מיכל ג 35, ו 38
פינס, יצחק ב 37, יג 25, 31,
פינס, משה שמואל ב 37, ג 29, יג 25, 26, 32, 48
פינס-צוכטמאן, אורי יעקב יא 193
פינסקי, מאיר יב 219
פינפער, יצחק הכהן ט 279
פינפער, פסח הכהן ב 51, תח 5, 35**
פינק, יעקב הלוי ט 280, טו 20
פינקעלשטיין, (אליעזר) אריה ליב הלוי י 128, יא 193, טו 52
פינקעלשטיין, אליהו מרדכי ט 281, יא 173, טו 30, יז 3, 33**
פינקעלשטיין, יהונתן הלוי ט 294
פינקעלשטיין, נחום יא 157
פינקעלשטיין, פנחס יא 209
פינקעלשטיין, שמעון יצחק הלוי ה 77, ז 3, ח 294, יא 158, טו 28, טז 7, 29**, יז 5, 32
פינקער, שמחה ו 20
פיעסטון, גרשון ד 27, ז 40
פיעסקין, יעקב ב 10, 16
פיפערני, אברהם ברוך ה 73
פירירא-מינדיס, אברהם טו 29
פיש, יוסף מאיר הכהן ט 284
פישבערג, מרדכי ה 78
פישמאן, יהודא ליב י 56
פישמאן, יעקב יא 193
פישמאן, שמואל ה 52, יא 193
פישעל, הערי יד 13
פישער, חיים שלום יא 207
פישער, יוסף בנימין ה 86
פלאדירמאכער, שלום ו 56
פלאטא, אברהם יא 194, טו 22
פלאטא, פייביש פישל הלוי יא 194, תח 5, 35**
פלאטשעק, אברהם ה 80
פלאסקין, אברהם יא 195
פלאסקין, אריה ליב יא 195
פלאץ, אברהם טו 22
פלאצקי, אליעזר ליב ט 283
פלאצקי, חנוך העניך יא 196
פלאצקי, ישראל נתן ט 283
פלוצקי, מאיר דן ט 283, 291, י 31, יא 150
פלורינטין, שמואל ח 201

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

פליישמאן, עקיבא ..... **ה 78**
פליישער, בנימין בינוש הכהן ..... **ט 287**, 340, טו 33
פליישער, יהודה ליב ..... יא 186
פלינגיאן, מרדכי ..... ב 31, ה 92, י 87
פלענסבערג, חיים ירמיהו ..... **ו 256**, יב 252
פלעסנער, אליהו ..... **א 45**
פלעסנער, שלמה ..... ה 25, **תח 5**, 35**
פלעקסנער, אברהם ..... **טו 22**
פלעקסער, יעקב הכהן ..... **יא 196**, **תח 5**, 35**
פניזיל - ראה פאניזיל
פעלדמאן, אברהם ..... **טו 23**
פעלז, דזשאסעף ..... **יד 45**
פעלזענטהאל, ברוך ..... **ה 78**
פעלטעראוויץ, חיים ..... **ו 57**
פעלקאוויץ, אפרים ..... **יא 196**, **תח 5**, 36**
פענסטער, חיים ליב ..... ה 54, **ט 285**
פעסיס, פנחס ..... **ו 57**, ז 105
פעפפער, אלטער שאול ..... **יא 198**
פערל... - ראה גם פעריל...
פערילמאן, אליעזר "בן יהודה" ..... ז 55
פערילמאן, יהודה ליב ..... **ב 39**, 48, ז 78, 117
פערילמאן, ירוחם יהודא ליב "הגדול ממינסק" ..... א 46, ב 43, ט 315, י 105, **יא 198**, **יג 34**
פערילמאן, פסח ..... **ט 286**
פערילמוטער, אליעזר ..... **יא 199**
פעריל... - ראה גם פערל...
פערלאוו, אהרן ..... **ד 28**, **טז 7**, **22****, **יז 3**, **10****
פערלאוו, (אלטר) ישראל שמעון **יא 199**, **תח 5**, 36**
פערלאוו, נחום מרדכי ..... **יא 145**, **200**, **תח 6**, 36**
פערלאוו, יעקב ..... יא 199, **תח 5**, 36**
פערלמאן, שבתי מאיר ..... **ט 287**
פערלמוטער, אברהם צבי ..... יב 255
פערלס, מאיר ..... ז 91, ח 233
פערסין, י"ז ..... ח 192
פערסקי, בנימין חיים ..... **יא 208**
פערעמאן, אברהם י. ..... **טו 34**
פערעס, משה'ל ..... ט 344
פערפערקאוויטש, נחמיה ..... **ג 37**
פעשין, אברהם אהרן ..... **ט 288**
פפעפפער, יעקב ..... **ה 79**
פפעפפערבערג, משה דובער ..... ז 116, **ט 286**
פפעפפערבערג, נחום ..... ח 244, **ט 286**
פקלי, יעקב ..... ט 261
פראגער, יעקב ..... ו 31
פראדקין, שניאור זלמן ..... **ד 28**
פראמענזאן, אברהם חיים ..... **ה 79**, **טו 46**
פראנצבלוי, אברהם נורמן ..... **טו 64**
פראנק, (שרגא) פייוויל מאלקסוט ..... ו 55, יא 156
פראנק, צבי פסח ..... יב 231, י 103
פראנקעל, זכריה ..... ב 41
פראס, משה מרדכי ..... **ט 288**
פרוג, שמעון שמואל ..... **ב 40**
פרוזינער, דובער ..... ט 275
פרוכטגארטען, יעקב שמעון ..... י 24
פרומקין, אברהם ..... **ה 79**, **טו 30**
פרומקין, אריה ליב ..... **י 58**
פרומקין, שמואל ..... ד 29
פרומקעס, יוסף דוב ..... **יב 275**
פרומקעס, פסח ..... **יא 200**
פרומקעס, שמואל ..... **יא 201**
פרוסטיץ, דניאל ..... ה 41
פרוסקין, פסח ..... י 120
פריד... - ראה גם פריעד...
פריד, יוסף אליהו ..... **ה 79**, **טז 7**, **26****, **יז 4**, **21****
פרידוס, אברהם זלמן ..... **טו 44**
פרידלאגד, חיים אברהם ..... **יא 201**
פרידלאנד, חנוך הענדיל ..... **א 46**, ז 97, י 46
פרידלאנד, משה אריה ליב ..... ז 130
פרידלאנדער, יוסף ..... **ה 79**
פרידלענדער, שלמה טוביא הלוי ..... **ו 57**
פרידמאן - ראה גם פריעדמאן
פרידמאן, אברהם ..... **ד 29**
פרידמאן, אליעזר אליהו ..... **ד 29**
פרידמאן, בנימין ..... **ד 29**
פרידמאן, דוב אריה ..... **ה 80**
פרידמאן, דוד ..... **א 46**, ב 30, ג 35, ז 48, 78, ח 140, **טז 7**, **16****
פרידמאן, י. ..... **ו 57**
פרידמאן, יוסף ..... יב 275
פרידמאן, מרדכי ..... **ו 57**
פרידמאן, שמואל דוד ..... יא 208
פרידמאן, שניאור זלמן חיים ..... **יב 276**
פרידמן, בן־ציון ..... יא 149
פרידלענדער - ראה פריעדלענדער
פרידמן - ראה גם פריעדמאן, פרידמאן
פריעדמאן, זלמן יעקב (י"ז) ..... **ג 36**, **ה 80**, **ה-ת 4****(פריעדמאן)**, ז 3, טו 28, **תח 6**, 37****
פרייא, מאיר ליב ..... **א 202**
פריידוס, אברהם זלמן ..... **ה 81**
פריידין, יהושע ..... **ג 36**, י 86

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

פריידין, מנחם מענדיל ..... **יא 202**
פרייד, שלמה ..... **ד 30**, ז 129
פריל, אלעזר מאיר ..... **יא 202**, יב 260, טו 42, 60, **תח 6, 37****
פריל, יהושע יוסף ..... ב 43, ט 254, יא 202
פריימאן, מאיר ..... **ו 57**
פריימאן, נחום דוב ..... **ט 292**
פריינד, אברהם יהושע ..... ז 108
פריינד, נפתלי יוסף הלוי ..... **ו 58**
פרייס, אברהם ..... **טו 23**
פרייס, ישראל ..... **ה 82**
פרילשטיין, אברהם יצחק ..... **טו 53**
פריעד, אליעזר יצחק ..... ז 48
פריעד, חיים הלל ..... ז 48
פריעד, יוסף אליהו ..... **ה 79, טז 7, 26****, יז 4, 21****
פריעדלענדער - ראה פרידלענדער
פריעדלענדער, ישראל ..... **ב 276**
פריעדלענדר, זלמן ליב ..... ז 114
פריעדלענדר, שלמה יאודה ..... **ט 289**
פריעדמאן - ראה גם פרידמ(א)ן, פרידערמאן
פריעדמאן (פרידערמאן), זלמן יעקב (י"ז) ..... **ג 36, ה 80, ה־ת 4****, ז 3, טו 28, תח 6, 37****
פריעדמאן, פנחס אליעזר ..... **ט 292**
פריעדמאן, צבי הירש ..... **יא 203**
פריעדמאן, צבי חיים ..... י 83
פריעדענשטיין, שמעון אליעזר ..... **ו 58**
פריעדריך, חיים ..... ט 314
פרידלינג, צבי הירש ..... **ט 289**, י 113, 116, יא 158, טו 5*
פרישמאן, דוד ..... **ג 37**
פרלאוו, פרלוב - ראה פערלאוו
פרנס, אריה ליב ..... **יג 51־52**
פרנקפוטר, פעליקס ..... **יא 200**
פרסקי, דניאל ..... **יא 204**
פרעדמעסקי, אליעזר ..... **יא 204, תח 6, 37****
פרענקיל, מרדכי ..... **ב 40**, ו 51, יב 246
פרענקיל־תאומים, אלטר ישעכר ..... **יא 204**
פרענקיל־תאומים, ברוך ..... יב 272
פרענקיל־תאומים, מנחם מרדכי ..... **יא 205, תח 6, 37****
פרענק(י)ל־תאומים - ראה גם תאומים־פרענקל
פרענקל, אברהם מאיר ..... **טו 54**
פרענקל, שמואל ..... **יא 206**
פרענקלין, אברהם מאיר ..... **ה 82**
פרץ, י.ל. (יצחק ליבוש) ..... א 47, **תח 6, 38****
פרדס, שמואל אהרן ..... **י יא 200**, טו 53

צ

צבי הירש ב"ר חיים ..... **יג 46**
צבי הירש ב"ר ישראל ..... **יג 44**
צדיקוב, שלום בצלאל ..... **ט 295**
צהאלער, צבי ..... **יב 219**
צווייג, יוסף ..... **יב 219**
צווייג, משה יונה הלוי ..... **יב 219**
צוועבנער, אברהם (- אברהם שאג) ..... **ח 139, ט 295**, טו 47, **תח 6, 42****
צוכטמאן, אורי יעקב ..... **יב 220**
צונזער, אליקים ..... **ה 83, ה־ת 10**** טו 34
צונץ, אריה ליב ..... ח 236
צוקערמאן, בנימין זאב ..... יא 194
צוקערמאן, יהושע מרדכי ..... יא 194
צוקערמאן, מאיר ..... **יג 66**
צוקערמאן, שמריהו ..... א 47
ציגלער, דניאל ..... יב 220
ציוני, אהרן זעליג ..... ג 5, ד 9
ציוני, יצחק ..... ג 40, ו 25
ציוני, ישראל ..... **ה 83**
ציטראן, אבא דוד ..... **ט 296**, יא 176
ציטראן, שמואל ליב ..... **ו 59**
צייטלין, יהושע ..... ג 27
צייטלין, משה ..... ז 72
ציימאן, מתתיהו ..... **יד 45**
ציימאן, צבי הירש ..... **יד 46**
ציממערמאן - ראה גם צימערמאן
ציממערמאן, אברהם יצחק הלוי ..... ח 178, 203, יב 220
צימעט, דובער ..... יב 219
צימערמאן - ראה גם ציממערמאן
צימערמאן, שלמה הלוי ..... **יב 220**
צינזלער, יהורה ליב ..... **ה 84**, טו 49
ציעבאנאווער, מאיר ..... **ו 59**
ציפקוביץ (ציפקעוויטש), שמחה אליהו ..... יא 149, **תח 6, 38****
צירילסאן, יהודה ליב ..... **ג 37**, ח 139, י 77, טז 7, 28**
צירמאני, מתתיה אברהם ..... **ו 59**
צירקעל, יהודה מעשיל הכהן ..... **ג 38**, ו 59, י 84
צירקעל, שמאי הכהן ..... **י 59**, י 84
צכנוביץ, ירוחם זאב (פיטל וואלף) ..... **יב 221**
צלינוב, יחיאל ..... **ט 296**
צעדערבוים, אלכסנדר הלוי ..... ג 29, ד 15, **יט 12**
צרבינסקי, יהושע ..... **יב 221**
צרבינסקי, ישראל ..... **יב 222**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א־ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז־יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג־יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

ק

קאבאצניק, מתתיהו גדליהו ב 11, **יב 222**
קאבאק, שלמה יצחק **יב 223**
קאבלענץ, אברהם **טו 61**
קאבערין, לעאן **ה 85**
קאגאן, קאהאן, קאהן - ראה גם הכהן, כהן, קאהן
קאהאן, אבא ברוך **ה 87**
קאהאן, אברהם ה 86, **טו 23**
קאהוט, געארג אלכסנדר (עמרם) **ה 85**
קאהוט, חנוך יהודה א 47, ה 85, ו 43, י 33
קאהלענבערג, משה **יב 223**
קאהלער, קויפמאן **ה 87**
קאהן - ראה גם הכהן, כהן, קאגאן, קאהאן
קאהן, אברהם איסר הכהן **יב 223**
קאהן, אברהם הכהן **טו 23**
קאהן, אברהם **טו 23**
קאהן, אהרן הכהן **יב 223**
קאהן, ברוך הכהן **ה 85**
קאהן, יוסף **ה 87**
קאהן, מדרכי יצחק ח 188
קאהן (כהן), צבי הירש הכהן
ח 188, יז 5, 30*, **תח 4, 24****
קאהען, הענרי **ו 60**
קאוואַרסקי, הרה"ג **יג 37**
קאוונער, יעקב ב 17
קאוונער, ליב ה 67
קאזיס, יהודה ליב ג 42
קאטינקא, בענדעט ב 14
קאטליאר, אברהם ה 87, **טו 32**
קאטלער, אברהם יצחק **טו 53**
קאטלער, זלמן **יד 46**
קאטלער, שלמה נתן ה 96, ט 321, י 103, 124
קאטקין, אליעזר חיים ב 41
קאטקין, מאיר יוסף **ב 41**
קאטקין, סענדער ב 41
קאלאדנער, ישראל הלוי **יב 224**
קאליש, מרדכי ו 9
קאליש, עדוואַרד **ו 60**
קאלישער, (צבי) הירש א 45, **תח 6, 38****
קאלעדיצקי, חיים **ט 297**
קאלעסניקער, אליהו **ו 60**
קאלעצקי, יהודא **ה 87**
קאמייקא, לעאן (אריה ליב) **יד 13, 47, טו 46**
קאמינעצקי - ראה גם קאמענעצקי
קאמינעצקי, יוסף אליהו ט 304
קאמינער, יצחק **ד 30**
קאמינקער, שמואל ז 128
קאממעלהאר, יקותיאל אריה **י 60**
קאמענעצקי - ראה גם קאמינעצקי
קאמענעצקי, חיים משה **ה 88**
קאנאוויץ, יוסף **טז 7, 33***
קאנטאר, יהודה ליב **ו 60**
קאנטראוויץ, אליעזר מתתיהו **יב 225**
קאנטראוויץ, יעקב יא 191, **יב 226, תח 6, 38****
קאניטאפסקי, אפרים **ט 297**
קאניקוב, חיים צבי הירש **יב 226**
קאנסטאנטין, משה ו 27
קאנער, אברהם חיים **טו 45**
קאנצעלבויגען, צ"ה י 87
קאסטעל, יוסף דוב **יב 226**
קאססעל, דוד ה 58
קאפלאוויץ, יוסף חיים **יב 228**
קאפלאן, אבא ליב **טו 16**
קאפלאן, אברהם **טו 24**
קאפלאן, אפרים הכהן ט 298, **יב 237, טו 20**
קאפלאן, דוד הכהן **יב 237**
קאפלאן, זלמן פנחס **ד 31**, ט 298
קאפלאן, יעקב **יג 30**, 31
קאפלאן, יצחק **ה 88**
קאפלאן, יקותיאל זוסמאן הכהן **ג 39**
קאפלאן, ישראל **ט 299**
קאפלאן, ישראל (מהורדאק) **ג 39**, ד 21
קאפלאן, ישראל (מינסק) **יג 37**
קאפלאן, ישראל (ניו יארק) **יד 43**
קאפלאן, מנחם מענדיל **א 48**
קאפלאן, מרדכי אהרן הכהן **ט 301, יז 5, 26****
קאפלאן, מררכי מנחם **ט 300**, י 128
קאפלאן, נחום (שמש) "ר' נחומ'קע האראדנער"
יד 42, **טז 7, 22**** **יז 5, 28****
קאפלאן, נחמן יא 157
קאפלאן, שמעון טוביה הכהן **ה 110**
קאפליצקי, חיים **יב 227**
קאפלן, ישראל (משילעל מב"ד ר' יעקב יוזעף) **ט 299**
קאפלענדר, אברהם **טו 24**
קאפנער, צדוק **יד 48**
קאפעלאוויץ, המורה הנכבד **יג 37**
קאפעלאוויץ, ז. ו 51
קאפשטיין, יהודה הלוי **ט 306, יב***

קאפשטיין, יעקב הלוי ז*, ט 303, טז 7, 28**, יז 4, 21**

קאפשטיין, מררכי סענדר הלוי יב 228

קאץ - ראה כ"ץ

קאץ, מ. ה 88

קאצינעלינבוגין, משה ב 41, ד 5

קאצינעלינבוגין, שאול ח 142, טו 57

קאצינעלינבויגען, אברהם חיים הלוי ב 36, ג 39

קאצינעלינבויגען, אברהם יג 22

קאצינעלנבאגען, אלעזר ליזר יג 19

קאצענעלסאהן, שאול ב 33

קאצענעלנבויגין, אריה ליב יג 23

קאצענעלנבויגין, דוד טעבל ה 15, ח 145, ט 305

קאצענעלסאהן, ד"צ ו 33

קאראליצקי, חיים יב 228

קאראלניק, אברהם טו 26

קאראן, אליהו משה יב 229

קאראשיק, אבא ב 24

קארב, חיים יצחק יב 230, תח 6, 39**

קארטימער, אליהו י 105

קארנמעהל, מרדכי יב 237

קארפ, אלחנן בן־ציון הלוי יב 230

קארפאטשעווסקי, יצחק ח 166

קבצקי, משה יב 275

קבצקי, שמואל יב 275

קואינקה, בן־ציון (אברהם) ה 40, ו 61, ז 112, י 31, יא 158

קובלענץ, יהודה זונדיל ט 306, טו 30

קוברינסקי, משה ט 307

קווינט, אברהם יעקב הכהן יב 231

קווינט, אליהו הכהן יב 231

קוטאוור, אברהם י 56

קוטנא, סאלאמאן ה 84

קוטשינסקי, יעקב ט 271

קוידינובער, יוסף א 28

קויען, פיליפ ה 87

קויפמאן, דוד ב 4*, 15, 41, ד 25, ז 82

קויפמאן, יוסף זאב יד 48

קויפמאן, יוסף יצחק טו 30

קויפמאן, יצחק יוסף יב 232

קויפמאן, ישראל ט 307

קויפמאנן (קויפמן), דוד - ראה קויפמאן

קולאקאווסקי, מרדכי ט 309

קונאביץ, יוסף יב 255

קוניץ, משה טז 7, 11**, יז 5, 7**

קוסציץ, ברוך מרדכי ז 24

קופריץ, יעקב אהרן ו 61

קופשטיין - ראה קאפשטיין

קוק, אברהם יצחק הכהן ו 61, ח 199, י 2, 3, 72, 90, יא 150, 188, יב 231, 242, יד 40, טו 48, טז 7, 29**, יז 3, 10**

קורדוזא, אברהם נונעץ טו 64

קורלינסקי, חיים יא 185

קורץ, אברהם זלמן טו 44, תח 6, 39**

קושעלעווסקי, עזריאל זעליג נח יב 232

קיטצע, חיים ב 12, ח 225

קילוואנסקי, ש"ז י 84

קינסטליבער, צבי יא 142

קלאוואנסקי - ראה גם קליבאנסקי

קלאוואנסקי (קלעוואנסקי), שלמה זלמן יב 232, יד 49

קלאצעס (משפחת) ג 45

קלאצקי (קלאצקין, קלצקין), אליהו א 48, יא 48, יב 267, טז 7, 24**, יז 3, 11**

קלאצקי, מרדכי ד 32

קלאצקין אליהו - ראה קלאצקי

קלאצקין, נפתלי (הירץ) ד 32, יב 224

קלוגער, אברהם בנימין א 31, 49, ז 21, 96

קלוגער, שאול ו 43

קלוגער, שלמה א 8, ב 24, ד 25, ז 21

קלויזנער, משה שמואל יז 5, 27**

קליאצקא, לוי ירחמיאל ו 62

קליבאנאוו, הלל יג 63

קליבאנאוו, (משה) מרדכי יג 33, תח 6, 39**

קליבאנסקי, זאב י 93

קליג, משה הלוי ו 62

קליין, ברוך מאיר יד 48

קליין, הלל הכהן ה 3*, 88, 76, ו 61, ז 4, 19, 80, 92, ט 330, 337, י 94, יא 203, טו 16, טז 7, 24**, יז 3, 16**

קליין, יחיאל ט 255

קליין, יצחק (סאטמאר) ז*, ט 313, י 26, יא*, טז 4*, 7, 28**

קליין, מנחם מענדל יב 233

קליין, משה ה 90

קליינבערג, אליעזר ד 24, ה 67, ו 56, יד 49

קליינשוויג, משה י 83

קלעוואנסקי (קלאוואנסקי), שלמה זלמן יב 232, יד 49

קלעפפיש, אהרן יעקב יב 234

קלעפפיש, שמואל זאנוויל ד 12, 32, ו 14, י 24

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

קלצקין (קלאצקי, קלאצקין), אליהו ..... **א** 48, יא 48, יב 267, **טז** 7, **24***, **יז** 3, **11****
קם, חיים שלמה ..... **ט** 311
קמאי, אברהם הירש ..... **ז** 102, טו 40
קמאי, אליהו ברוך ..... **ב** 36, **ג** 38, **ז** 37, 49, 79, **ח** 148, 212, **ט** 264, **י** 47, 52, 59, טו 40
קנאללער, חיים ..... **ט** 309
קעבעד, ישראל ..... **יד** 48
קעללער, נ. ..... **ו** 43
קעלמער, משה יצחק (עי' דרשן, משה יצחק)
קעניג, יעקב ..... טו 28
קעניגסבערג, יהודא ..... **ה** 90
קעסטען, אברהם מנחם ..... **טו** 55
קערעש, שבת ..... **י** 71
קפלן - ראה קאפלאן
קצין, שלמה ..... **יב** 234
קצנלסון, יהודה ליב ..... **י** 62
קרא, י"ח ..... ה 25, ט 272
קראוועץ, גרשון ..... **יב** 234
קראווצוב, יחזקאל ..... **ט** 310
קראווצינסקי, יעקב מאיר ..... **יז** 4, **21****
קראך, יעקב ליב ..... **יב** 235
קראל, מרדכי ..... **ט** 311
קראן, חיים ז. ..... יא 170, **יב** 236
קראנץ, פיהליפ ..... **ה** 90
קראסנער, אברהם יהושע ..... **י** 118, **טו** 47
קרדוזא, בנימין (בנדזמין) ..... **ט** 310
קרדון, אברהם יצחק ..... **טו** 53
קרוגער, שלמה בן־ציון אלתר (אלבערט) הלוי ..... **ט** 311
קרויזהאר, אברהם עביר הלוי ..... **טו** 61
קרויס, משה הכהן ..... יב 233
קרויס, ש. ..... יא 142
קריוויאנסקי, משה חיים ..... **ב** 42
קריינדל, יהודה ליב ..... **י** 65
קריינער, אליעזר ..... **ד** 33
קריינעש, מנחם נחום ..... **ד** 33
קרים, אבא ..... **טו** 70
קרימסקי, אברהם ..... **ט** 314
קרימסקי, משה חיים ..... ט 314
קרינסקי, יהודה ליב ..... **ז***, **ט** 312, **טז** 7, **35****, **יז** 4, 33
קרעווסקי, שלמה זלמן ..... **יב** 236, **תח** 6, **39****
קרעלינשטיין, עזריאל זעליג ..... **יב** 237
קרעמער, משה ..... **ו** 30
קרעצמער, אברהם ..... **ב** 42
קרעצמער, בן־ציון ..... **ב** 43, **ד** 11, **טז** 7, **33****
קרעצמער (קרצמר), נפתלי הערץ ..... יא 165, יד 35, טו 58

ר

ראבין, יצחק ..... **ב** 43, **יג***
ראבינאביץ - ראה גם ראבינוביץ, ראבינאוויץ, ראבינאוויטץ, ראבינאוויטש, רבינוביץ, רבינאוויץ
ראבינאביץ, ליב ..... **י** 54
ראבינאוויטץ, אברהם חיים ..... **טו** 47
ראבינאוויטץ, יצחק מרדכי הכהן ..... **ב** 242
ראבינאוויטץ, שלום (-שלום עליכם) ..... **י** 40, יד 13
ראבינאוויטש, יהודה ליב ..... **א** 7-**6****, 49
ראבינאוויטש, יצחק ..... **א** 50
ראבינאוויטש, משה צבי ..... **ה** 91
ראבינאוויטש, נח ..... **א** 50
צבי הירש ראבינאוויטש (מקאוונא) ..... **ה** 92, **ח** 173, יד 2, 25, 37
ראבינאוויץ, - ראה גם ראבינוביץ, ראבינאביץ ראבינאוויטץ, ראבינאוויטש, רבינוביץ, רבינאוויץ
ראבינאוויץ, אליעזר ליפמאן ..... **יג** 14, 35-34, 59
ראבינאוויץ, אליעזר ..... **ד** 15, **ו** 72, **ז** 80, **ח** 240, **ט** 262, **יב** 238, **יג*** 33, 36, יד 37
ראבינאוויץ, אברהם אבא ..... **ב** 45
ראבינאוויץ, אברהם ..... **ה** 110, **טו** 24
ראבינאוויץ, אליהו דוד ..... **ד** 34, **ה** 13, **ו** 57, 63, **ז** 126, יב 242
ראבינאוויץ, אליהו עקיבא ..... **ב** 38, 43, 54, יב 242
ראבינאוויץ, אליעזר שמחה ..... **ו** 15, 63, **ז** 45, **ח** 141, **י** 24
ראבינאוויץ, אריה ליב ..... **ב** 44
ראבינאוויץ, בועז ..... **ח** 235
ראבינאוויץ, גדליהו אהרן ..... **יב** 240
ראבינאוויץ, חיים בעז ..... **ט** 318
ראבינאוויץ, חיים ..... **י** 103
ראבינאוויץ, יהושע העשיל ..... **יב** 239, 241, **טו** 3*, **תח** 6, **40****
ראבינאוויץ, יהושע צבי ..... **ט** 318
ראבינאוויץ, יהושע ..... **ג** 14, 38, **ז** 24, 117
ראבינאוויץ, יעקב גרשון ..... **ז** 118, **ט** 318, **טז** 7, **34****
ראבינאוויץ, יעקב (ממאנאסריטש) ..... **יב** 241
ראבינאוויץ, יצחק ..... **ה** 91
ראבינאוויץ, יצחק יעקב ..... **ט** 315
ראבינאוויץ, יצחק מאיר ..... **ב** 47, **ז** 69
ראבינאוויץ, יששכר בער ..... **ז** 75
ראבינאוויץ, מאיר אליהו ..... יד 52
ראבינאוויץ, מאיר הכהן ..... **יד** 49
ראבינאוויץ, מאיר מיכל ..... יד 52
ראבינאוויץ, מיכאל ..... **ב** 44
ראבינאוויץ, מרדכי אייזיק ..... יד 30

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

ראבינאוויץ, מרדכי אליהו ג 40

ראבינאוויץ, משה חיים
ז 3, 61, ט 282, 319, יא 153, 158, יד 29, **טו 3***, 59

ראבינאוויץ, משה צבי יא 190, **יב 241**, 268, טו 30

ראבינאוויץ, משה **יג 56**

ראבינאוויץ, נח ג 24, ח 502

ראבינאוויץ, ניסן **ו 63**

ראבינאוויץ, צבי הירש יד 2

ראבינאוויץ, צבי יהודא **יב 242**

ראבינאוויץ, צבי נחום **ט 319**, יא 133

ראבינאוויץ, צבי ג 16

ראבינאוויץ, רפאל נטע ב 48

ראבינאוויץ, שאול פנחס **ו 64**

ראבינאוויץ, שלום דוד **ב 44**

ראבינאוויץ, שלום **יד 51**

ראבינאוויץ, שמואל זלמן ב 54

ראבינאוויץ, שמואל יעקב
ו 64, ו 64, ז 38, טז 8, **23****, **יז 5**, 32**

ראבינאוויץ־תאומים, אליהו דוד (אדר"ת)
ט 258, **טז 8**, **21****, **יז 3**, **11***

ראבינוביץ, יצחק יעקב י 112

ראבינזא(ה)ן, מאיר
ב 45, 46, ז 118, יא 160, יד 57, **תח 6**, **40****

ראבינזאהן, צבי הירש **ה 92**

ראבינסאהן, משה (מוריס) **ט 316**

ראבינער, בנימין שלמה (בינוש זאלקינד)
ה 92, ז*, 2, ט 254, **טז 6**, 33**, **יז 3**, 33****

ראביסאן, אליעזר ה 93

ראבנער, מתתיהו שמחה ה 61

ראגאווי, אוריה **יג 37**

ראגאזין, שלום אלעזר **יא 165**, **יד 50**

ראגוואי, אברהם **טו 24**

ראגין, נתן **יד 52**

ראדונסקי, זאב וואלף ד 14

ראדזיווילער, נחמן ז 77

ראדין, אדאלף **ה 3***

ראדין, אהרן משה **ה 93**, **ה־ת 14****

ראדינסקי, דוד **ד 34**, **יד 50**

ראדניסקי, ישראל ה 82

ראוויטש, אברהם נח הכהן ז 123, **טו 57**

ראווינזאהן, גרשון **ג 40**, ד 12, **ה 94**, ו 53

ראוער, מיכל **יג 29**

ראזאווסקי, פנחס **ב 45**, ד 7, טז 8, **28****, **יז 5**, 29****

ראזאנסקי, צבי הירש **יב 243**

ראזין - ראה ראזען, רויזין, רויזען

ראזין, יוסף (דווינסק) ט 296, יא 150, **ו 65**

ראזין, יוסף (מינסק, ופאסייאיק נוא דזערזי)
יב 243, 255, טו 53, **תח 6**, **40****

ראזין, משה י 92, **יב 244**, **תח 6**, **40****

ראזין, פייוויל **ג 20**

ראזינבלאט, מרדכי - ראה ראזענבלאט(ט)/ווייצעל

ראזינבלום, שלום מנשה **ו 65**

ראזינבערג, יוסף נפתלי **ה 95**

ראזע, אריה ליב (־יהודה ליב) **ט 317**, **יז 4**, 18****

ראזען, אברהם אבא הלוי
ז 1, **ט 320**, **טו 37**, **תח 6**, **41****

ראזען, אברהם אריה **טז 8**, **22****

ראזען, בצלאל הלוי **ט 321**, 330, **יז 3**, **13****

ראזען, חיים אריה **יב 248**

ראזען... - ראה גם ראזין..., רויזין..., רויזען...

ראזענבלאט(ט) (־ווייצעל), מרדכי **ב 46**, ז 19, ט 252, י 44, 86, יב 236, יד 43, טו 52, **טז 8**, **22****, **יז 5**, **25****

ראזענבלאט, משה **יב***, **246**

ראזענבלוים, שמואל חיים ד 5

ראזענבלום, צבי מאיר הכהן **יד 50**

ראזענבערג, אברהם חיים **ה 95**, **טו 46**

ראזענבערג, אברהם ט 289

ראזענבערג, אדם **טו 64**

ראזענבערג, אליהו ב 43

ראזענבערג, (יהודא) יודל **ט 319**, **תח 6**, **41****

ראזענבערג, ישראל הלוי **ה 96**, ז 2, 90, **ט 321**, יב 254, טו 22, טז 8, 30**, **יז 4**, **24****

ראזענבערג, שבתי הלוי **ה 96**, טז 8, **29****, **יז 5**, **31****

ראזענוואטער, עדוואַרד **ו 65**

ראזענוי, ווילי‌אם **ה 96**

ראזענטאהל,יוסף ה 16

ראזענטהאל, צבי הירש (ה.) **ה 97**, **ה־ת 14****

ראזענטהאל, שניאור זלמן (סאלאמאן)
ה 98, **ה־ת 12****

ראזענפעלד, אברהם יעקב **ט 341**

ראזענפעלד, זכריה יוסף ז 3

ראזענפעלד, מאראריס **ה 98**, **ה־ת 10****

ראזענפעלד, משה הלוי **ו 65**

ראזענצווייג, גרשון **ה 99**

ראזענשטיין, צבי הירש **יב 247**

ראחמאן, יצחק **ד 34**

ראטה, יואל צבי יד 32

ראטה, ישראל ח 193

ראטהשילד, שמעון וואלף **ד 34**, ט 264, י 38

ראטמאן, משה **יב 248**

ראטנער, אהרן יצחק **ט 323**

ראטנער, דוב בער **ג 41**, **תח 6**, **41****

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

ראטנער, יחזקאל ..... **א 50**
ראטענבערג (מישקאווסקי), חיים אריה ליב ..... **יא 154**
ראטקאוויץ, שמואל ..... ח 143
ראטשילד, בנימין ..... י 38
ראטשילד, שמעון זאב ..... **ד 34**, ט 264, י 38
ראטשין, שלום ..... **יב 248**
ראטשעווסקי, אברהם ..... **טו 25**
ראלבע, צבי הירש ..... **ד 35**
ראללער, חיים מרדכי ..... **יב 249**
ראללער, יצחק אייזיק יהודה ליב ..... **יב 249**
ראללער, יצחק אייזיק ..... **ג 41**
ראללער, ירמיהו ..... **יב 249**
ראמאנאוו, אליהו הכהן ..... **יב 250**
ראמאנאוו, משה הכהן ..... **יד 51**
ראמבערג, אליעזר ..... ה 52
ראנשבורג, בצלאל ..... ה 88
ראסקין, דובער ..... **ט 324**
ראפאפארט (הארטשטיין), אליעזר הכהן ..... **יב 251**
ראפאפארט, יצחק אהרן .....
ג 41, ה 96, ו 12, טו 63, **טז 8**, **28****, **יז 4**, **22****
ראפאפארט, משה הכהן ..... יד 20
ראפאפארט, שבתי ..... **יב 251**
ראפאפארט, שמואל ..... **ט 324**
ראפפארט, אברהם שמואל ..... **טו 63**
ראפפארט, ר"י הכהן (מטראנאוו) ..... א 38
ראפפורט, חיים הכהן ..... ז 103, יא 182, **יג 15**, 16
ראפפורט, י. זוסיל - ראה ראפפורט
ראפפורט, יהודה ליב ..... ה 95
ראפפורט, יוסף הכהן ..... **י יג 22**
ראפפורט, יעקב דוב ..... י 112
ראפפורט, יצחק אהרן - ראה ראפפארט
ראפפורט, יקותיאל זוסיל הכהן .....
ב 24, **יג 36**, ט 311, **יג 28**, **51–50**
ראפפורט, נחמן הכהן ..... **יג 22**
ראפפורט, עקיבא ..... **יג 38**, **60**
ראפפורט, שלמה יהודה (שי"ר) ..... ו 9
ראפפורט, שמואל ..... ז 3
ראפפורט, שמחה הכהן ..... **יג 22**
ראצקער, אברהם ..... **טז 8**, **14****, **יז 3**, 9**
ראצקער, צבי זאב ..... **טז 4***
ראקאווסקי, ליב ..... ו 59
ראקאווסקי, עזריאל אריה ליב ..... יד 8, 10
ראקובשציק, אברהם ..... טו 28
ראקוזין, שלום שכנא ..... ט 278
ראשקעס, אריה ליב ..... **ב 47**, ד 4

רבינאוויץ, אברהם ..... יא 47
רבינוביץ - ראה גם ראבינוביץ, ראבינאוויץ, ראבינאביץ, ראבינאוויטץ, ראבינאוויטש, רבינאוויץ
רבינאוויץ, יעקב (מאנגליא) ..... **ו 63**
רבינאוויץ, שמואל יעקב - ראה ראבינאוויץ
רבינוביץ, טוביה ..... יד 9
רבינוביץ, יצחק אייזיק הלוי - עיין "הלוי"
רבינוביץ, י"י ..... יא 155
רבינוביץ, יהודה ..... יב 246
רבינוביץ, יוסף ..... יד 9
רבינוביץ, יחיאל מיכל ..... יב 249
רבינזאהן, מאיר ..... **ב 45**
רבינר - ראה ראבינער
רבל, דובער - ראה רעוועל, דוב בער
רגלסון, אברהם ..... **טו 67**
רהיין, אברהם ב. ..... **ט 325**, **טו 31**
רובין, איסר משה הלוי ..... **ה 94**
רובין, אריה ליב ..... י 47
רובין, ברוך צבי ..... ט 326
רובין, יעקב ..... ט 252
רובין, מנחם מענדל ליב ..... **ט 327**
רובין, ש. ..... ו 43
רובינזאהן, אהרן ..... **ב 47**
רובינשטיין, אברהם ..... **טו 26**
רובינשטיין, יוסף דוד ..... **ד 35**, ז 22
רובינשטיין, יצחק הלוי ..... **יב 251**
רובינשטיין, ישראל זוסיל ..... ז 4, **ט 326**, **יז 4**, **24****
רובינשטיין, משה נתן הלוי ..... ז 114
רודניצקי, שלמה זלמן ..... ה 94
רוזנבך, אברהם ש. ..... **טו 63**
רוזובסקי - ראה ראזאווסקי
רוטנבארג, שמואל ..... **ו 66**
רויזען - ראה גם ראזין ראזען
רויזען, יוסף (טעלז-סלונים) ..... ג 9, ה 67 ו 66, י 105, טו 43, **טז 8**, **17****, **יז 4**, **20****
רוקח, אלעזר ..... ב 17
רוקח, אפרים ..... ז 72
רוקח, ישראל ..... **י 3**, **יד 52**, טו 20
רזניק - ראה רעזניק
רחימא, אברהם ..... ח 146
רחמיאלעוויטש, יהודה ליב ..... ה 51
רחנצווייג, גרשון ..... טו 32
ריבלין, אליהו יוסף ..... ד 28
ריבלין, אליעזר ..... **יב 252**
ריבלין, בנימין ..... **א 51**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל **התמונות** בכרך **ג'**

ריבקינד, משה מרדכי ישראל ..... **יב 253**

רידב"ז - ראה ווילאווסקי

ריזאנוס, אברהם אבלי ..... **יג 26**

ריזיקאוו (רעזניק), מנחם מענדל הכהן ..... **ט 336, טז 8, 35**, יז 4, 25****

ריט(טע)ר, דוד/דוב אריה (דובער) ..... **טז 8, 28**, יז 3, 15****

ריטענבערג, חיים אריה ליב ..... ז 45

ריטענבערג, יצחק ..... ה 21

ריטר - ראה ריטטער

ריטשארדס, בערנארד גרשון ..... **ה 99**

ריטשמאן, זלמן ..... **יב 253**

רייזין, יוסף - ראה רויזען

רייזין, יעקב זלמן ..... **ה 100, ה־ת 15****

רייזין, מ.ז. ..... **ה־ת 15****

רייזען, אברהם ..... **טו 50, תח 6, 41****

רייטער, נפתלי ..... **ט 328, יז 5, 29****

רייך, (יעקב) קאפל ..... ז 103, ח 142, **תח 6, 42****

רייכלין, אברהם ..... **טו 24**

רייכלער, משה ..... **ה 100,** ז 80

רייכערסאהן, משה הכהן ..... **ה 101, ה־ת 16****

ריינהערץ, ברוך יצחק ..... **ה 102**

ריינעס (רינס), אברהם דובער ..... **ט 331, טו 43**

ריינעס (רינס), יצחק יעקב ..... **ב 39,** ד 12, ו 66, ז 32, 37, ט 276, 327, י 44, 65, 85, 92, יא 140, **טז 8, 24**, יז 4, 22****

רייס, אברהם ..... **טו 24**

רייסער, ברוך ליב ..... ג 46

רייפמאן, דוד ..... ז 41

רייפמאן, יעקב ..... ד 6, 16, ו 43, 52

ריף, י. ל. ..... יד 55

ריפס, גרשון ..... **ב 48**

רישפאן, משה ..... יד 34

רעגענשבערג, אפרים הלוי ..... **ט 331**

רעגענשבערג, דוד ..... **י 66**

רעדעלהיים, יעקב זאב ..... **יב 254**

רעוואוצקי, אברהם ..... **טו 67**

רעוויל, שרגא ..... ד 12

רעוועל, דוב בער ..... יא 165, **יד 54,** טו 60, **תח 6, 42****

רעזניק, אברהם ..... ז 84, ח 169, **ט 332, טו 31, 59, טז 8, 25**, יז 3, 10****

רעזניק, צבי הירש הכהן ..... י 14, 73, **טז 8, 32**, יז 5, 29****

רעזניק, צבי יוסף הכהן ..... **ט 335**

רעמיגאלסקי, בנימין אליהו ..... **יב 254**

רענענסבורג, דוד ..... ז 11

רפאל מבאברויסק ..... **יג 36**

רפאל, אב"ד ווילקאמיר ..... **יג 19**

רספורט - ראה ראפאפארט, ראפאפורט

רודזינסקי, צמח ..... ז 53

ש

שאבאד, אברהם חיים ..... **י 67,** ז 105, **יג 65, יז 3, 34****

שאבאד, מרדכי (מארק) ..... **יג 65**

שאבאד, צבי ..... **יג 65**

שאג, אברהם - ראה צוועבנער, אברהם

שאווין, משה ..... ג 40

שאול ב"ר שלמה ..... **יג 28**

שאול חיים ..... **יג 32**

שאול מווילנא ..... **יג 27**

שאולזאן, שאול אלחנן ..... ה 110

שאולס, יוסף ..... טו 32

שאחעט, אברהם שמואל ..... **טו 63**

שאחעט - ראה שוחט, שאכעט, שוכאט

שאחעט, חיים נתן ..... **ב 49,** יא 149

שאחעט, שאול ידידיה ..... **יד 56**

שאטלאנד, חיים אליעזר ..... **יב 255**

שאטעלס, שמעון ..... ו 21

שאטער, בן־ציון ..... יא 171

שאכעט, משה ..... **יד 55**

שאפירא - ראה גם שפירא, כהנא-שפירא

ש(א)פירא, שמואל משה ..... ב 49, ה 78, יד 55

שאפפער, אבא שבתי ..... **ט 335, טו 16**

שאפראן, אברהם אבא ..... **טו 37**

שאץ - ראה ש"ץ

שאקאוויץ, יוסף ..... **יד 27, יז 4, 20****

שאראצקין, בן־ציון ..... ו 31

שארין, יואל ..... יא 164

שארפשטיין, צבי ..... י 128

שארקאנסקי, אברהם מיכל ..... **ה 102, טו 55**

שוואדרן, שלום מרדכי הכהן ..... ו 14

שוואַרטץ, יוסף הכהן ..... **ו 67,** יא 151, יב 256

שוואַרטץ, שמואל הכהן ..... **יב 256**

שוואַרץ, אברהם נחמן ..... **טו 60, תח 6, 42****

שוואַרץ, אברהם שמואל ..... **טו 66**

שוואַרץ, אריה ..... ח 193

שוואַרץ, יעקב משה ..... ט 313

שוואַרץ, מרדכי הכהן ..... יב 257

שוואַרץ, נפתלי הכהן ..... יא 151

שוואַרצבורג, אברהם ליב ..... **טו 54**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

שווארצבערג, אריה ליב/יהודה ליב
ג 43, ה 103, יב 256, טז 8, 31**
שווארצבערג, יהושע יב 255
שווארצבערג, יוסף פנחס יב 256
שווארצבערג, מ. נ. ה 103
שווארצבערג, שמואל בנימין ה 103, ה-ת 12**
שוחאטוויטץ, אברהם יצחק טו 51
שוחט - ראה שאחעט שוחאט
שוחט, רפאל יב 257
שוכאטאוויץ, אברהם יצחק י 70
שולמאן, אברהם יוסף טו 64
שולמאן, אלעזר הכהן ו 67
שולמאן, סעמואל ה 103
שולמאן, קלמן י 87
שוסלאוויץ, יהודא ליב יב 259
שוער, אברהם טו 25
שור, אברהם צבי י 110
שור, ברוך ו 68
שור, וואלף ה 103
שור, חיים שמואל יב 233
שור, יצחק אייזיק ט 347
שור, מנחם מענדעל ו 68
שור, מרדכי ירוחם יב 259
שור, צבי הירש יא 164
שור, צבי זאב יא 208
שור, שמואל יצחק יב 267
שורצב(ו)רג - ראה שווארצבורג, שווארצבערג
שושן, אשר ו 69
שושן, יהושע ז' ו 68
שחור, חיים שלום ה 104
שחור, יצחק אייזיק ז 72
שחור, נחום זאב א 51, תח 6, 43**
שטארין, פנחס י 77
שטיין, אברהם שלמה ד 36
שטיין, יעקב יוסף יב 259
שטיינבאך, אברהם טו 25
שטיינבערג, אברהם (מנחם) מענדיל ו 69, תח 6, 43**
שטיינבערג, גדליהו אריה יב 260
שטיינבערג, יהודה י 69
שטיינבערג, יהושע ד 36
שטיינברג, חיים יהודה יא 151
שטיינהארט, אריה ליב יב 261
שטיינפעלד, בן־ציון ז 59
שטיינקריצער, משה בונם ז 106
שטיינשניידער, הלל נח (מגיד) ג 26, ז 105, י 9
שטיינשניידער, משה ח 227, ט 347
שטעגר, משה מרדכי ט 339
שטערין, - ראה גם שטערן, שטערין
שטערין, אברהם י 108
שטערין, יוסף זכריה
א 51, ב 49, ג 35, ה 92, ו 72, ז 19, 123, י 112
שטערין, מרדכי יב 261
שטערין, פנחס שלום יא 157
שטער(י)נפעלד, בן־ציון ב 13, 31, ד 4, 21,
ו 57, ח 188, ט 256, 322, תח 6, 43**
שטערן, אשר אנשיל טז 8, 12**, יז 13, 8**
שטערן, גרשון יב 233
שטערנבערג, משה ט 340
שטערנפעלד, שמואל זנוויל א 33
שטראסבערג, יוסף יהודה יד 39
שטראשון, אלעזר ג 19, ד 37
שטראשון, מתתיהו ב 10, 48, ד 37, טז 8, 13**, יז 5, 7**
שטראשון, שמואל ה 92, טז 8, 13**, יז 15, 7**
שטרויס, אברהם טו 33
שטרויס, אסקאר ו 69
שטרויס, י. ט 337
שטרויס, מאריס י 84
שטרויס, נתן ט 338
שטרוק, מיכאל ז 70
שטרן - ראה שטערן
שיין, שלום הכהן ט 340
שיין, שמואל ו 69
שיינהויז, אריה ליב א 52
שייקעוויטש (שייקעוויץ), נחום מאיר - "שמ"ר"
ה 104, ה-ת 10**
שילעלער, הירשעלע ה 28
שינאק, אברהם ב 14
שיסגאל, אברהם יצחק טו 54, תח 6, 43**
שיף, אברהם אבא י 69
שיף, אליהו ט 341
שיף, יעקב ו 70, י 75
שיפליאקוב, אברהם טו 34
שיפמאן, דוד (מזאמושץ) א 52
שיפמאן, דוד (מטבריא) ו 70
שיפער, אביגדור טו 17
שיפרין, דוד יב 261
שיק, אליהו ג 25, ד 10, 14,
ה 88, ט 304, טז 8, 13**, יז 3, 7**
שיק, דוד ט 329
שיק, משה ו 70, ז 91, י 55, 95, 109

שירווינט, אליהו אליעזר ב 14
שירווינט, יצחק א 25
שכטר - ראה גם שעכטער
שכטר, חיים יב 262
שכטר, שלמה ה 15, 106, **ה־ת 5****, יא 153, טו 18
שלוזאוור, אברהם ט 271
שלויפמאן, אברהם ה 212, **ט 341**
שלופ(פע)ר, יוסף ב 49, ג 39, ה 60, ז 33, ט 275, 336, טו 51, **טז 8, 17****, **יז 4, 20****, **יח 11**
שליאמאוויץ, אברהם אבא ו 71
שלימער, אברהם טו 25
שליעז - ראה שלעז
שלמה זלמן ב"ר חיים יג 22
שלמה זלמן, אחי רבי חיים מוואלאזין יג 21
שלמה זלמן, מו"צ ווילנא ג 45
שלעז, צבי הירש ח 167, **ט 341, טז 8, 34****, יז 5, 30****
שלעזינגער, אברהם משה דובער הכהן ו 71
שלעסינגער, מאקס ה 106
שמ"ר, אברהם טו 34
שמה, דוד בנימין טו 52
שמואל ב"ר משה יהודא ליב יג 60
שמואל דוד ב"ר צבי יג 52
שמואל מווילנא יג 22
שמואל, אב"ד אמדור ואב"ד גליל העליון במינסק יג 22
שמואלעוויטש, שלמה ה 107
שמחאוויץ, חיים יג 25
שמחאוויץ, מרכי יג 38, 56
שמחאוויץ, צבי הירש יג 23, 26, 28, 29
שמחאוויץ, שמואל ד 38
שמחה [מפוחאוויץ] יג 26
שמחה זיסל מקעלם י 28, 115
שמחוני, יעקב נפתלי הערץ יב 262
שמידמאן, אהרן יב 264
שמידמאן, יצחק יב 263, תח 6, 44**
שמעון דוב משעדליץ י 49
שמעלצשטיין, אברהם הלוי ד 37, תח 6, 44**
שמעלקא, אב"ד אוסטרא ווואהלין יג 32
שמעלקיש, יצחק ז 122, ט 309, י 34, 89, יד 28
שמעלקעס, יצחק יהודה י 126
שמערלער, בנימין יב 264
שמר, אברהם ט 342
'שמ"ר' - שייקעוויטש (שייקעוויץ), נחום מאיר ה 104, ה־ת 10**
שמש (קאפלאן), נחום "ר' נחומ'קע האראדנער" יד 42, טז 7, 22**, יז 5, 28****
שניאור, אפרים יד 56
שניאורסאהן, חיים ח 166
שניאורסאהן, שלמה זלמן ג 44
שניאורסאהן, מנחם מענדל ג 44, ה 38, ו 32, י 11, **טז 8, 15****, **יז 4, 9****
שניאורסאן, נחום זלמן ח 166
שניאורסאן, שלום דובער י 48, **תח 6, 44****
שניאורסאן, שמריהו נח ח 167
שניאורסאן, שניאור זלמן ז 43, **טז 8, 15****, **יז 5, 9****
שניאורסן - ראה שניאורסא(ה)ן
שניטצער, צבי ז 81
שניצער, אברהם ט 343
ש"ס, חיים אברהם יג 44
ש"ס, ישעיהו שמשון יב 265
שעדליץ, שמעון דוב, רב ד... י 49
שעוועלאוו, אברהם משה הלוי ג 45
שעכטער - ראה גם שכטר
שעכטער, אברהם אהרן טו 25
שעכטער, אברהם טו 32
שעכטער, אליהו משה י 51
שעכטער, נחום שמריהו יב 265
שעכטער, נח ט 344
שעכטער, שלמה ח 211, יד 38, טו 56, 64
שעפטילעוויטש, שלמה זלמן ד 16
שעפעלאוו, יעקב ליב יב 266
שעפף, יהונתן יד 52, 57
שערמאן, זימיל יד 58
שערעשעווסקי, ליפא ה 80
שערשאוור, חיים ח 166
שערשעווסקי, אברהם משה ה 107, ז 2, **טו 55, טז 8, 33****
שערשעווסקי, יצחק אליעזר ליפמאן ג 44, 46, ז 22
שערשעווסקי, ישראל אשר ד 17
שערשעווסקי, שמעריל יד 57
שפיגעל, אדאלף ה 107
שפיץ, אהרן ט 295
שפיצער, (שלמה) זלמן ה 89, ט 255, **תח 6, 44****
שפירא - ראה גם שאפירא, כהנא-שפירא
שפירא, אבא ליב ב 49, ד 5, **טז 4***
שפירא, אברהם טו 26
שפירא, (אברהם) משה ישראל ה 110, **טז 8, 31****, **יז 5, 27****
שפירא, אייזיק ליב א 52
שפירא, איסר ו 42, ט 281
שפירא, אליעזר יהושע זעליג י 124

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל **התמונות** בכרך **ג'**

שפירא, אליקים שלמה ..... **יא 52**
שפירא, אריה ליב ..... **י 47, יג 16, 33**
שפירא, ברוך ..... טו 27
שפירא, דוד בנימין ..... **א 53**
שפירא, דוד ..... **יב 266**
שפירא, דניאל ..... טו 27
שפירא, זאב וואלף ..... יב 257
שפירא, זלמן סנדר הכהן ..... י 51, יד 7
שפירא, חיים אברהם ..... ג 7, 10, י 27, 47
שפירא, טוביה פסח ..... **ט 345**
שפירא, יהודא מאיר ..... **יב 266**
שפירא, יוסף ..... ט 280
שפירא, יחיאל דוב ..... **ט 345**
שפירא, יעקב צבי ..... ב 50, ט 326
שפירא, יעקב ..... יד 3
שפירא, יצחק - אדמו"ר מניסעביז ..... **טז 7, 15**, יז 4, 9****
שפירא, יהושע אייזיק "אייזיל חריף" (מסלאנימא) ..... ד 37, (ט 304,) **יג 28, יח-כולו**
שפירא, ישראל ..... **ט 346**
שפירא, ליב ..... ב 49, ז 42
שפירא, ליביל ..... **יג 35**
שפירא, מנחם זינדל ..... ב 49
שפירא, מרדכי (הרבי מקאמינקא) ..... **יב 268, טו 5***
שפירא, מרדכי ..... **יד 58**
שפירא, משה (בן יהושע אייזיק) ..... **ד 37, יח 11**
שפירא, משה (בן שלמה זלמן) ..... **ט 345**
שפירא, משה ישראל (אברהם משה ישראל) ..... **ה 110, טז 8, 31**, יז 5, 27****
שפירא, משה מישל שמואל ..... **ו 71**
שפירא, משה שמואל ..... ד 5, ט 251, **יב 268, יד 30**
שפירא, נחום ..... ז 74
שפירא, ניסן ..... ח 188
שפירא, צבי הירש (הערמאן) ..... ג 24, ד 10, ה 104
שפירא, רפאל ישראל איסר ..... ד 17
שפירא, רפאל ..... **ב 33**, 49, ו 47, ז 42, ח 138, 209, 216, ט 256, 268, 311, י 26, 46, 92, 113, **יא 202**, יד 39
שפירא, שאול ..... **י 71**
שפירא, שלום משה ..... **יב 269**
שפירא, שלמה זלמן הלוי ..... **יד 58**
שפירא, שלמה ..... ב 49
שפירא, שמואל משה/משה שמואל ..... ב 49, י 130, יד 30, 55
שפעקטער-ספיוואק, אהרן ..... **טו 70**
שפערלינג, יעקב צבי ..... א 11
שפרינץ, שלמה דוב הכהן ..... **ה 108, תח 6, 45****
ש"ץ, מאיר יונה גלאנאווסקי ..... **טז 5, טז 21** יז 4, 24****
ש"ץ, מרדכי ..... **טז 8, יז 5, 26****
שקאלניק, שלמה ..... י 104
שקאפ, שמעון יהודה הכהן ..... **יב 270**, טו 57
ש"ר העדלמי - ראה אדלמאן, שמחה ראובן
שרהזאהן, אברהם חיים ..... **טו 45**
שרהזאהן, אליהו ..... ה 108, **יב 271**, טו 45, 47
שרהזאהן, כתריאל צבי ..... ה 58, **ה-ת 5****, 108, **טו 47**
שרייבער - עיין סופר
שרייער, פייבל הלוי ..... יד 56
ששון, א. ..... יא 205
ששון, יצחק ב"ר מרדכי ..... ז 13
שתרוג, משה ..... **יב 272**

ת

תאומים, אליהו ..... ה 93
תאומים, זאב וואלף ..... **ט 347**
תאומים, חיים צבי ..... **ט 348**
תאומים, יוסף ..... **ט 348, תח 6, 45****
תאומים, יעקב ..... **ט 349**, יד 56
תאומים, יצחק דוב בעריש ..... **ט 349**
תאומים, יצחק יעקב ..... **ט 349**
תאומים, מרדכי אהרן ..... **יג 35**
תאומים, משה ..... י 110
תאומים, צבי הירש ..... **יב 272**
תאומים, צבי ..... יב 223
תאומים-פרענקל, שמואל עזריאל ..... **יב 272**
תאומים-פרענקל - ראה גם פרענק(י)ל-תאומים
תאומים-ראבינאוויץ - ראה ראבינאוויץ-תאומים
תאומר, יחיאל מיכל ..... **יב 272**
תומארקין, דובער ..... **יג 50-49**
תומארקין, דן ..... **יב 273**
תומארקין, יוסף ..... יב 273
תוספאה, יהושע אריה ליב ..... **יב 273**
תוספאה, שמואל אביגדור ..... א 47
תלמי, ברנרד סימון ..... **ט 350**
תנחום, גרשון (ממינסק) ..... ג 33, ד 25, 32, ה 104, ח 186, יג 26, 32, 34, **54, תח 6, 45****
תרשיש, יהושע זעליק ..... **יב 273**
תשר"ק - ישראל יוסף זעווין ..... **ה 49, ה-ת 8****

★ ★ ★

מפתח
אישים

לפי
שם הפרטי

לפי שם הפרטי

א

א״ב הכהן גאטלאבער ..... טו 17
א״ה יפה ..... יב 274
א״מ אבן־לפידות ..... יא 171
א״צ אייזענשטאדט (אברהם צבי־פתחי תשובה) ..... ו 37
א״ש איישישקער ..... יד 21
א. (פרופ׳) גינצבורג ..... יד 13
א. הרשאווסקי ..... ה 100
א. טורעצער ..... ו 12
א. לאנגבאק ..... ו 43
א. מ. דייווידסאן ..... טו 68
א. סלוצקין ..... טו 67
א. פוזנער ..... טו 20
א. ששון ..... יא 205
אבא בוים ..... טו 15
אבא ברוך ב״ר יהודה אפרים ..... טו 15
אבא ברוך קאהאן ..... ה 87
אבא גאלדבלאט ..... טו 15
אבא דוד ציטראן ..... ט 296, יא 176
אבא הלל סילווער ..... טו 15
אבא ווילדא ..... ו 24
אבא ווערנער ..... ז 87
אבא חיים לעווינסאן ..... טו 16
אבא יעקב ברובוב ..... ז 75
אבא יעקב הכהן בארוכאוו ..... ז 49, 50, ח 173, 201, י 51, יד 52, טז 5, 32**
אבא ליב קאפלאן ..... טו 16
אבא ליב שפירא ..... ב 49, ד 5, טז 4*
אבא לעווינזאהן ..... א 7
אבא קאראשיק ..... ב 24
אבא קרים ..... טו 70
אבא שבתי שאפפער ..... ט 335, טו 16
אביגדור איזראעליט ..... ז 20
אביגדור אלטשוהל ..... י 37
אביגדור אלטשולער ..... י 14
אביגדור חייקין ..... ו 35
אביגדור שיפער ..... טו 17
אביגדור, מרדכי ב״ר ..... יג 30, 31
אבלי ליין ..... ה 67, טו 17
אבנר טאנענבוים ..... ה 53, ה־ת 9, טו 17**
אברהם (- אברהם שאג) צוועבנער ..... ח 139, ט 295, טו 47, תח 6, 42**
אברהם (בן־ציון) קואינקה ..... ה 40, ו 61, ז 112, י 31, יא 158
אברהם צבי אייזענשטאדט (-פתחי תשובה) ..... ו 37
אברהם (צבי) הירש קמאי ..... ז 102, טו 40
אברהם אבא לעווינזאהן ..... ה 29
אברהם אבא סיראטקין ..... א 40, יג 37
אברהם אבא סעניער ..... ט 259, טו 36
אברהם אבא ראבינאוויץ ..... ב 45
אברהם אבא הלוי ראזען ..... ז 1, ט 320, טו 37, תח 6, 41**
אברהם אבא שאפראן ..... טו 37
אברהם אבא שיף ..... י 69
אברהם אבא שליאמאוויץ ..... ו 71
אברהם אביחצירא ..... ז 9
אברהם אביכזיר ..... ז 9
אברהם אבלי זק״ש ..... ג 17
אברהם אבלי ריזאנוס ..... יג 26
אברהם אבראהאם ..... ז 9
אברהם אברהמס ..... ז 10
אברהם אדדי ..... ז 14
אברהם אהרן הכהן בורשטיין ..... י 124
אברהם אהרן חיניץ ..... טו 40
אברהם אהרן יודעלאוויץ ..... ד 12, ו 38, ז 3, 34, 125, ח 244, ט 302, י 49, 78, 95, יא 165, יד 34, טו 37, טז 6, 26**
אברהם אהרן פעשין ..... ט 288
אברהם אהרן שעכטער ..... טו 25
אברהם אווינון ..... ו 10
אברהם אידעלסאן ..... טו 18
אברהם אייבראמס ..... טו 27
אברהם אייזיק ..... טו 40
אברהם אייזיקס, רב דבאקלאראווא ..... ד 15
אברהם אייזיקס ..... טו 36
אברהם אייכענשטיין ..... טו 28
אברהם איסר הכהן קאהן ..... יב 223
אברהם אליהו (אלבערט) הארקאווי ..... א 27, ז 106
אברהם אליהו דאברין ..... טו 68
אברהם אליהו לוב(א)רסקי ..... ח 194, טו 40
אברהם אליעזר אלפערשטיין ..... ה 14, 87, ז 2, ט 282, טו 15, 41, טז 5, 30, יז 3, 10****

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

אברהם אליעזר הירשאוויץ ה 35, ה-ת 3**, טו 41
אברהם אלעזרסאן ז 38, טז 5, 32**
אברהם אנשפכר טו 36
אברהם אריה באשקעוויץ טו 50
אברהם אריה הרכבי א 13, 31, ב 28, ד 15, ח 227, יד 19
אברהם אריה ראזען טז 8, 22**
אברהם אשכנזי ד 4
אברהם ב"ר אשר אנשיל יג 24-25
אברהם ב"ר זכריה מענדיל יג 47
אברהם ב"ר יהודא ליב יג 27
אברהם ב"ר ישעיה יג 66
אברהם ב"ר מרדכי בריל טו 33
אברהם ב. רהיין ט 325, טו 31
אברהם בוימאן טו 68
אברהם בלום טו 18
אברהם בן ישראל מאיר הכהן כהן י 99
אברהם בן־ציון ב"ר מיכאל אליהו יג 55
אברהם בן שאול הלוי אשכנזי ו 12
אברהם בנימין אויערבאך טו 68
אברהם בנימין זילבערבערג י 82, תח 4, 19**
אברהם בנימין קלוגער א 31, 49, ז 21, 96
אברהם בער בירינבוים ג 7, י 80
אברהם בער גאלדענסאן טו 42
אברהם בערינשטיין טו 18
אברהם בראמסון טו 27
אברהם ברוידא יג 13
אברהם ברוך (ברוך אברהם) סאלאווייציג הלוי ב 33, ז 26
אברהם ברוך פיפערני ה 73
אברהם בריל טו 18
אברהם ברלינר ז 70
אברהם גאטליב טו 18
אברהם גאלדבערג טו 33
אברהם גאלדפארען ו 19, טו 18
אברהם גאלדפארב טו 19
אברהם גוטמאן ז 95
אברהם גולד טו 68
אברהם גוראנאווסקי ז 106, טו 29
אברהם גירשאוויץ ד 6
אברהם גלאזנער ז 98
אברהם גלזנר ז 98
אברהם געלערינטער טו 30, 35
אברהם גרינבוים ז 103
אברהם גרינבערג טו 28
אברהם גרשון אש טו 42
אברהם גרשון גאלדבערגער ז 81
אברהם דאלגאנעס טו 19
אברהם דוב(ער הכהן) כהנא טו 43, תח 4, 23**
אברהם דוב עמדין־באראש יא 182
אברהם דובער בערקאוויץ ז 61, 62
אברהם דובער הכהן (-אד"ם) לעבענזאן י 88
אברהם דובער הכהן כהנא-שפירא ח 181, תח 4, 24**
אברהם דובער ריינעס (רינס) ט 331, טו 43
אברהם דוד (דוב) דובזעוויץ ד 9, ה 19, 32, ה-ת 13**, טו 42, 54
אברהם דוד מאגאזאניק א 13
אברהם דווארעצער יח 8, יג 30, 46-47
אברהם די בוטין יח 9
אברהם די לוצינא טו 19
אברהם די סולא טו 26
אברהם די קאסטא טו 61
אברהם דר. זינגער טו 20
אברהם דרושקאוויץ י 58
אברהם האלענדער טו 68
אברהם האלצבערג ג 11
אברהם הארמן, יא 188
אברהם הורוויץ ה 78, ח 207
אברהם הירש מינץ טו 69
אברהם הירשברג טו 19
אברהם הכהן ארנשטיין יד 3, טו 32
אברהם הכהן כהן י 104
אברהם הכהן קאהן טו 23
אברהם הלוי ליפשיץ ד 23, טו 28
אברהם הלוי סוכן טו 21
אברהם הלוי שמעלצשטיין ד 37, תח 6, 44**
אברהם המבורג יג 32
אברהם הערמאן טו 25
אברהם וואכסמאון (לייכטאג) י 70
אברהם וויזוואר ה 33
אברהם ווייס טו 27
אברהם וועלס ה 42, טו 19
אברהם ז"ק יב 269
אברהם זאב הלוי הורוויץ ז 114
אברהם זאב ליוואי טו 44
אברהם זאב פאקשיווע טו 44
אברהם זאב צבי הירשל טו 44
אברהם זאנענשיין טו 20
אברהם זייגער טו 69
אברהם זינגער (אב"ד ווארפאלט) ח 146
אברהם זינגער (אב"ד פאלאטא) ו 33

אברהם זינגער (מוואַרשא) ..... **ו** 33
אברהם זלמן פרידוס ..... **טו** 44
אברהם זלמן פריידוס ..... **ה** 81
אברהם זלמן קורץ ..... **טו** 44, **תח** 6, 39**
אברהם זקהיים ..... **ו** 33
אברהם חאנעלעס ..... א 30, יג 6*, 37
אברהם חביב ..... **ח** 153
אברהם חיים הלוי קאצינעלינבויגען ..... ב 36, ג 39
אברהם חיים חרל"פ ..... **ה** 52, **טו** 45
אברהם חיים נאה ..... **יא** 159, טו 68, **תח** 5, 30**
אברהם חיים עפרון ..... **יא** 184
אברהם חיים פראמענזאן ..... **ה** 79, **טו** 46
אברהם חיים קאנער ..... **טו** 45
אברהם חיים ראבינאוויטץ ..... **טו** 47
אברהם חיים ראזענבערג ..... **ה** 95, **טו** 46
אברהם חיים שאבאד ..... **י** 67, **ז** 105, **יג** 65, **יז** 3, 34**
אברהם חיים שמחה בונם מיכלזא(ה)ן ..... **ח** 232
אברהם חיים שרהזאהן ..... **טו** 45
אברהם חן ..... **ח** 157
אברהם חריף ..... ד 10, ז 12
אברהם טווערסקי (טריסקער־מטריסק) ..... **טז** 6, 15**, **יז** 3, 9**
אברהם טווערסקי מטריסק (טריסקער) ..... **טז** 6, 15**, **יז** 3, 9**
אברהם טורא ..... **טו** 29
אברהם טיקטינסקי ..... **ב** 21
אברהם טשערנאוווסקי ..... **טו** 69
אברהם י. אבראמאוויץ ..... **טו** 69
אברהם י. פערעמאן ..... **טו** 34
אברהם יאקובי ..... **ח** 175, **טו** 20
אברהם יגל ..... ח 183
אברהם יהודא אליהו ..... **יג** 14
אברהם יהודא ליב ליבין ..... **י** 113
אברהם יהושע העשיל הכהן זאמסקי ..... **ח** 138
אברהם יהושע יפה ..... **ה** 59, **טו** 47
אברהם יהושע פריינד ..... ז 108
אברהם יהושע קראסנער ..... **י** 118, **טו** 47
אברהם יואל אבעלסאן ..... ג 9
אברהם יואל איבעלסאן ..... **ו** 10
אברהם יוחנן דוב לעססער ..... **יד** 32, **טו** 47
אברהם יונה יעוונין ..... ה 59
אברהם יוסף אש ..... **ז** 44, **טו** 48
אברהם יוסף גרינוואלד ..... **י** 49
אברהם יוסף יוסקא גאטטעסמאן ..... **י** 121, **טו** 48
אברהם יוסף כהנא ..... ג 15
אברהם יוסף מארקזאן ..... **טו** 49
אברהם יוסף עלקין ..... **יא** 181
אברהם יוסף שולמאן ..... **טו** 64
אברהם יחיאל פישל סמייזלער ..... **טו** 48
אברהם יעלין ..... **י** 98
אברהם יעקב גרשון לעססער ..... **ה** 67, **ז** 2, **יא** 149, **טו** 49, **תח** 5, 27**
אברהם יעקב הורוויץ ..... **טו** 50
אברהם יעקב הכהן קווינט ..... **יב** 231
אברהם יעקב נייטמארק ..... **יא** 163
אברהם יעקב סלוצקי ..... **א** 41
אברהם יעקב ראזענפעלד ..... ט 341
אברהם יצחק אוושאוויץ ..... **יד** 1
אברהם יצחק איש הורוויץ ..... **טו** 51
אברהם יצחק גליק ..... **ז** 99, **תח** 3, 15**
אברהם יצחק דזובאס ..... **ז** 109
אברהם יצחק הורוויץ ..... **ה** 35, **טו** 50
אברהם יצחק הכהן קוק ..... **ו** 61, **ח** 199, **י** 2, 3, 72, 90, **יא** 150, 188, **יב** 231, 242, **יד** 40, **טו** 48, **טז** 7, 29**, **יז** 3, 10**
אברהם יצחק הלוי ציממערמאן ..... ח 178, 203, **יב** 220
אברהם יצחק זעלמאנאוויטש ..... **טו** 51, **תח** 4, 20**
אברהם יצחק מאסליאנסקי ..... **טו** 52
אברהם יצחק משכיל לאיתן א 7-6**, 39, ח 191, **יב** 238, **יג** 31, 43, 65, **טז** 7, 14**, **יז** 3, 9**, **יח** 9
אברהם יצחק ערעלמאן ..... **טו** 53
אברהם יצחק פולונסקי ..... **יא** 190, **יב** 241
אברהם יצחק פייבלזאהן ..... **טו** 53
אברהם יצחק פרילשטיין ..... **טו** 53
אברהם יצחק קאטלער ..... **טו** 53
אברהם יצחק קרדון ..... **טו** 53
אברהם יצחק שוחאטוויטץ ..... **טו** 51
אברהם יצחק שוכאטאוויץ ..... י 70
אברהם יצחק שיסגאל ..... **טו** 54, **תח** 6, 43**
אברהם ישראל זעלדין ..... **טו** 56
אברהם ישראל עהרענבערג ..... **יא** 178
אברהם כהנא ..... ו 14
אברהם כספי ..... **טו** 64
אברהם לאבין ..... **טו** 21
אברהם לאבסקי ..... **טו** 67
אברהם לאבעל ..... **טו** 20
אברהם לוי ..... **טו** 62
אברהם לוריא ..... **ה** 111, **טו** 31
אברהם ליב בנימינזאהן ..... ה 19, **טו** 43, 54
אברהם ליב מינץ ..... ג 8
אברהם ליב שווארצבורג ..... **טו** 54

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

אברהם ליב ..... טו 54
אברהם ליפא עפשטיין ..... ד 17
אברהם לעהרמאן ..... טו 29
אברהם לעווינטהאל ..... י 36
אברהם לעווינסאן ..... טו 65
אברהם מ. עליס ..... טו 67
אברהם מאייערס ..... טו 62
אברהם מאיר העליר ..... א 28, ג 39, ד 13, ז 115
אברהם מאיר פרענקל ..... טו 54
אברהם מאיר פרענקלין ..... ה 82
אברהם מאנן ..... טו 21
אברהם מאפו ..... ה 36, י 36, טו 36
אברהם מייזער ..... יא 209
אברהם מיכל שארקאנסקי ..... ה 102, טו 55
אברהם מיללער ..... טו 21
אברהם מינקאווסקי ..... טו 63
אברהם מנחם אבראמאוויץ ..... ה 9
אברהם מנחם קעסטען ..... טו 55
אברהם מענדיל אוסישקין ..... א 7
אברהם (מנחם) מענדיל שטיינבערג ..... ו 69, תח 6, 43**
אברהם מרגליות ..... טו 69
אברהם משה אייליבירט ..... טו 55
אברהם משה באס ..... יד 4, טו 55
אברהם משה גארעליק ..... י 12
אברהם משה דארעווסקי ..... ו 23
אברהם משה דובער הכהן שלעזינגער ..... ו 71
אברהם משה דובער מאנוסזאהן ..... ח 220
אברהם משה הלוי שעווועלאוו ..... ג 45
אברהם משה הערשמאן ..... ח 211, טו 56
אברהם משה וואלעצקי ..... טו 27
אברהם משה וויטקינד ..... י 73
אברהם משה לונץ ..... ח 199
אברהם משה שערשעווסקי ..... ה 107, ז 2, טו 55, טז 8, 33**
(אברהם) משה ישראל שפירא ..... ה 110, טז 8, 31**, יז 5, 27**
אברהם מתתיהו הכהן כהן ..... טו 56
אברהם מתתיהו חלפן ..... א 31
אברהם נונעץ קורדוזא ..... טו 64
אברהם נורמן פראנצבלוי ..... טו 64
אברהם נח הכהן ראוויטש ..... ז 123, טו 57
אברהם נחום מאייעראוויץ ..... י 113, יד 35, טו 58
אברהם נחום ספרן ..... טו 58
אברהם נחמיה לאמפורט ..... טו 59
אברהם נחמן שוואריץ ..... טו 60, תח 6, 42**
אברהם נייפארק ..... ט 248, טו 21
אברהם נסים אשכנזי ..... ז 46
אברהם נפתלי גאלאנטי ..... טו 60
אברהם נתן עלבערג ..... יא 151, 180
אברהם סבעוני ..... ט 249
אברהם סגל אטינגא ..... ז 21
אברהם סולודאר ..... יא 169
אברהם סיימן ..... טו 26
אברהם ספייזהנדלר ..... טו 66
אברהם עביר הלוי קרויזהאר ..... טו 61
אברהם עבעריל עבערלין ..... יא 177
אברהם עבר הירשאוויץ ..... ז 4, 118, ח 172, טו 60
אברהם עבר יפה ..... ב 31
אברהם עוועניציג ..... יג 32, 47
אברהם עטינקאף ..... ח 157
אברהם עלזאס ..... טו 21
אברהם עלקוס ..... יד 42, טו 22
אברהם פאליעווסקי ..... טו 68
אברהם פאללאק ..... טו 22
אברהם פודלישבסקי ..... ט 277
אברהם פייער ..... טו 36
אברהם פינטא ..... ו 56
אברהם פירירא-מינדיס ..... טו 29
אברהם פלאטא ..... יא 194, טו 22
אברהם פלאטשעק ..... ה 80
אברהם פלאסקין ..... יא 195
אברהם פלאץ ..... טו 22
אברהם פלעקסנער ..... טו 22
אברהם פסח הירמעס ..... יב 233, טו 61
אברהם פסח סג"ל ..... א 12
אברהם פעלדמאן ..... טו 23
אברהם פרומקין ..... ה 79, טו 30
אברהם פרידמאן ..... ד 29
אברהם פרייס ..... טו 23
אברהם צבי גוטבלאט ..... יב 274, טו 6*, 35
אברהם צבי הירש ברודנא ..... ג 8
אברהם צבי כ"ץ ..... ח 190
אברהם צבי כהן ..... ד 20
אברהם צבי ערשלער ..... ה 109, טו 24, 62
אברהם צבי פערלמוטער ..... יב 255
אברהם צבי שור ..... י 110
אברהם קאבלענץ ..... טו 61
אברהם קאהאן ..... ה 86, טו 23
אברהם קאהן ..... טו 23
אברהם קאטליאר ..... ה 87, טו 32

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

אברהם קאפלאן ..... **טו 24**
אברהם קאפלענדר ..... **טו 24**
אברהם קאצינעלינבויגען ..... **יג 22**
אברהם קאראלניק ..... **טו 26**
אברהם קדיש בריל ..... **טו 70**
אברהם קדיש הייליגמאן ..... **טו 62**
אברהם קוטאוואר ..... י 56
אברהם קרימסקי ..... **ט 314**
אברהם קרעצמער ..... **ב 42**
אברהם ראבינאוויץ ..... ה 110, **טו 24**
אברהם ראגוואי ..... **טו 24**
אברהם ראזענבערג ..... ט 289
אברהם ראטשעווסקי ..... **טו 25**
אברהם ראצקער ..... **טז 8, 14**, יז 3, 9****
אברהם ראקובשציק ..... טו 28
אברהם רבינאוויץ ..... יא 47
אברהם רגלסון ..... **טו 67**
אברהם רובינשטיין ..... **טו 26**
אברהם רחימא ..... ח 146
אברהם רייזען ..... **טו 50, תח 6, 41****
אברהם רייכלין ..... **טו 24**
אברהם רייס ..... **טו 24**
אברהם רעוואוצקי ..... **טו 67**
אברהם רעזניק ..... ז 84, ח 169, **ט 332, טו 31, 59, טז 8, 25**, יז 3, 10****
אברהם ש. רוזנבך ..... **טו 63**
אברהם שאג (- **אברהם צוועבנער**) ..... **ח 139, ט 295,** טו 47, **תח 6, 42****
אברהם שור ..... **טו 25**
אברהם שטיינבאך ..... **טו 25**
אברהם שטערין ..... י 108
אברהם שטרויס ..... **טו 33**
אברהם שינאק ..... ב 14
אברהם שיפליאקוב ..... **טו 34**
אברהם שלוזאוואר ..... ט 271
אברהם שלימער ..... **טו 25**
אברהם שלמה בארוויק ..... **טו 63, תח 3, 11****
אברהם שלמה בינקאוויץ ..... ו 15
אברהם שלמה וואלדשטיין ..... **טו 70**
אברהם שלמה שטיין ..... **ד 36**
אברהם שמואל, אב"ד ..... **יג 22**
אברהם שמואל (מאיישישאק) ..... **יג 32**
אברהם שמואל איישישיקער ..... ב 41
אברהם שמואל בנימין סופר ..... **טז 7, 11**, יז 3, 7****
אברהם שמואל ברוידא ..... **טו 63**
אברהם שמואל דוביצקי ..... **טו 63**
אברהם שמואל דיסקין ..... א 12, ג 11, ד 33, ו 30, ח 205, ט 304
אברהם שמואל ראפפארט ..... **טו 63**
אברהם שמואל שאחעט ..... **טו 63**
אברהם שמואל שווארץ ..... **טו 66**
אברהם שמחה אירם ..... **טו 64**
אברהם שמחה זק"ש ..... **טו 65**
אברהם שמעון טרויב ..... ג 28, 35, ד 23
אברהם שמר ..... **ט 342**
אברהם שניצער ..... **ט 343**
אברהם שעכטער ..... **טו 32**
אברהם שפירא ..... **טו 26**
אברהם, אדמו"ר מטריסק - ראה טווערסקי, אברהם
אד"ם - אברהם דובער הכהן לעבענזאן ..... י 88
אדאלף (אהרן) יעללינעק ..... ב 15, ו 29, 43
אדאלף (אהרן) לאנדוי, ... **ו 42**
אדאלף היבש ..... א 48
אדאלף ראדין ..... **ה 3***
אדאלף שפיגעל ..... **ה 107**
אדם ראזענבערג ..... **טו 64**
אהרן (אדאלף) יעללינעק ..... ב 15, ו 29, 43
אהרן (אדאלף) לאנדוי, יהודה ליב ..... **ח 193**
אהרן (אלברט) בעטעלהיים ..... **י 32**
אהרן אברהם כהן ..... **י 100**
אהרן אווסאוויץ ..... ז 15
אהרן איזראעל ..... **ה 12**
אהרן אליהו כהנא ..... י 53
אהרן באנק ..... ה 46
אהרן ברוידא ..... **ה 23**
אהרן גאלדמאן ..... **י 41**
אהרן גארדאן ..... **ה 27,** ז 2, 125, י 88, יד 52
אהרן גרינבערג ..... **י 49**
אהרן דאברזינסקי ..... **ז 106**
אהרן דובער ברוידא ..... **יג 35, 64**
אהרן דובער נוראק ..... **ט 246**
אהרן דוד אגוז ..... **יד 1**
אהרן דוד בוראק ..... **י 22,** טו 60, **תח 3, 12**
אהרן דוד הכהן זעלדנער ..... **י 86**
אהרן האמבורג ..... **יג 47**
אהרן היימאן ..... **ו 27**
אהרן הכהן קאהן ..... **יב 223**
אהרן הלוי איזגור ..... ו 10
אהרן וואלדען ..... **ג 13**
אהרן וואלקין ..... **ו 31,** ח 214, 215, י 53

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-ו בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

אהרן ווייז ..... **י** 74
אהרן ווייסהויז ..... **ז** 128
אהרן זאב ברוין ..... **ב** 12
אהרן זיסקינד גאבורין ..... ו 19
אהרן זלמן דאט ..... **ג** 10
אהרן זעליג הכהן ..... **ג** 22
אהרן זעליג ציוני ..... ג 5, ד 9
אהרן חיים אילה ..... **ג** 5
אהרן טוואַרסקי (אדמו"ר מטשערנוביל) .....
..... **טז** 6, **15***, **יז** 3, 9**
אהרן יואל הכהן חזן ..... **ד** 16
אהרן יוסלוביץ ..... יב 264
אהרן יוסף באקשט ..... **י** 12, **תח** 3, **11****
אהרן יוסף ווייסבערג ..... ז 127
אהרן יוסף פינזילבער ..... **ב** 38
אהרן יעקב קלעפפיש ..... **יב** 234
אהרן יצחק ווייטימא ..... ז 108
אהרן יצחק ראטנער ..... **ט** 323
אהרן ליב פיזציץ ..... ב 32
אהרן ליבאשיצקי ..... **ו** 44
אהרן ליואי ..... **י** 132, **טו** 70
אהרן ליכטערמאן ..... ט 284
אהרן לעווין ..... **י** 126, **תח** 4, **26****
אהרן מארקוס ..... **ח** 227
אהרן מיכל הכהן ברוכוב ..... **ז** 75, 76
אהרן מענדיל כהן ..... **ו** 39
אהרן מרגליות ..... **ג** 29
אהרן מרדכי הלוי אשינסקי .....
..... ה 14, ז 4, 45, 112, ט 263, טז 5, 24**, **יז** 3, **11****
אהרן מרדכי מארקוס ..... **יא** 145
אהרן משה טויבש ..... ו 35
אהרן משה ראדין ..... **ה** 93, **ה-ת** 14**
אהרן משכיל לאיתן ..... **יג** 43
אהרן נייווירטה ..... **יא** 162
אהרן נפתלי זאוולאדאוואר ..... **ח** 137
אהרן סידערסקי ..... ד 6, ח 150
אהרן ענגעל ..... **יא** 184
אהרן פערלאוו ..... **ד** 28, **טז** 7, **22****, **יז** 3, **10****
אהרן ראובן טשארני ..... **י** 92
אהרן רובינזאהן ..... **ב** 47
אהרן שלמה א בראמאוויץ ..... **י** 1
אהרן שלמה הלוי באקשטיין ..... **יא** 206
אהרן שמחה בלומנט(הא)ל ..... **י** 30, ו 71, **תח** 3, **13****
אהרן שמידמאן ..... יב 264
אהרן שמעון אורי ..... **ז** 15
אהרן שפיץ ..... ט 295
אהרן שפעקטער-ספיוואק ..... **טו** 70
אהרן, אדמו"ר מטשערנאבל (טוואַרסקי) .....
..... **טז** 6, **15***, **יז** 3, 9**
אורי דוד אפריון ..... ט 287, טו 63, **טז** 5, 19**
אורי הימעלשטיין ..... ז 61
אורי יעקב פינס-צוכטמאן ..... **יא** 193
אורי יעקב צוכטמאן ..... **יב** 220
אורי לאנג(נ)ער ..... **י** 109, **תח** 4, **25****
אורי מיללער ..... **ח** 233
אורי ניסן גנסין ..... **ז** 101
אורי שרגא טויבש ..... **ו** 35
אוריה ראגאווי ..... **יג** 37
אחד העם - אשר גינצבורג ..... **ו** 20, **טו** 41, **יט** 15
אחד העם, עי' גינצבורג, אשר
אידל בענגוס ..... ד 4
איזידור זינגער ..... **ג** 16, **ה** 47, **ה-ת** 14**
איטה וויסאצקי ..... יט 7
אייז... - ראה גם איז...
אייזיל חריף (יהושע אייזיק שפירא מסלאנימא) .....
..... ד 37, (ט 304) **יג** 28 **יח-כולו**
אייזיק אונגער ..... ט 270
אייזיק הירש ווייס ..... ה 106, ו 29, 43
אייזיק ווייס ..... ה 72
אייזיק חריף ..... ט 304
אייזיק יעקב וועלער ..... **ג** 14
אייזיק ליב סטאליאר ..... **י** 92, **טז** 14**
אייזיק ליב שפירא ..... **א** 52
אייזיק ליבער ..... **י** 113
אייזיק לעווין ..... **יד** 30
אייזיק נאסס ..... **יא** 160
אייזיק פאהאסטער ..... ז 19
אייזיק שמואל עטטינגער ..... **יג** 60
אייזיק שרגא סטאליאר ..... ה 34
איסר בער וואלף ..... **ג** 15
איסר גינזבורג ..... ז 97, י 46, **טו** 4*, **20**
איסר גינצבורג (ראה גם גינזבורג) ..... טו 20
איסר גרינהאלץ ..... **י** 51
איסר זלמן מעלצער ..... ז 57, ח 164, ט 262,
..... **י** 51, 65, יא 148, **155**, 188, יב 243, יד 48, טו 40
איסר חריף ..... ז 125
איסר משה הלוי רובין ..... **ה** 94
איסר שפירא ..... ו 42, ט 281
איצעלע סמארגאנער ..... **יח** 8

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל **התמונות** בכרך **ג'**

אל(י)עזר משה הלוי הורוויץ א 47, ב 24, 30, ז 48, טז 5, 17**, יז 3, 12**

אלבערט (אברהם אליהו) הארקאווי א 27, ז 106

אלבערט (שלמה בן־ציון אלתר) הלוי קרוגער ט 311

אלברט (אהרן) בעטעלהיים י 32

אלחנן אליעזר גברן ז 86

אלחנן ב"ר יחזקאל פייוויש יג 46

אלחנן בונם ווסרמן י 79

אלחנן בן־ציון הלוי קארפ יב 230

אלחנן דייווידסאן י 56

אלחנן הארקאווי ה 33

אלחנן הרקאווי טו 69

אלחנן ישעי'אסקאלי א 9

אלחנן ליב לעווינסקי א 35

אלחנן סערלינג ה 96

אלחנן צבי גוטערמאן ז 4, 91

אלטער וואהל יד 19

אלטער יחיאל נעבענצאהל ט 248

אלטער יעקב מאיר בריזמן יא 189

אלטער שאול פעפפער יא 198

(אלט[ע]ר) ישראל שמעון פערלאוו יא 199, תח 5, 36**

אלטר חיים בירברייער ז 58

אלטר ישעכר פרענקיל־תאומים יא 204

אליהו (ליאו) יאנג (יונג) י 96, טו 60

אליהו אבראמאוויץ י 124

אליהו אבראמסקי י 1

אליהו אברך ז 11

אליהו אהרן מילייקובסקי יא 167

אליהו אייזינבוד ז 22, ח 2*

אליהו אינזעלבוך ז 4, 32, י 23, טו 21, יז 3, 11**

אליהו אליעזר שירווינט ב 14

אליהו בכור חזן י 88

אליהו בראדסקי ז 46

אליהו ברוך קמאי ב 36, ג 38, ז 37, 49, 79, ח 148, 212, ט 264, י 47, 52, 59, טו 40

אליהו גאלדבערג א 42, ב 35, י 41

אליהו גארדאן ו 20, ט 331, 346, י 70, יא 185, יב 250

אליהו גוטמאכער א 45

אליהו דאברזינסקי ז 106

אליהו דוד ליססער י 111

אליהו דוד ראבינאוויץ(־תאומים) (אדר"ת) ד 34, ה 13, ו 57, 63, ז 126, ט 258, יב 242, טז 8, 21**, יז 3, 11*

אליהו הכהן קווינט יב 231

אליהו הכהן ראמאנאוו יב 250

אליהו הערצענבערג י 28, ז 53, י 10

אליהו הרכבי ד 15

אליהו זאב הלוי לעווין טז 13**, יז 3, 7**

אליהו זאב הלוי לעווין־עפשטיין ח 209, טו 56

אליהו זאברי ח 137

אליהו זאלודקאווסקי י 13, 80

אליהו חזן ו 34

אליהו חיים מייזיל ב 28, ג 36, ד 17, ה 64, ז 12, 48

אליהו חסיד ה 62

אליהו יוסף גאלאנטי טו 60

אליהו יוסף פאללאק יג 35, 53-54

אליהו יוסף ריבלין ד 28

אליהו ליבערמאן י 113

אליהו לערמאן י 132

אליהו לפידות ט 312

אליהו מווילנא ב 25, י 19, 77, יג 17, 20, 27, טז 6, 11**, יז 3, 7**

אליהו מרדכי פינקעלשטיין ט 281, יא 173, טו 30, יז 3, 33**

אליהו משה לונץ ח 200

אליהו משה לעווין ג 25, י 95, טו 40

אליהו משה קאראן יב 229

אליהו משה שעבטער י 51

אליהו סאבעל יא 164

אליהו סטאמלער ג 33

אליהו עקיבא ראבינאוויץ ב 38, 43, 54, יב 242

אליהו פאזנאנסקי יא 186

אליהו פאניזיל טז 7, 12**, יז 3, 8**

אליהו פארפעל ט 277

אליהו פוסק א 44, ו 14, ח 239

אליהו פיינשטיין א 45, ז 24, י 50, יא 191

אליהו פלעסנער א 45

אליהו קאלעסניקער ו 60

אליהו קארטימער י 105

אליהו קלאצקי (קלאצקין) א 48, יא 48, יב 267, טז 7, 24**, יז 3, 11**

אליהו ראזענבערג ב 43

אליהו שיף ט 341

אליהו שיק ג 25, ד 10, 14, ה 88, ט 304, טז 8, 13**, יז 3, 7**

אליהו שרהזאהן ה 108, יב 271, טו 45, 47

אליהו תאומים ה 93

אלימלך אייזענשטאט ז 22

אלימלך וועקסלער ט 314

אלימלך זאמבראווסקי י 81

אליעזר "בן יהודה" פערילמאן ז 55

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

אליעזר (לודוויג) זאמענהאף ח 139
אליעזר אבן-פראממער ז 1
אליעזר אבראמאוויץ ה 9
אליעזר אברך ז 11
אליעזר אדירים י 2
אליעזר אייזינבוד ז 22
אליעזר אליהו פרידמאן ד 29
אליעזר אריה ליב הלוי פינקעלשטיין
י 128, יא 193, טו 52
אליעזר ב"ר מרדכי יג 22
אליעזר באקשטאנסקי ז 48
אליעזר ביק ז 56
אליעזר בן יהודה (פערילמאן) ז 55
אליעזר בערמאן יט 10
אליעזר גארדאן ד 30, ה 46,
ז 1, 18, 32, 44, 58, ט 344, יד 21
אליעזר גארעליק י 45
אליעזר דוד גרינוואלד י 61
אליעזר דון יחייא ד 9
אליעזר דייטש ו 67, ז*, ט 292, טו 15
אליעזר הכהן חריף ח 160
אליעזר הכהן ראפאפארט (הארטשטיין) יב 251
אליעזר זאב לייזעראוויץ י 116
אליעזר זאב מארילוס יא 145
אליעזר זילבער (סילווער) ח 144, **תח** 4, 19**
אליעזר זלמן גראייעווסקי א 15, טז 5, 28**, יז 3, 12**
אליעזר זלמן גראנווסקי ד 19
אליעזר חיים קאטקין ב 41
אליעזר טורעווער ה 26
אליעזר יאגזור ח 169
אליעזר יהודה בערמאן ב 11
אליעזר יהושע זעליג שפירא י 124
אליעזר יואל לעוויט י 123
אליעזר יעזערסקי ג 31
אליעזר יצחק פריעד ז 48
אליעזר ליב פלאצקי ט 283
אליעזר ליזר לובצער יג 58
אליעזר ליפא ווייסבלום יד 20, **תח** 4, 18**
אליעזר ליפא ווייסמאן ז 128
אליעזר ליפמאן הכהן וואלק י 71
אליעזר ליפמאן זילבערמאנן ד 10
אליעזר ליפמאן נייזאטץ יא 162
אליעזר ליפמאן סיימאן - ש"ס יב 265
אליעזר ליפמאן ראבינאוויץ יג 14, 35-34, 59
אליעזר לנדא י 36, יג 29
אליעזר לעבאוויטש י 134
אליעזר לעווין יא 189
אליעזר מישל י 110
אליעזר מתתיהו קאנטראוויץ יב 225
אליעזר פערילמוטער יא 199
אליעזר פרעדמעסקי יא 204, **תח** 6, 37**
אליעזר קליינבערג ד 24, ה 67, ו 56, יד 49
אליעזר קריינער ד 33
אליעזר ראבינאוויץ ד 15, ו 72, ז 80, ח 240,
ט 262, יב 238, יג* 33, 36, יד 37
אליעזר ראביסאן ה 93
אליעזר ראמבערג ה 52
אליעזר ריבלין יב 252
אליעזר רפאל אנגעלמאן (מלאכי) ז 41
אליעזר שאול זילבערמאנן ד 10
אליעזר שלמה וועלער ו 30
אליעזר שמחה ראבינאוויץ ו 15, 63, ז 45, ח 141, י 24
אליקים געציל הורוויץ ז 113
אליקים גץ גולדבערג י 9
אליקים יהודא (יהושע) גאלדבערג י 35
אליקים צונזער ה 83, ה-ת 10** טו 34
אליקים שלמה שפירא יא 52
אלישע האלבערשטאם ח 166, **תח** 3, 16**
אלכסנדר ברוך דייוויס ז 10
אלכסנדר ברוכוב ז 76
אלכסנדר הארקאווי ה 33, ה-ת 8**
אלכסנדר הלוי צעדערבוים ג 29, ד 15, יט 12
אלכסנדר זיסקינד גבריאלוב ג 9
אלכסנדר זיסקינד טשרנוביץ ח 168
אלכסנדר זעלדין י 85
אלכסנדר מארמארעק ו 47
אלכסנדר מרכס ח 242
אלכסנדר משה לפידות א 37, ב 19,
31, ג 7, ה 80, יד 22, טו 17, **תח** 5, 27**
אלכסנדר סנדר יארמולאווסקי ז*, ח 176
אלכסנדר סנדר מ"ץ ד 24
אלכסנדר סענדר כהנא-שפירא ד 20
אלכסנדר סענדר ד 14
אלכסנרר זיסקינד לעווין יד 31
אלכסנרר יהושע טאמאשאוו י 90
אלעזר אטלס י 4
אלעזר בראדסקי י 17, 18
אלעזר ברעגמאן ג 8
אלעזר הכהן שולמאן ו 67
אלעזר ליזר קאצינעלנבאגען יג 19

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א-ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז-יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג-יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

אלעזר לנדא ב 9
אלעזר לעוו ה 40, **תח 4, 25****
אלעזר מאיר פרייל יא 202, יב 260, טו 42, 60, **תח 6, 37****
אלעזר משה הייליגמאן ז 117, 129, ח 207
אלעזר ראובן מושקין יא 149
אלעזר רוקח ב 17
אלעזר שטראשון ג 19, ד 37
אלפרעד זעליגמאן ח 149
אנדזילו סאקארדטי יא 169
אסקאר שטרויס ו 69
אפרים דאיינארד ה 31
אפרים דובער בערזינסקי ו 16
אפרים דיינארד ה 45
אפרים הכהן כהן ח 185
אפרים הכהן קאפלאן ט 298, יב 237, טו 20
אפרים הלוי רעגענשבערג ט 331
אפרים זלמן הלוי סלוצקי ב 35
אפרים סוקולובר יא 169
אפרים פישל זוסמאן ח 142
אפרים פישל נייַמאן יא 162, **תח 5, 30****
אפרים פעלקאוויץ יא 196, **תח 5, 36****
אפרים קאניטאפסקי ט 297
אפרים רוקח ז 72
אפרים שלמה זלמן ווייַנגאט ו 31
אפרים שניאור יד 56
אריה (לעאפאלד) גראסבערג ז 102
אריה ב"ר יעקב יג 33, 53
אריה (ליב) בינקאוויץ (בינקוביץ) ו 15, טז 5, 23**, יז 3, 12****
אריה דוב וועגדראווסקי ה 42, ו 30
אריה דווארעצקי ד 9
אריה הומענער ח 186, יא 148, **יג 34**
אריה זאב חפץ ח 160
אריה ליב (-יהודה ליב) ראזע ט 317, יז 4, 18**
אריה ליב (לעאן) קאמייקא יד 13, 47, טו **46**
אריה ליב אייזענשטאדט י 5
אריה ליב אלבום ז 34
אריה ליב אנאליק י 15
אריה ליב באלחובר יא 182
אריה ליב בערנשטיין ו 16
אריה ליב ברוידא י 34
אריה ליב ברנפלד ז 122
אריה ליב גוטמאן י 95
אריה ליב הורוויץ ז 108, 122, **יג 15**
אריה ליב הכהן השכל ד 15, ז 120, **יג 34**, 56
אריה ליב הכהן פופקא יא 190
אריה ליב הלוי פינקעלשטיין י 128, **יא 193**, טו 52
אריה ליב זאגור ה 56
אריה ליב זאקס י 82
אריה ליב ליפקין ב 26
אריה ליב לעווינסאן י 129
אריה ליב מאירסאן ח 220
אריה ליב נייַמארק ט 248
אריה ליב סלוזבערג יא 174
אריה ליב פיינשטיין א 7-6**, 54, ה 21, ז 105
אריה ליב פלאסקין יא 195
אריה ליב פרומקין י 58
אריה ליב פרנס יג 52-51
אריה ליב צבי גאלדבערג (גולדברג) ג 9, טז 5, 31** 31**, יז 3, 12**
אריה ליב צונץ ח 236
אריה ליב קאצענעלנבויגין יג 23
אריה ליב ראבינאוויץ ב 44
אריה ליב ראשקעס ב 47, ד 4
אריה ליב רובין י 47
אריה ליב שווארצבערג - ראה יהודה ליב שווארצבערג
אריה ליב שטיינהארט יב 261
אריה ליב שיינהויז א 52
אריה ליב שפירא י 47, יג 16, 33
אריה צבי דייכעש ו 24
אריה שוואַרץ ח 193
ארנאלד עהרליך ו 54
אשר איזראעלסאן ה 12
אשר אנשיל הלוי יונגרייז ח 171, תח 4, 23**
אשר אנשיל כ"ץ י 108
אשר אנשיל שטערן טז 8, 12*, יז 13, 8**
אשר ב"ר ליב יג 12, 15
אשר בוכהאלטער ה 15
אשר גאלדבערג י 40
אשר גאנטשעראווסקי ז 91
אשר גינצבורג (=אחד העם) ו 20, טו 41, יט 15
אשר גראסבערג ז 103 1
אשר דוב זוסמאן ח 142
אשר הלוי גראיעווסקי ז 102
אשר זאב מארגאלין יא 144
אשר זעליג פיינמאן ה 77
אשר ליפמאן זרחי ה 52, ז 3, יא 194
אשר מגיד ח 228
אשר ניסן הלוי לויטן י 111
אשר ניסן יאבלונסקי י 93, יא 154
אשר שושן ו 69

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

ב

ב"מ יוסף חיים ח 156
באלי בנימין דעמאנט ד 10
בונם איגר ח 225
בונם צמח זילבער ח 144
בועז כהן י 104
בועז ראבינאוויץ ח 235
בינוש וויענער י 78
בינוש זאלקינד (בנימין שלמה) ראבינער ה 92, ז*, 2, ט 254, טז 6, 33**, יז 3, 33**
בינוש זאלקינד טז 6, 33**
בן אמתי - יונה פאלייא ה 76, ה-ת 9**
בן אמתי - פאלייא, יונה ה 76, ה-ת 9**
בן יהודה - אליעזר פערילמאן ז 55
בן פרת: מאקס בוקאנסקי (בוקאנס) ה 17, ה-ת 9**
בן־ציון (אברהם) קוינקה ה 40, ו 61, ז 112, י 31, יא 158
בן־ציון אלפס ז 39
בן־ציון אלקלעי ז 41
בן־ציון הכהן כ"ץ (מבוקובינה) ח 190
בן־ציון הכהן כ"ץ (מרוסיה) ד 20, ח 190
בנדזמין (בנימין) גוגנהיים ז 90
בנדזמין (בנימין) קרדוזא ט 310
בן־ציון פרידמן יא 149
בן־ציון קרעצמער ב 43, ד 11, טז 7, 33**
בן־ציון שאטער יא 171
בן־ציון שאראצקין ו 31
בן־ציון שטיינפעלד ז 59
בן־ציון שטער(י)נפעלד ב 13, 31, ד 4, 21, ו 57, ח 188, ט 256, 322, תח 6, 43**
בנימין (בנדזמין) גוגנהיים ז 90
בנימין (בנדזמין) קרדוזא ט 310
בנימין אייזענשטאדט ג 5, ו 71, ז 27, י 48, 69, יא 192, טו 52
בנימין אליהו רעמיגאלסקי יב 254
בנימין אראנאוויץ ז 44, יא 165
בנימין אריה הכהן ווייס ז 122, 126, ט 349, י 22
בנימין בינוש הכהן פליישער ט 287, 340, טו 33
בנימין בלזק ז 54
בנימין ברוך גוטה ז 4, 91, 125
בנימין בשקא לאדזימן ב 23
בנימין גוטה יד 40
בנימין גיטעלזאסאן (גיטעלסאן, גיטלזון) ד 5, ה 28, טז 5, 28**, יז 3, 13**
בנימין גראבהארט ד 8
בנימין דוד לעווין ב 24
בנימין דיסקין ג 10, 31
בנימין הוטנער י 58, יא 153
בנימין הכהן דושאוויצקי ז 109
בנימין הלוי ליווייא ט 332, יד 28
בנימין זאב (ווילהעלם) באכער א 10, ז 82
בנימין זאב זוסמאן ח 142
בנימין זאב צוקערמאן יא 194
בנימין זקהיים א 15, ו 34
בנימין חיים פערסקי יא 208
בנימין חעשין יב 239
בנימין יהודה אריה ליב בערינשטיין ז 61
בנימין יעקב וואלק י 72
בנימין ישראל עפשטיין איסר הלוי ב 36
בנימין לעווין ו 45
בנימין מאיר (ליוואי) דרשן ז 112
בנימין מאנטיקאלי ז 12
בנימין מינץ ז 77, 102
בנימין מנבי ח 234
בנימין מנדיל מרקוס ח 243
בנימין מרגלית יא 158
בנימין סאלד ה 74, ט 278
בנימין פאליאק יג 37
בנימין פרידמאן ד 29
בנימין ראטשילד י 38
בנימין ריבלין א 51
בנימין שלמה (בינוש זאלקינד) ראבינער ה 92, ז*, 2, ט 254, טז 6, 33**, יז 3, 33**
בנימין שמערלער יב 264
בן־ציון אייזינבוד ז 22
בן־ציון בורשטין ז 51
בן־ציון בלום ז 54
בן־ציון גאלדבערג י 40
בן־ציון דובנאוו א 24, 41
בן־ציון דון יחייא ד 9, תח 3, 16**
בן־ציון וועלטמאן ט 275
בן־ציון יהודה ליב זאקס ח 141
בן־ציון מאסענזאן י 3
בענדט (ישראל בנימין) פיווילזאהן טז 7, 32**, יז 4, 23**
בענדעט קאטינקא ב 14
בערנארד גרשון ריטשארדס ה 99
בערנארד (דובער) דראכמאן ה 25, 32, 73, ה-תז, 111, ז*, 5, 90, ח 202, טז 5, 27**, יז 3, 15**

בערנארד עהרענרייך ..... **ו 54**
בצלאל אטלאס ..... **ז 18**
בצלאל דייכעס ..... **ז 110**
בצלאל הכהן כהן ..... **ב 23, 37, ג 22, 33, ד 32, יד 27, י 101**
בצלאל הלוי ראזען ..... **ט 321, 330, יז 3, 13****
בצלאל זייציג ..... **ד 15, ח 143**
בצלאל יעווינן ..... **ה 59**
בצלאל ראנשבורג ..... ה 88
ברוך אברהם (אברהם ברוך) סאלאווייציג הלוי ..... **ב 33, ז 26**
ברוך אברהם וואלינסקי ..... **י 70**
ברוך אברהם מירסקי ..... **ג 28, ח 216, ט 266**
ברוך אייבראמס ..... ו 9
ברוך אייזענמאן ..... **י 4**
ברוך ב״ר יעקב משקלאוו ..... **יג 13**
ברוך ב״ר צבי ..... **יג 28**
ברוך באייעווסקי ..... ה 86, 110
ברוך בן־ציון אייזענשטאדט ..... **ב 9**
ברוך בנדעט גליקסמאן ..... **ז 100**
ברוך בענדיט, [מו״צ בחאסלאוויץ] ..... **יג 26**
ברוך בענדעט גאווראנסקי ..... **ז 75**
ברוך בענדעט ליכטענשטיין ..... **י 118, תח 4, 25****
ברוך דוב ליבאוויץ ..... **ח 202, ט 250, י 65, 78**
ברוך דוד ווייצמאן ..... **י 76**
ברוך הכהן אהרנזאן ..... י 3
ברוך הכהן קאהן ..... **ה 85**
ברוך הלוי הערשינאוו ..... **י 68, יא 158, טו 6***
ברוך הלוי יפית ..... **ח 174**
ברוך הלוי לעווין ..... יא 146
ברוך הלוי עפשטיין ..... **א 42, ו 2*, ז*, 85, טז 7, 25**, יז 3, 14****
ברוך וואגענשטיין ..... ו 38
ברוך זאב מוטה ..... **ח 231**
ברוך זאב מינקין ..... יד 18
ברוך זונדל מרגלין ..... **יד 37**
ברוך זעלראוויץ ..... ח 148, יג 37, 56, 60
ברוך יוסף ז״ק ..... **י 87, תח 4, 18****
ברוך יצחק חדש ..... **ח 153**
ברוך יצחק ריינהערץ ..... **ה 102**
ברוך לאווסקי ..... **ג 23, תח 4, 24****
ברוך ליב רייסער ..... ג 46
ברוך לינרענבערג ..... **י 118**
ברוך מאיר קליין ..... **יד 48**
ברוך מיכאלאווסקי ..... ז 91
ברוך מרדכי הכהן אייזענשטאדט ..... **י 5**
ברוך מרדכי חארי ..... **יג 37**
ברוך מרדכי ליפשיטץ (ליבשיץ) ..... א 48, ה 108, ז 78, טז 6, 17**, יז 3, 13**
ברוך מרדכי מקלעצק ..... **יג 27**
ברוך מרדכי קוסציץ ..... ז 24
ברוך נחמן איידעלמאן ..... **ז 21**
ברוך נתנאל נייווידל ..... **יא 161**
ברוך עין ..... **ג 34**
ברוך עסמאן ..... **ט 265**
ברוך עקפעלד ..... **יא 185**
ברוך פאדאלסקי ..... ט 341
ברוך פאטין ..... **א 45**
ברוך פאלינקאווסקי ..... **ד 27**
ברוך פארטנאי ..... **יא 189**
ברוך פעלזענטהאל ..... **ה 78**
ברוך פרענקיל־תאומים ..... יב 272
ברוך צבי רובין ..... ט 326
ברוך שור ..... **ו 68**
ברוך שפירא ..... טו 27
ברנט אברהמס ..... ז 10
ברנרד (ישעכר דוב) אילאווויי ..... **ז 29, טז 5, 27****
ברנרד סימון תלמי ..... **ט 350**

ג

ג״מ ביארסקי ..... י 110
גבריאל אסעלסקי ..... ז 43
גבריאל זאב מרגליות ..... **ז 5, יד 16, טז 7, 29**, יז 3, 14****
גבריאל סגל ..... י 20
גבריאל פוטערפאס ..... **יג 61**
גבריאל פיינבערג ..... **ג 34, ה 48, טז 7, 20**, יז 3, 14****
גדליהו(ו) סילווערסטאן ..... **ו 52, ז 3, ח 145, י 1, טו 16, טז 7, 34****
גדליהו אהרן ראבינאוויץ ..... **יב 240**
גדליהו אריה שטיינבערג ..... **יב 260**
גדליהו בובליק ..... **י 21**
גדליהו היילפערין ..... **ב 15**
גדליהו יוסף בערינשטיין ..... **ז 61**
גדליהו מוא״ה ..... ד 6
גוטהארד דייטש ..... **ו 23**
גוסטאוו גאטטהייל ..... **ה 25**
גושי וואסערצוג ..... יד 53
גינזבורג, צבי הירש ..... **ז 97**
געארג אלכסנדר (עמרם) קאהוט ..... **ה 85**
געארג סאלאמאן ..... **ו 52**

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א-ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז-יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג-יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

גענציל זעליקאוויץ - "סמבטיון" ה 50, ה-ת 9**
גרליה נחמן בראדער ז 65
גרשון (רזשארדז) ישרון 179
גרשון אברהם בערגער ז 59, יג 37
גרשון אנצעלעוויץ ז 41, טז 5, 18**, יז 3, 14**
גרשון ב"ר אליהו יג 41
גרשון בערנארד ריטשארדס ה 99
גרשון וואלף בנעט י 32
גרשון חיים לעוונער ד 23
גרשון חריף יג 22-23
גרשון כהן ח 186, יג 60
גרשון מאיר באיארסקי ב 50
גרשון משה העלבארד ז 120
גרשון פיעסטון ד 27, ז 40
גרשון קראוועץ יב 234
גרשון ראווינזאהן ג 40, ד 12, ה 94, ו 53
גרשון ראזענצווייג ה 99
גרשון רחנצווייג טו 32
גרשון ריפס ב 48
גרשון שטערן יב 233
גרשון תנחום ביליצקי ג 7
גרשון תנחום ממינסק ג 33,ד 25, 32, ה 104, ח 186, יג 26, 32, 34, 54, תח 6, 45**
גרשם הכהן באדער י 89, 91, יא 143

ד

ד"צ קאצענעלסאהן ו 33
ד. י. אנצעלעוויץ יג 59
דב ליטעווקא א 33
דוב אהרן בריזמאן ז 68
דוב אליהו טראצקי ח 168
דוב אליעזר באגיש יא 157
דוב אריה (הכהן) לעוועטאהל ד 24, ה 67, ו 56, ז 2, י 19, יד 49, טו 48, תח 4, 27**
דוב אריה פרידמאן ה 80
דוב בער (דובערוש) מייזילש ד 33, ח 236, טז 6, 11**, יז 3, 7**
דוב בער ראטנער ג 41, תח 6, 41**
דוב בער רעווועל יא 165, יד 54, טו 60, תח 6, 42**
דוב יצחק אייזיק ב"ר צבי מאיר הכהן יג 45
דוב כהן י 104
דוב (דוד) צבי טעביל זעהמאן ו 33, תח 4, 19**
דוב/דוד אריה (דובער) ריט(טע)ר טז 8, 28**, יז 3, 15**
דובבער בורשטיין י 24
דובער אבעלסאן ג 9, ט 277
דובער אבראמאוויץ ה 9, ה 110, ז 2, י 63, תח 3, 9**
דובער אפפעלמאן י 16, טו 43
דובער אפרת ז 43
דובער בלומבערג ז 53
דובער בלימאוויץ יג 37
דובער גאטליעב ז 78
דובער גאלדבערג יג 37
דובער גאלוב יב 243
דובער דאט ג 10
דובער דיקקער ד 23
דובער דעמאנט ד 10
דובער (בערנארד) דראכמאן ה 25, 32, 73, ה-תז, 111, ז*, 5, 90, ח 202, טז 5, 27**, יז 3, 15**
דובער היילפערין ז 117, יא 201, טז 5, 34**
דובער הכהן בארוכאוו ז 50, טז 5, 35**
דובער הלוי עפשטיין ט 266
דובער זאב וואלף ליבשיץ ד 12, ד 21, 22, יד 55
דובער זעלדאוויץ ח 149, יג 37, 56
דובער חורגין יב 263
דובער יפה ה 59
דובער כהנא ד 20
דובער ליפשיטץ יא 202
דובער מאנישעוויץ ח 221, טו 36, יא 143, 164, תח 5, 28**
דובער מקארעליץ יג 26
דובער מרדכי חייקין ח 157
דובער סאבעל ט 249, יא 164
דובער פינס יג 60
דובער פרוזינער ט 275
דובער צימעט יב 219
דובער ראסקין ט 324
דובער תומארקין יג 50-49
דובערוש טורש ג 20
דובעריש אשכנזי ג 42
דוד (מטאלנא) טאלנער, לבית טווערסקי י 87, יד 23, טז 6, 15**, יז 3, 9**
דוד אבו ט 246
דוד אופנהיים יג 13
דוד אפטייקאר ו 12
דוד אצאפ י 16, 29
דוד ב"ר חיים יג 18, 40
דוד בלוישטיין ה 17
דוד בנימין שפירא א 53
דוד בעקער טו 28
דוד בער טירקיל ו 37

דוד בערקאוויץ ז 62
דוד ברעוודא ז 70
דוד גארדאן ה 22
דוד גינצבורג ה 29, ח 227, יד 15
דוד גרינבערג ה 30, ז 12
דוד דובער סווירען ט 251, יד 26
דוד דייטש ה 84, ז 81, ט 328
דוד הורוויץ א 28
דוד הכהן ליבאוויטש י 132
דוד הכהן קאפלאן יב 237
דוד הלוי הורוויץ יג 58
דוד הלל זעלעזניק יד 23
דוד זאקין יג 37
דוד טובי' ב"ר יהודא ליב יג 51
דוד טווערסקי (טאלנער - אדמו"ר מטאלנא) י 87, יד 23, טז 6, 15*', יז 3, 9**
דוד טעביל דייטנובסקי יא 197
דוב (דוד) צבי טעביל זעהמאן ו 33, תח 4, 19**
דוד טעביל (ממינסק, בעל "נחלת דוד") ב 43, יג 31, 33, 34, 36, 48, 60
דוד טעבל דינובסקי טו 56
דוד טעבל קאצענעלנבויגין ה 15, ח 145, ט 305
דוד טעבלי אפרתי ב 15
דוד יהודה בוים ח 166
דוד יהלומשטיין ה 108, טו 45
דוד ילין ו 38
דוד כ"ץ ח 138
דוד לוריא ג 27, ו 18, יג 29, 30, 31
דוד ליב זאלצער ח 138
דוד ליב זילבערשטיין ח 145
דוד ליב סילבער יא 172
דוד מגיד ג 26
דוד מרדכי טווערסקי (מטאלנא-נוא יארק) יד 23, תח 4, 21**
דוד משה הערמאלין ה 36, ה-ת 8**
דוד ניימאן ז 81
דוד נימרק ח 4*, ט 247
דוד נעטא טז 7, 11**, יז 3, 7**
דוד סוחאוואלסקי ט 253
דוד סימענסאן ט 257
דוד עובדיה יא 179
דוד פאיאנס יא 187
דוד פיינשטיין יא 191
דוד פרידמאן א 46, ב 30, ג 35, ז 48, 78, ח 140, טז 7, 16**
דוד פרישמאן ג 37
דוד צבי האפפמאן ח 243, י 96, יב 277
דוד קאססעל ה 58
דוד קויפמאן ב 4*, 15, 41, ד 25, ז 82
דוד ראדינסקי ד 34, יד 50
דוד רייפמאן ז 41
דוד רעגענשבערג י 66
דוד רענענסבורג ז 11
דוד שיפמאן (מזאמושץ) א 52
דוד שיפמאן (מטבריא) ו 70
דוד שיפרין יב 261
דוד שיק ט 329
דוד שלמה גראדזענסקי ב 13, 14
דוד שלמה סלאוטש א 41, ו 53, טז 7, 28**, יז 3, 15**
דוד שפירא יב 266
דוד/דוב אריה (דובער) ריט(טע)ר טז 8, 28**, יז 3, 15**
דור אהרן ווישנעוויץ ז 131
דזיקוב (יעקב) גאעל י 43
דזשאזעף - ראה יוסף
דזשאזעף (יוסף) דזיקובס יד 15
דזשאסעף פעלז יד 45
דזשארדז (גרשון) ישרון 179
דזשיימס מרשל יא 159
דזשייקאב דע-האאז ה 32
דירנבורג, פראפ. ה 23
דן תומארקין יב 273
דניאל פרוסטיץ ה 41
דניאל פרסקי יא 204
דניאל ציגלער יב 220
דניאל שפירא טו 27
דר. ביבערפיעלד י 80
דר. מאריסאן - מליץ, חיים ה 72, ה-ת 8**

ה

ה. (צבי הירש) ראזענטהאל ה 97, ה-ת 14**
ה. פעריירא מענדעס ה 73, ז 5
האראץ גינזבורג ד 15
היילפרין, אליהו דוב י 60
היימאן (חיים) ברוידא ז 66
היימאן (חיים) ווייצמאן ז 128
הירש (צבי) הכהן וואלק ז 123, י 72, טו 57
הירש (צבי) יורעוויץ, משה ח 172
הירש אלימלך העכט י 68, יא 158

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

הירש זעלינער ח 236
הירש ליב סאבסאוויץ יד 40
הירש מאנסקי יא 143
הירש (צבי הירש) קאלישער א 45, **תח 6**, 38**
הירשל דיינאוו יח 17
הירשעלע שילעלער ה 28
הלל אמציסלאוועד ה 80
הלל בישקא ד 23
הלל גרשון ענעלוב יא 184
הלל דוד/דוב הכהן טריוויש א 31, ד 1*, 12, ה 28, ו 33, י 91, יב 246, **טז 6**, 18**, **יז 3**, **15****
הלל הכהן קליין ה 3*, 88, 76, ו 61, ז 4, 19, 80, 92, ט 330, 337, י 94, יא 203, טו 16, טז 7, 24**, **יז 3**, **16****
הלל זלטופולסקי ח 147
הלל טרייזין ו **37**, ח 159
הלל ליבשיץ ד 21, יא 178
הלל ליכטענשטיין י 118, יד 56
הלל מאלאכאווסקי ה 69, ה-ת 12**
הלל מיליקאווסקי ב 19, 29, ד 16
הלל נח (מגיד) שטיינשניידער ג 26, ז 105, י 9
הלל סאלאנטער ד 34
הלל עט(ט)ינגער יג 38, 60
הלל פאריצער ז 51
הלל פוסק יא 190
הלל קליבאנאוו יג 63
המורה הנכבד קאפעלאוויץ יג 37
הנרי - הענרי
הסופר היקר הורוויץ יג 37
הענרי גאלדפאגל י 19
ה(ע)נרי מרגנטוי ח 242, יא 148
הענרי קאהען ו **60**
הערי פישעל יד 13
הערמאן (נפתלי הכהן) אדלער
ה 15, ו 9, ו 35, ז 87, טז 5, 12**, **יז 5**, 8**
הערמאן (צבי הירש) שפירא ג 24, ד 10, ה 104
הערמאן באאר ו **13**
העשיל לעווין ג 35, ה 71
הרברט לעהמאן י 121
הרה"ג קאווארסקי יג 37

ו

וואלף גולדברגער ז 96
וואלף טרצים ז 130
וואלף כהן ו 52
וואלף מאנדעלבוים ז 91, ח 220
וואלף שור ה 103
ווילהעלם (בנימין זאב) באכער א 10, ז 82
ווליאם ראזענוי ה 96
ווילליאם ספראגער ו **54**
ווילנער גאון - ראה למעלה: אליהו מווילנא
וועדטהיימער, שלמה אהרן ו **31**, **תח 4**, 18**

ז

ז. באסין א 41
ז. ליבין ה 64
ז. קאפעלאוויץ ו 51
זאב ביעדנאוויץ י 27
זאב גולדברגר יא 142
זאב דוב וויטענשטין ו **31**
זאב דוד הכהן דיכטענוואלד י 57
זאב דראזד ו **25**
זאב וואלף אברך ז 11, ח 214
זאב וואלף איינגאלצין ו **11**
זאב וואלף ב"ר דוד יג 40
זאב וואלף ב"ר משה יג 28, 44
זאב וואלף גאלד ז 4, 79
זאב וואלף געצאוו יג 61
זאב וואלף דאליצקי ב 14, ה 31
זאב וואלף האבערמאן ה 34
זאב וואלף הלוי זעלדאוויץ ח 149, יג 35, 55-56
זאב וואלף ווייל ח 220
זאב וואלף ווילענקין יג 26
זאב וואלף טורבאוויץ ג 19, ד 37
זאב וואלף טענענבוים ו 36
זאב וואלף יעב"ץ ד 19, ו 66
זאב וואלף ליפקין י 21
זאב וואלף לעהרמאן י 122
זאב וואלף משל ח 244
זאב וואלף סאמעלסאן יד 41
זאב וואלף ראדונסקי ד **14**
זאב וואלף שפירא יב 257
זאב וואלף תאומים ט 347
זאב וואלף, מ"מ בלאדז ח 231
זאב זשאבאטינסקי ח 152
זאב חריף ז 86
זאב קליבאנסקי י 93
זוסמאן הכהן יאללעש יג 30, 37, 46
זייציג, אברהם הכהן ח 143
זימיל שערמאן יד 58

זכריה יוסף ראזענפעלד ז 3
זכריה פראנקעל ב 41
זלמן - ראה גם שלמה זלמן
זלמן אנצילעוויץ ז 42
זלמן בארער י 20
זלמן יאנובר יא 143
זלמן יעקב (י"ז) פרידערמאן (פריעדמאן) ג 36, ה 80, ה־ת 4**, ז 3, טו 28, תח 6, 37**
זלמן יעקב (משולם) האבערמאן ז 111
זלמן לאנדא ג 5, ד 15, 21
זלמן ליב פריעדלענדר ז 114
זלמן לעווין יג 33
זלמן מירקעס ז 74
זלמן סנדר הכהן שפירא י 51, יד 7
זלמן עפשטיין יא 185
זלמן פנחס קאפלאן ד 31, ט 298
זלמן קאטלער יד 46
זלמן ריטשמאן יב 253
(שלמה) זלמן שפיצער ה 89, ט 255
זעליג לויטערבאך ה 100, ו 43
זעליג פאי ד 10
זעליג ראובן בענגוס ד 4, תח 3, 14**
זרח דיסקין ג 11
זרח הלוי הורוויץ י 59, תח 4, 17**
זרח מאייערסאן יא 141, יד 35

ח

ח"י פאללאק ו 43
ח"ל מייזיליש ט 309
ח. ארענשטיין י 81
חא"ל הלוי הורוויץ ט 349
חח"ם - ראה מדיני, חיים חזקי'
חיים (היימאן) ברוידא ז 66
חיים (היימאן) ווייצמאן ז 128
חיים אביעזר זעליג מארגענשטערין ד 24
חיים אברהם ביאליק (ביליצקי) י 25, תח 3, 13**
חיים אברהם ליעבאוויץ יד 32
חיים אברהם פרידלאגד יא 201
חיים אברהם ש"ס יג 44
חיים אברהם שפירא ג 7, 10, י 27, 47
חיים אהרן האפנער ו 26
חיים אורי כהן ג 22
חיים אליעזר הויזדארף יד 17
חיים אליעזר וואקס ג 43, ו 38
חיים אליעזר מושקאט א 38
חיים אליעזר שאטלאנד יב 255
חיים אלפעלוביץ יא 157
חיים אריה חזן ב 21, ח 154
חיים אריה ליב מישקאווסקי־ראטענבערג יא 154
חיים אריה ליב ריטענבערג ז 45
חיים אריה ראזען יב 248
חיים ביק י 28
חיים בכרך י 28
חיים בן־ציון נאטולוביץ יא 160, תח 5, 30**
חיים בעז ראבינאוויץ ט 318
חיים בראווערמאן ד 5
חיים ברוידא ג 8
חיים ברלין א 7, ו 16, ז 71, 130, ח 201, יב 259, תח 3, 14**
חיים גלאצער י 48
חיים געלערענטער טז 5, 25**
חיים ראחנער ז 108
חיים דאלינסקי יד 16
חיים דוד איידעלמאן ז 22
חיים דוד צבי חן ח 158, 220, י 109
חיים האלבערשטאם (מצאנז) ו 60, ח 165, תח 3, 17**
חיים הירשנזאהן
ו 27, ז 2, י 14, 57, 62, טו 17, טז 5, 32**
חיים הכהן ארלינער ז 77
חיים הכהן חריף ח 161, יב 260
חיים הכהן כהנא־שפירא ח 182
חיים הכהן ראפפורט ז 103, יא 182, יג 15, 16
חיים הכהן יא 140
חיים הלוי אבתר י 1
חיים הלל פריעד ז 48
חיים הלל ה 71
חיים העללער ב 17, טו 57
חיים הענדלער י 65
חיים וואלאזין יג 20, 21, 23, 25, 31, 35
חיים וואסערצוג ב 18
חיים וואַרשאווסקי י 73
חיים ווינאגראד ז 129
חיים ז. קראן יא 170, **יב 236**
חיים זאב וואלף ג 38
חיים זאלודקער ז 77
חיים זונדל מכבי ו 49
חיים זלמן אייזענשטאדט ב 18, ד 38
חיים חזקיהו מדיני ב 27, ח 230, טז 6, 21, יז 3, 16****
חיים חייקיל בערינשטיין ו 53, **יג 34, 61**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

חיים חיקל אייזענשטאדט ז 23
חיים חריף ה 67
חיים טשערנאוויץ ח 168, טז 6, 25**, יז 4, 17**
חיים יהודה ליב ליטווין ב 24, ז 100, ט 250, 262, יד 19
חיים יהודה עהרענרייך י 134, יא 179, תח 5, 32**
חיים יהודה שטיינברג יא 151
חיים יוסף גרינבוים ז 103
חיים יוסף מאמן יא 142
חיים יחזקאל מאזעסאן יד 33
חיים יחיאל אשרי י 19
חיים יחיאל הכהן זאמקאוו ח 139, יג 57
חיים יעקב הירש י 61
חיים יעקב ווידרעוויץ ה 38, ז 4, טו 23, טז 6, 14**, יז 9**
חיים יעקב ליפשיץ יג 34, 62
חיים יעקב מאסס יא 143
חיים יצחק בריל טו 70
חיים יצחק הכהן בלאך י 28, תח 3, 13**
חיים יצחק לעוו ח 205, יז 4, 16**
חיים יצחק קארב יב 230, תח 6, 39**
חיים ירמיהו פלענסבערג ו 256, יב 252
חיים לובעצקי ח 193
חיים לויער י 134
חיים לוריא ח 201, יג 37
חיים ליב אדלמאן ז 5
חיים ליב טיקטין ג 39
חיים ליב טיקטינסקי ב 12, 38, 39, ד 7, ה 34, ז 19, 48, 63, ט 255, 264, 286, י 86, 104, טז 6, 18**, יז 4, 16**
חיים ליב מארקאן ו 48
חיים ליב פענסטער ה 54, ט 285
חיים ליבשיץ ד 21
חיים מאיר (מאיר חיים) סטעפינער אדמו"ר מסטעפין טז 7, 15**, יז 3, 9**
חיים מאיר באלל (באלאטאווסקי) י 20
חיים מאיר גינזבורג ג 9
חיים מאיר הורוויץ י 26
חיים מאיר הערציג ד 13
חיים מארים יוד (יודעלעוויץ) י 95, תח 4, 22**
חיים מטלון ה 232
חיים מיכל מיכלין ח 233
חיים מליץ - דר. מאריסאן ה 72, ה-ת 8**
חיים מעלצער יא 156
חיים מצאנז - ראה חיים האלבערשטאם
חיים מרדכי לאסקער ו 42, ז 3
חיים מררכי ראללער יב 249
חיים משה אבראמאוויץ ו 9
חיים משה בורמאן ז 57
חיים משה קאמענעצקי ה 88
חיים משולם קויפמאן הכהן אטטערמאן ז 17
חיים נח אייזענשטאדט י 5
חיים נחום מזרחי ט 261
חיים נחום ט 246
חיים נחמן ביאליק ו 14, יא 185
חיים ניסן חסדן ח 159
חיים נפתלי הערץ האלפרין יא 187
חיים נפתלי הערץ היילפערין ב 15, ו 16, יא 162א, יד 14
חיים נתן שאחעט ב 49, יא 149
חיים סאגאלאוויץ ב 32, י 77, יא 165
חיים סאלאוויציג ב 33, ד 16, ה 35, 54, 88, ז 42, 72, ח 142, 143, 193, 202, 203, 216, י 7, 117, יא 187, יב 243, 270, 274, יג 36, יד 22, טו 52
חיים סופר ז 15
חיים עוזר איינהארן ב 13
חיים עוזר גראדזענסקי ב 14, י 46, יא 183
חיים פייטל י 99
חיים פילפאוורר ה 52, 80
חיים פישל עפשטיין יא 162
חיים פעלטעראוויץ ו 57
חיים פריעדריך ט 314
חיים צבי ברוידא ו 27
חיים צבי הירש קאניקוב יב 226
חיים צבי הכהן כהנא ח 184
חיים צבי ווייס ז 126
חיים צבי טייטעלבוים י 91, תח 4, 21**
חיים צבי (הירש) מאנהיימער ח 184, י 32, יא 141, תח 5, 27**
חיים צבי תאומים ט 348
חיים קאלעדיצקי ט 297
חיים קאפליצקי יב 227
חיים קאראליצקי יב 228
חיים קורלינסקי יא 185
חיים קיטצע ב 12, ח 225
חיים קנאללער ט 309
חיים ראבינאוויץ י 103
חיים שאול לעוויטאן ג 24
חיים שאול יג 32
חיים שכטר יב 262
חיים שלום סליווקין יא 175
חיים שלום פישער יא 207
חיים שלום שחור ה 104
חיים שלמה קם ט 311

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

חיים שמואל שור ..... יב 233
חיים שמחאוויץ ..... **יג 25**
חיים שמעון נייהויזען ..... **ו 51**
חיים שניאורסאהן ..... ח 166
חיים שערשאוער ..... ח 166
חיים שרגא בראדסקי ..... **ה 22, ה־ת 3**, י 33, יז 4, 17****
חכם באשי - ראה: מאיר, משה הלוי
חנוך הענדיל פרידלאנד ..... **א 46, ז 97, י 46**
חנוך העניך אורנער ..... **ז 16**
חנוך העניך אייגוש ..... **ד 3, ז 7, תח 3, 10****
חנוך העניך גיילער ..... **א 13**
חנוך העניך פלאצקי ..... **יא 196**
חנוך הענך סינגער ..... **יא 173**
חנוך זונדל לוריא ..... **י 113**
חנוך חיים הכהן כהן ..... **י 101**
חנוך יהודה קאהוט ..... א 47, **ה 85**, ו 43, י 33
חנינה סערון ..... **יא 175**
חנן יעקב מיניקעס ..... **ה 71**
חנניה יו"ט ליפא טייטעלבוים ..... ז 103, י 91

ט

טארלאווסקי, זאב וואלף יוסף ..... **ג 19**
טובי' יחיאל היילפערין ..... יג 25
טוביא גפן ..... **יד 24, תח 3, 15****
טוביה גינצבערג ..... ד 5
טוביה גרשון זאקס ..... ז 87
טוביה פסח שפירא ..... **ט 345**
טוביה רבינוביץ ..... יד 9
טודרוס יוקיל טיקטון ..... ז 125, יא 149
טודרוס משה זקהיים ..... ו 34
טודרוס אברך ..... ז 11
טיקטינסקי, שמואל ..... ז 48
טעביל דוד - ראה דוד טעביל
טשערנוביל, אדמו"רים לבית. טוועריסקי תמונותיהם בחלק התמונות: טז 16, יז 9

י

י"א איטינגא ..... ג 20, ט 347, 348
י"ז - זלמן יעקב פרידערמאן (פריעדמאן)
ג 36, ה 80, ה־ת 4, ז 3, טו 28**
י"ז פערסיץ ..... ח 192
י"ח סופר ..... ה 74
י"ח קרא ..... ה 25, ט 272
י"י רבינוביץ ..... יא 155
י"מ פאדווא ..... א 14, ד 25
י"פ אויערבאך ..... י 80
י. איזעקסאן ..... יד 58
י. הורוויטש ..... א 53
י. זאגערער ..... ב 45
י. (יוסף) יוסלוביץ ..... יב 264, **תח 4, 23****
י.ל. (יצחק ליבוש) פרץ ..... א 47, **תח 6, 38****
י. ל ריף ..... יד 55
י. מאנהיימער ..... ו 43
י. נ. בובובניקוב ..... **ז 57**, ח 204
י. פרידמאן ..... **ו 57**
י. שטרויס ..... **ט 337**
יהודא - ראה גם יהודה
יהודא אליקים גאלדבערג ..... י 131, **יד 12**
יהודא אפאטאוו ..... ד 5
יהודא בצלאל עליאסבערג ..... **יג 31, 42**
יהודא זאקס ..... **ח 141**
יהודא ליב אייזענשטאדט (אסטרינסקי) ..... **ז 23**
יהודא ליב ב"ר אברהם ..... **יג 45**
יהודא ליב גארדאן ..... א 50, ב 15, ה 67, ט 267, י 12, 23, 73, 86, **יב 254**, טו 32, 36, **טז 5, 23****
יהודא ליב זילבערבערג ..... **י 82**
יהודא ליב חסמאן ..... **ח 159**
יהודא ליב פארער ..... **יא 189, תח 5, 34****
יהודא ליב פארפעל ..... **יא 190**, יב 238
יהודא ליב פישמאן ..... **י 56**
יהודא ליב שוסלאוויץ ..... **יב 259**
יהודא מאיר שפירא ..... **יב 266**
יהודא עבער ..... **יא 177**
יהודא פאלישץ ..... **יא 188**
יהודא קאלעצקי ..... **ה 87**
יהודא קעניגסבערג ..... **ה 90**
יהודה - ראה גם יהודא
יהודה (ליב) אבראהאם ..... **י 1**
יהודה (לעא) הכהן ארנשטיין ..... **יד 3**, טו 33
יהודה אידיל אידילסאהן ..... **י 25**
יהודה אידיל ב"ר יוסף ..... **יג 14**
יהודה אידל דראב ..... **ז 111**
יהודה איסרלש ..... **ז 34**
יהודה אלטוסקי ..... **י 12**
יהודה אלטמאן ..... ו 36
יהודה אליעזר אניקסטער ..... יא 149, **יד 2**
יהודה אליעזר דעמאנט ..... ד 11
יהודה ב"ר ליב, אב"ד קלעצק ומיצט ..... **יג 12**
יהודה בוכהאלטער ..... **ה 15**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א-ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז-יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג-יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

יהודה בערמאן ז 58
יהודה בראוואר יד 6, תח 3, 14**
יהודה גינצבורג ג 44
יהודה דוד אייזענשטיין
ה 11, ה־ת 13**, 109, ז 44, י 64, יד 52, טו 18
יהודה דוד בערינשטיין ה 20, 110, ז 2, ט 292
יהודה הוירסקאוויץ י 59
יהודה הכהן וויסטינעצקי ב 18, ז 61
יהודה הכהן כהנא־שפירא ח 183
יהודה הלוי ליבשיץ ב 23, ג 24, ד 23
יהודה הלוי קאפשטיין ט 306, יב*
יהודה הלל גרינסטאן ו 22
יהודה העשיל הלוי לעווענבערג
ז 3, ח 213, טו 37, יז 4, 18**
יהודה זאב נופך ב 31, יג 37
יהודה זונדיל קובלענץ ט 306, טו 30
יהודה חרמון ח 162
יהודה טורא טו 29
יהודה טייטילמאן י 36
יהודה יודיל ליפשיץ ח 207
יהודה יודל בכרך ה 21, 88, ו 71
יהודה יודל ווערניקאווסקי (ורניקובסקי)
ג 14, ט 275, 306, טז 6, 18**, יז 4, 17**
יהודה ליב (- יהל"ל) לעווין - ראה גם יהודה ליב לעווין
א 34, 7־6**
יהודה ליב (- ר' ליב חריף) לוריא י 112
יהודה ליב (אריה ליב) ראזע ט 317, יז 4, 18**
יהודה ליב אבראמזאן יט 7
יהודה ליב אוזליאנער יג 51
יהודה ליב באס ט 301
יהודה ליב בלוי ז 82
יהודה ליב בערגער ז 59
יהודה ליב גארדין (ראה גם גארדאן)
ו 53, ז 85, י 86, 103, יז 4, 17**, יט 12
יהודה ליב גינזבורג י 47
יהודה ליב גמזו א 14
יהודה ליב גראבהארט ד 8
יהודה ליב דאווידזאהן א 15
יהודה ליב דוואַרזעץ י 40, 53
יהודה ליב די בוטין א 29, יג 25, 28, 31
יהודה ליב הוטנער י 58
יהודה ליב וואדיסלאווסקי ו 29
יהודה ליב וויינבערגער י 108
יהודה ליב ווייסבערג ו 18, ז 127
יהודה ליב זלקינד ו 51
יהודה ליב זעלצער ה 51, ח 151, י 63
יהודה ליב חדש י 88
יהודה ליב טראבער ה 66
יהודה ליב יפה ב 31
יהודה ליב לאזאראוו ו 41
יהודה ליב לנדא ז 131
יהודה ליב לעווין - ראה גם יהל"ל
ה 65, ז 3, יד 2, טז 6, 33**, יז 4, 18**
יהודה ליב מאשבוים יא 146
יהודה ליב מגנס ח 229, יד 13, 38
יהודה ליב מזא"ה יא 150
יהודה ליב סעניער ט 259, טו 35
יהודה ליב עזרין יא 179
יהודה ליב פליישער יא 186
יהודה ליב פערילמאן ב 39, 48, ז 78, 117
יהודה ליב צירילסאן ג 37, ח 139, י 77, טז 7, 28**
יהודה ליב קאזיס ג 42
יהודה ליב קאנטאר ו 60
יהודה ליב קצנלסון י 62
יהודה ליב קריינדל י 65
יהודה ליב קרינסקי ז*, ט 312, טז 7, 35**, יז 4, 33
יהודה ליב ראבינאוויטש א 7־6**, 49
יהודה ליב ראפפורט ה 95
יהודה ליב רחמיאלעוויטש ה 51
יהודה ליב שווארצבערג ג 43, ה 103, יב 256, טז 8, 31**
יהודה ליבוש היילפרין ז 120
יהודה לייב אלטשולער י 14
יהודה לנדא ח 208
יהודה לעווין י 126
יהודה לעוויק א 36, י 9
יהודה מארק ו 48
יהודה מאשיץ ח 228
יהודה מעשיל הכהן צירקעל ג 38, ו 59, י 84
יהודה משה אפטיא ז 13, י 15
יהודה משה באיוק י 19
יהודה סגל ד 12, ז 113, י 69
יהודה רבינוביץ יב 246
(יהודה) יודל ראזענבערג ט 319, תח 6, 41**
יהודה שטיינבערג י 69
יהונתן אבעלמאן א 7, ב 3*, טז 5, [20]**, יז 4, 18**
יהונתן אייבשיץ (איבענשיץ, אייבענשיץ)
טז 5, 11**, יז 4, 7**
יהונתן הלוי פינקעלשטיין ט 294
יהונתן יאנאטהאנזאן ה 55
יהונתן סאטאנאוועד ז 48
יהונתן עליאסבערג

ב 35, ו 23, ז 49, ח 173, טז 7, 19*, יז 4, 19**

יהונתן שעפף יד 52, 57

יהודה ליב צינזלער ה 84, טו 49

יהושע אבעלזאהן ז 11

יהושע אגרעס י 2

יהושע אייזיק (שפירא) "אייזיל חריף" (מסלאנימא) ד 37, (ט 304,) יג 28, יח־כולו

יהושע אייזענשטאדט א 8, י 6, תח 3, 10**

יהושע אלטר י 13

יהושע אריה ליב תוספאה יב 273

יהושע בוימעל י 22, תח 3, 12**

יהושע בוקסבוים יב 261, תח 3, 12**

יהושע בלאך טו 45

יהושע בנין ה 19

יהושע בריסקין ו 17

יהושע (אליקים יהודא) גאלדבערג י 35

יהושע גערשענאוויץ ד 6

יהושע דובער חאווקין ג 18, 27

יהושע הינדין י 61

יהושע הלוי הורוויץ ג 12

יהושע הלוי זאמבראווסקי י 81

יהושע העליר א 52, ו 71, יג 31

יהושע העשיל [ב"ר מאיר] יג 23

יהושע העשיל אייבענשטיין טו 28, תח 3, 10**

יהושע העשיל אשכנזי ד 29

יהושע העשיל גארטשאקאוו י 44

יהושע העשיל הכהן כהן י 102

יהושע העשיל יפה ה 59

יהושע העשיל לייטער י 133

יהושע העשיל סינגער ה 75, ט 258

יהושע העשיל עליאסבערג ט 263

יהושע העשיל ראבינאוויץ
יב 239, 241, טו 3*, תח 6, 40**

יהושע וואגמאן יד 19

יהושע זאב אבנר יא 178

יהושע זעליק תרשיש יב 273

יהושע חיים הלוי עפשטיין ב 36

יהושע טהאן י 91

יהושע יוסף בראדסקי ז 64

יהושע יוסף פריילי ב 43, ט 254, יא 202

יהושע כ"ץ ב 12,

יהושע לאנג ב 23, טז 6, 26**, יז 4, 19**

יהושע ליב בלאך ט 344

יהושע ליב דיסקין
ז 49, 125, יא 147, טז 5, 16**

יהושע לעבאוויטש י 134

יהושע מאלאוויצקע ד 12

יהושע מערעמינסקי י 110

יהושע מרדכי צוקערמאן יא 194

יהושע ן' שושן ו 68

יהושע סגל ה 74

יהושע סיגעל ז 4

יהושע סירקין ו 53, יג 37

יהושע עפשטיין ב 36

יהושע פריידין ג 36, י 86

יהושע צבי ראבינאוויץ ט 318

יהושע צייטלין ג 27

יהושע צרבינסקי יב 221

יהושע ראבינאוויץ ג 14, 38, ז 24, 117

יהושע שווארצבערג יב 255

יהושע שטיינבערג ד 36

יהל"ל (יהודה ליב) לעווין (ראה גם יהודה ליב לעווין)
א 34, 7-6**

יו"ט ליפמאן היילפערין ד 27, יג 25

יו"ט ליפמאן מאירסאן ח 220

יו"ט ליפמאן מקאפולי יג 25

יואל גרשון מינדלין ג 27

יואל דוד הלוי לעווינשטיין ח 208

יואל הכהן כ"ץ י 108

יואל זעליג זאלקינד ד 1*, 14, טז 6, 25**, יז 4, 19**

יואל חריף יג 34

יואל ליבלינג ה 66

יואל מארגרעטין ח 225

יואל משה בוימעל י 22

יואל סאממער יא 167

יואל צבי ראטה יד 32

יואל ראובן זעלדין ח 154

יואל שארין יא 164

יודא סופר ט 255

יודל אייזענשטאדט ז 26

יודל יעלינא ג 9

יודל (יהודה) ראזענבערג ט 319, תח 6, 41**

יוזף יוזפא אפרתי ד 3

יוחנן טוועריסקי (מראחמסטריווקא) טז 6, 15**, יז 4, 9**

יוחנן, אדמו"ר (הרבי) מראחמיסטריוויקא
טז 6, 15**, יז 4, 9**

יום־טוב ליפמאן הכהן וואסלאווסקי
ב 13, ד 34, ט 264, י 72, טז 6, 18**

(יום טוב) ליפמאן לעווין
י־ח*, 40, 126, יב 229, תח 4, 26**

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־ו בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

יונה "בן אמתי" פאלייא ה 76, ה-ת 9**
יונה גירשאוויץ ד 6
יונה גערשטיין ה 67
יונה דוב בלומבערג ו 15
יונה ווילסון טו 28
יונה זלוטניק טו 60
יונה פילוואַרג יא 193
יונתן כהן ט 310
יוסף (מאיר) אשער ה 14, ז 119, ח 157
יוסף אברהמס ז 10
יוסף אדלער י 2, תח 3, 9**
יוסף אהרן מארילוס יא 145
יוסף אייזיק בלאשטיין ו 15
יוסף אייזענשטאדט ב 9
יוסף אלחנן מלמד ג 28, ח 234
יוסף אלטשולער י 13
יוסף אליהו הענקין י 63, 65, תח 4, 18**
יוסף אליהו ווינאגראד ז 129, ח 140
יוסף אליהו לאנגענאער י 109
יוסף אליהו פרי(ע)ד ה 79, טז 7, 26**, יז 4, 21**
יוסף אליהו קאמינעצקי ט 304
יוסף אלימלך הכהן כהנא ח 183
יוסף אלכסנדר יב 254
יוסף אלנוקאה (אלנקווה) ז 38
יוסף ארוואץ יד 40
יוסף אשינאווסקע יד 18
יוסף ב"ר יהודה אידיל מפאריץ יג 14
יוסף באושאוועד יד 5
יוסף באקשט ב 43
יוסף בורשטיין י 24
יוסף בירדוגו יא 142
יוסף בליקער ז 55
יוסף בנימין פישער ה 86
יוסף בן-ציון דעמאנט ד 12, טז 5, 35**
יוסף בערקאוויץ ח 144
יוסף בראגין י 33
יוסף בראדאצקי ז 63
יוסף ברונדעס ז 67
יוסף בריל ו 18
יוסף ברילל יג 37
יוסף גארפינקעל ז 5
יוסף גראדענסקי ז 101
יוסף גראססמאן ט 252, יד 26
יוסף גרינבערג ח 151
יוסף דאקטאראוויץ י 52, יד 16
יוסף דוב בער (סולוביצ'יג) מבריסק יג 36
יוסף דוב הכהן כהן י 103
יוסף דוב פייוואוסיאוויץ יד 43
יוסף דוב פרומקעס יב 275
יוסף דוב קאסטעל יב 226
יוסף דובער סאלאווייציג א 26, ב 43, 50, ד 25, 38, ה 107, ח 238, ט 341, י 37, 117, 123, יב 243, טו 41, 56, טז 7, 16**
יוסף דוד בערגער ז 74
יוסף דוד רובינשטיין ד 35, ז 22
יוסף דניאל וואלאך י 71
יוסף הירש דינער ז 110
יוסף הכהן ראפפורט י יג 22
יוסף הכהן שווארטץ ו 67, יא 151, יב 256
יוסף הלוי אייזענמאן יד 2
יוסף הלוי לעווין ג 24, טז 6, 35**, תח 4, 26**
יוסף הלוי מיללער יא 151
יוסף הלוי ב 16
יוסף וויניק י 78
יוסף זאב קויפמאן יד 48
יוסף זונדל הוטנער ז 113, 115, י 58, יא 154, תח 4, 17**
יוסף זילווערמאן ו 32
יוסף זכריה שטערין א 51, ב 49, ג 35, ה 92, ו 72, ז 19, 123, י 112
יוסף זעליג גליק ה 29, יז 4, 35**
יוסף זעף ה 51
יוסף חזאנאוויץ ב 20
יוסף חזן י 89
יוסף חיים דוד וואלאברינסקי י 69
יוסף חיים זאנענפעלד ח 138, 139, י 55, יא 160, 165
יוסף חיים יצחק סטודיניעצקא יא 170
יוסף חיים כהן ח 186
יוסף חיים קאפלאוויץ יב 228
יוסף חריף ט 287
יוסף טורמאש ז 5
יוסף יאסקי לינעצקי א 33
יוסף יאפפא ו 38
יוסף יהודה ליב זאסניץ ה 43, ט 300
יוסף יהודה שטראסבערג יד 39
יוסף יוזל מאגילניצקי ה 68, ט 252, יד 26
(יוסף) י. יוסלוביץ יב 264
יוסף יחיאל ב"ר מאיר יג 53
יוסף יחל גינצבורג ו 21
יוסף ינקעלעוויץ י 98

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

יוסף יפה ... **א 32**, ד 12, ז 87
יוסף יצחק קויפמאן ... טו 30
יוסף ישראל סירקיס ... **ט 258**
יוסף כהן־צדק ... ו 43
יוסף לאטיינער ... **ה 61**
יוסף לאץ ... **יד 27**
יוסף לוקשטיין ... טו 60
יוסף ליב בלאך ... י 23, 103, יא 150, יב 260
יוסף למדן ... **י 120**
יוסף לעאנארד ליוואי ... **ו 44**
יוסף לעווינשטיין ... **א 36**, ד **25**, זי, טו 66, טז 6, **25****, יז 4, **20****
יוסף מאיר הכהן פיש ... **ט 284**
יוסף מאיר יעב"ץ ... **ח 172**
יוסף מאיר יעקבסאן ... **ח 174**
יוסף מאיר לעווין ... **יד 33**
יוסף מזל ... **ח 231**
יוסף מיוחס ... ג 36
יוסף מסלוצק ... **יג 31**
יוסף מפינטשוב ... **יג 13**
יוסף מרגלין ... **יג 23**
יוסף מרדכי כהנא ... **י 107**
יוסף משה טייבער ... ט 309
יוסף משה רפאל פאזין ... **ט 268**
יוסף נאטאוויץ ... **ג 29**
יוסף נוטוביץ ... יא 161
יוסף נפתלי ראזינבערג ... **ה 95**
יוסף סאקאוויץ (סקוביץ) ... ז 77, טז 7, 16**
יוסף סילווערמאן ... ח 230
יוסף עין ... **יד 42**
יוסף ענגיל ... **יא 183**
יוסף פאצאנאווסקי ... **יא 189**
יוסף פאקראסא ... **א 44**
יוסף פיימער ... א 45, י 63, **יא 190**, יב 263, טו 62, טז 7, 16**, **יז 4, 19****
יוסף פיינס ... **יא 192**
יוסף פנחס שווארצבערג ... **יב 256**
יוסף פרידלאנדער ... **ה 79**
יוסף פרידמאן ... יב 275
יוסף צבי דושינסקי ... ז 130, **י 54, תח 3**, 16**
יוסף צבי הירש הכהן סלאוסץ ... **יג 62**
יוסף צבי הלוי לוי ... **ח 199**
יוסף צבי הערץ ... **ז 118**
יוסף צבי ווייס ... **י 76**
יוסף צבי זילבערשטראם (גפן) ... **י 84**, יא 172
יוסף צבי לעוו ... ז 46
יוסף צבי מיטטעלמאן ... **יד 36**
יוסף צווייג ... **יב 219**
יוסף קאהן ... **ה 87**
יוסף קאנאוויץ ... **טז 7, 33***
יוסף קוידינובער ... א 28
יוסף קונאביץ ... יב 255
יוסף ראזין (דווינסק) ... ט 296, יא 150, **ו 65**
יוסף ראזין (מינסק, ופאסייאיק נוא דזערזי) ... **יב 243**, 255, טו 53, **תח 6, 40****
יוסף ראזענטאהל ... ה 16
יוסף רבינוביץ ... יד 9
יוסף רויזען (טעלז־סלונים) ... ג 9, ה 67, ו 66, י 105, טו 43, **טז 8, 17****, **יז 4, 20****
יוסף שאול נאטאנזאהן ... א 32, 38, ו 62, ז 126, ח 151
יוסף שאולס ... טו 32
יוסף שאקאוויץ ... יד 27, **יז 4, 20****
יוסף שלופ(פע)ר ... **ב 49**, ג 39, ה 60, ז 33, ט 275, 336, טו 51, **טז 8, 17****, **יז 4, 20****, **יח 11**
יוסף שמואל מאנזאהן ... ד 6
יוסף שפירא ... ט 280
יוסף תאומים ... **ט 348, תח 6, 44****
יוסף תומארקין ... יב 273
יוסף, יעקב - יעקב ראה יאסעף
יחזקאל אשישקין ... **ו 12**
יחזקאל בנעט ... **י 32**
יחזקאל דיקקעס ... **ז 109**
יחזקאל ליבשיץ ... **ד 22**, ו 48
יחזקאל ליפסקי ... ה 57
יחזקאל ליפשיץ ... י 81
יחזקאל לנדא ... ב 17, י 77, טו 6, **11****, יג 33, **יז 4, 7****
יחזקאל לעוויט ... **ג 23, ה 64, ה־ת 7****
יחזקאל מאסקאוויץ ... **יא 144**
יחזקאל סטאמלער ... **ג 33**
יחזקאל סירקין ... **יא 174**
יחזקאל פאנעט ... יא 142
יחזקאל פוטערפאס ... **יג 61**
יחזקאל קראווצוב ... **ט 310**
יחזקאל ראטנער ... **א 50**
יחיאל [שפירא (אבי ר' אייזיל חאריף)] ... **יח 3**
יחיאל אברהם בלאנקמאן ... **י 29**
יחיאל אידל ליבשיץ ... **ד 22**
יחיאל אשכנזי ... **י 18**
יחיאל ברוידא ... יד 7
יחיאל בריל ... ה 23

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

יחיאל דוב שפירא ט 345
יחיאל הורוויץ ז 114
יחיאל הייפערין יג 15-13, 17, 40, יח 3
יחיאל הלל גארעליק י 44
יחיאל הלל י 52
יחיאל העליר א 28, ד 13, ו 46, ט 267
יחיאל יהודה לעווינזאהן ו 45
יחיאל יעקב ווינבערג י 75
יחיאל מאיר ברימער י 66
יחיאל מאנטעל טו 5*, יא 142
(יום טוב) ליפמאן לעווין י-ח*, 40, 126, יב 229
יחיאל מיכל ב"ר צבי [הירש] יג 26
יחיאל מיכל ברוממער ז 67
יחיאל מיכל ברקמאן ב 13
יחיאל מיכל גאלדבערג י 41
יחיאל מיכל הכהן, אב"ד זאקראטשין ח 137
יחיאל מיכל וואלפסאהן ב 30, ד 38, ה 70, ו 23, יב 253
יחיאל מיכל חרל"פ י 90
יחיאל מיכל יאגזור ח 169
יחיאל מיכל לייטער י 117, יא 160
יחיאל מיכל מיאנישאק ה 12
יחיאל מיכל עטטינגער ט 263
יחיאל מיכל עפשטיין א 7-6**, 42, ה 35, 96, ז 57, ח 143, ט 266, 322, יב 269, יד 9, 18, 34, 46
יחיאל מיכל פינס ג 35, ו 38
יחיאל מיכל רבינוביץ יב 249
יחיאל מיכל תאומר יב 272
יחיאל משה סאגאלאוויץ (אב"ד מאלאווא) ב 32, יא 165, יב 274
יחיאל משה סאגאלעוויץ (אב"ד ווילנא) ב 32
יחיאל צלינוב ט 296
יחיאל קליין ט 255
יעקב (דזיקוב) גאעל י 43
יעקב אביחצירא ז 9
יעקב אהרן לוריא יג 28, 29, 48
יעקב אהרן קופריץ ו 61
יעקב אורינשטיין יא 205
יעקב אייזענשטאדט י 6
יעקב איסקאלסקי ז 4, 33, 92, טו 39, יז 4, 22**
יעקב אליעזר סילמאן יא 173
יעקב ב"ר אהרן מקארלין יג 13
יעקב ב"ר יהודה משקלאוו יג 13
יעקב ב"ר יוסף יג 41
יעקב ב"ר משה יהודא ליב יג 60
יעקב באריט - ראה יעקב בריט
יעקב בכרך ה21
יעקב בלום י 30
יעקב בן-ציון הכהן מענדעלסאן ח 239, טו 44
יעקב בער ספסל ט 340
יעקב בערינשטיין ה 20
יעקב בצלאל לויטערבאך ו 42
יעקב בריט א 25, ב 19, 47, ה 19, ו 64, ז 50, טז 5, 13**, יז 4, 7**
יעקב בריל ב 41
יעקב גאלדמאן א 13
יעקב גארדאן (סויטהפארט) ח 2*
יעקב גארדאן (שאקי-קובנה) י 43, 44
יעקב גארדין ה 27, ה-ת 11**
יעקב גדליהו סמארגאן ג 33
יעקב גודמאן ז 90, תח 3, 15**
יעקב גוטקאווסקי ז 92
יעקב גולדבערג י 46
יעקב געזונדהייט יב 272
יעקב גרינוואלד ז 104
יעקב גרשון ראבינאוויץ ז 118, ט 318, טז 7, 34**
יעקב דאחנער ז 108
יעקב דאנישעווסקי י 45, 52
יעקב דוב ראפפורט י 112
יעקב דובער אייזענשטאדט ב 9
יעקב דוד גארדאן יד 25
יעקב דוד ווילאווסקי [רידב"ז = ר' יעקב דוד בן זאב]
ב 45, ד 13, ה 3*, 38, 57, ה-ת 2**,
ו 57, ז 33, 35, ח 150, 167, 178, 189, 228,
ט 254, 281, י 65, יד 24, טז 6, 12**, יז 4, 8**
יעקב דוד לוריא י 113
יעקב דינעסזאהן ו 24
יעקב דענזאהן ו 25
יעקב הורוויץ (מדאקשיץ) יג 28
יעקב הורוויץ (מריגה) ז 115
יעקב הורוויץ (מסמוך לנאוואהאדאק) ה 34, יד 17
יעקב הכהן כהנא-שפירא ח 183
יעקב הכהן כהן-ברנשטיין ח 189
יעקב הכהן מעסקין יא 155, תח 5, 29**
יעקב הכהן פלעקסער יא 196, תח 5, 35**
יעקב הלוי אבן-פראממער ז 1
יעקב הלוי טער ה 54
יעקב הלוי ליפשיץ ד 23, ה 80
יעקב הלוי ספיר ה 21, תח 5, 32**
יעקב הלוי פינק ט 280, טו 20
יעקב הלוי קאפשטיין ז*, ט 303, טז 7, 28**, יז 4, 21**

יעקב הלל אייטינגא ..... **יג** 43
יעקב הלל עטטינגער ..... **ו** 62, **יג** 28, 29, 31
יעקב הלל עלקינד ..... ד 6
יעקב ווידענפעלד ..... י 18, 20
יעקב ווייצמאן ..... **י** 76
יעקב ווילענציק ..... **ב** 3*, 18, **טז** 6, **22****, **יח** 4, **21****
יעקב וויסאצקי ..... **יט** 7
יעקב ווישנעווסקי ..... **י** 61, **יג** 60
יעקב זאב רעדעלהיים ..... **יב** 254
יעקב זלמן רייזין ..... **ה** 100, **ה־ת** 15**
יעקב זק"ש ..... ג 17
יעקב חורי ..... **ו** 34
יעקב חי זריהן ..... **ח** 151
יעקב חריף ..... ג 22
יעקב טאוושונסקי ..... **ח** 179, **יז** 4, 33**
יעקב טוביה גולדברג ..... יא 178
יעקב טיקטינסקי ..... ז 48
יעקב טענענבוים ..... **ו** 36
יעקב יאסף (יאסף) ..... **ב** 40, ד 19, 28, **ה** 16, 19, 28, 56, 86, 89, 101, **ה־ת** 1**, **ז** 1, 58, 107, **ח** 153, **ט** 344, **י** 38, **יד** 50, **טז** 23**
יעקב יהודה פאלק ..... יב 235
יעקב יוסף גאראדסקי ..... **יד** 14
יעקב יוסף סלונים ..... **יא** 174
יעקב יוסף ספעקטאר ..... י 35
יעקב יוסף שטיין ..... **יב** 259
יעקב יוקב עטטלינג(ע)ר ..... **א** 45, טו 48, **טז** 7, **12****, **יז** 4, 8**
יעקב יעקבסאן ..... **י** 99
יעקב יעקעלעש ..... ג 41
יעקב יפה ..... **ח** 173
יעקב יצחק הורוויץ ..... ז 125
יעקב יצחק וואדיסלאווסקי ..... ו 29
יעקב יצחק טוועראסקי (הרבי ממאק[א]ראוו) ..... יב 241, **טז** 6, 15**, **יז** 4, 9**
יעקב יצחק טוועראסקי (הרבי ממאק[א]ראוו - שיקאגא) ..... יב 241, **תח** 4, 21**
יעקב ירוחם הכהן מחירסקי ..... **יא** 159
יעקב ישעיהו לעוויטאן ..... **ג** 23
יעקב ישראל לאנגענאער ..... י 109
יעקב כהנא ..... ד 14, ז 49
יעקב כהן ..... **ו** 40
יעקב לאנדא ..... **יג** 56
יעקב ליב קראך ..... **יב** 235
יעקב ליב שעפעלאוו ..... **יב** 266
יעקב ליבאשיץ ..... **יג** 27, 47
יעקב ליטווין ..... **י** 116
יעקב ליפשיץ ..... **ד** 23
יעקב לעווינזאהן ..... **טו** 4*
יעקב לעווינזאהן ..... **יד** 30, טו 42, 65
יעקב לעווינסאן ..... **י** 64, 130
יעקב לעוויצקי ..... **ח** 211, ט 341
יעקב מאיר גאלד ..... ז 79
יעקב מאיר ג(א)ראדענסקי ..... **א** 13, **יג** 36
יעקב מאיר הכהן כהנא ..... **י** 16, 104, **תח** 4, 24**
יעקב מאיר ישרון ..... **ח** 180
יעקב מאיר סאגאלעוויץ ..... **יא** 165
יעקב מאיר קראווצינסקי ..... **יז** 4, 21**
יעקב מאיר, חכם באשי ..... **ח** 219, **טז** 6, 27**, **יז** 4, 22**
יעקב מארגרעטען ..... טו 69
יעקב מארק ..... **ו** 48
יעקב מדאקשיץ ..... **יג** 29
יעקב מזא"ה ..... **ח** 218, **יט** 15
יעקב מזל ..... **יד** 36
יעקב מינקין ..... **יא** 153
יעקב מרדכי הירשנזאהן ..... ו 27
יעקב מרדכי וואלפסאהן ..... **ה** 37
יעקב משה דרוזין ..... טו 30
יעקב משה חרל"פ ..... **י** 90, יא 188
יעקב משה ירושלימסקי ..... **ח** 177
יעקב משה פארט ..... **יא** 189
יעקב משה פיינשטיין ..... **ה** 78
יעקב משה שווארץ ..... ט 313
יעקב נאטקין ..... ו 52
יעקב נאסטאסקין ..... **ו** 51
יעקב נחמה ..... **יא** 161
יעקב ניטא ..... **ו** 52
יעקב נפתלי הערץ שמחוני ..... **יב** 262
יעקב נתן ווייסמאן ..... ט 331
יעקב סאלאווייציק ..... **יא** 166
יעקב סאפירשטיין ..... **ה** 75
יעקב סטלביץ ..... **יא** 171
יעקב סנדר טורבערג ..... ה 54
יעקב סקלאר ..... **יא** 177
יעקב פיעסקין ..... ב 10, 16
יעקב פישמאן ..... **יא** 193
יעקב פערלאוו ..... יא 199, **תח** 5, 36**
יעקב פפעפפער ..... **ה** 79
יעקב פקלי ..... ט 261
יעקב פראגער ..... ו 31

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

יעקב צבי באשקאוויץ ... **יב** 274, טו 50
יעקב צבי יאנאווסקי ... **ח** 170, **ט** 291
יעקב צבי מעקלענבורג ... ג 43, ה 103
יעקב צבי סאבעל ... **ה** 74
יעקב צבי שפירא ... ב 50, ט 326
יעקב צבי שפערלינג ... א 11
יעקב קאוונער ... ב 17
יעקב קאנטראוויץ ... יא 191, **יב** 226, **תח** 6, 38**
(יעקב) קאפל רייך ... ז 103, ח 142, **תח** 6, **42****
יעקב קאפלאן ... **יג** 30, **31**
יעקב קוטשינסקי ... ט 271
יעקב קעניג ... טו 28
יעקב ראבינאוויץ (ממאנאסטריטש) ... **יב** 241
יעקב רבינאוויץ (מאנגליא) ... **ו** 63
יעקב רובין ... ט 252
יעקב רייפמאן ... ד 6, 16, ו 43, 52
יעקב שאול אלישר ... ז 118, ח 233
יעקב שיף ... **ו** 70, **י** 75
יעקב שלמה האלצבערג ... **ג** 11
יעקב שמואל בראדסקי ... **ז** 65
יעקב שמואל מאראגאווסקי ... **יא** 144
יעקב שמואל פוכס ... **א** 44, **תח** 5, 34**
יעקב שמחה וואלפסאהן ... ה 19
יעקב שמעון פרוכטגארטען ... י 24
יעקב שפירא ... יד 3
יעקב תאומים ... **ט** 349, יד 56
יעקבקא היילפרין ... **ז** 120
יצחק (שפירא) - אדמו"ר מניסעכיז (ניסאכיזער) ... **טז** 7, **15****, **יז** 4, 9**
יצחק אביגדור ... ג 46, ד 26
יצחק אברהם (ב"ר אשר) ... **יג** 13, 16, 19, **22**
יצחק אברהם ב"ר אשר ... **יג** 40
יצחק אהרן זילבערפארב ... **י** 84
יצחק אהרן ראפאפארט ... **ג** 41, ה 96, ו 12, טו 63, **טז** 8, **28****, **יז** 4, **22****
יצחק אייזיק אברך ... ז 11
יצחק אייזיק בעללעשצעער ... ו 10
יצחק אייזיק ברוידא ... **יד** 7
יצחק אייזיק גינצבורג ... ה 29
יצחק אייזיק דובער ... **יג** 30, **31**
יצחק אייזיק הלוי סמאהל ... **יא** 175, **יט** 12
יצחק אייזיק הלוי ... **ו** 28
יצחק אייזיק חבר ... ו 30
יצחק אייזיק יהודה ליב ראללער ... **יב** 249
יצחק אייזיק כהנא ... ח 183
יצחק אייזיק מאדילעווסקי ... **ח** 217
יצחק אייזיק עללען ... **יד** 41
יצחק אייזיק עמדין־באראש ... **יא** 181
יצחק אייזיק ראללער ... **ג** 41
יצחק אייזיק שור ... ט 347
יצחק אייזיק שחור ... ז 72
יצחק אייזענשטאדט ... **ב** 9, **י** 6
יצחק אלחנן ניישטאדט ... **ט** 248
יצחק אלחנן ספעקטאר ... ב 11, 31, 32, 38, 43, 45, 50, ג 8, 31, 40, 44, ד 4, 10, 23, 26, 32, 33, ה 12, 15, 23, 29, 34, 46, 48, 60, 62, 66, 71, 77, 80, 93, 104, 107, ו 14, 28, 31, 42, 46, 63, 64, ז 1, 11, 12, 33, 42, 47, 49, 78, 118, ח 153, 157, 170, 231, 243, ט 245, 264, 268, 286, 299, 307, י 25, 35, 36, 37, 120, 124, יא 151, 159, יב 244, 260, יג 36, יד 10, 28, 50, 56, טו 49, **טז** 7, **12****, **יז** 4, 8**
יצחק אליעזר ליפמאן שערשעווסקי ... **ג** 44, 46, ז 22
יצחק אנדרעס ... **ב** 10
יצחק אסולין ... יד 40
יצחק אראנאווסקי ... **ד** 3
יצחק ב"ר אהרן ... **יג** 13
יצחק ב"ר יהושע ... **יג** 18
יצחק ב"ר מרדכי [ששון] ... ז 13
יצחק ב"ר צבי הירש הלוי ... **יג** 41
יצחק בורשטיין ... י 30
יצחק בורשטיין ... **י** 25
יצחק ביק ... **י** 28
יצחק בלאזער ... ה 66, ז 41, ח 159, ט 326, י 115, יא 154
יצחק בן־ציון איזעקסאן ... **ז** 20
יצחק בער חאנעס ... **ה** 53, ח 154, י 87, טו 42
יצחק בערגער ... ז 60
יצחק בערנייס ... **טז** 5, **12****, **יז** 4, 8**
יצחק בצלאל מרגענשטערן ... **ח** 239
יצחק ברוידא ... **ה** 23
יצחק ברקמאן ... ב 13
יצחק גאלדבערג ... ז 22, **יד** 12, **24**
יצחק גוטמאן ... ו 52
יצחק גולדבערג ... **י** 45
יצחק גורעוויץ ... ז 42
יצחק גרינבלאט ... **י** 49
יצחק גרינבערג ... **י** 15, 49
יצחק דאנציג ... **א** 7-6**, 24, **ו** 2*, ז 128
יצחק דוב בעריש תאומים ... **ט** 349
יצחק דוב ברקוביץ ... **י** 40, **יד** 10
יצחק דוב הלוי באמבערגער ... ז 47

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

יצחק דובער מארקון ח 226
יצחק דיין ה 46
יצחק דעמבא א 25
יצחק הורוויטץ ו 26
יצחק הכהן לאקס י 110
יצחק הכהן פינפער ט 279
יצחק הלוי גראממער ו 22
יצחק הלוי מארקוס ו 72
יצחק הלוי מרקוס ח 240
יצחק הלוי סג"ל ז 2, ט 249
יצחק הלוי רובינשטיין יב 251
יצחק הערש י 71
יצחק וואלטמאן י 70
יצחק וויס ו 31
יצחק ווינאגראד ח 140, ו 72, ז 129, י 30, טו 47
יצחק ווערניקובסקי י 30
יצחק זאב אלשוואנגער ג 5, ד 15
יצחק זאב וועגדראווסקי ה 42, ז 3
יצחק זאב יאדלער י 94
יצחק זאב סאלאווייציק ד 25
יצחק זעליג מארגענשטערין מסאקאלוב
י 31, יא 144, תח 5, 28**
יצחק זעליקאוויץ ה 50
יצחק זעלצער ח 150
יצחק זעקל הלוי באמבערגער ז 47
יצחק חזן ד 16
יצחק חיות ג 19, י 89
יצחק טעביל יג 36
יצחק טראבער ה 66
יצחק יאשפאן י 95
יצחק יהודה גולדציהר ז 82
יצחק יהודה ספיר יא 176
יצחק יהודה שמעלקעס י 126
יצחק יוסף קויפמאן יב 232
יצחק יחיאל אינדיצקי ב 10
יצחק יחיאל הלוי דאווידזאן א 46, י 50
יצחק יעקב בלום י 30
יצחק יעקב ווייסבערג טו 43
יצחק יעקב טיקטינסקי ח 166
יצחק יעקב ראבינאוויץ ט 315
יצחק יעקב ראבינוביץ י 112
יצחק יעקב ריינעס (רינס) ב 39, ד 12, ו 66, ז 32, 37, ט 276, 327, י 44, 65, 85, 92, יא 140, טז 8, 24**, יז 4, 22**
יצחק יעקב תאומים ט 349
יצחק ירוחם דיסקין ז 111, יא 150, 160, 205
יצחק כ"ץ יג 12
יצחק לאזדינער יג 35
יצחק ליב גולדברג ז 93
יצחק ליב עפשטיין ט 266, יז 4, 23**
יצחק ליבוש (י.ל.) פרץ א 47, תח 6, 38**
יצחק ליעוואוויץ ה 62
יצחק ליפא בריל ה 23
יצחק ליפקין יב 254
יצחק מאיר גרענט יא 157
יצחק מאיר דאווידזא(ה)ן ד 8, טז 5, 31**, יז 4, 23**
יצחק מאיר ראבינאוויץ ב 47, ז 69
יצחק מאלצאן יא 154
יצחק מעליר ב 30
יצחק מערינהאלץ י 50
יצחק מרדכי הכהן ראבינאוויטץ ב 242
יצחק מרעלי יא 158
יצחק משה באדער א 10
יצחק נאגא־שווילי ז 29
יצחק נוטוביץ יא 160
יצחק נטע משעוויצקי יא 159
יצחק ניסענבוים ד 24
יצחק סאבעל ב 34
יצחק סאדין יא 165, טו 27, תח 5, 30**
יצחק סובאלסקי א 40, ה 51, יד 8, תח 5, 31**
יצחק סטאלמאן יא 169, תח 5, 32**
יצחק סלוצקי יא 175
יצחק ספעקטארסקי ה 76
יצחק עלקאוויץ י 77, יא 180
יצחק עפראן א 50, ד 26
יצחק פורטני ו 33
יצחק פייגענבוים י 24
יצחק פיינבערג י 36
יצחק פיין יח 9
יצחק פינס ב 37, יג 25, 31
יצחק צבי בערקאוויץ ז 62
יצחק צבי בראדאצקי ז 63, יז 4, 34**
יצחק צבי הירש (האלבערשטאט) יג 50
יצחק צבי הלוי יונגרייז י 98
יצחק צבי מארגאלין ו 47
יצחק צבי מארגרעטין ח 225
יצחק ציוני ג 40, ו 25
יצחק קאמינער ד 30
יצחק קאפלאן ה 88
יצחק קארפאטשעווסקי ח 166

יצחק קליין (סאטמאר) ..... **ז***, **ט 313**, י 26, **יא***, **טז 4***, 7, **28****
יצחק ראבינאוויטש ..... **א 50**
יצחק ראבינאוויץ ..... **ה 91**
יצחק ראבין ..... **ב 43**, **יג***
יצחק ראחמאן ..... **ד 34**
יצחק ריטענבערג ..... ה 21
יצחק שירווינט ..... א 25
יצחק שלמה יואל ..... יא 163
יצחק שמחה הורוויץ ..... **ה 34**, **יד 25**
יצחק שמידמאן ..... **יב 263**, **תח 6**, **44****
יצחק שמעלקיש ..... ז 122, ט 309, י 34, 89, יד 28
יצחק שמריהו ווילסון ..... טו 28
יקותיאל אריה קאממעלהאר ..... **י 60**
יקותיאל זוכאוויצקי ..... **ח 142**
יקותיאל זוסיל הכהן ראפפורט ..... ב 24, **יג 36**, ט 311, **יג 28**, **51–50**
יקותיאל זוסמאן הכהן קאפלאן ..... **ג 39**
יקותיאל זלמן הלוי לעוויטאס ..... ב 26
יקותיאל זלמן לנדא ..... ב 11, ג 11
יקותיאל יודא גרינוואלד ..... **ז 100**, **104**, ח 184
יקותיאל ליב עליאן ..... **א 42**, ג 34, ה 29, ו 32
ירוחם הלוי ליוואוויץ ..... **י 115**
ירוחם זאב (פיטל וואלף) צבנוביץ ..... **יב 221**
ירוחם יהודא ליב פערילמאן ..... א 46, ב 43, ט 315, י 105, **יא 198**, **יג 34**
ירוחם יהודה ליב ב"ר שלמה זלמן (פערילמאן - הגדול ממינסק) ..... **יב 243**, **יג 62**
ירוחם יצחק דיסקין ..... **ז 111**, יא 150, 160, 205
ירחמיאל איסערמאן ..... **ז 33**
ירחמיאל ברוך ברוידא ..... ב 26
ירחמיאל זיסקינד ..... ז 85
ירחמיאל מעטט ..... **יא 155**
ירמיהו ראללער ..... **יב 249**
ישכר בעריש גראהבארט ..... **ד 8**
ישכר ברקובסקי ..... יב 263
ישכר דובער (ישכר בער) ב"ר אליהו ..... **יג 33**, **52**
ישכר דובער במפי ..... ב 48, ד 15, ז 54, **יג 34**, 58
ישעיה [מזיבעוויטש-זעחעוויץ] ..... ז 19, **יג 44**
ישעיה אורינשטיין ..... יא 205
ישעיה בויער ..... ה 84
ישעיה בנעט ..... ז 99
ישעיה דוד דאבקין ..... **ז 105**
ישעיה הכהן מארקוס ..... י 95, **תח 5**, **29****
ישעיה הלוי גראממער ..... ו 22
ישעיה זילבערשטיין ..... **ח 145**, י 31, יד 32
ישעיה יוסף מארגאלין ..... יא 144
ישעיה מאיר זילווערסטאן ..... **ח 145**
ישעיה מאיר כהנא ..... א 53
ישעיה מזא"ה ..... ח 218, י 26
ישעיה נייזאטץ ..... יא 162
ישעיה(ו) זכריהו (זכריה ישעיהו) הכהן יאללעש ..... **יג 28**, **30–29**, 31, 36, **טז 6**, **29****, **יז 4**, **23****, **46**
ישעיהו בירבריייער ..... **ז 58**, 59
ישעיהו זאב מרגלין ..... **א 39**
ישעיהו יוסף מרגלין ..... **ח 244**
ישעיהו ניסן גאלדבערג ..... **א 12**
ישעיהו שמשון ש"ס ..... **יב 265**
ישראל אברהמס ..... ז 11
ישראל איזאקסאן ..... **ז 19**, **טז 5**, **34****
ישראל איזביץ ..... **יד 1**
ישראל אייזינשטיין ..... **א 8**
ישראל אייזיקסאן ..... **ז 19**, ט 251, **טז 5**, **34****
ישראל איסר לעווין ..... **י 126**
ישראל איסרל טויבער ..... **ח 166**
ישראל אליקים ..... ו 34
ישראל אנטאקאלער ..... ה 67, ו 55
ישראל אשר ב"ר עוזר ..... **יג 32**, 65
ישראל אשר שערשעווסקי ..... ד 17
ישראל ב"ר יעקב ..... **יג 40**
ישראל בנימין (בענדט) פייוויולזאהן ..... **טז 7**, **32****, **יז 4**, **23****
ישראל בנימין לעווענער ..... **א 36**
ישראל בערגער ..... **ז 60**, 61
ישראל בערינשטיין ..... **יג 61**
ישראל ברוך מערעלענדער ..... **א 54**
ישראל בריסטיגער ..... **א 7–6****, 11
ישראל ברלין ..... **ה 25**
ישראל גאלדבערגער ..... **ז 81**
ישראל גוטמאן ..... **ז 95**, 96
ישראל דאווידזאהן ..... **ה 31**
ישראל דושאוויץ ..... **ז 109**
ישראל האגער ..... **יד 16**
ישראל הוראדנער ..... ז 109
ישראל הורניק ..... **ז 121**
ישראל היילפערין ..... **יג 25**, 31, 42, **יד 51**
ישראל הלוי קאלאדנער ..... **יב 224**
ישראל הלוי ראזענבערג ..... **ה 96**, ז 2, 90, **ט 321**, **יב 254**, טו 22, טז 8, 30**, **יז 4**, **24****
ישראל הלל באשקאוויץ ..... יב 274, טו 50

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א–ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז–יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג–יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

ישראל העליר ..... א 28
ישראל וועכסלער ..... ה 41, ז 131
ישראל זאנגגוויל ..... ג 15
ישראל זילבערבערג ..... י 83
ישראל זיסיל רובינשטיין ..... ז 4, ט 326, יז 4, 24**
ישראל זעליג טעפליץ ..... יד 24
ישראל חאנעס ..... ה 56, ו 34, יא 157
ישראל חיים ברוין ..... ז 67
ישראל חיים דייכעש ..... ו 24
ישראל חיים הכהן לעווינטאהל ..... י 128, טו 6*
ישראל חיים ווייסבלום ..... יד 21
ישראל חיים טאוויאוו ..... ח 163
ישראל טוביה אייזענשטאדט ..... ו 11, ז 131, י 7, 9
ישראל טראפ ..... ו 37
ישראל יהונתן ירושלימסקי ..... ח 178
ישראל יהושע טרונק ..... י 25
ישראל יהושע סוועראנאווסקי ..... ט 253, 267
ישראל יוסף ברלין ..... יד 8
ישראל יוסף זעווין - תשר"ק ..... ה 49, ה־ת 8**
ישראל יעקב הכהן יפה ..... ח 173
ישראל יעקב יחיאל מיכל דאווידזאהן ..... ד 8
ישראל יעקבסאן (דזיקובסאן) ..... ו 99
ישראל יפה משקלאוו ..... יג 13, 27
ישראל יפה ..... יג 13
ישראל יצחק אהרן לאנדסבערג ..... ח 225
ישראל יצחק הכהן כ"ץ ..... י 108
ישראל יצחק הלוי ליווייא ..... יד 28
ישראל יצחק וואלף ..... ז 122
ישראל יצחק כהנאוויץ ..... יד 26, יז 4, 33**
ישראל יצחק עברי ..... יא 178
ישראל כהנא ..... ו 14
ישראל לאנדא ..... י 110
ישראל ליבין (ובניו ובנותיו) ..... ח 203
ישראל ליפקין (סאלאנטער) ..... א 7, 25, 28, 29, 37, ב 13, 14, 32, 53, ג 14, 33, ד 10, 21, ה 12, 17, 56, 71, 96, ו 25, ז 78, ח 150, 214, 221, 231, ט 325, יט 9
ישראל לנדא ..... ח 207
ישראל מאיר הכהן ..... ב 22, ז 40, י 51, 116, 120, יד 13
ישראל מאיר וואהלמאן ..... א 28
ישראל מיכאלאווסקי ..... ח 232
ישראל מיכל (ב"ר חיים) ישרון ..... ח 180, יג 26, 28, 36, 45, יח 9
ישראל מירקיש ..... יג 23
ישראל מענדיל וואהלמאן ..... יג 37
ישראל מעץ ..... טו 20
ישראל מרדכי זאלצער ..... יא 183
ישראל משקלאוו יפה ..... יג 13, 27
ישראל נחום דארעווסקי ..... ו 23
ישראל נתן פלאצקי ..... ט 283
ישראל סאלאנטער - ראה ישראל ליפקין
ישראל עזרא לעווין ..... ו 45
ישראל פאליאק ..... ד 27
ישראל פידלמאן ..... ד 23
ישראל פיין ..... ט 278, טו 33
ישראל פרייס ..... ה 82
ישראל פריעדלענדער ..... ב 276
ישראל ציוני ..... ה 83
ישראל צרבינסקי ..... יב 222
ישראל קאפלאן (מהורדאק) ..... ג 39, ד 21
ישראל קאפלאן (מינסק) ..... יג 37
ישראל קאפלאן (ניו יארק) ..... יד 43
ישראל קאפלן (משילעל מב"ד ר' יעקב יוזעף) ..... ט 299
ישראל קויפמאן ..... ט 307
ישראל קעבעד ..... יד 48
ישראל ראדניסקי ..... ה 82
ישראל ראטה ..... ח 193
ישראל רוקח ..... י 3, יד 52, טו 20
ישראל שלמה הורוויטץ ..... ו 26
(אלטר) ישראל שמעון פערלאוו ..... יא 199, תח 5, 36**
ישראל שפירא ..... ט 346
ישששכר בער ראבינאוויץ ..... ז 75
ישששכר דוב (ברנרד) אילאוויי ..... ז 29, טז 5, 27**
ישששכר טענענבוים ..... ד 12

כ

כספר לוויס ..... י 111
כתריאל ליפמאן מישקין ..... יא 154
כתריאל צבי מירקין ..... ח 233
כתריאל צבי שרהזאהן ..... ה 58, ה־ת 5**, 108, טו 47

ל

לואידזי לוצאטי ..... י 112
לואיס גינצבורג ..... ו 21
לואיס דעמביץ בראנדייס ..... יד 7
לואיס ליפסקי ..... י 119
לואיס מרשל ..... יד 37
לודוויג (אליעזר) זאמענהאף ..... ח 139
לוי אווצינסקי ..... ח 216
לוי חיים הערשאטער־רוקח ..... ב 17

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

לוי יצחק מבארדיטשוב ..... יג 23
לוי ירחמיאל קליאצקא ..... ו 62
לוי מאנטנעהר ..... ט 289
ליאו (אליהו) יאנג (יונג) ..... י 96, טו 60
ליאון מוצקין ..... יא 148
ליב (שלמה יודא) טאבאק ..... ח 161
ליב איגר ..... ד 20
ליב ב"ר אשר ..... יג 15
ליב בורשטין ..... ז 51
ליב חזן ..... ד 34
ליב חסיד ..... ד 16, יב 260
ליב חריף (ר' יהודה ליב) לוריא ..... י 112
ליב חריף ..... י 36, יב 274
ליב לוריא ..... ג 44
ליב מירקיש ..... ז 33, יג 23
ליב משכיל לאיתן ..... יג 43
ליב נח באס ..... ג 6
ליב סובים ..... ה 36
ליב קאוונער ..... ה 67
ליב ראבינאביץ ..... י 54
ליב ראקאווסקי ..... ו 59
ליב שפירא ..... ב 49, ז 42
ליב, בעל שאגת אריה ..... יג 13, 15-21
ליבוש וואלאסקי ..... ז 121
ליבוש לאנדא ..... ח 182
ליבוש מרדכי ווייכסעלבוים ..... ז 125
ליביל שפירא ..... יג 35
ליבל בעל התוספות ..... יג 12, 39
ליבער כהן ..... יד 27
ליווּאי (בנימין מאיר) דרשן ..... ז 112
לימא עלקאוויץ ..... יא 180
ליפא שערעשעווסקי ..... ה 80
(יום טוב) ליפמאן לעווין ..... י-ח*, 40, 126, יב 229
ליפמאן עליאסבערג ..... יג 38
לעא (יהודה הכהן) ארנשטיין ..... יד 3, טו 33
לעאן (אריה ליב) קאמייקא ..... יד 13, 47, טו 46
לעאן זאלאטקאף ..... ה 43
לעאן סענדערס ..... ט 260
לעאן קאברין ..... ה 85
לעאנארד (יוסף) ליווּאי ..... ו 44
לעאנארד סניטקין ..... יד 41
לעאפאלד (אריה) גראסבערג ..... ז 102
לעוואדני ..... יט 12

מ

מ"ח מיעליסאוועטגראד ..... א 13
מ"מ אויערבאך ..... טו 48
מ. ברלין ..... י 3
מ. גאטמאן ..... יא 146
מ. גארססאן ..... י 44
מ. הרריס ..... ו 28
מ. מענדיל זאלמאנאוויץ ..... ד 16
מ. נ. שווארצבערג ..... ה 103
מ. קאץ ..... ה 88
מ.וועבלובסקי ..... טו 20
מאזעס מעלצינער ..... ה 72
מאיר א"ש ..... ח 139
מאיר אבא גארדין ..... ז 85
מאיר אדלמאן ..... ז 5
מאיר אטלאס ..... ו 72, ז 18, 44, ח 153, 183, 240, י 103
מאיר איש-שלום ..... ה 62, ו 29
מאיר אליהו ראבינאוויץ ..... יד 52
מאיר אלי' וואינער ..... י 69
מאיר אריק ..... י 17
מאיר ב"ר יוסף ..... יג 40
מאיר ב"ר משה אייזענשטאדט ..... ז 24, 97
מאיר ב"ר צבי הירש אייזענשטאדט ..... י 7
מאיר באסין ..... ב 47, ד 4
מאיר בלומענפעלד ..... י 31, תח 3, 13**
מאיר בראדער ..... ד 6
מאיר ברלין (אב"ד שאבילין) ..... ד 5, 35, י 1, 130
מאיר ברלין (בן הנצי"ב) ..... יד 8
מאיר גינזבורג ..... ז 97
מאיר גינצבורג ..... ז 27
מאיר דן פלוצקי ..... ט 283, 291, י 31, יא 150
מאיר הויפערין ..... ז 118, יד 8
מאיר הילדעסהיימער ..... ח 215
מאיר הכהן ראבינאוויץ ..... יד 49
מאיר העבט ..... י 65
מאיר וואלאדארסקי ..... ז 121
מאיר וואקסמאן ..... ז 124, יד 20
מאיר ז"ק ..... יג 12
מאיר זאוויל הכהן פאם ..... י 15, יא 188
מאיר זולצבערגער ..... ה 45
מאיר זינגיל ..... ו 32
מאיר חיים (חיים מאיר) סטעפינער - אדמו"ר מסטעפין ..... טז 7, 15**, יז 3, 9**
מאיר חינין ..... י 89

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל **התמונות** בכרך **ג'**

מאיר טענענבוים ... ו 36, **ח 167**
מאיר יהושע פייקעס ... **ט 280**
מאיר יונה גלאנאווסקי (ש"ץ) ... **טז 5, טז 21****, **יז 4, 24****
מאיר יונה חורגין ... יד 13
מאיר יונה מסוויסלאץ ... ט 286
מאיר יוסף קאטקין ... **ב 41**
מאיר יחיאל האלטער ... י 8
מאיר לאנדאן ... **יד 27**
מאיר ליב פרייא ... **א 202**
מאיר ליבוש - מלבי"ם ... ג 40, ד 27, ה 20, 71, **טז 7, 11****, **יז 7****
מאיר ליווען ... **ג 23**
מאיר לייפער ... **י 118**
מאיר הלוי לעטערעיס ... ו 43
מאיר לערנער ... **ו 46, טז 6, 30****, **יז 4, 24****
מאיר מארים מאגנעס (מקוברין) ... ז 33, **יא 140**, טו 38
מאיר מיכל ראבינאוויץ ... יד 52
מאיר מרדכי בערך ... **ד 4**
מאיר נח (חיים) לעווין ... **ב 25**, 48, ה 64, **טז 6, 20****
מאיר נח ליעווין ... ב 11
מאיר סאלץ ... ז 48
מאיר סולצבערגער ... טז (הקד')
מאיר פיימע(ה)ר ... **ד 28**, י 44
מאיר פינסקי ... יב 219
מאיר פערלס ... ז 91, ח 233
מאיר פריימאן ... **ו 57**
מאיר צבי יונג ... **י 95**
מאיר צוקערמאן ... **יג 66**
מאיר ציעבאנאווער ... **ו 59**
מאיר ראבינזא(ה)ן ... **ב 45**, 46, ז 118, יא 160, יד 57, **תח 6, 40****
מאיר ראובן גולדבערג ... יד 17
מאיר רפאל בוימעל ... י 22
מאיר שמואל אייזיקס ... **ו 11**
מאיר שמחה הכהן (מדווינסק) ... י 47, יב 269, טו 27
מאיר שמחה כהן ... **ו 39**
מאלץ, אברהם אהרן ... ח 236
מאקס - "בן פרת" בוקאנסקי (בוקאנס) ... **ה 17, ה־ת 9****
מאקס (דר.) אייגהארן ... **ז 31**
מאקס בוקאנסקי (בוקאנס) - בן פרת ... **ה 17, ה־ת 9****
מאקס בלומבערג ... טו 20
מאקס זעליקזאהן ... **ה 49**
מאקס נארדוי ... **ג 30**
מאקס שלעססינגער ... **ה 106**
מארים, מאיר מאגנעס (מקוברין) ... ז 33, **יא 140**, טו 38
מאריס שטרויס ... י 84
מארק (מרדכי) שאבאד ... **יג 65**
מארקוס יאסטראוו ... **ה 55**
מאררים נאייפעלד ... **ו 51**
מאררים ראזענפעלד ... **ה 98, ה־ת 10****
מרדכי יצחק קאהן ... ח 188
מהרש"ק, שמואל דוב ... **יא 146**
מוה"ר וואלבערג ... יא 167
מוריס (משה) ראבינסאהן ... **ט 316**
מוריס סיילעס ... **ט 256**
מיכאל אייזענשטאדט ... י 8
מיכאל אילה־שווילי ... **ז 29**
מיכאל דוב וויינגאט ... ו 31
מיכאל טולטשינסקי ... **ו 35**
מיכאל כהן ... ז 47
מיכאל לייפסיקער ... א 54
מיכאל לימשיץ ... **י 120**
מיכאל ראבינאוויץ ... **ב 44**
מיכאל שטרוק ... ז 70
מיכה יוסף ...
מיכה יוסף ברדיצבסקי (בארדיצעווסקי) **ז 65, ח 192**, יב 274
מיכל (ישראל) (ב"ר חיים) ישרון ... **ח 180, יג 26**, 28, 36, **45, יח 9**
מיכל אליעזר ליפשיץ ... **יד 29**
מיכל גליקמאן ... ו 71
מיכל וועבער ... **י 30**
מיכל מנישוויעז ... **יג 31**
מיכל ראווער ... **יג 29**
מכלוף עידאן ... **יא 179**
מלכיאל צבי הלוי טענענבוים ... **א 31, י 24, תח 4, 22****
מנדלי מוכר ספרים (שלום יעקב אבראמאוויץ) ... **ו** 9, טו 17
מנוח אילה־שווילי ... ז 29
מנחם אליעזר [ב"ר לוי] ... **יג 25, 41**
מנחם דוב דאגוצקי ... **ז 107**
מנחם זינדל שפירא ... ב 49
מנחם זעמבא ... **י 86**
מנחם טענענבוים ... **ח 168**
מנחם יהודא גוזיק ... **ח 235**
מנחם לעווין ... **ג 24**
מנחם מאנדזאק ... **יא 141**
מנחם מאניש וויכסעלבוים ... ז 125
מנחם מנכין היילפרין ... יב 222
מנחם מענדיל אייזענשטאדט ...
א 8, ב 9, ז 23, 28, ח 160, **טז 5, 23****, **יח, 4, 25****
מנחם מענדיל ב"ר ברוך ... **יג 42–41**

מנחם מענדיל ב"ר משה זאב ... יג 13, 15
מנחם מענדיל ביליס ... י 26
מנחם מענדיל דאליצקי ... ב 14, ה 31, ה-ת 11**, ז 61, יט 18
(מנחם) מענדל (דוד) חאדראוו ... י 87, תח 4, 20**
מנחם מענדיל הוטנער ... יג 66
מנחם מענדיל וואלק ... ז 123, ח 173
מנחם מענדיל מוינעשטער ... יא 147
מנחם מענדיל מיילעס ... א 83
מנחם מענדיל מערלינסקי ... א 39
מנחם מענדיל נאה ... יא 159
מנחם מענדיל סעמיאטיצקי ... יא 175
מנחם מענדיל פריידין ... יא 202
מנחם מענדיל קאפלאן ... א 48
מנחם מענדיל ... יג 22, 31
מנחם מענדל גפן ... ד 14
מנחם מענדל הכהן ריזיקאוו (רעזניק) ... ט 336, טז 8, 35**, יז 4, 25**
מנחם מענדל זיו ... ו 72, ח 240
מנחם מענדל חאייטין ... ו 34
מנחם מענדל חיים לנדא ... טז 6, 25**
מנחם מענדל חן ... ח 159
מנחם מענדל יהודה ליב לאקשין ... י 111
מנחם מענדל ליב רובין ... ט 327
מנחם מענדל עקשטיין ... ז 104, ט 267, תח 5, 33**
מנחם מענדל קליין ... יב 233
מנחם מענדל שניאורסאן ... ג 44, ה 38, ו 32, י 11, טז 8, 15**, יז 4, 9**
מנחם מענדעל שור ... ו 68
מנחם מרדכי פרענקיל־תאומים ... יא 205, תח 6, 37**
מנחם נחום יפה ... ג 8
מנחם נחום ליטינסקי ... א 33
מנחם נחום קריינעש ... ד 33
מנחם נתן נטע אויערבאך ... טו 68
מנחם צבי טאקסין ... ד 17
מנחם שלמה ב"ר אליהו ... יג 33
מנחם שלמה גארדאן ... יג 50
מנשה יוסף גינזבורג ... ז 97, ג 10, טו 20
מנשה מאילייא ... יג 27
מנשה פורת ... יג 33
מעדאלא (מעדאלו) דוסאליו ... טו 26, טז 5, 14**, יז 5, 9**
מענדיל מלאהויסק ... ו 46
מענדל גרוזין ... ג 23
מענדל הירש ... ה 89
מענדל (מנחם מענדל דוד) חאדראוו ... י 87
מרדכי יעקב ברוידא ... י 35
מרדכי (מארק) שאבאד ... יג 65
מרדכי אהרן הכהן קאפלאן ... ט 301, יז 5, 26**
מרדכי אהרן תאומים ... יג 35
מרדכי אורי סאמונוב ... יא 167
מרדכי אטנגי ... יא 158
מרדכי אייזיק ראבינאוויץ ... יד 30
מרדכי אליהו ראבינאוויץ ... ג 40
מרדכי אריה הלוי ניסענבוים ... יא 163
מרדכי ב"ר אביגדור ... יג 30, 31
מרדכי בענסמאן ... ב 11
מרדכי בער גמזו ... א 14
מרדכי בערנשטיין ... י 16
מרדכי ברוכוב ... ז 76
מרדכי גאבורין ... ו 19
מרדכי גאלדראט ... י 32
מרדכי גימפעל יפה ... א 52, ז 123
מרדכי גמפיל ... ב 12
מרדכי געצאוו ... יג 62
מרדכי דוב לעוויצקי ... ח 213
מרדכי דוד (דוב) טווערסקי ... ח 164, תח 4, 21**
מרדכי דוד אלפערט ... א 10
מרדכי דונקלאנג ... ד 12
מרדכי החסיד (מאבאלניק) ... יט 7
מרדכי היילפערין ... יג 25
מרדכי הילמן ... ז 116
מרדכי הכהן שוואַרץ ... יב 257
מרדכי הלוי לעווינשטיין ... ח 208
מרדכי וואקסמאן ... יד 20
מרדכי ווייסמאן חיות ... א 11
מרדכי ווייצעל (ראזענבלאט[ט]) ... ב 46, ז 19, ט 252, י 44, 86, יב 236, יד 43, טו 52, טז 8, 22**, יז 5, 25**
מרדכי זאב איטינגא ... ד 5, ז 126
מרדכי זאב פייערבערג ... ב 39
מרדכי זקהיים ... ב 19, 46
מרדכי חיות (ווייסמאן) ... ח 155
מרדכי יאבורובסקי ... יד 26
מרדכי יהלמשטיין ... ה 57
מרדכי יודא ליב ווינקלער ... ז 130, י 54
מרדכי יעקב האבער ... ד 12
מרדכי יעקב פאליאציק ... יד 14
מרדכי יצחק אדלמן ... ז 6
מרדכי יצחק הלוי עפשטיין ... ט 266
מרדכי יצחק עדעלמאן ... ד 26
מרדכי ירוחם שור ... יב 259

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-ו בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

מרדכי יתום ח 181
מרדכי כהן ו 40
מרדכי לוריא ח 201
מרדכי לייפער י 117
מרדכי ליכטענשטיין י 118, טו 47
מרדכי מאיר סילבערמאן יא 173
מרדכי מורטארה א 37
מרדכי מיכאל יוסטמאן ו 38
מרדכי מיכאל יפה א 45
מרדכי מירקין יא 153
מרדכי מנחם ליטעווקא א 33
מרדכי מנחם קאפלאן ט 300, י 128
מרדכי מעלצער ב 9, 17, 23, ג 11, 33, ד 33, ה 62, ו 66, ט 279, 286, 341, 305, יב 224
מרדכי מרגליות ז 105
מרדכי נוימאן יא 162
מרדכי ניישטעטער יא 207
מרדכי נעמזער ב 30
מרדכי סאלאמאנאוו ד 15, יג 35, 65-64
מרדכי סענדר הלוי קאפשטיין יב 228
מרדכי ספעקטאר ו 53, תח 5, 32**
מרדכי עזראן יד 40
מרדכי עליאסבערג ד 12, טז 7, 19**, יז 5, 25**
מרדכי עמרם הירש טז 5, 27**, יז 5, 26**
מרדכי ערנפרייז א 43
מרדכי פיינשטיין יד 55
מרדכי פישבערג ה 78
מרדכי פישל יאנישקער יט 7
מרדכי פלינגיאן ב 31, ה 92, י 87
מרדכי פרידמאן ו 57
מרדכי פרענקיל ב 40, ו 51, יב 246
מרדכי צבי מאנבי ח 234, ט 318
מרדכי קאליש ו 9
מרדכי קארנמעהל יב 237
מרדכי קולאקאווסקי ט 309
מרדכי קלאצקי ד 32
מרדכי קליבאנאוו יג 33, תח 6, 39**
מרדכי קראל ט 311
מרדכי ראזענבלאט(ט) (ווייצעל) ב 46, ז 19, ט 252, י 44, 86, יב 236, יד 43, טו 52, טז 8, 22**, יז 5, 25**
מרדכי שאץ ש"ץ טז 8, יז 5, 26**
מרדכי שטערין יב 261
מרדכי שלמה זילבער יד 21, יז 5, 26**
מרדכי שמחאוויץ יג 38, 56
מרדכי שפירא (הרבי מקאמינקא) יב 268, טו 5*
מרדכי שפירא (מווילנא) יד 58
משה (מוריס) ראבינסאהן ט 316
משה אביגדור עמיאל יא 183, תח 5, 33**
משה אברהמס ז 11
משה אהרן בארדיצעווסקי יב 273
משה אהרן בענגוס ד 4
משה אהרן וויצבלום ו 31
משה אהרן עלופין ב 35
משה אהרן פאלייעוו יא 188, תח 5, 33**
משה אולמאנן ז 15
משה אורינשטיין א 7
משה אייזיק ה 58
משה אייזענשטאדט [אבי המחבר] י 8
משה אייזענשטאדט [מקלעצק] י 8
משה אליהו פיטקובסקי טו 57
משה אליעזר גאוורין (גאוורינאווסקי) ז 75, ז 102
משה אלעזר אייזענשטאדט א 9, ז 26, י 8
משה אפרים זלדין י 85
משה אריה בלאך ז 82
משה אריה גראדענסקי ב 13
משה אריה וויין ה 40
משה אריה ליב פרידלאנד ז 130
משה ב"ר יהודה יג 24, 47
משה ב"ר מרדכי יג 12
משה ב"ר צדוק יג 22
משה באמאן י 20
משה בונם שטיינקריצער ז 106
משה ביעליצקי י 24
משה בלאך ד 4
משה בנימין טאמאשאוו (מבי"ט) ח 163, יד 19, טו 18, תח 4, 20**
משה בצלאל לוריא א 33, ו 14, י 51, יב 236, יד 55, 56
משה ברוירא ב 26, ג 8
משה ברוממער ז 67
משה גאנדז ב 41
משה גאסטער ז 82
משה גוטערמאן ח 166
משה גוריצקי ח 183
משה גידעמאן י 89
משה גליקמאן ד 7, יג 37
משה גראראנסקי ז 77, 102
משה גרינוואלד ז 104, ט 292, י 55, יד 28
משה דאדון יא 158
משה דאנישעווסקי ז 33, 86, ט 251, 288, י 46, 124, יא 192, יד 25, 56, תח 3, 16**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

משה דובער פפעפפערבערג ז 116, ט 286
משה דוד גאטליב ט 304
משה דוד הכהן גראדסקי ה 95
משה האכשטיין ז 125
משה הורוויץ ז 115
משה היילפערין יג 16, 17, 21
משה הכהן גאלדמאן ה 26, ה־ת 15**
משה הכהן כהן (אייזענשטארט) ח 187
משה הכהן קרויס יב 233
משה הכהן ראמאנאוו יד 51
משה הכהן ראפאפארט יד 20
משה הכהן רייבערסאהן ה 101, ה־ת 16**
משה הלוי - חכם באשי טז 6, 27**, יז 5, 27**
משה הלוי איש, פראפ. הורוויטש (הורוויץ) ה 35, ה־ת 11**
משה הלוי קליג ו 62
משה הלוי ראזענפעלד ו 65
משה העניך בערשטיין ו 16
משה ווינבערגער ה 40, יז 5, 28**
משה ווילנעציק (ווילענציק) ז 129, ח 207
משה ווינארסקי י 77, יא 180
משה וועכסלער ה 41, ה־ת 4**, ז 131, 544; ט 330
משה ז"ק יג 33
משה זאב [ב"ר אליעזר יעב"ץ] יג 25
משה זאב ב"ר יודיל אב"ד יג 13, 14
משה זאב הכהן כהן י 103
משה זאב וואלף ו 50
משה זאבלאצקי ג 15
משה זבלון מרגליות (רמ"ז) ה 73, טז 7, 24**, יז 5, 27**
משה זייפערט ה 46
משה זילבער יד 21
משה זלמן אראוויץ י 17, תח 3, 11**
משה זלמן הלוי זאטורענסקי א 30
משה זקהיים ב 19
משה זקן מאגוז יא 140
משה חאייטין ו 34
משה חאסקין י 88
משה חאשקעס א 30
משה חיים ברוידא א 26, ז 66, יג 35
משה חיים גאלדבערג יד 13
משה חיים חיימזאהן ח 156
משה חיים טריוואקס ד 17
משה חיים קריוויאנסקי ב 42
משה חיים קרימסקי ט 314
משה חיים ראבינאוויץ ז 3, 61, ט 282, 319, יא 153, 158, יד 29, טו 3*, 59
משה חרל ד 6
משה טייטילבוים ב 12
משה טשארנע י 92
משה יהודא ליב ב"ר שמואל ב 43, יג 32, 33, 60
משה (יהודה) ליב בער(י)נשטיין ה 20, ז 3, תח 3, 14**
משה יהודה ליעבאוויץ יד 32
משה יהושע הכהן מעלצער יא 157
משה יונג י 97
משה יונגרייז ח 171
משה יונה הלוי צווייג יב 219
משה יונה יפה ג 10
משה יוסף בוכבינדער י 22
משה יוסף בריזמאן ז 69
משה יורעוויץ ח 172
משה יחזקאל בלומבערג ז 53
משה יצחק אביגדור [אב"ד שקלאוו וקאוונא] יג 26
משה יצחק אייזיק ספעקטאר יא 176
משה יצחק בראוער יד 6
משה יצחק דרשן ב 53, 54
משה יצחק מינץ ה 71
משה יצחק קעלמער - עי' משה יצחק דרשן
משה ישראל (אברהם משה ישראל) שפירא ה 110, טז 8, 31**, יז 5, 27**
משה לוי זאקס י 32, יד 31, ח 141
משה (יהודה) ליב בער(י)נשטיין ה 20, ז 3
משה ליב כהן ב 39
משה ליב ליליענבלום ה 70, ו 44, יט 12
משה ליב -ראה משה יהודא ליב ב"ר שמואל
משה לייטער י 133
משה ליפשיץ ח 236
משה לעווין י 128
משה לעווינסאן י 36
משה לערמאן י 132
משה מאגנעס יא 140, טו 40
משה מאיר מאטלין ה 110
משה מאיר מאטליק ז 4
משה מארקאוויץ ח 226, תח 5, 28**
משה מונטיפיורי ג 36, ו 43, תח 5, 29**
משה מירסקי ט 280
משה מישל שמואל שפירא ו 71
משה מרדכי אידעלעוויץ יב 270
משה מרדכי אייזענשטאדט ז 28
(משה) מרדכי קליבאנאוו יג 33, תח 6, 39**
משה מרדכי ישראל ריבקינד יב 253

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

משה מרדכי עפשטיין ו 54, ז 57, 92, י 16, 52, יא 148, 149, 150, 170, יב 224, 229, 260, יד 45, טו 32, 48
משה מרדכי פראס ט 288
משה מרדכי שטעגר ט 339
משה נחום ירושלמסקי א 32, ו 14, ז 129, יב 241
משה נחמיה כהנא ח 200, 233
משה ניסן משכיל לאיתן יג 43
משה נתן הלוי רובינשטיין ז 114
משה נתן כהנא־שפירא ח 183
משה נתנטע הלוי יונגרייז ח 171
משה סאבעל ט 249, יא 164
משה סאלאווייציק י 26, 70, תח 5, 31**
משה סאפיר יא 168
משה סאקאלובסקי יא 168
משה סופר ב 12, ד 32, ה 14, 40, י 31, 49, יא 142, יג 29, טז 7, 11**, יז 5, 7**
משה סוקולבסקי יא 146
משה סטאל ט 256
משה סטלביץ יא 171
משה סילבערמאן יא 172
משה סרעדניקער ה 58
משה עזרא מזרחי ו 48
משה פאלי, אברהם נח יא 187
משה פאללאק ט 255, י 54
משה פארדו ו 34, ז 9
משה פיגעלסאן ג 40
משה פיינשטיין ז 3, יא 175, 191, תח 5, 34**
משה פינטשוק י 19
משה צבי איידעלשטיין ד 3
משה צבי איש־שלום ז 52
משה צבי הייפערין ד 32, יב 224
משה צבי סאלאמאנאוו יג 36, 38, 56
משה צבי ראבינאוויטש ה 91
משה צבי ראבינאוויץ יא 190, יב 241, 268, טו 30
משה צבי יג 32
משה צייטלין ז 72
משה צמח ליפמאן ח 206, טז 6, 35**
משה קאהלענבערג יב 223
משה קאנסטאנטין ו 27
משה קאצינעלינבוגין ב 41, ד 5
משה קבצקי יב 275
משה קוברינסקי ט 307
משה קוניץ טז 7, 11**, יז 5, 7**
משה קליין ה 90
משה קליינשוויג י 83
משה קרעמער ו 30
משה ראבינאוויץ יג 56
משה ראזין י 92, יב 244, תח 6, 40**
משה ראזענבלאט יב*, 246
משה ראטמאן יב 248
משה רייכלער ה 100, ז 80
משה רישפאן יד 34
משה שאווין ג 40
משה שאכעט יד 55
משה שטיינשניידער ח 227, ט 347
משה שטערנבערג ט 340
משה שיק ו 70, ז 91, י 55, 95, 109
משה שלום סטול יא 170, יב 236
משה שלמה גינצבורג ג 10
משה שמואל גל(א)זנער ז 98, יא 142, טז 5, 26**
משה שמואל הורוויץ ג 11, ח 159
משה שמואל פינס ב 37, ג 29, יג 25, 26, 32, 48
משה שמואל קלויזנער יז 5, 27**
משה שמואל שפירא (ראה גם שמואל משה) ב 49, ד 5, ט 251, יב 268, יד 30
משה שמעון אנטאקאלסקי ב 10
משה שמעון הלוי ז 120
משה שמעון זיוויטץ ה 45, ט 332, טז 6, 30**, יז 5, 28**
משה שפירא (בן יהושע אייזיק) ד 37, יח 11
משה שפירא (בן שלמה זלמן) ט 345
משה שתרוג יב 272
משה תאומים י 110
משה'ל פערעס ט 344
משול[ם] פייוויש ב"ר צבי הירש יג 39
משולם (זלמן יעקב) האבערמאן ז 111
משולם הורוויטש ה 35
משולם פייוויש הייפערין ז 120
משולם פייוויש חריף ח 160
משלם ישכר הורוויץ ז 126
משלם נתן בראזער ו 17
משפחת קלאצעס ג 45
מתתיה אברהם צירמאני ו 59
מתתיהו גדליהו קאבאצניק ב 11, יב 222
מתתיהו יחזקאל גוטמאן ז 95
מתתיהו יעקב לאקס יד 28
מתתיהו ליב ליזערוביץ יא 167
מתתיהו ליב לייזעראוויץ י 117
מתתיהו ציימאן יד 45
מתתיהו שטראשון ב 10, 48, ד 37, טז 8, 13**, יז 5, 7**
מתתיהו שמחה ראבנער ה 61

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**–**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**–**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**–**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

נ

נ. טיילאר פיהליפס ט 293
נ. קעללער ו 43
נוראק, צבי הירש ט 246
נח אליהו סטרויס יא 172
נח זאב ברעסלער יד 9
נח חיים אייזענשטאדט א 8, ב 9, ז 28, י 12
נח יהודה הכהן כהן ח 187
נח יצחק דיסקין ג 11
נח מלעכעוויץ יג 27
נח צבי אולמאנן ז 15
נח ראבינאוויטש א 50
נח ראבינאוויץ ג 24, ח 502
נח שעכטער ט 344
נחום (שמש) קאפלאן "ר' נחומ'קע האראדנער" יד 42, טז 7, 22** יז 5, 28**
נחום בצלאל הלוי דזימיטראווסקי ו 23
נחום ברוממער ז 67
נחום ברענער י 19
נחום ברקמאן ב 13
נחום דוב פריימאן ט 292
נחום ווידענפעלד ז 124
נחום ווייסבלאט ד 14
נחום זאב שחור א 51, תח 6, 43**
נחום זלמן שניאורסאן ח 166
נחום חריף ה 21
נחום טוביה לאנדאן ה 62
נחום טרעביטש ב 12
נחום ישראל ליפנער ח 235
נחום מאיר שייקעוויטש (שיקעוויץ) - "שמ"ר" ה 104, ה-ת 10**
נחום מיכל כהנא י 105
נחום מרגליות יב 262
נחום מרדכי פערלאוו יא 145, 200, תח 6, 36**
נחום נאחימאווסקי ט 245
נחום סאקאלאוו ב 33, י 64, תח 5, 31**
נחום סלאטש א 41
נחום עש א 43
נחום פינקעלשטיין יא 157
נחום פנחס לעווין ה 65
נחום פפעפפערבערג ח 244, ט 286
נחום שמריהו שעכטער יב 265
נחום שמש "ר' נחומ'קע האראדנער" (קאפלאן) יד 42, טז 7, 22**, יז 5, 28**
נחום שפירא ז 74
נחמיה זילבערשטיין ח 151
נחמיה כ"ץ י 109
נחמיה פערפערקאוויטש ג 37
נחמיה שמואל ליבאוויטש (ליבאוויץ) ה 62, 95, ה-ת 6**, ז 84, ח 4*
נחמן אידל מרגליות ו 50
נחמן הייפערין יג 22
נחמן הכהן ראפפורט יג 22
נחמן חסיד ו 35
נחמן יצחק נאפעלבוים ו 51
נחמן כהנא ו 41
נחמן מייזעל י 3
נחמן נאוואק י 128
נחמן עבו ט 261
נחמן פנחס אייזענשטאדט ז 27
נחמן צבי עבין ט 261, טו 23, יז 15, 29**
נחמן קאפלאן יא 157
נחמן ראדזיווילער ז 77
נטע הירש י 115
נטע יעווין ב 22
נייטהען בארנעט יד 5
ניסן בלומענטהאל ו 49
ניסן ברוידא ב 11
ניסן טעלושקין ח 166, י 93, תח 4, 22**
ניסן יהודא ליב חרל"פ ו 35
ניסן מארקאווסקי מארקעל יא 146
ניסן ספיוואקאווסקי ו 49
ניסן ספיוואק יא 176
ניסן עסקין יא 184
ניסן ראבינאוויץ ו 63
ניסן שפירא ח 188
נסים בעהאר ז 56
נסים זאכרי ח 137
נסים פולומבו ז 64
נפתלי (הירץ) קלאצקין ד 32, יב 224
נפתלי אלבום ז 34
נפתלי אמשטרדאם י 36
נפתלי (הערץ) בוימעל י 22, תח 3, 12**
נפתלי בורשטיין י 7
נפתלי הירץ אילה ג 5
נפתלי הכהן (הערמאן) אדלער ה 15, ו 9, ו 35, ז 87, טז 5, 12**, יז 5, 8**
נפתלי הכהן שווארץ יא 151
נפתלי (הירץ) הלוי ח 199, טז 8, 25**
נפתלי הערץ אימבער ה 13

נפתלי הערץ גינצבורג ד 15, ו 21
נפתלי הערץ גרשוני ד 6
נפתלי הערץ הכהן זייציג ח 43
נפתלי הערץ קרעצמער (קרצמר) יא 165, יד 35, טו 58
נפתלי ווייסבלום יד 20
נפתלי יוסף הלוי פריינד ו 58
נפתלי יצחק וויין יא 208
נפתלי כ"ץ י 101
נפתלי משכיל לאיתן יג 16, 17, 24, 35, 43
נפתלי סאלאמאן יא 167
נפתלי צבי יהודה ברלין א 42, ב 33, 38, 43, 49,
ג 7, 8, 14, ד 12, 16, 30, ה 51, 54, 60, 88, 107, ו 28,
ז 20, 22, 42, 44, 87, 102, 113, 115, ח 160, 209, 216,
ט 254, 256, 341, י 7, 57, 100, 105, 113, 120,
יא 159, 171, 177, 187, 196, יב 238, 243, 265, 270, 274,
יד 22, 50, טו 28, 56, **טז 5, 12****, **יז 5, 8****
נפתלי רייטער **ט 328, יז 5, 29***'
נתן אדלער ו 9, ח 156, טז 5, 20**, **יז 28****,
נתן ביזשור ז 51
נתן לעווין י 127
נתן נטע ביליצקי י 27
נתן נטע האנדילסמאן א 26
נתן נטע הורוויץ ז 92
נתן נטע הכהן זייצין ח 144
נתן נטע לנדא י 120
נתן נטע סאמועלי א 11
נתן פתחיה (קארל) ליפא י 119
נתן ראגין יד 52
נתן שטרויס ט 338
נתנאל הייטלער ז 116
נתנטע היילפרין יד 37

ס

סאלאמאן (שניאור זלמן) ראזענטהאל ה 98, ה־ת 12**
סאלאמאן קוטנא ה 84
סוטין, דובער ד 7
סטיפן (שמואל) ווייז י 74, 76
סיימאן באמבערגער יד 4
סיירוס אדלער ה 9
סמבטיון (געציל זעליקאוויץ) ה 50, ה־ת 9**
סעמואל אדלער ה 25
סעמואל שולמאן ה 103
סענדער ליפשיץ ה 64, ז 3
סענדער קאטקין ב 41

ע

עדוואַרד לויטערבאך ו 43
עדוואַרד קאליש ו 60
עדוואַרד ראזענוואטער ו 65
עוזיאל יפה ה 95
עוזיאל לעהמאן טו 28
עוזר בלאשטיין ג 7
עזרא (הסופר) אלטשולער ז 37
עזרא אלטשולער י 14, 124
עזרא גאלדין א 12
עזרא זאכרי ח 137
עזרא עטיא יא 180
עזריאל אריה ליב ראקאווסקי יד 8, 10
עזריאל גינציג ו 22, טז 8, 30**
עזריאל הילדעסהיימער ה 71, 89, 281, ז 10, 47,
66,50, 70, 110, ח 215, ט 337, י 38, יב 277, טו 17
עזריאל הלוי לנדא ט ו33
עזריאל זעליג נח קושעלעווסקי יב 232
עזריאל זעליג קרעלינשטיין יב 237
עזריאל לעמיל הערמאן י 67
עזריאל עפשטיין יא 185
עמיל הירש ו 27
עמנואל זאטולאווסקי ו 32
עמנואל יואל ה 32
עמנואל מאנדלשטם ב 26
עמרם (געארג אלכסנדר) קאהוט ה 85
עמרם גרינוואלד י 55
עקיבא א. מאטלין ח 239, יד 37
עקיבא איגר יג 29, טז 5, 11**, יז 5, 7**
עקיבא אייזענשטאדט ז 28
עקיבא באלטרומאנץ ז 47, טו 47
עקיבא בייראכאוויץ י 14
עקיבא לעהרין ד 35
עקיבא סופר (שרייבער) ז 108, יב 261, תח 6, 45**
עקיבא פליישמאן ה 78
עקיבא ראפפורט יג 38, 60
ערווין זעליגמאן ו 33

פ

פאליאק יג 37
פיהליפ קראנץ ה 90
פיטל וואלף (ירוחם זאב) צבנוביץ יב 221
פיטר (פרץ) באיארסקי יד 5
פייביש פישל הלוי פלאטא יא 194, תח 5, 35**

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־ו בכרך **א'** ◇ חלקים **ז־יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג־יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

פייבל הלוי שרייער ... יד 56
(שרגא) פייוויל פראנק מאלקסוט ... ו 55, יא 156
פייוויל ראזין ... ג 20
פיליפ קויען ... **ה 87**
פלק הלוי יונגרייז ... **י 98**
פנחס אילאוויי ... ז 29
פנחס אליעזר פריעדמאן ... **ט 292**
פנחס גארדאן/גורדון ... י 30, 51
פנחס גראייבסקי ... טו 68
פנחס הורוויץ ... **ו 27, ז 114**
פנחס היימס ... יא 157
פנחס הכהן טורבעארג ... **ה 54**
פנחס הכהן לינטאפ ... **ד 23**
פנחס הכהן מארדעל ... **ו 47**
פנחס העבט ... י 68
פנחס חורגין ... י 88
פנחס טורמאן ... **י 36**
פנחס לנדמאן ... **י 120**
פנחס מינקאווסקי ... ו 48, ז 34, טו 63
פנחס מנחם ישעיה מינצבערג ... **יא 152**
פנחס מענדיל לעווענשטאם ... א 45
פנחס מרדכי ווינאגראד ... **ו 72**
פנחס ספרד ... י 83
פנחס פינקעלשטיין ... **יא 209**
פנחס פעסיס ... **ו 57**, ז 105
פנחס ראזאווסקי ... **ב 45**, ד 7, טז 8, **28****, **יז 5**, **29****
פנחס שטארין ... י 77
פנחס שלום שטערין ... יא 157
פסח דוד גרינסטאן ... ו 22
פסח הכהן פינפער ... **ב 51, תח 5, 35****
פסח פנחס הכהן מאטלין ... **יג 63**
פסח פערילמאן ... **ט 286**
פסח פרומקעס ... **יא 200**
פסח פרוסקין ... י 120
פסח צבי טאבאק ... ח 161
פעליקס אדלער ... **ה 10**
פעליקס פרנקפוטר ... **יא 200**
פעריירא ה. מענדעס ... **ה 73**, ז 5
(פערילמאן) ירוחם יהודה ליב ב"ר שלמה זלמן (הגדול ממינסק) ... **יב 243, יג 62**
פרופ' חוואלסאהן ... ב 28
פרץ (פיטר) באיארסקי ... **יד 5**
פרץ וויערניק ... **ה 40**, י 79, יא 194, יד 13
פרץ סמאלענסין ... א 53, ה 51
פתחיה הארענבלאס ... י 24, 81
פתחיה מענקין ... **יא 154**

צ

צ"ב אפעלמאן ... יב 220
צ"ה הורוויץ ... ט 348
צ"ה קאנצעלבויגען ... י 87
צבי אלטשולער ... **י 14**
צבי אלימלך העכט ... י 68, יא 158
צבי אריה בורשטין ... ז 51
צבי אריה ליב לוריא ... י 113
צבי אריה לעווי ... **י 122**
צבי בנימין אויערבאך ... ה 89, תח 3, 9**
צבי גוטמאן ... **ז 96**
צבי גראדזענסקי ... **ה 30**, ז 3
צבי גרשוני ... ה 30
צבי דוב געלצינסקא ... י 25
צבי דוד לאטקער ... ח 159
צבי דרייפוס ... **א 26**
צבי הירש ב"ר חיים ... **יג 46**
צבי הירש ב"ר ישראל ... **יג 44**
צבי הירש אויערבאך ... יד 2
צבי הירש אורינשטיין ... י 35
צבי הירש אייזענשטאדט ... ז 26
צבי הירש (דר.) אילאוויי ... **ז 30**
צבי (הירש) אשכנזי ... טז 5, 11**, יז 5, 7**
צבי הירש בארדיצעווסקי ... יב 273
צבי הירש בעלקאווסקי ... **ז 74**
צבי הירש בערינשטיין (בערענשטיין) ... **ה 20, ה-ת 13****
צבי הירש ברוידא ... א 37
צבי הירש גינצבערג ... **ד 5**, ז 21, יז 5, 34**
צבי הירש גלאסס ... **יד 13**
צבי הירש געלבערג ... **ז 101**
צבי הירש דאכאוויץ ... י 50, יב 220, 275
צבי הירש הכהן דווארעצקי ... ד 9
צבי הירש הכהן ... ז 2
צבי הירש הכהן וואלק ... **ז 123**, י 72, טו 57
צבי הירש הכהן כהן (קאהן - מקאנאדא) ... ח 188, ת יז 5, 30**, **תח 4, 24****
צבי הירש הכהן כהן (נ.י.) ... **י 101**
צבי הירש העללער ... י 42
צבי הירש זעלדאוויץ ... **יג 56**
צבי הירש חורגין ... י 88, יב 263
צבי הירש חיות ... ג 19, י 89, **יג 29**
צבי הירש טיקטין ... א 14, ז 23
צבי (הירש) יורעוויץ ... **ח 172**
צבי הירש יפה ... **ו 39**

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

צבי הירש כשדאי ח 192
צבי הירש לובארסקי ו 44
צבי הירש הלוי ליפשיץ ד 23
צבי הירש ליפשיטץ י 65
צבי הירש לעהרין ד 35
צבי הירש הלוי לעוויטאן י 124, יד 40, תח 4, 26**
צבי הירש לעוויטאס ב 26, יא 153
צבי הירש לעמפערט (לאמפערט. למפרט) ד 13, ו 45, ז 22, י 36, טו 59, טז 6, 21**, יז 5, 30**
צבי הירש מאנישעוויץ יא 143, תח 5, 28**
צבי הירש מאסליאנסקי א34, ה 70, ה־ת 16**, ז 39, 80, ח 3*, יד 13, טו, 23, 31, 53, 66
צבי הירש מה־יפית ח 243, י 124
צבי הירש מסלאנסקי ב 30
צבי הירש נאטא(ה)נזאהן ג 20
צבי הירש סאלאמאנאוו יג 36
צבי הירש ספעקטאר ז 33, ט 264, י 124
צבי הירש פריעדמאן יא 203
צבי הירש פרידלינג ט 289, י 113, 116, יא 158, טו 5*
צבי הירש ציימאן יד 46
צבי הירש קאלישער א 45, תח 6, 38**
צבי הירש ראבינאוויטש (מקאוונא) ה 92, ח 173, יד 2, 25, 37
צבי הירש ראבינזאהן ה 92
צבי הירש ראזאנסקי יב 243
צבי הירש (ה.) ראזענטהאל ה 97, ה־ת 14**
צבי הירש ראזענשטיין יב 247
צבי הירש ראלבע ד 35
צבי הירש הכהן רעזניק י 14, 73, טז 8, 32**, יז 5, 29**
צבי הירש שור יא 164
צבי הירש שלעז ח 167, ט 341, טז 8, 34**, יז 5, 30**
צבי הירש שמחאוויץ יג 23, 26, 28, 29
צ צבי הירש (הערמאן) שפירא ג 24, ד 10, ה 104
צבי הירש תאומים יב 272
צבי זאב וויערניק י 79
צבי זאב ראצקער טז 4*
צבי זאב שור יא 208
צבי זלמן האנף יג 66
צבי חיים דירעקטור יב 248
צבי חיים עפשטיין ו 55
צבי חיים פאפקין ז 3, 112, ט 275, יז 5, 30**
צבי חיים פריעדמאן י 83
צבי יהודה בינענפעלד ז 53
צבי יהודא ראבינאוויץ יב 242
צבי יוסף הכהן רעזניק ט 335
צבי יחזקאל מיכלסאהן א 39, ז 114, ח 184, 232, י 31, יא 163, 180, טז 7, 19**
צבי יעקב אפענהיים י 36, 124
צבי יעקב חפץ ט 277
צבי יעקב לוריא ח 201
צבי יצחק אייזענשטאדט ז 28
צבי כהן יד 27
צבי לאס ה 62, ה־ת 4**
צבי ליב זעליקאוויץ ה 50
צבי מאיר הכהן ראזענבלום יד 50
צבי מאיר וויטמאור ט 309
צבי מאסלאווט ב 18
צבי נחום ראבינאוויץ ט 319, יא 133
צבי פאליאצאק ו 30
צבי פאלק ווידאוואר ה 38
צבי פסח פראנק יב 231, י 103
צבי פרץ חיות י 89
צבי צהאלער יב 219
צבי קינסטליכער יא 142
צבי ראבינאוויץ ג 16
צבי שאבאד יג 65
צבי שארפשטיין י 128
צבי שמעון אלבום ז 34, ט 306
צבי שניטצער ז 81
צבי תאומים יב 223
צדוק הכהן ג 21, ד20, טז 6 (כהן), 12**, יז 5, 8**
צדוק כהן ד 20, טז 6, 12**
צדוק קאפנער יד 48
צמח האפפענבערג ז 4, 112
צמח רודזינסקי ז 53

ק

(יעקב) קאפל רייך ז 103, ח 142, תח 6, 42**
קארל (נתן פתחיה) ליפא י 119
קארל אשר ו 12
קיפמאן קאהלער ה 87
קיילה צביה וויסאצקי יט 7
קלונימוס זאב וויסאצקי א 29, ב 14, 53, ו 16, ז 75, טו 41, יט בולו
קלונימוס קלמן גאלדבערג ז 81, י 41
קלונמוס קלמיש הוברבנד י 29
קלמן הכהן טרייוויש י 91
קלמן מגיד ח 228
קלמן משכיל לאיתן ג 43
קלמן שולמאן י 87

אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־ו בכרך **א'** ◇ חלקים **ז־יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג־יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

ר

ר' נחומ'קע האראדנער - נחום (שמש) קאפלאן ..... יד 42, **טז 7, 22**** יז 5, **28****

ר"י הכהן ראפפארט (מטראנאוו) ..... א 38

ר"י פאלק איזראעליט ..... ז 3

ראבינאביץ - ראה גם ראבינוביץ, ראבינאוויץ, ראבינאוויטץ, ראבינאוויטש, רבינוביץ, רבינאוויץ

ראובן בורשטיין ..... י 120

ראובן ברייזין ..... **ז 69**

ראובן דיקשטיין ..... **י 57**

ראובן הכהן כ"ץ ..... **ח 191, תח 4, 23****

ראובן הלוי וועלער ..... י 50, 72

ראובן הלוי ליווואוויץ ..... **י 114**, 116, יא 192, **תח 4, 25****

ראובן הלוי לעווי ..... ו 39

ראובן יונה חורגין ..... **י 88**

ראובן יוסף גארדאן ..... ה 29

ראובן יזרעאל ..... **י 98**

ראובן מרגליות ..... **ח 241**

רב דראבקין ..... ד 15

רבקה בלומקעס ..... **יח 9-8**

רידב"ז - ראה יעקב דוד

ריכארד גאטטהייל ..... **ה 26**

רפאל אלנקאווה (אלנוקאה) ..... **י 14, תח 3, 11****

רפאל ביטראן ..... **ז 64**

רפאל גארדאן ..... **ב 13**

רפאל האמבורג ..... **יג 47**

רפאל המבורגער ..... ה 42

רפאל ווינער ..... **יד 20**

רפאל יו"ט ליפמאן היילפערין ..... ב 15

רפאל ישראל איסר שפירא ..... ד 17

רפאל ליפלאנדער ..... **יג 18-17, 24**

רפאל מבאברויסק ..... **יג 36**

רפאל מרדכי בארישאנסקי ..... י 47

רפאל מרדכי סאלאוויי ..... **יא 171**

רפאל נטע ראבינאוויץ ..... ב 48

רפאל ראובן מינקין ..... **יא 153**

רפאל שוחט ..... **יב 257**

רפאל שפירא ..... **ב 33, 49**, ו 47 ז 42, ח 138, 209, 216,, ט 256, 268, 311, י 26, 46, 92, 113, יא 202, יד 39

רפאל, אב"ד ווילקאמיר ..... **יג 19**

ש

ש"א הורודעצקי ..... ו 29

ש"ג נסנבוים ..... ז 105

ש"ז לנדא ..... ט 251

ש"ז קילוואנסקי ..... י 84

ש"י ענדראן ..... טו 30

ש"ס - אליעזר ליפמאן סיימאן ..... יב 265

ש"ש ווערטהיים ..... ט 341

ש. ח. ארענשטיין ..... י 81

ש. מוראייס ..... ו 23, ט 300

ש. קרויס ..... יא 142

ש. רובין ..... ו 43

שאגת אריה, ליב, בעל ..... **יג 13, 21-15**

שאול אדדי ..... ז 14

שאול אלחנן שאולזאן ..... ה 110

שאול ב"ר שלמה ..... **יג 28**

שאול גדליה הרכבי ..... **יד 19**

שאול גינצבורג ..... ז 27

שאול דוד זיסלין ..... י 99

שאול הורוויץ ..... ו 27

שאול הלוי, אברהם בן..., אשכנזי ..... **ו 12**

שאול הלוי ..... ז 67

שאול זאב ברגשטיין ..... **י 34**

שאול חיים ..... **יג 32**

שאול טשערניחאווסקי ..... **ו 37**

שאול ידידיה שאחעט ..... **יד 56**

שאול מווילנא ..... **יג 27**

שאול פאדווא ..... **ב 43, ו 55**

שאול פנחס ראבינאוויץ ..... **ו 64**

שאול קאצינעלינבוגין ..... ח 142, טו 57

שאול קאצנעלסאהן ..... ב 33

שאול קלוגער ..... ו 43

שאול שפירא ..... **י 71**

שבת קערעש ..... י 71

שבתי (שעפסיל) וואלאך ..... **ג 13**, י 71

שבתי אליהו אנגעלמאן ..... ז 41

שבתי ביחביט ..... **י 26**

שבתי הלוי ראזענבערג ..... **ה 96**, טז 8, **29****, **יז 5, 31****

שבתי זאגערער ..... ז 18

שבתי חיוט ..... **ח 155**

שבתי יפה ..... ט 341

שבתי מאיר פערלמאן ..... **ט 287**

שבתי מרואיס ..... **ה 73**

שבתי ניקעלבערג ..... **יד 39**

שבתי סופר ..... **ה 74**, ז 27, י 10

שבתי פיינבערג ..... **ב 37**

שבתי ראפאפארט ..... **יב 251**

שבתי שעפסיל דון יחייא ד 9
שואל לעווין יג 33
שושן הכהן כהן י 104
שי״ר (שלמה יהודה) ראפפורט ו 9
שימא לוריא יד 31
שימא ניסנעוויץ יג 37
שכנא חינץ י 90
שלויפמאן, אברהם ה 212, ט 341
שלום אברהם יהודא יעלין ח 173
שלום אדלער ו 10
שלום איזראעלסאן ה 12, ז 3, יא 165
שלום אלחנן הלוי יפה ד 5, 19, 34, ה 60, ה־ת 2,**
ז 2, 70, י 94, יד 1, 27, 51, טו 54, **טז 6, 25**, יז 5, 31****
שלום אליעזר האלבערשטאם ח 166, י 91, **תח 3, 17****
שלום אלעזר ראגאזין יא 165, יד 50
שלום דובער שניאורסאן י 48, **תח 6, 44****
שלום בצלאל צדיקוב ט 295
שלום גוטמאן ז* 96, ז 95
שלום געלמאן יא 157
שלום דובער אייזענשטאדט ב 9, ז 28, י 12
שלום דובער הערינזאן (גירענזאן)
א 14, 26, ד 9, ו 42, ז 24, 126, ח 169
שלום דוד מאיראוויטץ יד 35
שלום דוד ראבינאוויץ ב 44
שלום האלבערשטאם ח 166, י 91, **תח 3, 17****
שלום הכהן ליטענפעלד יב 219
שלום הכהן שיין ט 340
שלום יוסף זילבערשטיין ה 48
שלום יעקב אבראמאוויץ (= מנדלי מוכר ספרים)
ו 9, טו 17
שלום יצחק לעוויטאן י 17, 59, 123, יב 242, טו 3*
שלום יצחק סג״ל יא 146
שלום ליפשיטץ יב 219
שלום מנשה ווייצבלום ו 31
שלום מנשה ראזינבלום ו 65
שלום מרדכי הכהן שוואדרן ו 14
שלום משה שפירא יב 269
שלום סליאזבערג יג 37
שלום עליכם (שלום ראבינאוויטץ) י 40, יד 13
שלום פלאדירמאכער ו 56
שלום צבי גאלדבוים ג 9
שלום צבי הלוי לעמפערט ח 216
שלום ראבינאוויטץ (־שלום עליכם) י 40, יד 13
שלום ראבינאוויץ, הרב יד 51
שלום ראטשין יב 248
שלום רפאל יהודא ליב הכהן מעלצער ח 238
שלום שכנא טשערניאק ג 20
שלום שכנא ראקוזין ט 278
שלמה - ראה גם זלמן ושלמה זלמן
שלמה אבראמזאן ה 78
שלמה אברך ז 11
שלמה אדלער י 2
שלמה איגר טז 5, 11 יז 5, 7****
שלמה אייזיקס ה 58
שלמה באבער/בוב(ע)ר
ב 4*, 15, 48, ד 25, ה 95, ו 13, ו 43, ז 105
שלמה בלומגארטען ז 54
שלמה בן־ציון אלתר (אלבערט) הלוי קרוגער ט 311
שלמה ברויער טו 32
שלמה ברוך ניסענבוים ד 25
שלמה גאלדבערג ג 9, יג 35
שלמה גאלדמאן י 41
שלמה גאנצפריעד ח 184, י 32, 42
שלמה גארדאן י 44
שלמה דוב הכהן שפרינץ ה 108, תח 6, 44**
שלמה דוד ווייסבערג ז 127
שלמה דוד כהנא י 107
שלמה דוד פאזנער ט 269
שלמה הורוויטש ה 35
שלמה היילפערן י 16
שלמה הכהן (מו״ץ בווילנא בעל ״חשק שלמה,
בנין שלמה) א 24, ב 40, **ו 40**, ח 169, ט 276, 336,
י 105, יב 236, **יג***, יד 48, 50, 51, **טז 6, 17** יז 5, 31****
שלמה הכהן אהרנסאן י 2
שלמה הכהן מאננעס יא 143
שלמה הלוי צימערמאן יב 220
שלמה הערש טו 40
שלמה זוסמאן הענין ג 12
שלמה זיב(ע)רטאנסקי ב 18
שלמה זלאטאלאוו י 85
שלמה זלמן אולמאנן (ממאקאווא. יריעות שלמה) ז 15, ז 16
שלמה זלמן אולמאנן (מביסטריץ) ז 16, **תח 3, 10****
שלמה זלמן אלטמאן ט 307
שלמה זלמן אפרים וועכסלער ה 41, ז 131
שלמה זלמן אקסילראד ג 4*, 5
שלמה זלמן ב״ר חיים יג 22
שלמה זלמן בערזינסקי ו 16
שלמה זלמן ברוידא ה 23
שלמה זלמן דאלינסקי ז 109, תח 3, 15**
שלמה זלמן הורוויץ בן הרב דוד ב 15

אותיות שמנות - קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**־ו בכרך **א׳** ◇ חלקים **ז**־**יב** בכרך **ב׳** ◇ חלקים **יג**־**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג׳**

שלמה זלמן הורוויץ בן הרב יעקב יג 33
שלמה זלמן הלוי שפירא יד 58
שלמה זלמן זעגנער ח 147
שלמה זלמן ליוואי י 114
שלמה זלמן מירקיש יג 23
שלמה זלמן מרגליות יד 38
שלמה זלמן נאשעלסק טז 7, 11**, יז 3, 7**
שלמה זלמן סנדר כהן ח 181
שלמה זלמן עהרענרייך י 108
שלמה זלמן קלעוואנסקי (קלאוואנסקי) יב 232, יד 49
שלמה זלמן קרעווסקי יב 236, תח 6, 39**
שלמה זלמן רודניצקי ה 94
שלמה זלמן שניאורסאהן ג 44
שלמה זלמן שעפטילעוויטש ד 16
(שלמה) זלמן שפיצער ה 89, ט 255, תח 6, 44**
שלמה זלמן, אחי רבי חיים מוואלאזין יג 21
שלמה זלמן, מו"צ ווילנא ג 45
שלמה זלקינד מינאר ג 26
שלמה חיים ווייצבלום ו 31
שלמה חיים זעלצער ז 4, ח 150, תח 4, 20**
שלמה טוביא הלוי פרידלענדער ו 57
שלמה טייטעלבוים י 36
שלמה יאדאסאן ד 18
שלמה יאודה פריעדלענדר ט 289
שלמה יהודה (שי"ר) ראפפורט ו 9
שלמה יהודה זק"ש ג 17
שלמה יודא (ליב) טאבאק ח 161
שלמה יודסאהן ה 58
שלמה יוסף זעווין ח 148, תח 4, 19**
שלמה יצחק דראזד ו 25, ח 168, טז 5, 31**, יז 5, 31**
שלמה יצחק קאבאק יב 223
שלמה כהן ד 23
שלמה לעהרמאן י 122
שלמה לעווין יד 33
שלמה מאזוז יא 141
שלמה מאיראוויטץ יד 35
שלמה מיכאל נעבעס יב*, יד 39
שלמה מינץ ג 8, טו 69
שלמה מרדכי ברודנא ב 11
שלמה נתן קאטלער ה 96, ט 321, י 103, 124
שלמה סאבעל יא 164
שלמה ענגעלמאן יא 184
שלמה עפשטיין ו 55
שלמה פאליאציק (פוליציק, פולאטשיק, העילוי ממייצ'ט) י 85, יא 187, יב 248, תח 5, 33**
שלמה פיינבערג י 36
שלמה פיינזילבער ב 38, תח 5, 34**
שלמה פלעסנער ה 25, תח 5, 35**
שלמה פרוידעש ד 30, ז 129
שלמה צבי ליפאוו ח 205, י 111, טז (הקד')
שלמה צבי מרגלית יא 158
שלמה צבי סקאמראווסקי א 7-6** 41
שלמה קלוגער א 8, ב 24, ד 25, ז 21
שלמה קצין יב 234
שלמה שכטר ה 15, 106, ה-ת 5**, יא 153, טו 18
שלמה שמואלעוויטש ה 107
שלמה שעכטער ח 211, יד 38, טו 56, 64
שלמה שפירא ב 49
שלמה שקאלניק י 104
שמ"ר - נחום מאיר שייקעוויטש (שייקעוויץ) ה 104, ה-ת 10**
שמ"ר, אברהם טו 34
שמאי הכהן צירקעל י 59, י 84
שמאי יהודה יבלן יב 263
שמה, דוד בנימין טו 52
שמואל, אב"ד אמדור ואב"ד גליל העליון במינסק יג 22
שמואל (סטיפן) ווייז י 74, 76
שמואל אבא גראדעצקי א 13
שמואל אבגדור אבראמזאן י 59
שמואל אבגדור יד 7
שמואל אביגדור תוספאה א 47
שמואל אבראמזאן ז 4, ז 12, ח 150
שמואל אהרן וועבר י 103
שמואל אהרן ליפמאן יד 28
שמואל אהרן פרדס י יא 200, טו 53
שמואל אונטערמייער י 3
שמואל איגר יג 30, 31, 42-43
שמואל אייזיקס ו 11
שמואל איסר חריף ה 48, ט 299
שמואל איסר כהנא ב 10, יא 171
שמואל איסר כהן ד 20
שמואל אליהו עלקין י ח*, יא 180
שמואל אלכסנדראוו א 10, יז 34**
שמואל ב"ר משה יהודא ליב יג 60
שמואל באס טו 55
שמואל בויאנער יג 64
שמואל ביכלער ז 52
שמואל בנימין שווארצבערג ה 103, ה-ת 12**
שמואל בנין ה 19
שמואל גאלדבערג יד 24, 12

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל **התמונות** בכרך **ג'**

שמואל גאלדין ..... יד 29
שמואל גרשוני ..... י 50
שמואל דוב מהרש"ק ..... **יא 146**
שמואל דוד ב"ר צבי ..... **יג 52**
שמואל דוד לוצאטו ..... ה 19
שמואל דוד סאבעל ..... ט 249, **יא 164**
שמואל דוד פיינבערג ..... **ה 81**, ז 4, ט 307
שמואל דוד פרידמאן ..... יא 208
שמואל הורוויץ ..... **י 59**
שמואל הילמן ..... ז 116
שמואל הכהן בורשטיין ..... **ו 14**
שמואל הכהן שווארטץ ..... **יב 256**
שמואל הלוי בלום ..... **יא 207**
שמואל הלל אייזיקס ..... **ה 11**
שמואל וויסבערג ..... **ז 127**
שמואל ווילנער ..... **י 77**
שמואל וויענער ..... ו 11, ז **130**, י 7
שמואל זאנוויל כהנא ..... **י 108**
שמואל זאנוויל קלעפפיש ..... **ד 12**, **32**, ו 14, י 24
שמואל זוסיא בלאך ..... י 82
שמואל זיב(ע)רטאנסקי (זיפערטאנסקי) ..... **ב 18**, **טז 6**, **21****, **יז 5**, **32****
שמואל זלמן ראבינאוויץ ..... ב 54
שמואל זנוויל שטערענפעלד ..... א 33
שמואל חיים לולי ..... א 9
שמואל חיים ראזענבלוים ..... ד 5
שמואל יאלאוו(עצקי) ..... **י 94**, 101, **תח 4**, **22****
שמואל יונה עליאסבערג ..... **יג 38**
שמואל יוסף פין ..... ז 105, י 87, **יח 15**
שמואל יעווינין ..... **ב 22**, ה 59
שמואל יעקב יצקן ..... **ו 39**
שמואל יעקב ראבינאוויץ ..... **ו 64**, ו **64**, ז 38, טז 8, **23****, **יז 5**, **32****
שמואל יצחק הורוויץ ..... יד 56
שמואל יצחק הילמן ..... **ז 116**
שמואל יצחק שור ..... יב 267
שמואל כהן ..... **ו 40**
שמואל לובצער ..... ג 44, ד 3, 37
שמואל לוריא ..... **יג 37**
שמואל ליב זק ..... **ח 151**
שמואל ליב ציטראן ..... **ו 59**
שמואל לנדא ..... י 16
שמואל לעוו ..... **ו 45**
שמואל לעווי ..... **י 122**
שמואל מאהליווער ..... **א37**, ב 21, ג 9, 29, ד **25**, **33**, ה 29, ו 15, 16, ז 111,ט 253, י 35, 100, טז 6, **12****, **יז 5**, **8****
שמואל מאיר ..... א 50
שמואל מאנטאגו ..... ג 36, ד 33
שמואל מווילנא ..... **יג 22**
שמואל מיכעלסאהן ..... **יא 151**
שמואל מיללער ..... י 64, 85, 109, **יא 143**, **151**
שמואל מנחם פיין ..... **יא 192**
שמואל משה אייזענשטאדט ..... ז 26
שמואל משה ש(א)פירא ..... ב 49, י 130, יד 30, 55
שמואל משה שפירא ..... י 130
שמואל נאמן ..... י 79
שמואל נח גאטליעב ..... ז 78
שמואל נחום כהנאווסקי ..... **ח 184**
שמואל ניגער ..... **יא 161**
שמואל ניטקין ..... ז 117
שמואל נפתלי הירש עפשטיין ..... ו 71, **ט 267**, **יא 185**
שמואל נתן בוקאנץ ..... י 73
שמואל סאלאנט ..... **ג 30**, ז 73, 126, ח 145, 233, טז 7, **12****, **יז 5**, **8****
שמואל סג"ל ..... **יג 25**, 41
שמואל עבו ..... ט 261
שמואל עהרענפעלר ..... **יא 178**
שמואל עזריאל תאומים־פרענקל ..... **יב 272**
שמואל ענגיל ..... י 22
שמואל עפשטיין ..... **ט 254**, 267
שמואל פאזנאנסקי ..... **ו 30**
שמואל פאליקאוו ..... ד 15
שמואל פייגענזאהן שרגא ..... **ב 37**
שמואל פישמאן ..... ה 52, יא 193
שמואל פלורינטין ..... ח 201
שמואל פרומקין ..... ד 29
שמואל פרומקעס ..... **יא 201**
שמואל פרענקל ..... **יא 206**
שמואל צבי גליק ..... **ז 100**
שמואל צבי וויין ..... **ח 40**, ז 2, 92, ח 244, ט 302, י 49, יא 165, יב 274, יד 34, טו 23
שמואל קאמינקער ..... ז 128
שמואל קבצקי ..... יב 275
שמואל ראטקאוויץ ..... ח 143
שמואל ראפאפארט ..... **ט 324**
שמואל ראפפורט ..... ז 3
שמואל רוטנבארג ..... **ו 66**
שמואל שטראשון ..... ה 92, **טז 8**, **13****, **יז 15**, **7****
שמואל שיין ..... **ו 69**

אותיות שמנות = **קטע פרטי** אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל ה**תמונות** בכרך **ג'**

שמואל שלמה בראהן ... יא 155
שמואל שמחאוויץ ... **ד 38**
שמחה [מפוחאוויץ] ... **יג 26**
שמחה אליהו ציפקוביץ (ציפקעוויטש) ... יא 149, **תח 6, 38****
שמחה אריה הכהן טורבעארג ... ה 54
שמחה בונים סופר ... ז 52, 81, 103, ט 292, 321, י 54, **תח 5, 31****
שמחה בערגער ... **ז 60**
שמחה גארבער ... ז 92
שמחה הכהן ראפפורט ... **יג 22**
שמחה הלוי באמבערגער ... ז 47
שמחה הלוי הורוויץ ... **ד 13**, ה 73
שמחה הלוי סאלאווייציג ... **יא 166**
שמחה זיסל מקעלם ... י 28, 115
שמחה זיסקינד זיו ... ח 159
שמחה חיים גרינבערג ... י 49
שמחה חיים לאנדא ... **יג 33**, 56
שמחה כהנא בורשטיין ... ו 14
שמחה כהנא ... **ו 14**, **י 107**
שמחה לוריא ... **יג 31**, **33**, **54**
שמחה ליב איזראעליט ... **ז 20**, **יג 60**
שמחה ליב גאלשעווסקי ... **יא 207**
שמחה לינקעווער ... יט 7
שמחה מוצעל ... ו 42
שמחה עטטינגער ... **יג 33**, **59-60**
שמחה פאלטראוויץ ... **ט 274**
שמחה פינקער ... ו 20
שמחה ראובן אדלמאן (איגוש) ... **ד 3**, **ז 5**, **תח 3**, 9**
שמעון אהרן אגסי ... **ז 12**, **י 15**
שמעון אליעזר פריעדענשטיין ... **ו 58**
שמעון אריה גוטערמאן ... ז 91
שמעון בערמאן ... **ו 16**
שמעון ברייזין ... **ה 24**
שמעון ברנפעלד ... **ו 18**
שמעון גראסבייז ... **י 48**
שמעון דוב אנאליק ... ז 115, י 15, יא 176, 188
שמעון דוב משעדליץ ... י 49
שמעון דוב, רב דשעדליץ ... י 49
שמעון דובנאוו ... **א 24**, ז 106
שמעון דובער מנבי ... **ח 235**
שמעון הובערבנד ... י 29
שמעון הלוי הורוויץ ... ז 47
שמעון הערץ ... **ז 119**
שמעון וואלף ראטהשילד ... **ד 34**, ט 264, י 38
שמעון וואלף ... **י 29**
שמעון וויטקינד ... **י 74**
שמעון זאב בענגיס ... **ז 59**
שמעון זאב ראטשילד ... **ד 34**, ט 264, י 38
שמעון טוביה הכהן קאפלאן ... **ה 110**
שמעון יהודא ענגלענדער ... **יא 184**
שמעון יהודה הכהן שקאפ ... **יב 270**, טו 57
שמעון יצחק הלוי פינקעלשטיין ... **ה 77**, ז 3, ח 294, יא 158, טו 28, טז 7, **29****, **יז 5, 32****
שמעון כהן ... **ו 41**
שמעון לאזאראוו ... **י 109**
שמעון ליב דארסקי ... ה 64
שמעון מדיני ... **ח 230**
שמעון מורדוכוביץ ... **יא 148**, **תח 5, 29****
שמעון משה חונעס ... **ח 154**
שמעון סופר ... ז 101, טז 7, **11****, **יז 5, 7****
שמעון סטערליץ ... **יא 171**
שמעון פנחס בורשטין ... **ז 58**
שמעון פרץ הלוי יפה ... **ח 174**
שמעון שאטעלס ... ו 21
שמעון שלמה אראנאוויץ ... ג 8
שמעון שמואל פרוג ... **ב 40**
שמעלקא, אב"ד אוסטרא ווואהלין ... **יג 32**
שמעלקע טויבש ... ו 35, י 118
שמעריל שערשעווסקי ... יד 57
שמריהו הלוי הורוויץ ... **יד 18**
שמריהו הלוי לוין ... **ח 197**
שמריהו לוריא ... ג 35
שמריהו ליב הורוויץ ... **י 59**, **יא***
שמריהו נח שניאורסאן ... ח 167
שמריהו צוקערמאן ... א 47
שמש, נחום קאפלאן "ר' נחומ'קע האראדנער" ... יד 42, טז 7, **22****, **יז 5, 28****
שמשון אור(י)נשטיין ... **א 7**, 43
שמשון ח. ארענשטיין ... י 80
שמשון דוד אליעזר ערדבערג ... **יא 186**
שמשון רפאל הירש ... **ה 33**, 89, טז 5, **20****, **יז 5, 32****
שמשון רפאל לעווין ... ב 24
שניאור זאקס ... טו 44
שניאור זלמן (סאלאמאן) ראזענטהאל ... **ה 98**, **ה-ת 12****
שניאור זלמן הלוי הורוויץ ... **יג 57**
שניאור זלמן חיים פרידמאן ... **יב 276**
שניאור זלמן פראדקין ... **ד 28**
שניאור זלמן שניאורסאן ... ז 43, טז 8, **15****, **יז 5, 9****
שניאור יעקב ליבין ... ח 203

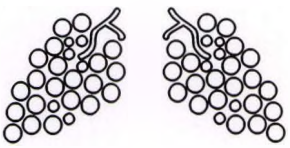
אותיות שמנות = קטע פרטי אותיות רגילות = בקטע של אחר * = בהסכמות ** = תמונה. בחלק התמונות

חלקים **א**-**ו** בכרך **א'** ◇ חלקים **ז**-**יב** בכרך **ב'** ◇ חלקים **יג**-**יט** וכל **התמונות** בכרך **ג'**

ש"ר העדלמי - שמחה ראובן אדלמאן (איגוש) ד 3, ז 5, תח 3, 9**
שרגא הכהן כהנא ח 184
שרגא יחס ה 58
שרגא פייבל ווילזג י 110
שרגא פייוויל דאווידסאן ז 4, יד 15
שרגא פייוויל דייווידסאן טו 58
שרגא פייויל גרינבערג ט 321
(שרגא) פייוויל פראנק מאלקסוט ו 55, יא 156
שרגא צבי טענענבוים ו 36, טז 6, 19**
שרגא רעוויל ד 12

ת

תיאודור הרצל ג 12
תשר"ק, (ישראל יוסף זעווין) ה 49, ה־ת 8**

חכמי ישראל באמריקא

תשעה עשר ספרי הביוגרפיה של

הרב בן־ציון אייזענשטאדט

מקלעצק, שהיה רב באיסט סייד נ.י. ובברוקלין, נכד בעל הפנים מאירות

שהוציא לאור בשנות
תרנ"ה - תש"א

נספחים:
מבואות
פרקי חיי המחבר

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

נוא יארק, תשע"ג לפ"ק

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

מבוא

אשרינו שזכינו כאן, בגלות אמריקא, לחיות תחת מלכות של חסד, מדינה שבה יש קמח ויש תורה ויש עבודה, ושנתרבו בה מוסדות היהדות המסורתית והממלאים אותם. הדור הצעיר הגדל כאן רואה עצמו כממשיך דרכה של היהדות הנאמנה הישנה.

אך מעטים הם היודעים שגם פה, בדורות שעברו, היו יהודים, שומרי תורה ומצוות, לפעמים בתנאים של מסירות נפש ממש, ובינם היו רבנים גדולים ותלמידי חכמים מופלגים וגאוני דור. הם גרו בכל רחבי ארצות הברית ואפילו בעיירות הקטנות המופוזרות שהיום אין שיור מהן ואין זכר לפעולותם שם. רבים אינם מודעים לזה שכמה קהילות נוסדו פה באמריקא כבר לפני יותר משלוש מאות שנה, שיגעו וטרחו כדי לאפשר חיים יהודיים נאמנים. הם הקימו מפעלים של מאכלים כשרים, ומוסדות חינוך תורני לבניהם, ומקוואות כשירות לשמור על טהרת הקודש. הם השתדלו לייסד חברות קדישא ובתי הקברות כדי למות מות ישרים, אף שהיו כגר ותושב בארץ נכריה.

ולעת עתה, ראינו לעצמנו חוב קדוש להנציח זכרם של אותם היהודים, לתת להם "יד ושם" במסורת היהדות החדשה, למען ידעו דורותנו את סיפורה של יהדות ארצות הברית באותם הימים, ואת טיב פעולותה והתמסרותה. למטרה זו, הוקם בשנת תשנ"ח מפעל

מורשת יהדות אמריקא – **American Jewish Legacy**

המכון שלנו

מכון גנזי נסתרות

היא המחלקה של המפעל שלקחה על עצמה את המשימה הקדושה להדפיס ספרים שנתחברו על גדולי ארצות הברית של אותם הימים, וגם את כתביהם, שעל אף חשיבותם הגדולה מצד עצמם, מחמת תנאי הזמן ירדו לתהום הנשייה. בטוחים אנו שתחיינה העצמות האלה, ויאירו הספרים שלנו את עיני הלומדים אשר ילמדו מהם גם תורה וגם מוסר, וגם לרבות תולדות ימי בני ישראל בגלות אמריקא. עד השתא יצאו על ידי המכון ששה הספרים המפורטים להלן.

ועתה הננו מוציאים לאור חיבור נפלא, המראה לנו תשקוף של יהדות אמריקא, לפי חיי האישים אשר השפיעו עליה מלפני כמאה שנה, וקראנו אותו **"חכמי ישראל באמריקא"** – הכולל את ספרי הביוגרפיה שהדפיס **הרב בן־ציון אייזענשטאדט** (תרל"ג–תשי"א). אספנום מארבע כנפות הארץ וסידרנום על תכונתם, כולם בספר אחיד המאפשר לנו לראות במבט אחד את התפתחות והתרחבות יהדות אמריקא במשך הדורות. כמה מהערכים מתארים קורות חיי האישים האלה מילדותם במזרח ועד להניעם לגדולה כאן בארצות הברית.

וליתר שאת טרחנו להכין מפתחות להקל על הקורא למצוא אישים מסויימים. גם הוספנו אוסף תמונות אישים הנזכרים בספרים הנ"ל אבל לא זכה המחבר להוציא אותן לאור. בכך, מקווים אנו להשביח ולהשלים את עבודת הרב אייזענשטאדט. את הכל עשינו בדיוק רב, כדי להרחיב ידיעות הקורא בקורות הדורות ההם, ויהיה לפלא.

הידיעות והתמונות שהוציא לאור הרב אייזענשטאדט בכתביו – יותר מאלפיים וחצי ערכים – הן לפעמים האזכורים היחידים הנותרים לנו למעשה מחיי כמה אישים היסטוריים, שמילאו תפקידים חשובים בהתפתחותה של יהדות אמריקא בסוף המאה התשע עשרה ובחצי הראשון של המאה העשרים.

ובזה הננו להביע תודותנו לאותם שהשתתפו בהוצאת הספר החשוב הזה מן הכח אל הפועל. בראש וראשונה, מודים אנו לפרופ. שניאור ליימן שהציע לנו להוציא את הספר הזה. הוא זה שיצר קשר בינינו לבין ברוך אגורק, שהתחיל את העבודה הגדולה הזאת בזה שקיבץ את ספרי אייזענשטאדט וקבע את יסודי המפתה. הרבה עזרה קבלנו מהועד האקדמי שלנו, ובפרט מפרופ. משה דוד שרמן, דקן של ההיסטוריה בטורו קולג' – נוא יארק. לא היינו יכולים לסיים את העבודה בלי סיוע מפרופ. יונתן סרנא מאוניברסיטת ברנדייס, ומשרון מינץ מספריית בית מדרש לרבנים באמריקה.

ותומכיה מאושר – כרמי שוואריץ, יו"ר ועד המכון, שהזמין אנשים חשובים נדיבי לב לקרבה אל המלאכה לעשות אותה. משפחת אייזענשטאדט היתה לאחיעזר ולאחיסמך, והרבה אנשים אחרים הרוצים בעילום שמם.

ועושי כל מלאכה וחושבי מחשבות – ובראשם הרב דוד ינקלביץ, בריח התיכון של העבודה, שהכין את הספרים לדפוס, והשלים את המפתה ואת הנספחים. בתי היקרה, שרה מארקאוויטש, אשר נשא לבה אותה בחכמה, עיטרה את צורת הספר יפה יפה, זיככה ושיפרה את התמונות ואת הצורות ואת הכריכה ביגיעה רבה, ויהי המשכן אחד.

ואנו תקוה שיזכנו ה' להוציא לאור עוד חיבורים חשובים מגנזי הנסתרות, כדוגמת הראשונים, לדובב שפתי ישנים, ולהקיץ לבבות הקוראים, ולהאיר עיניהם, ולעורר מחשבתם. אכי"ר.

הרב יעקב יצחק הלוי הורוויץ
נשיא מפעל מורשת יהדות אמריקא
ועורך הראשי של מכון גנזי נסתרות

ימי אלול, תשע"ג, בס"ד

מכון
גנזי נסתרות

American Jewish Legacy
Publication Society

חברת הוצאת הספרים
של

מפעל
מורשת יהדות אמריקא

פועל למען הנצחת מאמצי
מייסדי ובוני היהדות המסורתית
בארצות הברית

חכמי ישראל באמריקא

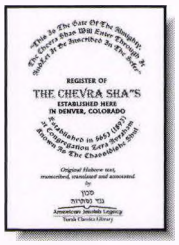
מכון
גנזי נסתרות

American Jewish Legacy
Publication Society

ספר המצות

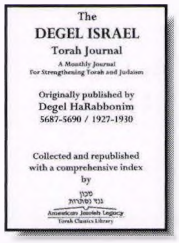

"יד הלוי" על ספר המצוות להרמב"ם
מהר"ר יצחק שמחה הלוי הורוויץ
רב ד'הרטפארד, קאנעטיקוט, ארה"ב,
נדפס לראשונה בתרפ"ו

REGISTER OF
THE CHEVRA SHA"S
ESTABLISHED HERE
IN DENVER, COLORADO

פנקס חברה ש"ס ד'דענווער,
קאלארעדא, ארצות הברית מתרנ"ג
עם הערות

The
DEGEL ISRAEL
Torah Journal
A Monthly Journal
For Strengthening Torah and Judaism
Originally published by
Degel HaRabbonim
5687-5690 / 1927-1930
Collected and republished
with a comprehensive index
by

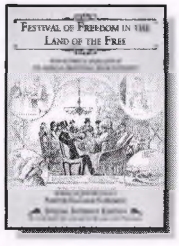

דגל ישראל

קובץ ירחון "דגל ישראל"
מ"דגל הרבנים" דארצות הברית
מהשנים תרפ"ו–תר"ץ, בהוספת מפתחות

AMERICAN JEWISH LEGACY
PASSOVER HAGGADAH
הגדה של פסח

הגדה של פסח
עם ביאור אנגלי
וקורות ההסטוריה של יהדות אמריקא

FESTIVAL OF FREEDOM IN THE
LAND OF THE FREE

AMERICAN JEWISH LEGACY
PASSOVER HAGGADAH
הגדה של פסח

הגדת יהדות אמריקא הנ"ל
מוגדלת
ומורחבת

חכמי ישראל באמריקא

אות הוקרה וזכרון

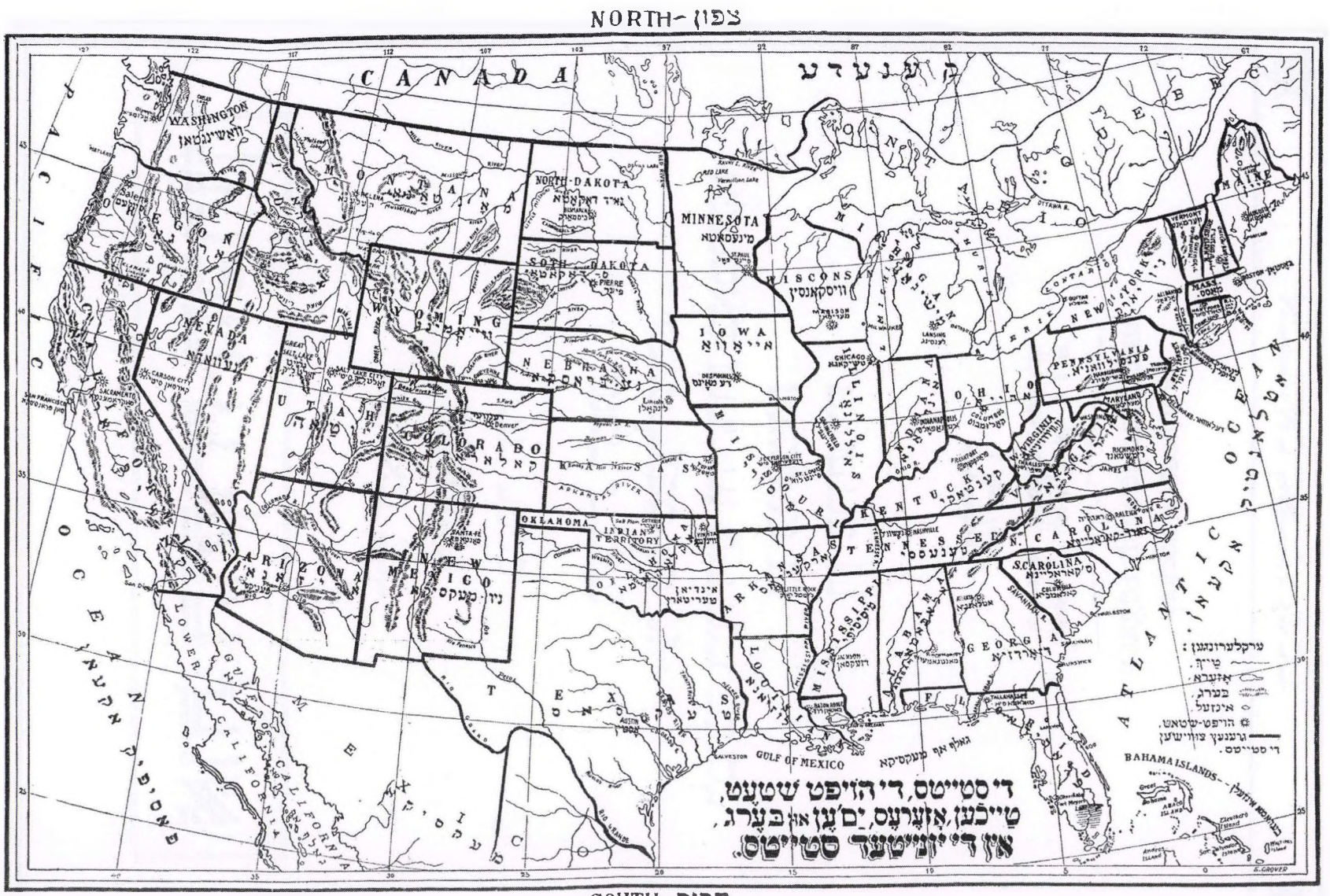
לכל האישים
המופיעים
בספר הזה

והכרת הטוב
על כל מפעלותיהם
לטובת היהודים והיהדות באמריקא
הן בגשמיות
הן ברוחניות

מכון
גנזי נסתרות

American Jewish Legacy
Publication Society

חכמי ישראל באמריקא

מפה של ארצות הברית באידיש – שניתנה בערך 1905 על ידי ההיברו אימיגרנט סאסייעטי ליהודים שהיגרו לארצות הברית

אות הזכרה וזכרון

לקהילות העתיקות בארצות הברית
שהיו מלאות בתי כנסיות ובתי מדרשות
ויהודים שיגעו וטרחו בכל כוחם ונפשם
למען קיום היהדות
בכל רחבי ארצות הברית

את אשר ישנו פה
ואת אשר איננו פה היום

מנשרים קלו ומאריות גברו
לעשות רצון קונם וחפץ צורם

יזכרם אלקינו לטובה

מכון
גנזי נסתרות

American Jewish Legacy
Publication Society

חכמי ישראל באמריקא

סקירה ביוגרפית

ברוך אגורק

הרב בן־ציון אייזענשטאדט נולד ב"ד אדר תרל"ג [1873–13–3] בעיר קלעצק, פלך מינסק אשר ברוסיה הלבנה. הוריו היו משה ובריינא לאה (מבית ליפוב). הוא היה הדור שמיני להגאון המפורסם רבי מאיר אייזענשטאדט (ת"ל–תק"ד 1670–1744), רבה של אייזענשטאדט שבהונגריה, ומחבר הספר הידוע פנים מאירות (חידושים ותשובות על התלמוד) שנדפס לראשונה באמסטרדם, תע"ה [1715].

תחילת לימודו היתה ב"חדר" בקלעצק בהנהגת רבי יוסף נחמן פדר. משם עבר לעיירה נשבין, וקנה תורה במשך שנתיים וחצי מהרב יוסף גרודז'ינסקי, שנחשב ע"י אייזענשטאדט כרבו המובהק. בהיותו שם למד גם עם רב העיירה נשבין, רבי יהושע רבינוביץ, ועם רבי יעקב נתן נטע הנדלסמן מלובשוף, מחבר ספר נתיבות אור (ב"ה, ווילנא, תר"ן–נ"ח). לאחר מכן, המשיך את לימודיו בערים איישישוק, וילנא, דרטקין, וגרודנא בנדרכת מורו, הגאון המפורסם רבי יוסף זונדל הוטנר.

בשנת תר"ן [1890], שלש שנים לאחר שאביו היגר לארה"ב, התחיל אייזענשטאדט את מסעותיו בערי רוסיה. בהם דרש דרשות ונאומים ואסף חומר רב שנהיה יסוד חשוב לעבודותיו הביוגרפיות והביבליוגרפיות. למרות גילו הצעיר – שבע עשרה שנה – התחיל באותה שנה להתכתב עם גדולי החוקרים, ביניהם שלמה באבער, יעקב רייפמאן, וחיים זליג סלונימסקי, ובד בבד פירסם מאמריו בכתבי עת שונים, כגון "המליץ" ו"כנסת הגדולה". בימי חייו פירסם מאמרים ביותר משלשים כתבי עת.

בשנת תרס"ג [1903], היגר אייזענשטאדט לניו יורק בהשאירו את אשתו הראשונה יחד עם בנו בכורו, מאיר. בתר"ע [1910], התחתן פעם שניה לשרה טויבא סַלְדִין, בתו של שו"ב בנ"י. מנישואין אלו נולדו להם ארבעה בנים, משה (מארי, נולד בתרע"א [1911]), חיה דבורה (דורוטי, נולדה בתרע"ב [1912]), יוסף (תרע"ה–תשנ"ד [1915–1994]), ואברהם ישראל (נולד בתר"פ [1920]). הוא היה בקשרי מכתבים עם בנו מאיר, והעניק לו את התואר "המשכיל". לאייזענשטאדט היו גם אח, מנחם מנדל, ואחות, רבקה רחל שנקראה רוז, שהתגוררו בניו יורק. גם אח־חורג מן האב, ושמו מאיר איירונטון, חי בפורטסמוטה שבווירג'יניה.

משרתו הציבורית הראשונה של אייזענשטאדט בניו יורק היתה הרבנות בבית הכנסת של יוצאי קלעצק שבאיזור ה"תחתון" של האיסט-סייד. מספר שנים אחר כך נתמנה לרב בקהילה יותר גדולה, קהילת "תפארת ציון" שבברוקלין. משם עבר לקהילת "קול ישראל", שאף היא בברוקלין. הוא הגיע לתחנתו האחרונה בשנת תרצ"ו [1936]. בשנה ההיא נתמנה לרבה של קהילת יוצאי קיעב והומל אשר בברוקלין. עקב שמו הטוב כדרשן ונואם מוצלח, המשיך אייזענשטאדט לדרוש בבתי כנסת סמוכים, כשם שנהג בעת מסעותיו ברוסיה הגדולה.

בשנותיו הראשונות בניו יורק, היתה העבודה הציבורית חלק חשוב מעבודתו של אייזענשטאדט. בהיותו בברוקלין שימש כנשיא הארצי של ארגון החסד "עזרת נשים הכללית", מוסד שמרכזו היה בירושלים ומטרתו היתה לסייע לתושבי ארץ ישראל. הוא היה חבר ההנהלה בארגון חסד שעזר למהגרים החדשים שהגיעו לאמריקא. כמו כן, שימש כיושב ראש ארגון הצדקה "חמי טבריה" יחד עם רעהו, הרב ד"ר הלל קליין.

אייזענשטאדט יצא לגימלאות ממשרת הרבנות בשנת תרצ"ו [1936]. יתכן שגרמה לכך מחלת קושי-השמיעה שאייזענשטאדט סבל ממנה עוד מילדותו, ואשר הפריעה לו בעבודתו, או שאולי גרמה לכך אי-הסתגלותו של אייזענשטאדט לחיים האמריקאים.

בחדש אדר תשי"א [מרץ, 1951], הלה אייזענשטאדט בשיתוק שממנו לא החלים, ולאחר שבועות אחדים בהם היה ללא הכרה נפטר אייזענשטאדט בכ"ט אב תשי"א (51-31-8) בביתו שבברוקלין, רחוב צ'סטר מספר 411. אשתו נפטרה בשנת תש"כ [1963].

כשנה לאחר פטירת אייזענשטאדט, הזמינה אלמנתו את ד"ר יהושע בלאך, הספרן הראשי של המחלקה היהודית בספריה הציבורית של ניו יורק, כדי להעביר את כתבי יד של אייזענשטאדט ואת התכתבויותיו לארכון הספריה. על אף שבני משפחתו של אייזענשטאדט העידו שראו את בלאך נוטל את המסמכים, אין בארכון הספריה הציבורית בניו יורק שום רישום על הימצאותם של אוצרות אייזענשטאדט בין כתליה. הבל על דאבדין ולא משתכחין!

* * *

ביבליוגרפיה של ספרי ר׳ בן־ציון אייזענשטאדט

1. **ציוני** קובץ שירים ומכתבים ... ; בדפוס האלטער ואייזענשטאדט; ווארשא, תרנ״ד; 32 ע׳.
2. **דור רבניו וסופריו**; בדפוס הנ״ל; ווארשא, תרנ״ה; 54 ע׳, [4 ע׳], [2 ע׳ תמונות].
3. **רבני מינסק וחכמיה**; בדפוס האלמנה והאחים ראם; ווילנא, תרנ״ט (98׳); 72 ע׳.
4. **הערות וחדושים על הנודע ביהודה** מאת הרב מאיר ראבינזאהן ומהרב ... יהונתן אבעלמאן; בהוצאת בן־ציון אייזענשטאדט; בדפוס אברהם צבי קאצינעלינבויגען; ווילנא, תרנ״ט; 8 ע׳; 2° [בשני העותקים שראיתי, הם מכורכים בסוף שו״ת נודע ביהודה, מהדורה תניינא, מהדורת פונק].
5. **וזאת ליהודה** קובץ חדושי גאונים שרי התורה מהם נעתקו מכ״י ומהם נעתקו מספריהם אשר כבר ראו אור [בשו״ת נודב״י אשר י״ל ע״י יצחק פונק]; ווילנא, תרנ״ט; 2°.
   מהדו״ק חלק או״ח ויו״ד, מדף ב – ה;
   מהדו״ק חלק אבה״ע וחו״מ, מדף ו – י;
   מהדו״ת חלק או״ח ויו״ד מדף יא – טו, (ונכלל בו חידוש על אבה״ע מהדו״ק);
   מהדו״ת חלק אבה״ע וחו״מ, מדף טז – כ, (ונכלל בו גם חי׳ על המהדו״ק מד׳ חלקי שו״ע).
6. **דור רבניו וסופריו, ספר שני**; בדפוס צבי קאצינעלינבויגען; ווילנא, תר״ס; 54 ע׳.
7. **דור רבניו וסופריו, ספר שלישי**; בדפוס צבי קאצינעלינבויגען; ווילנא, תרס״א; 46 ע׳.
8. **דור רבניו וסופריו, ספר רביעי**; בדפוס שרגא פייבל גארבער; ווילנא, תרס״ב; [2 ע׳] 38 ע׳.
9. **חכמי ישראל באמריקא**, ספר חמישי לספרי דור רבניו וסופריו: בדפוס א. ח. ראזענבערג; ניו יארק, תרס״ג; 112 ע׳, [16 ע׳ תמונות].
10. **רבי אייזיל חריף** אונד זיינע גאונישע וויטצען ... דאס לעבענס ... פון ... רבי יהושע אייזיק שפירא; ארויסגעגעבען פון בנימין כהן; בדפוס א. ח. ראזענבערג; נ״י, תרס״ד; [2 ע׳]. 20 ע׳ מספר זה הוא חלק א׳. מסדרת ספרים בשם: ״די אידישע ביאגראפישע ביבליאטהעק״.
11. **רבי קלונימוס זאב וויסאצקי**; חמו״ל; [?נ״י?], תרס״ה; [2 ע׳], 18 ע׳ [די אידישע ביאגראפישע ביבליאטעקע, ב.].
12. **דור רבניו וסופריו, ספר ששי**; ס. פיינבערג, פֿאַר פרינטער; נ״י, תרס״ה; [2 ע׳], 72 ע׳.
13. **נאה דורש** דרושים לעתים מזומנות...; חמו״ל; נ״י, תרס״ו (1905); 64 ע׳, [על עטיפת הנייר רשום בטעות 1908].
14. **אספקלריא** ירחון לספרות למדע ולכל עניני ישראל; בן־ציון אייזענשטאדט, עורך; בדפוס א. ראזענבערג; נ״י;
   שנה ראשונה – חוברת א׳ (שבט, תרס״ז); 34 ע׳, [4 ע׳ מודעות];
   שנה ראשונה – חוברת ב׳ (אדר, תרס״ז); עמודים 70–35 בהמשך;
   שנה ראשונה – חוברת ג׳ (תרס״ז – 1907); עמודים 90–76 בהמשך;
   חוברת ד׳ (תרס״ח – 1907); עמודים 122–91 בהמשך.

15. **אוצר התמונות**; בדפוס רבין וסוקולוב; נ״י, תרס״ט; [2 ע׳], 8 ע׳, [23 ע׳ מצד אחד]; 2°.

16. **דורש לשבח**; בדפוס מ. ראטווין; נ״י, תר״ע; 87 ע׳.

17. **דער מאדערנער בריעפפענשטעללער**... מיט א פיילעגע פון בר־מצוה רעדען; פארפאסט פון צבין ברזלאי [=בן־ציון אייזענשטאדט]; האדויסגעגעבן דורך מ. שאפיראס בוכהאנדלונג; ברוקלין, נ״י, תר״ע; 142 ע׳.

18. **דורות האחרונים, ספר ראשון (א–ו)**; בדפוס א. ח. רוזנברג; נ״י, תרע״ג; [12 ע׳], 132 טורים, [4 טור].

19. **דורות האחרונים, ספר ראשון (ז–מ)**; בדפוס א. ח. רוזנברג; נ״י, תרע״ד; [4 ע׳], טורים 244–137 בהמשך [4 ע׳].

20. **דורות האחרונים, ספר ראשון (נ–ת)**; בדפוס א. ח. רוזנברג; נ״י, תרע״ה; [4 ע׳], טורים 352–245 בהמשך, [2 ע׳].

21. **אוצר התמונות**; בדפוס פינסקי – מזל; נ״י, תרע״ה; 35 ע׳ [״בתוצאה הנכחית חסרות תמונות אחדות מן הרבנים והחכמים שבאו בקודמת..., אבל נוספו בזו התוצאה הרבה תמונות...״]

22. **אור לפני הדורשין** כולל דרשות הטפות ונאומים...; בדפוס א. ח. רוזנברג; נ״י, תרע״ו; [ארבעה דפים האחרונים מכילים רשימת מנויים; שני הדפים האחרונים של רשימה זו מודפסים על הכריכה האחורית].

23. **לימין אביון** כולל דברי כבושים והתעוררות...; TOMASHOFF PRESS, INC.; נ״י, תרע״ו; 32 ע׳.

24 **לתולדות ישראל באמריקא** אוצר שמותיהם ותולדותיהם של רבנים, ראשי ישיבה, חכמים, ומחברים, דרשנים, ומטיפים, סופרים, ונדיבים ואנשי מעשה...; ספר ראשון; בדפוס א. ח. רוזנברג; נ״י, תרע״ו; [8 ע׳], 58 טורים, [3 ע׳].

25. **אור חדש למטיפים** כולל דרשות והטפות; בדפוס מ. פיליפ פוב. קא.; נ״י, תרע״ח; 88 ע׳.

26. **צדיק לברכה** בעשרה פרקים – אוצר של דמעות על סילוקם של צדיקים בכלל, ובפרט, מרן חיים הלוי סאלאוויצ׳יג...; בדפוס אמנות; נ״י, תרע״ט; 44 ע׳.

27 **דורש טוב** כולל דרשות הטפות ונאומים; מוניעשטער פרינטינג קא.; סט. לואיס, תרפ״א; 56 ע׳.

28. **אמרי יאי** יכיל דברי כבושים ומילי דחסדאי לתקיעת שופר, לשבת שובה, ולכל נדרי; הופיע בעזרת תומכי תורה ומחזיקיה בראנזוויל; ברוקלין, נ״י, תרפ״ג; 16 ע׳.

29. **נאמים – לבר מצוה ולאביו**; [״את אשר דרוש דרש בני היקר כמר משה, יחייהו ה׳, ביהודית בש״ק בהעלתך לחג הבר מצוה שלו, ואני העתקתיו עברית ...]; הופיע בעזרת תומכי תורה ומחזיקיה בבראנזוויל; ברוקלין, נ״י, תרפ״ד; 12 ע׳.

30. **דברו על לב** כולל הניונות, דרשות, הטפות ונאמים חדשים ... לחגים ולמועדי ישראל; הופיע בעזרת תומכי תורה ומחזיקיה בבראנזוויל; [ברוקלין], תרפ״ז; 132 ע׳.

31. **אנשי השם בארצות הברית; ספר זכרון**; ספר ראשון אבא – אהרן; מוניעשטער פרעסס; סט. לואיס, תרצ״ג; 14 ע׳, וממשיך עד טור 70, [7 ע׳].

32. **בלשוני מלה** כ"ד נאומים הגיונים; מוינעשטער פרעסס; סט. לואיס, תרצ"ד; 39 ע'.

33. **קול בכיי** מה שנשאתי למות הרב משה חיים ראבינאוויץ ... ונלוו אליו ... הספדים קצרים בשם **דמע עיני**; מוינעשטער פאב. קא.; ברוקלין, תרצ"ה; [קול בכיי] 31 ע'; [דמע עיני] עמודים 48–35 בהמשך.

34. **דורות האחרונים, ספר שני (א–ל)**; מונעשטער פאב קא.; ברוקלין, תרצ"ז; 8 ע', 134 טורים, ומשם עמודים עד עמוד 139, [2 ע'].

35. **דורות האחרונים, ספר שני (מ–פ)**; פאסטאר פרינטינג קארפ.; ברולקין, ת"ש; [4 ע'], טורים 209–140, בהמשך, ומשם עמודים עד עמוד 213, [6 ע'].

36. **דורות האחרונים, ספר שני (צ–ת)**; מודרן ליינאטייפ קאמפ.; ברוקלין, נ"י, תש"א; [4 ע'], טורים 290–219 בהמשך.

37. **בני ציון** כולל שו"ת וחידושים בהלכות גדולות וקטנות; POSTAR PRINTING CO.; ברוקלין, תשי"ב; 56 ע' [בשער הספר כתוב: חלק הראשון – ברוקלין, שחרר לפ"ק, דהיינו: 1948, אבל שנתו האמיתי הוא 1952; הוא נדפס אחרי מות המחבר. לא נדפסו יותר זה.

38. בבית עקד ספרים של פרידברג, מס' 1414, רשום: "**מחנים** מאמרים, בקורת ספרים, שירים, ספורים, מכתבים, ופתגמים, באורי אגדות ועוד, בעריכת ה"ר בן־ציון אייזנשטט; קליצק, תרס"ו". ספיקות רבים מערערים אמיתות ערך זה: א. חוברת בשם זה לא נזכרה בשום רשימת ספרים שראיתי; ב. ברשימת ספריו של אייזענשטאדט שנכתבה בכתב ידו האיש, בה ציין את כל ספריו, לא מופיעה חוברת בשם זה, על אף שהחוברת "אספקלריא" שנדפסה על ידו בשנת תרס"ז, מוזכרת ברשימה הנ"ל; ג. אייזענשטאדט היגר לארה"ב בשנת תרס"ג, וקשה להניח שערך את החוברת מעבר לים.

ברם, מצד שני יש בידי צילום מגלוית–דואר ששלח אייזענשטאדט לר' שלמה באבער. חותמת הדואר היא מהעיר קלעצק, ואייזענשטאדט מציין שכתובתו היא בעיר לידא, מחוז ווילנא (רוסיה) אייזענשטאדט החתים את הגלויה בחותמת גומי שנוסחה הוא: "בן־ציון אייזענשטאדט – מחבר 'דור רבניו וסופריו' – ומו"ל המאסף 'מחנים'", והוא מבקש מבאבער להשתתף בכתיבת מאמר בקובץ "מחנים". גם מבקש הוא ממנו את תמונתו של באבער. תאריך גלוית–הדואר, המוקדם בתשע שנים מהתאריך שמציין פרידברג, מביא להעלאת שני אפשרויות: א. שאייזענשטאדט תיכנן להוציא את הקובץ, אך מעולם לא בא הדבר לידי גמר; ב. אייזענשטאדט אכן הוציא לאור את הקובץ ולא נותר בידינו טופס. אם אכן כך, כנראה שנפלה טעות בבית עקד ספרים, ויש להגיה את תאריך השנה.

* * *

כתבים נבחרים
אודות ר׳ בן־ציון אייזענשטאדט

1. **דעת קדושים** כולל זכרונות לתולדות המשפחות אייזענשטאדט ...; ישראל טוביה אייזנשטאדט; פטרבורג, תרנ״ז–תרנ״ח (1897–1898); ע׳ 187–198.
2. **The Jewish Encyclopedia,** ed. Isidore Singer; Vol. V; N.Y. 1941, p. 38, (article by M. Seligsohn)
3. **The American Jewish Yearbook,** ed. Cyrus Adler and Henrietta Szold; Phila., 1904; p. 85
4. **אהלי שם** יכלכל תולדותיהם ויחוסיהם של רבני וגדולי הדור ...; שמואל נח גאטליב; פינסק, תרע״ב; ע׳ 298.
5. **ספרת ישראל באמעריקא,** מחלקה שניה; אפרים דיינארד; יפו, תרע״ג; ע׳ 35–38.
6. קהלת **אמעריקא,** חלק שני; אפרים דיינארד; סט. לואיס, תרפ״ו; ע׳ 32–33.
7. **לעקסיקאן פון דער יידישער ליטעראטור** ...; זלמן רייזען; חלק ראשון (א–י); ווילנע, תרפ״ט; טור 75.
8. **אוצר זכרונותי;** יהודה דוד אייזנשטיין; נ״י, תר״צ; ע׳ 106.
9. **דער טאג;** מרדכי דאנציס, May 20, 1932
10. **דער מארגען–זשורנאל;** פרין וויערניק, April 23, 1933.
11. **אנשי השם בארצות הברית;** בן־ציון אייזענשטאדט; מוינעשטער פרעסס, סד. לואיס, תרצ״ג; הקדמה.
12. **The Universal Jewish Encyclopedia,** ed. Isaac Landman; Vol. 4, 1941; p. 38
13. **The New York Times;** [Obituary], Saturday, Sep. 5, 1951, p.11
14. **בני ציון** כולל שו״ת וחידושים בהלכות גדולות וקטנות; בן־ציון אייזענשטאדט; ברוקלין, תשי״ב; פתיחה.
15. **לעקסיקאן פון דער נייער יידישער ליטעראטור,** רעדאקציע, שמואל ניגער, יעקב שאצקי; ערשטער באנד (א–ב); אלוועלטלעכן יידישן קולטור – קאנגרעס; נ״י, 1956; טורים 66 – 55
16. **אנציקלופדיה של הציונות הדתית** – חלק ראשון אישים (א–ד), בעריכת יצחק רפאל; מוסד הרב קוק; ירושלים, תשי״ח; טורים 87–85
17. **פנקס קלעצק, בעריכת א.** ש. שטיין; בהוצאת ארגון יוצאי קלעצק; תל־אביב, תש״ך (1959); ע׳ 67–68
18. **לכסיקון הספרות העברית בדורות האחרונים;** נ. קרסל; כרך ראשון (א–ח); מרחביה, תשל״ה; טורים 82–83
19. **Encyclopedia Judaica Decennial Book,** 1973-1982; Jerusalem, 1982; pp. 231-232.
20. **The Unbroken Chain,** Biographical Sketches and Genealogy of Illustrious Jewish Families from the 15th - 20th centuries; Revised ed. 1990; C. I. S. Publishers; New York, 1990; pp. 397-399.
21. **Orthodox Judaism in America** - A Biographical Dictionary and Sourcebook; Moshe D. Sherman; Greenwood Press; Westport, Connecticut, 1996; pp. 56-57.

I remember my father as a devout and devoted celebrant of American Orthodox Judaism. As he grew older, my father suffered a further loss of hearing, one which made difficult his active leadership of a larger synagogue. More than that, he felt uncomfortable about being involved with the finances and "politics" that every rabbinic leader must, in one form or another, confront. For these reasons, among others, he invested his energies in the writing that had engaged him from his earliest days. He published his writings every few years, selling them to his patrons and to a wider public, both in the United States and in Europe. The publications were of a twofold nature; principally, brief biographies of American Orthodox Jews; and sermons on central features of the lives Orthodox Jews who had adapted to the newer conditions of life in America. Papa was always sequestered in a small synagogue on the street where we lived [the Kiever-Homler Synagogue, of which he was rabbi]; and he was always writing. Today I am amazed at his prodigious productivity, at his enormous correspondence with the world abroad, and at his remarkable handwriting [with simple pen and ink] that remained clear and unwavering until the very end of his life.

So modest and unassuming were his demeanor and style – both with his congregants and his family – that I was vastly surprised and flattered when, the day after his death on 31 August 1951, The New York Times ran a lengthy obituary devoted to him. My surprise continued when Dr. Joshua Bloch, Chief of the Jewish Division of the New York Public Library, enthusiastically accepted my father's extant manuscripts on behalf of the library. Only then did I come to fully understand that my devout, sequestered and always affectionate father had been a writer who had figured very prominently in the world of Orthodox Judaism, and particularly in that world of rabbinical learning and literature to which he had devoted his scholarly enterprise and study.

The family of Rabbi Ben-Zion Eisenstadt is grateful for all the energies that Dr. Benny Ogorek has invested in collecting and publishing a large part of Rabbi Eisenstadt's writings. It should be noted that Shnayer Z. Leiman, professor of Judaic Studies at Brooklyn College, first drew the attention of Dr. Ogorek to Rabbi Eisenstadt's literary oeuvre, and selflessly advised him along the way to fruition.

* * *

a word which I take to have been of Russian origin); and then as I got into my very cold bed, he would cover me with a very warm, heavy blanket, which he had earlier wrapped around the gas water heater in our cold flat. And with my being deposited came of course our reciting the Krias Shma, after which I dozed off into sleep. The particularly close connection I had with my father resulted from my going to a Yeshiva [Rabbi Chaim Berlin] and my having to consult regularly with him about difficult passages in TaNaCH and The Talmud that I was studying at the Yeshiva. This connection grew when I spent a year at the Teachers' Institute of the Jewish Theological Seminary. We would often speak in Hebrew, although mine was elemental; and when I was in the army, during the war years, we corresponded in Hebrew. He taught myself and my siblings his message and his model. All of us went to college in an age when most children of immigrants did not finish high school. My oldest brother became an esteemed high school teacher of social studies. As for me, I have always known that in all my scholarly pursuits – from Yeshiva to my doctorate at Columbia University and my role as a college professor – Papa was my guiding model. As to his message to his children, it was always one of honesty and benevolence to one's fellow man. Underlying that message was the unquestionable premise that he and we were to be guided by the word of *Der Aybishter* – G-d above. And if to the world outside he often preached sermons that sounded minatory and prophetic, in both worlds – his synagogue and his family – he was always a man of warmth, patience and inspiration.

Because for him the law and the word of G-d were everything, material attainments took on a secondary importance. He surely provided for his family, as the regular sale of his many books indicated, but the real riches for him lay in following the wealth of G-d's word. From my earliest childhood I remember the pushka at the entrance of our apartment, and my father's always putting change into it. When I first asked what the pushka was for, my father said, "To give money as tsedakah to the poor." He often repeated, "Remember there are people much poorer than we." I recall an incident when a bereft woman in the neighborhood came to him to ask about the kashruth of her chicken, in which she had found blood after it had been ostensibly koshered. He allowed her to use it for the forthcoming Sabbath. After she left, he explained to me that deciding the law allowed a certain latitude, and that her poverty inclined him to permit the chicken's usage. To his congregants he always preached the rewards of the Torah as far superior to those of money and material goods. Talmudic law was a constant presence in our household. My father would cite it at relevant moments. The law was not an oppressive presence but rather a fact of our lives.

Personal Reflections on The Life of Rabbi Ben Zion Eisenstadt

by his son
Abraham S. Eisensatdt

I have been invited to write some personal words about my father, Rabbi Ben-Zion Eisenstadt, who died over half-a-century ago. How do I remember him? I remember him in these modes: as a preacher in the synagogue I attended in my youth; as a religious leader who placed spiritual values above materialism; as a gentle, kind, accessible, moral guide and model; and as a devout, devoted celebrant of American Orthodox Jewry.

As a young person, I would from time to time hear my father deliver sermons on the weekly parasha. He would of course relate the parasha to its place in Judaism and Judaic teaching and as well to the immediate, current world around us. When he preached, he regularly invoked the prophets. Citing their words, he became, in effect, a prophet himself. His words were often dire and minatory. He called for abiding by the laws of G-d, which, to him, were unmistakably to be found in the words of the Bible and in the teachings of the Talmud. His voice grew big and impassioned as he spoke, animate as he was by the importance and indeed by his sense of a divine presence. During his sermons, he regularly began his sentences with "Raboisai" (my masters, or lords); he was remonstrating more than pleading. But there was no question that he was calling for adherence to the laws of G-d, which he had learned so arduously in the old country, and which he saw being flouted and forsaken in the new.

Who was this very learned Rabbi, inspired by G-d and His Torah, at home among his family, particularly his children? After his passing, I often spoke with my three siblings about him. Inevitably, as in all families, children separated by age have somewhat different perceptions of their parents, and so each of us somewhat differently perceived out father's paternal and rabbinical role, yet we all saw him as the same consistently identifiable man: benign, affectionate, embracing and instructive. My sister remembers the constant encouragement he gave her when she had to take tests in school: "If you pass the test," he said, "I'll give you two cents, but if you fail, I'll give you five." I remember in particular that, when I was a young child, he carried me around on his back when I was unable to go to bed (- *a barunchickle*, it was called,

Descendants of Rabbi Ben-Zion Eisenstadt

Ben Zion Eisenstadt (1873-1951)
Spouse: Sarah Teivel Seldin (1885-1963)

Moses (Murray) Eisenstadt (1911-2009)
Spouse: Zelma Kappie Kopeloff (1916-)

Donald Eisenstadt (1944- 1946)
Ellen Eisenstadt (1947-)

Devora (Dorothy) Eisenstadt (1913- 1999)
Spouse: Benjamin Heier (1911-1987)
Second spouse: Alfonso Zumba (1917-1991)

Robert Heier (1942-)

Joseph Eisenstadt (1915-1994)
Spouse: Adele Wall (1922-1989)

Eric Eisenstadt (1945-)
Marc Eisenstadt (1947-)

Abraham Seldin Eisenstadt (1920-2007)
Spouse: Paulette Dorothy Jackson Smith (1924-1992)

Elizabeth Anne Eisenstadt (1955-)
Laura Eisenstadt (1956-)
Jonathan Eisenstadt (1960-1989)

Imre Yai - l'Tekiat Shofar l'Shabbat Shuvah ul'Kol Nidre (New York, 1923)

Ne'umim l'Bar Mitzvah ul'Aviv (Brooklyn, 1924)

Dabru al Lev - Kolel Hegyonot, Derashot, le-Chagim u-l'Chol ha-Moed (Brooklyn, 1927)

Sefer Kol Bechi (New York, 1931)

Anshei Hashem b'Arzot ha-Brit (St. Louis, 1933)

Bilshoni Milah: Twenty Four Sermons (St. Louis, 1934)

Dorot ha-Acharonim: Sefer Chadash l'Toldot Gedolai Amenu
vol. 2, aleph-lamed (Brooklyn, 1937) vol. 2, mem-pei (Brooklyn, 1940);
vol. 2, tzadek-taf (Brooklyn, 1941)

Machzor Sheni (New York, 1937-40)

Benei Zion: Kolel She'elot u'Teshuvot v'Chidushim b'Halachot Gedolot u'Ketanot
(Brooklyn, 1952).

Eisenstadt published articles in numerous journals in Europe and America, including *Knesset ha-Gedolah*, *Tel Talpiot*, *Ha-Measef* and *Ohel Yitzchak*. He also edited the short-lived journal *Aspaklaria* (New York, 1907-08).

Select References

Ephraim Deinard, *Sifrut Yisrael b'America* 2 (Jaffa, 1913), pp. 35-38; *Kohelet America* 2 (St. Louis, 1926), pp. 32-33; Samuel Noach Gottlieb, *Oholei Shem* (Pinsk, 1912), p. 298; Getzel Kressel, *Leksikon ha-Sifrutit ha-Ivrit b'Dorot ha-Acharonim* vol. 1 (Merchavia, 1965), p. 82; Zalman Raisin, *Leksikon fun der Yiddisher Literatur, Presse und Philogia* vol. 1 (Vilna, 1928), p. 75; *Leksikon fun der Nayer Yidisher Literatur* vol. 1 (New York, 1956), pp. 65-66; *Encyclopedia Shel Tzionut ha-Datit* vol. 1, (Jerusalem, 1958), p. 85; *Der Tag* (May 20, 1932); *Morgen Zhurnal* (April 23, 1933); *American Jewish YearBook* 5665 (Philadelphia, 1904), p. 55; *Jewish Encyclopedia* vol. 5 (New York: Funk & Wagnalls,1904), p. 83; *New York Times* September 1, 1951, p. 11.

Eisenstadt Writings:

Zioni - Kovetz Shirim u'Michtavim (Warsaw, 1894)

Dor Rabbonav v'Sofrav vol. 1 (Warsaw, 1895), vol. 2 (Vilna, 1900); vol. 3 (Vilna, 1901); vol. 4 (Vilna, 1902)

Rabbonei Minsk v'Hakhameha (Vilna, 1899)

V'Zot l'Yehuda (Vilna, 1900)

Chakhmei Yisrael b'America : Dor Rabbanav v'Sofrav vol. 5 (New York, 1903)

Rebi Ayzl Charif und zein Gaonishe Vitzen (New York, 1904)

Reb Kalonymos Zev Wissotsky (New York, 1904)

Dor Rabbonav v'Sofrav vol. 6 (New York, 1905)

Na-eh Doresh (New York, 1906)

Aspaklarya (New York, 1907)

Ozar ha-Temunoth: One Hundred and Fifty Portraits of Famous Orthodox Rabbis of Israel (New York, 1909)

Na-eh Doresh Derushim (New York, 1910)

Doresh liShvach (New York, 1910)

Anshei Hashem b'Arzot HaBrit (St. Louis, 1913)

Dorot ha-Acharonim vol. 1., aleph-vav (New York, 1913); vol. 1, zayin-mem (New York, 1914); vol. 1, nun-taf (New York, 1915)

Ozar Temunoth shel Geonai Yisrael (New York, 1915)

l'Toldot Yisrael b'America (New York, 1917)

Or Liphnei ha-Dorshin (New York, 1916)

Or Chadash l'Matifim (Brooklyn, 1918)

Doresh Tov (St. Louis, 1921)

Liymin Evyon - Kolel Divre K'vushim v'Hitorerut (New York, 1923)

Rabbi Yitzchak Danzig, Rabbi Hillel Klein and others would appear to be tacit approval of this work.[15]

In 1933, Eisenstadt began to publish another collection of American biographies but with a slightly different scope and style. *Anshei Hashem b'Arzot ha-Brit* is similar to a Who's Who in American Jewish life. The work consists of succinct information on doctors, lawyers, educators and rabbis listed in alphabetical order by their Hebrew first name rather than their surname. Of note are the letters of approbation from local New York Orthodox rabbis which appear at the beginning of the book. Most, though not all of Eisenstadt's earlier collections did not have letters of approbation.[16]

With the completion of *Dor Rabbanav v'Sofrav* in 1905, Eisenstadt began a new series of biographies entitled *Dorot ha-Acharonim*. Three treatises were published in 1913, 1914, and 1915, as Volume One of the series. Following retirement from the rabbinate, Eisenstadt turned his attention to publishing three additional treatises in 1937, 1940, and 1940, as Volume Two of the series. *Dorot ha-Acharonim* resembled in style the earlier *Dor Rabbonav v'Sofrav*, where brief biographies were presented in alphabetical order by surname. Not surprisingly, entries comprised both Orthodox and non-Orthodox individuals, rabbinic figures as well as scholars, philanthropists and communal leaders.[17]

In 1936, at the age of sixty-three, Eisenstadt retired from the rabbinate, in order to devote his full attention to research and writing. For the next fifteen years, he continued to distinguish himself as a prolific writer, whose interests focused largely on the biographies of rabbis, scholars and communal leaders, but included, as well, contributions in homiletics and Talmud commentary.

On August 31, 1951, Eisenstadt died in Brooklyn at the age of seventy-eight, survived by his widow, three sons and a daughter.

---

15 Rabbi Yitzchak Danzig, Rav in St. Petersburg was son of Rabbi Avraham Danzig, author of the well-known work, Chayei Adam.

16 Ben Zion Eisenstadt, *Anshei Hashem b'Arzot ha-Brit* (St. Louis, 1933).

17 Ben Zion Eisenstadt, *Dorot ha-Acharonim* vol. 1., aleph-vav (New York, 1913); vol. 1, zayin-mem (New York, 1914); vol. 1, nun-taf (New York, 1915); *Dorot ha-Acharonim: Sefer Chadash l'Toldot Gedolai Amenu* vol. 2, aleph-lamed (Brooklyn, 1937) vol. 2, mem-pei (Brooklyn, 1940); vol. 2, tzadek-taf (Brooklyn, 1941).
Following publication of the second volume of Dorot ha-Acharonim, Eissenstadt sent a copy of the treatise and was in correspondence with Rabbi Stephen Wise. See a letter from Eisenstadt to Wise dated 14 Tevet, 1937, in Papers of Stephen S. Wise, box 44-16, reel no. 74-34, American Jewish Historical Society, New York.

significant limitations to his work. The reader is given little more than the bare-bones facts of the subject's life, with no serious discussion of their unique contribution and distinction; no portrayal of the environment in which they developed; and no analysis of their teachings and views on the issues of the day.

The year following his arrival in America, Eisenstadt published two treatises. One, a biography of the tea merchant, philanthropist and communal leader, Kalonymous Zev Wissotsky, and a Yiddish biography of Rabbi Joshua Yitzchak ben Yechiel Shapiro. Known as R. Eizel Harif, for his sharp intellect, Shapiro (1801-1873) was *Av Beit Din* in several communities, including Kalvariya, Kutno, Tiktin and Slonim. He authored volumes of homiletics, responsa, commentary on aggadah and the Jerusalem Talmud.[12]

Eisenstadt's well-received presentation of photographs appended to *Hakhmei Yisrael b'America* prompted him to publish, in 1909, *Otzar HaTemunot*, a collection of one hundred twenty-five extraordinary portraits of contemporary rabbis and scholars.[13] In 1915, an additional montage of priceless photographs was completed under the title *Otzar Temunot,* with a different sub-title. Among the one hundred and forty-one portraits are photographs of eminent European rabbis, including R. Baruch ha-Levi Epstein, a young R. Avraham Isaac Kook,. R. Eliyahu Klatzkin, R. Shmuel Salant, R. Eliyahu David Rabinowitz-Teomim, and leading American rabbis, R. Bernard Drachman, R. Shalom Elchanan Jaffe, R. Hillel Klein, R. Gavriel Zev Margolis, and R. Moshe Weinberger. Photographs of maskilim included the Hebrew novelist, Avraham Mapu, Zionist pioneer of Hebrew language education, David Yellin and Hebrew and Yiddish journalist, Shmuel Leib Zitron.[14] It is worthy to note that Eisenstadt not only included biographies of maskilim and non-observant communal leaders together with talmud scholars but included their photographs as well. This format did not meet with the ire of Orthodox rabbis. Letters of support from leading European and American rabbis, including Rabbi Yaakov David Willowsky,

12 Ben Zion Eisenstadt, *Reb Kalonymous Zev Wissotsky* (New York, 1904); Ben Zion Eisenstadt, *Rebi Ayzl Charif und zein Gaonishe Vitzen* (New York, 1904).

13 Ben Zion Eisenstadt, *Otzar HaTemunot: Kolel Me'ah v'Chamishim Temunot shel Gedolei Amenu* (New York, 1909).

14 Ben Zion Eisenstadt, *Otzar Temunot: Shel Geone Yisrael, rashe yeshiva, rabanim, darshanim, v'Chakhamim Binfutsot Yehuda baDorot haAcharonim* (New York: Defus Pinski-Mazal, 1915).

love, not a means of support. He earned his livelihood as a pulpit rabbi. When he came to America, he became spiritual leader of a small group of former Kletzk residents on the Lower East Side of New York City. A few years later, he accepted an invitation to become pulpit rabbi of a larger congregation, Tipheret Zion, in Brooklyn. He subsequently moved to Congregation Kol Israel, Brooklyn, where he remained for a few years, until he accepted an appointment to become rabbi of Chevra Tehillim Kiever Homler in Brooklyn.

An ardent supporter of religious Zionism, Eisenstadt was a member of Mizrachi, the Religious Zionist Organization, and worked for the benefit of several charities in Palestine. He served as President of Ezrat Nashim ha-Klalit, a Jerusalem based charity, and was co-Chair, together with Rabbi Phillip Hillel Klein, of Hammei Teverya, another organization to benefit the Jews of the yishuv.

In 1903, the year that Eisenstadt came to America, he published the fifth volume of *Dor Rabbonav ve-Sofrav* with a new leading title, *Chakhmei Yisrael b'America.* One hundred and ninety-eight biographical sketches of American rabbis, communal leaders, writers and philanthropists were presented in this book, together with an important addendum of forty-eight priceless photographs. Included among the rare photographs were Rabbi Jacob Joseph, Solomon Schechter, Alexander Harkavy, Kasriel Sarasohn; a youthful, Bernard Dov Levinthal; the eminent, Rabbi Moshe Zevulun Margolies; the preacher, Zvi Hirsch Maslianski; and a young, Judah David Eisenstein.[10]

The sixth and final installment of the series was published in New York in 1905. Dedicated to Zvi Hirsch Bernstein with a letter of approbation from Rabbi Baruch ha-Levi Epstein, author of the Bible commentary, *Torah Temima,* this volume presented biographies of leading European and American rabbis and communal figures, including Joseph Isaac Bluestone, Rabbi Hayyim Hirschensohn, Rabbi Avraham Aaron Yudelovitch and Rabbi Avraham Isaac Kook.[11]

Eisenstadt's biographies contain useful data regarding the birth date, education and career of his subjects. In some cases, he informs us of individuals whose contribution to Jewish life would likely have remained unknown. But there are

10 Ben Zion Eisenstadt, *Chakhmei Yisrael b'America* (New York: Rosenberg, 1903). The sub-title to the book was *Dor Rabbonav v'Sofrav* vol. 5. Haskamot were prepared by the eminent talmudist, Rabbi Yaakov David Willowsky and Rabbi Phillip Hillel Klein.

11 Ben Zion Eisenstadt, *Dor Rabbonav v'Sofrav* vol. 6, (New York, 1905).

1900, Eisenstadt published the second treatise of the *Dor Rabbanav v'Sofrav* series in Vilna.[7] Following the same format as the first pamphlet, he presented each biographical subject in alphabetical order by surname. This treatise, like the first of the series, was an eclectic work, with biographies of both talmud scholars and secular maskilim. Among the biographies were entries on the eminent rosh yeshiva and rav, Rabbi Chaim Soloveitchik of Brisk, and the Zionist activist and scholar, Nachum Sokolow Unlike the first pamphlet, which lacked letters of approbation (*haskamot*), the second treatise had four letters of support, including notes from David Kaufman of Budapest, and Solomon Buber of Lemberg. Notably, Eisenstadt included letters of support from both rabbis and *maskilim*.

The third treatise of Eisenstadt's series was published in 1901, while he was residing in Kletsk. Dedicated to the memory of Shmuel Abba Horodetsky, this collection included profiles of Theodore Herzl, Israel Zangwill, Rabbi Isaac Elchanan Spektor and Rabbi Yechiel Michel Pines. The fourth pamphlet published one year later comprised biographies of several New York rabbis, including Rabbi Jacob Joseph and Rabbi Shalom Elchanan Jaffe.[8]

During the period that Eisenstadt was preparing his multi-volume series, *Dor Rabbonav v'Sofrav*, he also wrote a brief history of the rabbis of Minsk entitled *Rabbane Minsk v'Chakhameha*. This seventy-two page pamphlet surveyed the history of the Minsk rabbinate with profiles of those who had served as rabbinic leaders, and a list of their published works. Eisenstadt spent several weeks at the Minsk cemetery painstakingly copying information from its tombstones. A full transcription of the epitaph of each rabbi buried in the Minsk cemetery was printed in this work.[9]

In 1903, Eisenstadt immigrated to America, settling in Brooklyn, New York, where he remained until his death in 1951. Eisenstadt's publications were a labor of

---

7 Ben Zion Eisenstadt, *Dor Rabbonav v'Sofrav* vol. 2, (Vilna: Abraham Zvi Katzenellenbogen, 1900).

8 Ben Zion Eisenstadt, *Dor Rabbonav v'Sofrav* vol. 3, (Vilna: Abraham Zvi Katzenellenbogen, 1901); vol. 4, (Vilna: Shraga Feivel Garber, 1902).

9 Ben Zion Eisenstadt, *Rabane Minsk v'hakhameha* (Vilna, 1898); re-printed in Tel Aviv, 1968. These transcriptions are particularly significant since all of the Jewish cemeteries in Minsk were destroyed during the Holocaust and under subsequent Communist rule. (I wish to thank Dr. Shnayer Z. Leiman for this point.)

Belorussia on March 13, 1873, to Moshe and Breyne Leah (Lipow), Eisenstadt was a descendant of the famed Rabbi Meir Eisenstadt (1670-1744) of Hungary. After studying at the local Kletsk yeshiva, under the guidance of Rabbi Yoseph Nachman Feder and Rabbi Nathan Handelsmann of Lubeshoff, he traveled to Nishvitz to continue his Talmud study under the esteemed rabbinic scholar, Yoseph Grodzinski. At Nishvitz, Eisenstadt formed a warm relationship with Joshua Rabinowitz, the communal rabbi, whom he helped publish a commentary on Maimonides.[5]

Eisenstadt had broad interests which extended beyond Talmudic scholarship. Moving to Derezhin and later to Karelitz, he commenced a long and successful career as an author of homiletics and Jewish history, and in particular, biographies of eminent rabbinic figures. At the age of eighteen, Eisenstadt engaged in correspondence with several maskilic thinkers, including the Galician scholar and editor Solomon Buber, the prolific Polish Jewish author, Jacob Reifmann, and the Hebrew language popular science writer, Hayyim Selig Slonimsky. Largely self-taught in secular studies, he took great interest in the development of modern Hebrew literature. As a young man, Eisenstadt wrote *Ziyoni*, (Warsaw, 1895), a collection of Hebrew poems. The centrepiece of *Ziyoni* was a poem in honor of the 70th anniversary of the wealthy merchant and philanthropist, Kalonymous Zev Wissotsky (1824-1904). He also published numerous essays in various European Torah and scholarly journals, including *Ha-Maggid, Ha-Melitz, Ha-Zephira, Talpiot* and *Knesset ha-Gedolah*.

During the 1890s, Eisenstadt traveled to many communities throughout Lithuania, Belorussia and Russia collecting material for what would become a multi-treatise work, *Dor Rabbonav v'Sofrav*. The first part of *Dor Rabbonav v'Sofrav*, published in Warsaw in 1895, was a fifty-four page collection of brief profiles of mostly contemporary rabbis and writers.[6] Included in these succinct accounts was a list of the publications of each subject and references to their work in progress. Five years later in

5 For biographical details on Eisenstadt, see Samuel Noach Gottlieb, *Ohalei Shem* (Pinsk, 1912), p. 298; Getzel Kressel, *Leksikon ha-Sifrutit ha-Ivrit b'Dorot ha-Acharonim* vol. 1 (Merchavia, 1965), p. 82; Zalman Raisin, *Leksikon fun der Yiddisher Literatur, Presse und Philogia* vol. 1 (Vilna, 1928), p. 75; *Leksikon fun der Nayer Yiddisher Literatur* vol. 1 (New York, 1956), pp. 65-66; *Encyclopedia Shel Tzionut ha-Datit* vol. 1, (Jerusalem, 1958), p. 85; *Der Tag* (May 20, 1932); *Morgen Zhurnal* (April 23, 1933); *American Jewish YearBook* 5665 (Philadelphia, 1904), p. 55; *Jewish Encyclopedia* vol. 5 (New York: Funk & Wagnalls, 1904), p. 83.

6 Ben Zion Eisenstadt, *Dor Rabbonav ve-Sofrav* vol. 1, (Warsaw: Eisenstadt and Halter, 1895).

Some of the Wissenschaft works of Jewish history written during the mid-1800s, notably Heinrich Graetz' *Geschichte der Juden* and Isaac Hirsch Weiss' *Dor Dor v'Dorshav*, were comprehensive, multi-volume monographs of the Jewish past.[2] By the turn of the century, Orthodox Jewish writers, in response, began presenting their multi-volume versions of the Jewish experience. In 1894, for example, Zev Wolf Yawetz (1847-1924) published the first volume of *Toldot Yisrael*, which later became a massive fourteen volume survey of Jewish history.[3] In the preface to the first and second edition, Yawetz emphasized the need to capture what he regarded as the unique spirit of Jewish history, in contrast to secular Jewish historians, who had failed, in his opinion, to represent this dimension in their work. A few years later, Yitzchak Isaac Halevy, who studied for a while at the Volozhin yeshiva, began publishing *Dorot ha-Rishonim*, a six volume work spanning the early Biblical period to the end of the Gaonic era.[4]

Orthodox contributions to historical literature during this period also included biography. The pages of Orthodox journals included profiles and essays of post-talmudic rabbis and talmud scholars contemporaneous with the author. One rabbinic scholar whose works of biography, particularly of American rabbinic personalities, remains useful to this day, was Ben Zion Eisenstadt. Born in Kletzk,

---

1 Letter of approbation for the communal rabbi and talmud scholar, R. Yehuda ha-Levi Lifshitz. See Yehuda Lipshitz, *Dor Yesharim* vol. 1, (Piotrkow, 1907), pp. 8-9; see also vol. 2, (Piotrkow, 1910).

Yehuda ben Eliezer Lippman ha-Levi Lipshitz was born in Wilkomier in 1829. In 1895, he published *Derech Emunah*, a theological polemic against *Haskalah* and Reform. Articles of R. Yehuda Lipshitz appeared in *Ha-Peles* in 1902, 1903 and 1905, and in 1913, he published *Nachal Yehudah* (Piotrkow, 1913). When his work *Dor Yesharim* appeared in 1907, he was Av Beit Din in Meretch, (in Lithuanian: Merkine). Located approximately 80 km. Southeast of Kovno, on the Neiman River, Meretch was a small shtetl of less than 3,000 Jews. See Nancy and Stuart Schoenburg, *Lithuanian Jewish Communities* (New York, 1991).

2 Isaac H. Weiss, *Dor Dor ve-Dorshav: Divre ha-yamim l'Torah shebe-al peh im korot sofreha v'sifreha* (Vienna: Hertsfeld & Boier, 1871-1891), 5 vols., (1871-1891).

3 Zev Wolf Yawetz, *Toldot Yisrael* (Vilna, 1894), 14 vols. The first volume was published in Vilna, 1894. Subsequent volumes were published in various cities during the next several decades. A complete Berlin edition appeared in 1925, and in Tel Aviv, 1927-40.

4 Yitzchak Isaac Halevi, *Dorot ha-Rishonim*, 6 vols., (Frankfurt am Main, 1897-1939).

Ben Zion Eisenstadt

(1873-1951)

An Introduction

By: Moshe D. Sherman

The presentation of Jewish history, including biography and autobiography, played an increasingly important role in the written works of Orthodox rabbis and talmud scholars during the late nineteenth and early twentieth centuries. Much of this Orthodox historical writing was in response to the scientific studies of Western European Jewish scholars. The discovery of new manuscripts, literary documents, and archeological excavations, and the opening to Jews of libraries and archives, shed new light on, and stimulated research of the Jewish past. The scholarship of those associated with the Wissenschaft des Judenthums shaped the analysis and interpretation of this newly available material. But many Orthodox writers objected to the historical representation of these scientific studies, and sought to present their interpretation of the Jewish past. In addition, the development of Yiddish culture and the emergence of Zionism had a profound impact on historical interpretation. For Yiddishists, culture included more than belle-lettres, and the Zionist explanation of the Jewish past was crucial to its ideology. Troubled by the historical representation of Yiddishists and secular Zionists, a growing number of Orthodox rabbis sought to present an alternative analysis of the Jewish experience.

In 1907, Rabbi Chaim Ozer Grodzenski, one of the indefatigable leaders of early 20th century Lithuanian Orthodoxy, expressed the alarm shared by many other Orthodox talmud scholars at the spread of Western scientific historical research to the centers of Jewish life in Eastern Europe. He emphasized the need to respond to what he regarded as a profoundly problematic secular treatment and interpretation of Jewish history.

He wrote, "with the rise of haskalah in Germany .... there arose a generation of chroniclers who set out to distort the history of our people through books that portrayed the righteous as naive, the evil as righteous and gave credence to the interpretations of gentile historians. Therefore, it is incumbent on those who are capable to set the facts straight and make precious in the eyes of the generation the wisdom of Israel and its great men, so that those who did not see and know them, will at least learn second-hand that we possessed sages who were exceptional people.[1]

Consistent with his emphasis on maintaining Taharas Hamishpacha in America, the Shul that he led, Mishkenos Yisroel, housed one of the few Mikvaos in the entire Bronx. Matters of Jewish education, too, were of particular importance to him. At a time when Jewish education for children was limited to perhaps a few hours a week at an after-school Talmud Torah or Sunday school, Reb Alter understood the importance of full-time chinuch at dedicated Jewish day schools and Yeshivos. He helped found Yeshiva Ahavas Torah which eventually became Salanter Yeshiva. He was a tireless advocate for *Shemiras Shabbos* in America, joining with like-minded rabbinical colleagues in organizing a weekly Oneg Shabbos on Friday nights, at which he and other Rabbis would teach the laws of Shabbos, and encourage attendees toward a greater level of Shabbos observance, all in an enjoyable and convivial social atmosphere.

Throughout his career, Rabbi Wilamowsky maintained a close connection to the great Torah leaders of his generation, and supported them in his speeches and writings, particularly when they were publicly attacked for their unwavering adherence to Torah and Halacha. He was especially close to the Lakewood Rosh Yeshiva, Reb Aharon Kotler, and to his own Rosh Yeshiva, Reb Yechiel Mordechai Gordon, who came to America to raise funds for his Yeshiva.

Rabbi Wilamowsky was a prolific writer on all Jewish subjects, contributing to such prominent periodicals as *Hapardes* and *Der Yid.* He became famous for his weekly address on radio station WEVD in New York, an undertaking urged upon him by Rabbi Yosef Eliyahu Henkin, the great posek and the founder of Ezras Torah Relief Society. He was an active member of the prominent Rabbinic organization, Agudas Horabonim of the United States and Canada, and served on its presidium. He was an influential participant in the effort to resolve the major issues of the day, helping formulate and urging with great conviction the positions adopted by the American Orthodox Rabbinate both locally and in Eretz Yisroel.

Reb Alter was an ardent lover of Eretz Yisroel and was politically active in efforts to encourage America to befriend it. He dreamed of returning to Eretz Yisroel and spending his later years there basking in the holiness of the Jewish homeland but such was unfortunately not his destiny. He remained at all times steadfast in his support, financial and emotional, of Torah institutions and scholars in the Holy Land, appealing to his brethren in America to support such causes. He believed deeply that Israel's very existence depended on the study and observance of the Torah . It was this belief, along with a strong sense of Jewish history and national pride, that motivated all his actions throughout his life. *Yehi Zichro Baruch.*

In Memory of
Rabbi Alter Wilamowsky

by his son Zvi Wilamowsky

Rabbi Alter Wilamowsky arrived in America in 1936 at the age of 29, having studied first in Eastern Europe and later in Israel (then Palestine) in the great Yeshivos of the time. He married Ruth Graus, a brilliant and indomitable woman whose commitment to Torah and Judaism matched his own. As his lifelong partner, she was of indispensable assistance to him in matters both holy and mundane. American born, she provided the cultural insights that proved invaluable to a young European rabbi with a foreign upbringing.

Shortly after arriving to these shores, Reb Alter was invited to serve as the Rabbi of a large, prominent synagogue in the Bronx, succeeding Rabbi Yehuda Leib Altusky.

Although reserved by nature, Rabbi Wilamowsky was, in the words of the Talmudic dictum, "bold as a leopard" when it came to confronting the liberalizing popular trends that sought to unhitch Judaism from its halachic moorings. But his opposition was not knee-jerk or reactionary; he had seen and heard many of the "progressive" arguments while still a teenager in Europe, and his opposition was based on deep-seated intellectual beliefs developed over time, and an experiential faith rooted in observation and logic.

Rabbi Wilamowsky had received as good a Torah education as one could possibly receive in the old country. He had studied in the famed Lomza Yeshiva in Poland and in the famous Radiner Yeshiva headed by the sainted Chofetz Chaim. (He was later to write an article describing his impression of the Chofetz Chaim based on his personal observations during his years at the Radiner Yeshiva which appear in many biographies of that great Tzaddik). He continued his Yeshiva education in Eretz Yisroel, accompanying his Rosh Yeshiva, Reb Yechiel Mordechai Gordon to Petach Tikvah, where the Yeshiva relocated and still functions today. Yet, nothing really prepared him for what he would face in America. The rest of his life as a Rabbi, a writer and a public speaker was dedicated to the singular goal of preserving Torah true Judaism in his newly adopted land, to see to it that it bore roots and grew stronger with the passage of time.

DEDICATED
TO THE MEMORY OF

BRONKA STAVSKY
RABIN WEINTRAUB

ברכה בת יהודה
ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

חכמי ישראל באמריקא

As were many of our ancestors, Ben Zion was forced into the new Diaspora by the unrelenting forces of anti-Jewish bigotry, poverty, and hope for a new life. He fled his homeland and migrated to the promise and safety of America. There he built his life and raised a family, which now includes his thriving great-great-grandchildren.

In his honor, on the occasion of the re-publication of his works, we pay tribute, not only to our dear and highly esteemed grandfather himself, but, just as he did, to our ancestral family, as well as to all the people of our heritage, now in the midst of our 6th recorded millennium. Our *Zeide* and *Bubbie,* Sarah Teival, would have had it no other way, since, without question, their rich lives are a resounding metaphor, not only for the lives of all the families constituting our unbroken chain, but for Jewish families everywhere, past and present.

So, to our Zeide, our Bubbie, our parents, our extended family and our forebears, we offer our heartfelt love, hearty congratulations and profound wishes that the hopes and dreams of our grandfather, Ben Zion, be realized for all the children of Zion for many generations to come.

Ellen Eisenstadt,
Elizabeth Eisenstadt-Evans
Laura Eisenstadt,
Eric Eisenstadt
Marc Eisenstadt,
Robert Heier
Donald Eisenstadt ע"ה,
Jonathan Eisenstadt ע"ה

Eisenstadt Family Dedication

In helping the American Jewish Legacy to publish this volume of works by Rabbi Ben Zion Eisenstadt, we, his grandchildren, wish to honor our parents, his four children; Murray ע"ה, Dorothy ע"ה, Joseph ע"ה and Abraham ע"ה, who reveled in the legacy that their father, Ben Zion, left through his work and his family.

As testament to his legacy, on prominent display in each of our homes sits a two-volume work entitled *The Unbroken Chain,* subtitled *Biographical Sketches and Genealogy of Illustrious Jewish Families from the 15th-20th Century.* The complete work begins with the birth of Rabbi Meir Katzenellenbogen in Brest-Litovsk in 1482, although the roots of these families trace back even further, to Padua, Italy, in the 14th century.

Ben Zion spoke to his children of his direct descent from a long line of rabbis, beginning with Rabbi Meier ben Isaac from the town of Eisenstadt in Austria. As revealed in *The Unbroken Chain,* our family's link to the descendants of Rabbi Katzenellenbogen connects us to a larger, unbroken, global and timeless Jewish community. Thus, how fulfilling it is to know that the publication of these volumes will facilitate access to Ben Zion's scholarly achievements for the community to which he devoted his life.

מכון
גנזי נסתרות
American Jewish Legacy
Publication Society

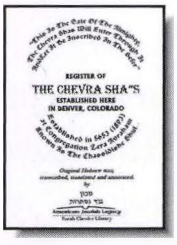
PAST PUBLICATIONS

MAIMONIDIES' - SEFER HAMITZVOTH WITH COMMENTARY "YAD HALEVY"

BY RABBI I. S. HOROWITZ
HARTFORD, CONNECTICUT
ORIGINALLY PUBLISHED IN 1926

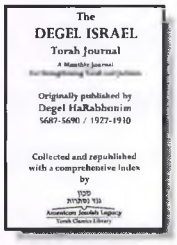

REGISTER OF CHEVRA SHA"S - TALMUD STUDY SOCIETY OF DENVER, COLORADO, 1893

CONSTITUTION AND BYLAWS
WITH COMMENTARY AND NOTES

DEGEL ISRAEL

PERIODICAL OF "DEGEL HORABANIM"
RABBINICAL ORGANIZATION
PUBLISHED 1926-1930
WITH INDICES

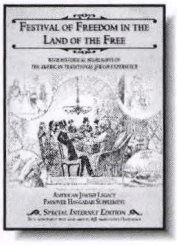

THE AMERICAN JEWISH LEGACY PASSOVER HAGGADAH

WITH ENGLISH TRANSLATION
AND HISTORICAL HIGHLIGHTS OF 350 YEARS OF
AMERICAN TRADITIONAL JEWISH LIFE

THE AMERICAN JEWISH LEGACY PASSOVER HAGGADAH

ENLARGED, HARDCOVER EDITION
WITH "FESTIVAL OF FREEDOM
IN THE LAND OF THE FREE" SUPPLEMENT

חכמי ישראל באמריקא

מכון
גנזי נסתרות

American Jewish Legacy
Publication Society

THE AMERICAN JEWISH LEGACY

is a national effort to preserve and document the unique, rich history of traditional Jewish life throughout the United States. Working with noted academicians, public and private archives, regional and national historic organizations in the U.S. and abroad, the AJL has initiated projects and activities to save these endangered and important historical resources.

Saving America's Traditional Heritage

חכמי ישראל באמריקא

Publications of importance often require exhaustive and extensive work by a dedicated team of professionals for a project to come to fruition. This compendium of *The Collected Historical Works of Rabbi B.Z. Eisenstadt* is no exception.

Extensive archival research, painstaking graphic layout and digital enhancement of the original pictures, assembly of a new photo section, the complicated and extremely involved scholarly review of the biographies to create the indices are but a few of the monumental tasks which were necessary to bring this project to fruition. The lion's share of credit must be appropriately given to Rabbi Dovid Yankelewitz, AJL Director of Publications and Mrs. Suri Markowits, AJL Program Coodinator and Senior Graphics Specialist.

Dr. Benny Ogorek, who began the project as a labor of love, committed significant effort and resources to officially launch this endeavor. Professor Shnayer Leiman, conceptual architect of the American Jewish Legacy, first brought this project to our attention and selflessly shepherded its development from the onset. The AJL Academic Board has greatly contributed to this project — special thanks are in order to Dr. Moshe Sherman of Touro College. It must be also acknowledged that this project could only have come about as a result of the extraordinary commitment of Dr. Jonathan Sarna of Brandies University and Sharon Mintz of the JTS Library, active members of the AJL Academic Board.

This entire project would not have been realized without the moral and financial support of the Eisenstadt family and a small number of dedicated philanthropic friends of the AJL coordinated by Carmi Schwartz, Chairman of the Board.

May this offering serve as a fitting memorial to all those who participated in the American Jewish historical experience.

Rabbi Yaakov Horowitz

Executive Vice President and Founder, American Jewish Legacy
Summer, 5773

Foreword

Virtually all of American Jews are aware that, in many ways, these are times of especial blessing for Jews in the United States.

Mainstream American society is tolerant - and often enthusiastically embraces - Jewish lifestyle and culture. Kosher food is available and sought after across America; Jewish communal life has blossomed and become more vibrant in many cities across the country; all manner of previously unobtainable scholarly literature has become accessible to the general public with the click of a computer key. And yet, the moving history of the American traditional Jewish experience remains an untold story, largely unknown even to many American Jewish historians.

Founded in 1998 the mission of the American Jewish Legacy is to tell these untold stories and to gather, preserve and disseminate the rich history of Jewish life across America for the last 350 years.

Machon Ginzei Nistaros, the publication society of the American Jewish Legacy, focuses specifically upon Rabbinic and historical texts either American in origin or whose primary concern is the American Jewish historical setting. It has already published numerous offerings pusuant to it mission.

Among the prominent scholars and historians who lived in America and chronicled the evolving American Jewish landscape was Rabbi B.Z Eisenstadt (1873-1951). His historical works — especially his biographies of important Rabbinic personages and lay leaders — have become a most important resource for those researching American Jewish history.

The data and photos provided in over 2500 entries often are the only record of many historical individuals who played important roles in the development of American Jewish life in the late nineteenth and early twentieth centuries.

Of especial significance, Rabbi Eisenstadt's works document the migration of many historical personages from their ancestral communities in Europe to their homes in the New World.

CHACHMEI YISRAEL B'AMERICA

The Nineteen Biographical Works of
Rabbi B.Z. Eisensadt
as incorporated into the three volume AJL Edition

VOLUME ONE - DOR RABBANAV V'SOF'RAV

Book 1:	Part 1	Warsaw, 1895
Book 2:	Part 2	Vilna, 1900
Book 3:	Part 3	Vilna, 1901
Book 4:	Part 4	Vilna, 1902
Book 5:	Part 5	Chakhmei Yisrael B'America New York, 1903
	(photos originally in this book are found in the photo section in Volume 3)	
Book 6:	Part 6	New York, 1905

VOLUME TWO - DOROT HA'ACHARONIM

Book 7:	Series 1 - Part 1 (Aleph-Vav)	New York, 1913
Book 8:	Series 1 - Part 2 (Zayin-Mem)	New York, 1914
Book 9:	Series 1 - Part 3 (Nun-Tav)	New York, 1915
Book 10:	Series 2 - Part 1 (Aleph-Lamed)	Brooklyn, 1936
Book 11:	Series 2 - Part 2 (Mem-Peh)	Brooklyn, 1939
Book 12:	Series 2 - Part 3 (Tsadi--Tav)	Brooklyn, 1941

VOLUME THREE

Book 13:	Rabbanei Minsk V'Chakhameha	Vilna, 1898
Book 14:	L'Tol'dot Chakhmei Yisrael B'America	New York, 1917
Book 15:	Anshei Hasheim B'Artzot Habrit	
	Part 1 (Abba-Aharon)	St. Louis, 1932
Book 16:	Otzar HaT'munot (Photo Collection)	
	First Edition	New York, 1909
Book 17:	Otzar T'munot (Photo Collection)	
	Second Edition	New York, 1915
	• Photos originally in Book 5	
	• New Photo Collection (AJL compendium)	
Book 18:	Rabbi Eizel Charif...	New York, 1904
Book 19:	Kalonymus Zev Wissotzky	New York, 1905

CHACHMEI YISRAEL B'AMERICA

The Nineteen
Biographical-Historical Works
of

RABBI B. Z. EISENSTADT

Originally Published 1895-1941

Compiled and republished
with introductions
and

INDICES OF PERSONALITIES

by

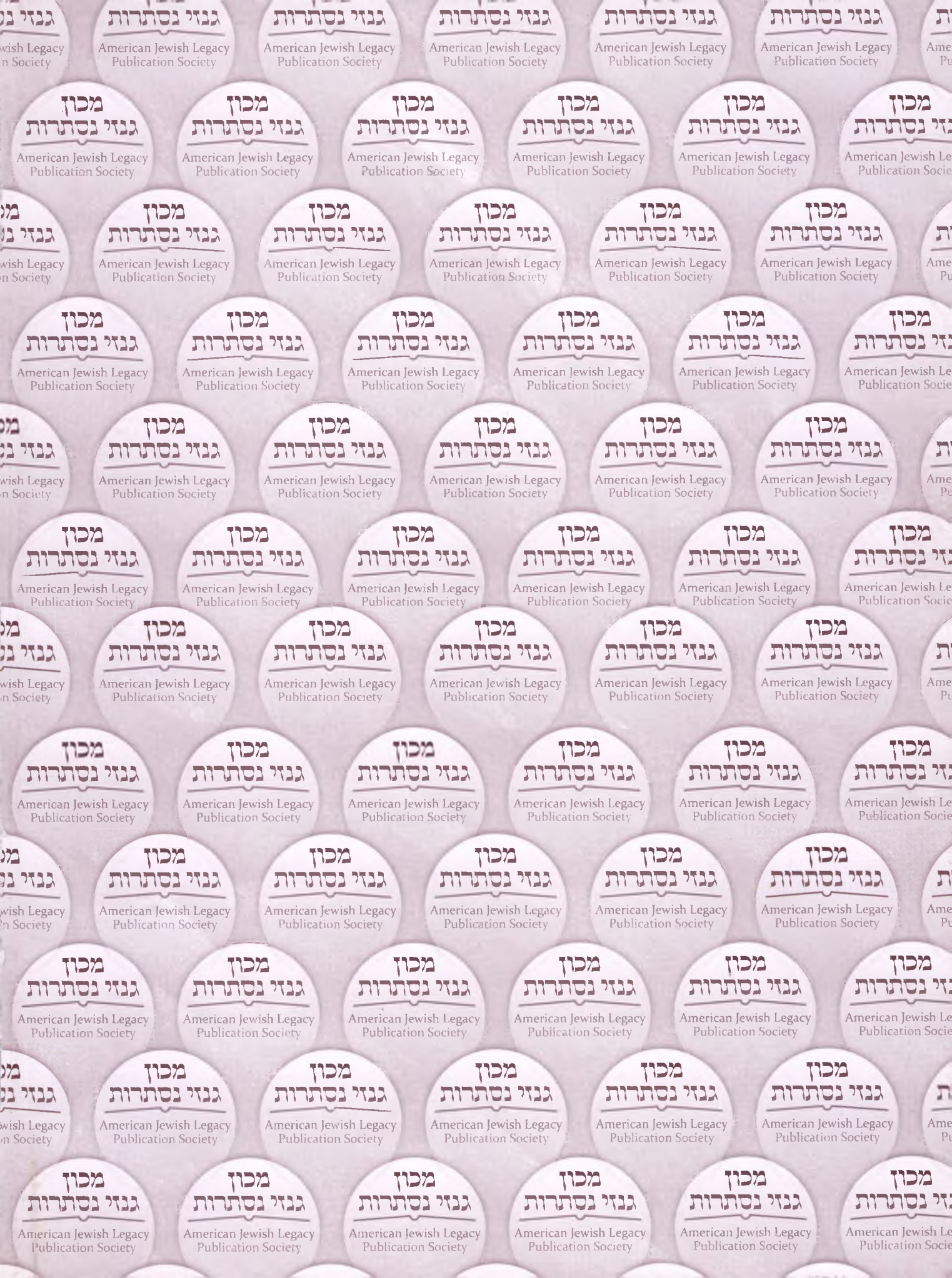
מכון
גנזי נסתרות

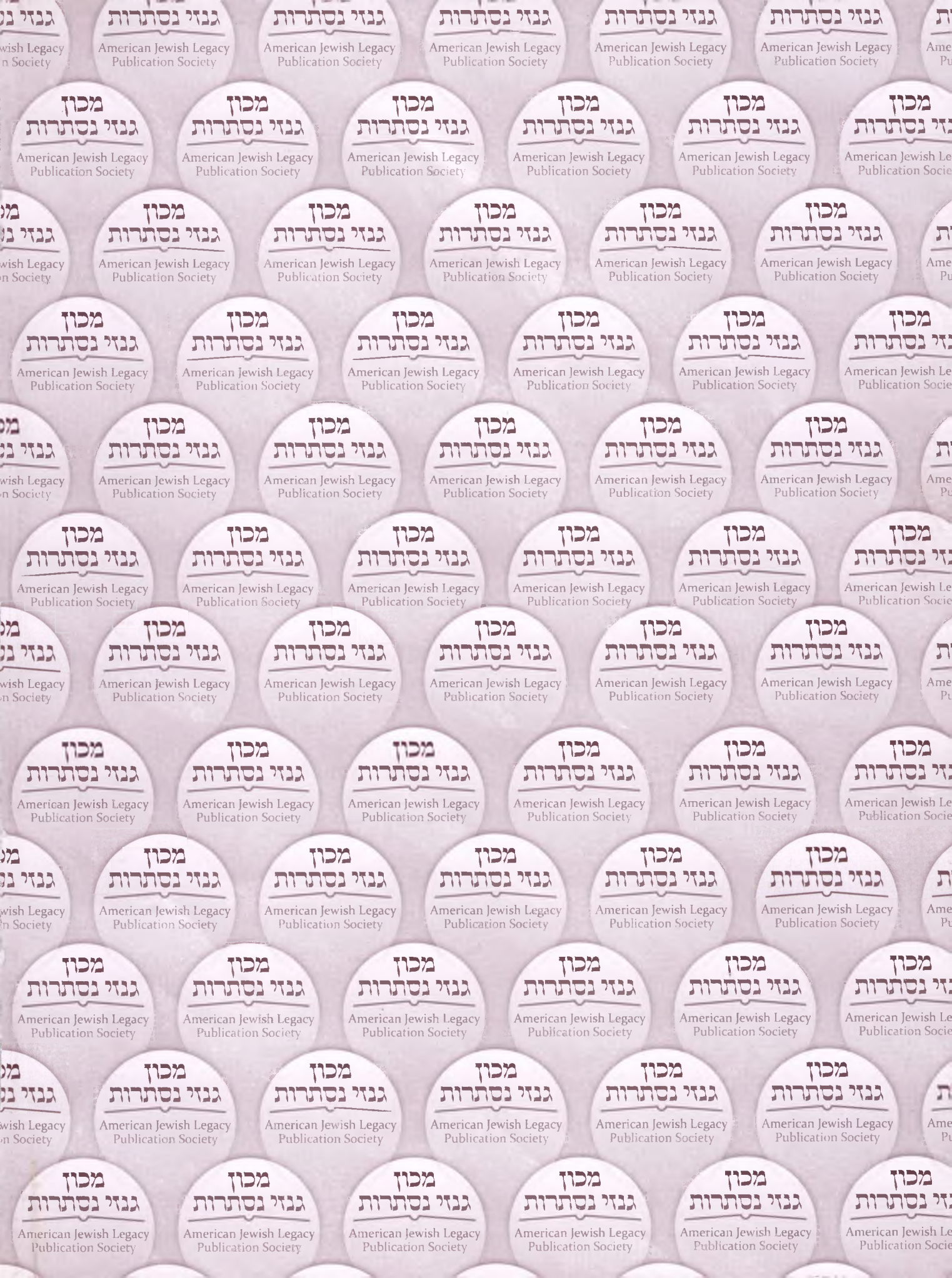
American Jewish Legacy
Publication Society

VOLUME THREE

NEW YORK 5773 - 2013

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

מכון גנזי נסתרות
American Jewish Legacy Publication Society

מכון גנזי נסתרות
American Jewish Legacy Publication Society

חכמי ישראל באמריקא

A compendium of nineteen independent compilations authored by the well known American Jewish bibliographer and rabbinical historian, Rabbi Ben-Zion Eisenstadt, printed between 1895-1941. These classic works contain biographies, photographs and information pertaining to hundreds of rabbis and community leaders in America and Europe. The existence of many rabbis and their histories are often only known through their listings in these publications.

הרב בן-ציון אייזענשטאט

Born in Kletsk, Belorussia on March 13, 1873 to Moshe and Breyne Leah (Lipow), Eisenstadt was a descendant of the famed Rabbi Eisenstadt 1670-1744. After studying at the local Kletsk Yeshiva, under the guidance of Rabbi Yoseph Nachman Feder and Rabbi Nathan Handelsmann of Lubaczow, he traveled to Nesvizh to continue his Talmud study under the esteemed rabbinic scholar, Rabbi Yoseph Grodzinski. At Nesvizh, Eisenstadt formed a warm relationship with Rabbi Joshua Rabinowitz, the communal rabbi, whom he helped publish a commentary on Maimonides.

Eisenstadt had broad interests which extended beyond Talmud scholarship. Moving to Derechin and later to Karelitz, he commenced a long and successful career as an author of homiletics and Jewish history, in particular biographies of eminent rabbinic figures.

מכון גנזי נסתרות
American Jewish Legacy Publication Society
www.ajlegacy.org